

Biró Endre

SZIGETHALOM

SZILÁGYITELEP HORTHY-LIGET

*...háromhat évvel ezelő, keltis a gyűlés
...a jogszabályt a ház maradtunk
...Horthy, 1928. július 14-én
...a ház...
...a ház...
...a ház...
...a ház...*

**EMBEREK
SORSOK
DOKUMENTUMOK**

BIRÓ ENDRE

SZIGETHALOM
(SZILÁGYITELEP, HORTHYLIGET)
EMBEREK, SORSOK, DOKUMENTUMOK

***Minden múlt a miénk,
minden múlt a tulajdonunk,
minden múlt okos és pontos szellemiségét,
idevarázsolt világát őriznünk,
megőriznünk kell!***

*Ajánlom könyvemet gyermekeimnek:
Gabriellának, Krisztiánnak és Endrének
valamint unokáimnak:
Cintiának, Evelinnek és Viktornak*

BIRÓ ENDRE

SZIGETHALOM

(SZILÁGYITÉTEP, HORTHYLIGET)

EMBEREK, SORSOK, DOKUMENTUMOK

*Aki nem ismeri a múltját,
nem tudhatja meg jövőjét se,
s a jelen is csak a múlttal együtt értékes*

Szigethalom, 2011.

A borítóterv a szerző munkája

ISBN 978-615-5102-22-6

Kiadó és nyomda:
BIRÓ family Nyomda és Könyvkiadó
1046 Budapest, Nádor u. 26
www.birofamily.hu
info@birofamily.hu
(36-1)-369-9129
Felelős vezető:
Biró Krisztián

BEVEZETŐ

SZilágyitelep, Csepelfüred, Horthy-liget, Dózsaliget, Szigethalom. Nevek, amelyek mutatják, hogy milyen változások mehettek végbe településünkön. Nevek, amelyek az útkeresés állomásai és egyben egy közösség önállósodásának kísérletei is. Ennyi idő távlatából jobban meg lehet ítélni, miként válik a homokbuckás, kietlen terület egy folyamatosan fejlődő községgé, majd végül várossá.

Születésemről, 1948-tól 1977-ig éltem itt. Hogy is mondanák a "nagyok"? Ez volt a bölcső, mely ringatott. Igen! Nagyon szépen hangzik s az a meghatározó, hogy ez valóban így igaz. Itt éltem át gyermekéveimet, a kezdetet, amely bizony nagymértékben hatással volt későbbi sorsomra, életemre. Itt töltöttem el egy olyan időszakban, amikor a fejlődés – vagyis a község lakosságának növekedése – látványosan megindult. Akkor nagyon is érezhető volt egy összetartozást kifejező gesztus, amely nem állt másból, mint abból, hogy az új fészekrakásban, az új ház megépítésében segítettek az öslakosok az ide újonnan érkezőket. Nem volt kirekesztés, nem volt olyan jelzés még csak véletlenül se, hogy a betelepülők csak amolyan „gyütt-ment”-ek lennének. A ház alapozásában, a falak felhúzásában néha személyesen, máskor szerszámok, vagy esetleg zsámozóanyagok kölcsönadásával segítettek egymásnak. Jól jött ez, hiszen szinte mindenki a saját erejéből próbálta megoldani lakhatását. Ez is mutatja, nem vagyonos családok érkeztek, hanem kiskeresetű, kétkezi munkások.

Fiatallakozásról van szó, hiszen egy évszázad nem számít soknak ebben az esetben. Bár a régészeti leletek azt mutatják, hogy régebben is volt itt élet, ez azonban nem volt folyamatos. Úgy gondolnánk – és ezzel én is így voltam, – hogy nem történhetett itt semmi említésre méltó, számunkra érdekes esemény ilyen rövid idő alatt. Ebben téved mindenki s tévedtem én magam is.

Egy község történelmét, történetét a helyi lakosok mindennapjai alakítják, formálják. Így volt ez régen és így van ez ma is. Éppen ezért kell közelebb jutnunk elődeinkhez valamilyen módon, hogy ők maguk meséljenek arról az időszakról. Szerencsére ez jobban sikerült, mint gondoltam volna. Az okmányok, a jegyzőkönyvek, a levelezések voltak ebben a segítségemre. A könyv lapjait olvasva erre mindenki bizonyosságot

talál majd. A régmúlt emlékei közt lapozgatva feltárul előttünk egy idealista, egy szebb környezetet, egy méltóbb jövőt formáló emberek csoportja. Kik voltak ezek? Megtudhatjuk a könyvből, hiszen az volt a célom, hogy név szerint is megismerhessük őket. Lehet, hogy már leszármazottaik se élnek itt Szigethalmon, de ezzel a könyvvel méltó emléket állíthatunk többek között nekik is.

A levelezések, jegyzőkönyvek egy bizonyos témáról, egy bizonyos ügyről szólnak. Mégis vannak benne olyan adatok, amelyek teljesen más irányú eseményekről is beszámolnak. Ezzel gyarapodik ismereteink tárháza a településről. Éppen ezért arra törekedtem, hogy ezek teljes terjedelemben szerepeljenek a kiadványban. Némelyik esetében kihagytam több szakaszt is, mivel azok teljesen érdektelen dolgokat tartalmaztak. A fellelt dokumentumok közzélése azért fontos, mert így a későbbi kutatóknak nem kell újra és újra átböngészni a levéltárak adatbázisát, hiszen minden eddig fellelt adat és irat itt helyet kapott. Ezek nagy részét közre adom, de az összegzést, vagy következtetést nem mindig végeztem el, így meg van a lehetőség arra, hogy egyes szakirányú tanulmány készítésekor további összehasonlítások legyenek bemutatva.

Kutatásom során készítettem egy táblázatot, melyben dátum szerint felsoroltam minden olyan jelentősebb eseményt, amely Szilágyitelep, vagyis Szigethalom területén történt. Egy ilyen kronológiai segédeszköz nyilván nagyon sokat segített volna azoknak, akik a későbbiek során a város helytörténetével foglalkoznának, vagy netán tanulmányaikhoz keresnének információkat. Ennek a célnak valóban megfelelne egy ilyen kigyűjtött anyag. Bizonyára sokan fel is használnák. Felhasználnák, mégpedig úgy, hogy a könyv többi részét el se olvasnák, s így nem tudnának közelebb jutni se érzelmileg, se emberileg az itt élt emberekhez. Pedig amikor elkezdtem könyvem írását a célom mindenképpen az volt, hogy mindenki megismerhesse az itt élők mindennapjait, gondjaikkal és problémáikkal együtt. Éppen ezért úgy döntöttem, hogy ezt a listát nem helyezem el a kiadványban.

A dátumok és egyéb érdekességek kigyűjtése ezért csak úgy lehetséges, ha valóban elolvassák az érdeklődők az összes összegyűjtött dokumen-

tumot. Ez duplán lesz hasznos mindenki számára, hiszen így nemcsak az események időpontjait ismerhetik meg eredeti forrásból, de a hozzá kapcsolódó emberek érzésvilágát s mindenféleképpen szeretetüket és odaadásukat községük iránt.

Nagyon sok tanulmánnyal találkoztam kutatásom során s azt tapasztaltam, hogy sokszor csak gépiesen átvettek egy-egy téves adatot, vagy le nem ellenőrzött információt. Ez által létrejött egy olyan adatbázis, amely alapul szolgált a településről íróknak, melynek azonban kétséges a hitelessége. Erre jó példa a község neveinek változása. Automatikusan használták sokan azt, hogy a Dózsaliget nevet is felvette a falu a háború után. Ez csak részben igaz. Ugyanis a képviselőtestület megszavazta ugyan a lakosság kérésére a névváltoztatást, s ezután néhány levélen, néhány iraton használták is jóhiszeműen, de a Belügyminisztérium nem engedélyezte ezt a névviselést. Így hivatalosan soha nem volt Dózsaliget Szigethalom.

Ilyen és hasonló tévedéseket mindenképpen mellőzni akarom könyveimben – így ebben is – s ezért ragaszkodom mindenkor az eredeti iratokhoz, levelekhez, jegyzőkönyvekhez, mivel ezek az adott időpontban készültek, tehát a keltezésük, a benne szereplő dátumok, hivatkozások és adatok valóságok.

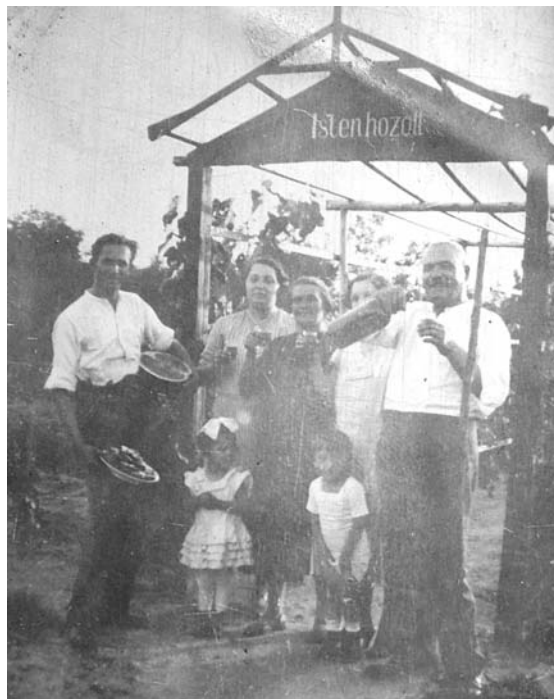
Mindemellett az eredeti jegyzőkönyvek és dokumentumok is tartogatnak meglepetést s néha ezek is pontatlanok vagy hibásak. Erre nagyon jó példa a „Szilágyitelepi kultúrháborúság” című fejezetben leírtak.

Az itt történt eseményekről egyes családok, vagy személyek útján ismerkedhetünk meg. Az elbeszélések alapját mindig leellenőriztem, hogy ne legyenek téves közlések. Mivel én és a családom is itt élt – s egy ága még ma is szigethalmi – így nem meglepő, ha éppen a velünk történt dolgok kerülnek időnként előtérbe. Ugyanakkor a családtagok bemutatásával az itt élt emberek mindennapjait ismerhetjük meg. Nem az számít, hogy név szerint mely személyek kerültek a könyv lapjaira, hanem az, mit is tettek, mit is cselekedtek a faluért, a közösségért, a jövő formálásáért. Az események, amelyek velük megtörténtek, mindenkire jellemző volt.

Nincs kisember és nagyember ebben a kötetben. Csak olyan személyek, akik valamilyen módon előtérbe kerültek tetteikkel, mert formálói voltak Szilágyitelepnek, Horthyligetnek, Szigethalomnak. A fényképek, az iratok, a dokumentumok sok mindenről árulkodnak, és sok mindent

bizonyítanak, ugyanakkor kisugárzásukkal egy korszak hangulatát árasztják felénk, amely a gondok és nehézségek ellenére csakis a boldogságot, a jövőbe vetett hitet bizonyítják. Ezért várták és üdvözölték az újonnan érkezőket is nagy szeretettel. Példa erre a Fekete családtól kapott fotó, amelyen ott a felirat:

Isten hozott

Egy közösségben – s így itt nálunk is – mindig vannak olyan személyek, akik részesei a közéletnek, így nevük, személyük ismert a lakosság körében s ha valamilyen probléma a felszínre kerül, hozzájuk fordulnak segítségért. Erre voltak jók az egyesületek, hiszen ott képviseltette magát a lakosság, s minden esetben nagyobb hatékonysággal tudta elképzeléseit megvalósítani. Vezetőnek mindig olyan személyeket választottak, akik népszerűségükkel, határozottságukkal s nem utolsósorban önzetlenségükkel ki is álltak a közösségért. Éppen ezért bizonyos nevekkel, bizonyos személyekkel többször, több ügyből kifolyólag is találkozhatunk a könyv lapjain. Tulajdonképpen ők voltak a falu hajtómotorjai, nekik köszönhető, hogy a fejlődés ilyen mértékben valósulhatott meg. Sajnos az utókor elfeledkezett róluk, hiszen már a nevüket se ismeri senki. Ez nagy hiba, mert ha ők nem lettek volna annyira aktívak, Szigethalom se tudna ennyi mindent felmutatni. Nevüket nem sorolom fel, hiszen olvasás közben nagyon sokszor fogunk velük találkozni. Az ő emlékükre is készült ez a könyv.

*Biró Endre,
a Magyar Kultúra Lovagja*

A KEZDETEK

*„Horthyliget alakuló község, bár még Tökölhöz tartozik,
de cca 1600 állandó lakosával és sok nyaralóval megérdemli,
hogy ez intelligens és gyümölcstermeléssel foglalkozó elem
bekötődjék a világforgalomba ez út elkészültével
és ne fulladjon a szaharai homoksivatagba
e jobb sorsra érdemes lakosságnak minden reménye, vágya és igyekezete.
Ez az út egy törekvő intelligensebb községnek veti meg alapját Árpád szigetén
a nemzetiségek közt, különben elvész a magyar szegénység
és nyomorúság tengerében a fejlődő kultúra otthagásával.”*

(Részlet egy levélből)

SÉTA A RÉGI SZIGETHALMON

Régi Szigethalom emlékeit keresem, amikor 2011-ben végigsétálok a főutcán, vagyis a József Attila utcán. Nemcsak a környezet változott meg, hanem az érzések is. Gyerekként nyilván másképp éltem át minden eseményt, gyermekként másképp láttam ezt a kis világot. Átértékelni nem szabad semmit, de feleleveníteni a múltat, szinte kötelességünk. Miért? Azért, mert ebből erőt meríthetünk a napi gondok túlélésére, s biztatást kaphatunk a jövőnk átalakítására. A régi házak kisebbek lettek, az utca is sokkal szűkebbé vált. Ez nem fizikálisan értendő, hanem a biológiai változás hatására érzem ezt. Felnőtté válásunk után, ha visszatérünk gyermekkorunk helyszínére, feltűnő lesz az a hatalmas változás, amely a méreteken történt ez idő alatt. Kissrácként, ha végig mentem az utcán, feltűnően nagyoknak tűntek a házak, a kapuk, a kerítések. Most szűkebb lett az utca és a járda, a házak pedig kisebbek lettek. Az idő során nem ezek mentek össze, csak én növekedtem, s így a méretarányok teljesen másképpen mutatkoznak meg most, a régi környezetemben.

A faluba érkezők nagy része a vasút felől a fő utcán, vagyis a József Attila utcán ment végig. (Most én is így tettem.) Ha a falu másik végén lakórol volt szó, akkor is gyalog kellett mennie, mert kerékpárral még nem nagyon rendelkeztek az embereknek, egyéb közlekedési eszköznek pedig ebben az időben még csak híre sem volt.

A Fingerhuth vendéglő

A főtengely a Tököl felől érkező út folytatása a településen belül a József Attila, abban az időben Horthy Miklós utca. A vasút mellett, a sarkon a Fingerhuth vendéglő várta az ide érkező-

ket, de azok is betértek a hűs lombú fák alatti kertvendéglőbe, akik innen utaztak máshová, s a vonat érkezéséig egy kisfröccsel, vagy meleg étel elfogyasztásával töltötték az időt. A fotó az 1930-as évek végén készülhetett. A cégtáblán Spitzer István neve olvasható.

Ebben a kocsmában kezdtem el magamba szívni – na nem az alkoholt, hanem – a tudást. Itt tanultam meg írni és olvasni. Ugyanis elsős koromban még nem épült meg az új emeletes iskola. Így a kisdíákok a falu több épületét vették igénybe a tanuláshoz. Nekünk ez a kocsmát jutott.

Mielőtt elindulnánk a falu belseje felé, meg kell említenem gyermekkorom egyik érdekes személyiségét, egy kisiparost. A vasút túloldalán, a vendéglő oldalában volt Kiss József üveges lakása és műhelye. A sérült és törött ablakokkal hozzá fordulhattunk. Az üvegtáblák látványa és a gitt különleges szaga, valamint Kiss bácsi nyugodt, megfontolt mozdulatai tették egyedivé műhelyét. Szerencsére nem sokszor kellett hozzá elmenne, de amikor gyerekként beléptem a műhelyébe, különös érzés kerített hatalmába. Nem tudom mi okozta. Lehet, hogy a sok-sok üveg látványa, vagy csak az a nyugalom és kimérttség, amely jellemezte az üveges mestert. Nyilván volt valami pozitív kisugárzása, amely rám ilyen furcsán hatott.

Tornyos ház a József Attila utca elején

Visszatérve a József Attila utcára, a központ felé haladva az első ház jobbra egy tornyos kis villaszerű épület volt. Emlékezetem szerint csak ebben az utcában három, vagy négy ház is büszkélkedhetett toronnyal. Ebben a tornyos házikóban egy idős özvegyasszony lakott. Majdnem szemben vele állt minden gyermek álmának és ízvilágának központja, a Sárícs-féle cukrászda.

Vasárnaponként krémesért, vagy tortáért jártunk ide. Fagylaltért minden nap jöttünk volna, de pénzünk erre nem volt. Ha valamilyen módon hozzájutottunk 50 fillérhez, akkor persze siettünk is egy gombóc fagyiért. Néha sikerült 1 forinthez jutni, akkor két gombóccal büszkélkedhettünk. Ennél nagyobb adagra hiába is vágytunk volna, hiszen több pénzzel nem igen rendelkezünk gyerekként. Ezért, ha arra jártunk, csak sóvárogtunk a sok édesség láttán. Meg is fogadtam, ha nagy leszek és önálló keresettel rendelkezem, minden nap cukrászdába fogok járni fagyiért és tortáért. Ez persze csak gyermekkori elhatározás volt, hiszen hiába volt pénzem már felnőttként, nem erre költöttem a pénzemet.

Valamikor a Frisch család lakott itt

Szintén a jobb oldalon volt a következő toronyos épület. Ebben lakott a Frisch család. A ház utcai frontján volt egy nagyobb helyiség, melyet kiadtak bérbe egy helyi asztalosnak. Tehát itt egy kis asztalosműhely is működött. Ideális hely volt ez a számára, hiszen a településre érkezők itt mentek el a ház előtt, így ha szüksége volt bárkinek asztalosmunkára, azt itt azonnal megrendelhetette. Később csak boltnak nevezték a tulajdonosok ezt a szobát. Ez arra enged következtetni, hogy akár készárut, vagy kisebb faárut is árulhattak itt. Tehát műhely és kereskedés célszerűen egy helyen lett elhelyezve.

Különleges hangulata volt az utcának gyermekkoromban. Szeretném ezt az érzést elmesélni, átadni az olvasónak – de tudom, ez lehetetlen. Pedig nagyon jót tenne mindenkinek a mai rohanó világunkban néhány percre visszatérni az időben és akár csak szemlélőként is, – mintha mozi-ban lennénk, – az akkor ott lakókkal eltölteni egy kis időt. Nem sokat, csak éppen annyit, hogy a béke és a nyugalom érzése teljes mértékben has-

son ránk. Nem a politikai időszakra gondolok, hanem az emberségesre, a barátira, a közösségre. Példaértékű volt itt az összefogás. Mindenki ismert mindenkit, így a problémák se kerültek a szőnyeg alá. Mint egy családban. Voltak kellemes napok, de viharos veszekedések is. Az utóbbit azonban mindenki elfeledte a kibékülés után.

Frisch bácsi a kedvenceivel

Azt hiszem a kor hangulatát a fenti kép jellemzi a legjobban. Nagy állattartás nem volt a környékünkön, de baromfi néhány udvarban jelen volt. Így volt ez Frisch-éknél is. Néhány tyúk a tojások miatt jó szolgálatot tett. S természetesen volt alkalom, hogy kacsát is tartottak. Mint látható a képen, a gazda és a kis állatkák között családias volt a viszony, hiszen még az utcára is együtt mentek sétálni. Na, ez nem fordul elő napjainkban.

De haladjunk tovább, s nézzük a házakat, keressük az emlékeket. Majdnem szemben, a 24 szám alatti házban élt a Szeremlei család. A ház az utcafronton volt s egy felirat hirdette: „MI FÉSZKÜNK”. Mielőtt az épületet megvásárolta volna a Szeremlei bácsi, kulturális célra szeretne volna használni tulajdonosa. Éppen ezért épült az utcafrontra, mert a bejárat is eredetileg itt volt. Mozit szeretett volna itt üzemeltetni. Mivel az engedélyt nem kapta meg rá, így eladta azt.

A központ felé haladva Frischék után a következő házban a Ferróék laktak. Később, – ha jól emlékszem talán 1960-ban – ez lett a posta épülete. Az udvaron, a melléképületben egy suszterműhely is működött. Simon bácsi volt a „cipész-mester”. Ide vittük, – mint a falu többi lakosa is – javításra a cipőinket. Nem volt ez nagy távolságra, hiszen mi majdnem szemközt laktunk. Simon suszterra nagyon jól emlékszem, hiszen sokszor kellett a család valamelyik tagjának a lábbelijét átvinni hozzá javításra. A bőrszagú kis műhelyben egy kisszéken ült, előtte kötény, ölében a kaptafa s rajta egy talpalásra váró cipő. Szájában majdnem mindig a munkához használt apró faszeg volt. A szegeket egyesével vette ki szájából, majd a cipő szélein előre kifúrt lyukakba ütögette különleges, suszterkalapácsával. Amikor ezzel végzett, csak akkor fordult hozzám, a beérkező kuncsaftához.

A szemközti épület a Vohányi tanítóék háza volt. Mikor én iskolába jártam, akkor már csak özv. Vohányi Gézané tanítónő lakott itt két fiával. Másodiktól negyedik osztályig tanított engem. Szomszédok voltunk, de sajnos semmi kedvezmény nem járt ezért. Mi a mellettük levő házban laktunk, amelyik ma a 32-es számot viseli. Ezt az épületet két család bérelte, vagyis másokkal éltünk egy udvaron, és nagyon jól!

A ház, amelyben laktunk, az udvar felől

Házunkon nem volt vakolat, sőt két helyisége leomlott egy közelben becsapódó bombától. Az udvarunk végén volt egy bombatölcsér. Lehetséges, hogy itt kell keresni a kár okozóját.

Mellettünk a Császka család lakott. Ez a ház is az utcafrontra épült. Ennek is megvan a jelentősége, hiszen itt egy hentesüzlet volt. Nem kellett messze mennünk, ha néha napján húst szerettünk volna vásárolni.

Császka bácsi nemcsak hentesként dolgozott. Szigethalom lakói a kezdetektől gyümölcsstermesztéssel is foglalkoztak. Eleinte bevitték Budapestre, a Nagyvásártelepre, vagy a nagyobb piacokra a termést. A nagyobb mennyiséggel azonban nem tudtak mit kezdeni. Ezt a helyzetet használta ki szomszédunk és egy felvásárló telepet nyitott. Ide hordták a leszedett, szebbnél szebb gyümölcsöket a kertes gazdák. Sárgabarakot, almát, szőlőt. Mikor minek volt idénye. Mi gyerekként nagyon sokat segítettünk. Amikor megérkezett a teherautó a friss áruért, hozott magával üres faládákat. Ezeket segítettünk lerakodni s az udvaron egymás mellé, oszlopokba rakni. Olyan sok láda volt időnként az udvaron, hogy bújócskáztunk a rekeszek között. Kisebb utcákat és beugrókat alakítottunk ki már a lepakoláskor, így készítettük elő a terepet a későbbi játékainkhoz.

Segítségünkért bőven fogyaszthattunk az átvett gyümölcsökből. Mi ezt ki is használtuk, hiszen szebbnél szebb és nagyon ízletes barackok és almák kerültek itt a ládába, majd ebből a mi pocakunkba is.

Háttérben a Császka-féle ház

Tovább haladva ezen az oldalon egy óriási kert volt szép nagy házzal. Ez már a sarokig elért. Ebben egy különösen zárkózott idős asszony élt, akit néha meglátogattak a rokonai. Ha velünk beszélt, éreztük, hogy furcsán ejti ki a szavakat. Mi csak „német asszony”-nak hívtuk. Ezért volt érdekes a kiejtése, mert törte a magyart. Szigethalom lakosságának egy része vállalta nemzeti-ségét. A „német asszony” is azt bizonyítja, hogy éltek itt nem magyar származásúak is. Az osztálytársaim nevei így ennyi év távlatából jelzik származási hovatartozásukat. Két olyanval is jártam, akinek a nevei lengyel ősöket feltételeznek. A két név: a Hutóczky és a Zavetzky, bár se ők, se szüleik nem beszéltek már a nyelvet.

Sétáljunk tovább a József Attila utcán a templom felé. A „német asszony” a Mátyás utca sarkán lakott. A szemközti saroképület szintén az utcafrontra volt építve. Itt pékség működött. A tulajdonost és pékmestert Kaposy Ferencnek hívták. Nagyon finom volt az itt készített kenyér és kifli. Abban az időben csak kétkilós kenyereket sütöttek. Kérésre esetleg kettévágták s úgy mérték le a vevőnek. Az egész, 2 kilós kenyeret viszont nem kellett mérni. Annak az ára 6 forint volt. (Régi szép idők!) A bolthelyiségben néha a Feri bácsi anyósa helyettesítette az eladót. Ilyenkor nem szerettem bemenni. Ő is törte a magyart, nyilván német származású volt. De nem ez miatt tartottam tőle, hanem azért, mert ha kértem a kenyeret, akkor rádobta a mérlegre, oda se nézett és egyből mondta:

– Hát húsz. (Lefordítva magyarra: hat húsz.)

Vagyis hat forint és húsz fillért kellett fizetni az egyébként csak 6 forintba kerülő kenyérért. Burkolt árdrágítás volt ez, de gyereként nem tehettem ellene semmit. Bár szerintem a felnőttek se szóltak érte.

A pékséghez még egy nem éppen vidám emlék fűz. 1956-ban a forradalom miatt nagyon sok probléma volt az élelmiszerrel, a kereskedelemmel, a tüzelővel. Kaposy bácsi ekkor is sütötte kenyeret, ha tudott lisztet szerezni. Ő megtett mindent ezért, hiszen pékmesterként nagyon jól tudta, hogy kenyér nélkül nem lehet élni. sokszor éjszaka jött a hír, hogy sütik a kenyeret. Mivel csak pár házzal odébb volt tőlünk, így siettünk, hogy lehetőleg a sor elején legyünk. Ez legtöbbször sikerült is. Mivel nagyon hidegek voltak az éjszakák és a hajnalok, így bizony dideregtek és topogtak a kenyérre várakozók. Ezért mi ilyenkor egymást váltottuk mindaddig, amíg nem kezdték el a kenyér kiadását. Ilyenkor nem a boltban kellett várakoznunk – sajnos – hanem a Mátyás utcában a pékség kisablakánál. Itt adták ki a kenyeret mindenkinek.

Tovább haladva ezen az oldalon volt a Jézus Szíve templom plébániája. Ma is az egyház tulajdona ez az épület. Sokszor jártam ide dr. Sugár Mihály plébános idejében. Néha hivatalos ügyben, máskor pedig a rokonságában lévő gyerekekhez jöttem át nyaranta játszani, meg a gyümölcsfákat megdézsmálni.

A közelben, a szemközti oldalon áll ma is az emeletes iskola. A második osztálytól kezdve már itt koptattam a padot, ebben az épületben. Szerettem ide járni, mert a komfortfokozata – mely a mai igények ugyan nem felelne meg – nekem maga volt a mennyország. Leginkább

azért, mert itt volt villanyvilágítás, amíg otthon nekünk csak a petróleumlámpa biztosította az esti fényt.

Az iskolának volt egy hátsó udvara. Szünetekben itt rohangáltunk, itt játszottunk. Jó idő esetén a tornaóra gyakorlatait is itt végeztük. Az udvart körbevevő nyárfákat is mi ültettük. Az egész terület alacsonyabban volt, mint az iskolaépület körüli rész. Ez a tanároknak nagy segítség volt, hiszen ők a magasabb részről jól átláthatták az egész hátsóudvart s így könnyű volt felügyelni ránk. A fegyelmezés is érdekes volt. Ugyanis a szünet, vagyis a rohangálás végét a felügyelőtanár sípja szakította meg. Ekkor bárhol voltunk, bármit csináltunk, azonnal meg kellett állnunk. Ha valaki tovább rohant, vagy mozgott, akkor rákiabáltak. Ilyenkor beszélgetni se volt szabad. A csendet a következő sípszó szakította meg. Ez azt jelentette, hogy osztályonként fel kellett sorakoznunk a tanár előtt. A harmadik sípszóra pedig osztályonként vonultunk az iskolaépülethez s mentünk fel az osztályunkba.

Az iskola mellett lakott a református lelkész: Jakus Gábor. Én katolikus voltam, de mégis sokat beszélgettem vele. Nála nem számított a vallási hovatartozás, bár ebben az időben még a két egyház között nem jött létre a ma tapasztalható jó kapcsolat. A plébánosunk és a református pap között is nagyon jó volt a viszony. A hittanórákat ekkor még az iskola épületében tartották, így ott mindig találkoztak, s míg a számukra kijelölt terembe bemehettek volna, a folyosón beszélgettek.

Tovább haladva az utcán talán száz méternyi-re a bal oldalon egy számunkra érdekes, tornyos épület áll. Régen ez volt a helyi posta épülete. Az ügyfelek a bejáratnál részen, a torony alatt intézhették el a pénzfeladást, vagy a levelek, csomagok továbbítását. A számunkra érkezett csomagokat is itt vehettük át. Nagyon szerettem csomagért ide jönni, már csak azért is, mert abban valami érdekes mindig volt a számomra, bár nagyon ritkán volt benne részünk.

Ha már a csomagfeladásnál járunk, akkor meg kell említenem apám egyik „találmányát”, habár lehetséges, hogy mások is így csinálták. Ugyanis, ha nyáron elmentünk például Sopronba nyaralni több hétre, akkor a ruhaneműket először postán feladtuk egy csomagban. Amikor odaérkeztünk, addigra a rokonok már átvették. Célszerű volt ez a szisztéma, hiszen bőröndünk nem volt, s a nyaraláshoz ugyebár nem elegendő egy váltás ruha. Így ráadásul a sok átszállás miatt – HÉV, villamos, vonat – nem kellett cipekednünk,

mindamellettkényelmesen utaztunk, hiszen, csak éppen az útra való élelmet kellett magunkkal vinnünk.

A régi postával szemben egy nagy üres terület a szórakozásra, a vidámságra lett használva. Itt állították fel a vándorcirkuszosok a sátraikat, ha erre tévedtek. A helyi búcsú is itt bonyolódott le. Ilyenkor vásárolhattuk a similabdát, a mézeskalács nyakláncokat és szíveket, de itt lett felállítva a körhinta is. Ez egyik búcsúból se hiányozhatott.

Ehhez megint egy érdekes emlék fűz. Az 1950-es években még nem volt mindenhol villany. A közterületeken meg főleg nem. Így tehát nem elektromos meghajtású volt, hanem kézi. Vagyis a körhinta tetején volt egy padlózat, ahol az önkéntes vállalkozók – általában gyerekek – megfogták a rudakat, amelyekre a hinták voltak felfogatva és tolták körbe-körbe. Ha a tulajdonos szólt, akkor meg kellett állítani. Én magam is felmentem néhányszor. Ugyanis kemény valutában fizettek, vagyis aki néhány körben besegített, az egyszer ráülhetett a hintára is. Azt hiszem ennél költséghatékonyabb vállalkozás napjainkban sincs.

Csaba bácsi boltja az eladókkal

Innen már csak egy háznyira állt „Csaba bácsi vasboltja”. Természetesen ez nem saját üzletként működött, de mivel ő szolgált ki bennünket, így róla neveztük el. A mellékelt képen még a felira-

ton az olvasható, hogy élelmiszer, ruházat, festék és vasáru. Később az élelmiszer különvált.

Egy alkalommal, mikor én is idejöttem vásárolni valamit, bejött a suszterunk kisleánya, aki egy kicsit másképp formálta a szavakat, mint ahogyan mi.

– Kérek egy kiló picspacsat. – mondta teljes komolysággal. Csaba bácsi rákérdezett:

– Mit akarsz?

– Egy kiló picspacsat.

Bármennyire is ismeri az ember a saját nyelvét, ez bizony megoldhatatlan rejtvénynek tűnt. Viszont Csaba bácsi jó kereskedő volt, s mivel a suszter sokszor vásárolt nála, így nagy nehezen kiokoskodta, hogy a rejtélyes szó jelentését és adott egy kiló spiccvasat. Ugyanis a cipők talpára régen elől és hátul is egy kis vasív, az úgynevezett spiccvas védte a kopástól.

Majdnem a bolttal szemben az utca bal oldalán a frizurák alakítóinak kis műhelye volt. Itt működött Kecskeméti Dudi és a Lencsés fodrász is.

Lassan az utca végére érek, ahol bal oldalt ott az orvosi rendelő, szemben pedig a római katolikus templom. Tulajdonképpen ez volt a falu központja, hiszen a testi és lelki gyógyulást itt találtak az emberek, ugyanakkor az orvosi rendelő mellett állt a tanácsháza, ahol pedig a közügyekben előforduló problémákat orvosolták.

A József Attila és a Kossuth utca kereszteződése

A fenti képen bal oldalt az orvosi rendelő, mellette a tanácsháza, jobb oldalon pedig a templom kerítése látható. Ha ezen az utcán tovább haladunk, a következő utcáskoron betérhetünk a református templomba is. A Kassai utcára fordulva a jobb oldalon ott a mozi épülete, ami volt iskola is de eredetileg a Balogh-féle vendéglőnek adott otthont.

2011-ben sétáltam végig Szigethalom csendes főutcáján. A változások érezhetők és az emlékek arra késztetnek, hogy megismerjem és mindenki-vel megismertessem ennek a szép kis településnek a születését.

KÖZSÉG SZÜLETIK

SZilágyi Lajos a ráckevei járás főszolgabírója különös érzéssel határozta el, hogy a Tököl melletti hatalmas legelő területből, – amely homokbuckákkal volt tele – egy üdülőövezetet alakít ki. Tervének különlegessége abban rejlik, hogy bár egy vízpart-hoz közeli területet jelöl ki, mégse a fürdőzést és csónakázást tartotta lényegesnek, hanem a csendet és a kisvárosi jelleget. A kisvárosi jellegre még később kitérek!

Nem volt teljesen önzetlen ez az elképzelés, hiszen mindenféleképpen be akarta vonni a Csepel-szigeten lévő ráckevei járást a főváros és az ország vérkeringésébe. Az itt élő lakosság az előállított, vagy megtermelt árukat csakis úgy tudta értékesíteni, ha a Dunán juttatta el Pestre, s onnan a városi lakosságnak. Csepel-sziget közútjának minősége ebben az időben az áruszállításra teljesen alkalmatlan volt.

A hosszú távú elképzelései voltak. Az egyik, a Haraszi és Ráckeve között megépítendő vasút létrehozása. Ez képezte alapját annak a nagyszabású fejlődésnek, amely az 1800-as évek végét jellemezte a ráckevei járás ezen területét.

Szilágyi Lajos főszolgabíró ésszerűen használta ki a lehetőséget, amely arra irányult, hogy a sziget gazdasági és közlekedési viszonyai javuljanak. A kereskedelemügyi miniszter 1888. november 10-én kiadta az előmunkálati engedélyt a vasút megépítésére. Ez volt az egyik sarkalatos pont a ráckevei járásnak, hogy végre csatlakozhasson az ország gazdasági vérkeringéséhez. Ha megfigyeljük Szigethalom és környékének fejlődését, azt mindenféleképpen csakis ehhez az egy fejlesztéshez lehet kötni, hiszen a környék a vasút nélkül mai napig „halott” maradt volna. A környék szinte vonzotta az ipart, s Pest közelsége a hadiipart és ezzel párhuzamosan a légi közlekedés kiépülését is.

Ha megfigyeljük Magyarország településeinek kialakulását és fejlődését a Monarchián belül a XIX. század végén, meglepő eredményeknek lehetünk tanúi. Az eddigi helytörténeti kutatásaim helyszínei is ezt bizonyítják. A Békés megyében fekvő Bucsa¹ – ahol jelenleg élek – ekkor kezd létszámszerűen és gazdaságilag is ugrásszerűen fejlődni. Újpest, – ahol 33 évig laktam – szintén

meglepően gyarapodik, egymás után létesülnek üzemek s épül ki a kertvárosi rész kávéházakkal, vendéglőkkel, nyaralókkal. Olyannyira, hogy 1907-ben már városi rangot is kap. Utánanézhünk több településnek is hazánkban s hasonló információkat kapunk.

**Éradonyi Szilágyi Lajos főszolgabíró
(1847-1901)**

*PMML-„Árpád” Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhely fotótára, –
6768 ltsz*

Tököl és Szigetszentmiklós közötti Közlegelő, – később egy része Szilágyi Lajos tulajdona – mezőgazdasági szempontból nem volt túl értékes, hiszen a futóhomokon csak a legeltetésre használható gyér minőségű fű termett meg. Gyümölcsös vagy szőlő telepítésére nem volt alkalmas ebben a formában. Nyilván ezeket az értékeket, vagyis inkább értéktelenségeket akarta Szilágyi Lajos főszolgabíró pénzzé tenni. Az 1880-ban készült térképen ez a rész még Közlegelő illetve Uradalmi dűlőként van feltüntetve. Meg kell vallani, jó üzleti érzékkel rendelkezett a főszolgabíró. A terület egy része az ő tulajdona volt,

¹ Szigethalmon is sok bucsei él!

így ezt ő is értékesítette. Az előbbieken is említett vasútépítési engedélyeztetési kérelemmel párhuzamosan felvásárolta az értéktelennek tartott homokos, buckás külterületet. Nagyon jól tudta, hogy a vasút építésére meg fogja kapni az engedélyt s ugyanakkor belekezdett a parcellázásba, hogy megfelelő időben elkezdődhessen a betelepülés. A jó üzletre fogékony volt a Magyar-Hollandi Bank is. Nem elképzelhetetlen, hogy Szilágyi Lajosnak „köszönhetően” vállalt részt a nagyszabású üzletbe a Bank.

Az elképzelése meglepőnek tűnt, de kivitelezhető volt. A fővárosi közhivatalnokoknak akart egy olyan telepet, üdülőterületet biztosítani, ahol a mindennapi munka feszültségét és a városi élet zaját elfelejthetik. Hétvégi házaikban, nyaralóikban, idilli környezetben tölthették a hétvégeket. A település szerkezete is igazolja a pontos elképzeléseket és a meghatározó irányt is. Az utcák elrendezése és mérete, valamint az egységes rendszerbe foglalt parcellák kialakítását.

A potenciális vevőkörnek nemcsak az azonnali pihenés és nyugodt hétvégék eltöltését biztosította, hanem egy jó befektetésként is ajánlotta a kimérendő telkeket. Hosszútávon ez az elképzelése is jó ötletnek bizonyult és üzleti szempontból mindkét fél részére kedvezőnek bizonyult, hiszen nem értéktelenedik el, mint a pénz. Sokan éltek is ezzel a kiváló lehetőséggel. Bizonyítja ezt az is, hogy az 1960-as években is nagyon sok az üres telek még a fő utcán² is, ugyanakkor a Kis-Duna felé eső területen is csak elszórva épültek házak, nyaralók. Közöttük rengeteg üres, beépítetlen terület árválkodott. Vagyis sokan csak azért vásárolták meg a kicélt parcellázott telkeket, hogy befektessék pénzüket, s ha megfelelő alkalom adódik, akkor értékesíthessék azokat – természetesen a megfelelő haszonnal! Gondoljunk bele, éppen az első világháború előtt kezdődik el a parcellázás. Ennek végeztével az 1929-es nagy gazdasági válság borzolta az emberek idegeit. Akiknek ezekben az időszakokban sikerült itt telekhez jutni, azok a pénzüket és vagyonukat eredményesen átmentették a későbbi időszakba.

Szilágyitelep népszerűségét oly módon is próbálták növelni, hogy Pestről különvonattal hozták ide az érdeklődőket. Az üzleti túra résztvevői közül bizonyára soknak megtetszettek a felvázolt távlati elképzelések s élve a kedvező lehetőséggel részletre vásárolt is telket. Egyes tanulmányokban arra utalnak, hogy az első házak a Duna partján épültek. Nem tudom ezt igazolni, ugyanis

gyermekkoromban rengeteget jártam azon a részen, – s rajtam kívül még nagyon sok barátom is – de az erdő fái kívül mást nem láttam, de nem is láthattunk. Beljebb voltak ugyan már házak, de azok nem a Duna partján álltak. A III. Katonai felmérés térképén is a későbbi HÉV megálló környékén találhatunk lakóházra utaló jeleket. Tehát az első házak itt épülhettek fel.

A parcellázások után több kisebb terület alakult ki. Nevüket a parcellázóról, vagy a tulajdonosról kapták. A település részeiről így ír a településmépítő bizottság az egyik levelében:

A Tököl községhez tartozó Horthyliget (Szilágyitelep), valamint az ehhez tartozó Homér, Hollandia, Balló és Rokkant telepek 1000 lelket meghaladó r. kath. lakosságának nevében.

A benépesedés folyamata több évtizedig tart. Ez a gyarapodás napjainkban se állt le. Az építkezések jellege és az ide költözött emberek életvitele meghatározó a későbbiek során. Érthető ez, hiszen mindenki magával hozta mindazt, ami számára fontos volt, széépérzékét, stílusát s nem utolsósorban egyéni kultúráját.

A kisvárosi jelleg abban is megmutatkozott, hogy Szilágyitelepen megjelentek a különböző mesterségek képviselői is. Ezek a kisiparosok biztosították tulajdonképpen a település biztonságos „működését”. Kikre gondolok? Elsősorban a kőműves mesterekre, a házak építése miatt. Az asztalosok, az ajtók, ablakok elkészítéséhez, illetve a lakás bebútorozásához. Ahol ablak van, ott törés is, így feltétlenül szükség van üveges mesterre. A mindennapi megélhetés feltétele a kenyér. A pékmester se hiányozhat egy községből. A kenyér mellé az élelem is napi igény, így élelmiszerkereskedő is szükséges. A kisiparosok, de a háztartások is igényelték a kisebb műszaki kiegészítőket. Abban az időben nem éppen a mai értelemben vett dolgokra kell gondolni! Szeg, kerítésdrót, festék, szerszámok és hasonló apró cikkek árusítására volt igény, vagyis olyanokra, amire egy kertes házban naponta szükség lehet.

A villamosítás előtt a világítás petróleum lámpával történt. Ezért biztosítani kellett a hozzá való petróleumot is. Az iskolások részére a füzet és írószerek mellett a tinta is fontos volt, hiszen a golyóstoll ekkor még nem hódított. Érdekesnek tűnnek ennyi idő távlatából ezek a dolgok és eszközök, amelyek tulajdonképpen ott voltak mindennapjainkban, de különleges fontosságot nem is tulajdonítottunk nekik. Most viszont milyen érdekes lenne egy ilyen kereskedés bemutatása akár múzeumként, vagy csak fényképen.

² József Attila utca

Erre vállalkozott a Helytörténeti Gyűjtemény, mely minden tekintetben értéket őriz és gyarapít. Remélhetően még nagyon sokáig.

Az étterem, vagy kocsmá is része egy községnek, hiszen nemcsak a rossz oldalát kell figyelembe venni ezeknek az „intézményeknek”, hanem a hasznosságát és célszerűségét is. A cukrászmester termékei is fontosak a lakosság számára még akkor is, ha otthon készítik el legtöbbször a vasárnapi ebéd után feltárlásra kerülő süteményeket, vagy tortákat.

Amint látható, teljes mértékben megvolt a község mindennapi életéhez az alapvető ellátási feltételek. Még a vallásos emberek se panaszkodhattak, hiszen a két történelmi egyház – katolikus és református – is rendelkezik templommal.

Kisvárosra utaló elképzeléseket említettem az előzőekben. Furcsának tűnik, de az első időszakban felépült házak jellege, típusa erre utal. Bár üdülésre szánt villák, nyaralók is voltak szép számmal. A központot jelentő fő utca képe és üzletei, valamint a Postapalota³, a Csontos-villa, a Fingerhuth vendéglő vagy éppen a Leventeközpont is mutatja a kisvárosi jelleget. Az természetesen más lapra tartozik, hogy a történelmi események miatt ez a kibontakozás megakadt.

Megakadt, de nem állt le. Ugyanis néhány évtized múlva, több hullámban ugyan, de hatalmas fejlődésnek indult Szigethalom. A fejlődési szakaszok világosan tükrözik az országban történt változásokat is. A mezőgazdaság TSZ-esítése, az ipar fejlődése volt meghatározó esetünkben.

Utcák nevei is fontosak s valamit közvetítenek számunkra: A fő utca József Attila, majd a vele párhuzamosak: Nagyváradi, Kolozsvári, Aradi, Szabadkai, de a többi utcanév is magáért beszél Mátyás, Petőfi, Rákóczi. A trianoni paktum következtében elcsatolt területek magyar városainak nevét őrzi néhány utca, míg a többi történelmi nagyjainknak állít örök emléket.

Itt kell megemlíteni, hogy amikor Horthyliget néven volt a község ismert, a kormányzó iránt érzett tisztelet jeléül utcát is neveztek el róla. A mai József Attila utca Horthy Miklós nevét, míg a korán elhunyt fia Horthy István nevét a mai Táncsics utca viselte.

„70/kgy. 1927. sz. 4681/1927 sz.

Olvastatt a szilágyitelepi egyesület kérelme, mely szerint Szilágyitelepen hetenként egy napon hivatalos óra tartassék, s hivatalos hely céljára iroda helység béreltessék.

Kéri továbbá az egyesület, hogy a képviselő-testületben három és az elöljáróságban egy taggal képviseltessék, kinek az volna a rendeltetése, hogy Szilágyitelepen, mint elöljáró működhessen.

Kéri továbbá, hogy Szilágyitelepen évenként legalább egy út járhatóvá tétessék, illetve kiépítessék. – A Szilágyitelep és a Tököl-Szigetszentmiklósi vicinális út pedig egy összekötő úttal kapcsolassék s ennek kiépítése azonnal megkezdessék, – egyben az utak fásítását is kéri, s erre háztulajdonosokat kötelezi.”

Ez a jegyzőkönyv idézet is jelzi, hogy Szilágyitelep nem szeretne elzárkózni a világtól. Lehetőséget kér és vár az ország vérkeringéséből, ugyanakkor az önálló ügyintézését is szorgalmazza, nem titkolva ezzel azt, hogy külön szeretne válni az anyaközségtől.

Az 1880-as évek végén elindult egy folyamat, melynek egyik főszereplője éppen éradonyi Szilágyi Lajos. Hosszú távú elképzelése napjainkban ért be igazán. Lehetséges, hogy először csak anyagi megfontolásból, önös érdekből vágott bele ebbe a nagyszerű fejlesztésbe. A végeredmény a fontos, még akkor is, ha több mint száz év kellett a megvalósuláshoz.

A kisvárosi jelleg még ma is ötvöződik a nyaralóövezetek hangulatával, a törzslakosság immár teljesen átalakult. Némelyek elköltöztek, mások itt élnek s látják az átalakulás és fejlődés minden mozzanatát. A közösségformáló rendezvények, a kultúrával kapcsolatos központok, a könyvtár megújulása-építése, mind azt sugallja, hogy a távlatok sok mindennel kecsegtetnek. Még van sok olyan lehetőség, amit fel kell fedezni, ki kell aknázni, s hasznosítani kell mindannyiunk számára.

Jobban meg kell ismernünk lakhelyünket a jelenét is, de leginkább a múltját, hiszen csakis ezáltal lehet tovább építeni ezt a kisvárost. Ha a múlt értékeit nem becsüljük meg eléggé, akkor ne várjuk majd azt, hogy a mi munkánkat bármikor is figyelembe vegyék, vagy el ne feledjék. Tudomásul kell vennünk, hogy a jelenünk az elkövetkezendő jövő múltja. Ha tehát cselekedeteinkkel nem mutatunk példát, akkor a jövő kutatói megalázóan, lesújtóan rossz véleményt alkotnak rólunk. Azt hiszem, ez nem lehet célja senkinek se. Éppen ezért meg kell mindent tenni annak érdekében, hogy a ma itt élő közösség minden tagja legalább annyira szeresse és becsülje ezt a várossá növekedett Szigethalmot, mint az 1890-es évek végétől Szilágyitelepre beköltözött értelmiségiek, munkások, akik Horthyligetet, majd Szigethalmot is magukénak érezhették.

³ Később községháza, ma a városháza épülete.

MESELŐ TÉRKÉPEK

Térképek segítik az utazókat, hogy úti céljukat a lehető legjobb s legrövidebb útvonalon közelíthessék meg. Térképek nélkül már nem is tudnánk boldogulni, hiszen olyan adatokkal bírnak, melyek az emberek számára nagyon fontosak a mindennapi életben – és ez nemcsak az utazás.

A térképek segédeszközök, melyek a Föld felszínéről készült ismereteket tartalmazzák. Készültek térképek már régebben is, de mégis csak a XV. század volt az az időszak, amikor a nagy felfedezések megindulásával az igények is megnőttek ebben az irányba. A tengeri hajózás fellendülése, a kereskedő városi polgárság felemelkedése következtében még inkább megnőtt a jelentősége. Elterjedésüket és közhasználatba vételüket csak a könyvnyomtatás felfedezése és alkalmazása tette lehetővé. Az igény a térképek iránt és a lehetőség, hogy számos ember használhatja ezt a segédeszközt, létrehozta az újkori kartográfíát, mely már pontosabb és megbízhatóbb műsereket használt. Így valóban részletes, fontos elemekkel gazdagított térképet tudott átadni a felhasználóknak.

Az ekkor készült térképeken már szerepel ugyan Magyarország és Erdély (Transylvania) is, de mivel a készítői nem tulajdonítottak nagy jelentőséget minden egyes kis településnek, így ezért nem elég alapos. Egyenesen hiányos és

sajnos kevés adattal szolgál jó néhány településről. A kor azonban megkövetelte ennek a hiánynak a korrigálását.

A XVI. század első felében már készült egy részletesnek mondható térkép, méghozzá egy magyar térképész, Lázár (Lazarus) munkájaként. Magyarország több szempontból is problémás volt, hiszen éppen a XVI. században következett be az ország három részre szakadása s a folyamatosan dúló kisebb nagyobb harcok miatt lehetetlen újabb, a valódi helyszínen készült felmérés alapján a térkép készítése. Így tehát a XVIII. századig nem is találkozhatunk hiteles felméréssel az előbb említett okok miatt. Az ebből a korból származó térképeken a korábbiakról készült másolatok, esetleg átdolgozások szerepelnek. Így hiába ontották a nyugat-európai kartográfusok, kiadók és nyomdák a szebbnél szebb térképeket, azon Magyarország területéről készült rész nem az akkori állapotokat tükrözi, – ezáltal csak tájékoztató jellegűek.

Mivel nagyrészt másolatok voltak, így nem szerepelnek rajta azok a települések, melyek elzárak, vagy megközelíthetetlenek voltak az utazók előtt s azok se fedezhetők fel, melyek később alakultak ki. A mellékelt Lazarus térképén jól látható Visegrád a bal felső sarokban, balra lent pedig Alba Regia (Székesfehérvár). Jobbra lent pedig a Kunság latinul.

Csepel sziget Lazarus térképén

Jól láthatóak Lazarus térképén a települések mellé rajzolt kis tornyocskák, melyek tulajdonképpen a templomot jelentik, némely esetben pedig a várat.

A térkép középső részén láthatjuk Csepel sziget településeit. Legfelül Csepel, középen egy tornyos épületjellel S. Martinus (Szent Márton), alul pedig két torony mellett felfelé írva: Kevi, vagyis Ráckeve.

Térképek segítették a közigazgatást a mindenkor államapparátusban. Szükség volt rá, hiszen ennek segítségével lehetett meghatározni a birtokok határait, a települések elhelyezkedését. Ennek alapján vált láthatóvá a papíron is lefektetett területek nagysága s tájékoztatásul szolgált például abban, hogy a települések milyen távol esnek egymástól, illetve milyen útvonalon lehet megközelíteni azokat. Kivitelezésük, jelkölcsük eltér a maiaktól. A hegyeket madártávlatból megrajzolt halmokkal, az erdőket látképszerűen ábrázolt fákkal, míg a településeket – nagyságuktól függően – épületekkel, templomokkal, várakkal jelzik.

Ez a képi ábrázolás – mely főleg rézmetszéssel készült, és csak utólag lett színezve – különlegessé és széppé teszi a régi térképeket és bizonyos fokig használhatóvá, még ha arányaiban pontatlan is.

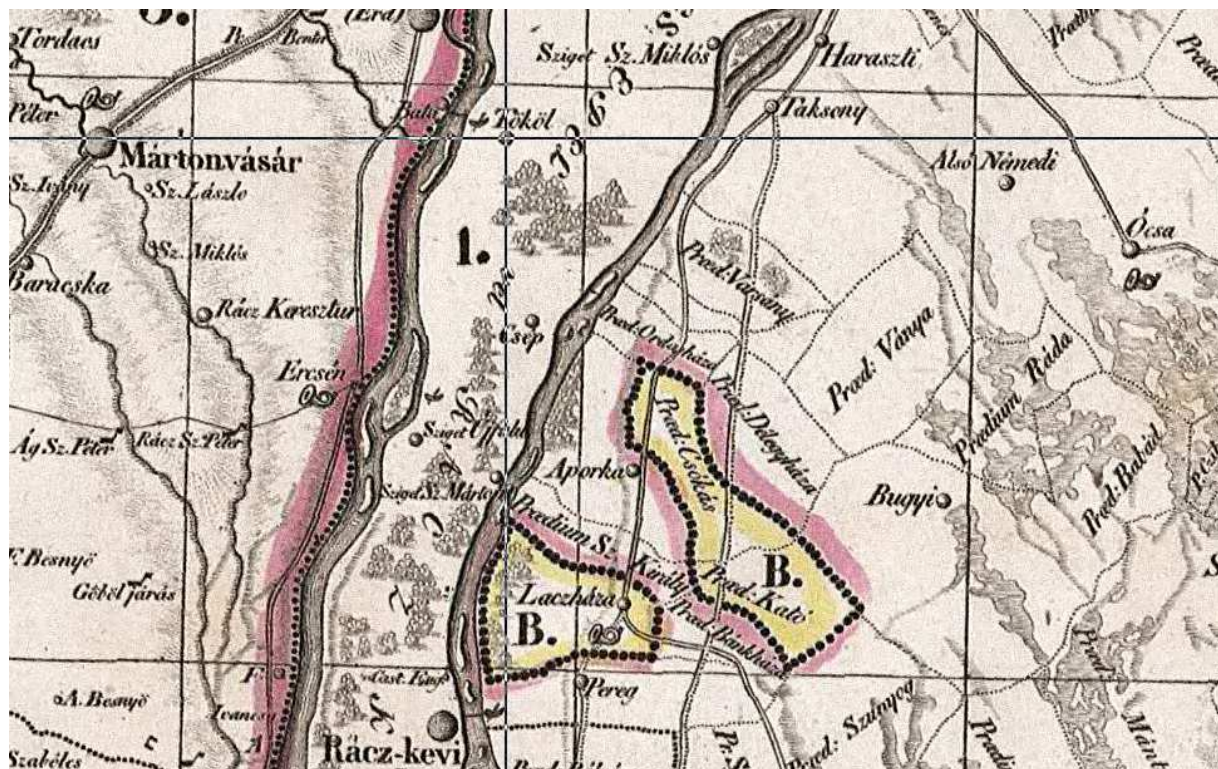
A térképek elkészítése hatalmas feladat volt, hiszen ez egy olyan összetett mérési folyamat,

melynél a legkisebb tévedés is nagyon nagy problémákat okozhat. A régi nyomatok szolgáltak alapul a modernebb és pontosabb kartográfiai munkáknak.

1798-ban Johannes Lipszky, azaz Lipszky János az alábbi sorokat írta levelében gróf Festetics Györgynek:

„Valóban szégyen hazánkra nézve, hogy erről az oly szép és érdekes országról jó térképek készítésében annyira visszamaradtunk, hogy még csak pontos trigonometriai mérést sem tudunk felmutatni országunkról, még kevésbé asztronómiaiit.”

A probléma elsődlegesen az volt, hogy a térképeket a régi kartográfusok által készített metsetekről másolták át s ezáltal pontatlanok voltak, így ezeket használni nem lehetett. Lipszky János végül elkészítette a Magyar Királyság s a hozzá tartozó országok pontos térképét, mely abban az időben a lehető legpontosabb volt. (Nagy munka volt, de végül sikerrel járt.) Ezek tanulmányozása során sok mindent megtudhatunk Csepel szigetről is. A kiemelt részleten jól látható Sziget Sz. Miklós, majd Tököl s legalul Rácz-kevi. Tököl és Szigetszentmiklós közötti rész üresen van hagyva, tehát síkság, minden erdőség nélkül. Ez azt jelenti, hogy ezen a homokos területet már ekkor is legeltetésre használták. Tököltől lefelé viszont a térképrajzolók a facsoportok jelenlétével mutatják az erdős részeket.

Csepel sziget középső része Lipszky térképén

SZILÁGYI LAJOS TELEP. TÖKÖL KÖZSÉG HATÁRÁBAN.

Sziget Szentmiklós.

Ásrtel.

Buczkák.

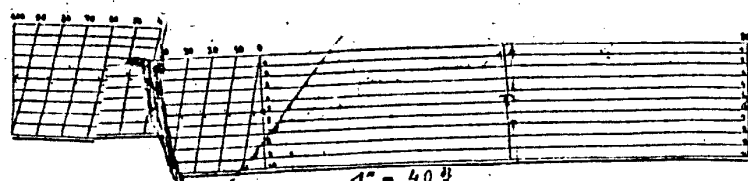
vonal Rácköről.

tervezett vasúti állomás.

tervezett vasút folytatása a Dunáig.

Telek megnevezése.

422-448	I. osztály	300 ⁰⁰
507-531	II. " "	400 ⁰⁰
1-308	III. " "	500 ⁰⁰
324-353	IV. " "	600 ⁰⁰
610-1013	V. " "	300 ⁰⁰

1" = 40⁰⁰

felmerte és felosztotta!
Tököl 1898. szeptember hó 30-án

(Signature)
Községi tanács

Telek listá

Olner Józsefnek

1019	1018	1017	1016	1015	1014	1013	1012	1011	1010	1009	1008	1007	1006	1005	1004	1003	1002	1001	1000	999	998	997	996	995	994	993	992	991	990	989	988	987	986	985	984	983	982	981	980	979	978	977	976	975	974	973	972	971	970	969	968	967	966	965	964	963	962	961	960	959	958	957	956	955	954	953	952	951	950	949	948	947	946	945	944	943	942	941	940	939	938	937	936	935	934	933	932	931	930	929	928	927	926	925	924	923	922	921	920	919	918	917	916	915	914	913	912	911	910	909	908	907	906	905	904	903	902	901	900	899	898	897	896	895	894	893	892	891	890	889	888	887	886	885	884	883	882	881	880	879	878	877	876	875	874	873	872	871	870	869	868	867	866	865	864	863	862	861	860	859	858	857	856	855	854	853	852	851	850	849	848	847	846	845	844	843	842	841	840	839	838	837	836	835	834	833	832	831	830	829	828	827	826	825	824	823	822	821	820	819	818	817	816	815	814	813	812	811	810	809	808	807	806	805	804	803	802	801	800	799	798	797	796	795	794	793	792	791	790	789	788	787	786	785	784	783	782	781	780	779	778	777	776	775	774	773	772	771	770	769	768	767	766	765	764	763	762	761	760	759	758	757	756	755	754	753	752	751	750	749	748	747	746	745	744	743	742	741	740	739	738	737	736	735	734	733	732	731	730	729	728	727	726	725	724	723	722	721	720	719	718	717	716	715	714	713	712	711	710	709	708	707	706	705	704	703	702	701	700	699	698	697	696	695	694	693	692	691	690	689	688	687	686	685	684	683	682	681	680	679	678	677	676	675	674	673	672	671	670	669	668	667	666	665	664	663	662	661	660	659	658	657	656	655	654	653	652	651	650	649	648	647	646	645	644	643	642	641	640	639	638	637	636	635	634	633	632	631	630	629	628	627	626	625	624	623	622	621	620	619	618	617	616	615	614	613	612	611	610	609	608	607	606	605	604	603	602	601	600	599	598	597	596	595	594	593	592	591	590	589	588	587	586	585	584	583	582	581	580	579	578	577	576	575	574	573	572	571	570	569	568	567	566	565	564	563	562	561	560	559	558	557	556	555	554	553	552	551	550	549	548	547	546	545	544	543	542	541	540	539	538	537	536	535	534	533	532	531	530	529	528	527	526	525	524	523	522	521	520	519	518	517	516	515	514	513	512	511	510	509	508	507	506	505	504	503	502	501	500	499	498	497	496	495	494	493	492	491	490	489	488	487	486	485	484	483	482	481	480	479	478	477	476	475	474	473	472	471	470	469	468	467	466	465	464	463	462	461	460	459	458	457	456	455	454	453	452	451	450	449	448	447	446	445	444	443	442	441	440	439	438	437	436	435	434	433	432	431	430	429	428	427	426	425	424	423	422	421	420	419	418	417	416	415	414	413	412	411	410	409	408	407	406	405	404	403	402	401	400	399	398	397	396	395	394	393	392	391	390	389	388	387	386	385	384	383	382	381	380	379	378	377	376	375	374	373	372	371	370	369	368	367	366	365	364	363	362	361	360	359	358	357	356	355	354	353	352	351	350	349	348	347	346	345	344	343	342	341	340	339	338	337	336	335	334	333	332	331	330	329	328	327	326	325	324	323	322	321	320	319	318	317	316	315	314	313	312	311	310	309	308	307	306	305	304	303	302	301	300	299	298	297	296	295	294	293	292	291	290	289	288	287	286	285	284	283	282	281	280	279	278	277	276	275	274	273	272	271	270	269	268	267	266	265	264	263	262	261	260	259	258	257	256	255	254	253	252	251	250	249	248	247	246	245	244	243	242	241	240	239	238	237	236	235	234	233	232	231	230	229	228	227	226	225	224	223	222	221	220	219	218	217	216	215	214	213	212	211	210	209	208	207	206	205	204	203	202	201	200	199	198	197	196	195	194	193	192	191	190	189	188	187	186	185	184	183	182	181	180	179	178	177	176	175	174	173	172	171	170	169	168	167	166	165	164	163	162	161	160	159	158	157	156	155	154	153	152	151	150	149	148	147	146	145	144	143	142	141	140	139	138	137	136	135	134	133	132	131	130	129	128	127	126	125	124	123	122	121	120	119	118	117	116	115	114	113	112	111	110	109	108	107	106	105	104	103	102	101	100	99	98	97	96	95	94	93	92	91	90	89	88	87	86	85	84	83	82	81	80	79	78	77	76	75	74	73	72	71	70	69	68	67	66	65	64	63	62	61	60	59	58	57	56	55	54	53	52	51	50	49	48	47	46	45	44	43	42	41	40	39	38	37	36	35	34	33	32	31	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Buczkák

kereszt vasút folytatása a Dunához

Egy térkép pontossága és megbízhatósága a katonaság szempontjából azonban nagyobb jelentőséggel bírt. Fontos volt ez, hiszen ennek alapján meg lehetett határozni a csapatok mozgását, az utánpótlás útvonalát, a meghódítandó területek nagyságát és elhelyezkedését. Emellett a védekezés szempontjából is nagyon fontos volt, hiszen a térképek alapján tudták megszervezni az ellenség által elfoglalt területek lokalizálását, majd ennek visszaszerzését is.

A hadvezetés arra törekedett, hogy nagyon részletes és pontos felmérések alapján készült tájékoztató rendszer birtokában legyen. Ez a későbbiek során fokozottan érvényes volt Pest, és a főváros környékére, így a Csepel szigetre is. Stratégiai szempontból valóban az első helyre lépett akkor, amikor kijelölték a repülőtér helyét.

Az előbbiekből adódik, hogy a kartográfia fejlődése szorosan összefügg a katonai térképészet fejlődésével. A jó minőségű és pontos térképek iránti igényeket a háborúk indokolták. Ezért is van az, hogy nagy területekről, Európáról, az országokról a katonák készítettek először olyan részletes térképeket, amilyen addig még soha nem látott napvilágot. Mivel ezek főleg a hadi érdekeket szolgálták, ezért titkosak voltak. A titkos térképek a gazdasági élet számára akkor még elérhetetlen voltak.

Magyarország területének a feltérképezésére az Osztrák Birodalom, majd az Osztrák-Magyar Monarchia keretén belül került sor, ezeket hívjuk I., II., III. katonai felmérésnek. Időpontjai:

I. katonai felmérés: 1782-1785

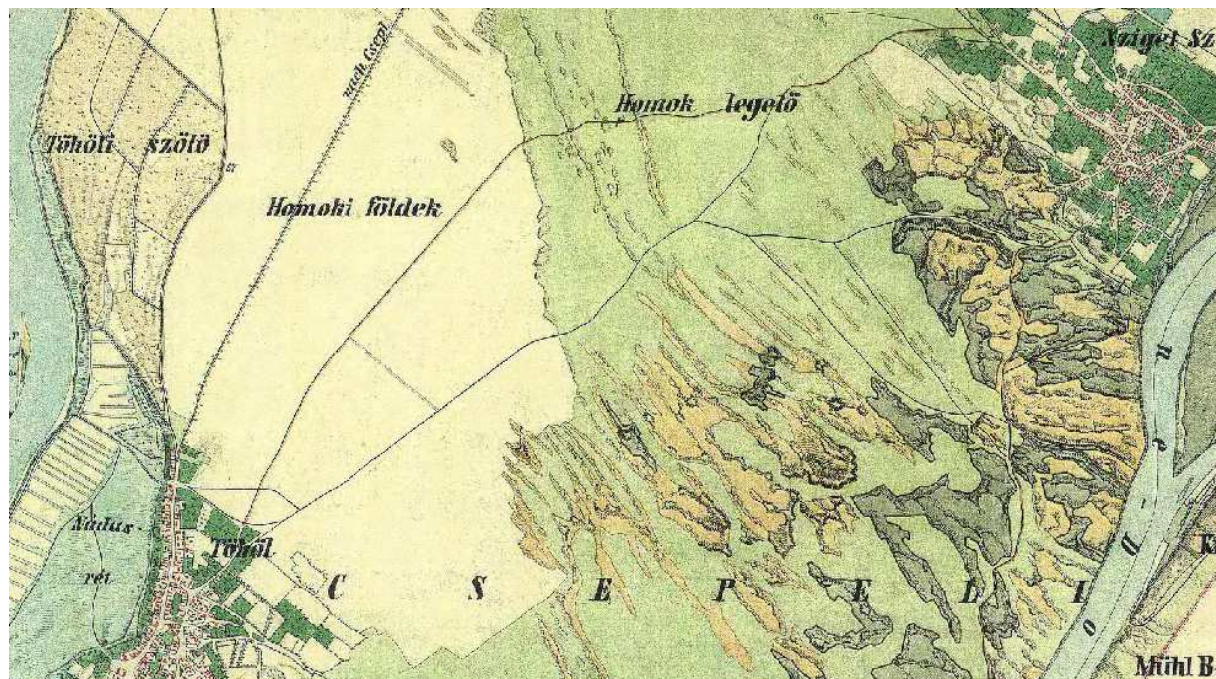
II. katonai felmérés: 1806-1869

III. katonai felmérés: 1872-1884

A XVIII. század második felében Európa fejlett államaiban megindultak a részletes topográfiai felmérések, amelyeket – mivel elsősorban hadiérdekeket szolgáltak, katonák végeztek – „katonai felmérések” néven emlegetünk. Mária Terézia a hétéves háborút (1756–63) követően rendelte el az Osztrák Birodalom összes tagországának, köztük Magyarországnak a felmérését, amely a Birodalom teljes területén 1763–1787-ig folyt. Miután maga a felmérés már II. József uralkodása alatt ment végbe, gyakori a „Josephinische Aufnahme” elnevezés. Külön felmérő szervezet nem létezett, a térképezést a Generalquartiermeisterstab, Főszállásmesteri Kar beosztott tisztjei, illetve ezredeiktől vezényelt tisztek végezték.

A felmérés országonként, tartományonként ment végbe. A Magyar Királyság felmérésére 1782–1785 között került sor, 965 szelvényen. Ezt időben megelőzte az Erdélyi Fejedelemség felmérése 1769–1773 között 280 szelvényen.

A II. katonai felmérés szelvénymérete megegyezik az I. katonai felmérésnél alkalmazottal, változott viszont a szelvényezés, amelyet az egész Birodalom területére egységesre terveztek. A magyarországi és több osztrák tartomány szelvényezésének központja Bécsben a Stephansturm volt, a szelvényhálózat nyugati kiindulópontja Innsbruck földrajzi hosszúsága, északi szegélyvonala Varsó földrajzi szélességétől valamennyivel É-ra húzódott.

A II. katonai felmérés térképrészletén Szigethalom homokbuckái láthatók

A III. katonai felmérés térképrészlete

Érdekes, hogy a II. katonai felmérés már befejezése ill. abbahagyása idején elavult volt. Részben tartalmi szempontból, mivel 63 évig tartott, és a különböző tudományágak, mint pl. a geodézia nagyot fejlődtek ez idő alatt, valamint a fő hiányossága miatt, hogy nem volt egységes, országonként ill. tartományonként mérték fel ill. adták ki a levezetett térképeket. Ferenc József császár ezért 1869-ben kiadta az utasítást a III. katonai felmérés megszervezésére. A színes, kéziratos felmérési szelvények, hasonlóan az előző két felméréshez, titkosak voltak.

Az előző oldalon bemutatott II. katonai felmérés térképrészletén feltűnő a jelzés, a felirat, amely a jelenlegi Szigethalom területére került: a *Homoki földek* és a *Homoki legelő*. Ez is mutatja, hogy sivár pusztaság volt ez a vidék. A jobb oldalon látható domborzati ábrázolás jelzi a homokbuckákat. Ezeket nyilván a szelek alakították ki az évszázadok során.

A III. katonai felmérés során készült térképrészleten már sokkal részletesebben láthatjuk a település kezdeti fázisát. Ezen már szerepel a megépített vasút. Szilágyitelep néhány háza is megfigyelhető rajta.

Mivel katonai felmérésről van szó, olyan kiegészítő jelzésekkel találkozhatunk, melyek hosszú távon is helytállóak és maradandóak. A folyók, utak, vasutak és a települések házsorai, vagy különálló épületei olyan stabil térképészeti jelek, melyek nem változnak (kivéve egy esetleges folyamszabályozás, vagy természeti katasztrófa esetén).

Ha jól megfigyeljük a mellékelt ábrát, felfedezhetjük, hogy a kartográfus felrajzolta a pusztában lévő tanyákat, majorokat, esetenként gémeskutakat is. A bemutatott szelvényen jól láthatóak ezek a pontokkal jelölt lakhelyek. Tököl házsora egyértelmű, Szilágyitelep házai is láthatóak, de neve nem lett feljegyezve, hiszen még csak ekkor kezdődött a betelepülés erre a területre. Szigetszentmiklós és Taksony házai, utcái is látványosak. Ennek alapján számszerűen is meg lehet határozni az itt és más területeken létesített tanyákat, házakat. Az utak, dűlőutak, földszelvények mellett jelzett épületeket tájékozódási pontként is használhatták katonai szempontból, ezért készült ilyen részletességgel ez a térkép. Ugyanakkor mi magunk is le tudjuk ellenőrizni, hogy abban az időszakban, – amikor ez készült, – hol voltak pontosan ezek a kis tanyák, mennyi volt belőlük, s vajon hol voltak többen és hol kevesebben. Tököl falurészénél a legszélén a templom jele is jól kivehető.

A térkép készítésének idején kezdődött tulajdonképpen Szilágyitelep beépítése. Az a néhány pont, amely a házakat jelöli, mutatja az, hogy hol voltak az első épületek. Ez egyértelműen cáfolja azokat az írásokat, amelyek szerint az első házak a Duna partján épültek volna fel. Sajnos téves információ alapján kerültek ezek bele jó néhány tanulmányba, s könyvbe is. Azt hiszem egy katonai térkép hitelességét és pontosságát senki nem vonja kétségbe, hiszen ezek elkészítésekor minden szempontból a pontosságra törekedtek. Ez pedig elengedhetetlen a hadászat szempontjából.

A térképek fejlődésével tulajdonképpen figyelemmel kísérhetjük a települések változásait. Ha megnézzük az első magyar térképkészítő Lázár (Lazarus) munkáját, feltűnő, hogy több – már ekkor létező település – egyszerűen nincs jelölve. Tulajdonképpen „fehér folt” a kartográfus szerint. Pedig bizony volt itt élet már akkor is, csak a járhatatlan utak miatt, a megközelíthetetlen kistelepülések egyszerűen figyelmen kívül hagyták, mintha az a vidék nem is létezne.

Lipszky János volt az első olyan kartográfus, aki Magyarország területét már olyan részletességgel készítette térképeit, hogy azokat még ma is jól lehet használni. Ha ezeket a lenyomatokat tanulmányozzuk, észrevehetjük a kisebb-nagyobb településeink fejlődését is. Jelölve vannak a folyók, az utak, a lakóházak, de csak polgári célokra használhatók, katonaira nem.

Az itt bemutatott térképrészleteken is jól látható, miként változik Szigethalom területe úgy térképészeti, mint gazdasági szempontból. Ezek a kis részletek sok mindenről árulkodnak, csak megfelelően kell őket vizsgálni.

A polgári célokra használatos térképek tulajdonképpen csak tájékoztató jellegűek. Megmutatják a települések s az egyéb földrajzi egységek egymáshoz való viszonyát, távolság-arányát.

Részletes megjelenítések nincsenek rajtuk, éppen ezért oktatási és kereskedelmi céloknak alapfokon megfelelnek. Némelyik csak az utakat, vasutakat mutatja. Készültek hegy- és vízrajzi térképek.. A népességkutatás szempontjából érdekesek azok a térképek, melyek a lakosság valósi, etnikai hovatartozásának arányait mutatja. Ezek általában statisztikai szempontokat szolgálnak, kartográfiai szempontból nem fontosak, hiszen csak egy-egy célirányos témában használható.

Ugyanakkor a III. katonai felméréskor készített munkákon már olyan részletekkel találkozunk, melyek még a mai térképeken se szerepelnek. A részletes feldolgozás sokban segíti a kutatókat, ugyanakkor alapjául szolgált a későbbiekben a turista-térképek elkészítéséhez.

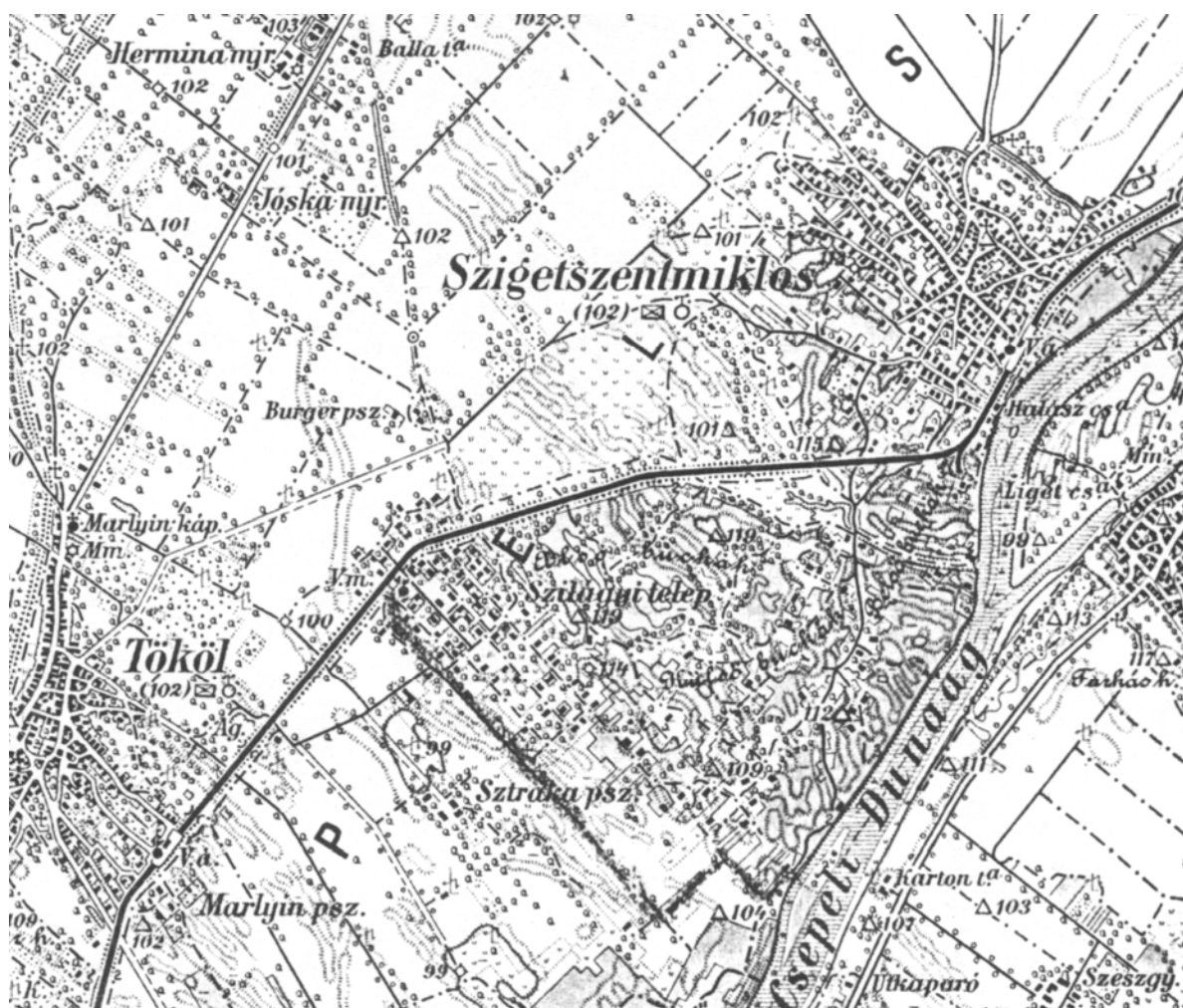
Készültek kataszteri térképek is, amelyen a területek tulajdonosai vannak részletesen és pontosan bejelölve. Ez is irányadó a kutatók számára, hiszen itt szerepelnek a dűlőnevek, a tulajdonosok nevei, ugyanakkor irányt mutató adatokat kaphatunk a terület geológiai jellemzőiről. A mi esetünkben láthatjuk a buckák elhelyezkedését, a megfelelő határvonalakat és dűlőket. Ez a térképrészlet nem mutatja az egész település minden részletét, de találkozhatunk érdekességgel.

1880-as kataszteri térkép a mai Taksonyi híd környékéről

zatban – meg lehet határozni elhelyezkedésüket és számukat. Ez egy nagyon pontos felmérés esetén lenne szükséges. Számunkra most csak a fejlődés egyes fázisainak a megismerése a lényeg.

A közigazgatási térképeken találkozhatunk a helységek neveivel, az utak, vasutak jelölésével. Ez nagyon jól megfigyelhető a lenti – 1929-es – térképeken. Nagyon fontos, hogy a települések utcái is ábrázolva vannak s ami még nagyon sokat számít a kutatóknak, a házak is megtalálhatók rajta. Ennek alapján – persze kinagyított válto-

1929-es térkép

Két térképrészlet, melyen szerepel Horthyliget

A térképek frissítése a folyamatos változások miatt fontos volt. Akár közigazgatási, akár közlekedési szempontból. Az iskolai oktatásban a földrajz tanulásához elengedhetetlen a térkép, hiszen csak ez alapján ismerhetik meg a tanulók hazájuk, vagy a világ más országainak határait, településeit, folyóit, hegyeit stb. Megkereshetik rajta saját településüket, felbecsülhetik az egyes városok közötti távolságokat.

A történelmünk is megelevenedhet a térképek ismeretében, hiszen ha egymás mellé helyezzük a régi korokban készültet napjainkig, megláthatjuk a változásokat, amelyek évszázadokon keresztül formálták, alakították, változtatták határvonalainkat. Az pedig mindenképpen érdekes, amikor új és új településeket fedezünk fel, ez azt jelenti, hogy gyarapodik, fejlődik hazánk népesség és gazdaság szempontjából is. Így van ez a mi esetünkben is, hiszen a buckás legelők terüle-

téből nötte ki magát Szilágyitelep. Ez, a néhány oldallal előbb bemutatott parcellázási térkép tette lehetővé. Az 1898. szeptember 30-án készült térképen jól látható az eredeti elképzelés. Ezen jelölve van a Szabadkai utcára tervezett vasút is.

Szigethalom várossá való növekedése is végigkísérhető az elkészült térképeken, hiszen szinte minden négyzetmétere be lett építve már. Ahol régebben csak homokdombok tették változatossá a terület domborzatát, ott ma szebbnél szebb családi házakban gyönyörködhetünk.

A térképek sokat meséltek nekünk az évszázadok során. A kartográfia fejlődése ezzel még nem ért véget. Egyre több újdonsággal találkozunk. Lazarus nagy jelentőségű munkáitól a műholdas helymeghatározásig eltelt időszakban sok művészi kivitelű térkép látott napvilágot. Értékük egyre nagyobb lesz, hiszen ezek jól mutatják, környezetünk folyamatos változását.

AZ ÖNÁLLÓSODÁS KEZDETEI

SZilágyitelep lakossága már a kezdetektől fogva arra törekedett, hogy minden szempontból egy külön egységként, egy külön településként működhesse. Erre a legjobb bizonyíték az, hogy minden közigazgatási eljárást a saját hatáskörükben szerettek volna elintézni és foganatosítani. A megalakult egyesületek is azt jelezték, hogy mind kulturális, mind politikai szempontból egy önálló egységet képviselnek.

Szilágyitelep lakosságának összetétele teljesen eltért az anyaközségtől. Míg Tököl öslakosai rácok voltak s nyelvüket használták mindennapjaikban, addig az új telep lakossága a fővárosból s annak vonzáskörzetéből érkezett. Az anyanyelv is magyar volt. Az igaz, hogy néhány család más nemzetiségűnek vallotta magát, de számuk elenyésző. Csepel sziget településeire több helyről is települtek az idők során, így nemzetiségi szempontból igencsak változatos képet mutat.

Az új közösség hamar eggyé kovácsolódott. A kulturális élet volt ennek az egyik ereje. Azzal, hogy ide költöztek Budapest mellé, még nem jelentette azt, hogy nem figyelik a világ változásait, nem burkolóztak be magányukba s nem vár-

ták másoktól a csodát. Ők maguk akarták megteremteni környezetük minden látható és láthatatlan varázsát. Érezték, rajtuk múlik, milyen lesz a jövő ezen a területen, miként élhetnek majd itt gyermekeik, unokáik, leszármazottaik. Mindent meg is tettek annak érdekében, hogy egy olyan generáció fejlődjön az új telepen, amely műveltségben, tájékozottságban s emberségben a legmagasabb szinteket érhet el. Már a kezdetektől fogva úgy formálták kapcsolataikat egymással, hogy az kiállhassa majd az idők próbáját. Ez nem vallási, vagy vagyoni alapokon nyugvó kötelék volt, hanem az önrendelkezésnek az igénye. Ugyanakkor az anyaközséggel is éreztették, hogy kapcsolatuk csak ideiglenes, mert a távolság és a helyi adottságok olyan körülményeket hozhatnak létre, amely előbb vagy utóbb szakításhoz vezet.

A Szilágyitelep Kulturális és Gazdasági Egyesület 1898-as megalakulása is jelzi az előbbieken leírtakat. Az ott meghatározott alapszabályban minden olyan lényeges elem benne van, ami egy önálló település működéséhez elengedhetetlen. Tehát alig néhány évvel a betelepedések megkezdése után már érezhető az önállóvá válásra való igény.

U. & G. Fasc. 86. N° 234

Tabella

Denen gesambten Unterhagen bey der Hochfürstl. Herzschafft RaczKere
Naf. Felbe an Arenda, Nobat, Biene, Reger, wiauel s. v. gemische Schrein praestirt
Jaben Anno 1735.

	Natio.	Religio.	Arrend.	Nobat.	Biene.	Reger.	Schrein.
RaczKere	Germani	Catholice	250	1400			
Sz. Miklos	Hungari	Calvini	88	520	704	352	1760
Tököl	Rasciani	Catholice	76	350	608	304	1520
Marakad	Hungari	Calvini	66	350	528	264	1320
Vyfalu	Germani	Catholice	23	65	184	92	460
Becse	Germani	Catholice	22	80	176	88	440
Lore	Rasciani	Schismatici	22	80	176	88	440
Sz. Marton	Germani	Catholice	20	65	160	80	400
Csep.	Germani et	Catholice	26	61	208	104	520
Csepel	Rasciani	Schismatici	23	100	184	92	460
Summa			616	3081	2928	1464	7320

HATVAN
ORSZÁGOS LEVELTÁR

786 1735

Csepel sziget közséégeinek adatai között Tököl (Tököl) nemzetisége (Natio) Rasciani

Első lépés az alapok megteremtése volt. Ez abban nyilvánult meg, hogy az oktatás itt helyben történjen. Vagyis önálló iskola létesüljön. A helyben való nevelés következménye mindenképpen az, hogy szorosabbá válik a kapcsolat a felnövekvő nemzedéknek a szülőfaluhoz s ez segítheti majd elő a későbbiekben az önállóvá válás küzdelmében való részvételt. Mert bizony évtizedeken keresztül kell majd küzdeni azért, hogy ne egy megtört település lakosai, hanem egy önmagát irányító közösség tagjai lehessenek.

Tököl községben 1927. évi szeptember hó 27-én d.e. 8 órakor községi képviselőtestületi közgyűlés tartatott, mely alkalommal jelen voltak: Dragovics Mátyás községi, mint előadó, Radnics István törvénybíró, Dr. Gregorich Endre, Szabó Ferencz, Krémó Márk, Steiner János, Frey Gábor, Marlyn Mátyás, és id. Dragovics Simon községi képviselőtestületi tagok.

70/kgy. 1927. sz. 4681/1927 sz. Olvastatott a szilágyitelepi egyesület kérelme, mely szerint Szilágyitelepen hetenkint egy napon hivatalos óra tartassék, s hivatalos hely céljára iroda helység béreltessék.

Kéri továbbá az egyesület, hogy a képviselőtestületben három és az előjáróságban egy taggal képviseltessék, kinek az volna a rendeltetése, hogy Szilágyitelepen, mint előjáró működhessen.

Kéri továbbá, hogy Szilágyitelepen évenként legalább egy út járhatóvá tétessék, illetve kiépíttessék. – A Szilágyitelep és a Tököl-Szigetszentmiklósi vicinális út pedig egy összekötő úttal kapcsoltsassék s ennek kiépítése azonnal megkezdessék, – egyben az utak fásítását is kéri, s erre háztulajdonosokat kötelezi.

Kéri végül Szilágyitelepnek a nevét „Csepelfüredre” átváltoztatni.

Az előterjesztett kérelmeket Tököl község képviselőtestülete beható tanácskozás tárgyává tette, s ebből folyólag a következő határozatot hozta.

Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozatilag kimondotta, hogy nem zárkózik el az elől, hogy Szilágyitelepen a községi főjegyző, vagy helyettese hetenként két fél napon hivatalos órát tartson azon esetben, ha erre a célra a Telep érdekeltsége egy megfelelő iroda helyiségről gondoskodik, s annak esetleges fűtését és világítását az érdekeltség vállalja, mivel ezen körülmény nem oly nélkülözhetetlen Szilágyitelep érdekeltségére, mely miatt a községi háztartást újabb terhekkel megróni lehetne.

Kimondja Tököl község képviselőtestülete határozatilag, hogy Szilágyitelepen legalább egy

utat, vagy utcarészletet építtet ki, de annyit mindenestre, amennyi értékű községi közmunkát évenként az ottani érdekeltség befizet. – A Szilágyitelepi összekötő út kisajátítási munkálatai már megkezdődtek, s az lehetőleg a tavaszig elkészítendő.-

Kimondja Tököl község képviselőtestülete határozatilag, hogy a községi szabályrendeletet akként módosítja, hogy a képviselőtestületi tagok számát 18-ról 20-ra emeli, s a választandó képviselőtestületi tagságukból két helyet szilágyitelepi lakosokkal tölt be, de a személyeket kinevezni nem lehet, mert ez az 1886. évi XXII. t. c. intézkedéseivel ellenkezik, mert a képviselőtestületi tagok titkos választás útján jönnek be a képviselőtestületbe.. – A Szilágyitelep részére egy külteki esküdt állást szintén szervez a képviselőtestület, s arra kifogástalan szilágyitelepi lakost fog alkalmazni, illetve beválasztani.. -

Kimondja továbbá a képviselő-testület határozatilag, hogy az út menti fásítások hivatalból fognak eszközölni, s az útmentén ültetendő fák Tököl község köztulajdonát fogják képezni.-

Végül kimondotta még Tököl község képviselőtestülete határozatilag azt, hogy Szilágyitelep nevét nem változtathatja meg, mert arra komoly okot felhozni nem lehet, s hálátlanságnak tartaná a telep megalapítójával szemben, ha nevét e tekintetben nem tartaná tiszteltben.-

Amint a jegyzőkönyvben olvasottak is mutatják, már a kezdetekben is teljes mértékben arra törekedett Szilágyitelep lakossága, hogy önmaga formálja és alakítsa közéletét. Ehhez elsősorban a hivatal helyi képviselő volt nagyon fontos. Második az előrelépés szempontjából a vicinális közút megépítése, hiszen csakis így tud a község bekapcsolódni az országos „vérkeringésbe”.

Az önállóságra való törekvés legkiemelkedőbb lépése, a telep nevének megváltoztatása. Ez mindenképp azt mutatná, hogy a helyiek döntenek el, miként legyen ismert országosan is ez a kis közösség. a név megválasztása még nagyon kötődik a környezetben található nagyobb egységhez, hiszen a Csepelfüred nevet szerették volna használni.

Tököl község képviselőtestületének nem is az új névvel volt gondja, hanem a réGINEK az elhagyását tartotta méltatlannak. Hiszen éRADONYI Szilágyi Lajos nemcsak hivatalával vált ismertté, hanem egyéb tevékenységével is. Ezzel a témával egy későbbi jegyzőkönyvben részletesebben is foglalkoznak, ugyanis ott majd felsorolják munkásságát, tevékenységét, a közéletben való aktív részvételét és egész életét.

A névváltoztatásra való törekvés ezzel egy időre lekerült a napirendről. A hivatalos ügyek helyi intézése viszont nagyon fontos volt, így annak a megoldása már nagyon sürgetővé és időszerűvé vált. Egyik alapos indok az anyaközségtől való távolság, amely ebben az időben valóban nagy gond volt, hiszen a közlekedési eszközök hiánya miatt csakis gyalog, vagy esetleg lovas szekérrel lehetett eljutni Szilágyitelepről Tökölre. A hivatal kihelyezett részlege már egy kis lépés volt ahhoz, hogy a legfontosabb ügyek itt helyben elintézésre nyerhessenek.

A következő lépés az volt, hogy a képviselőtestületben is legyen Szilágyitelepet képviselő delegált. Ez valamennyire biztosíték lett arra, hogy a helyiek elképzelései az anyaközség vezetősége elé kerüljön s ugyanakkor a helyieket minden vonatkozásban képviselje. Mivel létszámmal nem volt lehetőség arra, hogy túlsúlyba kerüljön az új telep képviselője, így legalább mégis első kézből tájékozódhattak a rájuk vonatkozó ügyekről és fejleményekről. Ezzel tisztában voltak Tököl község előjárói is, így a lehetőségekhez képest megpróbálták az egyre nagyobb lélekszámmal bíró Szilágyitelepet érintő problémákat megoldani. Talán ők maguk se gondolták azt, hogy a homokbuckák felparcellázása után ilyen gyorsan fog megtörténni a betelepedés. A lakosság létszámának növekedésével szembesültek, így meg kellett tenni mindazokat a lépéseket, amelyek a normális működéshez elengedhetetlenek voltak. A megfelelő engedélyezés miatt levelet írtak a megyei alispánnak, melyben ott szerepel Herminamajor (ma Halásztelek) is.

„Méltóságos

Pestmegyei Alispán úrnak

Budapesten

Hivatkozással a Szilágyitelep egyesület által beadott kérelemre, van szerencsém a községi képviselőtestületi és előjárósági tagok létszámának emelésére vonatkozó községi pótszabályrendeletet összes mellékleteivel együtt felterjeszteni azon kérelemmel, mikép méltóztassék azt jóváhagyni, mivel Szilágyitelepen már a lakosság annyira szaporodik, hogy szükséges egy előjárósági tagnak állandó ott léte, s így egy szilágyitelepi lakos esküdtet alkalmazni oda.

Minthogy azonban a községi szabályrendeletben csak 8 esküdti állás van szervezve, s így ennek szervezése még szükségessé vált, mivel az esküdtnak van évi 61. P. 20 f. tiszteletdíja, s így azt csak átszervezés útján biztosíthatjuk. A 8 esküdti állásra a község belterületén, s a Herminamajorban van szükség.

Kelt Tökölön, 1929. évi szeptember hó 25-én”

Egy későbbi levélben már részletesebben is kifejtik a kihelyezett előjáróság fontosságát, hiszen leírják mindazokat a feladatokat, amelyek elintézésére itt helyben lenne nagy szükség.

„...szükséges, hogy Szilágyitelepen is legyen egy előjárósági tag, a ki bizonyos alkalmakkor eljárhat kisebb ügyekben, s a szilágyitelepiek munkásigazolványait a vasútra stb. láttamozza, s az ottani építkezési engedélyeknél előzetesen eljárasson a kiküldött ottani képviselőtestületi tagokkal, stb....

1929. október 11.”

Tehát ebből a pár sorból is lényeges információkat kaphatunk a helyi közösségről. Ugyanis az utazási igazolványok láttamozása azt is jelentheti, hogy nagyobb létszámmal jártak innen dolgozni, így ez egyértelműen bizonyítja, hogy az eredetileg üdülőtelpnek elképzelt terület lassan lakóövezetté válik. A következő indoklás is több mindent világossá tesz, hiszen az építkezési engedélyezésekben való eljárások helyben való megvalósítását tartják szükségesnek. Ez egyértelműen azt mutatja, hogy szép számmal vállalkoztak házépítésre is. Mindebből az következik, hogy Szilágyitelep rohamos fejlődésnek indult.

A politikai események újból előtérbe hozzák a névváltoztatást. A következő levél, illetve kérelem elolvasásakor több szempontot is figyelembe kell vennünk.

1. Szilágyitelepen az I. Világháborút követően több hadirokkant és leszerelt katona kapott vagy vásárolt telket. A lakossági névsorban szereplő vitézek nagy száma is ezt jelzi.

2. A betelepülők nem ismerik Szilágyi Lajos volt főszolgabíró munkásságát és tevékenységét.

3. Politikai események hatására szeretnének előtérbe kerülni, hogy ezzel is előnyhöz jussanak a fejlődésben.

4. A trianoni döntést szinte senki nem fogadta el, éppen ezért jelentős változásokra vágynak, melyre – szerintük – csakis egy személy lenne képes.

5. Reménykednek abban, ha nevük megváltozik, közelebb kerülhetnek az önállósodáshoz.

Az ügy érdekében megmozdul Szilágyitelep összes lakója. Tenni akarnak valamit, ami által egy másfajta közigazgatási rendszerbe kerülnek, hiszen a név megváltozása által az életük is más mederben folyhat tovább. Tököl község előjáróihoz fordulnak kérésükkel, de előtte végigjárják az utcákat, bekopogtatnak minden házba, hogy a helyiek támogatottságáról megbizonyosodjanak. Az eredmény meglepő, hiszen szinte minden

lakos lelkesedik s az elképzelés megvalósításához nevét is adja. Ez a nagymértékű támogatottság is bizonyítja, hogy nem voltak megelégedve az anyaközséggel.

„Szilágyitelep, 1930, március 5.
Községi Elöljáróság!

Tököl

A Szilágyitelep Népkör 1929. december 8-án tartott választmányi ülésén a tagok egy része szóvá tette Kormányzó Úr Ő Főméltóságának 1930. március elsején bekövetkezendő tíz éves országglásának jubileumát, és a telepnek ezen ünnepélyes alkalomba való bekapcsolását.

Többek felszólalása után, tekintettel a telep lakosainak anyagi helyzetére, mely nagyobb szabású emlékmű vagy szobor felállítását lehetlenné teszi, elhatározta a Népkör, hogy puhatólózni fog a jó érzésű lakosság között, mily módon óhajtanánk bekapcsolódni abba, hogy Kormányzó urunk jubileuma általunk is maradandóan megörökíttessék. Erre általánosan az a nézet alakult ki, hogy a Szilágyitelep elnevezést Horthy-liget névvel fel kellene cserélni. A telep egész alakulása és helyzete ligetszerű, az eddigi névhez ragaszkodni semmi különösebb kegyeleti momentum nem fűzi a telepet, mert hiszen a Szilágyi név csak a telep területét felparcellázott és eladás alá bocsátó Szilágyi úrról maradt rajta. Házankint járták végig a telepet választmányi tagjaink és csak egy aláírást vettek mindenütt a háztulajdonostól vagy pedig a családfőtől. Összejött így 180 aláíráson felül. Tekintettel arra, hogy legalább 20 ház tulajdonosa csak nyáron tartózkodik a telepen, és az összeírás idejében másik 20 házban nem volt otthon senki, lehet 220 házat számítani, akik az elnevezés megváltoztatását kívánták. Házankint csak 4 lélekszámot számítva 880 lélekszámnak felel ez meg. Tekintettel arra, hogy legfeljebb 1000 lelket tesz ki a telep népessége, a lakosság legalább 90 %-a a névcserére mellé állott.

Ennek alapján a Szilágyitelepi Népkör Horthy Miklós kormányzó Úr Ő Főméltóságához beadványt intézett, hogy a Népkör kezdeményezése alapján a lakosság kormányzó Úr Ő Főméltósága soha el nem múló érdemei megörökítésére, hálája és szeretet, hódolata jeléül a telep elnevezését Horthy ligetre óhajtja megváltoztatni és kéri ehhez a legmagasabb hozzájárulását.

A mint a legmagasabb döntésről tudomást szereztünk, azonnal meg fogjuk tenni a szükséges lépéseket a közigazgatási hatóságoknál és reméljük, hogy minden fórum részéről csak a legmelegebb támogatásra fog találni azon óhajunk, hogy

szép fejlődésnek induljon telepünk a legelső magyar ember nevét jogosan és büszkén viselhesse.

Csatoljuk a névcserét kérők névsorát, az eredeti aláírási íveket beadványunkhoz mellékelve beadtuk a kabinetirodába, február második felében.

Tisztelettel:

Weiser László titkár és Molnár Imre elnök”

Kutatásaim során kezembe került iratokon nagyon sokszor ott vannak a kérvényezőök aláírásai is. Ezeket, ha nem is teljes egészében, de mellékelem, – már csak az érdekesség kedvéért is. Sajnos ebben a levélben megemlített aláírási íveket nem sikerült megszereznem. Pedig ez lett volna ez egyik legértékesebb dokumentum.

Az aláírások gyűjtése során tulajdonképpen – nem hivatalosan – egy népszámlálást is végeztek. Ez nagyon jó ötlet volt, hiszen így tisztában voltak azzal, mennyien lakják már Szilágyitelepet. A névváltoztatás kivitelezése azonban nehézségekbe ütközött. Tököl község előljárósága nagy tisztelettel adózott éradonyi Szilágyi Lajosnak, így nem értették, miért is lenne szükség a telep nevének megváltoztatására. Emellett szerintem még egy politikai ellenszenv, vagyis inkább tartózkodó hozzáállás is közrejátszhatott. Ugyanis Tököl lakói nem kötődtek annyira Horthy Miklós kormányzóhoz, mint a szilágyitelepiek. Ők nemzeti-ségi hovatartozásuk miatt is távol tartották magukat az ilyen látványos, egyoldalú politikai megnyilvánulástól.

Szilágyitelep lakói azonban elkötelezett hívei és lelkes támogatói voltak a kormányzó politikájának. Hittek és bíztak benne. Újra levél íródott Tököl község előljáróságához. A névváltoztatásra való türelmetlenségük kiolvasható a sorokból.

„Szilágyitelep, 1930. május hó 2-án

Tekintetes Községi Elöljáróság!

Tököl

Telepünk lakosságának azon kívánságához, hogy nevét HORTHYLIGET-re változtathassa meg, Kormányzó Úr Ő Főméltósága hozzájárult, melyről – tudomásunk szerint – a hivatalos értesítést a Tekintetes Elöljáróság már megkapta.

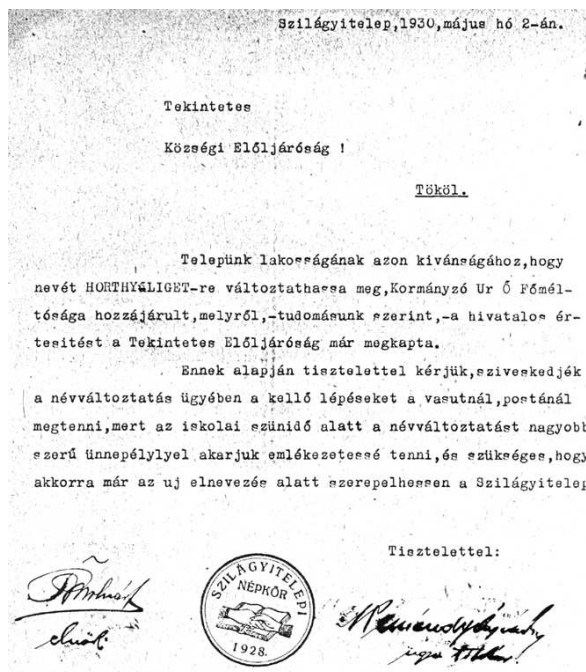
Ennek alapján tisztelettel kérjük, szíveskedjék a névváltoztatás ügyében a kellő lépéseket a vasútnál, postánál megtenni, mert az iskolai szünidő alatt a névváltoztatást nagyobbsszerű ünnepellyel akarjuk emlékeztetessé tenni, és szükséges, hogy akkorra már az új elnevezés alatt szerepelhessen a Szilágyitelep.

Tisztelettel:

Molnár Imre elnök és Kemény Árpád ügyv. titkár”

Horthy Miklós kormányzó

A Szilágyitelepi Népkör levele

Horthy Miklós kormányzó hozzájárul, hogy nevét felvehesse Szilágyitelep. Ezt a helyiek már úgy kezelik, mint végleges döntést. A hivatalos eljárást viszont nem lehet kikerülni még ebben az esetben se. A lakosság véleményét tükrözik a levelek, s ugyanakkor az érintett is beleegyezését adta a névcserebe. A változtatás viszont csak akkor történhet meg, ha ezt a képviselőtestület is jóváhagyja s majd utána a vármegye is. Ennek értelmében először Tököl község képviselő testülete elé került megtárgyalásra a Szilágyitelepi Népkör kérelme.

„Tököl községben 1930. évi május hó 3-án d.e. 8 órakor községi képviselőtestületi közgyűlés tartatott, mely alkalommal jelen voltak: Dragovics Mátyás községi főbíró, mint elnök, Vuits György községi főjegyző, mint előadó, Láday Gyula jegyző, Dr. Berzenkovics Dezső orvos, Radnics István törv. bíró, Gyálin Ferenc pénztárnok, Krizsán Marián, Cseperkáló István, Szabó Mihály községi esküdtek, Spitzer Gyula, Bagyó Flórián Tomin István, Ágics Gergely, Szilágyi Pál, Radnics Antal, Marlyn Marián, Marlyn István, Frey Gábor községi képviselőtestületi tagok.

Elnöklő bíró a megjelent képviselőtestületi tagokat üdvözlőlvén, a felmutatott meghívóval igazolta, hogy a képviselőtestületi tagok mindannyian szabályszerűen meghívottak, s hogy a meghívókon a tárgysorozat ki volt tüntetve, ennélfogva a mai közgyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

A mai közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Ágics Gergely F. és Szilágyi Pál képviselőtestületi tagok kérték fel.

A múlt közgyűlés jegyzőkönyve felolvasatván, jóváhagyólag tudomásul véve hitelesítettett.

47/kgy. 1930. sz. és 1620/1930. sz.

Olvastatott a ráczevei járási Főszolgabíró Úr által 1512/ kgy. 1930. sz. alatt tudomásulvétele és további eljárásra a vármegyei Főispán Úr Öfméltósága által 336/f. i. 1930. sz. leiratával kiadott, a Kormányzó Úr Öfméltósága kabinetirodájára 2879/1930. sz. leiratának másolata, mely szerint a Kormányzó Úr Öfméltósága hozzájárulni méltóztatott ahhoz, hogy a Tököl községhez tartozó Szilágyitelep „Horthy-liget” nevet vehesse fel.

Ugyanezen Tököl község képviselőtestülete a tököli „Szilágyitelep Népkör” 1929. évi december hó 8-án tartott választmányi üléséből folyólag ugyanezen tárgyban beadott előterjesztését beható tanácskozás tárgyává tette, a ezekből folyólag a következő határozatot hozta:

Határozat:

Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozatilag kimondotta, hogy örömmel veszi tudomásul nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr Öfméltóságának azon legfelsőbb elhatározását, mely szerint megengedni méltóztatott azt, hogy a Tököl községhez tartozó Szilágyitelep nevét „Horthy-liget”-re változtassa meg, s a jövőben ezen nevet viselhesse.

Egyben a Szilágyitelepi-Népkörnek azon elhatározását, hogy a Kormányzó Úr Öfméltóságának 10. éves jubileuma alkalmából a vele szemben érzett háláját és hazafias érzelmeit azzal óhajtja leróni, hogy Szilágyitelep nevét a Kormányzó Úr Öfméltóságának nevére kéri átválttatni, szintén hazafias elhatározásnak tartja.

Azonban nem mulasztja el a községi képviselőtestület a Szilágyitelepi Népkör által előterjesztett kérelmének azon részét, amelyben a Szilágyitelep nevének megváltoztatását indokolja, helyteleníteni és azt kellőleg megvilágítani. Ugyanis a Szilágyitelepi Népkör jelenlegi vezetősége egyáltalán nem ismeri Szilágyitelep történetét és az indoklásban azt jelzi, hogy Szilágyitelep nevének fenntartásához semmi különös kegyeleti momentum nem fűzi a telepet, mert az a Szilágyitelepet felparcellázó és eladás alá bocsájtó Szilágyi Úrról maradt rajta. Igen téves a minősítés, mivel a Szilágyitelepet felparcellázató néhai éradonyi Szilágyi Lajos volt ráczevei főszolgabíró az általa vezetett egész ráczevei járásban, a még akkor hozzá tartozott Dunaharaszti, So-

roksár, Pesterzsébet, Csepel is beleszámlálva, elhervadhatatlan érdemeket szerzett. Néhai éradonyi Szilágyi Lajos ráczkevei járási főszolgabíróra nemcsak a ráczkevei járás, hanem az egész Pest-vármegye is mindig büszkén emlékezhet vissza, mivel Pest-vármegyének a legkiválóbb, a legérdeműsőbb, a legtöbb közintézményt alkotott főszolgabírái közé tartozott. Hogy többet ne említsünk, Pesterzsébet az akkori Erzsébetfalva, ő alatta alakult önálló községgé. Hogy Erzsébetfalván néhai Szilágyi Lajos főszolgabíró haláláig hányféle közintézmény létesült, azt felesleges felsorolni, csak annyit jegyzünk meg, hogy az akkori Erzsébetfalván számtalan iskola, ipariüzem, gyári üzem alakult. Soroksár községben, amely éradonyi Szilágyi Lajos főszolgabírává történt választásakor alig volt 5000 lakosú község, az ő halálakor már 12000 lakossal, magyar elemi iskolákkal rendelkezett. Pesterzsébet, az akkori Erzsébetfalva pedig már 20000 lakossal bírt. Csepelen a Weisz Manfréd-féle tölténygyár létesített, amely még ma is Csepel községnek úgyszólván gondnélküli gazdasági fenntartója. A ráczkevei járásban keresztülvonuló Budapest-Dunaharaszti-Ráczkevei vicinális vasutat ő építtette. Ráczkeven a régi rozszant városházát egy a mai viszonyoknak megfelelő emeletes új községházával cserélte fel, amely az összes járási hatóságnak elhelyezést biztosít. Ráczkeven a régi, fából épült hajó híd helyett állandó vashidat, az úgynevezett „Árpád”-hidat, amely a modern hídépítés szabályai szerint épült, ő építtette. a Ráczkeven felállított „Árpád-szobrot” szintén éradonyi Szilágyi Lajos építtette, illetve ezeknek létesítése, amelyek itt felsoroltattak, mind éradonyi Szilágyi Lajos alkotó tehetségének bizonyítékai. Mindezekon kívül még számtalan közintézményt lehetne felsorolni, többek között Csepel-szigetet körülvevő Csepel-szigeti védőgátat, szintén éradonyi Szilágyi Lajos alkotó tehetségének köszönhetjük, amely védtöltés 127,000 kath. hold területű Csepel-szigetet a nyári árvizek ellen, egyszer és mindenkorra biztosította.

Tehát ezekből láthatjuk, hogy nem egyszerű Szilágyi Úrról elnevezett Szilágyitelep változtatja meg a nevét, hanem az a Szilágyitelep, amelyet egy kopár területből néhai éradonyi Szilágyi Lajos volt ráczkevei főszolgabíró létesített lakóhellyé.

Hogy pedig néhai éradonyi Szilágyi Lajos érdemei és neve végleg feledésbe ne mehessen, kimondotta a képviselőtestület határozatilag azt is, hogy Szilágyitelep egyik fő utcáját Szilágyi Lajos utcának nevezi el.

Ezen határozat 15. napi közszemlére kitétetni, s jogerőre emelkedés után végrehajtani rendeltetett.

Felolvastatván, jóváhagyatva hitelesítettett.

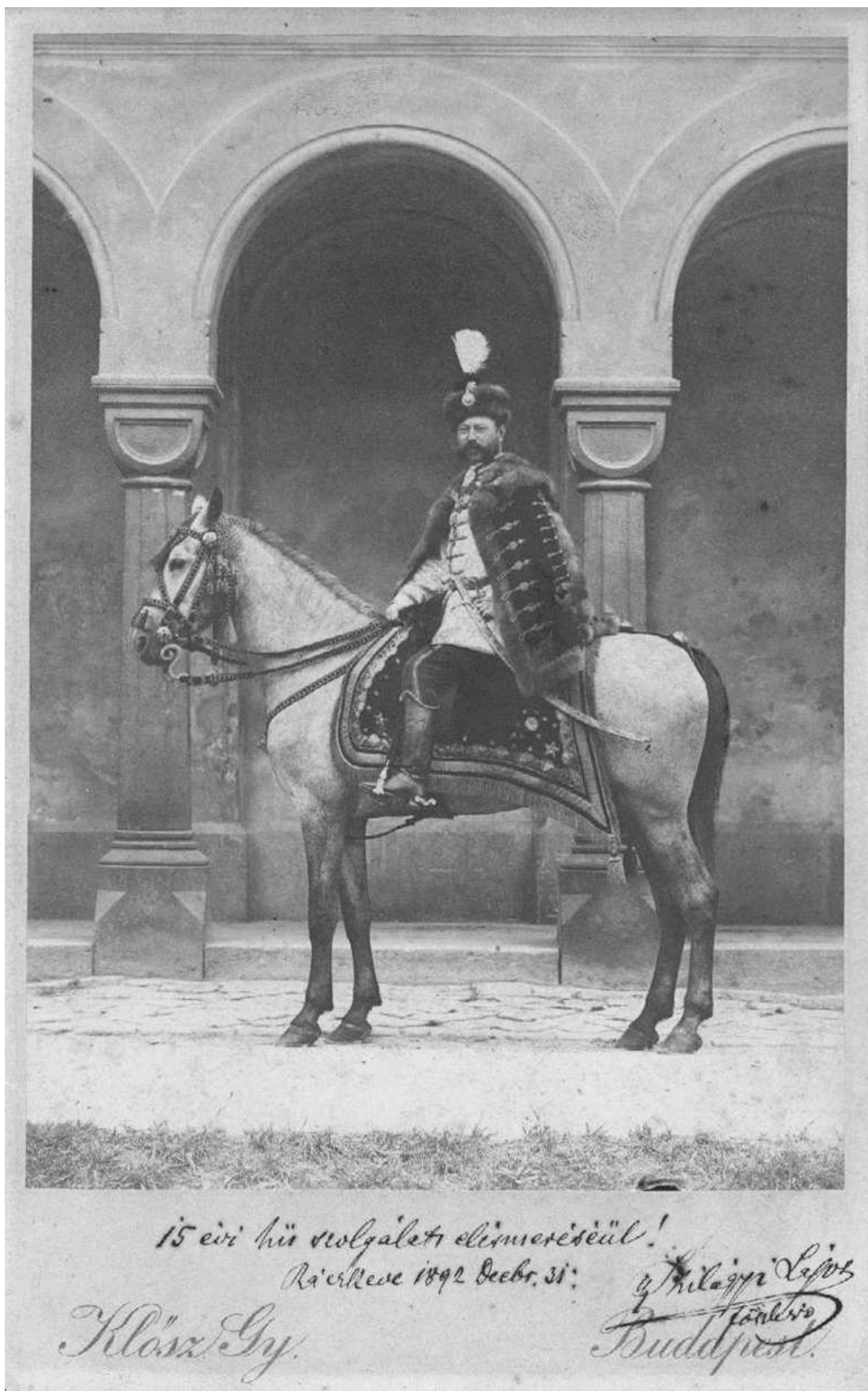
Kmf.

Vuits György főjegyző, Dragovics Mátyás főbíró, Ágics Gergely F. és Szilágyi Pál mint hitelesítő képviselőtestületi tagok.”

Mint az előzőekből kiderül, végül Tököl község képviselői megszavazták Szilágyitelep azon kérelmét, hogy nevüket Horthy ligetre változtathassák. Ezt a döntést nagyban befolyásolta a politika, hiszen minden korban megtalálható egy olyan hivatali nyomás, amely az aktuális irányzatokat kérve, kéretlenül próbálja rákényszeríteni közösségekre. Ez a nyomásgyakorlás sokszor az irányt adó politikai vezetők tudta nélkül történik, s csupán azért, hogy ezzel is kimutassák hűségüket és elhivatottságukat. Ez persze azonnal megváltozik és akár ellenkezőleg fog működni, ha a támogatott rendszer elbukik, hiszen akkor az új politikai körök vezetőit, irányítóit kell magasztalni és megfelelően hajbókolni előttük. Ez jól érzékelhető éppen ebben a korban és környezetben, hiszen nem kellett olyan sok időnek eltelti, hogy immár Horthy Miklós után Rákosi Mátyás nevéből legyen hangos az ország.

Visszatérve a névváltozást meghozó határozathoz, érdekesnek láthatjuk a ránk maradt szöveget, vagyis annak terjedelmét. Ugyanis az új név viseléséről s annak engedélyezéséről néhány sor került rögzítésre, ugyanakkor Szilágyi Lajos főszolgabíró érdemeire sokkal részletesebben kitérnek. Ez számunkra nagyon értékes adathalmaz, hiszen ennek alapján valóban alaposan megismerhetjük Szigethalom valamikori alapítóját, létrehozóját. Immár nem úgy, mint főszolgabírót, és a terület parcellázóját, hanem mint aktív hivatalnokot és magánembert, aki lelkesen támogat minden fejlődő közösséget, hozzásegíti a környezetét a modern technika alkalmazásához, az új építményekkel pedig segíti a kulturált munkavégzést és a polgári fejlődést. Mindez le van írva az előbbieken bemutatott jegyzőkönyvben s így tulajdonképpen mi magunk is megismerhetjük településünk névadójának életét.

Az utolsó mondatok között szerepel az a határozat, mely szerint Szilágyi Lajosról egy utcát kell majd elnevezni. Ez szép gesztus volt a képviselők részéről, hiszen ha már a település nem viselheti a nevét, legalább egy utca örökítse meg hírét az utókor számára.

Szilágyi Lajos lovon

Felirat: 15 évi hű szolgálat elismeréséül! Ráckeve, 1892. December 31.
 (PMMI-„Árpád” Muzéális Gyűjtemény és Kiállítóhely fotótára, – 99 ltsz)

Erre azonban csak 2000. november 23-án kerülhetett sor, amikor Szigethalom Önkormányzatának Képviselő-testülete 249/2000 (XI. 23.) Kt. Határozatában 3018/10 Hrsz Szilágyi Lajos utca, a 3018/18 Hrsz. pedig Szilágyi Lajos köz elnevezést kapja. (Erről én is most, a könyv megírásakor értesültem.) Így tehát ha hét évtized múlva is, de méltó módon el lett ismerve munkássága, mellyel most, a jegyzőkönyv elolvasásakor mi is szembesülhettünk. Ha a település a nevét meg is változtatta, de ezzel a gesztussal valóban méltó módon tiszteleg személye előtt.

Tököl község képviselőtestületének határozata a vármegye havi kisgyűlése elé kerül, ahol immár felsőbb fokon is jóváhagyásra kerül a névváltoztatás.

„Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönségének Budapesten 1930. évi december hó 2-án tartott rendes havi kisgyűlésén.

Tárgyaltatott: Tököl község határozata a községhez tartozó Szilágyi-telep nevének Horthy-ligetre való megváltoztatása.

Határozat.

Tököl község képviselőtestületének az 1930 évi május hó 3-án 47/1930 kgy. szám alatt hozott határozatát, mely szerint egyhangú határozattal kimondotta, hogy a községhez tartozó Szilágyitelep nevét Horthy-ligetre változtatja át, illetve ehhez a felsőbb hatóságoknak jóváhagyását kéri.

Az 1898. évi IV. t. c. 3 §-a értelmében felülbírálat alá vettük, annak eredményéhez képest azt jóváhagyjuk, illetve a képviselőtestületnek határozatát az ügyre vonatkozó iratok kíséretében azzal a javaslattal terjesztjük fel a belügyminiszter úrhoz, hogy a községnek elhatározását megerősíteni méltóztassék annál is inkább, mert a névváltoztatáshoz a Kormányzó Úr Ő Főméltósága magas beleegyezését már előzőleg megadta.

Miről előzetes tudomásulvétel végett a ráckervei járás főszolgabíráját a f. évi 1512 számú jelentésre való hivatkozással és általa Tököl község képviselőtestületét értesítjük.”

A vármegye tehát jóváhagyta Szilágyitelep új nevét, amely immár Horthyliget néven szerepel majd ezentúl. A település nevének helyes alkalmazását viszont nem rögzítették, vagy talán nem tartották fontosnak. Ezért a hivatalos iratokon, pecséteken, levelezéseken más és más formában van megjelenítve. Egyik helyen egybe van írva (Horthyliget), máshol pedig külön (Horthy liget) de találkozunk a kötőjellel is (Horthy-liget). Tehát van választék. A különlegessége abban rejlik,

hogy mindegyik alkalmazás elfogadott, így bármelyiket használhatjuk.

A minisztérium az egybeírt változatot használta, amikor a névváltozásról a nyilvántartásba vételt elrendelte.

„Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönségének

Budapest

A vármegye törvényhatósági bizottságának 1930. évi december hó 2-án tartott kisgyűlésén 3738/kgy.66278.ai/1930. szám alatt kelt felterjesztésére a Tököl községhez tartozó Szilágyitelep lakott hely nevét az 1898. IV.t.c. 3 §-a alapján „Horthyliget” névre megváltoztatom és annak nyilvántartását elrendelem.

Erről a vármegye közönségét a felterjesztett iratok visszaküldése mellett érvényesítem.

Budapest, 1931. évi május hó 8-án

A miniszter rendeletéből:

Szikszay s.k.

miniszteri tanácsos”

A Belügyminisztérium rendeletben hozta nyilvánosságra Szilágyitelep nevének megváltoztatását. Erre azért volt szükség, hogy minden hivatali iraton és jelentésen, minden címezéskor ezentúl a Horthy liget nevet kell használni s ezt kell bevezetni a köztudatba is. Az új névhasználat a rendelet hatálybalépésekor vált hivatalossá. Ekkor vált valóra a Szilágyitelepi Népkör által kezdeményezett névváltoztatás, amelyet sikerként könyvelhettek el, ugyanakkor megnyílt a lehetőség, hogy immár a maguk választotta településnévvel esetleg önállóvá is válhassanak.

„B.M. 90494/931 sz. rend.

Tököl községhez tartozó Szilágyitelep lakotthely nevének újabb megállapítása.

Tököl községhez tartozó Szilágyitelep lakotthely nevének megváltoztatása. A belügyminiszter úr 90494/931 sz. elhatározásával Tököl községhez tartozó Szilágyi telep lakotthely nevét az 1898: IV. t. c. 3 §-a alapján „Horthy liget” névre változtatta meg.”

Azért volt fontos ez a névváltoztatás a helyiek számára, mert ezzel megszűnt a telep státusz, vagyis nem egy nagyközséghez tartozó egységként szerepelhettek ezen túl, hanem egy olyan településként, amely ligetes külsejével vonzóvá válhat sokak számára. Persze ez még nem volt önállóság, de egy lépéssel közelebb kerültek hozzá.

Már a kezdetektől cél volt az önállóvá válás, de ennek sok szempontból meg kellett felelni. Csak a település létszáma alapján nem válhattak

ki az anyaközségtől. A hivatalos ügyintézés helyileg való megoldása se volt ehhez elegendő. Ennél sokkal több kellett volna. Mégpedig az, hogy az önálló községgé válás után a helyi adókból lehessen megoldani a település működését. S ez akkor nagyon nagy terhet ró minden lakosra. Ugyanis megfelelő létszámú adófizető hiánya csak a csődöt tudta volna biztosítani.

Az újonnan betelepődők, az új házakat építők adókedvezményben részesültek. Ez nagy kiesést jelentett bevétel szempontjából. Az önállósodás anyagi háttérét csakis egy olyan bevételt biztosító háttérrel lehet csak megoldani, amikor az adófizetők nemcsak létszámilag, de nagyságrendileg is biztos háttérrel jelenthetnek.

Ezzel tisztában voltak Szilágyitelep lakói is. Így amikor már úgy gondolták, hogy megfelelő adófizetői háttérrel rendelkeznek, megkísérelték a lehetetlent: kisközséggé szerettek volna válni. ekkor már a Horthy ligetként szerepel, hiszen 1936-os évben próbálkoztak meg először ezzel a helyiek. Ebben a témában beadott első iraton a 26956/936 szám szerepel. A tárgy megnevezése: *Horthy liget, Hollandi telep, Homer telep és Baló telep kisközséggé alakulása.*

A próbálkozás sajnos ekkor még nem járt sikerrel. Több okból se. Az egyik a megfelelő adóbevétel hiánya. A másik az anyaközség ragaszkodása a telep irányításához. Ez utóbbi meg is érthető, hiszen évtizedeken keresztül Tököl község támogatta anyagilag az új telepet. Az ő költségvetésük egy részéből épült az iskola, a vicinális út megépítése is az anyaközség büdzséjét apasztotta. Nyilván szerették volna elérni, hogy a „felnőtté vált” telep ha kis mértékben is, ne csak a kiadásokat növelje, de valamennyi bevételt is produkáljon.

Így vagy úgy, de a fejlődés mindenképpen sürgette a különválást. Ezt mindenki tudta és érezte, de a hivatalos eljárások miatt még sok víznek kellett lefolyni a Dunán, hogy Horthy liget önálló település legyen. Bizonyítja ezt a következő levél is 1939-ből, mely a minisztériumból küldték az alispánnak:

„Tárgy: Tököl községhez tartozó Horthyliget telepnek kisközséggé alakítása

A Tököl nagyközséghez tartozó Horthyliget-telepnek kisközséggé alakulását nem engedélyezem. Felhívom azonban Alispán Urat, hogy a népes telep szükségleteinek kielégítésére az 1886. XXII. t.v. 26. §-a értelmében a szükséges intézkedéseket tegye meg. Kíváncsnak látszik a telepnek önálló községi választókerületté alakítása, községi temető létesítése és segédjegyzői ki-

rendeltség szervezése. A kirendeltség működési területének és hatáskörének megállapításáról községi szabályrendeletben kell gondoskodni.

Horthyligetnek és a hozzá tartozó telepek önálló kisközséggé alakulásának a törvényben megkívánt előfeltételei egy kivételével megvannak. A telepnek önálló kisközséggé alakulása közigazgatási szempontból igen kívánatos volna, de mivel az új község háztartási egyensúlyát ez idő szerint még elégtelen jövedelmeiből fedezni nem tudná, az önálló községgé alakulás arra az időpontra halasztandó, amikor a házak adómentességi idejének lejárása után a telep adóalapja jelentékenyen megnövekedik. Minthogy azonban az anyaközségtől távol eső igen népes telep jelenlegi helyzetében a lakosság sérelme nélkül meg nem hagyható, gondoskodni kell legalább a legégetőbb szükségleteknek a jelenlegi közigazgatási keretek között való kielégítéséről, ami az önálló községi választókerület szervezésével, legfőképpen azonban segédjegyzői kirendeltség létesítésével érhető el. Tököl nagyközség háztartási helyzete a szükségletek kielégítését lehetővé teszi és a törvényhatóság az idézett törvényhely alapján a községet a telep érdekében szükséges intézkedésnek megtételére kötelezheti.

Budapest, 1939. évi október hó 12-én”

A változások már érezhetően a közelben vannak, de a feltételek nagyon szigorúak. Legyünk őszinték, valóban felelőtlenség lett volna egy megfelelő anyagi háttér nélküli községet létrehozni. Ezt nagyon jól tudták a minisztériumban is. Éppen ezért döntöttek a fent leírtak szerint. A községgé alakulás szükségességét nem tagadják, de az időpont még nincs meghatározva.

Az 1800-as évek vége felé országosan arra törekednek, hogy a nagyközségekhez tartozó telepek, tanyaközpontok önállósodjanak. Ezeket a törekvéseket azonban feltételekhez kötötték, amelynek meg kellett felni.

A két világháború között az ország irányítási szerveiben meghozott reform fontos eleme a tanyai közigazgatás kiépítésére irányult. A mi esetünkben „telep”-ről van szó, amely nagyon hasonló problémákat vet fel. A tanya- és telepkérdést mindenhol problémaként jelentkezett. A szakemberek arról vitáztak, hogy a tanyák és telepek községesítésével vagy csak kirendeltségek létesítésével lehet a külterületi lakosok gondjain segíteni. Végül azonban újfajta szemlélet alakult ki, amely ezt a kérdést társadalmi problémaként vizsgálta. Ez így viszont nem oldhatta meg a valós problémákat. Ugyanis a kettő mindefféleképpen összefügg. Ha a közigazgatási

feladatok nincsenek helyben megoldva, akkor a társadalmi feszültségek csak növekednek. Minden esetben azt érezték a tanyán, vagy a telepen lakók, hogy ők csak másodrendű állampolgárok, így elégedetlenségüket minden fórumon és minden lehetséges eszközzel tudatták.

Mindezt érezték az anyaközségek is. Esetünkben Tököl előljárósága is tisztában volt ezzel. éppen ezért mindent megtett, hogy a helyi közigazgatás a lehetőségek szerint zökkenőmentesen működjön. A helyzetet bonyolította – vagy inkább egyszerűsítette? – hogy tökölnék két telepről kellett gondoskodnia, illetve két közösség kiválásával kellett számolnia.

1939. augusztus hó 19-én keltezett, a tanyai közigazgatásról szóló jelentésben ezt olvashatjuk: „Tököl községnek két lakott telepe van Horthy-liget és Herminatelep. ...A telepek 4-5 kilométer távolságra vannak az anyaközségtől, jól minden időben járható köves utakkal, vasúti és autóbusz közlekedési lehetőséggel. Itt Horthy-liget telepnek önállósodásával kell majd előbb foglalkozni.”

A problémák halmozódnak, így feltétlenül lépni kell, a kiválás, az önállósodás elkerülhetetlen. Horthy liget aktív csoportjai, kiemelkedő személyiségei, az egyesületek vezetői a legsebezhetőbb ponton próbálják „támadni” Tököl előljáróságát. A közigazgatási feladatok ellátása soha nem tökéletes, így azt a legkönnyebb kritizálni és a bírálatok által az önállósodás megszavazása felé terelni a képviselőtestület tagjait. Tudott dolog, hogy a közigazgatás megfelelő kiépítése és a lakosság életkörülményeinek javítása jelentős anyagi terheket ró mind a törvényhatóságra, mind az anyaközségre, így a feladatokat csak fokozatosan, több év alatt oldhatják meg. Horthy liget ekkor már rendelkezett postafőnökséggel, távbeszélővel, ami elősegítette a fejlődést több szempontból is.

„JEGYZŐKÖNYV

Felvétetett Budapesten, az alispáni hivatalban 1940. évi november hó 14. napján a Tököl községhez tartozó Horthy liget telepnek közigazgatási rendezése tárgyában.

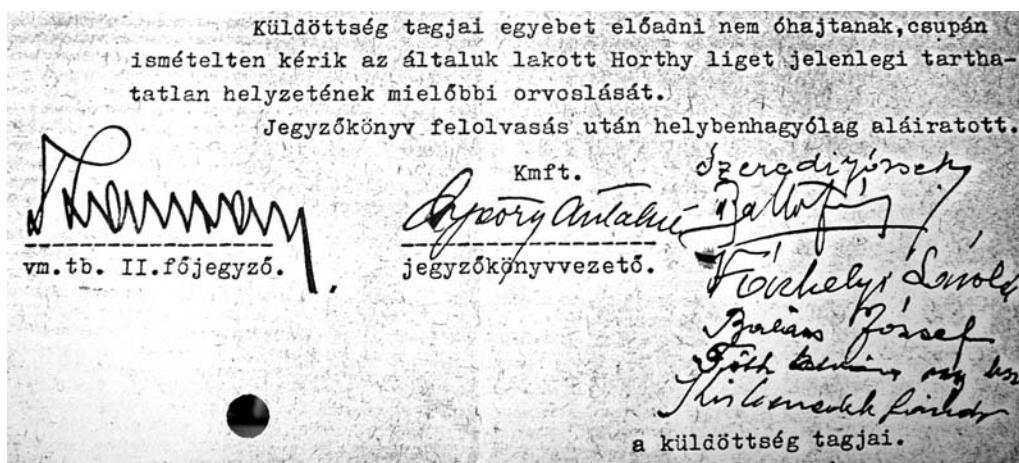
Jelen vannak Dr. Lantay István vm. tb. II. főjegyző, Gyeőry Antalné, mint jegyzőkönyvvezető, továbbá a küldöttségben megjelent Szeredy József ny. postahiv. igazgató, a Horthyligeti Move szervezet ügyv. elnöke, Várhelyi László Máv hivatalnok, a Horthy ligeti Move társelnöke, Balló József Horthy ligeti földbirtokos, Balázs József ny. Bszkrt. főraktárnok, a Horthy ligeti Move alelnöke, Tóth István ny. Bszkrt alkalmazott (ellenőr), Kissbenedek Sándor nyug. Bszkrt ellenőr.

A megjelentek előadják, hogy az általuk lakott Horthy ligetnek közigazgatási rendezését elsősorban is azért kívánják, mert Tököl község, amelyhez közigazgatásilag jelenleg is tartoznak, túlnyomó részben szerb ajkúak által lakott, a községi képviselőtestületben is nagyjából ilyenek foglalnak helyet, így a színmagyar középosztályhoz tartozó Horthy liget lakosságának érdekeit kellően nem képviselik.

A megjelent küldöttség előadja még, hogy Horthy ligetnek ezidőszere cca 1400 lakosa van, akiknek a legegyszerűbb közigazgatási eljárást igénylő ügyeik is vannak, a téli rossz időben 4-5 km-es utat kell megtenni a községhez.

A megjelent küldöttség kéri a m. kir. Belügyminiszter Úrnak 83.1938. III. b.sz. rendeletének mielőbbi végrehajtását az ott lefektetett irányelvek mellett.

Dr. Lantay István vm. tb. II. főjegyző közli a bizottság tagjaival, hogy ezen ügyben a hivatkozott B.M. rendelet értelmében alispán úr öméltóságának jelentést tesz és indítványozza a járás főszolgabíróját ezen utóbb hivatkozott B.M. rendelet soron kívüli végrehajtására utasítani.

Küldöttség tagjai egyebet előadni nem óhajtának, csupán ismételten kérik az általuk lakott Horthy liget jelenlegi tarthatatlan helyzetének mielőbbi orvoslását.

Jegyzőkönyv felolvasás után helybenhagyólag aláíratott.

Kmft.”

A kérvényezők kihangsúlyozzák, hogy Tököl község lakossága szerb anyanyelvű s így Horthy liget színmagyar lakosságát nem megfelelően képviselik. Politikai nyomásgyakorlás ez, ha figyelembe vesszük a keltezést. 1940-ben már olyan feszültségek keletkeztek a községben, amely a nemzetiségi hovatartozást nem kellőképpen tolerálták. Éppen ezért próbálták ezt a kártyát kijátszani.

Ugyanekkor megíródott a főjegyzőnek a következő hivatalos levél:

„Tárgy: Szeredy József ny. postahiv. igazgató és társainak kérelme

Tököl községhez tartozó Horthy-liget közigazgatásának rendezése.

I.

*Dr. Lantay István vm. tb. II. főjegyző Úrnak
Budapest*

Utalással a m. kir. Belügyminiszter Úrnak fenti tárgyban hozzám intézett 83.441/1938. III. b.sz. rendeletében foglaltakra, valamint Szeredy József és társai által f. é. november hó 14-én előterjesztett és jegyzőkönyvbe foglalt kérelmére, utasítom II. Főjegyző urat, hogy a Tököl községhez tartozó Horthy-ligetre szálljon ki, ott végezzen minden körülményre kiterjedő figyelemmel környezettanulmányt, állapítsa meg az ottani lakosság kívánalmait, továbbá Horthy-liget telepnek Tököl községgel való útviszonyait és eljárásának eredményét jegyzőkönyvbe véve, azt hozzám mutassa be.

Helyszíni eljárásának határidejéül f. évi november hó 21. napját állapítom meg, találkozási helyül Tököl község házáat jelölöm meg azzal, hogy a helyszíni eljárás a jelzett napon d.e. 9 órakor veszi kezdetét.

Végül értesítem Másodfőjegyző urat, hogy ezen intézkedéséről a ráckevei járás főszolgabíráját, Tököl község elöljáróságát és a kérelmezők részéről Szeredy József ny. postahiv. igazgató, Horthy-ligeti lakos tudomásulvétel és pontos megjelenés végett egyidejűleg értesítem.

Budapest, 1940. november 14.”

Ennek a levélnek a másolatát több helyre is postázták, mivel a helyszíni bejáráshoz minden érdekeltet meg kellett hívni. Így az alábbi szövegek olvashatók hátiratilag:

„II.

Hátiratilag az I.re.

Visz: 3472/1939. kig.

A ráckevei járás főszolgabírájának.

Tudomásulvétel és a helyszíni eljáráson leendő megjelenés végett azzal a felhívással értesítem benti intézkedéséről, hogy a helyszíni eljárás során kiküldött előadomat eljárásban minden rendelkezésre álló eszközzel támogassa.

Budapest, 1940. november 14.

III.

Tököl község elöljáróságának.

(Szöveg ugyanaz, mint az előző!)

IV.

Szeredy József ny. postahiv. igazgató Úrnak.

Tököl, Horthy-liget.

Benti intézkedéséről tudomásulvétel és a helyszíni eljáráson leendő szíves megjelenés végett értesítem.

Budapest, 1940. november 14.

A helyszíni eljárás lefolytatásáról minden érdekelt értesítve lett. Az időpont is nagyon szorosan lett kijelölve. Ez is mutatja, mennyire fontosnak tartották ezt a megbeszélést minden szinten. A helyeket képviselő személyek már ismertek a több éve tartó közös munka alapján. A fejleményekre, illetve a kérdésekre adandó válaszokra kíváncsiak voltak a helyi lakosok is.

„Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten a Levente Otthon helységében 1940. évi november hó 21 napján a Tököl községhez tartozó Horthyliget közigazgatásának rendezése tárgyában.

Jelen vannak: D. Lantay István vm. tb. II. főjegyző, mint a vármegye alispánjának kiküldötte, dr. Czövek István járási főszolgabíró, Ládai Gyula községi főjegyző, Szeredy József ny. postahivatali igazgató, Move ü.v. elnök, Várhelyi László Máv. hivatalnok, Move társelnök, Woháner Géza áll. tanító mint jegyzőkönyvvezető, végül körülbelül 120 horthyligeti lakos.

Eljárást vezető dr. Lantay István vm. tb. II. főjegyző üdvözlö a megjelenteket, ismerteti az eljárás tárgyát és a m. kir. Belügyminiszter úrnak e tárgyban vármegye alispán urához intézett 83.441/1938. III. b.sz. leiratát, amely a mai napig azért nem lett végrehajtva, mert az ügy a vármegye tanyabizottsága még nem foglalkozhatott.

Ezek után a jelenlévők közül Várhelyi László helybeli lakos emelkedett szólásra és ismertette Horthyliget lakosságának kívánságait, nevezetesen:

- 1.) A kis községgé alakítást,
- 2.) Önálló községi választó kerületté alakulást,
- 3.) utak feltöltését és fásítását,
- 4.) óvoda létesítését,
- 5.) temető rendezését,
- 6.) tűzrendészet megszervezését,
- 7.) villanyvilágítás létesítését, és
- 8.) éjjeliőrség felállítását.

Eljárást vezető vm. tb. II. főjegyző a szükséges adatok beszerzése és kellő tájékozódás alapján Várhelyi László felszólalására az alábbiakban válaszolt:

1. Kisközséggé alakulás.

Horthyliget kisközséggé alakulása jelenlegi adottságai mellett nem lehetséges, tekintettel a m. kir. belügyminiszter úr fent hivatkozott számú rendeletében foglaltakra. Egyébként is a m. kir. belügyminiszter úr utóbb hivatkozott rendeletében Horthyligetnek kisközséggé alakulását nem engedélyezte. Tököl községnek a horthyligeti kisebb közigazgatási teendők ellátására vonatkozólag szabályrendeletet kell alkotnia, amely szabályrendeletben mondassék ki az, hogy Horthy ligeten hetenként két napon át rendes hivatalos óra tartassék egy – a községből kiküldött okleveljes jegyző által. Hivatalos helyiségnek alkalmas lesz Szántó István házából bérelt csendőrpihenő, amely áll egy 20 négyzetméter nagyságú szobából és egy üvegezett verandából. Egyébként megállapítható, hogy Horthyliget közönsége egy községi jegyzőt állandóan foglalkoztatni nem tudna.

2. Önálló községi választókerületté alakulás.

Ez már megtörtént a folyó év tavaszán (áprilisban) képviselőtestületi határozattal. Horthy liget országgyűlési képviselőválasztási szempontból is külön körzetet képez, székhelye az állami iskola.

3. Utak feltöltése és fásítása.

Megállapított, hogy az utaknál főként feltöltésre van szükség. Vannak Horthyligeten olyan mélyenfekvő utak, amelyeken az esős évszak beálltával és télen az esőle megáll, mély sár képződik, aminek következtében a forgalom megbénul. A község a téli ínségmunka keretében programba vette az utak feltöltését. Fásítani csak a Horthy Miklós úton lehet, miután a többi utcák – keskenységük miatt – erre alkalmatlanok. Tököl község iskolázott 3000 drb akácfát, ebből jut bőven az utak fásítására és erre a tavasszal sor kerül. Egyébként megállapított az a tény, hogy még az 1890-es években létesült Horthy liget

lakott hely parcellázási terv nélkül létesült, a házak tetszés szerint épültek, ennek következtében megfelelő széles utak nincsenek.

4.) Óvoda létesítése.

Óvoda részére ezidőszerint telek rendelkezésre áll, azonban tekintettel arra, hogy kb. 50-50 gyermek óvodáztatásáról lenne szó, a kultuskormányzat valószínűleg nem juttatna államsegélyt az óvoda felépítéséhez. Óvodának megfelelő helyiség ezidőszerint nincs.

5. Temető rendezése.

Horthyliget keresztény vallásfelekezetű lakosai jelenleg egy bekerítetlen területre temetkeznek, amely terület korábban a Szilágyitelepi gazdasági egyesületé volt. A tulajdonjog kérdése ma sincs rendezve. A temető területe kb. 1000 négyzetööl és így az - 1440 lakost tekintetbe véve - egyenlőre elegendő nagyságúnak bizonyul. A temetőben hullaház nincs. A községnek rendeznie kell a temető tulajdonjogát, azután sürgősen be kell keríteni. Megjegyzendő, hogy a zsidó halottakat (lélekszámban jelenleg kb. 15 él) Tököl község zsidótemetőjébe temetik.

6. Tűzrendészet megszervezése.

Horthyligeten egy hasznavehetetlen kocsifecskendő áll egy rossz szertárban, amely beázik. Szükség van az önkéntes tűzoltó testület megalakulására. A jelentkező önkéntes tűzoltók Tököl községben nyernének kiképzést, parancsnokuk és altisztjük pedig tanfolyamot végezne. Ha a testület megalakult és kiképeztetett, a község gondoskodni fog megfelelő fecskendő beszerzéséről, amire a község határozata alapján fedezet rendelkezésre áll.

7. Villanyvilágítás létesítése.

Tököl községnek kormányhatóságilag jóváhagyott határozata van a villanyvilágításra vonatkozólag. A község várja a versenytárgyalás kitűzésére vonatkozó ipariügyi miniszteri döntést.

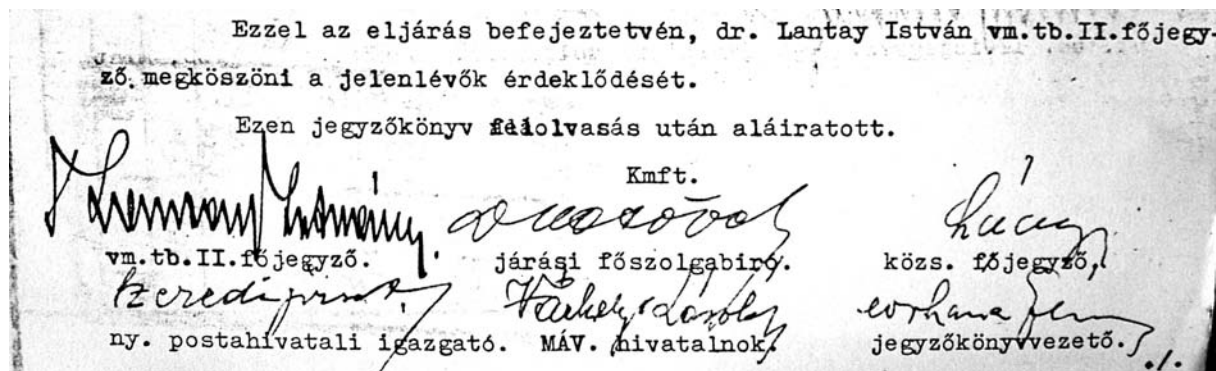
8. Éjjeli őrség felállítása.

Erre nézve cogens rendelkezést tartalmaz az 1936. évi 180.000 B.M. sz. rendelet. Ezt végre kell hajtani és a soros éjjeli őrséget meg kell szervezni mielőbb.

Eljárást vezető vm. tb. II. főjegyző fentiekben adott válaszát a jelenlévők megnyugvással tudomásul vették. Laday Gyula közs. főjegyző kijelentette, hogy a fentiekre vonatkozó szabályrendeletet a képviselőtestülettel letárgyalatja és a szükséges intézkedéseket foganatosítja.

Ezzel az eljárás befejeztetvén, dr. Lantay István vm. tb. II. főjegyző megköszöni a jelenlévők érdeklődését.

Ezen jegyzőkönyv felolvasás után aláíratott.

Komoly elvárások lettek megfogalmazva, melynek kivitelezése nagyon fontos az önállósághoz. A jegyzőkönyv soraiban rengeteg olyan információ van, amely a kutató számára nagy kincsnek számít. Elég, ha csak azt említem, hogy megemlíti a Horthy Miklós utat, mint fásításra alkalmas közterületet. Ebből kiderül, hogy a Fő utca, vagyis a mai József Attila utca régen Horthy Miklós kormányzó nevét viselte. A felsorolt 8 pontot tanulmányozva több érdekességre is bukkanhatunk, amely bemutatja az akkori települést. Azt hiszem ezeket újra felsorolni vagy elemezni felesleges.

A közigazgatásra vonatkozó határozatok végrehajtását több tényező is akadályozta. Egyik talán éppen a háborús helyzet, amely mindenkire hatással volt. A másik pedig az alábbi iratban megemlített árvíz volt.

„Alispán Úr!

Horthyliget közigazgatásának rendezését illetőleg tisztelettel kérek 90 napi haladékot. Köztudomású ugyanis, hogy járásom községei ez 1941-es árvíz idején több mint egy hónapig állandó készültségben voltak, s így minden néven nevezendő közigazgatási munka megakadt, mivel az árvíz védekezéssel voltak elfoglalva. Alig múlt el az árvízveszély, a Délvidék visszaszerzésével kapcsolatban jöttek a sürgős és halaszthatatlan katonai munkálatok, majd pedig a közellátással kapcsolatos terményigénybevétel. Ezek a munkák az amúgy is túlterhelt községi közigazgatás teljes mértékben lekötötték, és így egyéb közigazgatási teendőkkel alig alig tudtak foglalkozni.

Ezek azok az indokok, amelyeknek alapján 90 napi időhaladékot kérek az ügy rendezésére.

Ráckeve, 1941. évi május hó 21.

Főszolgabíró”

A háborús időszak nem kedvezett a Horthy ligeten élők elképzeléseinek s ezért tovább húzódott az eljárás, amely a helyi közigazgatást átalakítaná. A változások pedig igencsak fontosak lettek volna, hiszen nemcsak a helyiek számára vált szükségsszerűvé, hanem az itt beindult ipari

fejlődés, nevesítve: a repülőgépgyár építése és működése is. Egy üzem működéséhez az engedélyezési eljárások, a pénzügyi és adó ügyek intézése a helyi hivatalokra hárultak. A repülőgépgyárnak még a postai küldeményei is Tököl községbe érkeztek. Ami furcsa, hiszen postai kirendeltség Horthy ligeten is volt. A másik érdekesség, hogy Horthy ligeti Repülőgépgyárként lett bejegyezve, s mégis Tökölön kellett a hivatalos ügyeket intézni.

A közigazgatási rendezésről történt határozat végül 1941-ben megszületett, amely már biztosítja az elmúlt év novemberében megfogalmazott 8 pont megvalósítását.

„Véghatározat

Tököl község képviselőtestületének 1941. évi július hó 31. napján megtartott rendkívüli közgyűlésén 33/1941. kgy. sz. a. hozott véghatározatát, melyben kimondja, hogy Horthyliget lakott hely közigazgatásának rendezése tárgyában alkotott, nyolc szakaszból álló szabályrendelet-tervezetet elfogadja és jóváhagyja, vagyonszerűség felülvizsgáltuk, melynek eredményeképpen azt jóváhagyjuk és kormányhatósági megerősítés végett a m. kir. Belügyminiszter úrhoz felterjesztjük.

A szabályrendelet öt példányát jóváhagyási záradékkal ellátni rendeljük.

Megokolás

Így határoztunk, mivel a szabályrendelet általában megfelel a 83441/1938. III. b.B.M. sz. rendeletnek. egyébként megállapítottuk, hogy a szabályrendelet egyes pontjainak végrehajtásához szükséges fedezet biztosítva van, részben az új repülőgépgyár alapítása folytán a f. évben elrendő bevételi többletből a község háztartásának újabb megterhelése nélkül biztosítható.

Erről: az ad 4813/1941. kig. sz. jelentésében utalással a ráckevei járás főszolgabíráját, továbbá a 911/1941. számra hivatkozva Tököl község elöljáróságát előzetes tudomásulvétel végett értesítjük.

vm.tb. főjegyző”

A háborús események azonban nagymértékben megváltoztatták Horthy liget életét, külső és belső hivatali működését, közigazgatását, s leginkább az önállóságra való törekvését. A háború szörnyűségeinek feldolgozása nehéz volt. A gyász és a fájdalom ott volt minden emberben, családban, minden közösségben. Horthy liget különösen sokat szenvedett, hiszen a repülőgépgyár és a repülőtér közelsége magához vonzotta a bombázó kötelékeket. A több száz méter magasból ledobott bombák nem kímélték a lakóházakat, a középületeket. Megsérültek emberek és nagyon sokan áldozattá is váltak.

A borzalmak utáni eszmélést a politika teljes mértékben manipulálta. A fájdalom és tehetetlen düh ott volt a szívekben, így könnyen lehetett mindenkit a napi érdekek irányába terelni. Az újjáépítés és a romok eltakarítása összefogásra kényszerítette a közösségeket. Az oktatás is meglehetősen nehezen, de beindult, hiszen a jövő nemzedékét fel kellett készíteni a szebb jövő építésére. Hangzatos szavaknak tűnnek ezek, de minden tekintetben fedik a valóságot.

A változások nem hagyhatták figyelmen kívül a település nevét. Az elvesztett háború miatt kellett bűnbakot találni. Így mindenki bűnös és veszélyes volt, hiszen a nagy Szovjetunió ellen harcolt. A magyar katona Horthy katonája volt, így csakis fasiszta, vagy nyilas lehetett. Aki szovjet fogságba esett, az gyanús volt, mert a nagy testvér ellen fogott fegyvert. Aki amerikai fogságból jött haza, azt pedig biztos beszervezték kémnek.

Ilyen légkörben természetes volt, hogy egy település, amely Horthy Miklós kormányzó nevét viselte, bűnösnek lett elkönyvelve. Ezzel párhuzamosan természetes eljárásnak vehetjük, hogy a nevét meg kellett változtatni. Ezt még 1945-ben kezdeményezte a vármegye alispánja.

„Tárgy: Horthy liget nevének Szilágyi telepre való megváltoztatása.

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

Budapest, 1945. évi december hó 12-én

Az elmúlt rendszerrel összefüggő elnevezések megváltoztatásával kapcsolatban javasolom Miniszter Úrnak, hogy „Horthy liget” neve „Szilágyi telep” elnevezésre változtassák vissza.

A telep ezt az eredeti nevét Ráckeve egykori főszolgabírájától Szilágyi Lajostól nyerte, aki, hogy a szegényeket ingatlanhoz juttassa, saját birtokát potom áron szétparcellázta közöttük. Horthy Miklós kormányzósága alatt néhány nyugalmazott altiszt hódolatból javasolta a Kormányzói Kabinetirodának, hogy a telep nevét

„Horthy liget”-re változtassák. Ez meg is történt, holott ellene az akkor már elhunyt adományozó fia, Szilágyi István ny. áll. tábornok írásban tiltakozott.

Szükségesnek látszik, hogy a jelenlegi amúgy esedékes névváltoztatásokkal kapcsolatban úgy szolgáltatnánk elégtételt neki és édesapjának, hogy a telep nevét eredeti „Szilágyi telep” elnevezésre változtatnók vissza.”

Horthy neve irritálta az új rendszer képviselőit, így rövid úton szerették volna visszaállítani a település régi nevét. A névváltoztatás ügyintézése ebben az esetben se volt túl gyors, hiszen a hivatal malmai lassan örölnek. Így levélváltásra került sor.

„Magyar Belügyminiszter

PPSK vármegye Alispánjának

A honvédelmi miniszter úr „Horthy liget” nevének megváltoztatása, esetleg „Szilágyitelep”-re való visszaváltoztatását javasolta.

Felhívom Alispán urat, szólítsa fel Tököl községet, hogy a névváltoztatás ügyében foglaljon állást. A község képviselőtestületének határozatát Alispán úr saját véleményes javaslatával együtt közvetlenül hozzám terjessze fel. Budapest, 1946. január hó 31.

A miniszter rendeletéből:

dr. Bibó István s.k. miniszteri osztályfőnök”

Bármennyire is irányító jellegű egy hatalom, a hivatali utakat be kell tartani. Vagyis annak a testületnek kell a névváltoztatásról határozatot hozni, amely erre illetékes. vagyis a község képviselőtestülete vette ezt napirendre. Mivel ők eredetileg se szívesen szavazták meg a változtatást, így nem volt nagyon nehéz meghozni egy újabb döntés. Ebben az esetben a többi változásról is döntés született.

„Kivonat

Tököl nagyközség képviselőtestületének 1946. április hó 3-án tartott rendkívüli közgyűlésen felvett jegyzőkönyvéből.

Tárgy: Horthyliget lakott telep és utcái nevének megváltoztatása.

Előadó felolvassa a Szociáldemokrata Párt és Magyar Kommunista Párt horthyligeti szervezetének közös kérelmét Horthyliget lakott telep és egyes utcái nevének megváltoztatása tárgyában. A kérelem szerint nem tarthatók fenn továbbra is olyan elnevezések, amelyek az országnak megrontásában bűnös Horthy nevére emlékeztet, és ezért kéri a szóban forgó lakott telep egész lakossága nevében, hogy Horthyliget elnevezése „Dózsaliget”-re, az ugyanott ami Horthy Miklós út „József Attila út”-ra a vitéz Horthy István út

pedig „Táncsics Mihály” útra változtassák. – Ugyancsak felolvassa az előadó a ráckevei főjegyző 1570/1946. kig. számú leiratát, mely szerint a Honvédelmi Miniszter Úr Horthyliget nevének az eredeti „Szilágyitelep” névre való visszaváltoztatását javasolja. – előadó kéri a képviselőtestület állásfoglalását.

Gergics Illés és több úgynevezett anyaközségbeli képviselőtestületi tag javasolja a „Szilágyitelep” elnevezés visszaállítását, mivel ennek az elnevezésnek történelmi múltja van annyiban, hogy az 1900-as évek elején Szilágyi Lajos akkori főszolgabíró parcelláztatta a szóban forgó területet.

Egyébként azonban Gergics Illés és társai ennek az ügynek az eldöntését a Horthyligetiekre bízzák, őket érdekli ez közelebbről.

Tatay Gyula és Torma István képviselőtestületi tagok szerint a parcelláztató Szilágyi Lajos főszolgabírónak különös érdemeiről tudomás nincs, fölösleges a nevét megörökíteni. A mai demokratikus szellemben jobban beilleszthetők a „Dózsaliget” stb. elnevezések. A képviselőtestülettől Horthyliget egész lakossága nevében ilyen értelmű határozatot kérnek.

Határozat

A képviselőtestület egyhangú határozattal hozzájárul ahhoz, hogy a Tököl községhez tartozó Horthyliget lakott telep neve „Dózsaliget”-re, az ugyanottani Horthy Miklós út neve „József Attila út”-ra és a vitéz Horthy István út neve „Táncsics Mihály út”-ra változtassék.

Így határozott a képviselőtestület, mert a szóban forgó lakott telep lakossága ezt így kérte, és ez a mai demokratikus gondolkozásnak megfelel. Az új elnevezések jelentősége közismert, azt itt fölösleges kiemelni.

A jelen határozat községben 15. napi közszemlére teendő ki azzal, hogy ezen idő alatt a határozat tárgyában a M. Belügyminiszter úrhoz címzett, de a községi előljárásnál benyújtandó jogorvoslattal lehet élni.

Egyben utasítatik az előljáróság, hogy a határozat jóváhagyása és végrehajtása tárgyában késedelem nélkül minden lehető követessen el.

Előadta és jegyezte: Dr. Volly László vezetőjegyző s.k.

Tököl község képviselőtestületének döntése alapján az utcanevek megváltoztatása mellett a településnek is új nevet adtak. Mégpedig a többség a Dózsaliget nevet választotta. A képviselőtestület határozatát minden esetben továbbítani kellett a vármegye alispánjához és a belügyminisztériumhoz. Amikor ez a két felsőbb hivatal is jóváhagyta a döntést, akkor vált

jóváhagyta a döntést, akkor vált törvényessé. S Horthy liget, Szilágyitelep lakói és közhivatalai itt vétettek egy nagy hibát az anyaközséggel együtt. Ugyanis a képviselő-testület határozatát minden visszajelzés nélkül tudomásul vették és alkalmazták is. Ennek az lett a következménye, hogy nagyon sokan úgy vélték napjainkig, hogy a Dózsaliget nevet is felvette a település. Holott erről törvényerejű rendelet nem született. Tehát bármely személy, vagy közhivatal, amikor ezt a nevet használta iraton, levélben vagy bárhol, azt törvénytelenül tette. Pedig nagyon sokan használták a Dózsaliget nevet. Többek között az iskola is.

„Tárgy: Horthy liget nevének megváltoztatása
Belügyminiszter Úrnak!

Tököl község határozatát, melyben Horthyliget nevét Dózsa-ligetre kívánja megváltoztatni, az 1898. IV. t.c. 2.§-a értelmében felterjesztem. A magam részéről is javasolom a képviselőtestület határozatát.

A kisgyűlés elé nem terjesztettem az ügyet, mivel Belügyminiszter Úr fenti szám alatt a képviselőtestület határozatához véleményes javaslatomat kéri.

Budapest, 1946. május 14.”

Az alispán a belügyminiszterhez továbbítja a kérelmet, amely a Dózsa-liget névre változtatná a telep nevét. A levélből az tűnik ki, hogy ő maga is támogatja ezt az elnevezést. A háttérben azonban dolgozik a helyi – jelen esetben a tököli – érdekképviselő. Mindenképpen Szilágyi Lajos emlékét szeretnék megőrizni, így állásfoglalásuk ebben a megfogalmazásban kerül a miniszter elé, aki ezt támogatja is.

„Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Alispánjának

Értesítem Alispán Urat, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyébe kebelezzett Tököl községhez tartozó Horthy-liget külterületi lakott hely nevét az 1898. IV. tc. 2.§-a alapján a telep régi nevére „Szilágyi-telep” névre állítom vissza.

Tököl község képviselőtestületének kérelme teljesíthető nem volt, mert a Községi Törzskönyvbizottság a telep régi nevének visszaállítása mellett foglalt állást, minthogy Szilágyi Lajosnak a teleppel való kapcsolata a helyi viszonylatban köztudomású.

Felhívom Alispán Urat, hogy a rendeletemmel kapcsolatos intézkedéseket tegye meg.

Budapest, 1946. augusztus 24.”

Rövid és tömör a válasz Horthy liget névváltoztatásával kapcsolatban. Vagyis Tököl község a Törzskönyvi Bizottsága úgy dönt, hogy továbbra

is megmaradjon Szilágyi Lajos emléke, így a Dózsaliget név elvetésre kerül.

Horthy liget lakói viszont továbbra is hatást gyakorolnak az anyaközség képviselőtestületére saját delegáltjaikon keresztül. Saját maguk szeretnék eldönteni lakhelyük nevét. Nem tudni miért nem támogatták soha Szilágyi Lajos emléket, hiszen bármilyen név megfelelt volna nekik, csak az övé nem.

„Ráckevei járás főjegyzőjétől

Tárgy: Horthyliget nevének megváltoztatása
Alispán Úrnak!

Fenti tárgyú ügyiratokat hivatkozási számon Alispán Úr visszaadta azzal, hogy a Belügyminiszter Úr 162.563/1946. III. 2. számú határozata jogerős.

Alispán Úr átiratában arra hív fel, hogy amennyiben a képviselőtestület Szilágyi Lajossal kapcsolatban felhozottakat részletesen indokolja, úgy hajlandó újólal előterjesztést tenni a tárgyban a magyar Belügyminiszter Úrhoz.

Hivatkozva az ismételten felterjesztett Tököl nagyközség képviselőtestületének 1946. év szeptember hó 23-án megtartott rendkívüli közgyűlésén 44/1946. kgy. számon tárgyalta és 3037/1946. kig. számú jegyzőkönyvi kivonatra nem tartom a magam részéről sem újólal szükségesnek azt, hogy a képviselőtestület ezen új alakulás előtt lévő község nevének megváltoztatása tárgyában felterjesztett kérelmét még ennél is alaposabban indokolja meg.

A magam részéről is, mint közigazgatási felügyeleti hatóság meggyőződtem arról, hogy Horthyliget külterületi község összlakossága a legmesszebbmenőleg tiltakozik az ellen, hogy egy fejlődésnek indult községnek Szilágyi-telep nevet adjanak főként egy volt régi főszolgabírónak az emlékéért akarják megörökíteni akkor, amikor ezen volt régi főszolgabírónak semmi néven nevezendő demokratikus népi történelme sem az egész járásban, főként a jelenlegi Horthy-ligeti demokratikus gondolkodó munkások előtt nincs.

Ismételve kérem Alispán Urat, hogy Tököl nagyközség képviselőtestületének fenti számú tárgyalta jegyzőkönyvi kivonatát méltányolni szíveskedjék és ennek alapján szíveskedjék előterjesztést tenni a Magyar Belügyminiszter úrnál abból a célból, hogy Szilágyitelep új elnevezését a Magyar Belügyminiszter Úr törölje és helyette a már köztudatban áment Dózsa-liget nevet a fejlődő község részére engedélyezze.

Ráckeve, 1946. december hó 17-én.”

Minden lehetséges eszközzel tiltakoznak a helyiek a régi név visszaállítása ellen. Immár egy év

telt el a névváltoztatás kezdeményezésétől s a telep nevének véglegesítése még nem történt meg. Az idő ugyan nem sürget, de a politikai hatalmat irritálja az, hogy a település még mindig a Horthy liget nevet használja. A minisztérium is megelégteli ezt a huzavonát s az örökös fellebbezéseket, így végleges és megmásíthatatlan döntését újra közli az alispánnal.

„Tárgy: Horthyliget nevének Dózsaligetre való átváltoztatása.

PPSK vármegye Alispánjának.

A 182.563/1946. számú rendeletnek Tököl községhez tartozó Horthy-liget külterületi lakott hely nevét az Országos Községi Törzskönyvi Bizottság meghallgatása után régi nevére Szilágyi-telep nevére változtatom meg.

Most Tököl község elöljárósága a helység-nevnek Dózsaligetre való megváltoztatását kéri.

Értesítem Alispán Urat, hogy a szóban lévő rendeletemet és abban felhozott indokok alapján fenntartom. Felhívom Alispán Urat, hogy erről Tököl község elöljáróságát értesítse.

Budapest, 1947. március 24.

A miniszter rendeletéből: Dr. Szentgyörgyi István s.k. miniszteri osztályfőnök.”

Szilágyitelep neve 1931. május 8-tól Horthyligetre változott. A hivatalos iratok szerint 1946. augusztus 24-től visszaváltozott. Mint a fentiekből kiderül mindez csak papíron történt, hiszen mintegy fél év kellett még ahhoz, hogy mindezt a helyi lakosok el is fogadják.

Immár újra Szilágyi telepként működött a község. Bár még nem rendelkezett önállósággal, mégis külön egységként funkcionált. Immár kevésbé kötődött Tökölhöz, de még néhány év hátra volt a teljes különváláshoz.

Az önállósodást szorgalmazó egyesületek megszűntek, a kérvényeket beadó személyeket az új rendszer nyilasoknak és a rendszer ellenségeinek tartotta. Ezért el kellett telni még néhány esztendőnek, hogy a különválás újra napirendre kerüljön akár itt Szilágyitelepen, akár az anyaközségben.

A közigazgatási teendők azonban folyamatosak voltak. Az anyakönyvezés 1948-tól elkezdődött s ez már egy lépés volt a különváláshoz, az önállósodáshoz. A Belügyminisztérium rendeletben határozza meg több telep, majorság és tanya átalakulását. Ebben benne van Szilágyitelep régén várt változása is. A több évtizede tartó küzdelem végre elérte célját és a homokbuckákba betelepedett lakosság – immár létszámailag is kiemelkedően – önmaga formálhatja életét, igazgathatja területét.

„Tárgy: Tököl nagyközséghez tartozó Szilágyitelep községgé alakulása
Belügyminisztérium
Markó u. 16. Tel.: 123-540
Szám: 5203-54-16/1949. I/8.c.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Alispánjának!

Budapest

A fejlődés szempontjainak és a lakosság érdekeinek figyelembevételével a 3690/1949/86 Korm. számú rendelettel kapott felhatalmazás alapján Tököl nagyközséghez tartozó Szilágyitelep külterületi lakotthely és környékének községgé alakulását elrendelem és rendelkezésemnek a Magyar Közlönyben való közzététele iránt egyidejűleg intézkedtem. Erről tudomásulvétel végett Alispán Urat azzal értesítem, hogy további részletes rendelkezéseimet külön fogom megtenni.

Budapest, 1949. évi április hó 26.

A miniszter rendeletéből:

dr. Takács József miniszteri tanácsos”

A Magyar Közlönyben való megjelenés immár hivatalosan és véglegesen önállóvá tette Szilágyitelepet. Ez azonban még nagyon sok adminisztratív és egyéb feladatokkal járt. Egy aláírással, egy Közlönyben való megjelenéssel még nem tud működni egy közigazgatási rendszer. Annak minden egyes elemét fel kell építeni, minden egyes problémát át kell venni és minden folyamatban lévő ügyet kezelni kell.

Az átadás-átvétel se történhet meg néhány óra alatt. Itt területekről, emberekről, családokról van szó. Az ő elvárásainak kell megfelelni. Az alispán által küldött irat ezt jól érzékelteti, amely még a minisztériumi levél kibocsátása előtt néhány nappal lett postázva.

„Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Alispánja

Szám: 20565/949. kig.

Tárgy: Tököl községhez tartozó Szilágyitelep önálló községgé alakulása.

Ráckevei járás Főjegyzőjének!

A Tököl községhez tartozó Szilágyi Telep lakói jegyzőkönyvi kérelmet terjesztettek fel hozzámmal, amelyben kéri a telep önálló községgé való alakulásának engedélyezését.

Az ügyiratot azzal a felhívással adom ki, hogy azzal kapcsolatban az 1886. évi XXII. t.c. 158. és következő §-ai valamint a 190,171/946. B.M. szu rendeletben (Magyar Közlöny 108/946 szám) foglaltak szerint járjon el.

Csatolja:

1.) A telep lakóinak kérelmét és állapítsa meg, hogy a telep lakói milyen százalékban kéri a községgé alakulás engedélyezését.

2.) Csatoljon az iratokhoz 1:50.000 méretarányú térképet és azon színes irónnal jelölje meg a leendő új község határvonalát.

3.) Állapítsa meg és jelentse a kérdéses telepnek a lakók számát, továbbá a leendő új község területének nagyságát kataszteri holdakban.

4.) a berajzolt határvonalnak megfelelően adjon egy világos határ leírást szöveggel és helyrajzi számokkal.

5.) Az ügyet tárgyalassa le Tököl község képviselőtestületével és a képviselőtestület határozatát is csatolja az iratokhoz.

amennyiben az érdekeltek akaratnyilvánításával kapcsolatban úgy találná, hogy a tervezett község külső szélein akadnának olyanok, akik az új községgé alakulást nem kívánnák, ez esetben tegyen javaslatot a határ megállapítására vonatkozólag olyan formában, hogy ezen lakók az anyaközségnél visszamaradhassanak.

Általános irányelvül szolgáljon, hogy a határ a lehetőség szerint s természeti adottságoknak megfelelően (út, árok, fásor) világosan megvonható legyen.

6.) Tegyen véleményes jelentést.

Figyelmeztetem, hogy szabott határidőt pontosan tartsa be.

Budapest, 1949. április 19.

Alispán megbízásából:

Kovács sk

vm. fogalmazó”

Házi Árpád alispán továbbítja a levelet a ráckevei járás főjegyzőjének, aki minden változtatás nélkül postázza Tököl község előljáróságának. A határidő betartása mindenki számára kötelező, ennek következtében Tököl község eleget tesz a követelményeknek.

„Tököl község előljáróságától

1970/1949. sz.

Tárgy: Szilágyitelep önálló község alakulása

Járási Főjegyző úrnak!

Fenti számra való hivatkozással jelentésemet a következőkben terjesztem fel.

ad. 1) Beterjesztem Tököl-Szilágyitelep M.D.P., M.N.D.Sz., Défosz és SZ.I.T. szervezetének kérelmét amely szerint a telep lakói száz százalékban kéri a telepnek önálló községgé való alakulását.

ad. 2) Csatolom a 1:50.000 méretarányú térképet, színes irónnal megjelölve a község határát.

ad. 3) Szilágyitelep lakosságának száma 1544, a leendő község területének nagysága 1390 kat. hold.

ad. 4) A csatolt térkép határleírása a következő: Északkeleti határ: Szigetszentmiklós község gyárterület vonalán végig. A „Buckák” dombosorán át. Északnyugati határ: Tököl Szigetszentmiklósi dűlőút azon része, amely a szilágyitelepi bekötőutat metszi, a metszés vonalától Szigetszentmiklósi határig. Nyugati határ: A fenti metszési ponttól 100. ponton át a vályoggödörig meghúzott egyenes vonal. Délen: Marlin telep északi részén a vályoggödörtől egészen a Kisdunáig húzódó jó karban lévő dűlőút. Keleti határ: Kisduna.

Helyrajzi számokat bejelenteni nem tudok, mivel a községnek nincsenek meg a kataszteri birtok-ívei.

ad. 5) Csatolom a képviselőtestület 32/1949. kgy. számú képviselőtestületi határozatát. A tervezett község külső határain nincsenek olyanok, akik az új község alakulását nem kívánnák, illetve ezen lakosok az anyaközségnél visszamaradni nem akarnak.

ad. 6) Szilágyitelepnek önálló községgé való alakulását nem csak azért tartom indokoltnak, mert a reá ruházott feladatot saját erejéből teljesíteni képes, és így joga van önálló községnek lenni, hanem azért is, mert politikai és gazdasági fejlődése így sokkal biztosítottabbnak látszik, különös tekintettel arra, hogy lakossága leginkább gyári munkásokból tevődik össze.

Tököl, 1949. május 31.-én

Földi János községi bíró
Czina Béla vezetőjegyző”

Az önállósodás folyamata bizony megkívánja az emberek kívánságainak teljesítését is. Mégpedig azt, hogy a változások mely területeket érintsék. Mint tudjuk Szilágyitelep több részből tevődött össze, így minden lakó nyilatkozhatott, hogy kívánja-e a különválást Tököl községtől. Mint az előzőekben olvashattuk, ez a nyilatkozók száz százaléka szerette volna. Viszont nem lett részletesen megfogalmazva, hogy ezek a megkérdozettek a község mely területén élnek. Tököl községhez a legközelebb Marlin telep állt. Így félő volt, hogy nem tartoznak majd az új községhez. ezért külön kérelemmel fordultak az alispánhoz, hogy területüket Szilágyitelephez csatolják.

„Tárgy: Tököl községhez tartozó Marlin-telep átcsatolása Szilágyi-telep községhez.

Községi eljáráság

Tököl

Marlin-telep lakosai azon kérelemmel fordultak az Alispán Úrhoz, hogy őket Szilágyi-telep községhez csatolják. Ezért felhívom az Elöljáróságot, hogy az alábbi pontokra jelentését és a kért mellékleteket hozzám 15 apon belül sürgetés bevárása nélkül terjessze fel.

1.) 1 drb 1:75.000 léptékű vázrajzot, illetve térképet. Azon tüntesse fel az elcsatolandó határ-rész területét.

2.) Jelentse az elcsatolandó terület nagyságát kataszteri holdakban.

3.) Az elcsatolandó terület kataszteri helyrajzi számait ugyancsak jelentse és azt, hogy

4.) mennyi a lélekszám az elcsatolandó területen.

5.) A kérdéses terület milyen távolságra vanTököl, illetve Szilágyi-telep községtől.

6.) Tárgyaltass ale az ügyet a község képviselőtestületével és a vonatkozó határozatot is csatolja az iratokhoz.

Ráckeve, 1949. május hó 31.-én

Lapusnyik András
járási főjegyző”

Mint látjuk, a két levél egy napon kelteződött. ez is bizonyítja, mennyire felgyorsultak a kiválás adminisztrációs munkálatai. Éppen ezt használták ki Marlin telep lakói is, mivel elhatározásuk szerint ők is az új község lakói szerettek volna lenni.

A járási főjegyző utasítására a képviselőtestület döntést hozott Marlin telep ügyében.

„Kivonat

Tököl község képviselőtestületének 1949. évi június hó 9-én megtartott rendes közgyűlésén felvett jegyzőkönyvből.

Jelenvannak: Földi János bíró, mint elnök, Csurcsia Márton, Radnics János, Ásin Márk, Hoffman Pál, Bakos István, Csepelszigeti József, Bráth Józsefné, Kudó András, Oláh János, Szalai Simon, Molnár Lajos, dr. Maklári Dániel, Kovácsy Györgyné, Zoltai Árpádné, Szeder János, Füzi János, Csomor Mihályné, Cserepkai János képvis. test. tagok és Czina Béla vezetőjegyző, mint előadó.

Elnök üdvözlí a megjelenteket, megállapítja, hogy a közgyűlés szabályszerűen hívatott egybe, a felveendő jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Ásin Márk és Csepelszigeti József képvis. test. tagokat és ezzel a közgyűlést megnyitja.

Tárgy:

Marlyn telepnek Szilágyitelep községhez való csatolása.

Előadó vezetőjegyző ismerteti a ráckevei járási főjegyző úrnak 1963/1949. kig. számú leiratát, mely szerint Marlin telep lakosai azzal a

kéréssel fordultak Alispán úrhoz, hogy a telepet Szilágyitelep községhez csatolják.

Előadó közli, hogy ebben a kérdésben a képviselőtestületnek határozatot kell hozni.

A községi előadó javasolja, hogy küldessék ki egy határmegállapító bizottság, melynek tagjai: Csepelsuigeti József, Szalai Simon, Kudo András, Csurgó Márton és Földi János legyen.

Beható tárgyalás után meghozatott a következő egyhangú

Határozat

36/1949. kgy. és 2057/1949. kig. sz.

A közgyűlés a leghatározottabban állást foglal abban, hogy Marlyn telep szorosan vett belterülete (lakotthelye) csatoltassék Szilágyitelep községhez. Egyéb más területek átcsatolását nem engedheti meg, mert ez már Tököl község érdekét sértené. A belterületi lakotthely mintegy 90. kat. hold nagyságú.

Egyéb tárgy nem lévén elnök a közgyűlést bezárja.

Kmft.

Földi János községi bíró
Czina Béla vezetőjegyző.”

A képviselőtestületi határozatot Czina Béla vezetőjegyző elküldi a járási főjegyzőnek, aki ezt továbbítja az alispánnak. Ebből a jelentésből megtudhatjuk Marlyn telepre vonatkozó adatokat.

„Tárgy: Tököl községhez tartozó Marlyn telep átcsatolása Szilágyi telephez.

Alispán Úr!

Fenti tárgyú és hiv. számú rendelethez jelentésem az alábbi pontokban teszem meg:

1.) Csatolok 1 drb 1:100.000 méretarányú térképet, mivel a községnek 1:75.000 méretarányú térképe nincsen.

2.) Az elcsatolandó terület 86 kat. hold belterület.

3.) Kataszteri helyrajzi számokat adni nem áll módomban, mivel a községnek sem birtoklevele, sem telekkönyvi betétek nincsenek.

4.) Az elcsatolandó területen 328 a lélekszám.

5.) A kérdéses terület 1 és fél kilométer távolságra van a községtől és ugyanolyan távolságra Szilágyi teleptől.

6.) Tököl község képviselőtestületének határozatát csatolom, Szilágyi telepnek még nincsen képviselőtestülete.

Ráckeve, 1949. június hó 23.-án.

Lapusnyik András
járási főjegyző”

1949. április 26-án Szilágyitelep önálló községgé alakult. Marlyn telep lakói is úgy gondolták, nagyobb lesz az esélyük minden vonatkozás-

ban, ha a fiatal község részévé válnak. Bár kis létszámú a telep lakossága, de azért kiharcolják Tököl előljáróságánál elképzelésüket. A terület elvesztése immár közömbös az eddigi anyaközség számára, hiszen a távolság mindent eldönt. A Marlyn telepen lakók az új község központjától is távol vannak, azonban a kötődésük miatt ez a célszerűbb megoldás.

Szilágyitelep, Horthyiget, Szigethalom életében a névváltozások jelentős mértékben irányítottak voltak. Nem kell politológusnak lennünk, hogy felfedezzük az időnként jelentkező politikai ráhatást, de a személyi kultusz jelenlétét is. A helyi lakosság, illetve a kérelmezők javára legyen írva, hogy mindezt a község javára tették, annak fejlődését szerették volna gyorsítani. Sajnos nem mindig szabad felhasználni a politikát, hiszen az valamikor, valamilyen mértékben visszaüt, s hátrány keletkezhet belőle – a jó szándék ellenére is. Elmondhatjuk, hogy a legutolsó névig az átnevezések öncélúak voltak. Ez nem róható fel negatív cselekedetnek, csak éppen tudomásul kell vennünk. Ezen, ennyi idő távlatából már úgysem tudunk változtatni.

A sok-sok küzdelem következtében végül kialakult Szigethalom végleges formája minden tekintetben. A helyi közösség összetétele és összefogása jelzés értékű lehet minden fejlődő településnek. Az üdülőtelpnek indult parcellázás végeredménye egy élhető és szép kertváros. Keskeny utcái, változatos épületei, kisebb terei továbbra is ide csalogatják a turistákat, a nyaralókat s az itt élők rokonait. Egyedi hangulata mindig is jellemző volt Szigethalomra, még akkor is, ha ez térben és időben változó volt. Mit is értek ezen? A régi Fő utca ma már csendes kis mellékutcaként létezik. A város a középületek szétszórásával több kis központot alakított ki. Ez nagyon jó, hiszen nem érezheti senki periférián magát.

Az önállósodás folyamata nagyon küzdelmes és hosszú volt, de a jelen azt hiszem mindezt ellensúlyozza. Köszönet mindazoknak, akik elkezdtek a betelepülés után a közösségformálást és példát mutattak a később érkezőknek.

Köszönet annak sok embernek, akik egymással összefogva küzdöttek családjukért, gyermekeikért, közösségükért. Volt sok hiba, tévedés az évek során, de az anyaközség vezetőivel szembe szállni se volt túl könnyű feladat. Mégis megtették értünk, hogy saját magunk építhessük, szépíthessük településünket. A siker hangulata napjainkig elér, s ezt az érzést soha ne töröljük ki lelkünkől, hiszen ez vezethet további elismerésekhez, akár dicsőséghez is.

ÚTÉPÍTÉS 1

Közlekedni egy homokos területen nagyon nehéz. Főleg nyáron, amikor a szétfolyó homokban elmerül az ember lába, de a járművek kerekei is ugyanígy járnak. Aki még nem került ilyen helyzetbe, az nem is tudja elképzelni ezt az állapotot. Sivatagról szóló filmekben lehet hasonlót látni. Amíg ott tevék segítik az utazót, addig itt Szilágyitelepen erre nem volt lehetőség. Az embereknek maguknak kellett megküzdeni a környezettel, a futóhomokkal.

Az építkezések szaporodásával egyre inkább jelentkezett az igény egy olyan bekötő útra, amely mintegy köldökszinórként kapcsolódna egy nagyobb forgalmú úthoz – a külvilághoz. Igen, így kell ezt értelmezni, hiszen a felparcellázott telkek megközelítése emberfeletti küzdelmet igényelt. Vasúti összeköttetés által tehát az utazó és a helybeli lakos is könnyen eljuthatott Budapestre, vagy ellenkező irányba, Ráckevére. A telep belső közlekedési viszonyaira csak egy jelző lehetett, mégpedig minden túlzás nélkül az, hogy: katasztrofális.

A betelepülés, az építkezések helyszínei eléggé elszórtak voltak. A telektulajdonosok legtöbbször csak jó befektetésként vásároltak maguknak területet, de többen azzal a céllal, hogy rövid időn belül házat épít s ide is költözik. A tehetősebbek a telep vasúthoz közel eső részére érkeztek. Bár ebben az esetben nem kell nagyon gazdag személyekre gondolni, inkább csak jól kereső hivatalnokokra, jó nyugdíjjal rendelkező alkalmazottakra. A felparcellázott telkek ára is nyilván ennek figyelembe vételével lettek kialakítva. Vagyis a Fő utcai szakasz számított faluközpontnak, illetve a katolikus templom környezete.

A „Szilágyitelepi Egyesület”, mint a helyi érdekek képviselője, már az Alapszabályában is egy rendezett település kialakítására ösztönzött. Ez vonatkozott az itt élőkre, s ezek alapján próbálták saját elképzeléseiket a közigazgatási vonalon is érvényesíteni. Tököl község előljáróságát ezzel sokszor olyan feladatok elé állították, amelyre se anyagi fedezetük, se lojális hozzáállásuk nem volt. Ennek ellenére folyamatosan követelték mindazt, amire egy civilizált, jól megszervezett közösségnek szüksége van. Természetesen ők maguk is áldoztak azért, hogy egy élhetőbb környezet legyen ezen a sivár, homokos területen. Ha kellett anyagiakkal, ha kellett személyes

hozzaállással. Ha kellett a közösségért, s nagyon sokat saját családjukért. A közvetlen környezet alakítása is az itt élőkre várt, s ők nagyon tevékenyen részt vettek ezekben. A fásítás az utcákon, a kertek betelepítése gyümölcsfákkal és zöldségekkel, a ház előtti területek virággal való beültetése mind azt bizonyítja, hogy a szépségre és a nyugalomra vágytak.

A közlekedés azonban nagyon nehézkes volt. Bár szekerek és néhány autó időnként megjelent a kiépítetlen, homokos, dimbes-dombos utcákon, de ez a közösséget nem szolgálta teljes mértékben. Ha valaki el akart jutni bárhová, bizony gyalogolnia kellett. Vagy a HÉV megállóhoz, vagy a Duna parti kikötőhöz.

A helyzet megváltoztatása csakis az anyaközségen múltott. Tököl előljárósága viszont nem mindig lelkesedett az itteni lakosság elvárásaiért. Érthető ez, hiszen mégiscsak egy külső telepről volt szó, amely adóival még nem hízta a község számláját, inkább csak apasztotta. Ennek ellenére folyamatosan azon volt Szilágyitelep lakossága, hogy megkapja mindazon jogokat, amelyek megillették őket. Éppen ezért fordultak 1927. szeptember 27-én is az anyaközség, Tököl képviselőtestületéhez. Erről szól az alábbi jegyzőkönyvi részlet is:

„70/kgy. 1927. sz. 4681/1927 sz.

Olvastatott a szilágyitelepi egyesület kérelme, mely szerint Szilágyitelepen hetenkint egy napon hivatalos óra tartassék, s hivatalos hely céljára iroda helység béreltessék.

Kéri továbbá az egyesület, hogy a képviselőtestületben három és az előljáróságban egy taggal képviseltessék, kinek az volna a rendeltetése, hogy Szilágyitelepen, mint előljáró működhessen.

Kéri továbbá, hogy Szilágyitelepen évenként legalább egy út járhatóvá téessék, illetve kiépíttessék. – A Szilágyitelep és a Tököl-Szigetszentmiklósi vicinális út pedig egy összekötő úttal kapcsoltsassék s ennek kiépítése azonnal megkezdessék, – egyben az utak fásítását is kéri, s erre háztulajdonosokat kötelezi.”

A hivatalos ügyek intézésére szolgáló iroda és a képviselőtestületben való részvétel már azt jelzi, hogy a jelenlétükkel szeretnék biztosítani azt, hogy kéréseik eljussanak az érdekelttekhez, s jogaik megfelelően biztosítva legyenek. Egy

kicsit benne van ebben már az önállóságra való törekvés is, ami tulajdonképpen érthető az itt élők szempontjából, de a körülmények még nem voltak hozzá megteremtve.

Addig is, amíg nem válhattak önállóvá, az anyaközségnek bizonyos kötelezettségei voltak a telep lakóival szemben, melyeket, ha nehezen is, de azért teljesítettek. Bár némelyikre éveket kellett várni, de ennyi idő távlatából visszatekintve látható, hogy minden elképzelés előbb utóbb – ha részben is, – de megvalósulhatott.

Egyik – és talán a legfontosabb – kérdés éppen az előző jegyzőkönyvben is olvasható. Ez pedig egy bekötőút megépítése, ami lehetővé tenné a fővárosba való közlekedés megkönnyítését. Ugyanakkor kérvényükben azt is megfogalmazták, hogy „Szilágyitelepen évenként legalább egy út járhatóvá tétessék”. Valóban ideális elgondolás és szép terv ez, de a megvalósítva az anyaközség részéről soha nem lett. Az indok egyértelmű, hiszen az új telep kialakítása folyamatosan csak költséget, kiadást jelentett, mert bevétel egyelőre adó formájában se érkezett innen.

Mindez nem érdekelte az itt lakókat. Úgy gondolták, – és helyesen – ha a területet alkalmasnak vélték lakóingatlanok parcellázására, akkor ezzel járó kötelezettségek terheit is viselni kell valakinek. S ezeknek mindig anyagi vonzatai vannak. Az utak építése is jelentős kiadással terhelheti meg a közösséget.

A Szilágyitelepi Egyesület azon kérésére, hogy a Tököl-Szigetszentmiklós vicinális úthoz csatlakozhassanak, az 1927. szeptember 27-i képviselőtestületi gyűlésen meg is kapták a választ az alábbi formában:

„A Szilágyitelepi összekötő út kisajátítási munkálatai már megkezdődtek, s az lehetőleg a tavaszig elkészítendő.”

Ez megnyugtatóan hatott a kérvényezőkre s tudomásul is vették. Az elhangzott ígéret nagyon szép volt, így Szilágyitelep lakossága bízott abban, hogy a következő évben, azaz 1928-ban már elkezdődhetnek az útépitési munkálatai. Ez viszont nem történt meg se akkor, se a következő években. A helyiek más ügyekben is eljárak, így volt ez a település nevének a megváltoztatásával is. 1931-ben felvette a „Horthyliget” nevet. Most már ezen a néven adták be igényüket újra az út megépítésére.

A pénzügyi háttér bizonytalansága ismert. A költségek viselőjének meghatározása éppen ezért nagyon fontos. Ugyanis az úgynevezett vicinális utak építési és karbantartási költsége a települést terhelik, amíg a törvényhatósági utak az állam

kezeében vannak, s annak minden terhe az államot érinti. Ez a Szilágyitelepen, – illetve már Horthyligeten – megépülő út esetében se közömbös. De erről majd később írok. Most nézzük meg, milyen indokokkal próbálják meg a helyiek elérni a bekötőút elkészítését az 1931-es évben.

*Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Tekintetes Alispáni Hivatalának
Budapest*

Sürgős kérelme

A Szilágyitelepi (Horthyligeti) "Népkör" vezetőségének (Horthyligeten.)

összekötő út kiépítése tárgyában.

Pestvármegye Tekintetes Alispáni Hivatalának!

A Tököl községhez tartozó Horthyliget (ezelőtt Szilágyitelep) polgárságát magában tömörítő alulnevezett "Népkör" nevében és választmányának megbízásából tisztelettel kérjük, hogy a Szigetszentmiklós-tököli vicinális útba bekapcsolódó és lakhelyünkre vezető összekötő út makadám burkolattal történő kiépítését, - miként az a vármegyei útépitési programba, illetőleg útépitési költségvetésbe fel van véve, - a lehető legsürgősebben elrendelni, illetve a kiépítés iránt sürgősen intézkedni méltóztassék.

Horthyliget szépen induló fejlődésének legfőbb akadálya a megfelelő hozzáférő út hiánya. A már 1000 lelket meghaladó lakott helyet csak a legnagyobb nehézségekkel lehet megközelíteni. Az újabb parcellázások folytán mutatózó nagyobb mérvű építkezés megindulását is erősen gátolja a használható út hiánya. Ennek közgazdasági és szociálpolitikai hátrányát azt hisszük nem kell külön kiemelniünk.

Amidőn csak a járásunk területén lélekszámban jóval kisebb és fejlődési szempontból figyelembe se vehető lakott helyek, mint pl. Lőrév, külön kiágazó, több kilométer hosszúságú műúttal vannak ellátva, akkor a lakóhely és üdülési szempontból már is jelentősebb, fejlődési kilátásaiban pedig össze sem hasonlítható Horthyliget polgársága joggal kívánhatja, hogy a mai viszonyoknak megfelelő használható közútja legyen.

Végül bátorkodunk rámutatni, hogy a névváltozással kapcsolatban a kormányzói kabinetiroda 61546/1931 számú értesítése szerint Kormányzó Úr Öfömméltósága közeljövőben a legmagasabb látogatását helyezte kilátásba.

Igen sajnálatos dolog volna, ha ez alkalommal látnia kellene, hogy a főváros közelében milyen elhagyott állapotban élünk a kedvezőtlen útviszonyok miatt.

Előadott indokaink alapján ismételten tisztelettel kérünk sürgős intézkedést.

Horthyliget (Szilágyitelep) 1931. évi július hó 29-én.

Teljes tisztelettel

Weiser László ügyv. titkár és Balogh József elnök

Aláírások a Népkör pecsétjével

A kérelmezők minden lehetséges és számba vehető indokot előhoznak s papírra vetik annak érdekében, hogy kedvező legyen kérelmük elbírálása. A lehangsúlyosabb ezek közül az, hogy „Horthyliget szépen induló fejlődésének legfőbb akadálya a megfelelő hozzáférő út hiánya.” Ez egyértelmű és teljesen fedi is a valóságot. Ugyanakkor ezzel az egy mondatlalt egy olyan információhoz jutunk, amelynek hitelessége nem kérdőjelezhető meg, hiszen az akkor ott élők fogalmazták meg. Igazuk van, hiszen nem lehet elképzelni egyetlen települést se megfelelően kiépített út nélkül, akár üdülő övezetről, akár ipari létesítmény közelében kiépülő részről is van szó. Közlekedni kell akár gyalogosan, akár járművel. Ehhez viszont megfelelő utakat kell biztosítani.

A Horthyligeti Népkör a Szigetszentmiklós felé vezető vicinális útba kéri a becsatlakozás lehetőségét. Nyilván abból a célból, hogy a rövidebb útszakasz kevesebbe kerül s könnyebben megvalósítható. Szerencsére a szakemberek nem ebből indultak ki. Ha már Budapesttel szeretnének összeköttetésbe kerülni, akkor azt kell megvalósítani, még akkor is, ha ez valamennyivel többbe is kerül.

A Tököl Herminateleppel összekötő út tulajdonképpen Csepelen keresztül Budapestre vezet, így ezt a szakaszt legcélszerűbb belevonni a tervezésbe. Ez az ún. törvényhatósági közút 1908-ban épült 41,830 km hosszan, amely Csepelt köti össze – Ráckeven keresztül – Pereggel. Az elképzelések szerint ez a legmegfelelőbb és legészszzerűbb megoldás, hogy ebbe az útvonalba toroklljon bele Szilágyitelep közútja. Ennek alapján kezdődik el, – meglepően hamar – a tervezési fázis. A felmérés, a tervek elkészítése, valamint az út megépítésével kapcsolatos adminisztráció teljes egészében a Magyar Királyi Építészeti Hivatal feladata. Az útvonal kijelölése során

természetesen figyelembe kell venni, hogy milyen területeket kell majd kisajátítani, s azok lebonyolítására is idő és pénz szükségeltetik.

Budapesti m. kir. államépítészeti hivatalának 12.512-1/1932. szám

Tárgy: Horthy liget (Szilágyi telep) bekapcsoló közút 0.000-2.835 km szakaszának kiépítése.

Méltóságos Alispán Úr!

A tárgyban foglalt felhívására ./. alatt mellékelve tisztelettel bemutatom a bekapcsoló út kiépítésére vonatkozó műszaki műveletet azon kéreessel, hogy az 1890. évi I. t. c. alapján a közigazgatási helyszíni bejárást elrendelni s arra a következőkben felsorolt érdekelt magánosokat és hatóságokat meghívni méltóztassék. És pedig:

1. a budapesti m. kir. kulturmérnöki hivatalának
 2. a ráckevei járás főszolgabíráját,
 3. Tököl község előljáróságát és általa Ivanov Jánosné szül: Dragovits Máris, Csurscia Márton, Milkovics Lucian kisajátítást szenvedő tököli lakosokat,
 4. Horthy liget lakott hely képviselőit,
 5. a budapesti m. kir. államépítészeti hivalt.
- A közigazgatási helyszíni bejárás összefoglaló helyéül Tököl község házát kijelölni.
- Budapest, 1932. február 1.*

Budapest, 1932. február 1.

A hivatal főnöke:

Kovács
ministeri tanácsos.

A helyszíni bejárásra meghívták az érdekelteket, hogy az esetleg felmerülő problémákra már a helyszínen megkaphassák a választ, illetve ha jogos igényről van szó, orvosolni lehessen.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Tököl község község házánál 1932. évi márczius hó 29. napján.

Jelenlévők: A vármegye alispánjának képviselőjében, mint az eljárás vezetője dr. Czövek István vármegyei aljegyző.

A budapesti m. kir. államépítészeti hivatal képviselőjében Koviczky Sándor min. tanácsos és János József műszaki főtanácsos

A budapesti m. kir. folyammérnöki hivatal és a csepelszigeti ármentesítő társulat képviselőjében Horemusz István kir. műszaki tanácsos.

Tököl község képviselőjében: Vuits György jegyző és Dragovics Mátyás bírő.

Tárgy:

Horthy-ligeti bekapcsoló törvényhatósági közút 2.835 km szakaszára vonatkozó műszaki tervek alapján annak az 1890. évi I. t. c. 55-57 - ai rendelkezése szerint megtartandó közigazgatási bejárása...

...a helyszíni bejárás foganatosítása után a következő egyértelmű megállapodások jöttek létre:

I. A kiépítendő útvonalhossza:

2.835. fm mely teljes hosszában Tököl község határába esik.

II. Irányvonal és emelkedési viszonyok:

Az útvonal a Csepel-Ráckeve-Peregi th. közút 15.490 km pontjából indul ki, majd Tököl község határába szántóföldeken tovább haladva a Tököl-Szigetszentmiklós vicinális közutat metszve az 1.900 km szelvény egyenes irányban halad, ahonnan kissé jobbra töréssel a 2.095 km ponton a Hév vasút vonalat metszve Horthyliget belső-ségében egyenes vonalban halad és a 2.835 km pontnál, a Templomtérenél végződik.

III. Az útpálya keresztmetszvénye:

7.0 m korona szélességgel. 1:1 rézsűkkel tervezetett. A kőpálya a 0.0-1900 km közti külső szakaszon 3.0 m széles az 1.900 a 2.835 km közti Horthyligeti átkelési szakaszon 4 m szélességgel 0.13 m vastag kő alapon 0.1m m kavics terítéssel vizez hengerelt makadám pályaként készítené.

IV. Útárkok:

0.50m mély és 0.50 m fenékszélességgel 1:1 rézsű hajlással építendő meg.

VII. Pályakeresztezések:

2.090 km ponton a Hév vasút vágányát a tervezett útpálya szintben fogja keresztezni.

XII. Egyéni észrevételek és hozzájárulás:

Az útépítésköltségei 62189 P 33 fill.-ben irányoztatott elő, mely összeg az államkincstár, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és az érdekelt község teherbíró képességéhez képest Tököl község által lennének viselendő. Azonban a kő anyagának az útra való kihordása minden körülmények között az érdekelt községkötelezettsége. A kő anyagok Horthyliget állomásról az útvonal 0.00 vízszintes vonal 2.835 km szakaszára való kihordási költségei egyébként 3221 P 11 fill.ben irányoztatott elő. 1 km építés költsége 21936 P-ben irányoztatott elő.

A bejárás során pontos méréseket is végeznek, így a résztvevők azonnal megismerhetik az útpálya kiépítésének minden fázisát. A kiépítendő útszakasz minden egyes szakaszának és munkálatának költségeit is kiszámolják a szakemberek. Költsége a számítások szerint 21.936 pengő.

A számításokat és az elkészült jegyzőkönyvet továbbítják a vármegyéhez. A vármegye alispánja (dr. Erdélyi) a költségeket és az elvárásokat saját hatáskörében módosítja az alábbiak szerint:

„XII. Az út kiépítésének költsége 62189 pengő 33 fillér, amely összegnek az egyharmada a hatóság közúti alapját, egyharmada az államkincstárt, és egyharmada Tököl község közönségét terheli.

XIII. Tököl községet kötelezem még, hogy

a.) az építéshez szükséges terület megszerzéséről minél előbb, de legkésőbb 6 hónap alatt gondoskodjék.

b.) az építéshez szükséges kő és kavics anyagot a vasút állomásról az építés színhelyére díjtalanul szállítsa ki.

c.) az építést végző munkások elhelyezéséről gondoskodjék és étkezésük megfizetéséhez szükséges tüzelő anyagot díjtalanul kiszolgáltassa.

d.) az építésvezető mérnök és ellenőrző tisztviselők részére a munkálat irányítása stb. alkalmával szükségessé váló fuvar díjtalanul bocsássa rendelkezésre.

XIV. A munkálatokat házi kezelésben, a budapesti m. kir. államépítészeti hivatallal kívánom végrehajtatni, természetesen csak akkor, ha az egész építési költséghez szükséges hitel rendelkezésemre lesz bocsájtva.”

A módosítások tulajdonképpen jogosak, így azokat az építés során figyelembe kell venni. Mint látjuk, minden apró részletre kitér az alispán. ez abból adódik, hogy működése során már nem ez az első útépítés, amelynek kivitelezését engedélyezte illetve végigkísérte.

Az alispán által javasolt kiegészítésekkel elküldték a jegyzőkönyvet Tököl község előljáróságának, hogy a képviselőtestület tárgyalja meg és hagyja jóvá.

Tököl községben 1932. évi május hó 7. napján d. e. 9 órakor községi képviselőtestületi közgyűlés tartatott,...

...Olvastatott Pestvármegye törvényhatóságának 16446/kig. 1932. sz. véghatározata, melyben a horthyligeti bekapcsoló út 0.0-2.835 Km szakaszának kiépítésére vonatkozik, mely szerint a kiépítendő út szakasz építési költsége 62189 P. 33 f-ben van előirányozva, melynek a véghatározat szerint 1/3 része Tököl községet, mint erkölcsi testületet terhelne. Azonkívül terhelne Tököl községet az összekötő út bekapcsolásához szükséges birtoktesteknek kisajátítása. Azonkívül az útépítéséhez szükséges kő és kavics anyagnak a vasút állomásról az építés színhelyére való díjtalan

szállítása, terhelné az építést végző munkások elhelyezésének költsége, az étkezésük megfőzéséhez szükséges tüzelő anyagnak díjtalan kiszolgálása. Terhelné továbbá az építésvezető mérnök és ellenőrző tisztviselők részére a kiszállások alkalmára szükségessé váló fuvarnak díjtalan rendelkezésre bocsátása....

Határozat:

Tököl község képviselőtestülete a megejtett szavazás alapján egyhangú határozatilag kimondotta, hogy Pestvármegye törvényhatóságának 15446/kg. 1932. sz. véghatározatát egész terjedelmében nem fogadhatja el, azt ezennel fellebbezi...

...Tököl község a hivatkozott rendeletben előírt új műút kiépítéséhez nem akar hozzájárulni, ennek első legfőbb oka, hogy Tököl község háztartása ezen útépitési költséget, melyet csakis kölcsön útján tudna előteremteni, elviselni nem bírja, de még ha akarná se tudná a kölcsönt előteremteni, mivel azt megszerezni nem tudná...

A képviselőtestület által hozott határozat egyértelmű. Nincs pénz, nincs útépités. Ennek ellenére tovább folyik az egyeztetés a bekötőút kivitelezésével kapcsolatban.

1932. augusztus 3-án 10 órakor helyszíni szemlét tartanak Tököl és Szigetszentmiklós előljárói, melyen részt vesznek Horthyliget érdekelte is.

Ez után ír levelet az alispán Tököl község előljáróinak.

2663/932.

A Horthy-ligeti (Szilágyi-telepi) bekapcsoló út 0.0-2.835 km szakaszának kiépítése

Tököl község előljáróinak.

Fenti tárgyban f. évi április hó 14-én 16.446/932 sz. alatt hozott véghatározatom ellen a község képviselőtestülete 15/932 kg. sz. alatt hozott határozatával fellebbezést jelentett be. A fellebbezésben foglaltakra vonatkozólag helyszíni szemlét, illetve tárgyalást rendeltem el, ami f. évi augusztus 3-án megtartott.

A helyszíni szemle alapján megállapítottam, hogy a község képviselőtestülete által javasolt megoldás, nevezetesen Szilágyi-telep lakott helynek a kiépített utak hálózatába Szigetszentmiklós községen át leendő bekapcsolása nem felel meg a célnak. Egyrészt azért, mert hosszabb útnak a kiépítési költségeiről kellene gondoskodni, másrészt pedig a kiépíteni javasolt Szigetszentmiklós-Tököl-i vic. út – keskeny és kanyargós volta miatt – a nagyobb átmenő forgalom lebonyolítására alkalmatlan. Nem fogadhat el a község képviselőtestületének javaslata továbbá azért sem, mivel

az említett vicinális közútkiépítése a törvényhatóság a közeljövőben nem gondol.

Minthogy ezeknek alapján Szilágyi-telep lakott helynek a kiépített utak hálózatába való bekapcsolására legmegfelelőbb megoldás a fellebbezéssel megtámadott 16.446/932 sz. határozatomban megállapított terv végrehajtása, a beadott fellebbezést visszaadom azzal az utasítással, hogy a szóban forgó ügyet a község képviselőtestülete vegye - az elmaradt figyelembevételével - újabb alapos megfontolás alá s hozzon e tárgyban új érdemi határozatot.

Budapest, 1932. évi augusztus 27.

A fenti levél megtárgyalására 1933. június 4-én került sor.

Jelen voltak:

1. A vármegye alispánjának képviselőjében, mint eljárást vezető: Czövek István dr. vármegyei aljegyző.

2. Budapesti m. kir. Államépítészeti Hivatal részéről: János József műszaki főtanácsos.

3. Járási hatóság részéről: Dr. Teszár László szolgabíró.

4. Szigetszentmiklós község részéről: Józsa Lőrincz főjegyző, ifj. Betz Bálint t. bíró.

5. Tököl község részéről: Ládai Gyula községi főjegyző, és Farkas Domokos községi bíró.

6. Horthy ligeti érdekeltség részéről: Veizer László, Vasinka Ferenc, Balogh József, Morvay Antal és Kocsis Gyula.

A szövege teljesen megegyezik az előző, már ismertetett levéllel.

1932. június 14. határozat születik, melyet közhírré tesznek a településen.

Dobszó útján közzétéve a mai napon, hirdetmény 1. pld. kifüggesztve, 1. példánya Horthyligetre kiküldve.

Tököl. 1932. június 18.

A határozatról értesítik a lakosságot is. A dobszóval való kihirdetés alapján értesülhet mindenki arról, miként határoztak az ügyükben. Ezt kétszer is megteszik, hogy biztosan tudomást szerezzenek róla az emberek.

Dobszó útján ismét közzétéve.

Tököl, 1932. június 20.

Egy út megépítése nemzetgazdasági szempontból is nagyon fontos, nem beszélve a helyiek igényeiről. A képviselőtestületi döntés módosítására enne szükség ahhoz, hogy megvalósuljon a tervbe vett bekötőút megépítése.

Tököl községben 1932. évi október hó 20. napján d.u. községi képviselőtestületi közgyűlés tartatott, mely alkalommal jelen voltak: Farkas Domonkos községi bíró, Láday Gyula főjegyző, dr. Berzenkovics Dezső, cs. Dragovics Simon, Gnyálin Ferenc, Bonhardt György, Krizsán Marián, v. Tábori Alajos, Ágics Illés, Schneider Gábor, Steiner János, Dragovics Mátyás, Balló József, dr. Gregorich Endre, Szabó Ferenc, Malónay József, v. Füzessey István, Szilágyi Pál, Vane Ferenc, Radnics Antal, Teichter János, Marlin Mátyás, id. Kudó Imre, id. Bagyó Ferenc, Plauschin József, Ágics Ferenc, vr. Radnics István, Ágics János, Gergics Illés, Ágics Gergely, Ágics István, v. Malaczkó Péter, és Csurscia Antal képviselőtestületi tagok.

A bevezető formások után a községi jegyző hivatkozik az augusztus 27-én kelt és Tököl község elöljáróinak címzett levélre. Közölte a jelenlévőkkel, hogy vissza adta „...Alispán Úr a fellebbezést, azzal az utasítással, hogy vegye a község képviselőtestülete ezen ügyet újabb megfontolás alá és hozzon a tárggyban érdemi határozatot.

Előadó községi jegyző ismerteti a képviselőtestülettel az e tárggyban a horthyligeti érdekeltiséggel folytatott tárgyalás eredményét, mely szerint a Horthyliget-i érdekeltiség a kisajátított területek árának megszerzését magára vállalta oly módon, hogy érdekeltiségük arányában önkéntes adományokból szerzik meg a szükséges tőkét miután tudják azt, hogy Tököl község anyagi helyzete nem engedi meg azt, hogy a hivatkozott számú határozatban megkívánt építkezési költségeken kívül a kisajátítási összeget is viselje. Mindezek alapján előadó javasolja, hogy mondja ki a község képviselőtestülete határozatiilag azt, miszerint a horthyligeti érdekeltiségnek hozott határozata alapján az érdemleges határozat meghozataláig 90. napi halasztást kér, miután ennyi időre van szükség ahhoz, hogy megállapíttassék az, hogy a horthyligeti érde-

kelttség a kisajátítási tőkét meg tudta-e szerezni és hogy egyáltalán milyen összeggel tud a bekapcsolódó útkiépítéséhez hozzájárulni.

Határozat:

Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozattal kimondja, hogy ezen ügyben ez alkalommal érdemi határozatot nem hoz, hanem a község elöljárósága útján kéri Alispán Urat, hogy az ügy érdemleges tárgyalására 90. napi határidőt engedélyezzen Tököl községnek, amikor is az érdekeltiségek által rendelkezésre bocsátott adatok alapján fog tudni érdemleges határozatot hozni. Elvileg már most is kimondja a község képviselőtestülete, hogy az út kiépítését szükségesnek tartja és annak kiépítésére anyagi erejéhez mérten mindent el fog követni...”

Az utolsó mondata a jegyzőkönyvnek világosan érzékelteti, hogy bár a szándék megvan, sőt a fontosságát se vitatják, egyedül csak az anyagi fedezet nincs meg rá.

Tököl község elöljáróságától

Tárgy: Horthyligeti bekapcsoló út 0.0-2.835 Km szakaszának kiépítése

Méltóságos Alispán Úrnak,

Budapest.

Fenti tárggyban tisztelettel jelentem, hogy Tököl község képviselőtestülete a tervezett út kiépítését 93/kgy. 1932. sz. alatt f. évi október hó 20-án tárgyalta, a hozott határozatot községi bizonyítvány kapcsán a kiadott összes iratokkal tisztelettel felterjesztem.

Tököl, 1932. évi december hó 19.

Úgy látszik az alispáni ráhatás sikerrel járt, hiszen az általa írt levél megismerése után immár az anyaközség se zárkózik el az építési költségek egy részének biztosításától. Érthető, hogy nehéz döntés volt ez, hiszen a helyi költségvetésbe Horthyliget eddig még nagyon keveset fizetett be, ugyanakkor a lakossági igények miatt a kiadások folyamatosan megcsapolták a tököliek „pénztárcáját”.

Községi bizonyítvány.

Tököl község elöljárósága bizonyítja, hogy a Tököl horthyligeti bekapcsoló út 0.0-2.835 Km. szakaszának kiépítése tárggyában 1932. évi október hó 20. napján tartott községi képviselőtestületi közgyűlésen hozott 93/kgy. 1932. sz. határozata Tököl község házában 1932. évi október hó 23. napjától november hó 7. napjáig terjedő 15. napon át közzsemlére kitétetett, s ezen idő alatt ellene fellebbezés be nem adatott.

Tököl, 1932. évi december hó 19.

Az útépités munkálatainak elkezdéséről és kivitelezéséről szóló határozat ellen nem történt semmiféle bejelentés, vagy kifogás, így elkezdődhetett a kisajátítási folyamat. Az megépítendő út megfelelő szélességéhez egyes telektulajdonosoktól meg kellett vásárolni kisebb-nagyobb területeket. Ezek a kisajátítások nem mindig voltak problémáktól mentesek, ugyanis a telek forgalmi értékében nem sikerült mindig megegyezni. Más esetben viszont az alacsony érték ellenére létrejött az üzlet, mert a közösség érdekeit vették figyelembe a telektulajdonosok.

Az érintetteket ebben az ügyben meg kellett jelenniük a község házában, amelyre idézést kaptak. A jelenlétükben lett megtárgyalva és eldöntve a kisajátítás után fizetendő összeg nagysága, amelyet a képviselőtestület a szakértőkkel közösen állapított meg.

1044 szám. Tököl község előljáróságától
1933. Szigetszentmiklós.

Idézés

Sz. Becz Józsefné sz. Vörös Erzsébet
lakost a főjegyzői irodában ut

ügyben 1933. évi március hó 3. napján déli előtt
9 órákor leendő megjelenésére ezennel megidézem,
hozza magával.

Tököl, 1933. évi február hó 28. n.

(P. H.)

Idézészt hozza magával!

főjegyző.

Jegyzőkönyv

Készült Tököl község község házában 1933. évi március hó 3-án, a vármegye Alispánjának február 14-én kelt 56169/1932. sz. határozata folytán.

Jelen voltak:

- 1.) A vármegye Alispánjának képviselőjében, mint eljárást vezető Czövek István vm. aljegyző.
- 2.) A budapesti m. kir. államépítészeti hivatal részéről Norberer Jenő kir. műszaki főtanácsos és János József kir. műszaki főtanácsos.
- 3.) Tököl község részéről Ládai Gyula főjegyző és Farkas Domonkos községi bíró.
- 4.) Szilágyitelepi (horthyligeti) Nép körképviselőjében Kotsis Gyula társelnök.
- 5.) Magánérdekeltek: Istvánov Jánosné képv. férje Krieger István, Milkovics Lucián kk. képv. özv. Milkovics Ferencné, Csurscia Márk. Becz Józsefné sz. Vörös Erzsébet érdekelt nem jelent meg.

Tárgy:

Horthyligeti bekapcsoló út kiépítéséhez szükséges idegen területek megszerzése.

Eljárás:

Az eljárást vezető várm. aljegyző a vármegye Alispánja által meghívottakat üdvözölve, az eljárást megnyitotta és ismertette annak célját. Megállapított, hogy a tárgyalás szabályszerűen lett meghirdetve és arról az érdekeltek becsatolt kézbesítési ívek igazolása szerint értesítettek.

Ezek után kérdést intézett a kisajátítást szenvedő ingatlan tulajdonosokhoz, hogy a kisajátítási összeírásban feltüntetett és négy szögölenként 1.20 P.-ben megállapított egységárat hajlandók-e elfogadni. A megjelent magánérdekeltek kijelentik, hogy a szóban forgó egységárat bár alacsonynak tartják, azonban tekintettel a közérdekre, azt a maguk részéről elfogadják, azonban kéri, hogy az elidegenítési jogügylet minél előbb megkötessék és a kártalanítási ár részükre minél előbb kifizetessék.

Annak megemlékeése mellett, hogy az előző oldal utolsó sorában eszközölt javítás aláírás előtt történt, a jegyzőkönyvet fölolvasták után aláírtuk.

Kmft.

Krieger István
Csurscia Márk
Milkovics Ferencné

Aljegyző:
Kotsis Gyula
Ládai Gyula
Farkas Domonkos

A jegyzőkönyv lezárása és aláírása után megjelent Sz. Becz Józsefné sz. Vörös Erzsébet szigetszentmiklói lakos képv. veje Fábrián János ugyancsak szigetszentmiklói lakos, aki kijelenti, hogy édesanyja megbízásából, illetve anyósa megbízásából a megállapított négy szögölenkénti 1.20 P.-s vételárat ugyancsak elfogadja.

Farkas Domonkos
m. kir. bíró

Fábrián János.

A kisajátítási egyezségek végül meg lettek kötve 1933. augusztus 31-ével bezárólag.

A kisajátítási eljárás ennek ellenére még egy darabig tartott. Egyik ilyen volt, kiskorú Milkovics Lucia tulajdona, melyet végül több éves huzavona után, csak nagykorúvá válásakor írt ő maga alá. Ez is mutatja, hogy egy útépitéshez kapcsolódó eljárás is évekig eltarthat.

Elkezdődhetett az út megépítése. A nyomvonal kitűzése után talajmunkákkal folyamatosan haladtak. Problémák nélkül viszont nem tud elkészülni egy Horthyligeten készülő útszakasz. Először a kőanyag leszállításával, illetve a leszállított anyag minőségével voltak gondok. Inóczy Kőbánya és Ipartelepek Rt. A kőbánya elismeri, hogy a megrendeléstől eltérően teljesen más minőségű kőanyag lett leszállítva.

A tévedés miatt az Inóczy kőbánya illetékesei levélben fejezik ki sajnálatukat.

INÓCZI KŐBÁNYA- ÉS IPARTELEPEK R.-T.

Igazgatóság: Budapest, V. Gr. Vigyázó Ferenc-u. 8. Telefon: Aut. 25-5-34.	Üzemi Iroda: NÓGRÁDVERŐCSE Telefon: 4.
---	--

Budapest, 934. március 1.

Tekintetes

M. KIR. ÁLLAMÉPÍTÉSZETI HIVATALNAK
BUDAPEST

Tisztelettel bejelentjük, hogy az általunk Horthy-ligetre szállított s a tekintetes Hivatal által kifogásolt 120 vagon zúznivaló terméskő kiválogatási költségének (1976 m² x 0,50)

Pengő 988.-nek

a IV. sz. kereseti kimutatásunk összegéből való levonásához, valamint ahhoz, hogy ezen 120 vagon zúznivaló terméskő alapkőnek minősíthessék a mint ilyen számoltassék el, – hozzájárulunk.

Végtelenül sajnáljuk, hogy a tekintetes Hivatalnak ezen szállításunkkal kellemetlenséget okoztunk s igyekezni fogunk, hogy a jövőben hasonló eset elő ne fordulhasson.

Készséges szolgálatainkat továbbra is felajánlva, vagyunk kiváló tisztelettel.

Ennek értelmében értesítik az alispáni hivatal, hogy a leszállított kő minőségének eltérése miatt változtassák meg a kifizetendő összeget

M Kir. Államépítészeti Hivatal, Budapest
Méltóságos Alispán Úr!

A tárgyban megnevezett útkiépítéshez az Inóczy Kőbánya és Ipartelepek Rt. által leszállított kőanyagokra vonatkozó IV. kereseti kimutatást midőn ./. alatt mellékelve tisztelettel beterveztem, egyben jelentem, hogy a kavicsstörésért leszállított leszállított terméskőben a bánya mintegy 25-30 % olyan követ szállított le, melyet csak alapkőnek lehet felhasználni. Ennélfogva hivatalom a kavicsnak szállított terméskövet az útalap-kő egységárában számolta el és azonfelül kötelezte a kőbánya vállalatot, hogy a válogatással járó költséget - beleértve az útalapnak szállított követ is 988 P-t fizesse meg. A hiányzó kavics

követ a hivatal az alapkőben levő kavicsnak való kövek kiválogatásából fogja követelni.

Nevezett Kőbánya hivatalom azon kötelező megállapodását elfogadta és az ide 852/934 Á.E.H. szám alatt iktatott nyilatkozatában magára kötelezően elismerte. A Kőbánya Rt. nyilatkozata folytán helyesbített IV. ker. kimutatást oly kéressel mutatom be, hogy azt a kir. számvevőség által átvizsgálni és helybenhagyás után az érdeembe hozott 7812,-P kereseti összeget a Magyar-Olasz Bank Rt.-nak IV. ker. Váci ut 27 sz. alatt a közúti költségvetés terhére kiutaltványozni méltóztassék.

Budapest, 1934. évi március hó 5-én.

Az építkezés lebonyolításához szükséges pénzügyi tranzakciók lebonyolítója a Magyar-Olasz Bank Rt..

MAGYAR-OLASZ BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BELVÁROSI FIÓKJA

A bank a benyújtott számlák alapján utalja a pénzeket. a tranzakciókról folyamatosan tájékoztatja az építészeti hivatal, a kivitelezőt.

Pénzügyi helyzet azonban nagyon behatárolja a munkálatokat és a kifizetéseket. Újabb és újabb tőkeinjekcióra van szükség.

M.Kir. Államépítészeti Hivatal, Budapest
Méltóságos Alispán Úr!

Szóbeli felhívására jelentem, hogy a tárgyban megnevezett út kiépítésére eddig kiutalt összegeken felül 20.000.- pengőre van még szükség, ezen összegből 3.000.- pengő az Inóczy Kőbánya r.t.-nak még eddig ki nem utalt összeg 17.000.- pengő pedig a hivatalnak házikézelésben végrehajtandó munkákra szükséges.

A most kimutatott összegben a kisajátított területek ára nem foglaltatik benne...

...Végül megjegyzem, hogy a most kimutatott 20.000.- pengővel, valamint a hivatalnak és az Inóczy bányának eddig kiutalt anyagokkal együtt a 2+835km hosszú szakasz kiépítése 50.000.- pengőbe fog kerülni.

Budapest, 1934. évi március hó 9.

Közben folyamatosan tart a kisajátított területek tulajdonjogának tisztázása, átírása és a tulajdonosok kártérítése. Ezt jelzi a vármegye tisztii főügyészének levele is.

Méltóságos Alispán Úr!

A 49987/1933. számú rendelet folytán megkaptam a kiutalt 5908 Pengőt.

A tulajdonjog átírása és az eladók kifizetése körülményes munkát igényelt és éppen ezért kellő előkészítés után személyesen kellett azt elvégeznem.

Az eladóknak a járandóságát csak akkor fizethettem ki, ha a telekkönyvben a tulajdonjog tehermentes megszerzése akadályba nem ütközött.

E végből személyesen kellett leutaznom Ráckeve-re, mert ha levél útján intéztem volna, mire a levél ide érkezik és a telekkönyvi kérvényt elküldöm, újabb tehermentes bekelezése iránt érkezik kérelem a telekkönyvi hatóságokhoz. Tekintettel arra, hogy özv. MILKOVICS FERENCné és CSURCSIA MÁRTON vételár követeléseire közadó letiltások érkeztek hozzánk, a különben is szükséges óvatosság fokozott mértékben meg volt tartandó.

Hogy tehát a telekkönyvi hatóságnál eljárhas-sak és mindent elintézhessenek, továbbá, hogy Tökölön az előjárásnál a letiltásokat megvizsgálhassam, az eladókat kihallgathassam, velük a rendezésre jegyzőkönyvet vehessenek föl és a kifizetéseket teljesíthessenem, az előadó úrral való megbeszélés szerint auton mentem le, különben ezt a sok munkát egy nap alatt nem fejezhettem volna be.

Időközben kiskorú MILKOVICS LUCIA férjhez ment és szükségessé vált, hogy gyámja aláírásán kívül minden okiratra megszerezsem az ő aláírását is. Ez okból Borsod-vármegye főügyéséhez kellett fordulnom, mert nevezett eladó ott lakott.

Mindent rendbe hoztam. Mellékelem a telekkönyvi záradékkal is ellátott A. B. C. D. alatti 4 eredeti kisajátítási egyezséget és a ráckevéi kir. Járásbíróság 11223. tkvi 1934. számú végzését.

Ezek eredeti okiratok, tehát tűzmentes helyen akként őrzendők meg, hogy kiselejtezés alá ne kerüljenek, mert ezekre a törvényhatóságnak a tulajdonjog igazolása céljából bármikor szüksége lehet.

Mellékelem a 49987/1933. kig. szám alatt iktatott miniszteri jóváhagyást és a 47692/1933. számú Tököl községi jelentést a két eredeti letiltási rendelvénnyel együtt.

A 131/1933. számú letiltási rendelvénnyel rajta van, hogy özv. MILKOVICS FERENCné köztartozásaira 1933. november 29-én 1000.- azaz egyezer pengőt fizettem be Tököl község pénztárába,

a 376/1933. számú letiltási rendelvénnyel pedig rajta van, hogy CSURCSIA MÁRTON köztartozásaira ugyanakkor 1200 pengőt fizettem be Tököl község pénztárába. Helyesebben mindkét összeget a személyesen jelen volt kötelezettek fizették és ők külön nyugtát adtak az őket megillető összegekről nekem.

Ezek a mellékletek is tűzmentes helyen és kiselejtezés veszélye nélkül őrizendők meg.

A kiutalt 5908 pengőről a következőkben számolok el:

1.) 1933. nov. 25. A csekk kifizetésekor a postás levont 30 fillért -30

2.) 1933. nov. 29.

3.) 1933. nov. 29. Csurscsia Márton kezéhez kifizettem 1615.20

4.) 1933. nov. 29. Milkovics Luci án részére özv. Milkovics Ferencné kezéhez kifizettem 3050.40

5.) Fábíán Jánosné részére postautalványon elküldtem Szigetszentmiklós község előjáróságának 49 P 20 fillért, posta költség 62 fillér 49.82

6.) Vázrajz bélyege 2.-

7.) 1933. nov. 29. Kérvény bélyege a Járásbírósághoz 1/5, 12/40 9.80

8.) 1934. jan. 27. Pótkérvény bélyege 2.40

9.) 1933. nov. 29. Autó utazás Kiskunlacházán át Ráckevére, ott egész délelőtt eljárás telekkönyvi hivatalban, összes telekkönyvek kikeresése, áttanulmányozása, kijegyzése, vázrajz és egyezségek bemutatása, az egész ügy megbeszélése és az elintézés függőben tartása a vázrajz pótlásáig, mert Milkovics Lucia aláírása hiányzott.

Ráckevéről autó-utazás Tökölre, ott kifizetések teljesítése, elszámolások, nyugták, jegyzőkönyvek fölvétele és továbbutazás Budapestre.

Kilométer távolság 38,8 + 7 + 20,5 + 25,8 = 92,1 á 27 fillér 23.07

10.) Napidíj, indulás reggel 1/2 8 órakor, visszaérkezés d.u. 4 órakor, idő 8 1/2 óra 9.-

Összes kiadás: 5885.19

Tehát 5908 Pengőből nálam maradt 22 P. 81 fillér, amit ezennel visszautalványozok.

Fölösleges ki- és beutalások és az ezekkel járó költségek elkerülése végett ezt a 22 P. 81 fillér maradványt ebben az ügyben, mint befizetést kiadásként számolom el s viszont bevételezem a törvényhatóság közúti munkásainak O. T. I. biztosítása ügyére, a hol már merültek fel és lesznek kiadásaim a 14668 kig. 1933. számú (4018 ügykönyvi lapszám) megbízás folytán.

Méltóztassék tehát a számvevőséget ehhez képest utasítani.

A 2-5 alatt említett kiadások igazolására mellékelem az eredeti nyugtákat is. Kisajátítási ügyben az eljárás bélyegmentes, de közöltem a pénzfelvevőivel

A vasúti átjárón keresztül lett kiépítve az út

Az elszámolás is mutatja, mennyi utánajáráásra és egyeztetésre volt szükség egy kisajátítási ügy lebonyolításához. Azonban ez csak a jéghegy csúcsa.

Az 1931-ben kérvényezett út megépítése végül 1933-34-ben lett megvalósítva. A kisajátítások időben lezajlottak ugyan, de reklamációk és további igények még ezután is érkeztek az alispáni hivatalhoz. Példa erre Faragó Sándor kisajátítási ügye. A földmérők meghatározták azt a területnagyságot, amelyet tőle az útépités céljára igénybe kívántak venni. Ennek a kisajátítása és pénzbeli kifizetése meg is történt. A tulajdonos azonban kétségbe vonja a méréseket és még további 250 □-öl kifizetését kéri az illetékesektől. A minisztérium így reagál ezekre az igényekre az alispáni hivatalnak:

Méltóságos Alispán Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy hivatalom a szóbanforgó ügyben már helyszíni mérést végzett és annak eredményét az iratoknál elfekvő vázrajzon tüntette fel. Am,érés eredménye szerint a 3.276 hrsz. ingatlanból az út céljaira 1 kt. hold és 113 □ ölet vettek az építés alkalmával igénybe. Tököl község az akkori tulajdonosoknak 1 hold és 103 □ ölnyi területért már kártalanítási árat fizetett, marad tehát legfeljebb 10 □ öl, amelyért még kártalanítási összeg járna.

A mérés eredménye alapján tehát tévesnek tartom panaszosnak azt az állítását, hogy a kártalanított 1.703 □ öln felül az út céljaira még további 250 □ ölet vettek volna igénybe.

Tisztelettel javaslom tehát, hogy Tököl községet a szóban forgó kártalanítási eljárás végleges elintézésére utasítani méltóztassék.

Budapest, 1938. május 19.

Faragó Sándor kisajátítási ügye még évekig foglalkoztatta a hivatalokat. Ő ragaszkodott a saját elképzeléséhez, míg a minisztérium a méréseket tartotta hitelesnek. Az ügygel Tököl község képviselőtestülete is foglalkozott 1940-ben. Bonyolult volt az egész folyamat, hiszen Faragó a terület megvásárlásakor a telekkönyvi rendezésről elfeledkezett. Végül az ügy 1941 szeptemberében zárult le. Tehát majdnem tíz év kellett ahhoz, hogy tisztázódjon egy út építésekor kikerülhetetlen kisajátítási procedura.

A katolikus templomig megépült útszakasz minősége nagyon jó volt, hiszen gyermekkoromban se volt vele gond. Az út építésének időszakában a település egy másik területének lakói is szerettek volna jobb útviszonyokat. A Szabadkai út építésére adtak be kérelmet, melynek bonyalmairól és ügyintézéséről a következő fejezetben írok.

ÚTÉPÍTÉS 2

Betelepülés, építkezés és rohamos fejlődés jellemzi Horthy-ligetet az 1920-as évektől kezdődően. Az I. Világháborút lezáró trianoni diktátum a magyarságban egy különleges és mélyreható változást generált. Az élni akarás és az alkotni vágyás jellemezte a közéletet. A műszaki fejlődés nagy mértékben segítette az ipart, a mezőgazdaságot. A frontról visszatért veteránok elismerést kaptak, melyet vitézi rang is jelzett, s ehhez néhány helyen egy kisebb földterület is járt. A hadirokkantak is elismerésben és megbecsülésben részesültek s nagyon sokan itt, Horthy-ligeten kaptak művelésre néhány hold földterületet.

Az ország felemelkedéséért tenni akaró emberek még ebben a futóhomokos, buckás területen is képesek voltak egy új és virágzó község alapjait lerakni. A felparcellázott területen egymás után épültek a kisebb-nagyobb házak, villák, létesültek kisbirtokok. Bár ekkor még nyoma sincs annak, hogy a közelben esetleg ipari létesítmény biztosítson munkát, ugyanakkor nagyobb földbirtok se jött létre, ahol a műveléshez, és termeléshez munkaerőre lett volna szükség. Valóban egy üdülőhellyé való fejlődés tanúi lehetünk. Emellett azonban többen a megélhetésük biztosítása érdekében a tulajdonukban lévő kertekben elkezdik a szőlő termesztését, a gyümölcsfák ültetését. Még néhány kisebb kertészet is megkísérelte a lehetetlent: a homokos területen zöltséget termeszteni.

Példa értékű lehet az a lelkesedés és kitartás, amellyel az itt megtelepedők próbálták megszelídíteni a homokbuckákat. Erőfeszítésük sikerrel járt, hiszen a gyümölcsfák termőre fordultak, az itt megtermelt zöldségféléket alkalmanként Budapestre szállították eladásra. A zöldség- és gyümölcstermesztésből egy kis pluszjövedelemhez jutottak a segélyen élő rokkantak s a város forgatagából ide települt tisztviselők, BESZKÁRT dolgozók.

A nyaralók szaporodása, a kistermelők áruszállítási igénye megkövetelte a jobb útviszonyok kialakítását. Mivel homokos területről van szó, ahol az utcák használhatósága a talaj minősége és a kisebb dombok miatt sokszor használhatatlannak bizonyult. Ez az állapot sajnos nagyon sokáig jellemző volt a községre. Ennek kapcsán egy emlékemet tudom bemutatni az 1960-as évekből. Házunkat az Aradi és a Kossuth Lajos utca sarkán építettük fel. Mind a két utca homokos volt még abban az időben. Egyik alkalommal egy teherautó sódert szállított valahová, gondolom egy másik házépítéséhez. A homok miatt

éppen az épülő házunk előtt süllyedt el, mégpedig tengelyig. Az összes sódert le kellett lapátolnia a sofőrnek az autóról, hogy nagy nehezen ki tudjon szabadulni a homok fogságából. Másik alkalommal egy árut szállító teherautó került ugyanezen a helyen hasonló szituációba. A megrakott jármű tengelyig elmerült a futóhomokba. Valahonnan előkerült egy traktor, s az próbálta meg kihúzni. Sikertelenül. Az is elsüllyedt. Nem tudom honnan, de rövid időn belül egy újabb traktor jött oda, amelyik először „traktortársát” mentette ki, majd ketten összefogva messziről, jó hosszú drótkötéllel húzták ki a megrakott teherautót. A későbbiekben nem láttam a környéken áruszállító járműveket, se megrakva, se üresen. Nyilván egy másik útvonalat kerestek és találtak.

Ez a kis történet is mutatja, mennyire alkalmatlannak voltak a község útjai bármilyen jármű számára. Ugyanis a lovas kocsik is ugyanerre a sorsra jutottak, ha ilyen szakaszon kellett elhaladniuk. A nagy távolság miatt viszont kézben nem lehetett semmilyen terményt vagy árut szállítani. Éppen ezért szükség volt egy jó minőségű út megépítésére.

A legközelebbi kiépített út Csepelt kötötte össze Ráckevével. Ez a nyomvonal Herminatelep (ma Halásztelek) és Tököl érintésével haladt déli irányba¹. Mivel ez a falutól messze volt, a főváros megközelítése ezen az útvonalon nehézségekbe ütközött. Maradt a másik megoldás: a Duna vizén közlekedő hajójárat igénybevétele. A probléma csak az volt mindkét esetben, hogy akár a Csepel-Ráckeve, akár a Kisdunán lévő kikötő megközelítése szinte lehetetlen volt megrakott lovas szekérrel. A megoldás egy olyan útvonal kiépítése, amely vagy egyik, vagy másik, vagy mindkettő helyhez vezetne.

A Csepelt Ráckevével összekötő útról épült egy leágazás a HÉV sínjein keresztül, egészen a római katolikus templomig, mely vizes makadamburkolattal készült. Ez azonban csak a Fő utca² lakóinak vált előnyére. Akik beljebb, a Kis-Duna felé laktak, azoknak bizony ez volt segítségére. A fő közlekedési útvonalként ebben az időben a Szabadkai utcát használták.

A Szabadkai utca vonalára már a parcellázások során egy fontos közlekedési utat szántak. Érdekes módon ez a HÉV vonal meghosszabbítása, leágazása lett volna. Az 1898-ban készült térképen ez meg is van jelölve. Az már egy másik kérdés, hogy ha ide

¹ A mai repülőtér területén haladt keresztül ez az út.

² Ebben az időben Horthy Miklós utca

vasútvonalat terveztek, akkor miért lett ilyen keskeny út kijelölve? Ha ide megépül a tervezett vasútvonal akár csak egy vágánnyal is, - de kettőnél mindenképpen - sokkal nagyobb, lényegesen szélesebb területet igényelt volna. A terv megmaradt az elképzelés szintjén, olyannyira, hogy erről csak nagyon kevesen tudtak. Én magam is csak most, a kutatásom során szembesültem ezzel az elképzeléssel. Jól átgondolva, valóban célszerű lett volna itt akár csak egy vágánnyal is összekötni a Duna partját a HÉV vonalával. Ez az összekötés végül az 1940-es évek közepén megtörtént, mégpedig úgy, hogy Gyártelep és Taksony között lett kiépítve egy személy és teherszállítást lebonyolító sínpar. Így létrejött egy szárnyvonal, de nem szolgálta a helyiek érdekét.

Visszatérve az 1930-as évek fejlődő közösségére, az itt lakók úgy döntöttek, hogy kérelemmel fordulnak a vármegye alispánjához. A levelet – talán érzelmi, talán taktikai okokból – egy hadirokkant, mégpedig Bagossy Géza fogalmazta meg s íratta alá több helyi lakossal, ezzel is kihangsúlyozva, hogy a kérés mögött többen is állnak.

Méltóságos Alispán Úr!

Alulírott horthyiligeti lakosok azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulunk Méltóságodhoz, hogy Tököl községhez tartozó Horthyiligeten a Hév vasút állomásától a Kiskunságig vezető, úgynevezett Szabadkai utat rendeztetni kegyeskedjék.

Indoklás képen tisztelettel felhozzuk, hogy Tököl-Horthyiliget és a kisdunaág között húzóódó, mintegy 3 km³ hosszú és 6 öl széles útnak jobb és baloldalán új települőknek a házai épültek fel és napról-napra épülnek. A telepnek ez a legszebb és legjobban fejlődő része s ennek dacára útja csaknem járhatatlan. A kisdunai rész felé az út megtörik s itt 72 holdon terül el a kisdunai kikötőig a fővárosból ide költözött hadirokkantak telepe, hol a földívelésügyi kormányzat az OFB útján 15 hadirokkantat juttatott földhöz 4-5 holdas darabokban, melyet nagy költséggel 1931-ben gyümölcsfákkal ültettünk be. Ezek előbb-utóbb termőkké válnak s már is nagy gondot okoz a termésnek Budapestre való szállítása, mivel az út üres kocsival is járhatatlan, több helyen homoksivatag terül el, hol gyalog ember is csak nehezen tud átmenni. Eltekintve ettől, ennek az útnak rendbehozatala hadászati szempontból is fontos, mivel a hosszú Csepel sziget egyetlen útszakasz által úgyszólván keresztül szeli majd e fontos szigetet a Csepel-Ráckevei műúttól nyugat-keleti irányban Horthyiligeten keresztül a Kisdunáig. A telepnek 1000-en felüli lakosa leginkább ez út mentén helyezkedik el s itt fog a telep még jobban kiépülni ez út által s a szépen induló dunai fürdő életnek is rohamos fejlődést biztosítani.

³ A levél szélén kijavítva 4,5 km-re!

Életbevágó eme kérésünket ismételve Méltóságos Alispán Úr jóindulatú figyelmébe ajánlva maradunk Horthyiliget, 1934. november 10-én kiváló tisztelettel: Bagossy Géza hadirokk v. fhdgy és 79 aláíró

A levél rengeteg információt hordoz, nemcsak az út építésével kapcsolatban, de az itt élőkről is tájékozódhatunk, ugyanakkor megismerhetjük a mostoha terület minden hibáját és problémáját. Azt hiszem, a legérzékletesebben az alábbi rész mutatja a környék talajviszonyait: *"az út üres kocsival is járhatatlan, több helyen homoksivatag terül el, hol gyalog ember is csak nehezen tud átmenni."*

Valóban ilyen volt mindig ez a vidék, így jogos volt a kérelmezők vágya, hogy valamilyen módon használható útjuk legyen az itt élőknek. A levélre rövidesen meg is jön a válasz. Az alispán nem zárkózik el az út megépítésétől.

Bagossy Géza úrnak

hadirokkant

Tököl

Horthy-liget

Értesítem, hogy kérelmüket csak abban az esetben tehetem tanulmány és vizsgálat, illetve érdemleges tárgyalás alá, ha azt kiegészítik 1:75.000 léptékű katonai térképpel, amelyen pontosan berajzolják a szóbanforgó útvonalat piros írónnal.

Budapest, 1935. jan. 5.

Czövek

A kérelmezők boldogan veszik tudomásul, hogy ügyük a hivatal által is támogatásra kerülhet. Természetes, hogy a lehető legrövidebb időn belül eleget tesznek Czövek István vármegyei aljegyző igényének, s beszerzik a kért térképet a helyszínről.

Méltóságos Alispán Úr!

Hivatkozással Méltóságodnak nagybecsű leiratára a 66.011/1934. kig. számhoz a kért térképet f. ide zárva tisztelettel becsatolom
Horthyiliget, 1935. január 11-én
Bagossy Géza
hadirokk v. fhdgy

Méltóságos Alispán Úr!

Hivatkozással Méltóságodnak nagybecsű leiratára a 66.011/1934. kig. számhoz a kért térképet ide zárva tisztelettel becsatolom.

Horthyiliget, 1935. január 11-én

Bagossy Géza

hadirokkant v. fhdgy

A Magyar Királyi Államépítészeti Hivatal munkatársai kiszállnak a helyszínre és elkészítik a Szabadkai út helyszínrajzát, hogy egy hozzávetőleges

költségvetést tudjanak a kérelmezők felé adni. A felmérésről a térképet elküldik egy levél kíséretében az alispánnak.

MÉLTÓSÁGOS ALISPÁN ÚR!

A Horthy liget bekötő th. út 2+100 km szelvényéből kiágazó községi közdűlő út helyszínrajzát és költségvetését csatoltan tisztelettel betejesztem. Jelentem egyúttal, hogy a szóban forgó dűlőút átlagos mélysége 5.5 - 6.0 m a földmunka elkészítésére a költségek terv és tömegszámítás hiányában csak megközelítőleg voltak előirányozhatók.

Amennyiben Méltóságod a szóban forgó útszakasz kiépítését határozna el, úgy javaslom, hogy a munkáknak házilag kezelésében való végrehajtásával a vezetésem alatt álló hivatalt méltóztassék megbízni.

Budapest, 1935. évi április hó 24.

A vármegye 1935. január 13-án levélben értesíti Tököl község vezetőit, hogy a Szabadkai út építésének szükségességét megállapító helyszíni bejárást dr. Czövek István vármegyei aljegyző vezetésével május 10-én kel elvégezni. Ez jó jel Bagossy Gézáék számára, hiszen az út megépítésének előkészületei biztatóak. 1935. május 10-én megtörténik a helyszín bejárása. Erről jegyzőkönyv is készül.

Jegyzőkönyv

Készült Tököl község község-házáján 1935. május hó 10-én a vármegye Alispánjának f. évi január 13-án kelt 2612/1935. kig. sz. határozata alapján.

Jelen voltak:

1.) A vármegye alispánjának képviseletében, mint az eljárás vezetője: Czövek István vm. tb. másodfőjegyző.

2.) Budapesti m. kir. államépítészeti hivatal részéről: Lorberer Jenő miniszteri tanácsos, Szilvássy Jenő kir. mérnök.

3.) Járási hatóság részéről: nem jelent meg senki.

4.) Tököl község részéről Ládai Gyula főjegyző és Farkas Domonkos községi bíró.

5.) Magánérdekeltek: Bagossy Géza és Morvay Antal Tököl Horthyligeti lakosok.

Tárgy:

Bagossy Géza és társai Tököl horthyligeti lakosok kérelme Horthyliget területén húzódó úgynevezett Szabadkai közdűlőút jókarba helyezése iránt.

Eljárás:

A Bizottság vezetője a megjelentek üdvözlése után a tárgyalást megnyitván, mindenekelőtt megállapította, hogy a mai tárgyalás, illetve helyszíni szemle szabályszerűen lett kitűzve és az érdekeltek arra meghívottak.

Ezekután ismertette az eljárás célját, majd pedig a helyszíni szemle foganatosítását rendelte el.

A helyszíni szemle során megállapítást nyert, hogy a horthyligeti érdekeltség által vármegyei kezelésbe átvenni és kiépíteni szánt útvonal mentén van település. Az útvonal tényleges hossza a kérvényben említett 3 km hosszal szemben 4500 fm. A szélessége 3-5,5 öl között változik, és így ennek következtében az esetleges kiépítése esetén az útmenti birtokosoktól ingatlan tulajdonosoktól tekintélyes nagyságú területet kell az út céljaira megszerezni. Az idegen területek megszerzése Tököl község, illetve az érdekeltség feladatát képezi, tekintettel arra, hogy a kérdéses útvonal kizárólag helyi jelentőséggel bír.

Megállapítást nyert továbbá az is, hogy a kérdéses útvonal bár homokos területen vonul keresztül, gyepes voltánál fogva minden időben járható.

A község előjárói bejelentik, hogy az út céljaira szükséges területeket a község súlyos pénzügyi helyzetére való tekintettel megszerezni nem tudják, tehát a megszerzésre ígéretet nem tudnak tenni. Az érdekeltség részéről megjelent Bagossy Géza és Morvay Antal bejelentik, hogy a területek megszerzésére nézve nem nyilatkozhatnak, mivel erre felhatalmazásuk nincsen.

A tárgyalás vezetője ezután hozzávetőlegesen ismertette az építési költségeket, amelyek gödörkavicsos útpályát feltételezve 35-40.000 P.-re, vizes makadám rendszerű kőpályát feltételezve pedig 90.000 P.-re tehetők.

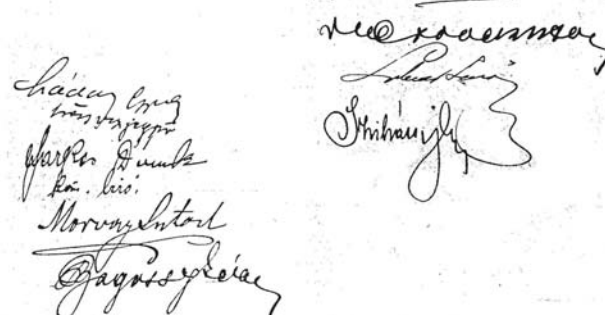
Az útvonal helyi jelentőségét véve figyelembe, az építési költségekhez az érdekeltségeknek is hozzá kell járulni. Úgy a község, mint a tulajdonképpeni érdekeltség jelenlévő képviselői bejelentették, hogy hozzájárulást gazdasági helyzetükre való tekintettel nem vállalhatnak.

A tárgyalás vezetőjéből és az államépítészeti hivatal kiküldöttjeiből álló bizottság javaslatát külön íven fogja megtenni.

Egyéb megemlíteni való nem lévén, jegyzőkönyv felolvastatott és aláíratott.

Kmft.

Egyéb megemlíteni való nem lévén, jegyzőkönyv felolvastatott és aláíratott.
Kmft.

A fenti levél befejező része aláírásokkal

A felmérés során készült egy tájékoztató jellegű költségvetés is. Ennek ismeretében lehetett további lépéseket tenni. Egyik ilyen kötelező jellegű eljárás Horthy liget anyaközségének, Tököl képviselőtestületének támogatása és részükről a beruházás jóváhagyása. A problémát ebbe az esetben is a pénz hiánya okozta. A döntésre feljogosított bizottság hossza tárgyalás után javaslatot tett.

Bizottsági javaslat

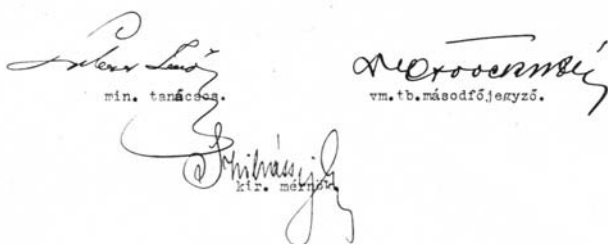
A Tököl községhez tartozó Horthy-liget lakott hely egyik utcáját képező u. n. Szabadkai-utca helyszíni szemléje során meggyőződést szereztünk arról, hogy a szóban forgó utca csak a telep lakossága egy részének képezi közlekedési útvonálát. Jelentősége ily körülmények mellett véleményünk szerint nem bír oly fontossággal, hogy annak kiépítéséről a vármegye közönsége, már sokkal sürgősebb ügyi kérdést mellőzve, már most gondoskodjék.

A község, de az érdekeltség is nyilatkozataiban nem mutat hajlandóságot a legkisebb áldozatra sem, sőt az út építéséhez szükséges területeket sem hajlandó az építető hatóság rendelkezésére bocsájtani, vagyis a vármegye közönségére akarja hárítani teljes mértékben a tisztán helyi érdekeket szolgáló utca építési költségeit.

A telep, a közúti forgalomba kiépített úton be van kapcsolva. Nem látjuk tehát indokát annak, hogy Horthy-liget lakott hely – lakosainak száma 1.500-1.600 lélek – egyik utcája kiépíttessék akkor, amikor alföldi falvainak utcáinak kiépítésére és a már kiépített utcák pormentesítésére csak gondolni is alig merünk.

A fent elmondottakra figyelemmel javasoljuk tehát, hogy Bagossy Géza és társai kérelme utasíttassék el.

Tököl, 1935. évi május hó 10. napján.

min. tanácsos.
vm.tb. másodfőjegyző.
kt. mérnök.

A fenti levél aláírói

Az útépítés ügye megakadni látszódott. Az érvek bizony nagyon reálisak voltak Tököl község szemszögéből. Ugyanakkor a vármegye alispáni hivatala még mindig az út megépítése mellett állt.

Tököl község elöljáróságának

Bagossy Géza és társai kérelmezték a Horthy-liget egyik utcájának az u. n. Szabadkai-utcának vármegyei kezelésbe vételét és kiépítését.

A kérelem jogos voltának elbírálása végett május hó 10. napján helyszíni szemlét tartattam, amikor is megállapítást nyert az, hogy a kérelem teljesen helyi

jelentőségű út kiépítésére vonatkozik. Ily körülmények mellett a kért út vonal építésével érdemben csak az esetben foglalkozhatom, ha a község és az útmenti birtokosság az út építését illetően hajlandó anyagi áldozatot is hozni.

A helyszíni tárgyaláson a község elöljárói és az útmenti birtokosok képviselői bár akként nyilatkoztak, hogy sem anyagi áldozatra, sem pedig a területek díjmentes átadására nem vállalkozhatnak, mégis felhívom az elöljáróságot, hogy ezt az ügyet vigye a község képviselőtestülete elé, hozasson határozatot és az eredményről fenti határidőre hozzám tegyen jelentést.

Budapest, 1935. évi május 11-én.

Aláírás: Czövek

A dátumból jól látható, hogy az egy nappal később írt levél éppen a képviselőtestület már meghozott döntését szorgalmazza.

A levélben említi Czövek István vármegyei aljegyző, hogy a kialakítandó út melletti birtokosok nem hajlandók a területük díjmentes átadására. Ez a megállapítás nyilván a felmérés során a lakossággal történt megbeszélésekből adódott. Erre azonban nem is volt szükség, hiszen az 1935. augusztus 27-én leadott „Műszai leírás” X. Idegen területek igénybevétele c. fejezetében ez olvasható:

„Az út céljára magánosoktól nem vétetik terület igénybe...”

Tehát a levélben említett kifogás nem volt valós. Így ez a feltételezés nem zárhatta ki az út megépítésének engedélyezését. A műszaki tervek elkészítésére felkérte a magyar királyi államépítészeti hivatalt.

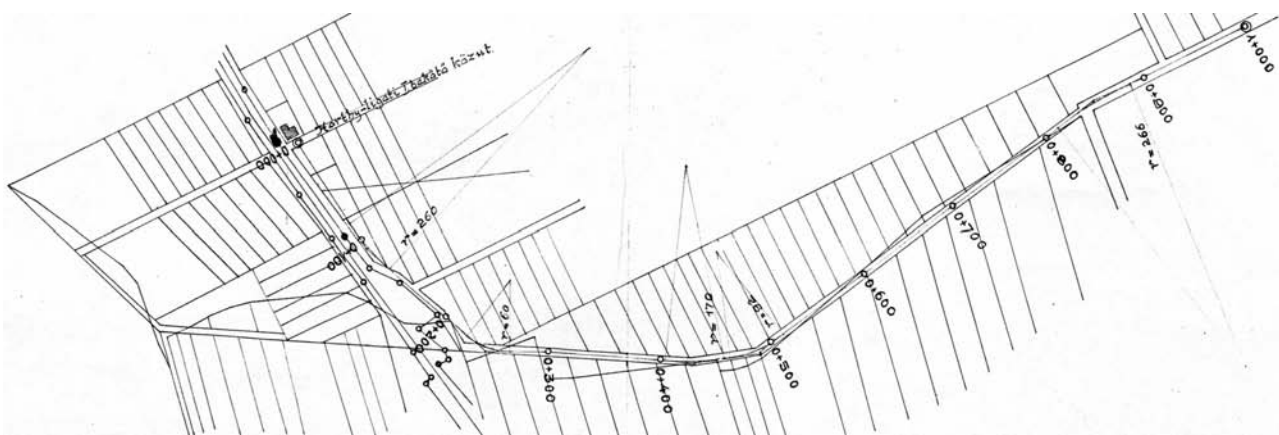
Budapesti m. kir. államépítészeti hivatalnak

A vármegyei számvevőség által átszámított költségvetést visszaadom azzal, hogy a szóban forgó utca 1.000 fm hosszú szakaszára vonatkozólag készítsen műszaki műveletet és azt a közigazgatási bejárás kitűzése és megtartása végett hozzám mutassa be.

Tájékoztatásul közlöm a hivatallal, hogy a műszaki műveletet akként készítse el, hogy mennél kevesebb idegen területet kelljen az építkezés során igénybe venni. Az útkorona szélességét erre figyelemmel már most 6 méterben állapítom meg.

Budapest, 1935. évi május hó 25-én

Egy későbbi levélben az Államépítészeti Hivatal az út szélességét a HÉV megálló mögötti részre vonatkozólag 6 méterről 7 méterre módosítja. Az út kialakításának kanyarulatait is kifogásolja az alábbi indokkal: „... az állomás kocsikkal csak hosszabb úton és a forgalomra nézve kellemetlen éles kanyarodókkal volna megközelíthető. Különösen hátrányos volna ez a vonal azoknak a járműveknek, amelyek teherrel rakodva a rakterülethez mennének, vagy a rakterületről teherrel rakodva a Szabadkai utcán a község felől haladnának.”

A Szabadkai út kialakítása a vasúti kereszteződéstől

A képviselőtestület elutasító javaslatáról értesülnek az útépités kezdeményezői is. A nem várt fordulat kétségbeesést váltott ki belőlük. A nagy lendülettel elindult tervezések és bejárások biztatóak voltak, de a visszautasító képviselőtestületi döntés nem kecsegtetett semmi jóval. Újra levelet írtak az alispánnak, hogy kérésük megvalósulhasson. Az indokok és érvelések meglepőek és szinte útleírásba, vagy regénybe illőek. Valóban jelentős irodalmi és helytörténeti érdekesség ez az írás, hiszen nemcsak népgazdasági szempontból próbálják igazolni az út megépítésének fontosságát, de a helyi geológiai viszonyokat is érvékként sorakoztatják fel. S nem is akármilyen megfogalmazással. A levélben leírt jelzők és a vele párhuzamosan bemutatott, akár útleírásba is beilleszthető sorok olvasásakor egy nagyon művelt és meggyőző érveket felsorakoztatni képes embert ismerhetünk meg. Bagossy Géza volt főhadnagy, – aki az I. Világháborúban válik hadirokkanttá – megmutatja, miként lehet és kell érvelni akkor, ha egy fejlődésre képes közösség érdekeiért kell – immár nem gyilkos fegyverekkel, hanem csak szavakkal – harcolni. Levele mintaként is szolgálhatna a mai felnövekvő nemzedéknek.

Méltóságos Alispán Úr!

Hálás köszönettel tartozunk Méltóságodnak az-iránt, miszerint múlt évi kérelmünkre méltóztatott megejteni évi május 10-én Horthyligeten a Hév állomástól a Kisdunai kikötőig leendő községet átszelő 5 és fél km hosszú Szabadkai bekötő útnak közigazgatási bejárását.

Nem tudjuk eléggé hangsúlyozni, hogy a Csepel-szigetet e keresztben átszelő bekötő útra nemcsak hadászati, de főleg nemzetgazdasági és község fejlesztési szempontból mily óriási szükség van. Az egész szigeten a Nagyduinától a Kisduináig vagy is Tétény-Százhalombatta irányából a Dunántúlról a Kunságra átmenőleg Kisvarsány irányában átszelő bekötő út nincs s e miatt a lakosság a járhatatlan szigetszentmiklósi buczkán vagy más kerülő úton tud idővesztés árán a dunaharaszti kompra felkerülni, hogy Dunavarsány irányában a Kunságra jusson.

Horthyliget alakuló község, bár még Tökölhöz tartozik, de cca 1600 állandó lakosával és sok nyaralóval megérdemli, hogy ez intelligens és gyümölcstermeléssel foglalkozó elem bekötődjék a világforgalomba ez út elkészültével és ne fulladjon a szaharai homoksivatagba e jobb sorsra érdemes lakosságnak minden reménye, vágya és igyekezete. Ez az út egy törekvő intelligensebb községnek veti meg alapját Árpád szigetén a nemzetiségek közt, különben elvész a magyar szegénység és nyomorúság tengerében a fejlődő kultúra otthagytásával.

Erdővel koszorúzott ligetes sík homokú talaja egészséges klimatikus üdülőhellyé avatta s e miatt nemcsak kedvelt kiránduló helyre tett szert, de a Fővámterről induló Kisduinán járó zsúfolt dömsödi hajó a megmondhatója, hogy mennyien utaznak Horthyligetre, hogy itt taposva és szidva a szaharai hepe-hupás homokos utat, végkép lemondjanak nemcsak az itteni letelepülésről, hanem a kirándulásról is.

Horthyliget lakossága részben földműveléssel foglalkozó szegényebb tehéntartó gazdák, iparosok, gyári munkások, nagyobb részben azonban gyümölcstermeléssel foglalkozó magánosok és nyugdíjas, intelligens emberek mintegy 1000 holdon letelepedve.

Van forgalmas Kisduinai hajókikötője, hol napon-ta 2-3 hajó jár és ez olcsó közlekedéshez nincs járható útja, hol az állandó szállítást eszközölje.

Budapestről kitelepült hadirokkantak 5 éve mintegy 100 holdas mintaszerű gyümölcskertészeteket létesítettek és egész termésük, igyekeztük a szaharai homokba fulladtak bele az itt járhatatlansága miatt mert sem a Kisduinai kikötőt, sem a fél órányira eső Hév állomást nem tudják e miatt megközelíteni, hogy valamilyen járható útra kapjanak a hepe-hupás homokos út miatt, amelybe bele vesznek. Úgy-szólván el vannak zárva a világtól és az országtól, de még az anyaközségtől is, amely 10 km-re van járhatatlan úton. Tehát ez az egyedüli Szabadkai út volna az, amely őket bekapcsolná a telep többi lakosaival együtt az állomástól múlt éven létesült új útra.

A háttérben jól látható egy homokbucka, melyből sok volt Szilágyitelepen

A Szabadkai út jobb oldalán terül el a Homér telep és a Hollandi bank által 3 éve parcellázott 200 holdas terület a rokkantak telepe mellett mintegy 100 lakott házzal és nyaralókkal, de ezek is belefutottak már a hepe-hupás különben síkon futó Szabadkai út homokjába, hol még gyalog is nehéz járni, nemhogy kocsival. Van is ott szitkozódás és állatkínzás!

De nem untatjuk tovább Méltóságodat e szomorú tényekkel, hanem tisztelettel kérjük, hogy a fagykár sújtotta és jégverte ide települt lakosságnak példátlan szorgalommal és 100 szoros munkával kultúrát varázsolt e lekicsinyelt futóhomokból és élni akar, mert nemzetét fel akarja virágoztatni a kiváló gyümölcskertészettel itt, a főváros szomszédságában: méltóztassék ez út megcsinálásának elrendelésével nemcsak a községgé alakulást, de a jobb sorsra érdemes törekvő magyar lakosságnak ezáltal a megélhetését biztosítani, mert enélkül itt pusztulunk el mindnyájan gyümölcsöstől, házastól, mindenüinktől, mint magyar őseink a török pusztítás alatt.

Kijelentjük, hogy az útszakasz egyik keskeny részének esetleges kisajátítási költségeit egyetemlegesen hajlandók vagyunk viselni, ha az 5 és ~ km út a téli ínségmunka keretében elkészülne.

Életbe vágó kérésünket ismételve, Méltóságos Alispán Úr jóindulatát kérve maradunk

Horthyliget, 1935. július 12-én
kiváló tisztelettel

Bagossy Géza hadirokk. v. fhdgy
és alant írt 47 társai

Mikor ezt a levelet kezembe vettem, úgy éreztem, hogy végre van egy olyan hiteles dokumentum, amely nemcsak a település homokos környezetének leírására szorítkozik, hiszen szerzője bemutatja az itt élő emberek mindennapos küzdelmét a homokos

talajjal, küzdelmét a megélhetésért s a szebb és élhető környezet kialakításáért. Többször is elolvastam ezeket a sorokat, annyira élveztem minden sorát, minden szavát, minden betűjét. Bagossy Géza egyszerű ember volt s mégis milyen meggyőző érveket tudott felsorakoztatni, s milyen látványosan próbálta igazát a hatóságok felé közvetíteni. Vajon napjainkban hányan lennének alkalmasak egy hasonló kérévény, egy hasonló levél megírására. Azt hiszem nagyon kevesen!

Kétségségesükben nemcsak az alispánhoz, hanem a miniszterhez is írnak egy hasonló tartalmú levelet. Stílusában megegyezik az előzővel, hiszen ezt is Bagossy Géza vetette papírra.

Nagyméltóságú

M. Kir. Kereskedelemügyi Miniszter Úr!

Alulírottak, mint Horthyliget 1500 lelket számláló alakuló község érdekeltségének nevében, mély tisztelettel kérjük Méltóságodat, miszerint méltóztassék a bekötőutakra rendelkezésre álló összegből telepünket átszelő 5 ½ km-es Szabadkai út elkészítésére bizonyos összeget kiutalni, hogy a jég és fagy, továbbá a szárazság súlytotta vidéken az őszi közmunkák ez által megindulhassanak.

Létérdeke ez az út elkészítése e nemzetiségi szigeten ennek az alakuló intelligens magyar községnek, amennyiben ez a bekötő út az egyedüli főútja a hepe-hupás homokon keresztül 5 ½ km hosszban a Hév állomástól a Kisdunai kikötőig a Kunság irányában.

De nemcsak nemzetgazdasági, de hadászati szempontból is fontos, hogy a Csepelszigetet ez egyedüli átszelő út megépüljön.

Ez út két oldalán szépen parcellázott területen települt a lakosság immár 4-500 házzal s nyaralókkal. Irótatos munkával és szorgalommal intelligens

jobb emberek szép gyümölcsösöket, kertészeteket létesítettek, melyek közül mintaszerűségével különösen kiválik az ide települt hadirokkantak gyümölcs-kertészetei közel 100 holdon. De nekik is a legnagyobb bajuk, hogy járható újak nincsenek, hol reményük és igyekezetük belefut a szaharai homokszivatagba, ha a hatóság nem jön segítségükre, mert nincs járható út, melyen a hajóhoz, vagy a fél órányira eső Hév vasútnál kezdődő új úthoz jussanak s onnan Csepelen át a fővárosba.

Sík homokú erdő-sziget fekvésénél fogva klasztrikus üdülőhelyet vívott ki magának és a dömsödi hajón sok budapesti kiránduló keresi fel, de ezek is belevesznek a járhatatlan homokos útba és végképpen elmegy a kedvük nemcsak a letelepüléstől, hanem az ide jöveteltől is.

Nem untatjuk tovább Méltóságodat, csak ismételtén kérjük, méltóztassék lehetővé tenni Kegyelmes Urunk az életbevágó kérésünk teljesülését.

Ügyünket jóindulatába ajánlva maradtunk

Horthyliget, 1935. július 15.

Nagyméltóságodnak

alázatos szolgája

Bagossy Géza hadirokk fhdgy

és érdektársai nevében

Benkő Antal

Két héttel később Tököl község képviselőtestülete ismét összeül, hogy megvitassa, hogy biztosítani tudja-e a Horthy ligeten építendő út beruházási költségeit s annak anyagi fedezetét.

1935. július 30-án a képviselőtestület az alábbi határozatot hozza:

Határozat:

Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozattal kimondja, hogy a szóban lévő horthyligeti utca kiépítésének költségeihez hozzá nem járul és az utca kiszélesítéséhez szükséges területnek megszerzését nem vállalja....

A jegyzőkönyv Ládai Gyula főjegyző, Farkas Domonkos bíró, Bonhardt György és Gergics Illés képviselőtestületi tagok aláírásával lett hitelesítve. Az elutasító határozat ellenére tovább folyik a kivitelezéssel kapcsolatos hivatalos eljárás.

1935. szeptember 10.

Tárgyaltattam a vármegye alispánjának előterjesztése és bejelentése a Horthy-ligeti u.n. Szabadkai-utca 0.0–1.0 km. szakaszának építésére hitel, illetve fedezet kijelölése tárgyában.

Véghatározat

Alispánunk előterjesztését illetve bejelentését jóváhagyólag tudomásul véve kimondjuk, hogy az Akasztó-páhii th. közút építésére fel nem használt 10.423,36 P.-t kitevő összegből Horthy-ligeti u.n. Szabadkai-utca 0.0–1.0 km. szakaszának építésére 8.000 P – f. hitelt állapítunk meg és rendelünk felhasználni.

E véghatározatunk a jogorvoslati határidő eltelte után kormányhatósági megerősítés végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz felterjesztendő.

Megokolás

Így kellett határozunk, mert a szóban forgó utca építésével egyrészt Horthy-liget lakott helyen mutatózó nagymérvű munkanélküliséget kívánjuk csökkenteni, másrészt a szóban forgó útszakasz oly területeket kapcsol be nem csak a környékbeli, hanem az országos forgalomba is, ahol igen fejlett gyümölcskultúra dívik. A termést az érdekltség csak nagy nehézségek árán tudja a piacra beszállítani, minek következtében hátrányos helyzetbe kerül azokkal a termelőkkel, akik terményeiket már évek hosszú sora óta kiépített utakon szállítják a piacra.

A vármegye egy másik útépítésnél megmaradt anyag felhasználását rendeli el. Ezzel is csökkenteni próbálja a költségeket. Közben 1935. szeptember 18-án a kiszélesítendő útszakasz tulajdonosai hivatalosan is kijelentik, hogy a szükséges területet térítés nélkül átengedik.

1935. október 8-án helyszíni bejárás történik, hogy a munkálatok megkezdése előtt még a fontosabb műszaki és kivitelezési egyeztetés megtörténjen. A bejárás után elkészül a hivatalos Műszaki leírás is. Az 1935. augusztus 27-én elkészült műszaki leírás az alábbi pecsétlenyomat található:

A mai napon megtartott helyszíni bejárás alapján szolgált. Tököl, 1935. október 8.

Az útépítés költségei: 7.354,90 P

Műszaki leírás

II. Irányvonal és emelkedési viszonyok

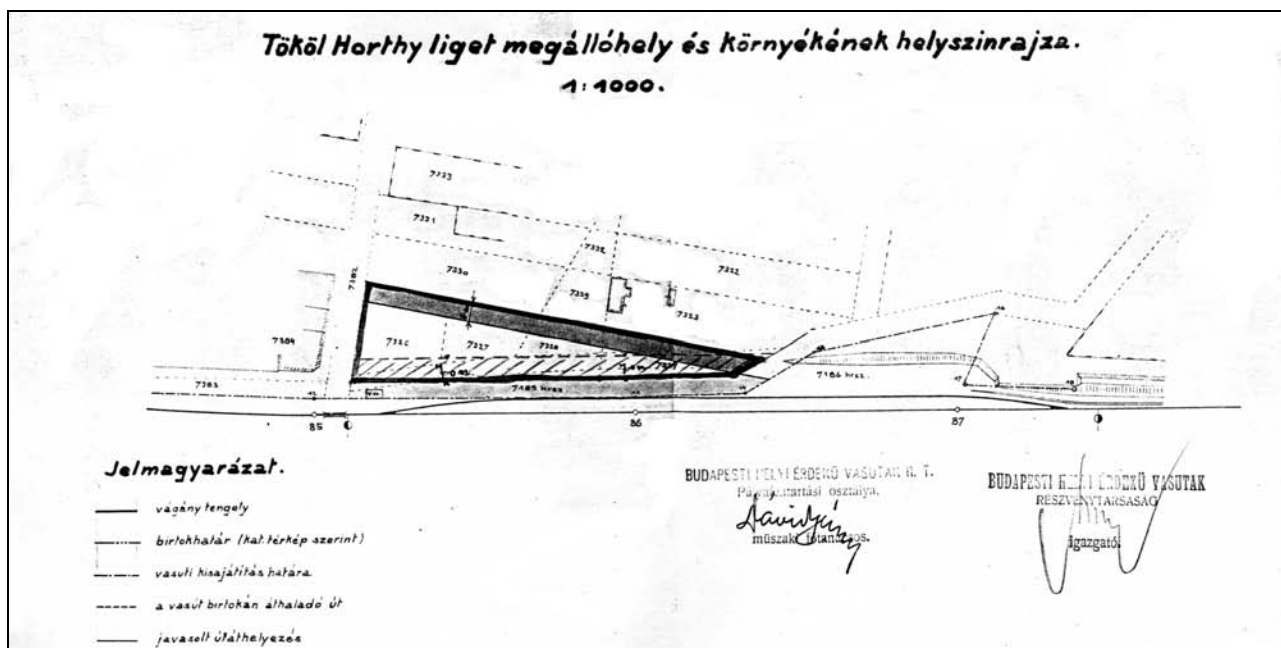
A tervezett út kiindul a Horthy ligetet bekötő th. közútnak 2+100 km-ig. A 0+100 km szelvényről kezdve a HÉV vonal irányától eltér kelet felé és a Szabadkai utcába kanyarodik és az ott épített házak és kertek között négy 1.0 km hosszúságban. A tervezett út emelkedése a sík vidéken szokásos emelkedési viszonyoknak felel meg. Legnagyobb emelkedés a 0+111-0+200 km szelvények között van, tehát 89 fm hosszban 0.93 %.

A helyi talajviszonyt mutatja be a következő fejezet:

IV. Útárkok

Az erősen homokos talajt figyelembe véve külön vízlevezető árkok nem látszanak szükségesnek és ezért nem is terveztettek. Árkok létesítése az utca keskenysége miatt több helyen nem volna lehetséges.

A műszaki bejárás során tapasztalják azt, hogy a HÉV megállója problémás az útépítés szempontjából. 1935. november 25-én a BHÉV képviselői megállapították, hogy a Horthy-liget megállóhelyen lévő várócsarnok, valamint a kitérő vágány egy része a Tököl község tulajdonát képező úton fekszik. Megállapodást igyekeznek létrehozni.

Hidegzuhanyként éri a kérelmezőket a vármegyéről érkező levél, mely 1936. április 10-én lett keltezve:

Bagossy Géza úrnak

Tököl, Horthy-liget

Értesítem, hogy a szóban forgó községi utca 5.000 fm hosszú szakaszának építését nem helyezhetem kilátásba egyrészt azért, mert e címen hitellel nem rendelkezem, másrészt mert a községnek és lakott helyek belterületén húzódó utcák kiépítése nem képezi a vármegye közönségének feladatát.

Az Szabadkai út építése ezzel zátonyra fut. A megépítés elvetéséről a minisztert is levélben tájékoztatja az alispán. Ebben az iratban már részletesebben indokolja meg az út megépítésének akadályait. A vármegye és Tököl község se hajlandó anyagiakkal támogatni Horthy ligeten az útépitést.

Nagyméltóságú Kereskedelem- és Közlekedésügyi Miniszter Úr!

Jelentem, hogy Horthy-liget lakott hely vizes makadám⁴ rendszerű közúttal be van kapcsolva az úthálózatba. Ez a törvényhatósági közút a telep főútvonalán húzódik a róm. katolikus templomig.

A fellebbezők által kiépíteni kért Szabadkai utca nincs a vármegye kezelésében levő úthálózatba felvéve, mivel az nem bír oly jelentőséggel, hogy annak kiépítéséről a vármegye közönsége gondoskodjék, különösen akkor, amikor még úthálózatából ma is 897.541 km hosszú útvonal kiépítetlen.

Fellebbezők állandó szorgalmazását azonban megszívleltem és a szóban forgó utca 1.000 fm hosz-

szú szakaszára gödörkaviccral való betérítését kilátásba helyeztem és ezen költségekre Nagyméltóságod által 63.405/1935-VIII.a. szám alatt megerősített, 2.9657/1935.kgy. szám alatti véghatározattal 8.000 P hitelt biztosítottam.

A munkálatokat igaz, hogy eddig nem indítottam meg, mert a szűk községi utcának rendezésével kapcsolatban a Budapesti Helyi Érdeklő Vasutak r.t. budapesti cégétől területeket kell megszerezni, minek költségeit azonban Tököl község, ahova a telep tartozik, nem hajlandó viselni. Nem hajlandó ezt viselni azonban az érdekeltség sem.

Ily körülmények mellett a munkálatok megindítására nincs lehetőség, mert a vármegye közönsége ha egy községi utca építésére engedélyt nyújt, illetve áldozatot hoz, úgy akkor elvárhatja legalább azt, hogy az érdekeltség az építéssel kapcsolatos területeket díjtalanul bocsássa a vármegye rendelkezésére.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét és a fellebbezés elutasítását.

Budapesten, 1936. évi június hó 8-án.

Bagossy Géza megpróbálja a lehetetlent és fellebbezéssel él. Ez viszont, mint várható is volt, nem járt sikerrel. A fellebbezést 1936. június 9-én elutasítják. Ok:

„... a politikai község, mint az érdekeltség elzárkózik az útépitéshez szükséges területnek megszerzése elől, s ezzel bizonyítékát adja annak, hogy a helyi érdekeikért épülő út céljára áldozatot hozni nem hajlandó...”

A Szabadkai út megépítése fontos lett volna a lakosság számára. Ezt nyilván tudomásul is vette a minisztérium és az alispán is. Éppen ezért támogatta volna a kivitelezést. Erre bizonyíték az, hogy a Magyar Királyi Építészeti Hivatalnak átutaltak 8.000 Pengőt a munkálatok elkezdéséhez. Bár voltak a

⁴ McAdam által kifejlesztett útépitési technológia. Kisebb és nagyobb méretű zúzottkő felhasználásával készülő útburkolat elkészítésekor a kötőanyag nélküli burkolatra hengerléses kiékelésekor vizet permeteznek. Ez által vált elterjedté a vizes makadám elnevezés.

tervezéssel és a kiszállással kiadások, a megépítés elmaradása miatt a pénzt visszakövetelte a minisztérium. Ez végül meg is történt, ugyanis a 8.000 Pengő 1936. november 24-én vissza lett utalva. Ezzel le is zárult a Szabadkai út kiépítésének lehetősége. Legálább is a hivatalok részéről.

A Szabadkai és Thököly utca sarka

A lakosság nem tudott ebbe belenyugodni. Ezért újra megpróbálta a lehetetlent. 1938-ban már egy másik csoport, mégpedig a „Horthyligeti Népkör” fordul az alispánhoz a Szabadkai út építésével kapcsolatban.

Méltóságos Alispán Úr!

Tököl község politikai községhez tartozó Horthyliget közönségének érdekképviselőire hivatott „Horthyligeti Népkör” nevében mély tisztelettel kérjük Méltóságodat, hogy a Horthyligetet bekapcsoló törvényhatósági útból kiágazó és a kis Duna ágban „Horthyliget” elnevezéssel létesített kikötőhöz vezető úgynevezett Szabadkai út kiépítését elrendelni és az építés haladéktalan megkezdése iránt szükséges rendelkezéseket kiadni méltóztatssék.

Tiszteletteljes kérésünket az alábbiakkal bátorodjunk alátámasztani:

1.) Ez ügyben a felmérési és számítási előmunkálatok három év előtt megtörténtek.

2.) A Főispán Úr által 1901/935 sz. alatt megküldött másolat szerint a m. kir. államépítészeti hivatal 1935. aug. 1-én jelentette, hogy „a Horthyligetet bekapcsoló th. út 2¹⁰⁰ km szakaszából kiinduló úgynevezett Szabadkai út 1⁰⁰ km hosszú szakaszát a vármegye még folyó évben ki fogja építtetni. „Az erre vonatkozó műveletet hivatalom az Alispán úrnak ad I.22987/935 sz. rendelete alapján már el is készítette. hivatalom tudomása szerint hosszabb szakasz kiépítése a szükséges fedezet hiánya miatt a folyó évben nem lesz lehetséges” – Eből a mai napig semmi sem valósult meg.

3.) A soroksári Dunaág munkálatainak m. kir. Kirendeltsége 499/936 sz. értesítésében a kikötő építésével kapcsolatban arra hivatkozott, hogy a m. kir. kereskedelem és közlekedésügyi Miniszter Úr 27500/VIII a – 1936 sz. átirata szerint Pest-, Pilis-,

Solt- Kiskun vármegye közönsége már utasított a Horthyliget-i tervezett hajóállomáshoz vezető út kiépítésére és ennek az útnak a törvényhatósági úthálózatba való felvételére, így a hajóállomással való állandó összeköttetés biztosítottnak látszik.

A kikötő már egy éve elkészült, de az út kiépítésére ez ideig még semmiféle intézkedés nem történt.

Méltóságos Urunk! Horthyliget közönségének léteérdeke fűződik a szóban forgó út kiépítéséhez. Hisszük, hogy e közérdeket és fejlődést szolgáló létesítmény hamarosan megvalósításhoz jut Méltóságod tetteiben nyilvánuló és halogatást nem tűrő akarata által, amelyre ismételten a legmélyebb tisztelettel kérjük Méltóságodat és vagyunk

Horthyligeten 1938. március 16-án

magyar hűséggel és szeretettel.

Faragó Sándor alelnök és Várhelyi László elnök.

U.i. Egyben tisztelettel kérjük, hogy a Budapesti Helyiérdeklő Vasutak által építendő állomás épület munkálatainak mielőbbi megkezdése érdekében a fenti műút tervét oly módon megváltoztatni kegyeskedjék, hogy az út ne a sínek és az építendő állomás között, hanem 25-30 méterrel tovább, az állomás mögött építtessék ki, illetőleg a B.H.É.V. által küldött megkeresésre ily értelmű hozzájárulást sürgősen megadni szíveskedjék, hogy ez az állomás mielőbbi megépítésének akadályul ne szolgáljon.

Kmf. Várhelyi László

Válasz:

A Horthy-Ligeti Népkör tek. Elnökségének

F. évi március hó 16-án kelt beadványára értesítem, hogy az ottani Szabadkai-ucca kiépítését a vezetésem alatt álló vármegye ezidőszerint nem tervezi és arra fedezet sem áll rendelkezésemre.

Megfelel a valóságnak, hogy az 1935. és 1936. években tervezetett a szóban forgó ucca 1 km szakaszának a kiépítése. Az építéshez azonban idegen területek megszerzése vált szükségessé. A területek megszerzését azonban sem a község, sem az érdekeltek magukra nem vállalták.

Minthogy az építés költségei elsősorban a községet és az érdekelteket terhelte volna, ily körülmények közt a munkálatok megindítását hivatali elődöm nem rendelhette el, mire vonatkozó intézkedését – fellebbezés folytán – a m. kir. kereskedelem és közlekedésügyi miniszter úr 22.24./1936. számú határozatával helyben hagyta.

Kérelmét kedvezően elintézni nem áll tehát módomban.

Bp. 1938. ápr. 7.

Ezzel le is zárult a Szabadkai út megépítésére tett javaslat hivatalos része. A mintegy négy évig tartó küzdelem véget ért minden látható eredmény nélkül. Hiába volt minden praktika, jóindulat és építő szándék, a tervezésnél tovább nem sikerült eljutni.

7.

-2-

220/a.

Előmeret költségvetés, kaliv. (Áéh)
(1924. VII. 1500. f.)

-5-

4-300

Revised 12-30-03

64

2

EGYESÜLETEK

A leírt paragrafusok hűen tükrözik az új telepések elképzeléseit a létrejövő közösségről, a maguk által kialakítandó környezetről és mindemellett a gazdaságilag és kulturálisan összefogandó népességről.

EGYESÜLETEK

SZilágyitelep népességének gyarapodásával egyre nagyobb igényként merült fel a kultúra helyi művelése. Elsősorban a közösség összeforrására irányultak azok a kezdeményezések, amelyekkel megalakultak az egyesületek. Mindenféleképpen szükség volt a szórakoztató lehetőségek biztosítására, a sportolás lehetőségére és nem utolsósorban az oktatás színvonalának emelésére irányultak ezek. Egyértelműen a lakosság összetétele is meghatározó volt a szervezéskor. Egy egészséges lokálpatriotizmus kialakítása során szükség volt az egyházra, az érdekvédelemre, a helyi értékek megőrzésére s nem utolsósorban a szabadidő hasznos és értelmes eltöltésére.

A helyi lakosság a sokszínűségével együtt állt ki a nemzeti öntudat vállalása mellett. A helyi jelleggel működő egyesületek színjátzó-kört, néptánc-csoportot, sport-kört foglaltak magukba. Ez is mutatja, hogy az ide letelepedettek minden rétegét be akarták vonni tevékenységükbe, vagy annak „végtermékébe”, az előadásokba, vagy sportbemutatókba.

A közösség összefogása nemcsak azért volt fontos, hogy az egyesület célkitűzéseit minél nagyobb létszám mellett valósítsák meg. Fontos volt az, hogy az új „telepese” megismerjék egymást. Ha szükség volt segítségre, vagy bármilyen gond adódott, volt kihez fordulni. Az egyesületek élére mindig köztisztelőben álló személyeket választottak. Több megfontolásból is. Bármilyen célkitűzés eléréséhez több hivatalos szervet kellett megkeresni, kérvényeket írni, s a megfelelő indokok alapján akár személyesen is el kellett járni.

A fellelt dokumentumokban megtalálhatjuk azokat a személyeket, akik aktív részesei voltak a helyi közéletnek. Van olyan, aki több egyesületben is vállalt feladatot. Ez nem meglepő, hiszen az ismertebb személyekben a többség jobban megbízott, s reménykedett abban, hogy hatékonyan tud majd eljárni érdekükben, ha arra sor kerül. Az egyesületek tevékenységének fő vonalát mindenkor megmutatja a névválasztás. Ugyanis ebben általában bennfoglaltatik mindaz, amire a megalakult csoport vállalkozik, amit tenni szeretne. Mint láthatjuk, céljaik, terveik szerteágazóak, formáik sokszínűek. Ez így jó, hiszen ezáltal is meg tudják mutatni mindazt a

szellemi és egyéb értékek védelmét és megbecsülését, amely egyben bizonyítja lokálpatriotizmusukat is. Akár jótékony, akár tudományos vagy szórakoztató jelleggel működnek, a cél mindig azonos: közösségformálás. Az érdekezésség, a nemzeti öntudat ezáltal is különböző társadalmi rétegeket fog össze. Bár Szilágyitelepen nem voltak óriási vagyoni eltérések, de azért a névsorokban megjelölt foglalkozásoknál felfedezhetjük az egyszerű fizikai munkások és a hivatalnokok csoportjait. Ez azonban nem negatív hatással bír esetünkben, hanem éppen összetételük miatt válik egy erős, és minden érdeket egyesítő közösség alapjává.

Miből is táplálkozik ez? Nem másból, mint az 1848-as hagyományok követéséből, amely a századfordulón már gyengülni látszódott. Erre az időszakra esik az Osztrák-Magyar Monarchia válsága is. A nemzeti érzelmvilágot új elemekkel töltötte fel Trianon igazságtalansága is. Nincsenek ezek az érzelmek felvázolva se az alapító okiratokban, se az alapszabályokban, de mindenféleképpen kiérezhető a működésük lényegéből. Egy bizonyos nemzeti dac, egy magyaros büszkeség jellemzi az egyesületek életét. Ezzel akarják megmutatni a nagyvilágnak, hogy képesek összefogni, s ha kell, közösen csodákat teremteni.

Az alábbi egyesületek működése ismert:

1899. Tököl-Szilágyitelepi kulturális és gazdasági egyesület,

1925. Tököl-Szilágyitelepi Tornakör

1927. Szilágyitelepi Levente Egyesület

1928. Szilágyitelepi Népkör

1932. Horthyligeti Polgári Lövész Egyesület

1932. Horthyligeti Sport Club (HSC)

1932. Horthyligeti rom. kath. templom építő bizottság

1933. Hadiárvák Szövetsége (HONSZ)

1938. MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sportegyesület

1945. Magyar Nők Demokratikus Szövetsége Horthyligeti Csoport

1946. Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár Sport Egyesülete

Végül az Iparosok Országos Szövetsége is ide tartozik, melynek csak a neve ismert, mivel a helyi csoportjának még székháza is volt.

A fentiek működéséről, tagjairól sikerült néhány adatot összegyűjtenem.

SZILÁGYITELEPI KULTURÁLIS EGYESÜLET

Minden valamirevaló közösség féltve őrzi környezetét s ha teheti, szépíti és gondozza azt. Egy fejlődő község lakó özsze fogásukkal próbálják meg alakítani és formálni lakóterületüket, házukat, kertjüket s nem utolsósorban utcáikat. Szilágyitelep első lakói egyesületbe tömörültek, hogy ne csak az egyéni, hanem a közösségi elképzelések is megvalósulhassanak. Érthető ez, hiszen a homokos, buckás terület megművelése, átformálása csak összefogással végezhető el. Nemcsak a szomszédos területek miatt, hanem a későbbi településképp kialakítása szempontjából is fontos volt ez.

Elgondolásuk és kezdeményezésük eredményét mindenféleképpen a későbbi falu látványa s napjainkban a jelenlegi városkép bizonyítja. Szervezkedésük, tenni akarásuk hozzájárult ahhoz, hogy ne csak mint egyéni lakók, hanem mint közösség is megmutathassák magukat környezetüknek.

Erzsébetfalván, a mai Pestszenterzsébeten tartotta alakuló gyűlését a Tököl Szilágyitelep Egyesület. A helyszín azt mutatja, hogy nagyon sokan még nem is laktak az új telepen, hiszen még Pest közelsége számít, még ahhoz kötődnek, még ott élnek. Ennek ellenére megpróbálják olyan alapra építeni új otthonuk környezetét, amelynek lakói mindenkor büszkék lesznek majd elődeikre. Ez helyes gondolkodás volt. Az elképzelések célszerűségét és szükségességét az alapszabály elolvasása után látjuk igazán.

Mint minden egyesületi alapszabálynál, itt is meghatározzák azokat a sarkalatos elvárásokat és kötelezettségeket, amelyek majd a tagságra nézve kötelezőek lesznek. Mindennek megvan a jogi formulája, amit le kell írni, amit el kell fogadtatni. A kötelező paragrafusok közé beillesztették mindazokat az igényeket és elvárásokat, amelyek egyedileg csakis rájuk vonatkozik, illetve amelyekkel megvalósíthatják elképzeléseiket. Az öt és fél oldalas Alapszabályból kiemeltém azokat, amelyek jellemzőek a Szilágyitelepi Kulturális és Gazdasági Egyesületre, ami egyedivé teszi ezt a csoportosulást.

A leírt paragrafusok hűen tükrözik az új telepesek elképzeléseit a létrejövő közösségről, a maguk által kialakítandó környezetről és mindemellett a gazdaságilag és kulturálisan összefo-

gandó népességről. A megfogalmazott elvárások világosan meghatározzák, mik az elvárások az ide költözőkkel szemben, ugyanakkor előrevetíti egy művelődésre és kultúrára alapozott életforma megalapozását. Akkor nézzük meg a sarkalatos paragrafusokat. Csak a számunkra érdekes részeket írom le. Legelőször a szokásos adatokkal találkozhatunk a megalakuló csoportról:

TÖKÖL SZILÁGYI TELEP EGYESÜLET ALAPSZABÁLYAI

I. Az egyesület címe székhelye és célja.

1. §

Az egyesület címe:

Tököl Szilágyi telep egyesület.

Pecsétje:

Tököl Szilágyi telep egyesület pecsétje 1899.

Székhelye: Tököl Szilágyi telep

2. §

Célja:

A Tököl Szilágyi telep kulturális és közgazdasági fejlesztése és tagjai gazdasági igényeinek elősegítése.

Az egyesület pecsétje

A cél egyértelmű, hiszen egy alakulófélben lévő településen elkerülhetetlen a kultúra ápolása és terjesztésének elősegítése, ugyanakkor gazdasági szinten is támogatásra számíthatnak az ide letelepedni vágyó családok. A második paragrafusból az is kiderül, hogy tisztában vannak az új közösség várható gondjaival és nehézségeivel.

II. A tagok jogviszonya

3. §

Az egyesületbe csak olyan teljes korú egyének léphetnek be, akik az egyesület működési köré alá tartozó területen ház vagy telekkel bírnak.

4. §

A tagok belépése az egyesület megalakítása végett aláírás által történik.

5. §

A belépő tag már az aláírás tényénél fogva köteles minden egyes telke után évenként 1 (egy) korona tagsági díjat fizetni.

A tagsági díj előre fizetendő.

.....

A ház és telektulajdonosok tagdíjából biztosítják az egyesület működéséhez szükséges anyagi háttérrel. Ez főleg a kezdeti nehézségeken segíti át a fiatal község ezen kis csoportját. A fejlődést és a helyi igényeket jól tükrözi a kilenc év múlva megtörténő alapszabály módosítás, amelyben az előző paragrafusokat ki kell bővíteni, ki kell terjeszteni.

8. §

A telek bekerítését befásítását, avagy a ház építtetését az egyes telektulajdonosok saját hatáskörükben eszközlik, azonban gazdasági szempontból az egyesület eszközölheti, melyre vonatkozólag külön intézkedés fog tétetni – erre nézve javaslat dolgozandó ki és terjesztendő a közgyűlés elé. Ha valamely tag telkét bekerítteti, úgy kötelesek a határos szomszédok a kerítési költség rájuk eső részét az építtetőnek megtéríteni.

9. §

Az ezen célra igénybe veendő kölcsön mennyiségét a választmány javaslatára a közgyűlés állapítja meg.

10. §

A tagok kötelesek a ház előtti részt mindig tisztán tartani, és egyáltalában a tisztaságra ügyelni.

Csontos Gyuláné és testvére Misitz Mária

A telep új lakói egyértelműen egy szép környezetet szeretnének maguk körül kialakítani. Talán éppen olyant, amilyen a fenti képen is látható. Csontos Géza házának udvara ez, ahová színész testvére és felesége is sokszor ellátogat.

Ők alkalmazzák mindazokat az elvárásokat, amelyek bele lettek foglalva az Alapszabályba. Bizonyára mások is ennek a figyelembevételével alakítgatják kertjeiket, környezetüket. Ennek a felügyelete is a megalakuló egyesületre hárul. Így elkerülhetők az egyéni összeférhetetlenségből adódó konfliktusok. Az újonnan felparcellázott településen még nagyon kevés ház áll, az utcákat is csak a gyalogosok által kitaposott sáv jelzi. Mégis gondolnak arra, hogy a lakók a saját kis környezetüket is gondozzák és tartásuk tisztán.

15. §

Az egyesület vagyona a kezelési költségek levonása után járda és útépitési, világítási berendezések, valamint a köztisztasági és vagyonbiztonsági állapotok rendezésére és fenntartására fordíttatik.

Leginkább ez a rész jelzi az egyesület megalakításának szükségességét. Gondoljunk bele, hogy még pár százan élnek Szilágyitelepen, de már az önellátásra gondolnak, a fejlődésre, ezen belül is a járdákra, s ami érdekes, a közvilágításra. Ez is mutatja, hogy bár még a kezdeteknél vannak, de máris önállóvá szeretnének válni. Az anyaközséghez – Tökölhöz – való kötődést már a kezdetekben nem tartják fontosnak. Vagyis önállóságra vágytak az első pillanattól fogva.

Az Alapszabály utolsó bekezdése és az elnök, – Gombai István – aláírása:

„Erzsébetfalván¹ 1899. évi május hó 11.n megtartott alakuló közgyűlés egyhangú határozatával helyben hagyatott.”

Gombai István
elnök

A megalakult egyesület tagságáról nem maradt fenn névsor. Számunkra érdekes lett volna, hiszen a családok ismeretében most itt olvashatnánk neveiket, ezáltal közelebbről megismertük volna, hogy kik is voltak az első „telepesek”.

Az egyesületi alapszabály módosítására a folyamatos működés során felmerült problémák kiküszöbölése miatt volt szükség. A lakosság növekedésével párhuzamosan más gazdasági háttér alakult ki, ugyanakkor a rendezvények és az egyesület életében megjelenő események következtében világossá válik, hogy az eredeti szabályzat elévült s így azon sürgősen változtatni kell.

¹ Ma Pestszenterzsébet

Felsorolok néhány módosított paragrafust, hogy megismerhessük a lényeges változtatásokat, amelyek mutatják a fejlődést és az igények megváltozását is..

Módosítás

2. §

Célja: A TÖKÖL „SZILÁGYI TELEP” kulturális és gazdasági fejlesztése, a telep kiépítése iránti közreműködés, fásítási igényeknek kielégítése, elősegítése, a tagoknak támogatása és a szorosan vett egyesületi vezetés.

3. §

Az egyesületbe csak olyan nagykorú egyének léphetnek be, kik az egyesület működése alá tartozó területen házzal vagy telekkel bírnak, vagy szerződéssel igazolják azt, hogy ilyen telket vagy házat legalább 3 évre kibéreltek, vagy kik a telepen legalább egy évig laknak.

5. §

A tagok a belépés tényénél fogva kötelesek: 1-5 telek után 1 korona, 5-10 telek után 2 korona, 10 telken felül 3 korona tagsági díjat fizetni. A tagsági díj egy naptári évre szól, tekintet nélkül arra, hogy a tag az év mely szakában lépett be. A tagsági díj előre fizetendő.

35. §

A választmány és a tisztviselők az egyesület érdekében teljesített munkásságukért sem fizetést, sem tiszteletdíjat nem élveznek, kivételt képez, ha az egyesület vagyona annyira felszaporodik, hogy ebből tiszteletdíjak folyósíthatók, de ezt esetről-esetre a közgyűlésnek joga meghatározni.

VI. Gazda

36. §

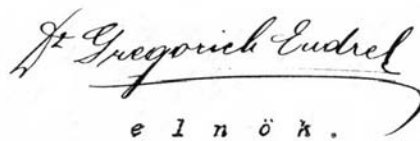
A gazda a közgyűlés által 3 évre választatik. Teendője a választmány által elhatározott szépítészeti, világítási, köztisztasági, gazdasági, szőlészeti, gyümölcsészeti munkálatok keresztülvitelének ellenőrzése.

Azt hiszem a leírtak magukért beszélnek. Már a 2. §-ban jelzik a fásítást, ami a község közterületeinek és a magántelkek zölddebbé tételére ösztönöz. A legérdekesebb viszont a 35. §-ban megnevezett „Gazda”. Feladatai egyértelműen azt jelzik, hogy Szilágyitelep beköltöző lakóinak célkitűzései a „szépítészeti, világítási, gazdasági” elvárások mellett a szőlőművelésre és a gyümölcstermesztésre is kiterjednek. A homokbucás vidéket minden eszközzel és minden modern technika alkalmazásával szeretnék volna élhetővé és szerethetővé tenni. Ma elmondhatjuk: ez sikerült!

Végül a Módosítás befejező része az új elnök aláírásával:

A TÖKÖL „SZILÁGYITELEPEN” az 1908. évi június hó 28-án tartott évi rendes közgyűlés egyhangú határozatával helybenhagyatott.

Dr. Gregorich Endre elnök

e l n ö k .

Az egyesület a kitűzött céljait folyamatosan próbálta megvalósítani, kisebb nagyobb sikerekkel. A működés közben felmerült gondok és problémák egy része ismertté vált a számomra, így arról is beszámolok. A könyv más fejezeteiben is találkozhatunk az egyesület nevével, amely azt jelzi, hogy folyamatosan részt vett Szilágyitelep mindennapi életében. Szervezte az ünnepi és egyéb összejöveteleket, küzdött a községben lakók életkörülményeinek a javításáért, az úthálózatért, az iskoláért, az iskolai nevelésért és mindenért, ami a lakosság javát szolgálta.

Egy csoport működése során felmerülnek problémák és gondok, főleg akkor, ha pénzről és „hatalom”-ról van szó. A pénzzel való gazdálkodás sok buktatót rejt magában. Akik az egyesületen belül mindezt vállalják, nagy gondot vesznek a nyakukba. A vezetőségben való tisztségek vállalása se lehet konfliktusmentes, hiszen sokféle emberrel kell kapcsolatban lenni s nem lehet mindig megfelelni az elvárásoknak. Ha ez párosul irigységgel, vagy vélt jogsérelemmel, akkor az indulatok is magasabbra hághatnak. Egy ilyen eset iratanyaga került a kezembe. Nem fűzők hozzá véleményt, hiszen a körülmények bemutatása a leveleken keresztül megtörténik. Ahhoz, hogy megítéljük a kialakult nézetkülönbségek alapján az igazságot és a helyes döntést, ahhoz személyesen ott kellett volna lennünk nekünk is. Így azonban csak a megmaradt dokumentumokra hagyatkozhatunk.

A problémát az 1921. évi közgyűlésen megtartott vezetőség választás eredményezte. Az esetet a meg nem választott sértett közölte a Belügyminisztériummal, ahová jogorvoslatért fordult. Először ismerjük meg magát az eseményt a jegyzőkönyv által. (A jegyzőkönyv által megismerhetünk név szerint is néhány tagot, akik valamilyen tisztség által szereplői voltak a közgyűlésnek.)

Jegyzőkönyv

felvétetett Szilágyi telepen 1921. szeptember 11-én megtartott rendkívüli közgyűlésén. Jelen volt 36 egyesületi tag.

Tárgy: alább sorrendben következnek.

Gerencsér Ferencz elnök úr üdvözlőlvén a szép számmal összejött tagokat, kijelentvén a gyűlés határozatképességét, azt megnyitja.

1.) Elnök úr a múlt jkvét felolvasatja – senki-nek észrevétele nem volt, aláíratott.

2.) Elnök úr jelenti, miszerint Miklovits István szilágyitelepi lakos ellen panaszt a bírósághoz beadta. Tudomásul vétetett.

3.) Elnök úr jelenti, hogy 50 korona a tököli tűzoltóknak felszerelés céljára küldetett. Tudomásul vétetett.

4.) Elnök úr jelenti, hogy a 30 koronát a melyet ő beszámított úti költség címén vette fel a mikor Ráczkevére ment a táncmulatság engedélyezéséért. Géza úr erre vonatkozólag kijelenti, hogy ő nem is a 30 korona összeg utalványozását ellenezte, de az erkölcsi oldalát nézte. Tudomásul vétetett.

5.) Elnök úr panaszt emel, hogy a pénztárban levő pénzt nem adták be gyümölcsöztetés végett a takarékbba a melyet az alapszabályok is előírják. - Minél előbb be adandó gyümölcsöztetés végett és a választmánynak jelentendő.

6.) M. Becz József úr eljárását a közgyűlés sem helyeselte, magánlakásnál egyáltalában nem volt jogos a pénztárnokot számadásra vonni.

7.) Elnök úr zárszámadást kér a zárszámadás pedig csak is évi rendes közgyűlésén történik meg. – Helyeslés.

8.) Gerencsér Ferencz elnök úr bejelenti lemondását és kivonult a gyűlésteremből. Elfogadták.

9.) Korelnök Micheler Mátyás úr kéri a jelenlévőket válasszanak kebelükből 3 kandidáló tagot a kik az üresedett elnöki, ellenőri és pénztárnoki állásokba 3-3-om tagot kijelölnek. Kandidáló tagoknak Varjú János, Frei Gábor és Bruszt Alajos urak lettek kiválasztva a kik azonnal kivonultak és az elnökségre Gerencsér Ferencz, Jerga István és Cseh Tivadar urak lettek jelölve.

Gerencsér Ferencz úr 8 szavazatot

Jerga István úr 9 szavazatot kapott

Cseh Tivadar úr csak néhány hete hogy itt van és nem tagja az egyesületnek nem lett akceptálva Jezga István úr lett Szilágyitelepi gazdasági egyesület elnökévé megválasztva a ki sajnos nyomban lemondott, hivatkozva a nagy elfoglaltságára, erre a közgyűléskívánságára három külön tag lett jelölve és pedig:

Fekete József úr 7 szavazatot

Varjú János úr 13 szavazatot

Trilken István úr 0 szavazatot kapott

és így Varjú István úr lett szilágyitelepi gazdasági egyesület elnökévé megválasztva – a ki ezt el is fogadta, megköszönve a bizalmat és kérte a jelenlévőket az egyesület érdekében a testvéries közreműködést. Pénztárnoki állásra jelölve lettek:

Molnár Kálmán úr 13 szavazatot, azonnal lemondott – nem fogadja el.

Fekete József úr 7 szavazatot,

Nyögér Lőrincz 14 szavazatot kapott – és így szilágyi telepi gazdasági egyesület pénztárnokává Nyögér Lőrincz úr lett megválasztva. - elfogadta.

Ellenőri állásra jelölve lettek:

Csortos Géza úr (egyhangúlag)

Preporent Sándor úr 0

Stefán Gábor úr 0

Csortos Géza úr lett ,megválasztva egyhangúlag szilágyitelepi gazdasági egyesület ellenőrévé – elfogadta.

10.) Varjú János újonnan megválasztott elnök úr elfoglalja elnöki székét és kéri az alapszabályok módosításánál az ifjúságot is belevonni.

Bizottságot kér kiküldeni. Micheler Mátyás II^{od} elnök úr a választmányi tagokat kéri megbízni az alapszabályok módosításával. - Helyeslés.

11.) Elnök úr jelenti, hogy a szüreti mulatság f. év október 2-án d.u. 3 órakor megtartatik, vigalmi bizottsági tagokul Csortos Géza és Molnár Sándor lettek megválasztva. – Jóváhagyatott. – Több tárgy nem lévén a gyűlés berekesztetett.

Kmf.

Varjú János elnök, hitelesítők: Frei Gábor, Berta Péter, és Bruszt Alajos gazd. e. jegyzője.

Gerencsér Ferenc a bizonytalan és kétes pénzügyi akciók miatt lemond elnöki tiszteréről. Ezért új választást kellett eszközölni. Az új jelöltek között az ő neve újra ott szerepel. Ez érthetetlen számomra, hiszen, ha lemondott, akkor miért jelölteti magát újra? A furcsa, kétfordulós választás után viszont mégse ő lett az új elnök. A választás szabályosságát és hitelességét nem fogadta el, ezért másnap fellebbezéssel élt a Magyar Királyi Belügyminisztérium felé. (A levelet az eredeti alapján írtam le, így a helyesírási hibákat is benne hagytam a hitelesség kedvéért!):

Nagy Méltóságú

M. kir. Belügyminisztérium!

Alulírott, mint a Tököl-Szilágyitelep volt elnöke a f. hó 11-én megtartott rendkívüli közgyűlést több oknál fogva kifogásolom miért is tisztelettel

Föllebbezéssel

élek a következő indokoknál fogva..

I. f. év Május hó 15-én és Július hó 3-án a Szilágyitelepi vezetőség tánczal egybekötött mulatságot rendezett, én mint az egyesület elnöke július 1-jén bementem a község előjáróságához az engedély iránt, de miután azt még a Ráczkevei Szolgabírói hivatal nem küldte el, kénytelen voltam munkámból ismét egy napot igénybe venni, és Július 2-án le mentem Ráczkevére a tek. szolgabíró úrhoz az engedélyért. Miután fáradságot, napidíjat nem számítva csak tisztán az úti költséget 30 koronát mint készkiadást fölszámítottam és azt Csortos Géza ellenőr a Multság kiadásában bevételezte és kifizette a nélkül, hogy észrevételeit velem, vagy a választmánnyal közölte volna, míg augusztus 30-án a választmányi ülésen ellenem élesen kikelt, hogy ezen 30 koronát kitévő összeget jogtalanul vettem föl, igaz hogy mi ezen tisztséget csak tiszteletből végeztük, de tekintettel bármikor és bármelyik tisztviselőnek hogyha az egyesület ügyből kifojólag vonatot vesz igénybe, a készkiadása meg lett térítve. Csortos Géza ellenőr azonban többszöri fölszólításomra, hogy a két mulatságból befolyt pénzzel számoljon el, még a mai napig sem számolt el érdemlegesen, miután Május 15-én tartott multság bevételeiből, anélkül, hogy erre kapott volna megbízást 6 embernek fejenként kifizetett 60-60 koronát, miután az elszámolást nem tette meg így ezen kifizetést én augusztus 30-án a választmány elé terjesztettem, valamint a közgyűlés elé is.

II. fojó hó 11-én megtartott rendkívüli közgyűlésnél az alapszabály 32 § értelmében nem tett eleget kötelességének a kitüntetett kiadásokba több olyan nyugta van, ami nem létezik vagy nincs kiutalva, vagy saját akaratából eszközölte, és vannak ojan tételek, amejekről adott nyugtát, vagy többet tüntetett ki mint valóságban volt, ott van pl. Szabó Mihály nevére 30 korona, de csak 17 koronát kapott Szabó Mihály. Nyugta nincs.

III. a közgyűlés eredményeit kifogásolom, miután a korelnökséggel megbízott Mihályfi Mátyás úgy is mint II-od elnök nem járt el az alapszabályok 27 § értelmébe, miután Mermeze Sándor és többek mondása szerint ki lett küldve egy 3 tagú bizottság elnök és ellenőr, pénztáros kizárása végett, az eredmény: Gerencsér Ferencz, Jerga István és Szomor István lettek jelölve, a szavazásnál az elnök tisztségre, így rám volt 9 szavazat és Jerga Istvánra is 9 azonban a korelnök a nélkül, hogy vagy egyik, vagy másik javára döntött volna, és miután Jerga István nem váltotta el az elnökséget, újból ugyan az előző 3 embert

ismét megbízta a jelöléssel és így Varjú János aki nem egész 1 éve hogy a telepen lakik azt választották elnöknek.

IV. Miután Csortos Géza az ő terhére rott 360 K semmibe sem vett, sőt még csak nem is kapott érte semi intő szót sem és ezen jogtalan pénz kiosztás után is hején maradt tisztelettel kérem a Nagy Méltóságú Minisztériumot, hogy az egyesületi pénztárt, valamint a lefojt közgyűlést fölülvizsgálni, megsemmisíteni, és új választást elrendelni Méltóztassék.

A Nagy Méltóságú Belügyminisztériumnak alázatos szolgálja

Szilágyitelep, 1921. szeptember 12-én

Gerencsér Ferencz

Szilágyitelep 1921. szeptember 12-én
Gerencsér Ferencz

A levél alapján pénzügyi vizsgálat indult a Tököl Szilágyitelep egyesületnél. A vizsgálat lefolytatását maga a főszolgabíró vezette. Idézést küldtek ki azoknak, akiknek a vallomásával tisztázni kívánták ezt az ügyet.

Hivatalos idézést kap a pénztáros:

3317/1921 sz.

Hivatalos idézés.

A ráckevei járási főszolgabíró úr 5424/kg. 1921. sz. rendelete alapján felhívom, hogy az általa tartandó tárgyalásra f. é. december hó 21. napjának d.e. 9. órakor a törvényes következmények terhe alatt okvetlenül jelenjen meg.

Ez alkalommal hozza magával a szilágyitelepi egyesület folyó évi számadási iratait és pedig a naplót, mely a bevételeket és kiadásokat tartalmazza, a számadást, az összes nyugtákat, s a hiányzó nyugtákat pótlólag azonnal szerezzze be.

Tököl, 1921. évi december hó 12. napján.

főjegyző

Gerencsér Ferenc levélben fordul a főjegyzőhöz, melyben leírja, hogy a december 21-én tartandó tárgyalásra kiket idéznek be..

Tisztelt Főjegyző Úr!

Alulírott tisztelettel kérem, a f. hó 21-ki tárgyalásra a következő Szilágyitelepi lakosokat beidézni, mint tanúkat: Mermeze Sándor, Erdélyi Ferencz, Fekete József és Szabó Mihály.

Tisztelettel Szilágyitelep,

1921. XII. 15.

Gerencsér Ferenc

A kért tanúk idézése meg is történik.

Csortos Géza azon vallomására, hogy a Má-jusi mulatság alkalmával 6 embernek 60-60 Ko-rona, illetőleg 1-1 liter bor és vacsora kifizetésé-re ő mint elnök adott volna javaslatot, nem fedí a valóságot, hanem tény az, hogy Csortos utólag jelentette be ezt neki s ő mint elnök ehhez csak utólag járult hozzá. Egyébként a 6 ember egész nap díjmentesen dolgozott, megérdemelték a jutalmat, azt ő sem ellenezte volna.

Gerencsér Ferenc a panaszbán foglalt azon állítását, hogy Varjú János újonnan választott elnök még nem lakik egy éve Szilágyi telepen visszavonja mert időközben meggyőződött, hogy az új elnök másfél év óta lakik a telepen.

A jegyzőkönyv felolvasása után Csortos Géza vallomását arra módosítja, hogy a 6 ember ellátását nem ő, hanem az egyesületi pénztárnok fizette ki. Mihályfi Miklós korcsmárosnak. A pénztárnok neve Molnár Kálmán. Hogy a pénztárnok kinek utasítására fizette az összeget nem tudja arra nézve a pénztárnok lenne kihallgatan-dó.

Felolvasás után jóváhagyólag aláíratott.

Alulírt
Gerencsér Ferenc
Varjú János
Csortos Géza
Betz József
Fekete József
Mérenyecz Sándor
Erőssy Ferenc
Gerencsér Ferenc
Alföldi József

A jegyzőkönyv aláírói

A vizsgálaton résztvevő Horváth József járási számvevő azonnal készített egy jelentést az egye-sület pénzügyi vizsgálatáról.

5424/1921 kig. szám

Számvevői jelentés

Tököl Szilágyi telepi egyesület számadását il-letve pénztári naplóját számszerűleg felülvizsgál-tam, okmányokkal behasonlítottam s azt teljesen rendben találtam. A naplók szerint készpénz és érték maradvány egyező a pénztárnoknál talált készpénz és értékkönyvben szereplő összeggel, vagyis készpénz 2999 korona és érték 6883 kor. 26 fillér.

Tököl, 1921. évi, december 21-én.

Horváth József jár. számvevő

Gerencsér Ferenc nemcsak a választás kime-netele ellen emelt szót, hanem a pénz helytelen kezelésével kapcsolatban is. Az egyesület működése, mint az előző jegyzőkönyvekből is kiderül, néha olyan pénzügyi tranzakciókra készíti a vezetőséget, ami végül kétségeket ébreszthet a tagság körében. A pénzek kifizetésének helyes-ségét nem vagyunk hivatottak eldönteni, bár az alapszabályban (35. §.) világosan le van írva, hogy mindenki ellenszolgáltatás nélkül végzi a munkáját. A főszolgabíró által levezetett vizsgá-lat lezárult ugyan, de a volt elnök még mindig próbálta saját igazát bizonygatni. A pénz kezelé-sének módját nem tartotta szabályosnak Geren-csér Ferenc, ezért még ezen a napon, – vagyis 1921. december 21-én – újra levelet ír ebben az ügyben a járási főszolgabírónak.

Tekintetes Főszolgabíró úr!

Bocsásson meg ezen újabb zaklatásomért, én ezzel tudom, hogy kellemetlenséget okozok a tekintetes főszolgabíró úrnak, de most a mai napon értesültem róla, hogy a 6 embernek a ho-norálása Csortos Géza ellenőr úrtól eredt, neve-zetesen Becz József aki szintén a nevezett mulat-ságon mint pénztáros volt, ő előtte kijelentette Csortos Géza ellenőr úr, hogy a fáradságdíj fejében fejenként 60-60 korona díjat, vagyis va-csora pénzt ki fog osztani, tehát ezt kérném figye-lembe venni, és esetleg kihallgatni a 60 koronát ő is reá 14 napra fizette ki neki Molnár Kálmán volt főpénztáros.

Tisztelettel, Szilágyitelep

1921. XII. 21-én Gerencsér Ferenc

A levélhez mellékeli Betz József Nyilatkoza-tát is.

Nyilatkozat!
alulírott Brennel kijelentem, és tanu-sítom, hogy a szilágyi telepen lezajlott mulatságon mint Pénztáros részt vettem, és fáradságdíj fejében Csortos Géza Ellenőr úr 60 koronát ajánlott fel, amit Molnár Kálmán ahhori volt Pénztáros 14 nap múlva átjuttat Szilágyi telepr. 1921. December 21-én.
Alföldi József

A szép reményekkel és egy boldog közösség kialakítását álmódó egyesület a kezdeti lendület után több problémával is szembesül. A belső hatalmi harcok felborzolják a kedélyeket, de továbblépnek. A parlament elé kerül az általuk kezdeményezett feljelentés, melyet Cseh Tivadar iskolaigazgató ellen tettek. Erről bővebben írok „A szilágyitelepi iskolaiügy” c. fejezetben.

SZILÁGYITELEPI LEVENTE EGYESÜLET

SZilágyitelepen élő fiatalok hazafias nevelése az első világháború után előtérbe került. Az elcsatolt területekről való végleges lemondásába senki nem törődött bele. Trianon szennye és a magyar nemzet tisztasága kontrasztként élt mindenki szívében. Nem véletlen, hogy Szilágyitelep utcáit éppen az elcsatolt területek városairól nevezték el. Ez gesztus értékű volt s egyben kiállás a határon túl rekedt magyarokért is. A községben letelepedett hadirokkantak eszmeiségükkel és a frontokon szerzett bajtársiasság szellemiségét próbálták átadni a fiatal település lakóinak, s közöttük is leginkább a fiatalságnak. Az ok a háború szégyenteljes befejezésében keresendő.

Az I. világháború után a magyarság tulajdonképpen egy külső hatalmi kényszer miatt korlátok közé volt szorítva. Mint tudjuk, a trianoni békediktátum előírásait a mindenkori magyar kormányoknak végre kellett hajtani. Trianon igazságtalansága és tragédiája több kényszerintézkedést hozott létre Magyarországon. Egyik ilyen éppen a levente-mozgalom volt.

1921-ben hozták létre, amely minden 12 és 21 év közötti olyan fiút, aki nem járt rendszeres testnevelést nyújtó iskolába, hétvégi test- és menetgyakorlatra kötelezett. A leventemozgalmat a testnevelésről szóló 1921. LIII. tc., ill. annak végrehajtási utasítása (9000/1921. VKM sz.) hozta létre. A kormány a teljes katonai kiszolgáltatottság ellenére kiutat keresett a diktátumi kényszerhelyzetből. Tulajdonképpen ezzel pótolták a trianoni békeszerződésben megtiltott általános védkötelezettséget. Egy edzett, s bármikor az ország védelmére kiképezhető ifjúság, valamint erős, egészséges, munkabíró és fegyelmezett ifjúság nevelése volt az eredeti célja.

A leventék oktatásakor a hazafias nevelés mellett a területi revízió gondolatának az ápolása is mindennapos volt. Erős alapot biztosított ehhez az ország-csonkító trianoni békeszerződés, amely megtiltotta az általános hadkötelezettséget. Aki nem vett részt a leventefoglalkozásokon, azt fegyelmissel büntették, a szülők pedig pénzbírságot kaptak. A leventeoktatók gyakorta tényleges tisztek voltak, akik a katonaságnál megszokott gépies engedelmisséget, fegyelmet várták el, és sokszor értelmetlen fizikai megpróbáltatásoknak tették ki a rájuk bízott fiatalokat. Ez szerencsére

Szilágyitelepen nem így történt. Míg az ország több településén éppen a szigorú és értelmetlen katonai fegyelem betartása miatt nem volt népszerű a levente egyesület, addig itt valóban az előírásoknak megfelelően próbáltak működni. A testnevelés mellett jelentős hangsúlyt fektettek a fegyelemre és a valláserkölcsei nevelésre úgy, hogy nem az előbbi, hanem az utóbbi kapott megfelelő hangsúlyt. Mint az alakuló jegyzőkönyvben is olvasható, a megalakulás után szakosztályok jöttek létre. Ugyanis a leventefoglalkozásokon népművelési programokat is tartottak. Ennek következtében előadásokat és műsoros esteket szerveztek s erre mindig lelkesen készültek.

A Szilágyitelepi Levente Egyesület pecsétje

A levente mozgalom kötelező volt. A vakfegyelmet megkövetelő hivatásos tisztjei miatt viszont több helyen nem kedvelték a fiatalok. Sajnos a harmincas évek vége felé már valóságos, tényleges katonai kiképzésben részesültek. A sajnós szó itt a háborús kiképzésre értem, nem a felkészültségre. Hiszen bizonyára sokat segített a frontra kikerült katonának egy előzetes levente kiképzés, mert így nem volt számára minden ismeretlen, se a fegyverek, se a fegyelem.

Szilágyitelepen 1927-ben volt a helyi Levente Egyesületnek az alakuló gyűlése. A résztvevők névsorát figyelembe véve tapasztalhatjuk, hogy a tagságban valóban vannak leszerelt katonák s ez természetes is, hiszen ilyenek mindenhol voltak s vannak az országban. Katonai múltú csak Honvédő Ferenc vitézi kitüntetés utal. Ami nem olvasható ki a nevekből, az Cseh Tivadar foglalkozása. Itt ifjúsági oktatóként vállal szerepet, egyébként ő iskolaigazgatónak lett kinevezve Szilágyitelepre. 1920-ban települt át Jugoszláviából. Az ő tevékenységéről egy másik fejezetben olvashatunk.

Jegyzőkönyv

felvétel a „Szilágyitelepi Levente Egyesület” 1927. május hó 29-én tartott alakuló közgyűléséről

Jelen voltak: Stadler Károly, Düpri Hugó, Freisch István, Cseh Tivadar, vitéz Honvédő Ferencz, Szabó Mihály, Kovács Dániel, Kopilovits Ferencz, Varjú János, Sukola Gyula, Hamfeld Lajos, Niederkirchner Oswald, Röder Nándor, Király Pál, Weiser László, Hetesi István, Miklovics István, Honvédő Lajos, Pollák István, Kovács Gyula, Achátz Lajos, Kurtz István, Kecskeméti Gyula, Sárközi József, Achátz János, Defent Mátyás, Sándor József, Fingerhut József, Horváth József, Molnár Mihály.

A Szilágyitelepi Levente Egyesület alakuló közgyűlésén készült jegyzőkönyvének részlete

1927. május 29-én alakult meg a helyi Levente Egyesület. A jegyzőkönyvben szereplő személyek nagyrészt Szilágyitelep kulturális és közigazgatási életének meghatározó egyéniségei.

Jegyzőkönyv

felvétel a „Szilágyitelepi Levente Egyesület” 1927. május hó 29-én tartott alakuló közgyűléséről.

Jelen voltak: Stadler Károly, Düpri Hugó, Freisch István, Cseh Tivadar, vitéz Honvédő Ferencz, Szabó Mihály, Kovács Dániel, Kopilovits Ferencz, Varjú János, Sukola Gyula, Hamfeld Lajos, Niederkirchner Oswald, Röder Nándor, Király Pál, Weiser László, Hetesi István, Miklovics István, Honvédő Lajos, Pollák István, Kovács Gyula, Achátz Lajos, Kurtz István, Kecskeméti Gyula, Sárközi József, Achátz János, Defent Mátyás, Sándor József, Fingerhut József, Horváth József, Molnár Mihály.

Az alakuló közgyűlés korelnökéül Szabó Mihályt, jegyzőül Weiser Lászlót, jegyzőkönyvhitelesítőül Röder Nándort és Kurtz Istvánt választja.

Elnöki széket Szabó Mihály korelnök foglalja el, aki felhívja Stadler Károly előadót, ismertesse a levente egyesületek alapszabályait. Előadó az alapszabályokat pontról-pontra ismerteti.

Korelnök javasolja: mondja ki a közgyűlés, az ismertett alapszabályok alapján levente egyesületté történt megalakulását.

Cseh Tivadar leventeoktató, Weiser László és Varjú János a levente egyesület megalakítása

érdekében emeltek szót. Más felszólaló nem jelentkezvén, korelnök szavazást rendel el.

Javaslatot jelenlévők egyhangúlag elfogadják.

Korelnök javaslatot tesz a levente egyesület tisztikarának titkos szavazás útján leendő megválasztására. A jelölések benyújtása után a szavazatok nyilvánosan történt megszámlálásával az alábbiak szerint választott meg.

Elnök: Stadler Károly

alelnök: Varjú János

jegyző: Weiser László

pénztáros: vitéz Honvédő Ferenc

ellenőr: Kovács Dániel

könyvtáros: Cseh Tivadar

Számvizsgáló bizottság tagjai:

Szabó Mihály, Sukola Gyula, Niederkirchner Oswald

ifjúsági oktató: Cseh Tivadar

Választmányi tagok:

Király Pál, Röder Nándor, Sándor József, Csontos Géza, Magyar József, Tóth Károly, Kerek, József, Kovács Gyula, Polák István, Csiszér József, Sárközi József, Achátz Lajos.

Korelnök felhívja Stadlert az elnöki szék elfoglalására.

Stadler elnök üdvözlő a megalakult levente egyesületet. Varjú korelnök köszöni a bizalmat és szép szavakkal buzdítja az egyesület tagjait hazafias nemes cél iránti törekvéseire.

Elnök felhatalmazást kér a vezetőség számára, hogy a megalakult levente egyesület bejelentése és elismertetése céljából szükséges intézke-

déseket megtehessék. Közgyűlés a felhatalmazást megadja.

Elnök javasolja, hogy a közgyűlés után választmányi ülés tartassék a szakosztályok megalkulása céljából

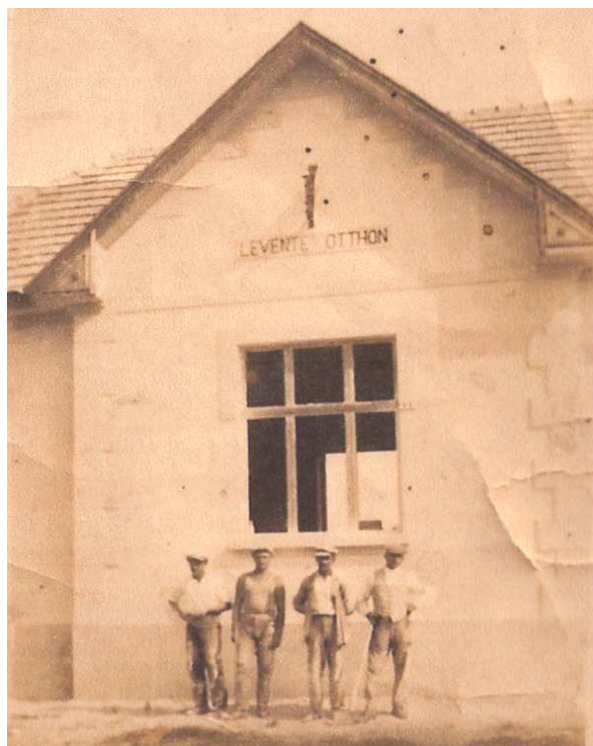
Közgyűlés a felhatalmazást megadja.

Elnök a közgyűlést berekesztettnek nyilvánítja.

K.m.f.

Aláírók: Weiser László jegyző, Szabó Mihály korelnök, Stadler Károly elnök

Helyi vonatkozásban tehát nem beszélhetünk túlzott militáris jellegről. Inkább a kulturális élet kerül előtérbe a Szilágyi telepi Levente Egyesület tevékenységéből. Ez abban is megmutatkozik, hogy felépítik az egyesületük székházát, amely egyben kultúrházként is funkcionál. Itt rendezik meg a kisebb-nagyobb ünnepeket, s természetesen a szakosztályok is itt tartják meg összejöveteleiket.

A Szilágyitelepi Leventeotthon az átadáskor

A Leventeotthon a Postapalotával szemben, a község központjában épült fel. A fenti kép az épület átadása előtt készült. Látható, hogy az ablak mögötti helyiség még nincs bebútorozva, vagyis még nem lakják az otthont. A ház előtt az építők állnak. Az arányok jól megfigyelhetők, hiszen a négy férfi feje felett kezdődik az ablak, s az épület két szárnya is mutatja – bár nem látható egészen –, hogy belső tere is megfelelő lehetett nagyobb összejövetelek, vagy kulturális események megrendezésére.

Leventék zászlójukkal a Leventeotthon előtt

A leventemozgalom tragédiája a II. világháború befejező szakasza volt, amikor a nyilasok leventék tízezreit küldték, kényszerítették a harmezőkre. Azokat is, akik még alig kaptak valamilyen kiképzést. Ezért került nagy részük szovjet hadifogságba, majd hazatérésük után börtönbe. Mintha szegény fiatal tehetett volna az egész világháborúról. A Szilágyitelepi, vagyis ekkor már Horthyligeti Levente Egyesület is megszűnt. Vagyona az állam tartott igényt, bár ez már csak egy üres telek, mivel a háború idején találatot kapott az épület és megsemmisült.

1944. április 13-ai bombázás során, teljesen megsemmisül. Helyére 1948-ban egy emlékmű kerül. Erre meg kellett szerezni a terület tulajdonjogát.

1612/1948

Járási főjegyző Ráckeve 6334/1947. sz. jelentés
Tököl-Szilágyitelepi volt levente egyesület telek tulajdonjoga.

Belügyminiszter Úr!

Tököl község képviselőtestületének a „Horthyligeti Levente Egyesület” tulajdonát képező ingatlan igénylésére vonatkozó határozatát, kérelemmel tekintve pártoló javaslattal felterjesztem.

1948. I. 28.

Az emlékmű 1948. március 15-én lett felavatva. A kultúra és a hazaszeretet ezzel a jelképpel vált folytonossá Szigethalmon.

POLGÁRI LÖVÉSZ EGYESÜLET 1932

Trianon követően több olyan egyesület, mozgalom és társulat jött létre, amely valamilyen módon orvosolni próbálta azokat a sebeket, amelyek az országot érték, beleértve ebbe azt is, hogy megtiltották védekezési lehetőségét, hiszen az általános hadkötelezettséget a békeszerződés határozottan megtiltotta. A sportolást viszont nem. A lövészet tulajdonképpen sport, amelyet bárki űzhet. Ebből az alapelvből kiindulva jöttek létre hazánkban a különböző Polgári Lövész Egyesületek. A hangsúly itt az első szón volt. Márpedig abban senki nem találhat kivetnivalót, ha a polgárság egy része sportlövészettel foglalkozik szabadidejében.

Polgári Lövész Egylet már 1867-ben is létezett, mégpedig Hódmezővásárhelyen. Célját az alábbiakkal fogalmazták meg: „Egyedüli célja az egyletnek kellemes társalgás általi művelődés és céllovás gyakorlásában az időt eltölteni.” Tulajdonképpen ezt a háttérrel használták fel az utódok az 1930-as években. Működésük során működvelő előadásokat, kirándulásokat is szerveztek, ezáltal kulturális missziót is betöltöttek.

A Horthyligeti Polgári Lövész Egyesület tulajdonképpen az országos hálózat egyik kis egysége volt. Az Alapszabály és az egyesületre vonatkozó minden előírás központilag lett meghatározva. Ez egyben meghatározta működésének minden mozzanatát. Az Általános rendelkezésekben olvashatjuk, hogy bár főként a céllovás sport az egyesület feladata, azért a hazafias érzelmek ébrentartása nagyon fontos. Ugyanakkor a jelvényen szereplő szó is – A HAZÁÉRT – egyértelműen militarista jellegű, még akkor is, ha civilként is mindenkor hazánkért élünk.

I. FEJEZET

Általános rendelkezések

1. § Az egyesület címe, székhelye, működési területe, jelvéje, hivatalos nyelve, pecsétje, színe és jelvénye.

Cím: Horthyligeti Polgári Lövész Egyesület

Székhely: Horthyliget

Működési terület: Horthyliget

Jelige: HAZÁÉRT

Hivatalos nyelv: magyar

Pecsét: Ovális alakú, rajta köriratban az egyesület címe és székhelye, a köriraton belül két keresztbe fektetett puská, a puskák fölött a magyar szent korona.

Szín: Magyar nemzeti szín

Jelvény: Kétoldalt babérkoszorúval övezett fémpajzs, a pajzson két keresztbe fektetett puská, a puskák fölött a magyar szent korona, belőle kiáradó sugarakkal, a pajzs felső felfelé hajló körívén „A HAZÁÉRT” felirat.

2. §. Az egyesület célja és eszközei:

Cél: A céllovás sport iránti érdeklődés felkeltése, ébrentartása és a céllovás gyakorlása. Az egyesület a főcélként kitűzött céllovás sporton kívül súlyt helyez a tagok vallásos és hazafias érzésének erősítésére, erkölcsi felfogásának nemesítésére, jellemének szilárdítására, a lövész bajtársi szellem kifejlesztésére, a tagoknak egymásközi kölcsönös támogatására, ismereteinek bővítésére és a többi sportágak űzésére.

Eszközök: Az egyesület céljainak elérésére lövőtereket rendez be, lövőgyakorlatokat, versenyeket, ünnepélyeket, ismeretterjesztő és műkedvelő előadásokat, tanfolyamokat, kirándulásokat stb, stb, rendez.

Az egyesületi élet előmozdítására, a tagok együttérzésének és összetartozásának ápolására könyvtárral, folyóiratokkal stb. felszerelt lövészotthont létesíthet és tarthat fenn.

Az egyesület működéséből minden politikai jellegű mozgalmat kizár, mint ilyen, magát semmiféle politikai irányban nem érvényesíti.

Az egyesületben vallásfelekezeti, nemzetiségi és bérkérdéseket tárgyalni, nyereszkesedésre alapított szerencsejátékot űzni tilos.

A Polgári Lövész Egyesületek lehetőséget adtak azoknak a felnőtteknek, akik már a Levente Egyesületbe koruk miatt nem léphettek be, és késztetést éreztek arra, hogy a harctéren elsajátított célba lövés tudományukat tovább fejlesszék. Amennyiben pedig nem voltak még katonák, úgy civilként kaphattak kiképzést a fegyverek használatára. Nem katonai szervezet volt az egyesület, de a fegyverek használata nagyon nagy odafigyelést és fegyelmet követelt.

A Horthyligeti Lövész Egyesület tevékenységéről, esetleges versenyeiről, vagy rendezvényeiről nem sikerült semmit megtudnom. A tagság névsorából azonban sok mindent ki lehet következtetni. Ugyanakkor az egyesület vezetősége és tisztikara is azt bizonyítja, hogy társadalmi, kulturális és közéleti szempontból is nagyon nagy figyelmet érdemel.

Elnök: Balló József
Ügyvezető elnök: Tausch József
Alelnök: Woháner Géza
Főtitkár: Kemény Árpád
Titkár: Faragó Sándor
Pénztáros: Strohmayer Gáspár

Ellenőr: Wasinka Ferenc
Háznagy: Kotsis Gyula
Orvos: dr. Berzenkovics Benő
Ügyész: dr. Rogyák Ernő
Számvizsgáló bizottság:
vitéz Honvédó Ferenc és Kovács Dániel

M á s o l a t .

Alakuló jegyzőkönyv.

Készült Horthy-ligeten, 1932. évi november hó 29 n.
a Horthy-liget - i
Polgári Lövészegyesület alakuló közgyűlésén.

Jelen voltak:

Balog József
Baurian József
Klauszky Béla
Kali Gyula
Kovács Keresztély
Király Pál
Wasinka Ferenc
Tausch József
Strohmayer Gáspár
Kapri Ferenc
Rödel László
Toll Károly
Toll Kálmán
Lukács József
Vitéz Honvédó Ferenc
Kovács Dániel
Kemény Árpád
Preporc László
Balogh Domonkos
Kovács Ignác
Faragó Sándor
Kovács István
Kereszt József
Kali Károly
Fekete József

Woháner Géza
Paraj László
Novák László
ifj. Sándor József
Keresztély Gyula
Cserkény Gyula
Balogh József
Lőrinc Domonkos
Kovács István

Összesen 34 tag jelenlétében.

Kelt Horthy-liget, 1932. évi november hó 29 n.

Hitelesítjük:

Klauszky Béla s. k.

Király Pál s. k.
a közgyűlés elnöke.

Baurian József s. k.

Woháner Géza s. k.
a közgyűlés jegyzője.

A másolat hitelesű:
Horthy-liget, 1932. évi november hó 3-án

Kallós János
Polg. Löv. Egy. elnöke.

HADIÁRVÁK SZÖVETSÉGE (HONSZ)

Hazánknak mindig szüksége volt és van fiai szeretetére, mert boldogtalan azon anya, kinek gyermekei nem szeretnek. E szeretet azonban nem egyenlően mutatkozik meg. Sokan vannak, akik önzetlenül, de számtalan olyan is, akik érdekből vallják ezt. Vértivataros idők sűrűn próbára tették hazafiságunkat. A helytálló leggyakrabban áldozatokká váltak, míg a számítók kihasználta minden lehetőséget, hogy túléljenek időszakokat, ha kellett árulással, ha kellett becsstelenséggel.

A hazaszeretet nem iskolai tantárgy, azt megtanulni nem lehet, de az oktatás jellege nagyban meghatározza, hogy milyen érzelemmel hagyják ott a diákok az iskolapadot. A család is formálja gyermekeit s ezt tapasztalni lehet akkor, ha próbatételre kerül a sor. A hazáért meghalni dicsőség! Ezt a mondatot sokszor félrevezetésként használták fel, hogy az adott politikai nézeteket a néppel, és a nép tömegek naivitásával hitelesítsék.

A rendszerek változnak, a nézetek úgyszintén, csak egyedül mi vagyunk itt állandó tényezők, mi az egyszerű emberek, mi a szebbre és jobbra vágyók, mi, a naivak és mi, akiket hol agitációval, hol erőszakkal kényszerítenek bele a világpolitikába. A vége azonban mindig az, hogy az ártatlan, parancsot teljesítő kerül bíróság elé, a parancsnokok, az eszement diktátorok pedig nevetve, arcátlanul átfestik magukat, hogy életüket mentse bármi áron is.

Az eszmék összeütközése, a mérhetetlen harácsolási vágy rettenetes világágésekhez vezetett többször is. Az egyszerű ember nem a magas politika miatt harcolt oroszládként, bátran és nagyon sokszor az életét is kockáztatva, hanem az otthonmaradtakért. Az ő boldogulásuk, az ő jövőjük lebegett szemük előtt, mert csak így lehetett egyik napról a másikra túlélni mindazt a sok szörnyűséget, ami a környezetükben lezajlott.

Az I. Világháborús frontokon sokszor előfordult, hogy az ellenséges lövészárkok csak néhány méterre voltak egymástól. Így a lövöldözés szünetében egymással beszélgetni is tudtak, sőt volt rá alkalom, hogy karácsonykor egymást megajándékozták. De amikor kiadták a tűzparancsot, akkor bizony minden teketória nélkül lőttek egymásra. Nem haragból, hanem a túlélés egyszerű ténye miatt. A tét nem volt más, mint az

élet és a hazatérés a szeretett családhoz, az otthonhoz.

Azért sokan túléltek, sokan visszajöttek s beszámolóik alapján az itthon maradottak is megismerhették az elmúlt szörnyűségeket, a halált, a vért, a szenvedést, a kínt, a fájdalmat. Persze voltak olyan történetek is, melyek nem a rossz oldalát mutatták be a háborúnak. Emberként, bajtársként, ismerősként nagyon sok vidámsággal kellett feloldani a fegyverropogás által átélt feszültséget. Voltak akik megsebesültek, mások megrokkantak, de legalább éltek és hazatértek szeretteikhez.

Természetesen jutalom is volt, hiszen a túlélők elviszik hírét a csatáknak s másképpen hangzik majd a mások előtt elmondott történet, ha a végén a csatát megjárt katonák kitüntetés, érmet, vagy egyéb elismerést kaptak. A Horthy Miklós által 1920-ban alapított Vitézi Rend is bizonyos mértékben ezt a célt szolgálta. Olyan személyeket avattak a rend tagjaivá, akik harcokban, vagy esetleg egyéb módon tűntek ki a magyar nemzet szolgálatában. Tagjai vitézi telket, azaz földbirtokot is kaptak, és a „vitéz” előnevet használhatták, a cím használatára a Rend alapszabálya szerint a legidősebb férfi leszármazott is jogosulttá vált.

Itt Szilágyitelepen is találkozunk több vitézi előnévvel rendelkező személlyel. Érthető hát, hogy valamilyen módon ezt szerették volna megköszönni akkor, amikor összefogva, közösen kezdeményezték településüknek a Horthyliget elnevezését

Aki megérti a háborút, megérti az emberiséget is. Az emberiség története ui. a háborúk története. Amióta írott történelem van, se szeri, se száma a háborúknak. Ez sajnos tény! A fő kérdés az, hogy miért keletkeznek a háborúk? Ezerféle elmélet van erre is, de ezek közül egyik sem teljesen helytálló. Én azt gondolom, hogy a legtöbb háború oka az emberi gondolkodásmódban gyökerezik. Épeszü, erkölcsösen gondolkodó ember, nem akarhat háborút. Az épeszü ember fel tudja mérni az erőszakos tettek következményeit, ezért békére törekszik. Békét akar a családban, abban a kisebb-nagyobb közösségben, amelyben él. A nyugalom és a szeretet azonban kétséges, ha elveszítjük támaszunkat, szeretteinket. A csatából nem mindenki térhetett vissza. Sokan ál-

dozatokká váltak egy esztelen és céltalan eszme miatt.

Az itthon maradt özvegyek és árvák könnyei már nem hozhatták vissza a családfőt. Támaszra volt szükségük s ezt nem mindig lehetett megoldani a családon belül. 1928-ban megalakult a **HONSZ**, a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége. A HONSZ megteremtette a hadigondozottak között a nemzeti alapon álló egységes közszellemet és tagjai között a bajtársi együttérzést magas fokra emelte. Nagy felvilágosító munkával megnyerte a hadigondozottak részére a társadalom megbecsülését és jóindulatát. Erre szükség is volt, hiszen az egyén fájdalma így tudta tompítani a közösség összetartó ereje. Horthyligeten 1933-ban jött létre a helyi szervezet.

JEGYZŐKÖNYV

Felvétetett Tököl-Horthy-ligeten 1933. évi február hó 19-én a Hadirokkantak és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége (HONSZ) helyi fiókjának alakuló közgyűlésén.

Jelen vannak: Bagossy Géza, Barkó András, Bugyi István, Demény Zoltán, Gáspár Jenő, Gubovics István, Fodor István, vitéz Honvédő Ferenc, özv. Jakubek Jánosné, Jaczkó András, Kemény Árpád, Kenyeres István, Kurán István, Klanszky Béla, Kontha Sándor, Kapus István, Leskó Mihály, Lorbach István, Miklovics István, Nagy Béla, Nagy István, Nuczás János, Pusztai József, Prepszent István, Róka Antal, Ruzsik Lajos, Sinka József 2. hadiárva képviselőjében, Szilvási Béla, Vászini Antal, Zsembery Emil, Benes János, Simon Gyula, Strohmayer Ferenc, Tóth Károly.

Az összehívók nevében Bagossy Géza hadirokk. v. főhadnagy felolvassa a ráckevei főszolgabírájától a részére 733/1933. kig. sz. alatt érkezett véghatározatot a mai gyűlés megtartásának engedélyezése tárgyában. Üdvözlí a megjelent bajtársakat és a rendőrhatalósági teendők ellátásával megbízott Láday Gyula községi főjegyzőt.

Mielőtt munkánkat megkezdenők, felhívja a jelenlévőket, hogy álljanak fel és mondjuk el a magyar Hiszekegyet.

Ezután Bagossy Géza indítványozza, hogy a gyűlés levezetésére válasszanak korelnököt, jegyzőkönyvvezetőt és két hitelesítőt.

Korelnöknek ajánlja Zsembery Emil bajtársat, jegyzőkönyvvezetésére Kemény Árpádot, hitelesítésre pedig Ruzsik Lajost és Gáspár Jenőt.

A jelenlevők egyhangúlag elfogadják.

Alapszabály ismertetés. Korelnök üdvözlí a szép számmal megjelent bajtársakat, előadja, hogy mint volt pesti lakosoknak, nekik ezen egyesülésre nem igen van szükségük, mivel az munkát és fáradságot jelent részükre, mindazáltal engedve a bajtársak kérésének, Bagossy Géza kipróbált és hadirokkant ügyben régi harcossal karöltve felveszik a szervezés nehéz munkáját, de ellenértékül nem az okvetetlenkedést és sokszor tapasztalt régi bűnt, a gáncsolódást kéri, hanem a bajtársi szeretetet, együttérzést és összetartást ápoljuk és kövessük. Ennek előrebocsátása után felkéri Bagossy Géza bajtársat, hogy legyen szíves ismertesse a HONSZ belügyminiszterileg jóváhagyott alapszabályát.

Bagossy Géza pontról-pontra felolvassa az alapszabályt. Az elnök felteszi a kérdést, hogy elfogadják-e magukra nézve kötelezőül teljes egészében annak minden pontját, vagy nem?

A közgyűlés a felolvasott alapszabály minden egyes pontját teljes egészében elfogadja s ezt az elnök határozatilag kimondja.

3.) Választás. Korelnök előadja, hogy most már az elnökség és választmány, valamint a felügyelőbizottság megválasztása következik, melyre nézve Ruzsik Lajos bajtárs néhány bajtársával már egy jelölő névsort állított össze. Ha ezt a közgyűlés elfogadja, úgy kéri azt felolvasni. Mielőtt azonban ezt megtenné, a kételyek eloszlátása végett felteszi a kérdést, hogy van-e kifogása az ellen valakinek. Minthogy ellenvető nem lévén, kéri Ruzsik bajtársat a jelölő névsor felolvasására. (Felolvassa.)

Elnöknek ajánlják: Bagossy Géza v. főhadnagyt, alelnöknek: Vászini Antalt, pénztárosnak: Ruzsik Lajost, jegyzőnek: Kemény Árpádot. Ellenőröknek: Gáspár Jenőt és Jaczkó Andrást. Választmányba: Zsembery Emil, Róka Antal, Lorbach István, Pótagul: Kapus Istvánt és Nuczás Jánost.

Elnök minden egyes név ajánlása után felteszi a kérdést, elfogadja-e a közgyűlés az illető ajánlottat megválasztottnak? Minthogy ellenvetés nem történt, tehát az elnök nevezetteket megválasztottnak jelenti ki.

Korelnök megbízatása lejárván, ezután felkéri Bagossy Géza elnök bajtársat, hogy foglalja el az elnöki széket és vezesse ezt az egyesületet az ő agilitásával és ismert tehetségével virágoztassa fel.

Bagossy Géza elfoglalván az elnöki széket, megköszöni úgy maga, valamint bajtársai nevében a megválasztást. Ígéri, hogy azon lesznek, hogy e kis egyesületnek nemcsak szellemileg,

hanem gazdaságilag is nagygyá tegye. E téren sok munka vár rájuk, mert 14 év mulasztását kell pótolni. Az egyesülésre azért is szükségünk van, hogy egy táborban legyünk nemcsak magunk, hanem országos központunk támogatása céljából. Ottan érdekünkben ennek lelkes vezetői olyan eredményes munkát végeznek, hogy nemcsak azt érdemlik meg, hogy szeretettel gondolkunk rájuk a hadirokkant törvény szorgalmazásáért, hanem ezért a munkáért örök hálánk és elismerésünk illeti a HONSZ országos elnökségét. Ha nem is sikerült kívánalmainkat 100%-ban érvényre juttatni, de 14 év után legalább elismernek bennünket és meg van adva az alap az illetmények emeléséhez és más egyéb kedvezményekhez. Hálánk és elismerésünk ezért Gömbös Gyula miniszterelnök bajtársunknak, aki nemes kezdeményezéssel járult hozzá jogos és régen húzódo követelésünk teljesítéséhez a mai súlyos gazdasági viszonyok közt is. (Éljenzés.) Kéri a bajtársakat összetartásra és egymás iránti szeretetre.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Kemény Árpád jegyzőkönyvvezető, Zsembery Emil korelnök, Bagossy Géza elnök.

Hitelesítjük: Gáspár Jenő, Ruzsik Lajos.

A jegyzőkönyvhöz csatolva lett egy lista, amely felsorolja a község hadigondozottjait, vagyis rokkantjait. 32 személy került fel erre a névsorra. Nevük mellett ott szerepel a sérültséget, rokkantságot jelentő százalékos érték.

A helyi szövetségbe beléptek özvegyek is. Ők 18-an voltak. A HONSZ helyi képviselétől túl

sok információ nincs, az alakuló jegyzőkönyvön kívül.

Viszont rábukkantam egy tanulmányban a Horthyileti HONSZ elnökéről szóló hírre. Az 1919-es proletárdiktatúra idején több tanár is a régi rend ellen emelt szót. A bukás után ezeket az embereket bíróság elé állították. A tanítók ezeken kiemelt helyen szerepeltek. Többet börtönbe zártak, másokat csak állásuktól fosztották meg, de volt aki tovább taníthatott.

Bagossy Géza.. A 42 éves, ref. vallású tanító 1918. végén érkezett haza a harcterről, betegen. A szakszervezet biztosított neki munkát, hogy valamiből élni tudjon, s 1919. március 7-én a Pest vármegyei Tanítók Nagygyűlését ő nyitotta meg. 1919. nov. 30-án nem kis bátorságról tanúskodva írta a vármegyei közig, bizottságnak: „Több tanítótársam vett részt, hasonló mozgalomban, mégis a hajuk szála sem görbült meg. Mások a legnagyobb vörösök voltak, mint sok más ébredő magyar s most a legvéresebb fehérnek mutatkoznak”

Az 1919-es Tanácsköztársaság is az előző világháború utórezgése volt új eszmékkel új elképzelésekkel. A politika most is az egyszerű emberekre telepedett s még mélyebbre próbálta sülyeszteni emberi mivoltukban.

Végző fokon, mindennek az oka a butaság. Amíg az emberekkel el lehet hitetni, hogy a házáért ölni dicsőség, addig lesz háború. Legelőször is a butaságot kellene megszüntetni. De vajon van a butaság ellen orvosság? Egyelőre sajnos nincs. Félő, hogy soha nem is lesz.

Tököl község és a hozzá tartozó Horthyileti hadigondozottjai.

1. Bagossy Géza 75% akv. v. fhdgy.
2. Gáspár Jenő 100 " Rökemb
3. Mucsis János 100 " "
4. Farkas István 75 " "
5. Lorbach István 75 " "
6. Pollák Gyula 75 " orvos.
7. Ruzsik Lajos 50 " tiz.

A hadigondozottakról készült névsor egy részlete

HORTHYLIGETI SPORT CLUB 1932

Nemzeti érdekeket képviselő egyesület, mely alkalmat nyújt, hogy tagjai a test-edzés minden ágában rendszeres felkészülésben és foglalkozásban vehessenek részt, egyre több alakul az országban. Elsődleges cél ebben mindenképpen az, hogy egy jó fizikai állapotú fiatalság szerveződjön úgy, hogy hazafias érzelmei is a megfelelő irányba mutassanak.

A sport mindenképpen egy nagyon jó közösségformáló kapcsolódás, hiszen a közös edzések, kirándulások, bajnokságok arra való, hogy a csapat minden tagja megismerje egymást, ugyanakkor büszkéik lehessenek teljesítményükre, elért eredményeikre. Nem a győzelem, hanem a részvétel a fontos. Ez nagyon frappáns jelmondat és a sportnak valóban ez a fő célja. Természetesen a siker is nagyon számít, hiszen ez ösztönözheti még több munkára és nagyobb teljesítményre a tagságot, a sportolót.

1932. január 11-én BIZALMAS jelzéssel egy levél érkezik Pest megye főispánjához.

Méltóságos Főispán Úr!

Belügyminiszter Úrhoz leendő továbbítás végett, megküldöm azzal, hogy az egyesület megalakulását illetőleg az alapszabályok jóváhagyását közigazgatási szempontból nem véleményezem, mert Pest vármegye testnevelési és ng. felügyelőjének jelentése szerint az elnökség nem megbízható, az egyesület tisztikarában több büntetett egyén van, az alakulat nem játszik a MOVE labdarúgó ligájában s így a „MOVE” név viselésére nem jogosult.

Budapest, 1932. január 7.

A Belügyminisztérium nem engedélyezi a sportkör megalakulását a MOVE keretein belül. A szervezők azonban a sport iránt való elkötelezettségüket bizonyítva július 21-én megalakítják a Horthy-ligeti Sport Clubot. Néhány év múlva azonban már a MOVE keretein belül sportolnak.

„HORTHY-LIGETI SPORT CLUB”

ALAPSZABÁLYAI

I. FEJEZET

1.) Az egyesület neve: *HORTHYLIGETI SPORT CLUB* (röviden: *”H.S.C.”*)

2.) Székhelye: *Tököl-HORTHYLIGET*

3.) Működési területe: *Horthyliget és a kerületi községek*

4.) Hivatalos nyelve: *magyar*

5.) *Pecsettje: körbélyegző ”Horthyligeti Sport Club 1932” szöveg*

6.) Színei: *lila-fehér*

Jelvénye: lila-fehér címerpajzs ”H.S.C.” rövidített névvel.

2. §

Az egyesület célja:

Tököl-Horhyliget és környéke ifjúságának hazafias szellemben nevelése, velük a sport minden ágának (labdarúgás, atlétika, torna, stb.) műkedvelő (amateur) alapon műveltetése, a sporszeretet, bajtársi szellem, összetartás, fegyelem, kölcsönös áldozatkészségnek a tagok és közönség körében minél tökéletesebb meghonosítása.

3. §

A célkitűzést szolgáló eszközök:

Alapító-, pártoló-, és rendtagsági díjak, ünnepélyek-, előadások-, és versenyek, adományok, alapítványok.

Záró rendelkezés:

”Azon esetben, ha az egyesület alapszabályszerű célját és eljárását be nem tartja, hatáskörét túllépi, államellenes működést fejt ki a közbiztonság és közrend ellen súlyos vétséget követ el, vagy a tagok vagyoni érdekeit veszélyezteti, a magyar királyi belügyminiszter az egyesület ellen vizsgálatot rendelhet el, annak eredményeként az egyesület működését felfüggesztheti vagy azt végleg fel is oszthatja.

Kelt Tököl-Horthyligeten, 1932. évi július hó 31. napján”

A Horthyligeti Sport Club néhány év múlva átalakul, vagyis inkább beleolvad(?) a MOVE Egyesületbe. A cél ugyanaz: sporszeretet, bajtársiasság, fegyelem és áldozatkészség. De erről részletesebben a következő fejezetben írok.

M e l l é k l e t.

a "Horthyligeti Sport Club" alakuló közgyűlésén 1932. évi július hó 31. napján megjelentekről, foglalkozás és lakjegyzéke mint a jegyzőkönyv kiegészítő része.

1/. Ács	János	Hév.mozdonyfűt	Horthyliget
2/. Aschim	Ferenc	lakatos segéd	Tököl
3/. Balázs	István	gépkocsivezet	Horthyliget
4/. Balogh id. Károly	ny. Máv. fűt	Horthyliget	
5/. Balogh ifj. Károly	kereskedősegéd	Horthyliget	
6/. Balogh Ján	János	géplakatos	Horthyliget
7/. Csőka	Márk	cipészmeister	Horthyliget
8/. Fehér	Ignác	ny.Hév. kalsuz	Horthyliget
9/. Gerbics	István	tanuló	Horthyliget
10/. Goró	Dezső	szabósegéd	Horthyliget
11/. Gubovics	István	keresked	Horthyliget
12/. Jacsó	András	építő mester	Horthyliget
13/. Kecskeméthy Gyula	borbálynester	Horthyliget	
14/. Kecskeméthy Sándor	cipészmeister	Horthyliget	
15/. Kemény Árpád	magántisztvisel	Horthyliget	
16/. Király	Pál	kéményseprő mest.	Horthyliget
17/. Kurtz	István	gépkocsivezet	Horthyliget
18/. Mizes	Sándor	asztalos segéd	Horthyliget
19/. Novák	Sándor	gazd. munkás	Horthyliget
20/. Ruzsik	Lajos	dohányüzsdés	Horthyliget
21/. Sándor József	kőműves segéd	Horthyliget	
22/. Sárközy	József	asztalossegéd	Horthyliget
23/. Stefán	Ferenc	keresked	Horthyliget
24/. Tóth	Károly	kőművesmester	Horthyliget
25/. Vasinka	Ferenc	magánzó	Horthyliget
26/. Varju	János	cipészsegéd	Horthyliget
27/. Weiser	László	Máv.tisztvisel	Horthyliget
28/. Wohner	Géza	ál. tanító	Horthyliget

Kelt mint fent.

Király Pál s.k.
elnök.

Varju János s.k.
Wohner Géza s.k.

Gubovics István s.k.
jkkvezető.

24. március hoteléül:
Reu. és... 14893

MOVE HORTHYLIGETI TÁRSADALMI ÉS SPORT EGYESÜLET

Horthyligetről készült képeslapon találkoztam először a MOVE-sportpályáról készült fotóval. Ez kiindulópontot adott a kutatás során, hogy közelebbről is megismerjük az 1930-as évek végén szervezett sportéletet, hiszen saját pályával is rendelkeztek. Ezek után már nem sok időmbe telt, hogy kezembe vehettem az 1938-ban alakult *MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sportegyesület* alapszabályát és tagságának névsorát. A levéltári anyagban később megtaláltam ennek az előzményét. A főispánnak írt levél elmarasztalja a sportkör vezetőségét s így nem alakulhatnak meg a MOVE keretein belül. A sportolni vágyók éppen ezért ideiglenesen alakítják meg a HSC-t.

Először azonban nézzük meg, mi is volt a MOVE, milyen célt tűzött ki maga elé és itt helyben milyen módon működött?

A Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) egy szélsőjobboldali csoportosulás volt Magyarországon, Gömbös Gyula vezetésével, aki még 1918 végén is szerette volna valamilyen módon megmenteni hazánkat a kialakult helyzetből. Az őszirózsás forradalom után is próbálta megmenteni a történelmi Magyarország területét. A tartalékosokra és a hátszágban élő hadra fogható férfiakra számított akkor, amikor a hadsereg újjászervezését elkezdte. Egyik fontos lépés volt elképzelésének végrehajtása során a MOVE megalakítása. Kezdetben kizárólag katonatisztekkel álló, paramilitáris, civil szervezet volt, melynek legfőbb célja a kommunista forradalom téveszméi elleni összefogás. Nem titkolt szándéka volt az ellenség által elfoglalható területek megvédése. 1918. november 15-én alakult meg a MOVE. Létrehozásában segített Bajcsy-Zsilinszky Endre is.

1919. július 5-én nagyszabású díszgyűlést tartottak Szegeden. Itt Gömbös Gyula országos elnök javasolta a résztvevőknek, hogy az akkori hadügyminisztert, Horthy Miklóst válasszák meg díszelnöknek. Ez meg is történt. Talán éppen ennek apropóján gondolták a későbbi Horthyliget lakói, hogy valamilyen módon kötödni kell ehhez a mozgalomhoz, már csak a név alapján is.

A MOVE irreguláris csapatként is jeleskedett a hírhedt budaörsi csatában. IV. Károly király vissza akarta foglalni trónját 1921 októberében. Ezt próbálták megakadályozni a kormányhoz hű

erők. Hozzájuk csatlakozott a MOVE néhány csoportja s így sikerült megghiúsítaniuk a második királypuccsot.

A későbbiekben hasonló szándékkal működtek, mint a levante mozgalmat. A szégyenletes trianoni békeszerződés után le kellett csökkenteni az ország haderejét és semmiféle olyan szervezet nem jöhetett létre, amely a hadviseléshez kötődött volna. A MOVE keretein belül is működött lövészegylet. Erre utal a MOVE Országos Elnöksége 1/1941. számú körlevelének egyik pontja is:

„...a MOVE egyesületek bárhol jogosultak céllövő szakosztályt felállítani, illetve céllövészeti kiképzést folytatni.”

Ez tulajdonképpen egy fegyverhasználati kiképzésnek is felfogható. Persze nemcsak katonai jellegű egyesületek voltak a MOVE keretén belül. Kulturális, társadalmi és sport tevékenységek is helyet kaphattak. Ezáltal egy többcélú társulat jöhetett létre a településeken.

Horthyliget lakossága is fogékony volt a sportra, a kultúrára. A szabadidő hasznos és kulturált eltöltésére óriási igény volt. Ennek tudatában kezdődött el a helyi egyesület szervezése. még 1932-ben. A HSC-ként bejegyzett csoport végül 1938-ban átalakul s veszi fel a MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület nevet. A fellelt dokumentumok alapján az elnöke Szeredi József, főtitkára pedig Ohidy Zoltán volt.

Egyes vélemények szerint fasiszta jellegű szervezeteknek is otthont adott. A MOVE tagegyesületi alakulat alapszabály azonban világosan meghatározza a célját. Jelmondata: „*Becsülettel a Hazáért!*”

Nézzük meg a helyi szervezet működési szabályzatát. Az alapszabály I. Fejezete az Általános rendelkezésekkel kezdődik:

1 §.

- a.) Az alakulat neve: *MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület.*
- b.) Az alakulat székhelye: *Horthyliget.*
- c.) Az alakulat működési területe: *Horthyliget és környéke.*
- d.) Az alakulat hivatalos nyelve: *magyar*
- e.) Az alakulat pecsétje: *Move Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület 1938.*
- f.) Az alakulat jelvénye: *a MOVE országos jelvénye.*
- g.) Az alakulat színei: *Lila-fehér*

2. §.

Az alakulat célja

A MOVE támogatásával és felsőbb irányítása mellett, mint annak szervi része, a magyar faj szeretetének, megbecsülésének, nagyra hivatottságának, nemzeti önértetének tudatát felébreszteni, fenntartani és erősíteni; a nemzet erőinek kifejtése érdekében a magyarok lelki és testi képességeit növelni és gyarapítani; e cél érdekében a magyar ifjúságot nemzeti és keresztény szellemenben nevelni, velük s a magyar férfiakkal és nőkkel a sport minden ágát nemzeti és amatőr szinten művelni, az ehhez szükséges eszközöket megszerezni; az alakulat kebelében és azon kívül a szép, jó és igaz iránti érdeklődést, a műveltséget, a bajtársi szellemet, összetartozást, fegyelmet, kölcsönös áldozatkészséget és önsegélyt, valamint a keresztény valláserkölcset minél tökéletesebben meghonosítani. Az egyesület pártpolitikával nem foglalkozik, politikai pártokat és pártpolitikával foglalkozó egyesületeket nem támogat és ilyenekkel nem áll összeköttetésben. Az egyesületben politikai, nemzetiségi és munkabérekérdéseket tárgyalni tilos.

3. §.

Az alakulat célkitűzéseit szolgáló eszközök

a.) Előadások, ünnepélyek, tanfolyamok, gyakorlatok, könyvek, folyóiratok.

b.) Tagdíjak, adományok, versenyek, klubházak, sporttelepek, nevelő célzatú műhelyek, jogsítványok.

c.) Gazdasági, valamint társadalmi vállalkozások.

37 oldal terjedelmű és 21 §-t foglal magába az alapszabály. A megfogalmazása közel áll a katonai stílushoz, de ez érthető is, hiszen megalapítói katonatisztek voltak. A nemzeti öntudatra való felhívás és ennek kihangsúlyozása se véletlen, hiszen éppen a trianoni békediktátum utáni években vagyunk, amikor az elkeseredettség és a nemzeti depresszió hatalmasodik el az embereken. A politikamentességet ennek ellenére kihangsúlyozzák – és ez így jó. Nekem leginkább az a rész tetszik a célkitűzéseknél, amely „a szép, jó és igaz iránti érdeklődést” hangsúlyozza ki.

Számunkra az teszi érdekessé a fellelt dokumentumot, hogy megtalálható benne az egyesület tisztikarának és a tagságnak névsora. Szeretném kihangsúlyozni, hogy a tisztikar itt nem katonai rendfokozatokat jelent. Mai megfogalmazásban vezetőségnek mondanánk. Ebben az időszakban alakult egyesületeknek a tisztségviselőit tisztikarként jegyezték be.

MOVE sportesemény

Az 1940 februárjában kibocsátott országos elnöki körlevél értesíti a tagegyesületeket az alapszabály módosításáról. Az utasítás bevezetőjeként felhívja a figyelmet az életmód megváltoztatására. Hazánkat ekkor még nem érinti a harcok szörnyű valósága. Árvizek és belvizek következtében a természetlag nagymértékben csökkent, így a takarékosagra is ösztönöz az elnöki körlevél.

„Neveljük Bajtársainkat takarékosagra, mert ez a mai időkben a nemzetépítés egyik értékes eszköze...” Így szól az egyik figyelmeztető mondat. Az alapszabály módosítását minden egyesületnek el kell fogadnia, majd azt a jegyzőkönyvekkel együtt vissza kell küldeni a központba.

Horthyligeten működő MOVE egyesület is megtartotta közgyűlését 1941. március 16-án.

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1941. március 16-án Horthyligeten a Balogh vendéglőben lévő MOVE hivatalos helyiségében; a MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület évi rendes s egyben alapszabály módosító közgyűlésén. A jelenlevők névsorát lásd a mellékelt íven.

A közgyűlést a megjelentek üdvözlésével Szeredi József elnök nyitja meg. Megállapítja, hogy a közgyűlés szabályszerűen lett egybehívva.

A jegyzőkönyv vezetésére Ohidy Zoltán főtiszt, annak hitelesítésével Fekete Pál és vitéz Bognár Ferenc bajtársakat kéri fel, majd pénztáros jelentése alapján megállapítja, hogy a három hónapnál nagyobb tagdíj hátralékban nem lévő 111 tag közül 79 van jelen s így a közgyűlés határozatképes s az alapszabály módosításához szükséges 2/3 többség meg van.

Elnök felkéri Woháner Géza ügyv. alelnököt az ügyrend, illetve annak 1.) pontját képező alapszabály módosítás ismertetésére.

Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a MOVE országos elnöksége a m.kir.B.M.365.755/1939. VII. sz. alatt kelt átirata alapján felhívta az egyesületet hogy régi alapszabálya helyett a 151574/1940

VII. sz. alatt jóváhagyott MOVE országos alapszabályt fogadja el.

Ügyvezető alelnök a következőkben részletesen ismerteti az új alapszabályt, melyet a közgyűlés, elnök felhívására egyhangúlag elfogad.

Az egyhangú közgyűlési határozat kihirdetése után elnök utasítja ügyv. alelnököt, hogy az alapszabályokat, a közgyűlési jegyzőkönyvet, a jelenlévők és az új tisztikar névsorát a MOVE orsz. elnökségéhez, majd annak láttatása után az 1. fokú közigazgatási hatóság útján a m. kir. Belügyminisztériumhoz terjessze fel.

A továbbiakban a közgyűlési tárgysorozatot tárgyalják le.

Horthyliget, 1941. március 16.

A jegyzőkönyvhöz két melléklet is lett csatolva. Mindkettő nagyon fontos számunkra, hiszen itt fel vannak sorolva a Horthyligeti MOVE Társadalmi és Sport Egyesület vezetősége és a teljes tagság is. Az értéke abban mutatkozik meg, hogy a nevek mellett fel vannak sorolva az illetők foglalkozása is. Itt látható és érzékelhető mindaz, ami jellemző volt a kezdetektől Szilágyitelepre, Horthyligetre, Szigethalomra, a vegyes társadalmi réteg, mely alakította, formálta a fejlődő civil közösséget. A foglalkozások egyben bemutatják azt is, hogy kik voltak a helyi iparosok, kereskedők, földművesek.

1. sz. melléklet

A Horthyligeti MOVE Társadalmi és Sport Egyesület által 1941. március hó 16-án megtartott közgyűlésén megválasztott tisztikar.

Elnök: Szeredi József ny. postahivatali igazgató

Társelnök: Léday Gyula (Tököl) közs. főjegyző

Várhelyi László MÁV irodakezelő

Ü.v. alelnök: Woháner Géza áll. tanító

Alelnök: Balázs József ny. Beszkárt¹ főellenőr

vitéz Bognár Ferenc ny. Beszkárt ellenőr

Főtiszt: Ohidy Zoltán asztalos mester

Titkár: Kocsis Gábor banktisztviselő

Pénztáros: Kacsó Mihály ny. ápoló

Pénzt. ellenőr: Kováts Dániel lakatos

Háznagy: ifj. Balogh János szikvízgyártó

Számvizsg.biz: Fábján Lajos ny. honv. tisztth.

Husz Károly ny. MÁV. fűtő

Vásárhelyi Imre ny. csendőr tisztth.

Orvos: dr. Bácsújlaky Dezső (Tököl) közs. orvos

Ügyvéd: dr. Szántó Aladár (Ráckeve) ügyvéd

Választmányi tagok:

Császka Lajos hentes és mészáros

Hátlinger Imre

Kecskeméti Gyula

Kusó József

Schwender József

Bernáth Ignác

Kajdi Kázmér

Fekete Pál

Szabó László

Gávrán Jakab

Szántó István

Balló József

Sárközi József

Birton Mihály

Paréj Mihály

Kisbenedek Sándor

Gubovics István

Szabó Mihály

Szabó Gyula

Singler Rudolf

Választmányi póttag:

Fehér János

Frei Márton

Gerbics István

ny. Beszkárt ellenőr

borbély

ny. építész

magánzó

ny. tanító

ny. kórházi gépész

ny. Beszkárt ellenőr

ny. Beszkárt főtiszt

cipész mester

ny. Beszkárt ellenőr

magántisztviselő

kereskedő

ny. Beszkárt mozdonyvezető

ny. postatiszt

ny. Beszkárt ellenőr

kereskedő

ny. hajós

Besz-kárt kalauz

szobafestő

2. sz. melléklet

A MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület által 1941. március 16-án tartott évi rendes a egyben alapszabálymódosító közgyűlésén jelen voltak:

Ács János

Balázs József

Balogh János

Balló József

Balogh Károly

Bárdos Sándor

Becz András

Becz Sándor

Becz József

Birton Mihály

Birton Mihályné

vitéz Bognár Ferenc

Császka Lajos

Császka Lajosné

Deffent András

Faragó Sándor

Fábján Lajos

Fehér János

Fekete Pál

Fingerhut András

Frei Márton

Füzesi Győző

Füzi János

Gávrán Jakab

B.H.É.V.² mozd. fűtő

ny. Beszkárt főellenőr

szikvízgyártó

magántisztviselő

kőműves segéd

földm. napszámos

földm. napszámos

fodrász segéd

kútmester

ny. Beszkárt kocsi-vezető

háztartás-vezető

Besz-kárt ellenőr

hentes és mészáros

háztartás-vezető

gyári munkás

ny. közs. főjegyző

ny. honv. tiszthelyettes

gyári munkás

ny. Beszkárt ellenőr

gyári munkás

hentes és mészáros

ny. Beszkárt ellenőr

műszerész segéd

cipész mester

¹ Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvény Társaság (BSZKRT)

² Budapesti Helyi Érdekű Vasút

Gerbics István	magánzó
Gerbics József	hentes és mészáros segéd
Gerbics Magda	gyári munkás
Gerbics Sándorné özv	nyugdíjas özvegye
Gubovics István	kereskedő
Hannig Antal	keresk. cégvezető
Hanfeldt Károly	gyári munkás
Hevesi Géza	gyári munkás
Hlatki Mihály	kőműves
Horváth József	ny. rendőr
Husz Károly	ny. MÁV fűtő
Imre Ernő	ref. s. lelkész
Jackó András	kőműves
Kacsó Mihály	ny. ápoló
Kajdi Kázmér	ny. korhízi gépész
Kecskeméti Gyula	borbély
Kisbenedek Sándor	ny. Beszkárt elenőr
Kováts Dániel	lakatos
Kun Adrás	kereskedő
Kusó József	ny. építész
Lenkó Károly	gyári munkás
Mermeze Sándor	bognár
Odry György	kertész
Ohidy Zoltán	asztalos
Oprán György	vegytisztító
Paréj Mihály	ny. postatiszt
Peszterics Sándor	gyári munkás
Prekop Rezső	gyári munkás
Rafás Ferenc	gyári munkás
Rozványi József	újságíró
Sándor Ferenc	kőműves
Sárközi József id.	ny. Beszkárt lakatos
Sárközi József ifj.	kereskedő
Schwender József	magánzó
Singler Ferenc	szobafestő
Singler Rudolf	szobafestő
Stefán Ferenc	kereskedő
Surányi Miklós	gyári munkás
Szabó Gyula	Besz-kárt kalauz
Szabó Imre	Besz-kárt kalauz
Szabó László	Besz-kárt főtiszt
Szabó Mihály	ny. hajós
Szabó Sándor	hentes segéd
Szántó István	ny. Beszkárt ellenőr
Szalavári János	gépkocsiszerelő
Szalavári József	ny. Beszkárt kocsi-vezető
Szeredi József	ny. posta hiv. igazgató
Uram Géza	pék segéd
Varga József	hentes segéd
Valentini Antal	ny. mázsamester
Várhelyi László	MÁV irodakezelő
Vásárhelyi Imre	ny. csendőr tiszthelyettes
Vida József	kazánkovács
Woháner Géza	áll. tanító

Az adminisztráció mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni mindazt, ami a sport területén történt. Bármennyire is próbálták a későbbiekben a MOVE egyesületeket politikai síkon elítélni a tények magukért beszélnek. A sport, s ezen belül a labdarúgás szeretete hozta össze a Horthyligeti csoportot. A Horthyligeti Sport Club 1932-ben jött létre. Tulajdonképpen ez alakult át, vagy olvadt bele a MOVE szervezetébe. A HSC volt az előd, ezt az is bizonyítja, hogy a színük megmaradt. Ez pedig a lila-fehér.

A Horthyligeti MOVE Egyesület pecsétje

A Horthyligeti TSE a MOVE II. osztályú bajnokságán, 1939-40-ben a Pesti csoportban Pest-szenterzsébet és Ecser után a 3. helyen állt 31 ponttal 58:39 gólaránnyal. Ez nagyon jó eredmény egy ilyen kis közösség által kiállított csapatnak. A következő bajnoki évben, az 1940-41-es szezonban, a Rákóczi csoportban a 6. helyen végeznek 21 ponttal s 33:32 gólaránnyal.

A Horthyligeti MOVE TSE tevékenységéről az újságok is írtak. Mint általában a sajtótermékeknél előfordul, itt is kiigazításra van szükség.

Egy újságcikk 1940-ből

A cikkben az szerepel, hogy 1927-ben alakultak meg. Ez téves, mert akkor a Levente Egyesület jött létre. A HSC is csak 1932-ben alakult. A másik elírás a cikk végén található. Ott az szerepel, hogy a III. osztály II. helyezettje. Helyese éppen fordítva volt: a II. osztály III. helyezettjeként végzett 1939-40-ben.

A sport szeretete átvél minden politikai akadályon. Ezt jól mutatja a Horthyligeti MOVE Egyesület léte is, hiszen a helyi sportszerető közönségnek nem az volt a fontos, milyen néven játszanak, hanem, hogy eredményt érjenek el.

IPAROSOK ORSZÁGOS KÖZPONTI SZÖVETSÉGE

S aját épülettel rendelkezett Horthyligeten az Iparosok Országos Szövetsége. Ez azt is jelenti, hogy az itt dolgozó iparosokat ez a szervezet megpróbálta összefogni, érdeküket képviselni.

Kik is lehettek ezek az iparosok, akik Szilágyitelepen, Horthyligeten tevékenykedtek? Ha beleolvasunk a megalakult egyesületek tagnévsorába, felfedezhetünk néhány olyan személyt, aki iparosként csakis itt helyben működhetett. Ilyen lehetett Ohidy Zoltán asztalosmester, Frey Márton valamint Császka Lajos hentes és mészáros, Jaczkó András kőműves, Singler Ferenc és Rudolf szobafestők, Kecskeméti Gyula borbély és még sokan, akik a helyi lakosság igényeit elégítették ki.

Az országos szövetség helyi képviselete a Horthy Miklós utcában működött. Ma József Attila utca. Nem tudni milyen okból szűnt meg az a határozta, hogy az épületet le kell bontani. Nem hiszem, hogy a rossz állapota miatt. Lehetséges, hogy valamilyen fokon birtokvita alakulhatott ki. talán ebből adódhatott probléma. 3670/1938 szám alatt lett iktatva az IPOK Tököl-Horthyligeti lakóházának lebontási ügye.

PPSK vármegye alispánja

3670. kig./1938. sz.

Az IPOK Tököl-Horthyligeti lakóházának lebontási ügye.

Véghatározat

A ráckevei járás főszolgabírája 1937. évi december hó 28-án 6001/1937. sz. alatt hozott véghatározatával az Iparosok Országos Központi Szövetségének tulajdonát képező Tököl-Horthyligeten a Horthy Miklós u. 49. sz. alatt levő épületének kiürítését és lebontását rendelte el.

Az idézett elsőfokú véghatározatot Gáspár Jenő tököli lakos által benyújtott fellebbezés következtében felülbírálat alá vettem, melynek eredményeképpen azt a fellebbezés elutasítása mellett helyes indokainál fogva helybenhagyom.

E véghatározat ellen a kézbesítés napját követő naptól számított 15 nap alatt a m. kir. Belügyminiszter úrhoz felülvizsgálati kérelemnek van helye, mely az elsőfokban eljáró hatóságnál adandó be.

Miről az ad 6001/1937. sz. felterjesztése mellékleteinek csatolása mellett a ráckevei járás

főszolgabíráját tudom a vétel és további eljárás végett értesítenem.

Budapest, 1938. január 29.

Dr. Papp vm. h. főjegyző

A háttérben Császka Lajos hentesüzlete

A fenti képen a kerékpárosok mögött Császka Lajos hentes és mészáros, József Attila utcai üzlete látható lehúzott redőnyökkel. Ő is tagja lehetett a helyi IPOSZ-nak. Nem tudni, hogy a határozatban leírt bontás végül mikor lett végrehajtva, vagy fellebbezés folytán elkerülték-e ezt az eseményt. Mindenesre jelzi, hogy a központi képviselet nem mindig tud úgy működni, hogy valamilyen módon ne legyen vele probléma.

A helyi iparosok ettől függetlenül tovább végeztek munkájukat, hiszen ez a kis közjáték nem őket érintette, csak a képviseleti szervüket.

Mikor Horthyligeten működő egyesületek múltját kutattam a különböző társulások között, a legkevesebb információt az iparosok közösségéről találtam Mivel létezett, így mindenféleképpen voltak helyi tisztségviselők s ezzel párhuzamosan összejövetelek, taggyűlések, közgyűlések. A működését bizonyító iratok, – jegyzőkönyvek, tagnévsor – a ház elbontásakor, a képviselet megszűnésekor vagy megsemmisült, vagy a központba került és ott várt rá bizonytalan sorsa.

Ahogy fejlődött és népesedett be Horthyliget, úgy volt egyre nagyobb igény iparosokra. Szinte vonzotta ide a lehetőség a vállalkozó kedvű iparosokat, kereskedőket. Munkájuk eredménye végül az lett, hogy szép házak épültek, kellemes környezetet alakítottak ki és megfelelő árukészlettel rendelkeztek a kis boltok.

3

OKTATÁS

*Hazánk kulturális haladása, valamint iskolai törvényeink megkövetelik,
hogy minden 6 évet betöltött gyermek iskolába adassék,
hogy így a szülők anyagi helyzeténél fogva minden mód megadassék arra nézve,
hogy a gyermek annak idejében magát legalább is annyira kiképezhesse,
hogy ki-ki a maga jövőjéhez és foglalkozásához képest
önállósága esetében a modern élet követelményeinek megfelelőleg
legalábbis a legszükségesebb szellemi javakat megszerezze,
hogy nehezebb viszonyok között is képes legyen önerejéből magát fenntartani.*

Szilágyi-Telep 1910. augusztus hó 10.

(Részlet Mihels Mátyás iskolaszéki elnökhelyettes leveléből)

AZ OKTATÁS KEZDETEI SZILÁGYITELEPEN

SZilágyitelepen a lakosság növekedésével párhuzamosan igény lett egy iskola működtetéséhez. Az oktatás másként kezdődött, mint bárhol az országban, hiszen itt egy új telep jött létre s nincs semmi múltja se a területnek, se a közösségnek így természetesen az oktatásnak se.

Az oktatás a kezdetekben az egyház irányítása alatt állt. Az egyházak biztosították a tanítókat, akik legtöbbször más egyházi funkciót is betöltöttek a településen, leginkább kántorok voltak. A kántor-tanítókra hárult az oktatás minden gondja, s az azzal járó egyéb feladatok. A tanító nagy népszerűségnek örvendett, s mindenkor nagy tisztelet övezte. Az egyszerű emberek felnéztek rá, hiszen ő képviselte a műveltséget, a kultúrát a helyi lakosok szemében.

Minden település, minden egyházközség elsődleges feladatának tekintette a fiatalság, elsősorban a gyermekek nevelését, tanítását. Sok minden függött attól, hogy milyen felfogással, milyen eszmeiséggel kerülnek majd felnőttként a társadalom fogaskerekébe (s ez ma is így van!). Mivel az egyház volt az oktatás s ezáltal az írásbeliség terjesztésének egyetlen felhatalmazottja, így órá hárult annak megszervezése és kivitelezése is. Ahhoz, hogy egy településen megindulhasson az tanítás, megfelelő gyermeklétszámmal kellett rendelkeznie. Eleinte a helyi plébánosokra hárult ez a feladat. A világi oktatók csak később állhattak munkába.

Az irányítást a Vallási és Közoktatási Minisztérium végezte. Az ő hatáskörébe tartozott az oktatók, a tanítók képzése, a tananyagok meghatározása, a fő oktatási elvek kijelölése. Mindez természetesen a kor követelményeinek megfelelően. Már az 1770-es években Mária Teréziának is az volt az elképzelése, hogy minden gyermek – legyen az jobbágy, zsellér, paraszt, vagy polgár leszármazottja – járhasson iskolába, az előírásoknak megfelelő képzésben részesülhessen. Sőt azt is meghatározta, hogy az oktatás azon a nyelven történjen, mely nyelven a prédikációkat hallgatják a templomukban, függetlenül attól, hogy a Birodalom mely országában, tartományában történik mindez.

Szilágyitelep esetében nem így kezdődhetett meg az oktatás, hiszen az 1800-as évek végén nagyon sok helyen már állami iskolák is működ-

tek. Ugyanakkor itt még az egyház se volt olyan státuszban, hogy ezt a feladatot el tudta volna látni. A lakosság összetétele is vegyes volt, így az egyházi oktatás teljesen lehetetlen lett volna.

Iskolaépületre, nevelésre, oktatásra, tanítókra viszont szükség volt. A tudás hatalom, a tudás az egyetemes kultúra alapja. Egy új generáció várt arra, hogy magába szívja mindazt a tudásanyagot, amellyel majd átalakíthatja a világot. Bár ez egy kicsit fennköltnek hat, mégis, ha belegondolunk, éppen ez a nemzedék volt képes arra, hogy ha kicsiben is, de átalakítsa, átformálja nemzetünk jövőjét.

Most viszont itt van egy kis közösség, amelynek létszáma nemcsak felnőttekben, de gyermekekben is egyre nagyobb lesz. Tanulni szerettek volna, de a lehetőségek nem kedveztek nekik. A Szilágyitelepen élő kisdíjakok képzése elkezdődött ugyan az úgynevezett csöszházban s a körülményekhez képest talán megfelelően is működött. Az alapok ezáltal ugyan meg lettek teremelve ahhoz, hogy az alpműveltséget elsajátíthassák az anyaközségtől távolabb élők is. Az oktatás minősége viszont messze elmaradt az előírásokhoz képest.

Mindez természetesen ismerték Tököl község előljárói is. Körülményeikhez képest próbáltak előbbre jutni ebben a nagyon fontos kérdésben. Kapóra jött egy árverés, amely kezdete volt tulajdonképpen a Szilágyitelepen létesítendő iskola ügyében. Özveggy Szilágyi Jánosné elleni árverésen vásárolt meg Tököl község több ingatlant s az iskola épületét. Ezt az 1910. február 23-án tartott képviselőtestületi ülésen hagyták jóvá. Erről értesítették a vármegye alispánját is.

Nagyságos Alispán Úr!

A Szilágyitelepi bírói árverésen eladott közterületeket Nagyságod és a vármegyei tisztí Főügyész úr szóbeli utasításai értelmében, igen kedvező árban 880 K 20 fillérért, 12,640 □ öl területet s az iskola épületet megvettük...

Tököl, 1910. márcz 11.

Udvardy jegyző és Marlyn János bíró aláírásával

Tehát volt egy kiindulópont, amely biztosította az oktatás körülményeinek és minőségének javulását. Nem tudni miért, de erről a szülők és az iskolaszék nem volt kellően tájékoztatva. Ép-

pen ezért a szülők az iskolaszékek karöltve kérték Tököl község előljáróságát, hogy épüljön fel egy minden igényt kielégítő iskola, ahol képzett tanerővel s a kor követelményeinek megfelelően kialakított tantermekben végezzék az elemi oktatást. Nem tudni, hogy a megvásárolt iskolaépület milyen állapotban volt, de feltételezhető, hogy nem éppen erre a célra épült, csak éppen erre szerették volna használni

A benyújtott kérelem megtárgyalására 1910. május 21-én került sor. A döntés lehangoló volt. Ugyanis Tököl község képviselőtestülete nem vállalta az iskola felépítésével járó költségeket, mivel annak létrehozását az államkincstár hatáskörének tartotta. A döntésről készült jegyzőkönyv el lett küldve a királyi tanfelügyelőségre, akik rövidesen válaszoltak is erre.

"F. évi május hó 30-án 338 sz. a. kelt jelentése csatolmányait azzal küldöm vissza, hogy miután a képviselő-testület ez évi május hó 21-én tartott közgyűlésén 44 kgy. 338 kig. sz. a. hozott határozata értelmében a Szilágyi telepen áll. Iskola szervezéséhez szükséges hozzájárulásokat megtagadta, ez ügyben további felterjesztést nem tehetek, s így a vármegyei közíg. Bizottságának f. évi 226 sz. a. hozott véghatározata jogerőre emelkedése után érvényre lesz emelendő.

A községi előljárásának azon véleménye, hogy a külterületen iskolák fejlesztéséről a kincstár tartozik gondoskodni meg nem állhat, mert az államosítás a községnek törvényben kimondott iskolaállítási kötelezettségét nem érinti.

Ép ezért újabb megfontolás alapján teendő jelentését mielőbb kérem.

Budapest, 1910. július 31.

kir. tan. tanf.¹ szabadságon"

Szilágyitelepen nincs megfelelő iskolaépület s a tanítás is csak egy magánháznál történik. A helyi iskolaszék tagjai továbbra is követelik az iskola felépítését. Ennek az igénynek a kielégítésére és megvalósítására ösztönzi a vallás és közoktatásügyi minisztérium is Tököl község előljáróságát s ezen belül is magát a képviselőtestületet. A királyi tanfelügyelő felhívja az érintettek figyelmét arra, hogy a kért külterületen egy Népiskola létesüljön.

„6090 szám.

A vkminiszter² úr f. évi november hó 28-án 131997 sz. rendeletével felhívott, hogy a Tököl

Szilágyi telepre szervezni kért áll. el. Népiskola fenntartási feltételeire vonatkozólag a 70.000/1905 sz. utasítás 168-170 §-ai értelmében újabb tárgyalást indítsak s az eredményről jelentést tegyek. Visszakérőleg idecsatoltan megküldöm pontonkint összeállítva a feltételeket melyek mellett állami iskolák szerveztetnek. Feltétlenül biztosítandó az iskolának minden tekintetben kifogástalan elhelyezése, valamint a községben a tanítónak a lakásra vonatkozó törvényes igényei is kielégíthessenek.

Erről az Előljáróságot f. évi szeptember hó 27-én hozzám intézett kértrendbeli beadványára tudomás és sürgős eljárás végett értesítem.

A képviselőtestületi ülés idejét szíveskedjék velem közölni, mert azon személyesen részt venni óhajtok.

Budapest, 1910. december 12.

kir. Tanácsos, tanfelügyelő

Ehhez a levélhez egy előre elkészített utasítás lett mellékelve, amely tulajdonképpen minden alakuló iskola részére iránymutató volt. Ezt a nyomtatványt elküldték mindazon településekre, ahol egy állami népiskola felállítása esedékessé vált. Érdekes beleolvasni ebbe a szabályozásba, mert így válik világossá számunkra, hogy milyen követelményeket támasztottak egy új tanterem, egy új oktatási intézmény létrehozásához. A tanfelügyelő által kiadott irányadó módozatokat sorolja fel az írás, melyből csak néhány fontos részletet emelek ki.

„...A község köteles az áll. el. isk. mindenkori elhelyezéséről gondoskodni, e célból megfelelő telket és épületeket jó karban a kir. kincstár tulajdonába vagy örök használatba átadni...

... az áll. isk. évi fenntartásához azon összeget biztosítani, amennyit az illető polgári község jelenleg tanítói javadalmazásra fordít...

... A kérvényhez mellékelendő: 1. a jelenlegi iskolák költségvetése a község költségvetése, 2. a község vagyon leltára, 3. az áll. egyenesadó kimutatása, 4. telekkönyv minden egyes telek vagy épületről, melyre a szervezésnél hivatkozás történik, 5. kimutatás a netán létező alapítványokról s azok állapotáról.

A kísérő jelentésnek a legapróbb részletekre is ki kell terjedni s abban első sorban közlendő a község lakosainak száma az 1900. évi népszámlálás szerint és a lakosságnak felekezeti és anyanyelvi megoszlása, továbbá az írni, olvasni tudók arány száma, jelezvén egyben hány hold a község határa, van-e a határban nagy birtok, pusztá, tanya, mivel foglalkozik a község lakossága.

¹királyi tanácsos tanfelügyelő

²vallás- és közoktatásügyi miniszter

Azután közlendő a legutóbbi összeírás szerint a 3-6 kisdédóví és a 6-12 éves mindennapi tanköteleseknek hiteles száma, ugyancsak felekezeti és anyanyelvi megoszlásban. Részletesen megvilágítandó a községnek kisdédóví és elemi népoktatási viszonyai. Minő jellegű iskola van a községben, hány tanteremmel és hány tanítói állással.

Minő állapotban van az iskola épület. Hány mindennapi (6-12 éves) tanköteles részesül törvényes oktatásban, hány nem jár iskolába? ..."

Amint látjuk ebből a néhány részletből, alaposan átgondolt és megtervezett alapokra épült az oktatásügy. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy már az óvodákra, vagyis ahogyan ők fogalmaznak, a kisdédóvíkra is gondoltak, s ennek létrehozása is megvalósítandó célként szerepelt. A Szilágyitelepen megalakult iskolaszék továbbra is azon van, hogy a tankötelesek megfelelő oktatásban részesüljenek s természetesen az oktatási törvényben leírt körülmények között. A cél elérése érdekében újabb levelet írnak az anyaközség vezetőinek.

Tököl község Érdemes elöljáróságának!

Hazánk kulturális haladása, valamint iskolai törvényeink megkövetelik, hogy minden 6 évet betöltött gyermek iskolába adassék, hogy így a szülők anyagi helyzeténél fogva minden mód megadassék arra nézve, hogy a gyermek annak idejében magát legalább is annyira kiképezhesse, hogy ki-ki a maga jövőjéhez és foglalkozásához képest önállósága esetében a modern élet követelményeinek megfelelőleg legalábbis a legszükségesebb szellemi javakat megszerezze, hogy nehezebb viszonyok között is képes legyen önerejéből magát fenntartani.

Már a Vármegye közigazgatási bizottsága is ebben a szellemben hozott a folyó évi 4039/1910 számú rendeletével határozatot, midőn szigorúan kimondja, hogy minden állami, felekezeti, egyházi vagy bármi címen létező iskolákba járó, vagy iskola köteles gyermekek, legkésőbb folyó évi október hó 1-ig beiratkozva legyenek.

Minthogy tehát a Szilágyi-Telep Tököl község kötelekéhez tartozik, iskolát felállítani és fenntartani a község hatáskörébe vág a Szilágyi Telepi iskola felállítása és fenntartása is a községet terheli.

Minthogy azonban a Sz.-Telep mind egy 4-5 kilométer távolságra van a községtől, különösen télvíz idejében a zsenge gyermekek ily nagy útra veszély nélkül nem mehetnek, az iskolát csakis a

Szilágyi-Telepen már meglévő és a célra berendezett épületben lehetne elhelyezni.

Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy a Telepen lévő legalább 20-25 főnyi gyermek a múlt 1909/10 évi tan idő alatt nem járhattak csak részben az iskolába s így a szabadon hagyás mellett elpajkosodnak, erkölcsileg elzülkenek és a szülőknek terhük és szegényükre válnak.

Mély tisztelettel kéri tehát a Telepi iskolaszék a Tek. Elöljáróságot, hogy a folyó évben ez ügyben már tett előterjesztett kérvényére annál is inkább és sürgősen intézkedni szíveskedjék, mivel az ebből eredő mulasztásokért az iskolaszék semmi-féle felelősséget nem vállalhat.

Teljes tisztelettel

Szilágyi-Telep 1910. augusztus hó 10.

alázatos szolgája Mihels Mátyás iskolaszéki elnök helyettes.

Az oktatás megvalósításához létrehozott törvények nem ismeretlenek az iskolaszék vezetőség előtt, így nyomatékosan felhívják Tököl község elöljáróit a törvények betartására. Mint a fenti levélben is leírják:

"Minthogy tehát a Szilágyi-Telep Tököl község kötelekéhez tartozik, iskolát felállítani és fenntartani a község hatáskörébe vág a Szilágyi Telepi iskola felállítása és fenntartása is a községet terheli."

Ez a meghatározás egyértelművé teszi, miként kell, vagyis kellene eljárni Tököl község vezetőségének, képviselő-testületének az iskola létrehozásának tekintetében. A levél hatására összehívunk egy rendkívüli gyűlést az eset megtárgyalására.

Kivonat

Tököl község képviselőtestületének 1910. évi december hó 28-án tartott rendkívüli közgyűlése

Jelen vannak: Elnök: Dragovics Márk községi bírósági elnök.

...Olvastatott Pestvármegye kir. tanfelügyelőjének leirata a Szilágyitelepi állami iskola szervezése tárgyában.

Mire nézve előadó jegyző jelenti, hogy az iskola szervezése a tankötelesek számának szaporodása miatt immár nem odázható el. Az iskola felállítására a közig. bizottság a községet kötelezte, s ezen határozat fellebbezés alatt áll.

Indítványozza, hogy elyben mondja ki a képviselő testület, hogy az állami iskola szervezésére nézve előírt általános feltételeket elfogadja, azonban csak úgy, ha az állam az iskolai építkezés céljára felveendő kölcsön letörlesztéséig úgy az 5%-os iskolai pótdát, mint a tanítói lakbért

átengedi. Miután azonban a testület és id. iskola-épület átengedése és a szervezéssel járó egyéb terhes kötelezettségek vállalása felett a község csak az 1866: XXII tcz. 110 §-a szerint határozhat, kéri, hogy 30 nap közbevetésével egy újabb közgyűlés tárgysorozatára tűzessék ki ezen ügy tárgyalása.

Véghatározat:

A képviselő testület jegyző indítványát egyhangúlag magáévá teszi s kimondja, hogy az iskola szervezését elvben kívánja, a végleges határozat meghozatala céljából az 1886: XXII. tcz. 110-a szerint az újabb közgyűlés 1911. január 30-ára de. 9 órára tűzi ki, amikor a Ngys. kir. tanfelügyelő urat is meghívja.

Ez alkalommal fog az iskola szervezés az épület és terület átengedés kérdésében, valamint a részleteket illetően is határozni, s ugyan akkor fog a Herminamajori iskola kérdésében is határozni. Már előre megjegyezvén, hogy ez utóbbinak létesítése körül megkívánt hozzájárulások a pusztai birtokot és nem a községet terhelik.

...Több tárgy nem lévén elnök az ülést az évzárlat és új év alkalmára tolmácsolt jókívánatokkal berekesztette.

Felolvasás után helybenhagyva aláíratott.

Kmft.

Szilágyitelep iskolaszékének kezdeményezése hatással volt a Herminamajori³ iskola létrehozására is. Érdekes, hogy itt már előre kikötötték, hogy a költségek nem a községet, hanem a birtokot (vagyis birtokost) terhelik.

Elindult valami, amit már nem lehetett megállítani. Elindult az iskola létrehozásának, felépítésének a programja. Azt gondolnánk, innen már egyszerű volt az út a cél eléréséig. Korántsem. A hivatalnokok ráérős hozzáállása és a község pénztelensége nem tette lehetővé a gyors és egyszerű kivitelezést. Hiába volt erre megalkotva a törvény, hiába szorgalmazta ezt a vallás- és közoktatási minisztérium. A döntéshozók is betartották az előírásokat, mielőtt ebben a témában megszülethetett a végső határozat. A gyűlések egymást követték. Nézzünk bele a jegyzőkönyvekbe, hogy követhessük az iskola megszületésének nehézségeit és útvesztőit.

Kivonat

Tököl község képviselőtestülete által 1911. január 30-án tartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvéből.

Tárgyaltatott a Szilágyi telepi állami iskola szervezéséhez nyújtandó hozzájárulások kérdése, mely az 1886: XXII. tc. 110. §-a alapján a 112 kgy./910. sz. képviselőtestületi határozattal végleges határozathozatal céljából mára tűzte ki.

Előadó jegyző indítványozza, hogy a kir. tanfelügyelő úrnak 6090/910. sz. leiratában megkívánt hozzájárulásokat adja meg a község és ennek ellenében kérje az 5%-os iskolai pótdíjnak és a tanítói lakbérnek az építkezésre felveendő kölcsön teljes letörlesztéséig leendő visszaengedését. Indítványozza tehát, hogy az iskola területét adja át a község az államnak és azután azon egy, a normál terveknek megfelelő tantermet és tanítói lakást építtessen, melynek költségeire 16000 Korona kölcsönt vegyen fel, s vállalja mindazon kötelezettségeket, s ajánlja meg mindazon hozzájárulásokat, melyeket a kir. tanfelügyelőség megkíván.

Grassl Hugó községi képviselő sajnálattal veszi tudomásul, hogy a kir. tanfelügyelő úr a mai közgyűlésre, amint kilátásba helyezte, nem jött el, mert nézete szerint ez az ügy még nincs teljesen előkészítve, illetve a tanfelügyelő úr részletes felvilágosításai és utasításai nélkül nem lát tisztán, s így azt indítványozza, hogy mondja ki a képviselő testület, hogy elvben kívánja az államosítást, de a hozzájárulások összegszerű megállapításáig a végleges határozathozatal odáztassék el.

Többek hozzászólása után a képviselő testület a következő

Véghatározat-

ot hozta:

Az állami iskola szervezését szükségesnek tartja s annak újabb tárgyalására, illetve az iskola szervezése esetén nyújtandó községi hozzájárulások végleges megállapítására nézve f. év március hó 7-én tartandó újabb közgyűlésen óhajt határozni, utasítván az elöljáróságot, hogy addig az ügyet részletekre terjedőleg készítse elő, s a hozzájárulások értékére összegszerű javaslatot terjesszen be.

Egyben felkéri a kir. tanfelügyelő urat, hogy ezen újabb közgyűlésen megjelenni szíveskedjék, hogy az esetleges részletekre nézetéről és álláspontjáról a képv. testület kellő tájékoztatást nyerhessen..

Nagyon fontos Szilágyitelep iskolájának létrehozásában az a rendkívüli közgyűlés, amely 1911.március 7-én lett megtartva. Végre ezen ott volt a Pestvidéki királyi tanfelügyelő is. Jelenlétével előrébb mozdította a megépítendő iskola

³Ma Halásztelek

ügyét. Ezen a napon tartott összejövetel valóban kiváló eredménnyel zárult.

Kivonat

Tököl község képviselőtestületének 1911. évi márczius hó 7-én tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyvéből.

Jelen vannak:

Elnök: Dragovics Márk bíró, Udvardy János jegyző,.... stb.

Elnöklő bíró miután megállapítja, hogy ezen közgyűlés szabályszerű időben és módon hivatott össze, a megjelentek üdvözlése után az ülést megnyitja, s jelen jegyzőkönyv hitelesítésére Pasztorek István és Dr. Gábor Ármin közs. képviselőket kéri fel.

1-ső 10 tárgy érdektelen.

22. kgy/910. sz.

Tárgyalás alá vétetett a Szilágyitelepen szervezendő állami iskolához nyújtandó községi hozzájárulások kérdése. Jegyző jelenti, hogy Dr. Petri Mór kir. tanácsos, Pestv. kir. tanfelügyelő a közgyűlésen való részvételét kilátásba helyezte, miután előzőleg a helyszínen tájékozódni akar, indítványozza, hogy 3/4 12 óráig az ülés függesztessék föl, küldjön ki a képviselőtestület a helyszínére egy bizottságot a Tanfelügyelő úr fogadására és a helyszínén a szükséges felvilágosítások megadására.

A képviselőtestület jegyző indítványához képest az ülést 10 órakor 3/4 12-ig felfüggeszti s helyszínére bírót, jegyzőt, törvénybírókat és Pasztorek István községi képviselőket kiküldi. Elnök ugyanaznap 3/4 12 órakor az ülést újból megnyitja s a személyesen is megjelent Dr. Petri Mór kir. tanfelügyelőt, valamint a már előzőleg jelen volt képviselőtestületi tagokat üdvözölve felkéri a Tanfelügyelő urat, hogy tanácsaival a képviselőtestületet a határozathozatalban támogatni szíveskedjék, mire kijelenti, hogy a szükséges felvilágosításokat megadja, de semmiképpen sem akarja a határozathozatalt befolyásolni.

Jegyző ismerteti azon kényszerítő körülményeket, melyek az állami iskola szervezését szükségessé teszik. Javasolja, hogy az 1886: XXII. tcz. 110 §-a szerint végleges határozathozatal céljából szabályszerűen kitűzött ezen ülésen mondja ki a képviselőtestület, hogy: a szervezendő állami iskola mindenkori elhelyezéséről gondoskodik e célból a tököli 2185 sz. tkgy a + 14 sor 6966/10/128 hrsz. a. írt iskola céljára szolgáló területet és épületet a megépítendő megfelelő tanterem és tanítói lakással a kir. kincstár tulajdonába átengedi s már most megengedi, hogy ezen iskolai telek valamint a már meglévő

és még fölépítendő épületek tulajdonjoga a község minden további megkérdezése nélkül az áll. isk. megnyitásával egyidejűleg az állami iskola céljaira a kir. kincstár javára bekebeleztesse, kötelezi magát a község az épületek és tartozékainak jókarban tartására, tűzkár elleni biztosítására, nagy szünidei tisztogatására és az iskola helyiség fűtésére, valamint arra, hogy az egyik szomszédos telket ismétlő iskolagyakorló terület céljára megszerzi, s annak dologi szükségleteit biztosítja s a tanítói állás után a 24 Kor. évi nyugdíj járulékot megfizeti. Az építéssel járó költségek fedezésére is az isk. gyakorló terület megszerzésére egy 22000 Koronás – 35 év törlesztéses kölcsönt vesz fel, ha ezen törlesztéses kölcsön lefizetéséig a magas kir. kincstár az 5 %-os iskolai pótdadót a községnek átengedi. Többek hozzászólása és a kir. Tanfelügyelő Úr felvilágosítása után elnöklő bíró a névszerinti szavazást rendeli a következő kérdésre: elfogadja-e a képv. test. jegyző indítványát, igen, vagy nem?

A képviselő testület összes megjelent tagjai névszerinti szavazás mellett kivétel nélkül "igen"-nel szavaztak s miután az összes szavazó jogosultnak felénél több (22) van jelen, elnök kihirdeti a következő egyhangú határozatot az 1886: XII. 110 §-ának megfelelően.

Véghatározat:

A képviselőtestület szükségesnek tartja s így kéri, hogy a Szilágyi telepen állami iskola szerveztessék. A szervezendő áll. isk. céljaira, ha a magas kormány 35 évre az 5 %-os iskolai pótdadót a községnek visszaengedi, a következő hozzájárulásokat állapítja meg:

1.) Gondoskodik az állami iskola mindenkori előírás szerinti elhelyezéséről s e célból a tököli 2185 tkvi.⁴ betéti a + 14 sor 6966/10/128 hrsz. a. írt iskolai területet s az azon levő régi, valamint az oda építendő megfelelő 1 tantermet és tanítói lakást áll. iskola céljaira a kir. kincstár tulajdonába átengedi s már most megengedi, hogy arra a kir. kincstár az iskola megnyitásával egyidejűleg tulajdonjogát minden további meghallgatása nélkül tkv.-leg is bekebeleztesse.

2.) Kötelezi magát a község az épületek és tartozékainak jókarban tartására, tűzkár elleni biztosítására, a nagyszünidei tisztogatására, valamint az iskolahelyiség fűtésére.

3.) Kötelezi magát a község, hogy a szomszédos 400 □ öles telkek egyikét ismétlődő iskolai gyakorlóterület céljaira már meglévő 800 □-ól területekhez megszerzi, s a kincstár tulajdonába

⁴telekkönyvi

átadja s a gazdasági ismétlőiskola dologi szükségleteit is fedezi.

4.) A tanítói állás után évi 24 K. nyugdíj járulékot kifizeti, de kéri, hogy a tanfelszerelés szolgáltatásából a magas kormány eltekinteni méltóztassék.

5.) Az iskola továbbfejlesztéséhez ugyan ezen feltételek mellett így hozzájárul.

6.) Az építéssel és telekbeszerzéssel járó költségek fedezésére a község 22000 kor. 35 éves törlesztéses (amunitásos) kölcsönt vesz fel melynek megszerzésével és feltételeinek megállapításával, valamint ezen ügyben szükséges egyéb intézkedések megtételével a képv. testület az előjáróságot bízta meg, illetve hatalmazza fel.

Így kellett határozni, mert a Szilágyitelepen az iskola állítása el nem odázható, a község saját erejéből az iskolát felállítani képtelen. Az 50 %-os isk. pótdadó nélkül a hozzá járulását tehát a község el nem bírja, mert a közterhek eddig is súlyosak s a lakosságnak rossz megélhetése és nehéz anyagi viszonyaik nem engedik, a hozzájárulások nélkül pedig az állam a szervezésbe bele nem megy. A szükséges gyakorló terület megszerzése továbbá 1 tanterem és előírással tanító lakás építése mintegy 22000 Kor.-ba kerül, mely összeg egy 35 éves törlesztéses kölcsönből lesz fedezhető úgy, hogy ennek lejártáig az 5 %-os isk. pótdadó átengedtessek.

Tekintettel tehát arra, hogy a Szilágyitelepen 33 beiskolázatlan tanköteles van, s hogy a fejlődés napról napra észlelhető s így az iskola állítás elől tovább kitérni nem lehet a fenti irányban kellett határozunk, miután ezen megoldás a község érdekeinek leginkább megfelel.

Mely határozatunk szakszerű közszemlére tétel után törvényhatósági jóváhagyás alá felterjesztendő.

Bíró és jegyző a kir. Tanfelügyelő úr szíves fáradozását a község nevében megköszönve s további támogatását kérve, elnöklő bíró az ülést berekesztette.

Felolvastatván aláíratott:

Udvardy János jegyző, Dragovics Márk bíró, elnök

A határozat kifüggesztése bizonyította azt az előrehaladást, amely iskolaügyben történt Tököl község előljáróságának közreműködésével.

Községi bizonyítvány

Tököl község alulírott előljárósága hitelesen igazolja, hogy a Szilágyi telepi és Herminamajori iskolák szervezése ügyében 1911. március hó 7-én 22. kgy. sz. a. hozott képviselő

testületi határozat előzetes közzé tétel mellett 1911. március hó 10-től március 25-ig terjedő 15 napon át a községházán közszemlére ki volt téve és ez ellen fellebbezés nem nyújtatott be.

Kelt Tökölön, 1911. április hó 12-én.

1911-ben tehát megtörtént az első határozott lépés, hogy Szilágyitelepen tanuló gyermekek megfelelő környezetben kapjanak alapfokú képzést. Erre ösztönözte őket a határozatukban is megfogalmazott kényszer, miszerint „a fejlődés napról napra észlelhető s így az iskola állítás elől tovább kitérni nem lehet”. Ez mindennél többet mond.

Mint már az előzőekben is említettem, nem volt semmi elkapkodva, elhamarkodva. Pénztelensége miatt a község folyamatosan tárgyalt a bankokkal, hogy hitellel megfelelő mennyiségű pénzhez juthasson.

Tököl község képviselő-testület e 1912. év július hó 23-án hozott határozatot, mellyel a külterületen lévő Szilágyi telepi állami iskola építésére vonatkozó terveket és költségvetést elfogadta.

Mintegy másfél év elteltével a felcsillant remény is halványulni kezdett ebben az ügyben.

Kivonat

Tököl község képviselőtestülete által 1913. február hó 22-én tartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvéből.

40. kgy. / 913. sz.

Előadó előterjeszti, miszerint Szilágyi-telepi állami iskola építési kölcsöne ügyében a múlt közgyűlés 6/913 sz. határozata alapján az előjáróság részéről tett lépések eredménnyel nem jártak, amennyiben a pénzintézetek, így elsősorban a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, amelytől régebben igénybe vett törlesztéses kölcsönünk jelzálogául a községi ingatlanok már le vannak kötve és amelynek ajánlata jöhet csak tekintetbe ezen – a kölcsönök conversiójára alkalmatlan – időben, azt a választ adta, hogy a feszült pénzügyi helyzetre való tekintettel ez idő szerint nincs módjában kölcsönkérelmünkre vonatkozólag a további - egyébként is cél nélküli – lépések megtétele halasztassék el.

Véghatározat

A képviselőtestület az előadói előterjesztést egyhangúlag tudomásul veszi, az elháríthatatlan akadályok miatt az iskola építését elhalasztja, a szükséges kölcsön felvételére mindaddig lépéseket nem tesz, míg a pénzügyi viszonyok változtával azok eredménnyel nem biztatnak, a beállott vis. majorról pedig a törvényhatóságnak és a megyei kir. tanfelügyelő úrnak jegyzőkönyvi

kivonaton jelentést tesz, illetve a vállalkozó építőt mestert értesíteni rendeli.

1913. február 12-én úgy dönt a képviselőtestület, hogy a Szilágyitelepen építendő iskola munkálatait *"elháríthatatlan akadályok miatt"* elhalasztja. Ez a késleltetés csak időleges. A pénz hiánya miatt kellett ezt a lépést megtenni, mely szerencsére csak addig tartott, amíg nem sikerült pénzhez jutni. Az anyagi háttér biztosítása után következhetett a kivitelező megkeresése. A pályáztatás után kiválasztották a legjobb ajánlattevőt s ez még közelebb hozta az iskola felépítésének határidejét.

1913. évi június hó 28-án Tököl község képviselő-testülete hozott egy határozatot, mellyel az említett építkezésre vonatkozó s Holzmann Henrikkel megkötött építési szerződést elfogadta. A munkálatok megkezdődtek, melyet igazol az egy évvel később keltezett Magyar Királyi Államépítészeti Hivatal levele is.

M. kir. államépítészeti hivatal, Budapesten.

Alispán Úr!

Tököl község előljárási bizottságának m. évi január hó 23-án 2500 sz. a. kelt megkeresése folytán a Szilágyi telepi iskola építésének ellenőrzésével megbízott Kovács Győző kir. s. mérnök úti számát azon javaslattal terjesztem be, hogy a megállapítandó összeget a közúti alap terhére előlegképp kiutalványozni és nevezett község által megtéríttetni szíveskedjék.

Budapesten, 1914. évi május hó 7-én.

Ha valamit ellenőrizni kell, akkor ott munkavégzés is zajlik. Tehát a terveknek megfelelően elkezdődött Szilágyitelepen az iskola építése. A kivitelezéshez azonban folyamatosan kellett az anyagi háttér is. Mivel az anyaközség nem rendelkezett ehhez megfelelő tőkével, így kölcsönhöz kellett folyamodnia. Az iskola felépítésére szánt pénzösszeg nagyságát és a kölcsönző bank nevét a következő jegyzőkönyvből ismerhetjük meg:

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye közönségének Budapesten 1914. évi június hó 8-án tartott rendes bizottsági közgyűlésén.

21687. kig./1914.

Olvastatott Tököl község határozata a Szilágyi telepi iskola 26000 koronás kölcsönének felvétele tárgyában.

Véghatározat.

Tököl község képviselőtestületének f. évi április hó 7-én 32. kgy. szám alatt hozott azon határozatát, melyben kimondja, hogy a Pesti Magyar

Kereskedelmi Bank ajánlata alapján a község részletes feltételei szerint 26000 ezer koronás kölcsönt vesz fel, vagyonszerzési szempontból felülvizsgálat alá vevén azt jóváhagyjuk és a kötvényre a jóváhagyási záradék rávezetését rendeljük.

Felhívjuk azonban a községet, hogy a felveendő kölcsönből elszámolásokat és kifizetéseket mindaddig ne teljesítsen, míg a vállalkozóval kötött szerződés és az építési tervek is jóvá nem hagyattak.

Tekintettel az építkezés sürgősségére, valamint azon körülményre, hogy legközelebbi közgyűlésünk csak október havában fog megtartatni, felhatalmazzuk a vármegye alispánját, hogy eziránt saját hatáskörében intézkedhessék, illetve dönthessen.

Miről az összes iratok kíséretében hivatkozással f. é. 2936. sz. jelentésére a ráczkevei járás főszolgabíráját és általa Tököl község előljárási bizottságát értesítjük.

Jegyzette és kiadta: aljegyző

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 26000 koronás hitele már biztos anyagi háttérrel jelentett. Érdekes, hogy májusban már ellenőrzik az építkezést, ugyanakkor júniusban még arról tárgyalnak, hogy el kell fogadni a vállalkozóval való szerződést, sőt még a terveket is jóvá kell hagyatni. Ez csak októberben történik meg.

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye közönségének Budapesten 1914. évi október hó 12. napján tartott rendes bizottsági közgyűlésén.

28358. kig./1914. szám

Olvastatott Tököl község határozata a Szilágyi telepi iskola építési szerződésének elfogadásáról tárgyában.

Határozat

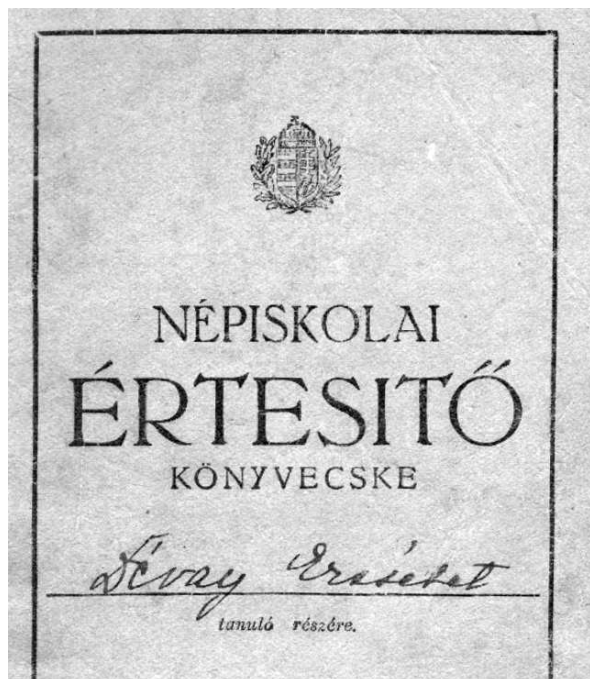
Tököl község képviselő-testületének 1912. évi július hó 23-án 67. kgy. szám alatt hozott ama határozatát, mellyel a Szilágyi telepi állami iskola építésére vonatkozó terveket és költségvetést elfogadta, úgy olvasván az 1913. évi június hó 28-án 95. kgy. szám alatt hozott azt a határozatát, mellyel az említett építkezésre vonatkozó s Holzmann Henrikkel megkötött építési szerződést elfogadta, hivatalból felülvizsgálván, – tekintettel arra, hogy az építési tervek és költségvetés a budapesti m. kir. államépítészeti hivatal által készítették és a m. kir. Vallás és Közoktatásiügyi miniszter úr által felülvizsgáltattak és helybenhagyattak az építési szerződés pedig szabályszerűen versenytárgyalás eredménye alapján a legkedvezőbb ajánlat elfogadva szerződés kötöttet,

a szerződés (?) óvására alkalmasnak s a fedezet rendelkezésre áll.

Azokat jóvá hagyjuk s a bemutatott terveket, költségvetést és építési szerződést jóváhagyási szándékkal ellátni rendeljük.

Miről a ráczkevei járás főszolgabíróját a vonatkozó iratok kiadása mellett tudomásulvétel és további közlés végett értesítjük.

Kmft.

Az iskola építése a befejezéséhez közeledik. Az ellenőrzés ekkor se maradhatott el.

M. kir. államépítészeti hivatal, Budapesten.
Alispán Úr!

Tököl község előjáróságának folyó évi december hó 2-án 3885. sz. alatt kelt megkeresése folytán Pöschl Gyula kir. műszaki tanácsos felülvizsgálta a Tököl-Szilágyi telepi iskola építési munkálatait.

Nevezettnek ezen alkalommal felmerült költségeire vonatkozó utazási számláját azon kérésrel terjesztem be, hogy annak (30.24 Kor.) összegét Tököl község terhére előlegezni szíveskedjék.

Budapest, 1914. évi december hó 20-án.

A hivatal főnöke: kir. műszaki tanácsos.

A tanítás közben természetesen folyamatos, hiszen az építkezés nem gátolja azt. A gyermekek hol az udvaron, hol a tanítói lakásban tanulnak. Midig alkalmazkodni kell az munkálatok üteméhez. A tanítók eltökélve folytatják az oktatást, annak reményében, hogy rövidesen megváltoznak a körülmények. A tervek alapján végül elkészül az iskola.

Az oktatás ettől kezdve jobb környezetben, és kulturáltabb körülmények között folyhat. A diákok is örülnek, hiszen az új osztálytermekben ők maguk is jobban érzik magukat.

Az iskola életét sok minden befolyásolja. Változnak a tanítók s változik ezzel a tanulók és a szülők közérzete is. Cseh Tivadar igazgató megjelenésével felkavarja Szilágyitelep életét. Ténykedése nem szorítkozik csak az oktatásra, hanem kereskedést is nyit. Elvárja, hogy a szülők nála vásároljanak. A tanulókkal nem szigorúan, hanem kegyetlenül bánik. Többször részeg és ilyenkor saját lányainak is felhúzza a szoknyáját és úgy üti őket pálcával. Ügyét Pakots József képviselő a parlament elé viszi. A nagy port felkavart ügyről külön fejezetben írok.

A gyermekeket időnként a betegségek is eléri. A gyenge táplálkozás, a rossz lakhatási körülmények, a hiányos öltözet mind olyan tényező, amely a betegségek kialakulásához vezethet.

1930-ban roncsoló toroklob, vagyis diftéria miatt be kell zárni az iskolát. A roncsoló toroklob ragályos, lázzal lefolyó betegség, mely az esetek legnagyobb számában a torokban jelentkezik. A betegség tulajdonképpen súlyos lobos folyamat, melynél a megtámadott szövetek elhalása következik be, ami anyagihiányra, fekélyeződésre vezet. Fontos, hogy a beteg gyermek teljesen elkülönítve legyen, ez által sikerül a család többi tagját, illetve játszótársait a betegségtől megóvni.

Távirat a toroklob járvány kialakulásáról

1930. november 22-én Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye alispánja értesíti a főszolgabíró, hogy:

„Tököl községhez tartozó Szilágyitelepen lévő iskolának bezárását roncsoló toroklob járvány miatt elrendelem”

Közel egy hónapi kényszerszünet következik a gyermekeknek. Ez az idő elegendő volt arra, hogy a betegeket kezeljék és elmúljon a veszély a továbbterjedéséről. Ekkor érkezik a zárlatot feloldó távirat.

1930. december 18.

„A Tököl községhez tartozó Szilágyi telepen lévő iskolának megnyitását, mivel a roncsoló toroklob járvány megszűnt, engedélyezem.”

Az 1914-ben átadott iskolaépület, – ami tulajdonképpen csak egy tanterem – a betelepülők növekedésével párhuzamosan megtelik és kicsinek bizonyul. Ugyanis 1901-ben, az építkezés megkezdésekor 33 tanuló részére kellett biztosítani helyet. döntés születik: bővítésre van szükség. Ennek a költsége is jelentős, így államsegélyből lehet csak megvalósítani. Az iratokból kiderül, hogy bár az épület elkészül, azért hiányosságok még vannak, amelyeket meg kellett szüntetni. a pénz kifizetésével és magával az elszámolással is gondok voltak. De nézzük meg az ide vonatkozó iratokat!

Méltóságos Alispán Úr!

VUITS GYÖRGY tököli jegyző anyagi felelősségre vonása iránt, ebben az ügyben mi nem intézkedhetünk. Most már a fegyelmi eljárástól is független a vagyoni felelősség kérdése, mert ezt a törvényhozás az 1922. XXX. t.c. 89 §. (9) pontjában a rendes bíróság hatáskörébe utalta.

Megállapítom, hogy ha a jegyző akár cselekvése, akár mulasztása stb. által okozott, az 11886. XXII. t.c. 86. §-a értelmében vonható csak felelősségre.

Ehhez a képviselőtestületnek névszerinti szavazással hozandó határozata szükséges és ez a kir. törvényszék előtt indítandó polgári per alakjában történhet csupán.

Budapest, 1933. április 26.

vm. t. főügyész

A jegyző mulasztása egyértelmű. Most már csak azt kell eldönteni, miként lehetne őt távozása után felelősségre vonni?

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye közönségének Budapesten az 1933. évi június hó 7-én tartott rendes havi kisgyűlésén.

Tárgyaltatott Tököl község határozata a Horthy ligeti iskola építési munkálatainak végelszámolása tárgyában.

...A Horthy-ligeti állami elemi iskola toldalék építkezésével kapcsolatban az építési költségnek a vallás és közoktatásügyi miniszter úr részéről engedélyezett 8.000 P államsegélyt meghaladó részét a képviselőtestület 68/1927.kgy. sz. alatt a község terhére átvállalta. A képviselőtestületnek ezt a határozatát a községi elöljáróság annak idején felsőbb jóváhagyás céljából nem terjesztette fel. Ezért a mulasztás Vuits György volt községi vezetőjegyzőt terheli. Amennyiben Vuits György volt vezetőjegyző ezen mulasztása folytán a községnek jogtalanul és illetéktelenül kárt okoz, ezért kártérítéssel tartozik. Tehát a képviselőtestületnek a fentidézett törvényszakaszméban határoznia kell, kívánja-e a mulasztásnak megfelelő megtorlását...

Néhány dolgot nem úgy intézett a jegyző, ahogyan azt kellett volna. Nem terjesztette be a képviselőtestület határozatát, sőt még a kifizetési bizonylatok is eltűntek. Ez miért következhetett be, nem tudni. Vuits György vezetőjegyző mulasztását megállapítja a vármegye kisgyűlése.

Méltóságos Alispán Úr!

Nincs szükség törvényhatósági jóváhagyásra, csak tudomásulvételre.

Minthogy az 59/kgy. 1933. számú községi véghatározat előadmánya és megokolása szerint a község kárt nem szenvedett, nem is volna jogi alapja annak, hogy pert indítsanak az akkori községi főjegyző ellen.

Budapest, 1933.évi október hó 26.

vm. t. főügyész

A nem szabályos ügyintézés csak adminisztrációs gondot okozott, hiszen nem érte kár anyagilag se a községet, se az államot, hiszen az épület-toldalék elkészült, a hiányosságokat is megszüntette a vállalkozó, csak éppen az ezt igazoló papíroknak nincsen nyoma.

549/1934. sz.

Nagyságos Főszolgabíró Úrnak!

A Tököl szilágyitelepi állami elemi iskola építési segélyének elszámolása tárgyában kiadott 470/1934. kig. sz. rendeletre jelentem, hogy a Tököl horthyligeti állami elemi iskola az 1929. év folyamán épült és az építkezéshez kiutalt 8000 P.

állami segély ugyancsak az 1929. évben használtatott fel, illetve lett a vállalkozónak kifizetve. Az iskola építkezés felülvizsgálata során bizonyos építkezési hiányok állapítottak meg, melynek pótlására a vállalkozó utasított. A vállalkozó a pótmunkákat csak 1932. év nyarán eszközölte és a megtartott utófelülvizsgálat alkalmával az államépítészeti hivatal az épületet átvette és utasította a község előljáróságát, hogy a 8000 P. államsegélyen felül a községet terhelő 1725 P. építkezési hozzájárulás költségét a község a vállalkozónak fizesse ki. Az épületnek átvétele után a vármegyei tanfelügyelőség felhívott a 8000 P. államsegélynek az elszámolására. A felhívásra a horthyigeti iskola építkezésére vonatkozó összes iratokat felterjesztettem, azonban azt visszaküldötték azzal, hogy a 8000 P. összegnek a hovaforrásáról szabályszerű bélyeges nyugtákat csatoljak. A 8000 P.-nek kifizetését igazoló nyugták az iratoknál nincsenek én azokat 1932. május 31-én történt megválasztásom alkalmával át nem vettem és bár határozottan tudom, hogy a 8000 P. a vállalkozónak ki lett fizetve, – mert hiszen ezen összegnek kiegyenlítését a vállalkozó az utófelülvizsgálati jegyzőkönyvben is elismerte – a kifizetést igazolni nem tudom még nyugta másolatokkal sem, mert ez a vállalkozó építész időközben tönkre ment és a községi előljáróság előtt ismeretlen helyen tartózkodik.

Somogyi László építész által felvett 8000 P.-ről kiállított bélyeges nyugták hivatali elődöm idejében kallódott el, miután én azokat át nem vettem és azokat a község házában őrzött iratoknál az irattár felkutatása után sem tudtam megtalálni, így azokról számot adni nem tudok.

Ebben az ügyben nem áll rendelkezésemre más, mint már a tanfelügyelőséghez is betérjesztett és onnan visszakapott építkezési iratot.

Tököl. 1934. évi április hó 7.

Az elszámolási gondok miatt az előző községi jegyzőt terheli a felelősség. A bizonylatok eltűntek s így az elszámolás lehetetlen.

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye Alispánjának

A Tököl-Szilágyi telepi elemi iskola építésére annak idején engedélyezett 8.0000 P államsegélyről a község nem tud elszámolni és ezzel kapcsolatban a vármegyei tanfelügyelő útján az eredetben idezárt visszavárárolag csatolt jelentést tette, de ezt is csak többszöri sürgetésre.

Minthogy az államsegély elszámolás kötelezettsége mellett utalványoztatott ki, az előljáróság máma nem érvelhet azzal, hogy az előző vezető jegyző idején elkallódott, mert az összeg a

község előljáróságához és nem e főjegyzőhöz utalványoztatott, tehát az előljáróság a felelős az elszámolásért. Egyébként az akkori főjegyző nyugdíjas állapotban is köteles az elszámolásra, mert ebbeli kötelessége a nyugdíjazással nem szűnt meg. Hívja fel ennélfogva Méltóságod a községet, hogy számadását haladéktalanul terjessze fel. Amennyiben a nyugtákkal ez nem igazolható, az eredeti felülvizsgálati jegyzőkönyvet mutassa be, de egyben igazoltassa az illetékes adóhivatal által, hogy a kereseti összegek után a szabályszerű illetéket a vállalkozó lerotta.

Budapest, 1934. évi május hó 4-én

A miniszter rendeletéből:

Dr. Antalfia Antal
miniszteri o. tanácsos

A sok levelezés és néhány gyűlés után végül mégis sikerül megoldani a kár nélküli problémát. A minisztérium belátva azt, hogy semmi kár nem érte az államot, csak éppen hibáztott egy kicsit az adminisztrációs vonal, lezártnak tekinti az ügyet.

A vallás és közoktatási miniszter által küldött levél szövege:

Tudomás és további eljárás végett értesítem, hogy a Tököl-Szilágyi-telepi el. iskola építésére a 860-40-1045/929. sz. rendelettel engedélyezett 8.000 P államsegély megfelelő felhasználás szempontjából elszámoltnak vétetik.

Bpest, 1934. évi július 21.

A miniszter rendeletéből: dr. Huszka Ernő
min. tanácsos

Szilágyitelep oktatása dőcögve bár, de elkezdődött az 1900-as évek elején. Eleinte a csőszház, majd később egy tanterem, s egy idő múlva új toldalékkal bővül. A gyermekek száma egyre növekszik így további helyiségekre van szükség. Sőt most már igazgatói lakásra is szükség van, hiszen a megnövekedett létszámhoz már több tanár szükségeltetik. Tököl község oktatási kiadásait egyre növeli Szilágyitelep folytonosan növekvő igénye. Márpedig ez egy darabig nem fog csökkenni, hiszen a közelben létesített üzemek idecsalogatják a családokat az ország szinte minden részéből.

Az államnak kötelessége a tanköteles fiatalságot az iskolapadokba irányítani. Ez viszont csak akkor lehetséges, ha megvan hozzá a megfelelő osztályterem és oktatási háttér. A tanuláshoz való jog mellett tehát a körülményeket is meg kell teremteni, legyen az a terület fővárosi, vidéki, vagy éppen tanyai jellegű. A tankönyvekből ugyanazt lehet elsajátítani, természetesen a megfelelő tanerő segítségével.

A SZILÁGYITELEPI ISKOLAÜGY

SZilágyitelepen – mint bárhol az országban – az oktatás minősége a tanítótól is függött. A diák a szorgalmával sok tudásanyagot gyűjthetett össze. A családi és a környezeti hatások is szerepet játszanak ebben mindenkor. A legnagyobb hatással azonban mindenkor a tanító lehet a gyermekekre. Sokszor visszaélnék ezzel a lehetőséggel azok a nevelők, akik számára nem a diákság a fontos, hanem csakis önmaga. Szilágyitelepre érkező családok gyermekei kénytelenek elfogadni azt a tanítót, aki éppen itt próbálja átadni a tudást az ifjúságnak. Mindenki bízik benne. Reménykednek abban, hogy egy ilyen kis közösség oktatásában csakis kiváló nevelők szolgálhatnak.

Minden időszakban él az emberekben, a szülők tudatában az, hogy a tanító példaképe a diáknak, a közösségnek. Felnéznek rá, hiszen nagyon sok embernek a jövőjét ő alakítja, tudását csi-szolja. A tanító minden cselekedete – a jó is és a rossz is – a közösség fókuszában volt régen s így van ez napjainkban is. Ezért nem volt mindegy, hogy milyen példát mutatott a falunak, a közösségnek az a tanító, aki a Szerém megyei Nikincéből érkezett Szilágyitelepre.

Miért jött ide Cseh Tivadar a Szlavón-Horvát területről Magyarországra. Egyértelműen Trianon végzetes gyalázata miatt. Már 1907-ben így nyilatkoznak a Horvátországi helyzettről: „Horvát-Szlavónországba betelepült színmagyarság a horvát-szlavón területet kezdi otthagyni... kívándorlásuk okául részben a horvát hatóságoknak velük szemben tanúsított kedvezőtlen és zaklató magatartását, részben az ottani sokkal műveletlenebb horvátok mélységes gyűlöletét, hozták fel.”

Az oktatásról pedig ezt írták: „mértéktelen és rendszeres hajsztát indítottak a magyar iskolák ellen.”

Cseh Tivadar egy ilyen közegből érkezik, s nevezik ki igazgatónak Szilágyitelepre. Magyar gyermekeket tanított rettenetes politikai körülmények között. Láta és érezte az igazságtalanságot. Magyarságát nem tagadta meg s inkább eljött az anyaországba, minthogy tovább szenvedje a napi zaklatásokat, megalázásokat.

Éppen ezért meglepő az a furcsa eset, ami megtörtént Szilágyitelepen. A lakosság és a helyi

iskola igazgatója olyan konfliktust idézett elő, ami „kultur-háborúság” néven került az országgyűlés elé. Nem kis ügy volt ez, ha ilyen magas fórumon kellett ezért szót emelni. Sok kommentárt nem szeretnék ehhez hozzáfűzni, hiszen az Országgyűlésben készült jegyzőkönyv mindent hitelesen elénk tár.

Az országgyűlés képviselőházának 65. ülése 1927. június 11-én, szombaton.

Elnök: Következik Pakots József képviselő úr interpellációja.

Kérem a jegyző urat, szíveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Esztergyós János jegyző (olvassa) : »Interpelláció a magyar királyi közoktatásügyi miniszter úrhoz a Tököl-Szilágyitelepi kultur-háborúság tárgyában.

Van-e tudomása a miniszterelnök urnák arról, hogy Tököl-Szilágyitelepen esztendők óta éles és vigasztalan háborúság folyik az ottani tanító-igazgató és a község lakossága között ?

Van-e tudomása arról, hogy az iskoláztató szülők a legfelháborítóbb vádakát emelik az iskolaigazgató brutalitása, gyermekkínzása ellen ?

Van-e tudomása arról, hogy a többszörös fel-folyamodás ellenére az elmérgesedett helyzet tisztázására semmi sem történt, s hogy múlt évi október hó 25-én 74.239/1926 számú kultuszminiszteri rendelettel elrendelt fegyelmi vizsgálat is oly irányt vett, ami ez áldatlan ügy elintézését hátráltatja !

Elnök: Pakots József képviselő urat illeti a szó.

Pakots József: T. Ház ! A magyar tanító-mestereknek, a magyar népművelés becsületes munkásainak érdekében szólok akkor, amikor egy teljesen magában álló esettel kívánok foglalkozni a t. Ház színe előtt. Ha ebből az esetből ítélnek meg a magyar tanítási szellemet, akkor kétségbe kellene esnünk, és akkor a kultuszminiszter úr nem hivatkozhatnék Magyarországon kultúr-fölényre.

Esztendők óta a főváros közvetlen közelében egy kis telep lakosságának békéjét dülta fel egy Jugoszláviából 1920-ban beköltö-

zött Cseh Tivadar nevű igazgató-tanító. Ahogy betette a lábát a községbe, rögtön szembehe-lyezkedett a község lakosságával, annak intelli-genciájával, és olyan fékezhetetlen, zabolálatlan magatartást tanúsít, annyira terro-risztikusan lép fel, úgy a község lakosságával, mint saját tanítványaival szemben, hogy azóta az 5 esztendő óta fel van dűlve ott a társadalmi béke. Hogy egészen konkrét adatokkal jellemez-zem ezt a helyzetet, amely — mondom — a fő-város közvetlen-közelében felmerült, hivatalos okmányokból fogom felolvasni ennek a t. igaz-gató-tanító úrnak cselekvéseit, amelyek itt egy-előre csak mint vádak vannak megkonstruálva, de még nem volt idő, úgy látszik arra, hogy ezek a vádak a maguk teljes értéke szerint megállá-píthatók vagy tisztázhatók legyenek, 1922. és 1923. években a »Szilágytelepi Kulturális Egye-sület« hivatalosan beadvánnyal fordult a kul-tuszminisztériumhoz súlyos vádakkal illetve Cseh Tivadar igazgató-tanítót. Ezek a vádak többek között az igazgató úr magántevékenysé-gére vonatkoznak, amely tevékenység egyálta-lában nem hozható összhangzásba külön tanítói hivatásával és annak ideális vonatkozásaival, másrészt tanítói működésére is vonatkoznak. Azt mondja egy későbbi közigazgatási véghatá-rozat e vádak kapcsán, hogy (olvassa) »Cseh tanító fát és szemet forgalmaz, a tanító állandó-an üzletszerűen, iparendély nélkül minden-nemű kereskedelmi árucikket árusít, üzletei után szalad, heteken át nem tanít. hanem azzal foglalkozik, hogy a legkülönbözőbb kereske-delmi cikket forgalomba hozza, utána forgal-mi adót nem fizet, azokat a cikketek rákényszerí-ti a szülőkre, a gyermekeiken keresztül.«

Ez az egyik része a kérdésnek. Súlyosabb ré-sze azonban az a bánásmód, melyet a gyerme-kekkel szemben tanúsít. A gyermekeket reggel hét órára berendeli az iskolába és akkor elkezd-i velük takarítani az iskolahelyiségeket a mellék-helyiségeket, gazdasági oktatás címén saját föld-jén gazdasági munkákat végeztet velük, és pedig nemcsak a gazdasági óra alatt, hanem azon túl is; földet hordat velük, huzatja a kocsiját, a leg-fárasztóbb, leggyötrőbb foglalkozási körre szo-rítja őket. Azontúl pedig oly szigorúan, oly ke-gyetlenül bánik el a gyermekekkel, minden apró kis gyermek-csínytevással szemben olyan retor-ziókkal él, amelyek embertelenek, felháborítóak. A gyermekek szájába dugja a piszkos táblaron-gyot. Azután van egy terminus technikus nála: a járombafogás, amely azt jelenti, hogy a gyermek fejét a falitábla alá szorítja és akkor veri meg. A

gyermekeknek ilyen súlyos bántalmaztatása mi-att már feljelentések is történtek, az ottani csendőrs vizsgálatot is indított, az ottani helyi orvos látelleletet vett fel. Mindezek az adatok ösz-szefoglaltattak és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé terjesztettek.

Igyekezem, lehetőleg egész szárazan, csak a tényeket magukat regisztrálni. A kritikát a mi-niszter úrra és a miniszter úr további intézkedé-sére bízom. Annyi kétségtelen, hogy többször feljöttek ezek a szerencsétlen szülők memoran-dumokkal — aláírták valamennyien — neveikkel, hogy a gyermekek közül kiket ütött, vert fejbe és tett valósággal betegekkel ez a tanító. Végre az-után az igen t. kultuskormány elrendelte a vizs-gálatot. Szűcs miniszteri tanácsos úr 1926. dec-ember 15-én kiküldötte dr. Petkó titkár urat a helyszínére, hogy vizsgálja meg az ottani állapo-tokat. A titkár úr jegyzőkönyvet sem vett fel, a panaszokat szabályszerűen nem foglalta össze, hanem egyszerűen megállapította azt, hogy a község lakossága forrong, hogy ott nagy társa-dalmi széthúzás van.

Ezt jelentette minisztériumának, ezt azonban további intézkedés nem követte. Végre azután újabb beadványra és újabb deputációzásra az igen t. kultuszminiszter úr elrendelte a fegyelmet és 1926 október 25-én 74.739/1926. számú ren-deletével utasította Pest vármegye királyi tanfe-lügyelőjét, hogy az iskolaigazgató ellen indítan-dó fegyelmi eljárásra vonatkozólag a vármegye közigazgatási bizottságánál tegyen megfelelő javaslatot. A vármegye közigazgatási bizottsága akkor megindította az eljárást és akkor véghatá-rozatot hozott, melyben összegezte mindazokat a dolgokat, amelyek szükségessé tették a fegyelmi eljárás megindítását, többek között azt mondván, hogy az igazgató-tanító igazoló jelentésében az ellene felhozott vádak, illetőleg panaszok válót-lansága tekintetében teljesen megnyugtató bizo-nyítékokkal nem tudott szolgálni. Ezt már indo-kolásában megállapította a vármegye közigazga-tási bizottsága 1927 március 10-én tartott ülésé-ben.

Érdekes dolog, hogy mi történt ennek a hatá-rozatnak következményeképpen. A határozatot kézbesítették a járási főszolgabírónak, aki azután elrendelte ebben az ügyben a tanúkihallgatáso-ka-t Az idézéseket azonban ezekre a tanúkihalla-gtásokra igen különösen kézbesítették, t. i. nem egy helyre citálta meg a t. főszolgabíró úr a vád és a védelem tanúit, hanem külön-külön helyre, a vád tanúit egy messzebbfekvő községbe, úgy, hogy ezek az emberek, akik ott tanúskodni akar-

tak, egész napjukat elveszítették, a mentőtanukat, tehát a védelem tanúit pedig a főszolgabírói hivatalba rendelte be. A vád tanúinak azonban azzal kézbesítették az idézéseket, hogy nem kell megjelenniük, úgy, hogy a nagyszámú, 93 tanú közül, akiket szabálytalanul nem a helyszínére idéztek meg, csak 9 jelent meg. Amikor ezek megjelentek, akkor az igen t. igazgató-tanító úr brutálisan megtámadta őket, söpredéknek, salaknak, szemétnak, börtöntölteléknek, niemandoknak nevezte ezeket a szülőket, úgy, hogy azok meg is voltak félemlítve. A végeredmény az, hogy annak ellenére, hogy ez a vizsgálat lefolyt, akkor, amikor a vád tanúit kihallgatták, ezóta az idő óta semmi sem történt a kérdés további tisztázása tekintetében, úgy, hogy ez a szegény, szerencsétlen lakosság, a község szülőinek egész tömege ma is megoldhatatlan probléma, megoldhatatlan rejtély előtt áll. Egészen érthetetlen, miért kezelik ezt a t. tanító urat annyira gyengéden akkor, amikor egészen kétségtelenül igazolva vannak ezek a vádak s amikor ilyen módon a tanítóval szemben el lehetne járni.

Igen t. Ház ! Ez az eset voltaképpen nem tartozik az én kerületem ügyei közé és nem is igen szívesen vállaltam idehozását, mert hiszen a törvényhozónak kötelessége, hogy a maga kerületének ilyen természetű panaszai dolgában kérje a t. kormánytól a jogorvoslatot. Az ottani szülők azonban hozzám fordultak. Annak a kerületnek képviselője, Udvardy János igen t. képviselőtársam, talán kormánypárti helyzeténél fogva nem tartotta lehetőnek magára nézve, hogy ezzel a kellemetlen üggyel a kultuszminister úrhoz forduljon. (Vass József népjóléti és munkaügyi minister: Ez nem akadály !) Nem akadály, de nem tudom, miért feszélyezi őt e kérdés. Úgy látszik, ebben a kérdésben a közigazgatás is már bizonyos irányban állást foglalt, legalább is erre mutat a ráckevei főszolgabírónak az a különös eljárása, hogy nem egy helyre idézte meg a tanukat, hanem a tanuk megidézésénél bizonyos disztinkciókat tett, s hogy a vád tanúinak nem kellett megjelenniük. Szóval mindezek a kis apró meszterkedések valamilyen állásfoglalást rejtenek magukban és talán ez feszélyezte igen t. képviselőtársamat.

Én egészen nyíltan és őszintén kérem a minister urat, hogy intézkedjék, teremtsen rendet ebben az odiózus ügyben, amely már a lapok hasábjain is szerepelt. Bár kicsinynek látszik az eset, mégis igen fontos és súlyos kultúrpolitikai botrány az, hogy éveken át megtörténhetik egy községben, hogy egy tanító — akár igazak, akár

nem ezek a vádak — szembehelyezkedik a község lakosságával és a tanító és a község lakossága között ilyen kulturháborúság folyhatik a nélkül, hogy a kultuskormány öt esztendő alatt időt talált volna magának arra, hogy harmóniát teremtsen köztük, az ellentéteket kiegyenlítse, vagy pedig a bűnös elvegye a maga büntetését. A tanításnak, a magyar kultúrának sem érdeke, hogy ez így történjék. Ha ez a példa ragadós lesz, ha egy kis helyi basáskodó ember, aki éppen tanító, szembe tud helyezkedni egy község egész lakosságával és ott forradalmi hangulatot tud teremteni, akkor tisztelem azt a konszolidációt, amely ebből származik.

Nagyon sajnálom, hogy a kultuszminister úr nincs itt, hogy erre az interpellációra mindjárt választ adhatott volna, mert az ügy összes részleteivel már régen a kultuszminisztérium előtt van.

Elnök: Az interpelláció kiadatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak.

Az ügy tehát az ország színe elé került, még ha csak a képviselői csoport volt ez a nyilvánosság. A felsorolt vádak, tények bizony meglepőek, még akkor is, ha enyhe túlzástól tartanánk. Azt hiszem, ha egy szülőkből álló csoport aláírásával áll ki egy bizonyos ügy képviselőjében, akkor annak hitelességét nem szabad kétségbe vonni. Lehetetlen az, hogy több családot rávegyenek hamis tanúzásra, vagy éppen egy nemkívánatos ember lejáratására.

A felsorolt esetek, amelyek itt Szilágyitelep kisiskolásaival és azok szüleinek zsarolásával megtörtént felháborító volt akkor, de még napjainkban is az lenne. A módszerek és a stílus nem illett ebbe a közegbe. Nem szabad összehasonlítani az ország egyes részeit oktatási színvonal szempontjából, de ebben az esetben kénytelen vagyok azt kijelenteni, hogy ilyen eset előfordulhatott esetleg az ország néhány eldugott falujában is, az nem került reflektorfénybe, de a főváros közelsége miatt jobban odafigyeltek erre az esetre. Az oktatás minősége és határfoka mindenkor a nevelőktől függött és ez így van ma is. Talán éppen ezért próbálták felső szinten is valamilyen módon kezelni ezt az ügyet. Meglátásom szerint furcsán. A lakosság megfélemlítése és lekezelően való kihallgatása a főszolgabírói kivizsgálás során egyértelmű volt. Ez is azt mutatja, hogy valamilyen módon szeretnék az igazságot elkendőzni, megmásítani. Ezek után nem is tűnik furcsának, ha a szülők szép lassan visszakoznak, s vallomásukat nem mondják el szóban is a megfelelő fórumon.

A lakosság 1922-23. években fordult a kultuszminiszterhez a panasszal, ahonnan semmiféle választ nem kaptak. 1927-ben, vagyis öt év múlva kerül az ügy az országgyűlés elé Pakots József interpellációjában. Ezek után se kapkodták el a kivizsgálást, mert újabb két évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy valamilyen válasz érkezzen erre. Nézzük meg, az országgyűlési jegyzőkönyv alapján, hogy „röpke” két év elteltével mire is jutottak ebben a nagy port felkavart „szilágyitelepi kultur-háborúság” témában?

**Az országgyűlés képviselőházának 319. ülése
1929. évi október hó 22-én, kedden,
Almásy László és Puky Endre elnöklete alatt.**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter írásbeli válasza Pakots Józsefnek 1927 június 11-én a tököli-szilágyitelepi kultúr-háborúság ügyében;

Elnök: ...Következik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr írásbeli válasza Pakots József képviselő úr interpellációjára.

Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a miniszteri választ felolvasni.

Gubicza Ferenc jegyző (olvassa): «Nagyméltóságú Elnök úr! A folyó évi június hó 6-án kelt 1698. számú nagybecsű átiratára Pakots József országgyűlési képviselőnek a szilágyitelepi kultúr-háborúság ügyében előterjesztett interpellációjára van szerencsém a következő felvilágosításokat adni:

«Pakots József országgyűlési képviselőnek a tököli-szilágyitelepi kultúr-háborúság ügyében előterjesztett interpellációjára súlyos panaszokat tartalmazott Cseh Tivadar ottani állami elemi iskolai igazgatótanító ellen.

Ezen panasznak kivizsgálása során megállapítást nyertek a következők:

Az igazgatótanító és Záborszky Ernő jelenleg budapesti lakos, a Szilágyitelepi Egyesület volt elnöke között az utóbbinak egyesületi tevékenysége körül felmerült kifogásokból folyólag már régebbi idő óta ellenséges viszony áll fenn, amelynek következtében egyrészt Cseh Tivadar rágalmozás miatt, ezenkívül a szó alatt lévő egyesület kezelési szabálytalanságok miatt Záborszky Ernő ellen bűnvádi feljelentést tett s ezen perek azóta első fokon Záborszky Ernő marasztalásával végződtek és jelenleg fellebbezés alatt állanak, másrészt Záborszky Ernő és Cseh Tivadar ellen egyes ottani lakosok által jegyzőkönyvre adott panaszokat összefoglalva – fegyelmi feljelentést tett.

Ezen utóbbi feljelentés alapján Pest vármegye közigazgatási bizottsága – mivel azt a terhelt önigazolás céljából maga is kérte – a fegyelmi vizsgálatot Cseh Tivadar ellen elrendelte.

A fegyelmi helyszíni vizsgálat során a vádpontokat illetően a következők állapítottak meg:

A panaszok szerint Cseh Tivadar, mint a Tököli-szilágyitelepi Egyesületnek volt gazdája, az építési anyag beszerzésére átvett 10.000 koronából állítólag 120 téglát vett, az a téglák azonban jelenleg már nincs az egyesület birtokában, az nyomtalanul eltűnt s ez ügyből kifolyólag a tököli csendőrs is nyomozást vezetett. E vádpontot illetően a terhelt magát a vizsgálat rendjén teljesen tisztázta.

A terhelt pereskedik, feljelentéseket tesz és a telep lakóival szemben ellenszenvvel viseltetik. – Ez a vádpont sem nyert beigazolást, mivel kitűnt, hogy terheltnek mással, mint Záborszky Ernővel szemben pereit nincsenek, s a lakosság a vizsgálat rendjén a tanítóval szemben egyenesen rokonszenvének adott kifejezést.

A terhelt nem érdem szerint osztályoz, a tanulóknak gúnyneveket ad s ezzel rossz példát mutat az egymással szemben való gyűlölködésre. – Konkrét bizonyítékok ebben a tekintetben sem merültek fel a tanúvallomások rendjén, egyébként pedig úgy ebben, mint a következő vádpontokban érintett állítólagos tények évekkal előbb történtek, úgy, hogyha bebizonyultak volna is, terhelt büntethetőségét a két évi elévülési határidő kizárja.

A terhelt ok nélkül bírságotlatja a szülőket. – Egy nyilvánvalóan téves alapon állott vád, amely a népnek az iskolai törvényekben való járatlanságában leli alapját.

A terhelt a tanítási idő alatt keveset foglalkozik növendékeivel, ezért azok alig tudnak valamit. – Ennek éppen az ellenkezője bizonyult be, mert terhelt iskolájában a tanítási eredmény kifogástalan.

Terhelt iskolaszereket, füzeteket üzletszerűen árusít és a beszerzési árnál drágábban árusítja. – E vádra konkrét bizonyítékok nem kerültek elő.

Ezen tényállás alapján maga az interpelláló Pakots József képviselő az interpellációban előadott vádakot a terhelt tanító által hozzá intézett nyílt levélre adott válasz alakjában Az Est 1927. évi június 15-iki számában megjelent nyilatkozatában visszavonta és kijelentette, hogy

azok alaptalanságáról személyesen meggyőződött s ezért sajnálkozását fejezte ki a felett, hogy a terhelt tanítót rossz információ alapján (melyet saját elismerése szerint Záborszky Ernőtől kapott) megbántotta.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. — Gróf Klebelsberg s.k.»

Elnök: Miután az interpelláló képviselő úr a viszonzóválasz jogával élni nem óhajt, kérdem a t. Házat, méltóztatik-e a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? (Igen!)

A Ház a választ tudomásul veszi.

Ennyit tudhattunk meg a Tököl-Szilágyitelep kulturháborúsága ügyéről. Legalábbis, a jegyzőkönyvek alapján. Nem kell hozzá nagy energia, hogy kiderüljenek a valós tények. Elég, ha csak a dátumokat nézzük:

1920-ban kerül Szilágyitelepre Cseh Tivadar igazgató-tanító.

1922-ben már panasz merül fel ellene s ezért küldenek beadványt a szülők a kultuszminisztériumba, ami azt jelenti, hogy ez alatt a két év alatt már „kiharcolta” magának az ellenszenvet viselkedésével, tevékenységével.

1927-ben kerül az ügy az országgyűlés elé interpelláció formájában, ahol nem másnak, mint Klebelsberg Kúnó kultuszminiszternek az állásfoglalását várják.

1929-ben készül el a válasz. A kivizsgálásra kellett talán ez a két év, vagy az elévülésre, nem tudni. Mindenestre az tény, hogy közel tíz év kellett ahhoz, hogy egyáltalán valami reagálás látszódjon ebben az elkeserítő helyzetben.

Az igazgató-tanító védelmére felsorol indokok szinte nevetségesek, hiszen ennyi idő alatt a tanulók régen lecserélődtek, s ezáltal más szülői gárda volt a háttérben. Ennyi idő arra is elég volt, hogy Cseh Tivadar változtasson mindazokon, amit ellene felhoztak vádként. A kivizsgálást végző személyek is elfogultak lehettek, hiszen nem vetett volna jó fényt a minisztériumra, ha kiderül, hogy alkalmatlan személyt neveztek ki egy iskola vezetésére.

Gróf Klebelsberg Kúnó kultuszminiszter adta meg a választ az interpellációra, de személyét nem lehet ebben az ügyben elmarasztalni, hiszen ő csak a beosztottjai által elé tárt anyaggal rendelkezett. Nem személyesen járt el ebben az ügyben – hisz ez nem egy miniszter dolga – ezáltal nem is ismerhette az teljes igazságot.

Ez fokozottan igaz az utolsó bekezdésben leírtakra. Ott ugyanis az szerepel, hogy Pakots József visszavonta vádjait, mellyel az igazgató-tanítóra mondott. Ezt a választ és megoldást természetesen az országgyűlés el is fogadta. Miért ne, hiszen két év elmúltával ugyan ki tudja mi jelent meg Az Est című újság hasábjain? Én utánanéztem és nagyon meglepődtem. Ott ugyanis éppen Pakots József képviselőtől kérnek bocsánatot egy teljesen másik ügyben. Itt van rá a bizonyíték. A fejlécen jól látható a dátum is:

Szerda, 1927. június 15.

AZ EST

Pakots József megsértéseért sajnálkozását fejezte ki Tarján Ottó ügyvéd

Békésen ért véget a rágalmozási pör

— Az Est tudósítójától —

Hosszú és kínos per ért ma véget a budapesti büntető járásbírósa-
gon. A per vádlottja dr. Tarján Ottó budapesti ügyvéd, értette pedig Pakots József országgyűlési képviselő, a magyar demokrata párt elnöke. A per hónapokkal ez-
előtt keletkezett, amikor dr. Tarján Ottó levelet intézett a Központi Vádrészre a Gyümölcs- és Élelmiszerkereskedők Egyesületé-
nek vezetéséhez.

mányokat is csatolt be, amelyekkel cáfolni igyekezett dr. Tarján Ottó állítását.

Mára tüzte ki az újabb tárgyalást a járásbíró, amelyre megidézte a bejelentett tanukat. A tanúk kihallgatására azonban nem került a sor.

Felkérem a feleket — mondotta Tamás járásbíró a megjelen-
tek névsorának megállapítása után.
nyilatkozzanak, nem lehetne-e az ügyet békésen elintézni?

(Az Es

A ha
jelent
ügyes
ban le
halba
éves
kideri

a k

A pc
egy 16
vette

Az Est 1927. június 15-i száma

Ezek után azt hiszem nincs mit mondani az egész kulturháborúság ügyéről. Ha még a legfelsőbb körökben is ilyen arcátlanul eltitkolják az igazságot, akkor van ennek valami alapja. Sőt én úgy vélem, hogy a felhozott vádak teljes egészében megállják a helyüket, bármilyen módon is próbálták ezt eltitkolni.

Cseh Tivadar ezek után már nem sokáig volt Szilágyitelepen iskolaigazgató. Viselkedése és állandó alkoholos állapota miatt elbocsátották. Mindenesetre nem szívesen lettem volna ekkor se diák, se szülő. Az első azért nem, mert a módszereitől borsószik a hátam, az utóbbi pedig azért lett volna kényelmetlen, mert a gyerekért a szülő mindent megtesz, — így én is — sokszor még a tanárok előtt is megalázkodik, nehogy valamilyen módon a gyerek vallja kárát az egésznek. Éppen ezért nagyon sajnálom az akkori szülőket, hiszen szélmalomharcot vívtak igazukért.

Mi lett Cseh Tivadarral? Agresszivitása és mások irányába történő nyilatkozatai miatt többször került bíróság elé, mint vádlott. Először a fent említett ügyben. Ekkor a helyiek jelentették fel. A levéltárban megtalálható az alábbi jelzet: 1927 Ügyszám:05/1058. A per témája: *sajtó útján elkövetett rágalmozás vétsége*. Hasonló a témája a többi feljelentésnek is. A periratokban találkozhatunk Weiser László nevével is.

Népbírósi ügye is volt 1947-ben és 1949-ben. Helyi munkássága nem vetett jó fényt rá. Nem tudni, később tudott-e ezen változtatni.

TANÍTÁS A HÁBORÚ UTÁN

Bombázások és helyi harcok mellett a szovjet katonai megszállás is nyomot hagyott Horthyliget oktatási rendszerében a II. Világháború befejező szakaszában. A közelben álló Repülőgépgyár, és a repülőtér ide vonzotta az amerikai és angol bombázókat, hogy itt szabaduljanak meg szörnyűséget okozó terheiktől.

Rengeteg lakóház dől romba s még több sérül meg. Nem kivétel ez alól az iskola épülete sem. A tanításra azonban szükség van, hiszen a jövő ezeknek a tanulóknak a kezében van.

Az itt élé családok is gyászolnak, hiszen nincs olyan ember a környéken, aki valamelyik közeli hozzátartozóját ne siratná. A szörnyű borzasztó pusztításnak gyermekek is áldozatul estek. Az események sokkolják a lakosságot, felnőtteket, gyermekeket egyaránt.

Ebből a nehéz helyzetből próbálja egy kis csapat kiemelni a közösséget. Egy kis csapat, élén Woháner Géza tanítóval, nekilát az oktatás megszervezéséhez. Ő és felesége maradt csak itt a nehéz napokban a tantestületből, a többiek elmenekültek. Amint lehetőség adódott, máris a tanítás tovább folytatására készül a Woháner házaspár.

Nem könnyű az a feladat, amely most egy ideig rájuk vár. Romba dőlt épületek, kétségbeesett emberek várják a felépülést. Míg előzők fizikai értelemben, addig az utóbbiak inkább lelkileg igénylik ezt. A közérzet javítása ott kezdődött, hogy próbálták a mindennapokat a régi mederbe terelni. Ennek egyik eleme a tanítás. Így a gyermekek napközben tanári felügyelet mellett vannak. Ez elősegíti, hogy a felnőttek a napi munkájukat nyugodtabban végezhessék.

Rengeteg probléma és nehézség akadályozta a tanítás megkezdését, vagyis inkább folytatását. Ezért itt is összefogásra volt szükség, és nem is olyan kicsire. Mindezt rögzítették a tantestületi jegyzőkönyvek. Nagyon értékes mindaz, amelyeket akkor rögzítettek. Sok adat szerepel benne a tanulókról, a tanításról és még több a segítő lakosságról.

Úgy gondoltam, érdemes a jegyzőkönyveket teljes egészében közölni, hiszen így a legeredettebb forrásból jutunk fontos adatokhoz. A leírtak nem is annyira „szárazak”, mint gondolnánk. Nagyon sok olyan esemény le lett benne írva, amely napjainkban már szinte hihetetlennek tű-

nik. Ugyanakkor – mint más esetekben is – a kor ujjlenyomata is ez. Olvasása közben átélhetjük az akkor történeteket, ugyanakkor érezhetjük a politikai változások mellett a tanárok erőfeszítéseit, hogy tudásuknak és szakmaiságuknak megfelelően helyt tudjanak állni ilyen körülmények között is. A kis problémák mellett rögzítve lettek azok is, amelyek nélkül Horthyliget oktatása nem indulhatott volna meg időben.

Képet kapunk többek között az iskola épületének állapotáról, a berendezések hiányáról. A tanítási lehetőségeket minden körülmény között biztosítani kellett. Éppen ezért oktatás céljára az elhagyott magánházak mellett még a református templom is igénybe lett véve.

Kezdjük mindjárt azzal, amelyik a harcok elcsendesedése után, az újrakezdés pillanatát mutatja be.

Jegyzőkönyv

felvétel Horthyligeten 1945. április hó 30-án tartott tantestületi ülésről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok és a Nemzeti Bizottság részéről Mester István titkár és Patrik István n.b. tag. Igazgató elnök üdvözli a hosszú kényszer-szünet után megjelent tantestületi tagokat és örömeinek ad kifejezést, hogy a nehéz időkben a jó Isten végtelen kegyelme mindnyájukat megtartotta erőben, egészségben. Üdvözli a megjelent Nemzeti Bizottság tagjait és kéri őket, hogy támogassák az iskola nehéz munkájában a tantestületi tagokat, legyenek segítségére. Külön megköszöni Mester István párttitkárnak, n.b. tagnak odaadó munkásságát, mert az ő fáradhatatlan tevékenységének köszönhető a tanév újbóli megkezdése.

1.) Igazgató elnök jelenti, hogy az 1944-45-i tanév ideiglenes bezárása (október 31.) a tantestületi tagok Vohaner Géza és Vohanerné, Cselényi Szilárda kivételével állomáshelyüket elhagyták, elmenekültek. A megszállás után bekövetkezett nyugodtabb, csendesebb idők a tantestületi tagok visszajövetelét lehetővé tették, így Borsos Lilla áll. tanítónő április 4-én, Popovics Ferenc áll. tanító április 26-án szolgálattételre jelentkezett. Zongor Ilona áll. tanítónő és Fáncsyné Lip-tai Anna áll. tanítónő eddig szolgálattételre nem jelentkezett. Igazgató írásban szolgálattétel teljesítésére őket felhívta.

Tudomásul véve.

2.) Igazgató-elnök jelenti, hogy még március folyamán tárgyalta az orosz parancsnoksággal és a helybeli párt vezetőségével az iskolai év újbóli megnyitása felől. Az iskolai épület kettő tanterme teljesen hasznavehetetlen (az egyik bombatalálat miatt, a másik gyalogsági löflegek által okozott rongálás miatt). A megmaradt elég jó karban lévő tanteremben elhelyezett lovak miatt nagyobb takarításra, meszelésre van szükség. Az orosz parancsnokság azonban ezt a tantermet sem tudja még átadni, mert az itt állomásozó nehéz bombázók elméleti oktatását végzik az iskola e tantermében. A tanítói lakás is orosz katonaság részére foglaltatott le. A helybeli párt vezetője Mester István titkár tanításra a ref. templomot ajánlotta, és ennek a rendbehozatalát is elvállalta. A ref. templom a kisebb és nagyobb javítások elvégzése miatt a tanítás április 16-án kezdődhetett meg.

Tudomásul véve.

3.) Igazgató-elnök jelenti, hogy a kétszer kiadott beíratásra a következő számú tanulók jelentkeztek:

első vegyes osztályba	20 tanuló
második	16 tanuló
harmadik	8 tanuló
negyedik	4 tanuló
ötödik	16 tanuló
hatodik	10 tanuló
hetedik	5 tanuló
nyolcadik	8 tanuló

Beiratkoztak a Dunaharaszti és Ráckeve járó polgári iskolások is, akik közlekedés hiánya miatt iskoláinkban kötelezettségeiknek eleget tenni nem tudnak. Ezek száma összesen 30. (I. oszt. 7, II. oszt. 12, III. oszt. 5, IV. oszt. 6.) Az I. osztályt vezeti Vohanerné Cselényi Szilárda áll. tanítónő, létszáma: 20 tanuló, helye a tanítónő lakása, jó idő esetén a kert, tanítási idő délután 2 órától 5 óráig. II.-III. és IV. osztály létszáma 28 tanuló, tanítási helye a ref. templom, ideje: délután 2 órától 5 óráig, vezeti: Borsos Lilla áll. tanítónő. V.-VI. vegyes osztály létszáma 26 tanuló, tanítási helye a ref. templom, ideje délelőtt 11 órától 2 óráig, vezeti: Popovics Ferenc áll. tanító. VII.-VIII. vegyes osztály és I.-IV. polgári, létszám 43 tanuló, helye ref. templom, reggel 8 órától 11 óráig. Vezeti: Vohaner Géza Igazgató.

Tantestület tudomásul veszi.

IV.) Igazgató-elnök jelenti, hogy iskola felszerelése, könyvtára és minden ingósága az itt dúló harcok miatt teljesen tönkrement. Megmenteni 11 iskolapadot és 1 nagytáblát sikerült. Kéri a tantestületet, hogy írószerekről, segédeszközökről,

szemléltető eszközökről a saját hatáskörében gondoskodjék, mert ebben a tanévben nem áll módban beszerezni és pótolni.

Tudomásul véve.

V.) Igazgató-elnök ismerteti a budapestvidéki tankerületi főigazgatóság 227/1945. számú körrendeletét, amely tárgya az 1944/45 tanév és általános utasítások. Ismerteti az 58.001/1945.V.K.M. számú rendeletét, mely szerint: ad 1. Valamennyi iskola haladéktalanul kezdje meg működését. ad 2. Az 1944/45. isk. év. a Rendtartás idevonatkozó rendelkezésétől eltérőleg július 14-ig tart. A tanítás utolsó napja július 7. Július 9-13 között kell megtartani az évfáradó vizsgát, az isk. évet július 14-én kell ünnepélyesen befejezni. Bizonyítványt kap minden olyan nyilv. tan., aki legalább 3 hónapon keresztül rendszeresen látogatta a tanítási órákat. ad 3. A tananyagot rövidíteni kell. ad 4. Az orosz nyelvnek rendkívüli tárgyként való tanítása csak a közép, középfokú és szakiskolákban e tanévben megkezdhető. ad 5. Az 1944/45. isk. év nevelési feladata minden isk. számára a világnézeti áthangolás demokratikus szellemben. Ennek módjáról, eszközeiről a tankönyvek felülvizsgálásáról, helyesbítéséről s új tankönyvek kibocsátásáról külön intézkedés történik. Minden tantestületi tag érezze kötelességének az iskola minél teljesebb, minél tökéletesebb munkájának biztosítását. Kövessenek el mindent, hogy lehetőleg minden tanuló folytassa tanulmányait. A dolgozó társadalom Magyarországot kell felépítenünk.

Tantestület tudomásul veszi.

VI.) Igazgató-elnök jelenti, hogy minden héten szombaton délután 5 órakor az egyöntetű nevelői eljárás biztosítása és az előforduló kérdések megvitatására, megbeszélésére értekezletet tart és kéri a tantestületet a pontos megjelenésre.

Több tárgy nem lévén igazgató-elnök az ülést berekeszti.

Az oktatás megindítása mint látjuk, mindenkinek fontos volt. Bizonyára nem volt könnyű megszervezni és elindítani egy harci cselekményekben bővelkedő időszak után a tanítást. A gyermekek összegyűjtése, a szülők meggyőzése, a tanári kar felállítása, a társadalmi szervek és a szovjet parancsnoksággal való együttműködés mind olyan fontos tényező volt, amelyek a későbbi munka hatékonyságát biztosította. Bármilyen nehézségről volt szó, nem volt olyan válasz, amely annak megoldását lehetetlennek tartotta volna. Elhivatottság és erős akarat kellett mindehhez. S ez megvolt a Woháner házaspárban és a maguk köré gyűjtött segítő emberekben.

Tételek	Az alkalmazottnak neve, állása, fizetési osztálya és fokozata	Fizetés	Családi pótlék		
			I	II	P
1.	Voháner Géza áll. VIII. fiz. oszt. 3. fok.	23250			2700
2.	Voháner Géza áll. IX. fiz. oszt. 1. fok.	22500			
3.	Voháner Géza áll. IX. fiz. oszt. 2. fok.	21750			
4.	Fáncsy Zsolt áll. XI. fiz. oszt. 1. fok.	18000			
5.	Iskák István áll. XI. fiz. oszt. 1. fok.	18000			

Fizetési lista 1945-ből

A jegyzőkönyvekben megfigyelhetjük, hogy milyen nagyszerűen végzik el feladatukat a tanítók. Mintha semmi nem történt volna néhány hónappal ezelőtt Horthyligeten. Ez a magatartás és nevelői hozzáállás volt a helyes. Hiszen arra törekedtek, hogy a tanulók is elfeledjék azt az időszakot. Mindemellett sajnos a problémák még megvoltak, így azokat meg kellett oldani.

Jegyzőkönyv

felvétel Horthyligeten 1945. év június hó 1-én tartott tantestületi értekezletről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözlí a megjelent tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Popovics Ferenc áll. tanítót, hitelesítésre az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató-elnök jelenti, hogy Fáncsy Zsolt áll. tanítónő május 31-én szolgálat-tételre jelentkezett. A felettes hatóságnál való jelentkezés után működését megkezdi és a II.-ik vegyes osztályt veszi át.

Tudomásul véve.

3. Igazgató-elnök felkéri az osztály-vezetőket, hogy osztály jelentésüket tegyék meg.

Voháner Géza áll. tanítónő, az I. osztály vezetője a következőket jelent: Létszám 20 (húsz). A tanulók rendszeren járnak a tanításokra, melyek iskola hiányában a kertünkben rendeztünk be. A gyárból padokat kértünk erre a célra, amelyek asztalokat pótolnak, ülőhelyül fatököket használunk. Rossz idő esetén

szükségünk konyhájában tartom meg a tanítást. Nagy gondot okoz az írás tanítása, mert írkák nem állnak rendelkezésünkre. Az írást a gyerekek által hozott különféle papírokon, nyomtatványokon gyakoroljuk. Az iskolatábla közül csak a felső tagozat vonalazatlan táblája maradt meg, melyet az I. osztály kapott meg használatra. Sok sok nehézséggel kell megküzdenuink, hogy megfelelő eredményt érhessünk el. Az olvasásban a nyomtatott kis betűkkel végeztünk. Számolásban a 14-es számkörben számolunk. Beszélgetésben az otthon, család, iskola tárgykörből vett anyagot tárgyaltuk. A gyerekek szívesen járnak a tanításokra. Igyekeznek az itt tanultakat otthon gyakorolni úgy, hogy meg van a remény arra, hogy a tanulók többsége át tud lépni a II.-ik osztályba. 4 (négy) tanuló elmaradt, ezek szept. okt. hónapokban nem jártak iskolába és most is késve iratkoztak be.

Borsos Lilla áll. tanítónő, a II.-III.-IV.-ik vegyes oszt. vezetője a következőket jelenti: Létszám 32. (17-10-5). A gyermekek rendszeren járnak iskolába, hiányzó elvéve akad. Igazolatlan mulasztó nincs. A II.-ik oszt.ban a 70-es számkörben haladunk. Írás-olvasásnál az I. oszt. anyagát május közepén befejeztük, s már elég tűrhetően megy az olvasás, írás. III.-ik oszt.ban az ezres számkörben az összeadás, kivonás és az egyjegyű szorzóval való szorzás gyakorlása megy. Olvasásnál az értelmes olvasás a fő cél. Nyelvi magyarázatból az értesítő, kérdő és felkiáltó mondatokat vettük. Beszélgetésből az égtájak, térkép használata levegő és víz volt a tanítás anyaga. IV. oszt.ban a tízezres számkörben összeadás, kivonás, szorzás egy-kétjegyű szorzóval és egyjegyű osztóval osztás gyakorlása. Olvasásnál az értelmes, hangsúlyos olvasás a cél. Nyelvi magyarázat helyesírási gyakorlatok, gyakori tollbamondások. Melléknévnél melléknév fokozása. Beszélgetésből Árpád, Géza, Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, IV. Béla. Fogalmazásból közös fogalmazásokat készíttünk III.-IV. oszt.ban.

Popovics Ferenc áll. tanító, az V.-VI. oszt vezetője a következőket jelenti: Létszám 25. (14-11) tanuló. Egészségügyi állapot elég rossz. betegség miatt naponta hiányzik 4-6 tanuló. Ennek oka a gyengén táplálkozás. Több olyan gyermeke van, aki még egyáltalán nem voltak tanításon. Inkább járnak az orosz katonákhoz dolgozni, mert ott legalább ennivalót kapnak, avagy otthon dolgoznak. Templomba rendszeren járnak. Magaviselet tűrhető. Számolásból a tizedes törttekkel mind a négy alapművelet, rövidített szorzás és osztás 10,

100, 1000-rel. Olvasókönyv hiánya miatt az olvasás elég gyenge. Igyekszünk a rendelkezésünkre álló időt a legjobban kihasználni.

Vohaner Géza igazgató, a VII.-VIII. oszt. vezetője a következőket jelenti: Létszám 14 (7-7). Rendesen jár 10 tanuló, a hiányzó 4 részben otthon segít, részben az oroszoknak dolgozik. Május 16-tól a középiskolások nem járnak a népiskolába, a vonatközlekedés megindult. Május 22-én az V.-VI. vegyes osztályt Popovics Ferenc állami tanító átvette. A VII.-VIII. oszt. tanulói iskolába rendesen járnak, szorgalmasan tanulnak, figyelmesen hallgatják az órákat. Magaviseletük ellen kifogás nincs. Nagyobb érdeklődés mutatkozik a számolás-mérés, a természeti ismeretek, a nyelvi magyarázatok iránt. Szorgalmuk kielégítő.

Igazgató kéri az I. osztály vezetőjét, hogy az I. osztálynál nagyon fontos az írkába írás és ezért a már kapható írka megvételére sürgősen hívja fel tanítványait. Nagy tábla készítése az I. osztály részére folyamatban van. Borsos Lilla tanítónő kéri, hogy a fogalmazásoknál ne csak a közösen elkészített fogalmazást, hanem az önálló fogalmazást is gyakoroltassa, különösen a IV. osztályban.

A közös megbeszélés után a tantestület tudomásul veszi.

3. Igazgató jelenti, hogy a tököli Nemzeti Bizottság egyik tagja Tokaji Béla szóbelileg tudomásul adta a Nemzeti Bizottság határozatát, mely szerint ideiglenesen ebben a tanévben a földrajz és a történelem tanítását iskolájában mellőzze.

A tantestület tudomásul veszi.

4. Igazgató jelenti, hogy a ráckevei járási Nemzeti Bizottság május 11-én járási tanítói gyűlést hívott össze, amelyen az új tanítási rendszerről tartottak előadást. A horthyiligeti tantestület is elindult Ráckevére a tanítógyűlésre, de útközben a szekér felborult és a gyűlésen a tantestületi tagok részt nem vehettek. Távolmaradásuk okát a Járási Nemzeti bizottságnál bejelentettük. A járási tanítói gyűlés tárgyát a tököli tantestület által tudomásul vettük.

Tudomásul véve.

5. Igazgató jelenti, hogy május hónapban minden szombaton délután 5 órakor értekezletet tartott az egyöntetű nevelői eljárás biztosítása és az előforduló kérdések megvitatásának megbeszélésére. Az értekezleteken az igazgatón kívül Vohaner Gézáné és Borsos Lilla áll. tanítónők voltak jelen. A szombati értekezleteket a jövőben nem tartjuk többé meg.

A tantestület tudomásul veszi.

Több tárgy nem lévén, igazgató-elnök az ülést berekeszti.

A jegyzőkönyv egyik érdekes része sok mindent elárul a háború utáni helyzetről:

„3. Igazgató jelenti, hogy a tököli Nemzeti Bizottság egyik tagja Tokaji Béla szóbelileg tudomásul adta a Nemzeti Bizottság határozatát, mely szerint ideiglenesen ebben a tanévben a földrajz és a történelem tanítását iskolájában mellőzze.”

A földrajz és a történelem sarkalatos kérdés és nagyon érzékeny politikai és nemzetiségi érdekeket foglal magába. Éppen ezért intik óvatosságra, illetve tiltják le a tanítását. Erre talál megoldást a megyei tanfelügyelő, ezért ezen jegyzőkönyvre hivatkozva az alábbi utasítást adja:

„A földrajzi anyagból a f. tanévben a domborzati viszonyokat tárgyalja.”

Ha figyelmesen olvastuk ezt a jegyzőkönyvet, akkor egy megmosolyogtató közlést is észrevehettünk:

A horthyiligeti tantestület is elindult Ráckevére a tanítógyűlésre, de útközben a szekér felborult és a gyűlésen a tantestületi tagok részt nem vehettek.

Nem tudom, hogy mindez tragikusan, vagy tényleg humorosan fogjuk fel. Mindenestre megtörtént, hiszen dokumentálva van.

JEGYZŐKÖNYV

Felvétetett Horthyiligeten 1945. év július hó 1-én tartott tantestületi értekezletről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözlöi a megjelent tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Fánicsy Zsoltné Liptai Anna áll. tan. nőt, hitelesítésére az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató-elnök felkéri a tantestületi jegyzőt, hogy a f. év április hó 30-és és június hó 1-én tartott tantestületi értekezlet jegyzőkönyvét a kir. Tanfelügyelőség záradékával olvassa fel, és a tantestületet, hogy azt tudomásul vegye, hitelesítse.

Tantestületi jegyző Fánicsyné Liptai Anna felolvassa mindkét jegyzőkönyvet, amit elfogad a tantestület, tudomásul vesz, elfogad és hitelesít.

3. Igazgató-elnök felkéri az osztályvezetőket, hogy osztályaikról a szokásos havi jelentést tegyék meg.

Vohaner Gézáné Cselényi Szilárda áll. tanítónő az I. oszt. vezetője a következőket jelenti: Létszám: 21. Durni Sándor Tökölről jött. A tanu-

lók rendszeren járnak az iskolába. Az elég gyakran előforduló rossz idő miatt az első osztály a II.ik osztállyal felváltva az Aradi utcai kerti iskolából a Temesvári utca 6. szám alatti önként felajánlott házban folytatja tanulását. A tanulók igyekeznek a rendelkezésükre álló rövid időt jól kihasználni, szorgalmasan tanulnak, s végzik kötelességüket. Az olvasásban a nagy Zé betűig jutottunk el, az elvégzett anyagból a tanulók egy-két gyermek kivételével a kívánalmaknak megfelelően írnak, olvasnak. Számtanból a 20-as számkörben számoltak. Itt csak a mértani anyag maradt el az idő rövidsége miatt.

Fáncsy Zsoltné Liptai Anna áll. tan. nő, a II.ik oszt. vezetője jelenti, hogy a létszám változatlanul 17. A Temesvári utca 6. szám alatti ideiglenes tanteremben tanít, ahol a házigazda igazi magyaros vendégszeretettel fogadta a gyermekeket és rendezte be az egy szobát iskolának. Itt játszótérnek is van megfelelő hely és a gyermekek is nagyon jól, otthonosan érzik magukat. Az I-oszt. val felváltva tanít három nap délelőtt és három nap délután. A gyermekek szorgalma megfelelő. Az itt előírt és nagyon fontosnak vélt anyagot átvettük. Az olvasás gyengébben megy, mert kevés tankönyv áll rendelkezésre.

Borsos Lilla áll. tanítónő jelenti, hogy a III.-IV. osztály létszáma változatlan. III.-ik oszt. ban 11, a IV.-ikben 6. A gyermekek az iskolába rendszeren járnak, igazolatlanul mulasztó nincs. Az előírt anyagot tömörítve elvégeztük és megkezdjük az ismétlést. Számtanból a III. oszt. és a IV.-ik oszt. a négy alapműveletet egy-egy tanuló kivételével mind tudják. A III.-ik oszt. ban Finszter Mária, aki VI. hó 18-ika óta kiütés miatt mulaszt, nem osztályozható és a IV.-ik oszt. ban Onodi Piroska nagyon gyenge eredménnyel jött Dunavarsányból és semmi irattal nem igazolta melyik osztályba járt ott. E kettő kivételével olvasni mind tud, sőt a legnagyobb része szépen olvas. Beszélgetésből a III.-ik oszt. az egész anyagot elvégezte. A IV.-ik oszt. A történelmi könyvnek csak kis részét vette. Nyelvi magyarázatból mindkét osztály az előírt anyagot elvégezte.

Popovics Ferenc áll. tanító az V.-VI. oszt. vezetője jelenti, hogy a létszám 28 (17+11). Egészségügyi állapot jobb mint a múlt hónapban. Hiányzó ennek dacára sok van, naponta 8-10, mivel otthon segítenek, meg nem lehet a házat őrizetlenül hagyni. Templomba rendszeren járnak. Magaviselet tűrhető. Számolásból az előírt anyagot rövidítve elvégeztük. V. oszt. tizedes törtékkel a négy alapművelet, rövidített osztás, szorzás 10, 100, 1000-vel, legkisebb közös többszörös kike-

resése, közönséges törték összeadása és kivonása. VI. oszt. -ban a négy alapművelet tizedes tört számokkal és közönséges tört számokkal. Gyakorlati példák. Nyelvi magyarázatból mondat részei, beszéd részei. Mondat elemzés mondattanilag, szótanilag. Olvasás elég jól megy. A hátralévő időt ismétlésekkel fogjuk eltölteni.

Vohaner Géza áll. népisk. igazgató jelenti, hogy a VII-VIII. oszt. létszáma 14. Az iskolába rendszeren 10 tanuló jár, a többi otthoni elfoglaltsága miatt nem tudott rendes időben beiratkozni és járni. Ezért mulasztásuk miatt nem tudom osztályozni. A többi rendszeren jár iskolába, komolyan veszi kötelességét, szorgalmasan tanul és végzi kötelezettségét. Az egész évi anyagot tömörítve, majdnem minden tantárgyból elvégeztük. Különösen fontosnak tartottam az olvasáson, számolás és mérésen kívül a nyelvi magyarázat alapos tudását, gyakorlását, fogalmazást, mert a hiányzó VIII. osztály otthon nem sokat fog e tantárggyal foglalkozni, földrajzból a világrészek, országok domborzati viszonyait, egészségtan, természettanból amire az életben szüksége van a gyermeknek. Az életnek tanítunk és tanultunk. A tanulók szorgalma teljesen kielégítő volt. Érdeklődésük, tanulni vágyásuk mindig összhangban volt. Templomba is kivétel nélkül mindig megjelentek.

Tantestület az osztályvezetők jelentését figyelemmel meghallgatta és tudomásul vette.

4. Igazgató-elnök jelenti, hogy f. év június hó 22-én a kir. tanfelügyelőséghez a vizsgatervet elfogadás, jóváhagyás végett felterjesztette. A vizsgaterv a következő: Július hó 10-én délelőtt lesz az I-II-III és IV. osztályok vizsgálója, míg a felső tagozat délután 3 órakor kezdi a vizsgáztatást. Az I. oszt. vizsga elnöke Fáncsyné Liptai Anna, a II-ik oszt. nak Vohanerné Cselényi Szilárda, a III-IV-ik oszt. nak Popovics Ferenc és a felső tagozatnál Borsos Lilla áll. tanító illetve áll. tan. nők lesznek. Vohaner Géza igazgató minden osztály vizsgálatánál jelen lesz. Kéri a tantestület minden egyes tagját, hogy vizsgára hívassák meg a tanulókkal a szülőket, rokonokat, ismerősöket és tegyék mennél színesebbé, ünnepélyesebbé a vizsgát versekkel, énekekkel.

A tantestület igazgató jelentését tudomásul veszi és jóvá hagyja.

5. Igazgató-elnök jelenti, hogy Vágó István helybeli lakos az iskola rendelkezésére bocsájtotta teljesen díjmentesen a Temesvári utca 6. szám alatti házát és az ott levő egy szobát ideiglenesen be is bútorozza. A házat az iskola mindaddig használhatja, míg az iskola épülete fel nem sza-

badul. Erről nevezett írást adott. Az I. és II-ik osztály felváltva június hó 15-től már itt tanul, ide jár iskolába.

Tantestület tudomásul veszi.

6. Igazgató-elnök jelenti, hogy sikerült a Duna Repülőgépgyár gondnokától egy kocsi használt deszkát kapni iskolai padok (lócák) készítésére, amit már el is hozott. Frey Imre helybeli lakos a padok elkészítését díjmentesen vállalta és 10 drb magasabb és 10 drb alacsonyabb méretű padot készít. A magasabb padon írnak, az alacsonyabban ülnek a tanulók. A padok már el is készültek és az I-II-ik oszt részére már 5-5 drb padot elküldött.

Tantestület tudomásul veszi. Az I. és II-ik oszt. vezetői a padokat átvették, de az alacsonyabb padokat még alacsonyabbra kell vésztetni, mert így nehézkes az írás, rossz a testtartás. Igazgató megjavíttatja.

7. Igazgató-elnök jelenti, hogy június hóban dr. Bácsújlaky Dezső körorvos az iskola minden tanulóját tífusz ellen és az I. osztályt diftéria ellen beoltotta.

Tudomásul véve.

Több tárgy nem lévén igazgató-elnök a tantestületi értekezletet berekeszti.

A gyermekeket nemcsak beoltotta az orvos, de alaposan meg is vizsgálta. A háborús időszak körülményei nem mindig biztosították a teljes

higiénit. Így nem is lehet azon csodálkozni, hogy a rossz körülmények miatt megjelent a gyermekeken a tetű. Némelyiknél még serke állapotban volt, de az is veszélyes, ha tovább fejlődik. Voltak a tanulók között rühesek is. Minderről készült egy lista is. A nevek megjelenítése, vagy a jegyzet bemutatása nem indokolt, hiszen maga a tény az érdekes ebből a szempontból és nem a szenvedő alanyok nevei. A felsoroltak között vannak ma élők is, így személyiségi jogok miatt se tehetném ezt meg.

1945. sok terhet rótt úgy a tanítókra, mint az iskola igazgatójára. Az előző jegyzőkönyvekből megtudhattuk, hogy az iskola épületét a tanulók nem használhatják, így más megoldást kellett keresni. Ha nincs osztályterem, akkor nincs tanítás se. Ez pedig teljesen elfogadhatatlan lett volna mindenki számára.

A megoldás az elhagyott, de nem sérült házak használata. Az igénybevétel azonban nem lehetett önhatalmú. Bár az oktatás mindenkor előnyt élvez, a magánlaksértést nem szabad elkövetni ebbe az esetben se. Így utánanéztek, hogy az eddig használt épületek megtartásával újakat keressenek. Lehetőleg a falu központja közelében. A felmérés megtörtént, már csak a kérvény megírása és a kiutalás megtörténte volt hátra. Két kérvény is a kezembe került s mind a kettő azonos iktatószámot kapott.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE TANFELÜGYELŐJÉTŐL

ad 863 / 194 5 lf. sz.

Tantestületi ülés jkve.

Tárgy:

Melléklet: -1- drb.

Von. szám: --

Állami népiskola Igazgatósága

Horthy-liget.

A f.é. július 1-én tartott tantestületi ülés jegyzőkönyvét egyebekben jóváhagyva, felhívom Igazgató Urat, fejezze ki köszönetemet Vágó István ottani lakosnak, amiért Tamasvári u. 8-1. sz. alatti házát díjmentesen az iskola elhelyezésére bebutorozva rendelkezésre bocsátotta; továbbá a Duna Repülőgépgyár gondnokának iskolai padok céljára ajándékozott deszkáért, s végül Frey Imrének 20 drb. padnak díjtalan elkészítéséért.

Budapest, 19 5. augusztus 22.

vm. tanfelügyelő.

Köszönőlevél a segítőknek

Horthyligeti Áll. népiskola Igazgatójától
18/1945.

Tárgy: Tanterem részére lakások kiutalása
t.ban.

Községi Elöljáróság Lakásügyi Hivatalának
TÖKÖL

Tisztelettel kérem, hogy Horthyligeten a Temesvári utca 12. sz. alatti egy szobából álló lakatlan ház, amely Vágó István h. ligeti lakos gondozása alatt áll (tulajdonosa Lencsés János fodrász Solton, Pest m. lakik) tanterem céljára kiutalni szíveskedjék. Ezt a ház, Vágó István az iskolának felajánlotta teljesen díjmentesen és egy hónapig használtuk is, tanteremnek nagyon jól megfelelt.

Tisztelettel kérem a Kassai út végén levő Rozman féle háznak a kiutalását is, mivel az ott lévő két szoba konyhás lakás egyik szobája, mint tanterem, a másik szoba, konyha pedig mint tanítói lakás célját szolgálná. Jelenleg ez is lakatlan, nagyobb belső tatarozást kíván, istálló szerepét töltötte be. A Rozman féle ház gondviselője Henger István, tulajdonosa ismeretlen helyen tartózkodik.

Kérésem teljesítését kérve maradtam tisztelettel: Voháner Géza áll. népisk. igazgató.

Horthyliget, 1945. július 22.

Ez volt az egyik változat, most nézzük meg a másikat is, amely ugyanazt az iktatószámot viseli, csak éppen egy hónappal később íródott. Bizonyára ez is tovább lett küldve, mivel az ebben említett lakásokban is folyt később tanítás:

Horthyligeti állami népiskola Igazgatójától
18/1945.

Tárgy: Üres házak kiutalása tanterem céljára
Községi Elöljáróság Lakásügyi Hivatalának
Tököl

Tisztelettel kérem az alább közölt lakatlan vagy részben lakatlan házak kiutalását és rendbe hozását, hogy a tanítást minél hamarabb megkezdhessük. A lakásoknál kisebb hibák vannak, amik két-három nap alatt javíthatók, pótolhatók (meszelés, súrolás és ablaküvegezés).

Temesvári utca 1 sz. alatt egy szoba, illetve előszoba.

Temesvári utca 12. sz. alatt egy szobából álló lakatlan ház.

Aradi utca 24 alatt üresen álló egy szoba konyha.

Hliget, 1945. aug. 29.

Tisztelettel: VG

Ezek után gondoljunk bele, milyen összetett szervezést igényelt, hogy melyik osztály hol tanuljon. A tankönyvek, a tanszerek, az iskolai

bútorzat hiánya mindezt még tovább bonyolítja. A lelkes kis csapat azonban nehezen, de megbirkózik ezekkel a nehézségekkel is.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten 1945. év szeptember hó 5-én tartott tanévnyitó tantestületi értekezletről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözlö a megjelent tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Szabó István áll. népiskolai tanítót, hitelesítésre pedig az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató jelenti, hogy Fánicsy Zsoltné Lip-tai Anna áll. népis. tanítónő a tanfelügyelőség augusztus 3-án szolgálattételre ideiglenesen berendelte és beosztotta a tankerületi főigazgatósághoz a tanárok illetményeinek számfejtése végett. Munkájának befejezése után szolgálatát a horthyligeti áll. népiskolánál folytatja.

Tudomásul véve.

3. Igazgató jelenti, hogy Popovics Ferenc az ide beosztott áll. népisk. tanító f. év augusztus hó 28-án bejelentette végleges távozását az ország területéről és a Szovjet Unióhoz csatolt Kárpát-aljára távozott. Több mint két évet töltött iskolánknál és tanítói valamint nevelői munkásságát e rövid idő alatt igyekezett a legteljesebb mértékben hasznosítani.

A tantestület tudomásul veszi igazgató bejelentését és kívánja az eltávozott Popovics Ferencnek, hogy új hazájában a jó Isten vezérelje és áldja meg tanítói munkásságát.

4. Igazgató jelenti, hogy az általános iskola I. V. oszt.ban, valamint a népiskola többi osztályában az 1945/46 iskolai évet az iskolák rendtartásaiban megszabott időben és módon a tanítás megkezdődik. Beíratás szeptember hó 3-án és 4-én, a tanév ünnepélyes megnyitása szept. 5-én volt és az első tanítási nap szeptember 6-án kezdődik. Az orosz parancsnokság többszöri kérésünkre sem tudja az iskolai épületet rendelkezésünkre bocsájtani, de ha a gyár igazgatósági épületének átalakítási munkálatai befejeződnek, ami október elejére várható és a katonák az iskolából oda be tudnak menni, az iskola épületét átadja. Így a tanítás ideiglenesen a ref. templomban, a Temesvári utca 3. számú házában lesz. Beíratások alkalmával az egyes osztályok létszáma a következőképpen alakult:

I. oszt.ban 14 fiú 10 leány összesen 24 tanuló

II. oszt.ban 12 fiú 10 leány összesen 22 tanuló

III. oszt.ban 12 fiú 5 leány összesen 17 tanuló

IV. oszt.ban 3 fiú 8 leány összesen 11 tanuló

V. oszt.ban 4 fiú 14 leány összesen 18 tanuló
VI. oszt.ban 10 fiú 6 leány összesen 16 tanuló
VII. oszt.ban 8 fiú 7 leány összesen 15 tanuló
VIII. oszt.ban 1 fiú 4 leány összesen 5 tanuló

Igazgató az egyes osztályok vezetésére a következő javaslatot terjeszti elő. I. és II. vegyes osztály külön vezetés alá kerülne, mert a téli szünetig és azután alaposabb munkát lehet végezni csak egy osztály vezetésével. Így kisebb létszámú osztállyal sokkal eredményesebb munka végezhető. Az I. oszt. vezetését Szabó István áll. népisk. tanítóra bízza. A II.ik osztályt, amely a múlt évben az írás-olvasással maradt el, elég sok pótolni valója szintén külön osztályt alkot, vezetője Vohaner Gézáne Cselényi Szilárda lesz. A III-IV. vegyes oszt. vezetésére Borsos Lilla áll. tanítónőt, az V-VIII. vegyes oszt. vezetését Vohaner Géza áll. népisk. igazgató látja el. Fánecsy Zsoltné visszaérkezésével az V-VI. osztályt Szabó István, az I. osztályt Fánecsy Zsoltné veszi át. Az alapiskola I. osztálya idén kezdi el a zsinórirást az eddig tanított állóírás helyett. Az V.-VI. vegyes osztály az alapiskola V. oszt. anyagát közösen veszi, mivel tavaly a B és anyaga ment. Óraterve és tanmenete a Köznevelés 4 számában közöltek alapján készítenő el. Az órák számának igazságos elosztása végett az V-VIII. osztályokban a melléktárgyak közül a rajzot, a testgyakorlást, a szabadfoglalkozás közül a mezőgazdasági, ipari és háztartási gyakorlatokat Szabó István látja el. A női kézimunkát Vohaner Gézáne veszi át.

Tantestület tudomásul veszi igazgató jelentését, előterjesztését, javaslatát.

5. Igazgató indítványozza, hogy az 1945/46 iskolai év alatt a tantestületi értekezletek időpontját a tantestület minden hónap elsejében állapítsa meg, ha elseje vasárnapra esne, akkor előtte való nap.

Tantestület elfogadja.

6. Igazgató jelenti, hogy a hittan órákat minden hét csütörtökjén tudja a Szigetszentmiklósról átjáró főtisztelendő úr ellátni. Órarendbe a következőképpen kell beállítani: reggel 8-10-ig V-VIII. oszt., 10-12-ig az I. oszt., 1-3-ig III-IV. oszt., 3-5-ig II. oszt. Kéri a tantestületet, hogy a templomba járást szigorúan vegye, ellenőrizze és a hitéletet amennyire lehet mélyítse.

Tantestület tudomásul veszi.

7. Igazgató jelenti, hogy még mindig sok a be nem iratkozott tanuló, akiket kényszerbeírással iskoláztunk be. Ezek közül többen két éve nem járnak iskolába. Távolmaradásuk részben menthető a háborús helyzettel, a volt bombázásokkal,

kiűritésekkel. Most azonban már ezek a súlyos körülmények nem állnak fenn, tehát tegyük meg mindent, hogy rendes mederben folyhassék ez a tanév és beiskolázatlan, esetleg iskolakerülő tanuló ne legyen. A tantestület minden tagja vegyezen környezettanulmányt. Lehetőleg minden hónapban személyesen keresse fel növendékeit, ismerje meg azoknak szüleit, legyen nemcsak tanító, hanem nevelő, támogató és mindenben segítőtársa tanítványainak, azok szüleinek, hozzátartozóinak. Így lesz munkája eredményes és teljes.

Élénk vita után a tantestület magáévá teszi e fontos ügyet és végzett munkájáról a minden hónapban tartott értekezleten számol be.

8. Igazgató jelenti, hogy a Köznevelés című tanügyi lap megindult, új demokratikus alapon harcol a tanítósággal a magyar köznevelés érdekében Magyarország megerősödéséért, újjáépítéséért. Nekünk tanítóknak élen kell járnunk, mert a tanítók kezében van a jövő és tőlük függ egy ország léte és fennmaradása. A Köznevelés című lapot ajánlja a tantestület minden tagjának és szeretné, ha előfizetésével támogatná a lap tömeges megjelenését.

A tantestület elhatározza, hogy a Köznevelés című tanügyi lapra előfizet.

Több tárgy nem lévén igazgató-elnök a tantestület értekezletét bezárja.

A háború következtében az elcsatolások miatt nemcsak hazánkba érkeztek menekültek vagy áttelepítettek, Sajnos innen is el kellett távoznia néhány olyan személynek, akinek otthona valamilyen módon az elcsatolt részen volt. Ez történt Horthyligeten az egyik tanítóval is. Popovics Ferencet jókívánságokkal engedték el régi otthonába s új hazájába. Bármennyire is fájó volt ez a részére s természetesen a kollégái részére is, a politikai döntésnek eleget kellett tenni.

Tanfeligyelő Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy Popovics Ferenc tanító Kárpátaljára való végleges távozását bejelentette. Nevezett tanító ruszin anyanyelvű és odavaló állampolgárságú volt. Jelenleg Budapestre gyűjtőtáborba ment családjával és onnan rövidesen az orosz hatóság elszállíttatja és állítólag Técsőn kap végleges beosztást.

Hliget. 1945. aug. 28. VG

A válasz néhány hónap múlva meg is érkezett: Állami Népiskolai Igazgató Úr!

Tököl

Tudomás végett értesítem Igazgató Urat, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Popovics Ferenc horthyligeti tanító lemondását elfogadta.

A tanító illetményének utalását október hó 1-vel a vallás- és közoktatásügyi miniszter megszüntette. Erről nevezett értesítendő.

Budapest, 1945. november hó 19-én.

1945. év szeptemberében egy jelentést is le kellett adni a minisztériumba. A statisztikai jelentés felméri tulajdonképpen az oktatás helyzetét, ugyanakkor a tanulókról is kér adatokat. Nyilván a háború következtében beállt szociális helyzet itt is megmutatkozik. Százalékos arányban kell válaszolni néhány kérdésre:

„Kielégítő-e a tanulónak:

a) táplálkozása? 55% gyenge, 45% jó

b) ruházata? 60% gyenge 40% jó

c) tan- és írószerekkel ellátása? 50% gyenge, 30% jó, 20% nagyon jó.”

Az osztályonként kéri a nemek elosztását is. Ez változó, míg egyik osztályban a lányok vannak többségben, addig a másikon a fiúk. Egy azonban nagyon érdekes a Horthyligeti iskolában, mégpedig az, hogy az összes, vagyis 128 tanulónál a nemek elosztása egyenlő. Ugyanis 64 lány és 64 fiú jár iskolába.

Az iskola adataira is kíváncsiak. Az adatlap szerint a tantermek száma: 3 saját és 2 bérelt. A távolsága a község központjától: 0,1 km, vasúti állomástól: 0,3 km, hajóállomástól 2 km.

A statisztikai adatlap egyik oldalán, ahol az épületről és a tanítói lakásról kérnek adatokat, az alábbi feljegyzés olvasható:

„Orosz katonaság lefoglalta a lakást és az isk. épület kettő tantermét. Ideiglenes isk. épület ref. templom és Aradi utca 3. sz. alatti ház.”

A bútorzatnál azt olvashatjuk, hogy az teljesen elpusztult, a felszerelés szintén, így mindent pótolni kell. Az állapotfelmérés tehát lesújtó úgy a tanulók, mint az iskola épülete és felszerelése szempontjából.

A szolgáltatásra jelentkező Fáncsy Zsoltné már előző helyén letette a hivatali esküt, így kollégái előtt és a megbízott igazgató előtt a helyiek is letehettek esküjüket. Új rendszer – új eskü. Erről készült egy jegyzőkönyv is.

Horthyligeti állami népiskola

Jegyzőkönyv

A horthyligeti állami népiskolánál szolgálatban álló közalkalmazottak eskütételéről.

Fáncsy Zsoltné Liptai Anna, a horthyligeti állami népiskola tanítónője, mint esküt tett és a vármegyei tanfelügyelő által megbízott igazgató előtt az alábbi felsoroltak a következő esküt tették le:

Én..(név) ... esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz, annak

alkotmányához, az Ideiglenes Nemzetgyűléshez és az Ideiglenes nemzetgyűlés által választott Ideiglenes Nemzeti Kormányhoz hű leszek, Magyarország törvényeit, törvényes szokásait, az Ideiglenes Nemzetgyűlés határozatait és az Ideiglenes Nemzeti kormány rendeleteit megtartom hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm, hivatali kötelességemet pontosan, lelkiismeretem, a nép érdekeinek szem előtt tartásával teljesítem. Isten engem úgy segéljen.

1945. október elsején felvett, kézzel írott jegyzőkönyvből néhány lényegesebb információ:

„Olvasókönyv hiányában az otthonról hozott meséskönyveket használják. Tanszer továbbra sincs. A padok hiánya miatt az írás is nehézkes.”

V.-VIII. osztálynál jelenti Vohaner Géza igazgató, hogy:

„Sok a hiányzó, mert a távolabb lakó szülők gyermekeiket, különösen a leánygyermeküket nem merik iskolába küldeni és a házat sem lehet felügyelet nélkül hagyni.”

Ez sok mindent elárul az akkori közbiztonságról. Nem az esti, vagy éjszakai időszak a veszélyes, hanem napközben se biztonságos a nagyobb lányoknak az utcán közlekedni. Ez egyértelműen a megszálló szovjet katonák jelenlétére utal.

Az 5. pontban:

„Igazgató-elnök jelenti, hogy a beállott rossz idő miatt a ref. templomban a tanítás megszűnik. Ott tanuló két osztály Temesvári utca 3 szám alatti házban folytatja tovább a tanulást. A községi előjáróság megígérte, hogy rövidesen tüzelet fog küldeni a két tanterem fűtésére.

6. Igazgató-elnök jelenti, hogy október 6-nak a megünneplését a felsőbb tagozat tanulói által előadott szavatelok, énekszámlak teszik majd változatosabbá. A nap jelentőségét méltatni az igazgató fogja.”

Figyelemre máltó az a nemzeti öntudat, amely vezérli a tanárol mindennapjait. Nem felejtetik el se a felemelő, dicsőséges, se a gyászos évfordulókat. Mindegyik hozzátartozik történelmlünkhez. Megünnepelelék március 15-e szép felemelő napját, de megemlékezés volt az aradi 13 vértanú kivégzésének a napján is.

Jegyzőkönyv

Felvételelt Horthyligeten 1945. november 7-én tartott tanteölületi értekezeletéről. Jelen vannak az alulírote tanteölületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözli a megjelent tanteölületi tagokat, az értekezeletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésele Szabó István áll. népiskolai tanítót, hitelesítésre az összes tanteölületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató jelenti, hogy a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége által, 1945. június 29-én kérvényezett kisdédóvó létesítésére végre sikerrel járt és a járási tiszti főorvos, mint a járás óvodáinak, napközi otthonainak felügyelője a Tökölre beosztott Piller István-né áll. óvónőt ideiglenesen ide helyezte át szolgálattételre. Működését október hó 8-án meg is kezdte. Horthyligetnek régi vágya teljesült és ha a kezdet nehézségei elmúlnak, az óvoda, napközi otthon nagyon szép eredményekkel teljesítheti feladatát. Örömmel üdvözli Piller István-né óvónőt és a nehéz munkájához az Isten áldását kéri.

Tudomásul véve.

3. Igazgató jelenti, hogy Fánecs Zsoltné Liptay Anna áll. tanítónő ideiglenes beosztása a tanker. főigazgatóságához még mindig tart.

Tudomásul véve.

4. Igazgató jelenti, hogy Borsos Lille áll. tanítónő okt. 4-től tüdőgyulladásban van s fekvő beteg. A községi orvos véleménye szerint betegségének tartama 6 hét. Osztályának helyettesítését Szabó István áll. tanító végzi.

Tudomásul véve.

5. Igazgató felkéri a tantestület tagjait, hogy osztályjelentésüket tegyék meg.

Szabó István áll. tanító az I. vegyes osztály vezetője jelenti: A tanulók létszáma 24. A tanulók a hűvösebb idő beálltával gyenge ruházatuk miatt 2-3 kivételével rendszeren látogatják az iskolát. Hiányzók inkább azok, akikkel szüleik sem igen törődnek. Egészségi állapot kielégítő...

Vohaner Gézané Cselényi Szilárda áll. tanítónő a II. v. osztály vezetője jelenti: Létszám 22. Arnóth Mária Budapestre költözött, Mede Aranka Budapestről jött...

...Az írást csak ceruzával végezzük, mert a tintával való írás csaknem megoldhatatlan a jelenlegi elhelyezkedésünk mellett...

A III.-IV. vegyes osztályt Szabó István áll. tanító helyettesíti Borsos Lilla áll. tanítónő helyett. Tanulók létszáma: 30. Rendszeresen látogatják az iskolát, kettő kivételével, akik az orosz konyhára járnak tanulás helyett...

Vohaner Géza áll. isk. ig. az V.-VIII. osztály vezetője jelenti: Létszám 52 (18+14+14+15) A tanulók iskolába járása eltekintve a notórius mulasztóktól rendes. Az igazolatlan mulasztókkal szemben a legnagyobb szigorot alkalmazom, mert nemcsak a gyermek a hibás, hanem a szülő is, aki elnézi és eltűri gyermekének ok nélkül való elma-

radását. Meggyőződtem arról, hogy a szülők által felhozott okok, hogy gyermeküknek nincs cipőjük, ruhájuk stb. nem fedik sok esetben a valóságot, mert gyermekük az orosz konyhán tartózkodnak egész nap, késő estig, vagy az utcán csavarognak, tehát igazolatlan mulasztásuk büntetést érdemel. A rendszeren járó tanulók könyvvél és írószerekkel el vannak látva, a szülők minden áldozatot meghoznak iskolába járó gyermekük haladásáért. Egészségi állapotuk jobb, mint a múlt hónapban... Iskolai dolgozatokkal irkahiány miatt elmaradtak, de a hiányt e hónapban pótolni fogjuk, az irkákat sikerült beszerezni. Nagyobb nehézség mutatkozik a föld és néprajz tanításánál, mivel nagy térkép nincs és kis térkép is alig akad. Minden erővel igyekezzünk a nehézségeket leküzdeni és minél eredményesebb munkát végezni.

Piller István-né áll. óvónő az óvoda vezetője jelenti:

Az óvoda október hó 8-án megnyílt. A felvett gyermekek száma 36. Ebből az óvodát 18 gyermek látogatja. A többiek ruha és cipőhiány miatt nem tudnak a foglalkozásokon megjelenni. E hónapban az óvodai helyes viselkedés és az őszi jelenségek vizsgálása volt a beszélgetés tárgya. Vers és dal tanulásból 3 mondókát, 4 verset és 4 dalos játékot sajátítottak el a gyermekek. Testgyakorlás a heti két órán kívül minden nap a foglalkozás megkezdése előtt is van. Alaki munkát agyag és asztal hiány miatt nem lehet végeztetni. Az egészségi állapot jó. Előfordult egy excémás gyermek de ez is már meggyógyult. A fa az óvoda részére megérkezett, de amennyiben a község nem intézkedik a felaprításáról és vágásáról, az óvoda működése tüzelő-hiány miatt szünetelni fog.

Az osztályjelentések kapcsán az igazgató kéri a tantestület tagjait, hogy küzdjenek le minden nehézséget és minden igyekezetükkel az oktatás, tanítás, és nevelés fontosságát tartsák szem előtt.

Tudomásul véve.

6. Igazgató ismerteti a beérkezett hivatalos iratokat tudomásulvétel végett.

Tudomásul véve.

7. Igazgató jelenti, hogy december hónapban tantestületi értekezletet nem tart és január hónapban tartandó értekezleten Piller Istvánné óvónő tart mintatanítást.

Tudomásul véve.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést berekeszti.

ad 567/1945 to szám.

Ráckevei járás tisztiorvosától.
Tárgy: Horthyliget napköziotthon szervezése.

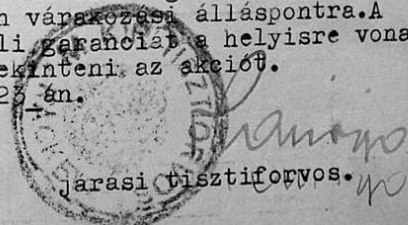
V O H Á N E R G É Z A állami népiskola igazgatójának

H O R T H Y L I G E T.

A tárgyban a tököli község előljárósága azon állasponjára való hivatkozással hogy a rendbehozotthelyiséget az oroszok azonnal elfoglalják fűző napköziotthon felállítására. A mennyiben igazgató ur az orosz katonai parancsnokságnál eljár és írásban biztosítást kap arra nézve hogy az óvoda és napköziotthon részére rendbe hozott épületet nem foglalják el, ezen írásbeli nyilatkozatot juttassa el tököli község előljáróságához láttaozás és intézkedés végett. Az előljáróság a nyilatkozatot láttaozás után juttassa el hozzám azon előterjesztéssel hogy mivel a gátló körülmény megszűnt az előljáróság mindent elkövet a napközi otthon felállítására érdekében és tegye meg egyszersmind az előterjesztését az óvónő személyére vonatkozólag is. Tudtommal Piller Istvánnét már várják ott. Az ügy felette sürgősségére vonatkozólag kérem azonnali intézkedését mert a vármegyénél is aggályosnak tartják a napköziotthon felállítását és osztják az előljáróság nézetét. Ezen állaspont megváltoztatására most már egy a fentiek megfelelő határozatra van szükség. A vármegyének azt fogom jelenteni hogy egyelőre helyezkedjen várakozási álláspontra. A mennyiben a katonai parancsnokság írásbeli garanciát a helyiségre vonatkozólag nem adna, úgy tárgytalannak kell tekinteni az akciót.

Ráckeve 1945 év szeptember hó 23-án.

N. A nyilatkozat az óvónő lakására is kell hogy vonatkozzon.

Levél a járási tiszt főorvostól

Az óvoda és a napközi megszervezése nagyon fontos volt a falu életében. Már régóta volt rá igény, de csak most került napirendre. Mindenki legnagyobb meglepedésére 1945. október 8-án megnyitotta kapuit. A kezdeti lelkesedés azonban nagyon hamar alábbhagyott. Voltak problémák a szülők és a gyermekek részéről, de leginkább az óvoda működéséért felelős vezető miatt zárta be kapuit az intézmény. Ezt olvashatjuk az 1946. év első tantestületi értekezleten készült jegyzőkönyvben:

Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten 1946. év január hó 8-án tartott rendes havi tantestületi értekezletéről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok...

...Voháner Géza áll. népisk. ig. az V.-VIII. v. oszt. vezetője jelenti, hogy a tanulók iskolába járása nem a legjobb. Sok az igazolatlan mulasztó, akiket kimutat ugyan, de a megbüntetés nagyobb eredményre nem vezet. Vannak többen, akik az orosz konyhán segédkeznek ellátás ellenében és ezek már nem is akarnak iskolába járni, a szülők teljesen elvesztették hatalmaikat gyermekeikkel szemben. Van azon kívül 3 gyermek A. Teréz¹ V. oszt. A. Péter VII. oszt. és Sz. Julia

VIII. oszt. tanulók, akiknek iskolába járása csak rossz hatással lenne a többi iskolásra, mert ezek már erkölcsileg erősen kifogásolás alá esnek. Kíváncsi lenne ezeknek az iskolából való kizárása. A rendesen járó gyermekek haladása jó, kötelességeiket lelkiismeretesen teljesítik, szorgalmasan készülnek, tanulnak...

...Az igazgató jelentésében felemlített felső tagozatba járó tanulók kizárását indokoltnak tartják, mert ezek csak megmételtyeznék a többi tanulót...

...Az óvoda nem működik. Piller Istvánné áll. óvónő a hozzáfűzött reményeket nem váltotta be, mert az 1945. év október hó 8-án megnyíló óvoda rövidesen be is zárta kapuit. Az óvónő alig pár heti egésznapos foglalkozás után, önkényesen félnapos tanításra tért át, majd azt is abbahagyta. Indokai, hogy nincs dada, és takarítónő, favágó nem helytállóak, mert ha jobban utána néz az ügynek, minden lett volna. Az iskola is nehézségekkel küzdött, de megszakítás nélkül folyik a tanítás...

8. Igazgató jelenti, hogy Tököl község előljárósága Horthyligeten népkonyhát állított fel a szegény gyermekek és öregek részére. A népkonyha 1945. december 20-án kezdte meg működését és 17 iskolás gyermek részesül naponta egy tál meleg ételhez. Kéri az igazgató a tantestület-

¹ A tanulók családneve is ki van írva a jegyzőkönyvben, de személyiségi jogok miatt én ezt nem teszem.

tet, hogy a népkönyha működését kísérje figyelemmel, támogassa és segítse.

A politikai viszonyok folyamatosan változnak, így a mindenkori hatalom szája íze szerint kell a közalkalmazottaknak viselkedniük, dolgozniuk s főleg esküt tenniük. Alig egy évvel az előző eskütétel után, immár ezt megint meg kell újítani. A tanárok esküszövege:

Eskütétel

Én ... állami ..rendestanító(nő) esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy a magyar köztársasághoz, és annak alkotmányához hű leszek, Magyarország törvényeit, törvényes szokásait és a kormány rendeleteit megtartva, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm és a hivatali kötelességeimet pontosan, lelkiismeretesen, a nép érdekeinek szem előtt tartásával teljesítem. Isten engem úgy segélyen!

Mint olvashatjuk, még mindig szerepel a szövegben a „mindentudó és mindenható Isten”. Sőt még a templomba járásra is figyelnek a tanítók. Sajnos már nem sokáig.

1946. év február hó 5-én tartott rendes havi értekezletén megismerhetjük, milyen eredményeket értek el a tanulók az első félévben.

Kimutatás a félévi eredményekről:

I. osztály: 8 kitűnő, 4 jeles, 4 jó, 2 elégtelen, 8 nem osztályozható.

II. osztály: 5 kitűnő, 5 jeles, 6 jó, 3 elégséges, 2 nem osztályozható.

III. osztály: 3 kitűnő, 5 jeles, 6 jó, 4 elégséges.

IV. osztály: 4 kitűnő, 6 jeles, 3 elégséges.

V. osztály: 1 kitűnő, 5 jeles, 1 jó, 4 elégséges, 5 nem osztályozható

VI. osztály: 1 kitűnő, 1 jeles, 7 jó, 2 elégséges, 4 nem osztályozható.

VII. osztály: 2 jeles, 2 jó, 3 elégséges, 7 nem osztályozható.

VIII. osztály: 4 jeles, 1 nem osztályozható.

Az igazolatlanul mulasztók ellen a büntető eljárást a községi előjáróság minden hónapban megteszi, de a csekély pénzbüntetés miatt a hiányzó gyermekek csaknem járnak iskolába. A szülőknél tett látogatáson figyelmeztetések nem járnak eredménnyel.

4. Igazgató jelenti, hogy a Magyar Központi Statisztikai Hivatal által kiküldött a háborús események következtében s a magánvagyonokban bekövetkezett károkról kitöltendő kérdőívek elkészítésénél a tantestület minden tagja foglalkoztatva volt és ezért a tanítás egy hétig szünetelt.

Tudomásul véve.

5. Igazgató jelenti, hogy a kevés fűtőanyag miatt a Közművelődési előadásokat egyenlőre szüneteltetni kell.

Tudomásul véve.

6. Igazgató felkéri a tantestület tagjait, hogy március 15-ének méltó megünneplésében az iskola is vegye ki részét és önálló műsorral lépjen a közönség elé.

Tantestület magáévá teszi márc. 15-ének megünneplését. A rendezést Borsos Lilla vállalja s a tantestület tagjai segítségére lesznek.

Az ünnepségeket színesítették szavalatokkal és énekekkel. A szülők és a lakosság is részt vett ezeken. A lehetőségekhez képest mindenki megpróbál ünnepi ruhában megjelenni, ezzel is megadták a kellő tiszteletet az ünnepnek.

Lassan eljön a háborús időszakot követő második nyár. A gyermekek lelkiállapota még nem teljesen kiegyensúlyozott. Saját költségből senkinek se telik nyaraltatásra, üdültetésre. Ebben az egyházi karitatív szervezetek próbálnak segítséget nyújtani. A jegyzőkönyvekben már megnyugtatóbb jelentések szerepelnek a gyermekekről, de azért még sok a tennivaló ezen a téren.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten 1946. évi május hó 1 napján tartott havi tantestületi értekezletről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözli a megjelent tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Szabó István áll. népisk. tanítót, hitelesítésre az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató felkéri a tantestület tagjait, hogy osztályjelentésüket tegyék meg.

Szabó István az I. vegyes osztály vezetője jelenti, hogy létszáma 3 tanulóval csökkent, mert Sándor József Tolna vármegyébe és Ernődi Márta, Csiszér Tivadar Vas vármegyébe mentek az Actii Catholica nyaraltatási mozgalmával kapcsolatosan. A tanulók a tavasz beálltával rendszeresen jöttek iskolába. Egészségi állapot megfelelő volt március második felében, de azután a tanulók 50 %-a számarköhögés miatt nem látogatta. Április hó vége felé általános javulás állott be úgy, hogy csak a gyerekek 20 %-a hiányzik. Tanulmányi előmenetelük megfelelő, szorgalmuk kielégítő. A jobb idők beálltával tanulmányi kirándulást is tettek a közeli sóderbányába, a Dunához, ahol a tanulók a télen tanult beszélgetési anyagot elevenítették fel, olvastak és számoltak. A kirándulás nagyon jó hatással volt a gyermekekre.

Vohányi² Gézáne Cselényi Szilárda áll. tanítónő, a II. vegyes osztály tanítónője jelenti, hogy a létszám itt is apadt, mert négy tanulója az Actii Catholica nyaraltatási mozgalmával szintén Vas megyébe ment. A tanulók iskolába rendszeren járnak, egy állandó igazolatlanul mulasztó gyermek van, akit még a legnagyobb fokú szülői szigor sem tud iskolába kényszeríteni, javíthatatlan. 11 éves létére még csak a második osztályba jár. Egészségi állapot jó. Szorgalmuk a jobb idők beálltával csökkent, figyelmük könnyen elterelődik. Alapos munkát igyekszem végezni, mert a múlt év rövidségét is pótolni kell. Olvasni, számolni egy-kettő kivételével szépen tudnak, beszélgetésük élénk, nyelvi ismeretekkel tisztában vannak. Dolgozataik, rajzaik jók. A templomba járásuk ellen nincs kifogás. Tanulmányi kirándulást szintén tartottak, cél volt a község utcái, szántóföldjeinek megtekintése és azokról tanultak felelevenítése.

Borsos Lilla áll. tanítónő, a III.-IV. vegyes oszt. vezetője jelenti, hogy a nyaraltatási actio kapcsán a létszám szintén fogyott hat gyermekkel, akik Vas megyébe mentek. A gyermekek rendszeren járnak iskolába. Igazolatlanul mulasztó gyermek nincs. Az előírt anyagot elvégezték. Dolgozatok rendben vannak. A nép és földrajz kivételével az összes tárgyból az anyagot elvégezték úgy, hogy a jövő héten az ismétléseket is megkezdik.

Vohányi Géza áll. népisk. igazgató, az V-VIII. vegyes oszt. vezetője jelenti, hogy a létszám a nyaralók eltávozásával itt is öttel apadt. Az eltávozott tanulók leveleiből az olvasható ki, hogy az elhelyezési helyükön a tanítás már szünetel és ők osztályozás nélkül maradtak. A tantestület ott nem osztályozhatja őket. A tanulók iskolába járása tűrhető, az állandó hiányzók csak mulasztanak, sokan a repülőgépgyárban dolgoznak annak dacára, hogy életkoruk 15 éven alul van. A nehéz helyzeten agy igyekeznek segíteni és szüleik anyagi helyzetén javítani. A rendszeren járók magaviselete, szorgalma jó. Az előírt anyagot minden tárgyból elvégeztük, ismételtetünk. Az elmaradt írásbeli dolgozatok pótlása is folyamatosan megy. A rendszeren járók szülei minden áldozatot meghoznak gyermekük érdekében és ellátják megfelelő írószerekkel, eszközökkel. A templomba járás itt is rendes.

Tantestület tudomásul veszi a jelentéseket. A nyaralásra menő gyermekek osztályozásához hozzájárul, hiszen rendszeren járó gyermekekről van szó és a tanítás a téli hónapokban megszakítás nélkül folyt.

3. Igazgató jelenti, hogy az elmúlt március és április hónapokban az egyes osztályoknál kettő ízben tett látogatást és az ott tapasztalt eredményről csak általánosságban kíván beszámolni. Minden osztályban komoly munka folyt és folyik. Az első osztály a legnehezebb feladat előtt állt, mert a téli hónapok alatt a cipő és ruhahiány, majd az erős számarköhögés miatt sokat mulasztó gyermekek előhaladását kellett biztosítani. Olvasás szépen megy, írás sok és nagy gyakorlatot kíván. Az osztályvezető ne csüggedjen, nagy kitartással dolgozzon tovább, munkáját eredmény fogja kísérni. Számolási, beszélgetési készségük jó, tiszta és tudatos. A többi osztályok az előírt anyagot nagyrésztben teljesítették és már csak a tudások kimélyítése, megrögzítése a cél. A lelkiismeretes munkának meg van a gyümölcse, mert az eredmény szép, és dicséretes. Sokat írásnak itt is még akár az irkába, akár a nagy táblára. Erősen gyakorolni a tollbamondást, a kisebb fogalmazások elkészítését.

Tantestület igazgató jelentését tudomásul veszi és a kívánalmakat magáévá teszi.

4. Igazgató jelenti, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter 1456/1946. V.K.M. számú rendeletével intézkedett az 1945/46. iskolai év befejezéséről, amely szerint az iskolai évet az iskolai rendtartásban megállapított időben és módon a mi iskolánk befejezheti, mert a tanítás több mint 175 teljes munkanapon folyt. Téli fűtési szünet nem volt és járványos megbetegedés miatt a tanítás nem szünetelt. Ismertet a vizsga tervezetét. utolsó tanítási nap június hó 6. Június hó 9-én re. és ev. hittan vizsga, június hó 12-én 8 órakor I. v. oszt, 9 órakor II. v. oszt, 10 órakor III-IV. v. oszt. és 11 órakor V-VIII. v. oszt vizsgája. Az egyes osztályoknál a vizsgaelnökök a tantestület tagok lesznek. Június 13-án a rom. kat. hittan vizsga június 14-15-én beíratások, június 16-án Te deum és az értesítő könyvecskék kiosztása ünnepélyes keretek között.

Tantestület igazgató vizsgatervezetét tudomásul veszi.

5. Igazgató jelenti, hogy a szokásos madarak és fák napját az idén május 18-án tervezi és kéri a tantestületi tagokat, hogy megfelelő szavaltokról és ének számokról az osztályvezetők gondoskodjanak. A nap jelentőségének méltatására Szabó István áll. tanítót kéri fel.

² 1946 februárjában a belügyminiszter engedélyével a Woháner (Voháner) nevet Vohányi névre változtatta a család. Akik a névváltozásról nem értesültek, azok még a régi formát használják.

Igazgató a madarak és fák napjának megtartásáról szóló indítványát elfogadja a tantestület és annak a megrendezését minél szebbé, ünnepélyesebbé tesz, a szülőket is meghívja.

6. Igazgató jelenti, hogy az anyák napjának méltó megünneplése is legyen a tantestület egyik komoly feladata. A múltban ünnep volt ez a nap és most tegyük még szebbé, emlékezetesebbé, melegebbé. A magyar anyák megérdemlik, hogy május 5-én minden gyermek és felnőtt illő módon hódoljon a legnagyobb áldozatot hozó, a legtöbbet dolgozó édesanyának.

A tantestület magáévá teszi igazgató indítványát.

7. Igazgató jelenti, hogy községünkben április hó 27-én megalakult a községi szabadművelődési tanács, amelynek elnökévé Vohányi Géza isk. igazgatót választották meg, azonkívül a tantestület minden tagja a tanács megválasztott tagja lett. Kéri a tantestületet, hogy minden erejével a legjobb tudásával támogassa ezt az egyesületet.

Tantestület tudomásul veszi és a tanácsot minden munkásságában támogatja.

8. Igazgató jelenti, hogy április hó 4-én az iskola is megünnevelte a felszabadulás napját, a szentmisén részt vett testületileg a tanulókkal együtt, majd utána az iskola előtti téren a pártokkal felvonult, szavakat mondott 6 tanuló, s a nap jelentőségét a pártok vezetőin kívül az isk. vezetője is méltatta.

Tudomásul véve.

9. Igazgató jelenti, hogy március és április hónapban Szabó István áll. tanító kettő napot, Borsos Lilla egy napot, Vohányi Gézáné egy napot mulasztott élelmiszer beszerzés címen.

Tudomásul véve.

Több tárgy nem lévén igazgató-elnök a tantestületi értekezletet berekeszti.

A kulturális események megszervezése mindig közös munka. A rendezéssel megbízott tanító mindig számíthatott kollégáira s az iskola vezetőjére is. A tanulók is lelkesen állnak a közönség elé. A jól szavaló gyermekek kerülnek ilyenkor mindig előtérbe. Ugyanakkor a faluban működő színjátszó gárda is bekapcsolódik ezekbe a rendezvényekbe. Így, a közösen elkészített műsorral lépnek a közönség elé.

Egy éve már vége a háborúnak, de a helyreállítási munkálatok még mindig folynak. Akadozik minden, hiszen se pénz, se építőanyag nincs ezek kijavítására. Ugyanakkor sok csonka család is problémákkal küszködik, hiszen a családfő nincs itthon, mert hadifogolyként szenved valahol a távolban. S ki tudja milyen körülmények között.

Ezen próbál segíteni Vohányi Géza igazgató, amikor egy kiállítást szervez a hadifoglyok megsegítésére. A szervezésbe segít az anyaközség, Tököl előljárósága is.

Tököl község előljáróságától.

1994/1946. kig. szám.

Woháner Géza úrnak Újjáépítési Kiállítás Rendező Bizottság Elnöke

Horthyliget

Értesítem, hogy az újjáépítési versennyel kapcsolatos kiállítás folytatása képen f. jó 15-én (csütörtökön) este 6 órától éjjel 2 óráig van engedélyezve a Gáspár Jenő féle korcsma helyiségben. A táncmulatság felelős rendezője a t. cím (Bizottsági Elnök Úr). Ez az értesítésem egyben igazolás a rendőrhatalóságok előtt is, tehát ezt jól őrizze meg.

A mulatságot saját hatáskörükben rendezzék meg, zenéről gondoskodjanak.

Belépődíjat 50 fillér és 1 forint között állapítom meg. – A bevételből nyugta ellenében fizessék ki a zenedíjat, a kiállítással kapcsolatos egyéb költségeket, – a tiszta maradványt pedig a nyugtákkal és a befizetők (esetleges felülfizetők is) névsorával együtt a község házára hozzák be f. hó 17-éig – A tiszta bevétel a hadifoglyok javára megy.

F. hó 15-ének műsora egyébként:

9.45 órakor: Vendégek fogadása a Tököli HÉV állomáson.

10 órakor: Táborigmise Tökölön.

11.15 órakor: Népgyűlés Tökölön. Beszél Veres Péter.

13.30 órakor: Ebéd a vendégek részére.

14.30-15.30: Kiállítás ünnepélyes megnyitása és a bíráló bizottság szemléje.

Belterületen: Horthyligeten, Herminatelepen – Utána tánc éjjel 2 óráig

Tököl, 1946. évi augusztus hó 13.

dr. Wolly László vezetőjegyző

A hadifoglyok megsegítésére kezdeményezett kiállítás után ismét az iskola problémáira összpontosít Vohányi Géza igazgató. Az iskolaépületeket a tanév kezdésére használhatóvá kell tenni. Sok a feladat, de kevés rá a pénz. Segítséget kér az anyaközségtől, melyre megérkezik a válasz.

Tököl község előljáróságától

Tárgy: Horthyligeti iskola tatarozása

Vohányi Géza úrnak, iskola igazgató

Horthyliget

Írásbeli megkeresésére meghatalmazom a Címet, hogy az úgynevezett ideiglenes Horthyligeti iskola helyiséget (Temesvári utcai) hozassa rendbe.

Horváth kőműves végezze el a jelzett munkákat (vakolat-javítás, meszelés kétszer). Meszet mi adunk, ezért küldjön kocsit. A munkák elvégzéséért 50 forintot kifizetünk.

Felkérem Igazgató Urat, hogy a munkálatokat a fentiek szerint szíveskedjen elvégeztetni és ellenőrizni. Erről a munkák elvégzése után jelentését tegye meg.

Tököl, 1946. augusztus hó 26-án.

Firmigel János községi bíró,

dr. Volly László vezetőjegyző

A tantermek rendbehozatala után a felszerelésekre is gondolni kellett, hiszen a háborúban azok is megsemmisültek.

Dunai Repülőgépgyár tekintetes Vezetőségének, Szigetszentmiklós-Gyártelep

Tisztelettel kérem, hogy az iskola részére iskolapadok csináltatására bizonyos mennyiségű faanyagot (deszkát) kiutalni szíveskedjék.

A harcok alatt az iskola három termének összes bútorzata, felszerelése elpusztult és most pótolni ezt sem az állam, sem a község nem tudja.

Kérésem szíves teljesítését kérve maradtam a tek. vezetőségnek tisztelettel.

Tököl-Szilágyitelep, 1946. szeptember 25.

A levélbe nem lett belefoglalva, de azért kiérezni belőle, hogy a pusztításról a Repülőgépgyár is tehet, ő is hibás, hiszen a bombákat nem a lakosságnak s főleg nem az iskolának szánták, hanem a hadiüzemnek. Ehhez kétség sem fér, de ezt így nyíltan leírni azért túl merész lett volna. A működéshez azonban sok minden kell. Éppen ezért bizonyos eszközöket, berendezési tárgyakat

kölcsön kellett kérni, hiszen nem várhattak el mindent ajándékba.

Dunai Repülőgépgyár Vezetőségének
Szigetszentmiklós-Gyártelep

Tisztelettel kérem, hogy a vezetésem alatt álló áll. általános iskola részére a következő felszerelési tárgyakat kölcsönképpen kiutalni szíveskedjék: 1. drb szekrény, 1 drb nagyobb méretű kályha 24 m²-es tanterem kifűtésére, 2. drb íróasztal, 2. drb szék, 1. drb bunkár kalapács.

A bombázások és a harcok alatt tönkrement iskola egy tantermét sikerült használhatóvá tenni a gyár jóvoltából, padokkal is ellátni, de a kért felszerelési tárgyakra igen nagy szükség van.

Kérésem szíves meghallgatását és teljesítését kérem.

Tököl-Szilágyitelep (Horthyliget), 1946. okt. 30.

A Dunai Repülőgépgyár megfelelően reagál minden kérésre és folyamatosan segíti az iskolát. Lehetséges, hogy ők maguk is tudatában voltak annak, hogy tevékenységük miatt szenvedett sokat Horthyliget lakossága s az iskola lerombolása és tönkretétele is valamilyen módon kapcsolódik hozzájuk. Az emberi tényező is sokat számított, hiszen mindenki segített a bajbajutottakon.

A gyár vezetősége rugalmasan és emberien állt a kérések mellé. Minden formában segítette Horthyliget iskoláját, hiszen ők maguk is látták, milyen helyzetben van. Deszkaanyagot padkészítésre, szekrényt és íróasztalokat, sőt még használt kályhát is szállítottak ki az iskolába.

Dunai Repülőgépgyár R. T. Budapest			Beérkezési és átvételi jegyzék		
T y p u s		N. O. rendelés		Saját rendelés	Az átvételi beérkezés kelte
					1731 sz.
Szállító cég: T.			Szállítólevél kelte és száma:		
Állami Népiskola Tököl-Szilágyi-Telep.			Jelzés:		
A szállítás módja: saját kocsiján			K.O. 92.085.		
Tétel	Szállítólevél szerint			Tény- legesen	Az áru megnevezése szállítólevél szerint
	drb.	kg.	fm.		
1	drb.				Használt calor fűtőkályha talapzat nélkül szerelvényes fából
1	"				

A Dunai Repülőgépgyár szállítólevele

A háborús események folyamatosan éreztetik hatásukat évek múlva is. 1946. október 1-én megjelent a Köznevelés c. újságban egy felhívás, melyben vendéglátó szülőket keresnek elhagyott, árván maradt vagy áttelepült családok gyermekei részére. Ez a felhívás csak vendéglátásra kéri fel a jobb érzésű embereket, de tudomásom szerint végül volt olyan, aki végleg itt maradt. A miérteket ennyi idő távlatában egy-egy személy vonatkozásában már lehetetlen kideríteni. A felhívásra végül 8-an jelezték, hogy szívesen fogadnának magukhoz gyermekeket. A szándékuk nyilván emberséges volt s a gyermekek is végre egy igazi otthonra találhattak.

82/1946.

Tárgy: Vendéglátó szülők bejelentése.

Magyar Vallás és Köznevelési Minisztérium IV/a Ügyosztályának

Budapest

A f. év október 1-én megjelenő Köznevelésben közölt kérelemre tisztelettel csatolom a jelentkező vendéglátó szülők kimutatását.

Négy bombázáson és hosszú ideig tartó harcokon keresztül ment község nagy áldozatkésztséget mutat az aránylag elég szép számú jelentkezővel. Szeretettel várják a menekült, illetve áttelepített magyar családok iskolaköteles gyermekeit, meleg családi otthont biztosítanak nekik.

Tököl-Szilágyitelep (Horthyliget),

1946. október 22.

Mellékeltek a vendéglátó szülők neveit és azt, hogy milyen korú és nemű gyermeket várnának. Ez a meghatározás célszerű volt, hiszen a családba érkező kora és neme jobb ha igazodik az ott élő gyermekekhez. Ha pedig gyermektelen családról van szó, akkor viszont a körülmények a meghatározók.

Kaposy Ferenc pékmester 12 éves fiú

Gáspár Ernő vendéglős 10-12 éves kislány

Bernáczky Pál napszámos 8-10 éves kislány

Tóth Jenő cipész 6-8 éves kislány

Tóth István nyugdíjas Beszkárt 6-8 éves kislány

Csomor Mihály gyári munkás 9-13 éves kislány

Ambrózy István földműves 10-12 éves fiú, lehetőleg Magyarországról, vagy környékéről való

Horváth László gyárgondnok 7-8 éves kislány

Érdekes, hogy a 8 igénylő közül 6-an lányt kértek. Nincs arról dokumentumom, hogy végül hányan érkeztek végül az igénylő családokhoz. Tudomásom szerint a Kaposy Ferenc pékmester egy fiút befogadott. Ugyanis mi közel laktunk hozzá s náluk vettük a kenyeret is. Nála élt és

dolgozott akkor – 1950-es évek végén, 1960-as évek elején – egy fiatalember, aki nem a saját fia volt. Ő nemcsak a pékségben, hanem az istállóban a lovaknál és szállításnál a lovas kocsin is dolgozott.

Az 1946 áprilisában megalakult Szabadművelődési Tanácsról az előző jegyzőkönyvek egyikében beszámol Vohányi Géza iskolaigazgató. Erről értesíti a Pestvármegyei illetékeseket is. A tanfolyam előkészületben van még, ezért várja a felsőbb utasításokat, illetve a segédanyagokat. A tanfolyamra nagy szükség van, hiszen az egyesületek politikai nyomás hatására várakozó álláspontra helyezkedtek. Mivel mindegyik szervezet valamilyen módon köthető az előző rendszerhez, így természetes, hogy nem akarnak valamilyen gyűléssel a figyelem központjába kerülni.

A Szabadművelődési Tanács helyi elnökségétől

Meghívó

A tököldózsáligeti Szabadművelődési Tanács folyó év október 10-én csütörtökön délután 5 (öt) órakor a Temesvári utcai iskolában ülést tart, amelyre az alulírottakat ezennel tisztelettel meghívjuk.

Tárgy:

1. Alapismeretterjesztő, analfabéta és közműveltségi tanfolyamok megszervezése.

2. Költségvetés felterjesztése.

3. Leltár felvétele.

4. Indítványok.

Kérjük, hogy az ülésen pontosan és minden körülmények között megjelenni szíveskedjenek.

Tököl-Dózsáliget, 1946. október 7.

Torma István titkár, Vohányi Géza elnök

Lássák:

Haraszi Károlyné, Fekete Józsefné, Bogya Károly, Leisztner János, Simon János, Varjú János, Horvát József, Sipos Zsuzsa, Oláh Jánosné, Várhelyi László, Kurtz Sándor, Tokaji Béla, Király János, Borsos Lilla, Zsigmond Erzsébet, Jakubicsek Irma.

Ha figyelmesen olvastuk az előző meghívót észre kellett vennünk, hogy a helység neve ezen Tököl-Dózsáliget. Bár a képviselőtestület ezt a névviselést megszavazta, a minisztérium nem hagyta jóvá. Amíg a minisztérium engedély nem jelenik meg a közlönyben, addig nem lehet használni a nevet. S mivel a Dózsáliget elnevezést a miniszter nem hagyta jóvá, így annak használata törvénytelen volt. Ez által ez az okmány olyan helységnevet használ, amely soha nem szerepelt, nem szerepelhetett a helységnévtárban. Nekünk, most ez különlegességgként, és érdekességgként jól

mutat, de semmi történelmi, vagy hivatalos háttérre nincs. Ezt tudomásul kell vennünk.

Akik eddig bárhol leírták azt, hogy Szilágyitelep, Horthyliget, Szigethalom valamikor Dózsaliget néven is létezett, azok tévesen informálódtak s így másokat is félrevezettek ezzel. Gondolom ők is olvashatták ezt a meghívót s ennek alapján hihették, hogy a név használata törvényes és hivatalos.

Nyilván a téves helységnévhasználatra felhívták a figyelmet, mert a későbbiekben ilyennel már nem találkozhatunk. Viszont a hivatalos régi-új név (Tököl-Szilágyitelep) mellett feltüntetik az utóbbi időben használt Horthyliget nevet. Nyilván azért, hogy azonosítani tudják mások is a települést.

78/1946.

Pestvármegye Szabadművelődési Felügyelőjének

Budapest

Tisztelettel jelentem, hogy f. év október 10-én tartott Szabadművelődési Tanács ülésén elhatározott egy analfabéta és egy közműveltségi tanfolyam megszervezése. Az analfabéta tanfolyam vezetője Zsigmond Erzsébet áll. tanítónő lesz. A Közműveltségi tanfolyam vezetője Vohányi Géza isk. igazgató. Mindkét tanfolyamhoz szükséges útmutatásokat, kérdőíveket, segédleteket kérem mielőbb megküldeni. A tanfolyamok kezdési ideje november hó, befejezése március közepén lesz. Előadók lesznek, hallgatók szintén. Az előadásokat a múltban sokan látogatták.

Tököl-Szilágyitelep (Horthyliget), 1946. október 10.

Mint látjuk, a tanítóknak nemcsak a diákok nevelése és oktatása a feladatuk, de a felnőttekkel is kell foglalkozniuk, ugyanakkor karitatív felhívásokra kell odafigyelniük s mindemellett egyéb politikai elvárásoknak is mindenkor meg kell felelniük.

Jegyzőkönyv

Felvétetett tököl-szilágyitelepi áll. ált. népis-kola tantestületének 1946. év november 5-én tartott tantestületi értekezletéről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök üdvözlí a tantestületi tagokat az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Zsigmond Erzsébet áll. tanítónőt, hitelesítésre a tantestületi tagokat kéri fel.

Tantestület tudomásul veszi.

2. Igazgató jelenti, hogy a f. év okt. hó 1-én megjelent 19 számú Köznevelésben „Kérelem Magyarország tanítóihoz” c. felhívásnak, amelyet a vall. és közoktatásügyi miniszter intézett a

tanítósághoz, a mi tantestületünk is eleget tett és 8 menekült, illetve áttelepített magyar iskolaköteles korú gyermek elhelyezése vált lehetővé. A vendéglátó szülőkről a kimutatást elkészítette és a IV/a ügyosztály címére 82/1946. sz. alatt okt. 22-én megküldte.

Tantestület tudomásul veszi.

3. Igazgató jelenti, hogy a régi iskolaépület egy tantermének helyreállítási munkálatai befejeződtek. 10 pad elkészült, a kályha megszerzése is sikerülni fog és november hó elején a népes I. oszt. valamint a III-IV. vegyes oszt. a tanulást ott folytathatja. Kötelességének tartja külön köszönettel adózni Horváth László Duna Repülőgépgyár gondnokának, aki az iskola részére egy szekrényt, 2 asztalt, 4 széket és 2,5 m³ padok elkészítésére való deszkát adományozott.

Tantestület tudomásul veszi.

4. Igazgató felkéri a tantestületet, hogy osztályjelentésüket tegyék meg.

Zsigmond Erzsébet áll. tanítónő az I. vegyes oszt. vezetője jelenti:

Létszám 38.

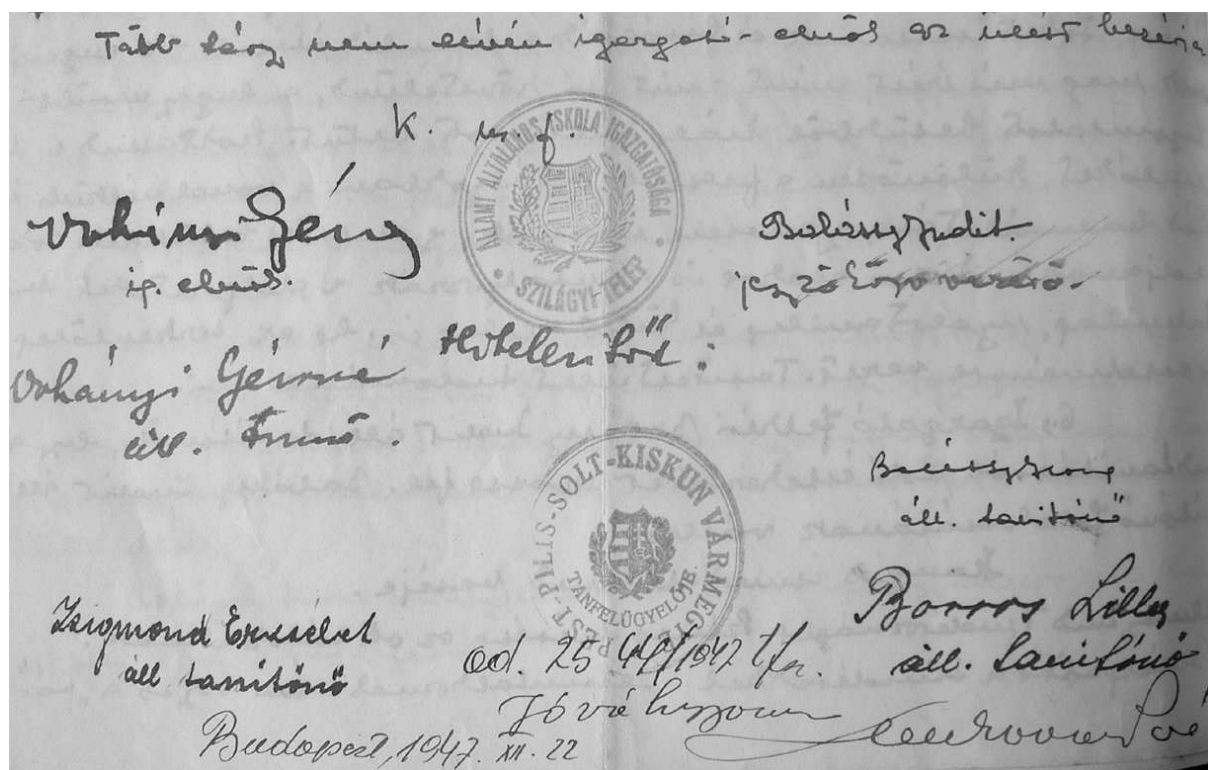
Okt. 21-én érkezett Mészárovcics Imre Budafokról. A gyerekek rendszeren járnak iskolába. Igazolatlan mulasztás nincs. Cipőhiány miatt azonban elég sok a mulasztóim száma.

Az előírt anyagot elvégeztük. Az olvasmányból a kisbetűket befejeztük. A gyermekek legnagyobb része elég jól kapcsol. A betűket mind ismerik. Írásból a nyomtatott betűket végig vettük és az írott betűket a „C” betűig. Írásból a legtöbb rendszeren tud írni. Számтанból a „6”-os körben mozgunk. Összeadni-kivonni jól tudnak. Beszélgetésből az előírt anyagot elvégeztük. Templomba járásuk rendszer.

Vohányi Gézáné Cselényi Szilárdka áll. tanítónő a II. vegyes oszt. vezetője jelenti:

Létszám: 25.

Okt 30-án érkezett Hajmási László Budapestről és Finder Magdolna Tökölről. A gyerekek változatlan szorgalommal látogatják az iskolát. Egy mulasztóm van, aki lábtörés miatt előreláthatólag még egy hónapig fog mulasztani. A tananyagot a tantervben előírt menetben végezzük. Számтанban a 40-es számkörben számolunk. Fogalmazásból 3 dolgozatot írtunk. Így túlestünk az első önálló fogalmazás nehézségein is. A beszélgetési anyagot versekkel, énekekkel tesszük színesebbé. A gyerekek egészségi állapota jó. Élénkek – eléggé fegyelmezetlenek. Az átélt izgalmak nyomait lelkükön viselik s csak lassan szokták meg a rendszeres munkához szükséges fegyelmet.

Jegyzőkönyvi aláírások és pecsétek

Az V-VI. ált. isk. természetrajz elvégzett anyagáról: Az V. osztályban eljutottunk az emlősökig, a VI. osztályban a puhatestűekig. Ezen osztályokban nehezen szokták meg az anyagnak folyamatos elmondását.

Borsos Lilla áll. tanítónő a III-IV. vegyes oszt. vezetője jelenti:

Létszám 45.

Két tanulóm a IV-ik osztályból távozott.

A gyerekek rendszeresen járnak iskolába. Igazolatlan mulasztóm nincs. Azonban jelenleg több gyermekem nem jár cipőhiány miatt.

Az előírt anyagot elvégeztük mindenképp. Dolgozatok rendben. Számítanból kettő, helyesírásból három, fogalmazásból négy dolgozat van. Templomba járásuk rendes. V.-VI. osztályban rajzot és háztartást tanítok. Rajzaik rendesek, két óra alatt egy-egy rajzot szoktunk elvégezni színezéssel együtt. Háztartástánból vettük az egészséges lakás fekvését és beosztását. A lakás tisztán tartását, berendezését. Szellőztetés és takarítást. Most tartunk az egyszerű ételek készítésénél.

A VII.-VIII.-ban negyed naponként helyettesítetek.

Vohányi Géza isk. igazgató jelenti, hogy az V.-VI. vegyes osztályokban szakrendszer szerint folyik továbbra is a tanítás. A felekezeti iskolához távozott Szabó István tanító, valamint az elbocsájtott Zongor Ilona tanítónő helyett kettő tanerőt igényeltünk és gyors kiküldetésüket kér-

tük. Kérésünket ismételten megújítjuk, mert az osztályvezetés mellett a tanerők külön óraadása az ált. iskolában nagy többlet munkát jelent és külön a VII.-VIII. oszt.-ban a helyettesítés is terhet ró a tantestületre. Az osztályok zavartalan tanítását csak a kiküldött kettő tanerő biztosíthatja. Az V.-VI. osztályban az előírt tanmenet szerint történik a tanítás. A tanerők a vállalt munkát becsületesen elvégzik nehézségeket okoz a VII.-VIII. oszt. helyettesítése.

A tantestület az osztályjelentéseket tudomásul veszi és ismételten tanerők kiküldetését kéri.

5. Igazgató október hóban meglátogatta az egyes osztályokat és észrevételeit az alábbiakban teszi meg:

I. vegyes osztályban jelen volt 29 tanuló. Vezető Zsigmond Erzsébet áll. tanítónő. A tanulók írási és olvasási készségüket mutatták be. Minden gyermek olvasott, jól olvastak. Kevés a kimondottan gyenge tanuló. Az írási tudásuk is a két hónapi foglalkozás után jó. A tanítónő szeretettel foglalkozik növendékeivel, jól vezeti osztályát. Szép eredményt fog elérni. Ajánlja a rajzoknak is a felhasználását a betűalakításokhoz.

II. vegyes oszt.-ban jelen volt 22 tanuló. Vezető Vohányi Géza áll. tanítónő. Számolási óra volt. A 40-es számkörben jól és gyorsan számolnak. Az egyszeregy állandó gyakorlása nagyon jól érezhető az osztály tudásán. Jól vezetett osztály. Az I. osztályban elmaradt anyaggal (egy

nagybetű alakok írása, olvasása) teljesen elkészültek úgy, hogy a tanítónő nyugodtan építhet tovább, munkája eredményes, alapos munka.

III.-IV. oszt.-ban létszám 45. Vezeti Borsos Lilla áll. tanítónő. Rajzoltak a gyermekek. Vonalvezetési gyakorlat volt az anyag. A tanulók szeretnek rajzolni, rajzaikat ügyesen színezik. Igazgató ajánlja a rajzok keretbe való elkészítését.

Tantestület az igazgató látogatásainál észlelteket tudomásul veszi.

6. Igazgató jelenti, hogy a helyi Szabadművelődési Tanács október 10-én tartott ülésén alfabéta és közműveltségi tanfolyam megtartását határozta el. Az alfabéta tanfolyam vezetésére Zsigmond Erzsébet áll. tanítónőt, a közműveltségi tanfolyam vezetésére az iskola igazgatóját kérte fel. A tanfolyamok a régi iskola helyreállított tantermében lesznek. A tanfolyamok kezdési ideje november 16, ha addigra minden elkészül. Kéri a tantestületet, hogy támogassák a tanfolyamokat és előadásaikkal a nép demokratikus átképzésének legyenek hathatós segítői.

Tantestület egyhangúlag elhatározza, hogy havonta egy előadással és megfelelő kísérő műsorral támogatja a tanfolyamot.

Több tárgy nem lévén igazgató-elnök az értekezletet bezárja.

K.m.f.

Az iskoláról és annak állapotáról folyamatosan jelentést kérnek. Ez még mindig csak egy felmérés, amely alapján el lehet majd végezni a felújításokat, esetleg az újjáépítést, vagy egy új megépítését. Ez mindenkor a leadott jelentések alapján döntöttek el. Az 1946-os évben is készült egy írásos tájékoztatás az iskoláról:

„A 8842/1946. tfsz. alatt kelt utasítására tisztelettel jelentem a következőket:

ad. 1. Az iskolaépület áll három tanteremből, két előszobából és egy tantestületi szobából. Az 1. és 2. sz. tanterem égetett vörös téglából a 3. sz. tanterem vályogból készült. Az első számú tanterem a természetbeni lakással 1916-ban, a 2-ik számú 1930-ban és a harmadik számú 1939-ben épült. Az iskolaépület 1 sz. tanterme használható, a tanítás folyik is benne, de a többi a háborús cselekmények következtében erősen sérült, használhatatlan állapotban van. Bombatalálat érte a 3. sz. tantermet, teteje beomlott, padlózata, mennyezete hiányzik. Úgyszintén az ablakok s ajtók szintén. A 2-ik számú tanteremnél a padlózat és az ablakok hiányoznak. Az első számúnál a helyreállító munkálatokat 1946. szeptember és október havában végeztette Tököl

község előjárósága, mert ez is használhatatlan volt. A belső ablakok most is hiányoznak.

ad. 2. Az iskolaépület tulajdonosa az Állam. Az ingatlan telekkönyvi és helyrajzi számát Tököl község megadni nem tudta, mert erre vonatkozó adatai megsemmisültek. Ráckevéről az adatokat az előjáróság kérte, ha megjön, azonnal felterjesztem. Az ingatlan nagysága 800 □-öl.

ad. 3. A természetbeni lakás áll 3 szoba, konyha, éléskamra és pincéből. Égetett vörös téglából épült. Jelenleg a háborús cselekmények miatt használhatatlan állapotban van, mert a padlózata, ablakai és ajtói hiányoznak.

ad. 4. A természetbeni lakás most lakhatatlansága miatt üresen áll. 1944. április 13-ig Vohányi Géza isk. ig. lakta. A lakás is az állam tulajdona.

ad. 5. Az iskolához a 800 □-ölon kívül más ingatlan nem tartozik. A 800 □-ölből 110 □-ölon van az iskola épülete és a mellékhelységek. Kert 50 □-öl s a többi játszótér.

ad. 6. Az iskolának alaprajza nincs. Az iskola megszervezésére vonatkozó minden irat megsemmisült. Az iskolára vonatkozó adatok gyűjtése folyamatban van, ezzel a munkával Tököl község előjárósága Vohányi Géza isk. igazgatót bízta meg, aki ezen kívül Szilágyitelep történetét is elkészíti.”

Sajnos Vohányi Géza igazgató Szilágyitelep történetének elkészítését már nem tudta elkészíteni, mert a jelentés megtétele után mintegy másfél évvel sajnos súlyos betegsége következtében (1948-ban) meghalt. Addig is a szokásos lendülettel és lelkiismerettel végezte munkáját.

JEGYZŐKÖNYV

Az 1947. március 4-én megtartott gyűlésről. Jelen voltak: Vohányi Géza igazgató, Vohányi Gézáné, Boross Lilla, Zsigmond Erzsébet és Fábián Sarolta jegyzőkönyvvezető.

1. Az igazgató köszönti Fábián Sarolta áll. tanítónőt, akit a V.K.M. úr Valkóból iskolánkba helyezett át.

2. Tuberkózis hét rendezése. Az igazgató úr indítványozására a tantestület elhatározza, hogy tuberkózis hét keretében megfelelő előadásokat fog tartani.

3. Gyermekbarátok Orsz. Egy. Úttörő gyermekmozgalma szervezésének engedélyezése. Az igazgató bejelentette, hogy iskolánknál is megalkotjuk az Úttörő Mozgalom címen a gyermek és ifjúnevelő szervezetet. A vezetésre kijelöli Zsigmond Erzsébet tanítónőt. A gyermekeket két csoportban kívánja foglalkoztatni.

4. Az igazgató felhívja a tantestület figyelmét, hogy a tantermeket mielőbb készítsék el. A tanítók bejelentik, hogy azok részben már el is készültek.

5. A közeledő március 15-ei ünnepélyt tárgyalták meg azután. Az igazgató bejelenti, hogy az ünnepélyre verseket, énekeket kell a gyermekeknek megtanítani. Erre a munkára Fábián Sarolta tanítónőt kéri meg. A beszéd megtartására felkéri Boross Lilla tanítónőt.

6. Az igazgató bejelenti, hogy az utolsó közművelődési előadást március 15-én szombaton tartjuk meg.

7. Az igazgató felhívja a tantestület figyelmét a Pedagógus Takarékos és Hitelszövetkezetére melybe a belépni szándékozók forduljanak közvetlenül a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetéhez, ahol mindenben részletes felvilágosítást kapnak.

8. Az Eötvös-alap támogatására kéri fel a tantestületet az igazgató. Együttesen elhatározzák, hogy egy később rendezendő előadás jövedelméből juttatnak az Eötvös-alapnak.

9. Világnézeti előadás tárgya a munkásság és parasztság viszonya a pedagógushoz.

....

A többi rész érdektelen, ezért nem tartom fontosnak, hogy idekerüljön. Olvassunk bele a következő Jegyzőkönyvbe.

Jegyzőkönyv

Felvétel a szilágyitelepi áll. ált. és népiskola tantestületének 1947. évi május hó 5-én tartott tantestületi értekezletéről. Jelen voltak az alulírottak.

1. Igazgató-elnök üdvözlöi a tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Balássy Judit áll. tanítónőt, hitelesítésre az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tudomásul véve.

2. Igazgató jelenti, hogy a V.K.M. úr 1947. április 17-én kelt 61.212. számú rendeletével Balássy Ilona áll. tan. nőt, 61.213. számú rendeletével Balássy Judit áll. tan. nőt a pomázi Ottokár árvaházi iskolától iskolánkhoz helyezte. A tanítónőket meleg szeretettel üdvözlöi és munkásságukra az Isten áldását kéri.

3. Igazgató jelenti, hogy Balássy Ilona és Judit áll. tan. nők idehelyezésével új beosztás válik szükségessé....

...Balássy Judit és Ilona tan. nők kéri az ének tanítás alóli felmentésüket, mert kevés zenei érzékkel rendelkeznek....

4. Igazgató jelenti, hogy Szecsői Sándor körzeti iskolafelügyelő folyó évi március 14-én meg-

látogatta iskolánkat és ugyanakkor módszeres értekezletet tartott. Az iskolafelügyelő észrevételeit közölte a tantestülettel és a tantestület munkájával nagyon meg volt elégedve. Igazgató kéri a tantestületet, hogy dolgozzék, munkálkodjék továbbra is azzal a lelkesedéssel, mint eddig.

Tudomásul véve.

5. Igazgató jelenti, hogy az 1946. november 23-án kezdődő közműveltségi tanfolyam 1947. március 15-én befejeződött. Az eredmény kielégítő volt, mert a tanfolyam hallgatói mindig elég szép számmal jelentek meg és az előadói szerepre a tantestületi tagokon kívül a munkások közül is jelentkezték, sőt egy alkalommal a munkás írók irodalmi estet tartottak. Köszöni ezúton is a résztvevő előadóknak fáradozását és kéri, hogy a jövőben még nagyobb, fokozottabb mértékben tevékenykedjenek a néppel a népért.

Tudomásul véve.

6. Igazgató jelenti, hogy f. évi április hó 13-án nagyon jól sikerült mesedélután rendezett az iskola WC-jének helyreállítása javára. A bevétel 106.- forint, amit azonnal a rendeltetésére fordítottunk és a nagyiskola már rendelkezik illemhellyel.

Tudomásul véve.

7. Igazgató jelenti, hogy május 1-ét az iskola is a pártokkal, egyesületekkel együtt ünnepelte meg és nagyszabású műsorral működött közre. A szavalatokon kívül Hófehérke c. mesejátékot adták elő az iskolás tanulók nagy felkészültséggel, tudással. A darab betanítója és rendezője Fábián Sarolta áll. tan. nő volt, akinek fáradozásáért hálás köszönetet mond. A Dunai Repülőgépgyár üzemi bizottsága ez alkalommal minden iskolás gyermeket megebédeltetett díjtalanul. Áldozatkészségük nemes cselekedetre vall.

Tantestület tudomásul veszi és a gyár üzemi bizottsága részére jegyzőkönyvi köszönetet javasol.

8. Igazgató ismerteti a V.K.M. Úr 38.146/1947. III. ü.o.sz. rendeletét, amelyben az iskolák rendbehozására és virágossá tételére szólítja fel az osztályokat. Kéri a tanerőket, hogy osztályukban szervezzék meg ezt a nemes mozgalmat és tegyenek meg mindent az iskola, a tantermek szebbé tételére.

Tantestület magáévá teszi az igazgató kérését és az újjászépítési akciót minden erejével támogatni fogja.

9. Igazgató ismét ismerteti a V.K.M. Úr 17.491/1947. III. sz. rendeletét, amely a Gyermekebarátok Országos Egyesülete Úttörő Mozgalom címen gyermek és ifjúságnevelő szervezet megalakítását teszi kívánatossá.

A tantestület az 1947/48. isk. évtől megalakítja az Úttörő Mozgalom c. csoportot és vezetőjének Zsigmond Erzsébet tan. nőt kéri fel, aki az igazgatóval együtt az előkészítő munkálatokat már meg is kezdi.

10. Igazgató az osztály-látogatás alkalmával szerzett tapasztalatairól számol be. Jelenti, hogy az iskolalátogatásai alkalmával az írásbeli dolgozatokat tekintette meg. Általánosságban a dolgozatok mindenütt rendben vannak, javítva és javíttatva. Külső alakjuk is megfelelő. A fogalmazások mindig az iskolában készüljenek, mert az otthon készült dolgozatok értéke a szülő vagy nagyobb testvér segítsége miatt erősen lecsökken, holott a cél az, hogy egy tárgykörből önálló mondatait vess papírosra a gyermek rendezze a helyesírás szabályaival együtt....

...Vohányi Gézáné áll. tan. nő az írkák minőségét kifogásolja, mert a használt írkák tintával írásra egyáltalában nem alkalmasak, a betűk szétfolynak, átütődnek a másik oldalra és minden igyekezet így kárba vész. Ceruzával nagyon szépen írnak gyermekei, de tintával való íráskor a külalak erősen romlik.

Zsigmond Erzsébet áll. tan. nő az I. oszt. vezetője is az írkák és tollak miatt panaszkodik. Minden gyermek más és más tollal ír, és az eredmény itt is nem kielégítő.

A tantestület tudomásul veszi az igazgató észrevételeit és elhatározza, hogy a jövőben föltétlenül jobb minőségű írkákat szereztet be és a tollakat is egységesíti a kereskedőknél.

10. Igazgató jelenti, hogy május 4-én az iskola megünnepelte az Anyák napját és a béke ünnepét. Az ünnepély sikeres megrendezését az igazgatóval együtt a tantestület minden tagja vállalta és a nagy számú hallgatóság igen szép, komoly előadásnak volt a tanúja. A nap jelentőségét Vohányi Géza isk. igazgató, a M.N.D.SZ. részéről Jakubicsek Irma méltatta. Az önkéntes adományokból befolyt 60 forintot a szegény gyermekek budapesti tanulmányi kirándulására fordítjuk.

Tantestület tudomásul veszi és három gyermeket ingyen visz Budapestre és fedezi az ottani költségeit.

11. Igazgató jelenti, hogy a V.K.M. Úr f. évi február hó 26-án kelt 34.791/1947. IV. ü.o.sz. rendeletével berendezési és felszerelési költségekre 2.000 forintot utalványozott. A kiutalt összegből 12. drb. iskolai padot és egy nagy számoló gépet vásárol. A számoló gépet az Egyetemi Nyomdától már meg is vette, a padok a napokban megérkeznek.

Tantestület tudomásul veszi.

Több tárgy nem lévén az igazgató-elnök az értekezletet bezárja.

K.m.f.

Ehhez hasonló golyós számológépet vásároltak

Főleg fiatalabb olvasóimnak jelzem, hogy a jegyzőkönyvben megemlített számológép valami hasonló lehetett, mint amely itt bemutatott képen látható. A golyók ide-oda húzogatásával tanultak meg számolni a gyerekek. Még én is ilyen golyós számológépen ismerkedtem meg a számolás tudományával.

Most olvassunk bele az utolsó általam közölt jegyzőkönyvbe, amely már egy kikristályosodó közéletet és stabilabb alapokra épülő oktatási rendszert sejtet kialakulni. A háború és az azt követő időszak mély sebet hagyott az emberekben s ezen belül a településen is. Évtizedeken keresztül folyamatos változások történtek köz-igazgatásba, oktatásban, közéletben. Ezek mindenképpen serkentőleg hatottak az önállósodásra törekvő lakóknak.

A politika mindenkor lerakta kézjegyét, így ezt se szabad figyelmen kívül hagynunk. Néha az előnyünkre, máskor pedig a hátrányunkra voltak ezek a kihatások. A közélet szereplői, de a mögöttük álló többség is formálta Szilágyitelep, Hothyliget összetartását, összetartozását. Ennek alapját pedig a pedagógusok mindennapi munkája tette lehetővé, hiszen ők voltak azok, akik a legfiatalabb nemzedék jellemét és akaraterejét megalkották. Hiszen alkotás volt ilyen körülmények között tanítani, küzdeni, küszködni. köszönet érte Vohányi Géza igazgató úrnak, valamint a mellette és vele dolgozó pedagógusoknak. Nélküle és nélkülük szegényebb lenne ma Szigethalom városa.

1947/48-as tanévkezdésekor készült tantestületi jegyzőkönyvet mutatom be utoljára. Tulajdonképpen ez az utolsó szakasz, amely az iskola igazgatójának, Vohányi Gézának irányításával zajlik. Néhány hónap múlva végleg itt hagyja szeretteit és szeretett iskoláját.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Tököl-Szilágyitelepen az áll. ált. és népiskola tantestületének 1947. évi augusztus hó 30-án tartott alakuló értekezletéről. Jelen voltak az alulírott tantestületi tagok.

1. Igazgató-elnök meleg szeretettel üdvözlí a megjelent tantestületi tagokat, az értekezletet megnyitja. Jegyzőkönyv vezetésére Fábíán Sarolta áll. tanítónőt, hitelesítésre az összes tantestületi tagokat kéri fel.

Tantestület tudomásul veszi.

2. Igazgató-elnök jelenti, hogy Balássy Ilona és Judit áll. tanítónők édesapjuk halála miatt az értekezleten megjelenni nem tudtak.

Tantestület tudomásul veszi és jegyzőkönyvi kivonattal fejezi ki őszinte részvét megnyilvánulását.

3. Igazgató-elnök ismerteti az évvárás óta ékeezett rendeleteket és hivatalos ügyiratokat, valamint elintézésük módját, kéri a tantestület által való tudomásul vételét. Tököl nagyközség előljárósága 3280/1947. szám alatt a Népi Kollégiumokba való felvétel ügyében írt alá, az érdekeltek dobolás útján nyertek erről tudomást. Pest vármegye tanfelügyelője 3077/1947. szám alatt a Háziipari Szövetkezet szervezéséről értesít, amelynek célja pedagógus vezetésével a háziipart űző lakosság szövetkezetbe való tömörítése. 3085/1947. tf. sz. az árdragító családradságról szóló 8.800/46 M.E. rendeletet ismerteti.

Tantestület az ismertetett ügyiratokat tudomásul veszi. Tekintettel arra, hogy községünkben folyik háziipari tevékenység (sás, káka, nád feldolg.) az ezzel foglalkozó egyénnel való beszélgetés után kérdőíveket kitölti és tanfolyam megrendezését fogja kérni a Magyar Pedagógusok Háziipari Mozgalmától...

...

5. Igazgató-elnök ismerteti a Tanfelügyelőség 3309/1947. sz. átiratát, amely a nem kívánatos szemléltető képek eltávolítását tartalmazza. Iskolánk szemléltető képei a harcok alatt megsemmisültek és így a rendelet végrehajtása megtörtént.

Tudomásul véve...

...

8. Igazgató-elnök jelenti, hogy az 1947-48. isk. tanév megnyitása a V.K.M. úr 112.080/1947. számú rendelet 1. §-ában foglalt rendelkezésétől

eltérően szeptember 15-én ünnepélyesen történik és a rendes tanítási nap szeptember 16-án kezdődik. A rom. kath. vallású gyermekek Veni Sancte-je szeptember 25-én reggel 8 órakor lesz, amelyre a tantestület valamennyi tagjának megjelenését kéri, a protestáns vallású tanulók tanévkezdő istentisztelete szeptember hó 14-én lesz, ezen a protestáns vallású tanerők megjelenését kéri.

Tantestület tudomásul veszi.

9. Igazgató-elnök jelenti, hogy az egyházak lelkészei azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy az iskolába járó gyermekek templomba járását a tantestület nagyobb mértékben szorgalmazza és a vezetésüket valamint a felügyeletet lássák el. Az egyházak lelkészeinek kérését támogatnunk kötelességünk, hiszen a háború, a harcok alatt sokan annyira eltávolodtak az Istentől, a templomtól, hogy különösen a fiatalabb nemzedék megnyerése, templomba való szoktatása nem lesz könnyű feladat. Javasolja, hogy a tél beálltáig a rom. kath. vallású tanulók vezetését és felügyeletét a tantestület tagjai felváltva lássák el vasárnaponként egy tanerő megjelenésével, míg a ref. és ev. vallású tanulók felügyeletét a protestáns vallású tanerők lássák el.

Tantestület igazgató javaslatát elfogadja és a beosztás elkészítésével megbízza.

10. Igazgató-elnök jelenti, hogy az általános és a népiskolában a beíratások folynak és az egyes osztályokban a következő létszám várható:

Általános iskola:

I. vegyes osztályában	25-30 tanuló
II. vegyes osztályában	30-35 tanuló
III. vegyes osztályában	25-28 tanuló
IV. vegyes osztályában	20-25 tanuló
V. vegyes osztályában	24-26 tanuló
VI. vegyes osztályában	15-16 tanuló
VII. vegyes osztályában	15-17 tanuló
népiskola	
VIII. vegyes osztályában	8-10 tanuló
Összesen várható létszám	187 tanuló...

...

12. Igazgató jelenti, hogy a múlt tanévben 30-35 volt a be nem iratkozott tanulók száma, akiket semmi körülmények mellett nem tudtunk iskolába járásra kényszeríteni. A községi előljáróság az igazolatlanul mulasztók kimutatását elfogadta, de végre nem hajtotta, szabotálta az ide vonatkozó törvényt. Legyünk tehát azon, hogy a jelen tanév minden tekintetben zökkenőmentes legyen, szeptember hóban végzendő környezettanulmány utunkkal a teljes beiskolázást hajtsuk végre, hogy iskolát kerülő, mulasztó, avagy más okból távol

maradó gyermek ne legyen. A végzett környezet tanulmányainkkal hozzuk az iskolához közelebb a szülőket is, akik nekünk hasznos segítő társaink lesznek, és még eredményesebben tudunk eleget tenni nevelői hivatásunknak.

Tantestület tudomásul veszi igazgató jelentését és elhatározza, hogy a községet beosztva meglátogat minden házat. Munkájáról a szeptember havi testületi értekezleten jelentést tesz...

...

14. Igazgató-elnök jelenti, hogy az Úttörők Mozgalom alakuló közgyűlését szeptember 28-ára tervezi. Ennek előkészítésére felkéri az Úttörő Mozgalom vezetőjét Balássy Judit áll. tanítónőt. A tantestületi tagokat pedig kéri, hogy mindenben támogassák az új egyesületet, a tagjait, és annak vezetőjét. Az alakuló közgyűlésre meghívja, erkölcsi valamint anyagi támogatást kér a Magyar Kommunista Párttól és a Szociáldemokrata Párttól.

Tantestület elfogadja és tudomásul veszi.

15. Igazgató-elnök jelenti, hogy községünkben megalakul a 48-as bizottság. a tantestület részéről a bizottságba javasolja Borsos Lilla áll. tanítónőt.

* * *

Nagyjából három év történéseit ismerhettük meg a tantestületi jegyzőkönyvekből. Szembesülhettünk a háború okozta sebekkel, mely igen csak mély nyomot hagyott mindenkiben. Tudomást szerezhettünk arról, hogy a megélhetés érdekében a gyermekek inkább elmentek a szovjet katonák konyhájára dolgozni, hiszen ott enni is tudtak. A tanárok és az igazgató erőfeszítéseit is rögzítik az írássok. A Voháner (Vohányi) házaspár az, akik itt maradtak a bombázások idején is, hogy annak megszűnte után a romokból építsék fel az iskolát, a pusztulástól mentség meg a gyermekek tudását.

Az iskolai tantestület jegyzőkönyveiben nemcsak a tanítás gondjaival, az oktatás problémáival találkozhattunk, hanem nagyon sok helyi eseménnyel is. Tulajdonképpen egy kissé hasonlít a krónikához, amely a falu történetét írja le. Azok az adatok, amelyek bármilyen céllal fel lettek tüntetve s akkor csak egy célirányos statisztikaként lett közölve, mostanra fontos helytörténeti adaléokra nőtte ki magát. Ezek a helytörténeti információk nagyon nagy jelentőséggel bírnak, hiszen szinte napról-napra végig tudjuk kísérni az itt élt emberek mindennapjait. A tanuló gyerme-

kek problémáin keresztül világossá válik magának a családnak a belső élete is. A család életén keresztül pedig megismerhettük Horthyligetnek egy jellegzetes időszakát.

Nagyon sok irat eltűnt a háború alatt, amelynek hiányát a mai napig érezzük, hiszen ezek csak fehér lapokként szerepelhetnek emlékeinkben. Szerencsénk volt abban, hogy néhány megsárgult és foszladozó papír nem került ki a szemétkébe. A gondosan megőrzött levelezések és feljegyzések nagy segítséget nyújtottak ennek az időszaknak a megismerésére.

Akkor van értelme és eredménye egy korszak kutatásának, ha annak a lehető legtöbb mozzanatát, rezdülését megérezzük. Ez viszont csak úgy lehetséges, ha az akkor élt emberek üzeneteit, gondjait, örömeit saját leírásukban olvashatjuk. Akkor nem tudták, hogy ez egy üzenet a jövőnek. Üzenet mindazok számára, akik érdeklődve merülnek el az irattári anyagok sűrűjében.

A dokumentumok olvasásakor szinte én magam is jelen voltam az értekezleteken, átéreztem mindazt, ami meghatározta a tanári kar szellemiségét, a küzdelmüket a körülmények javításáért.

Az iskola működéséről többen is írtak tanulmányt, mely a maga nemében kiválóak voltak. Ezekben az írássokban szerepelnek az előzőekben bemutatott jegyzőkönyvekből részletek. A kiemlések bemutatnak ugyan néhány érdekességet, de éppen az eredeti szövegkörnyezet hiánya miatt nem tudjuk érzékelni a kor szellemét, az akkori események hangulatát.

Ezért közöltem én itt a könyvben a jegyzőkönyveket a lehetőségek szerint teljes egészében, mert így a benne szereplő adatokon kívül számtalan olyan információt is megismerhetünk amelyek tökéletesen érzékeltetik az akkori körülményeket. Csak így érthetjük meg minden egyes cselekedetüket, a céljaikat, az álmaikat, minden eredményüket.

Gondolom, hogy ezáltal a későbbi kutatók is olyan anyagban vizsgálódhatnak, amely minden szempontból megfelel, hiszen nem véletlenszerűen kiemelt részletek, vagy hatásvadász hangulati elemeket olvashatnak, hanem az általam fellelt iratanyag rendelkezésükre áll, amely így teljes hitelességével segítheti a múltban kutatókat és az érdeklődőket.

Összegezve: nem is lett volna célszerű részleteket megjelentetni, vagy tömörítve, összefoglalni egy-egy jegyzőkönyv anyagát. Teljesen másképp értékelnénk és érzékelnénk akkor ezt az időszakot. A hitelesség a céltom kutatásaim során s ez ebben az esetben is teljes mértékben sikerült.

ÚJ ISKOLA ÉPÜL

Vége lett a háborúnak, az élet lassan de újra-
indult. A politika tette a maga dolgát, de
így cselekedtek a tanítók is. Ez nagyon jól
érzékkelhető az előző fejezetben bemutatott jegy-
zőkönyvekből. A gyermekek létszáma azonban
változatlanul emelkedik. Így egyre nagyobb problé-
ma az oktatás megszervezése.

Az 1948-ban elhunyt Vohányi Géza helyét
Cserepkai János veszi át az igazgatói székben. A
tanteremhiány megoldása mostantól reá vár. Nem
volt egyszerű feladat egy három tantermes isko-
lában foglalkozni a diákokkal. Lehetetlen úgy
tanítani, hogy nincs hozzá megfelelő mennyiségű
tanterem. Mindenki azon van, hogy megoldja ezt
a problémát.

1949-ben azonnali megoldásként javaslatot
tesznek az iskola bővítésére. Indokként felhoz-
zák, hogy a Dunai Repülőgépgyár újjáépítése
után sokan költöztek a faluba s emelkedett ezzel
a tanulói létszám is. Elhelyezésükről nem tudnak
megfelelően gondoskodni.

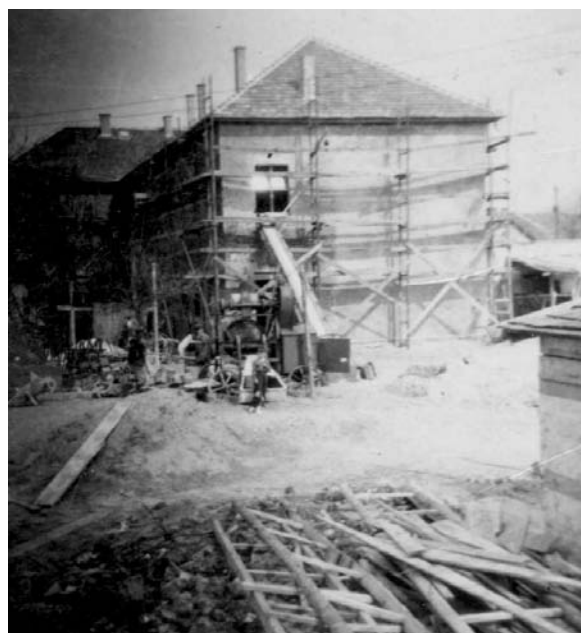
A kérésük nem teljesül, így ideiglenes megoldá-
sokat kell keresni és alkalmazni. Ez már jól
bevált a háborús időszakban. Ez a helyzet azon-
ban tarthatatlan.

Tóth Tibor igazgató 1952-ben nevezik ki isko-
laigazgatónak Szigethalomra. A gondok megoldá-
sa ettől kezdve az ő feladatává válik. Az 1975-
ben írt tanulmányában már ezt az időszakot is
feleleveníti. A következő sorokat tőle idézem:

*A gyermekek elhelyezésére új lehetőségeket
kellett keresni. Kiigényeltük a HÉV megállónál
lévő italboltot, mely akkor zárva volt verekedés
miatt. Ezt is átalakítottuk tanteremmé. E mellett
folytatni kellett a lehetőségek felkutatását s így a
további években az iskola 3 tantermén kívül taní-
tottunk még a mai kis női fodráshelyiségben¹ –
amely akkor egy magánkereskedő bezárt boltja
volt. Átmenetileg megkaptuk a mai vasüzlet² he-
lyiségét is, majd tanítottunk a Frey-féle kis hús-
bolt³ helyiségében s a mai pártház nagytermé-
ben, ami azelőtt kultúrház volt színpaddal és
mozival⁴.*

*Végigszenvedtük tehát a szükségmegoldások
egész sorát, nélkülöztük az iskola hagyományait*

*kialakító iskolai közösségi nevelés lehetőségeit,
gyermkeink a község különböző helyén tanultak,
nevelőink a szaktárgyak ellátása érdekében egész
nap úton voltak. 1953-ban elérkezett annak az
ideje, hogy valóban tegyenek valamit központilag
is a létszámnak megfelelő iskolaépület építéséért.*

Az épülő iskola képei

*Beadtunk a Pest megyei Tanácshoz egy „sze-
rény” tervet, melyet Varsányi Lajos építészmér-
nök tervezett társadalmi munkában. E tervben a
meglévő 3 tantermes iskola bővítése szerepelt
emelet ráépítésével. Küldöttségünk javaslatát –
amely vitte az elképzeléseinket – a megye indo-*

¹ József Attila utca

² Ma a városi könyvtár épülete. (József Attila utca)

³ Kassai utca 4.

⁴ Kassai utca 9.

koltnak találta és elfogadta s a szerény tervjavaslattal szemben egy terv alapján 1955-ben felépült a teljesen átalakított új emeletes, 6 tantermes iskola. A régi iskola tetőzetét, padlását s a vályogból épült harmadik tantermet lebontották s emeletet építettek rá széles folyosókkal. Az építés ideje alatt a Csepel Autógyártól kaptunk 4 tantermet a Szigetszentmiklós-Gyártelep HÉV állomásával szemben lévő munkásszállóban.

Az épülő iskola

Egy tanterem még üresen

Az igazgató az építkezés alatt a mai kisegítő iskola szükségstantermében lakott családjával, ami felvonulási épület volt. Az építkezés lassú volt, többször elvonult a vállalat s a környéken a mezőgazdaságnak istállókat kezdett építeni. Gond volt a segédmunkaerő biztosítása is. Ezen úgy igyekeztünk segíteni, hogy a helybeli tantesztület tagjai, a szomszédos községek nevelői, de az

építővállalat mérnökei, tisztviselői is vállaltak segédmunkát a gyors befejezés érdekében. Megmozdult a sajtó is s a megjelenő cikkek is bizonyítják, hogy valóban „harcolni” kellett azért, hogy a megkezdett építkezést befejezzék. Az akkori Szabad Nép fiatal újságírója – ma a Közművelés főszerkesztője – Balázs Mihály újságíró velünk együtt végigélte az építkezés nehézségeit.

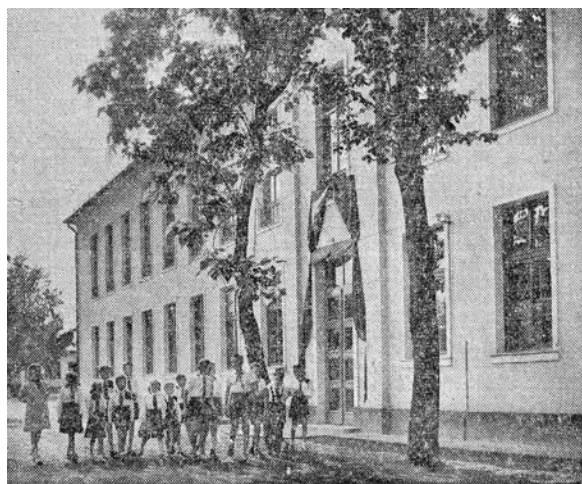
Az ünnepélyes átadáskor

1955-ben végre kész lett az épület és nagyszabású avató ünnepség keretén belül adta át Pável Nándor megyei vezető a modern, új iskolát, melynek környékét nagyszabású társadalmi munkával tette széppé a községi párt, tanács, valamint a szülők közössége és a tantesztület tagjai a gyermekek közreműködésével, bevonásával. Ez az épület lett a község egyetlen nagyobb középülete s a kulturális megmozdulások központja. Az új épületnek csak egy nagy hibája volt, nem volt közművesítve. A vízellátást házilag oldottuk meg egy hidrofor berendezéssel. Ez azt jelentette, hogy folyóvízzel láttuk el az iskola folyosóját s a szolgálati lakást. Itt fürdőszobát is létesítettünk.

Vége több évtized után megfelelő körülmények között tanulhatnak Szigethalmon a gyermekek. Immár nincs zsúfoltság, tiszta környezet, új padok és világos tantermek. Vigyáztunk is rá, hiszen voltak tisztaság-felelősök akik ellenőrizték, hogy a tanulók hoztak-e magukkal sárkefét és a cipőjüket meg lett-e tisztítva. Ha sáros idő volt, mindenkinek le kellett kefélnie a cipőjét és csak így léphetett be az iskolaépületbe. Az csak kiegészítés volt mindehhez, – higiéniai szempontból – hogy a tanulók körmeit is meg kellett vizsgálni. Amennyiben az fekete volt, jelezni kellett egy füzetben. Az osztályfőnökök ennek alapján figyelmeztették őket.

Valóban kellemetlen jelenség volt az, hogy szünetekben az udvaron lévő WC volt használatba.

mivel ilyen az épületbe nem lett betervezve. Ez a kis kellemetlenség azonban elviselhető volt mindenki számára.

A szigethalmi tanulók büszkén nézegetik új iskolájukat.
(Kéri Dániel felvétele)

Az iskola avatásáról készült újságfotó

A kezdetekben több újság is írt cikket az új iskoláról, hiszen nagyszerű eredmény volt ez nemcsak a falu részéről, hanem megyei, sőt országos szinten is.

Tóth Tiborné az új iskolában tanít

Az új épület mindenkire pozitív hatással volt. Mi, gyerekek örültünk a szép és világos tantermeknek, a nagy udvarra, ahol a szünetben játszhattunk, s a felszereltségre is, hiszen a megfelelő segédeszközökkel is el lettünk látva. Kémiai és biológia órákra is látványos bemutatókat tudtak

produkálni tanáraink. Észre se vettük azt, hogy nincs központi fűtés. Az osztályokban, – mint az előző fényképen is jól látható – vaskályha szolgáltatva télen a meleget. Ebbe az iskolaszolga reggelenként begyújtott, s úgy tíz óra körül már egész kellemes lett az osztályterem hőmérséklete. Arra is emlékszem, hogy tüzelőanyag hiánya miatt szénzünetet rendeltek el. Ez jól jött akkor, a mikor volt egy kis hó, mert akkor egész nap szánkózhattunk. Az így kiadott napokat azonban be kellett pótolni, ez viszont már nem nagyon tetszett nekünk.

Tanári kar az új iskola előtt

Egy egészségesebb és kulturáltabb iskolaépület mindenképpen javít a tanulmányi átlagon. A tanárok lelkesebben és könnyebben vállalják a feladataikat, a tanulók pedig nagyobb élvezettel vetik bele magukat az újabb tantárgyak megismerésébe. S ez így nagyon jó. Ez a felemelő érzést csak az tudja értékelni, aki már megtapasztalta a mostoha körülményeket is. Egy időre vége lett az albérlésben való oktatásnak. A kocsmákat ismét italkimérésre használhatták, s itt most ismét az alkohol volt a lényeg és nem a tudásszomj.

Néhány évig valóban megfelelt ez az emeletes iskola. De újra jött egy demográfiai és beköltözési hullám. Így eleinte két műszakban folyt az oktatás, majd újra bele vágthattunk Szigethalom az iskolaépítésbe.

ISKOLAI BIZONYÍTVÁNYOK

Tanulmányaik megkezdésekor felveszik adatainkat és egy bizonyítványt állítanak ki a nevünkre. Ez elkísér majd bennünket az iskolaév végéig. Mivel személyünkre szóló adatok vannak benne, így az azonosítás végett belekerül mindenkor a szülő, vagy a gondviselő adatai is. Ez a rész is fontos a kutatásunk szempontjából, hiszen ide beírják a foglalkozást is. Ezáltal el lehet készíteni az iparosok listáját is.

A tanuló anyakönyvi adatai.

Neme: *Léray Erzsébet.*

helye: *Kispest* község város

Születési helye: *Pest* megye ország

ideje: *1888* év *1* hó *18* nap.

Vallása: *rk* anyanyelve: *ru*

Mily nyelven beszél még?

Beoltatott: *1899* évben, újraoltatott: *-* évben

Hány évig járt óvodába?

Születésének (anyakönyvi feljegyzés) neve: *J. István*

foglalkozása: *kezes*

lakása: *Flóriánliget*

Megjegyzés:

Kelt: *Flóriánliget*, 1934. évi *dec* hó *29*

igazgató. (iskolaszéki elnök.) *Horváth* tanító.

P. H.

A bizonyítvány anyakönyvi része

Elsődleges azonban a tanulóról szóló rész, hiszen mégiscsak az ő nevére lett ez az okmány kiállítva. A bizonyítványba már az első félévtől kezdődően ott szerepelnek azok a jegyek, amelyek mutatják tanulmányi felkészültségét. Néha csak szöveggel, máskor számjeggyel is megmutatják ezt az értéket.

Ahol oktatás van, ott természetesen értékelik is annak eredményességét. A tanulók tudásszintjét folyamatosan rögzítették, hiszen csak így van értelme a tanítók munkájának. Egyszer volt az *Előmeneteli és mulasztási napló*, mely a tanár segédeszköze volt. Vezetni kellett az anyakönyvi naplót is. Míg az előbb említettben a napi esemé-

nyek lettek feltüntetve, addig ebben csak az év végi eredményeket jegyezték be.

Az oktatás eredményességét az osztálynaplóba vezették be a tanítók, de erről értesítették a szülőket is, erről szólt a *Népiskolai Értesítő Könyvecske*. Ebben találkozhatunk az előbb említett anyakönyvi adatokkal együtt a *Szükséges tudnivalók*-ról is. Az *Értesítő Könyvecske* belső oldalán egészségügyi, tisztálkodási és viselkedési normákat, elvárásokat sorolnak fel, hogy ezzel is a jó útra tudják irányítani a tanuló ifjúságot.

Az italozás, a dohányzás veszélyességét kihangsúlyozzák ezek a sorok, de a betegség megelőzésére is nagy súlyt fektet. Kihangsúlyozza: *Száz meg száz ember pusztul el csak azért, mert bajában nem orvoshoz, hanem kuruzslóhoz fordul.* A kor viselkedésmódját tükrözi az alábbi idézet is: *Nem szabad a lakásban köpködni, mert a köpés undorító és terjeszti a betegségeket is.*

Ebből kiderül, hogy ez az undorító cselekvés ebben az időben megszokott volt néhány helyen, s egészségtelen volta miatt természetesen ennek megszüntetésére próbálták rávenni az ifjúságot. Szerencsére napjainkban ilyentől már nem kell senkit óvni, így senki nem viselkedik se otthon, se másutt.

Ebből is látható, hogy a gyermekkorban tanított viselkedésmód és a megkövetelt illem hosszú távon nagyon hasznos. Lehet, hogy nem azonnal látható az eredmény, de a folyamatos figyelmeztetés és példamutatás mindenkor kiváló eredményt hozhat. Ezért fontos a tanítók, tanárok önzetlen munkája, hiszen a mindennapi apró eredmények csak évtizedek múlva válnak láthatóvá, érzékelhetővé. S mi, régi diákok is csak évek múlva tudjuk értékelni az értünk vállalt áldozatos munkát.

A táplálkozás is az egészséges életmódhoz tartozik. Az alábbi sorok sajnos ma is aktuálisak, mivel a szegények élelemhiányát is úgy tudja megmagyarázni, mintha az egészségesebb lenne, mint a gazdagok és tehetősebbek bőséges lakomája.

...Mert nem az a jó táplálkozás, ha valaki finom ételt eszik, ami legtöbbször nem is tápláló, vagy nagyon sokat eszik, amit l beteggé lesz, hanem az, ha valaki rendesen él, azaz egyszer eledelét rendes időben, rendesen elkészítve fogyasztja el... Igen, ez így lenne végrehajtva min-

denkinél, ha egyáltalán étel kerülne az asztalukra, ha egyáltalán jutna rá pénz.

Befejezésként ad még egy jó tanácsot a könyvecske, mégpedig azt, hogy „Csak épelméjű és munkabíró polgárok teszik boldoggá a hazát!”

OSZTÁLYOZÁS

Az 1900-as évek elején (s nyilván előtte is) másképpen történt a gyermekek osztályozása, értékelése, mint napjainkban. Az előmenetelt az év folyamán háromszor osztályozták: karácsonykor, húsvétkor és a tanév végén

Ez akkor hogy is nézett ki?

A magaviseletet szövegesen így minősítették: *dicséretes, példás, jó, változó*. A szorgalom lehetett: *kitartó, változó, kellő, elégséges, hanyag*. Az előmenetel a többi tantárgyból: *kitűnő, jeles, jó, közepes, elégséges, elégtelen*.

A háború előtti évekből, mégpedig 1932-ből származó bizonyítványban találkoztam először számjeggyel való értékeléssel is. Karácsonykor csak számjeggyel, húsvétkor szöveggel és számmal, míg év végén csak szöveggel van bejegyezve Oláh Mária előmenetele. Szerencsére nagyon jó tanuló volt, így nem kell szégyenkezve leírni az osztályzatait. Ami számunkra érdekes, a jó osztályzat az 1-es volt. Ez így talán érthető is, hiszen a rangsor úgy alakul, mint a sportban, hogy az első helyezett kapja az 1-es számot.

Az anyakönyvi napló folyószáma 26.

ÉVKÖZI ÉRTESÍTŐ

a mindennapi iskola I. osztályáról

Karácsonykor:	19 <u>31</u> / 19 <u>32</u>	19 ___ / 19 ___
Magaviselete	<u>1</u>	
Szorgalma	<u>2</u>	
Előmenetele	<u>2</u>	
Mulasztott	<u>2</u> félnapot	félnapot.
Nem igazolt	<u>1</u> félnapot.	félnapot.

Jegyzet: _____

Láttá: Oláh János tanító. Láttá: _____ tanító.

Láttá: Oláh János szülő (gyám). Láttá: _____ szülő (gyám).

Húsvétkor:	19 <u>31</u> / 19 <u>32</u>	19 ___ / 19 ___
Magaviselete	<u>dicséretes 1.</u>	
Szorgalma	<u>valószínű 2</u>	
Előmenetele	<u>jeles 2</u>	
Mulasztott	<u>1</u> félnapot.	félnapot.
Nem igazolt	félnapot.	félnapot.

Jegyzet: _____

Láttá: Oláh János tanító. Láttá: Oláh János tanító.

Láttá: Oláh János szülő (gyám). Láttá: Oláh János szülő (gyám).

Oláh Mária érdemjegyei

A háború utáni időszakban megfordult az osztályzási értékelés és a legrosszabb jegy lett az egyes, minősítve a kevés tudást az egyessel és a legjobb tanulót az ötös jeggyel, mutatva, hogy aki ezt kapja az bizony többet tud. Mégis valaki, (vagy valakik?) tovább karták bonyolítani ezt a helyzetet, így kitalálták az 1948-49-es tanévben 6-os és 7-es osztályzatot. Nyilván ez túl bonyolulttá tette a szöveges értékelést, mely eddig öt kifejezést használt: elégtelen, elégséges, közepes, jó, kitűnő. 1949-ben ez másképpen alakul. A tanuló magatartását és tanulmányi előmenetelét is más számokkal és szöveges értékeléssel jelzik.

Magatartása lehet:

példás (3) jó (2) tűrhető (1)

A tanulmányi előmenetele lehet:

kitűnő (7) jeles (6) jó (5) közepes (4)

elégséges (3) gyenge (2) elégtelen (1)

Ez az értékelési rendszer azonban nem élt soha, hiszen 1950-ben már újra úgy osztályozták, ahogyan mind a mai napig történik minden iskolában. Tehát a 6-os és 7-es osztályzat megbukott, de véglegesen és nem ismétlésre.

A bizonyítványok megmutatják, miként végeztük tanulmányainkat, mit tettünk azért, hogy bizonyos szintű alapkultúrával rendelkezünk. A továbbtanulás pedig már az egyénektől függ.

9

Az anyakönyvi sorszáma: 16.

BIZONYÍTVÁNY

Vohányi Géza tanuló által

a szülői felügyeleti által, 1948-49-es tanévben elért eredményről.

Magatartása	<u>példás</u>
Szorgalom	<u>2</u>
Hit- és erkölcstan	<u>kitűnő</u> 7
Beszéd- és értelmgyakorlatok	<u>kitűnő</u> 7
Olvasás	<u>kitűnő</u> 7
Írás	<u>jeles</u> 6
Fogalmazás	<u>kitűnő</u> 7
Nyelvi ismeretek	<u>kitűnő</u> 7
Földrajz	<u>jeles</u> 6
A magyar nemzet története	<u>jeles</u> 6
Állampolgári kötelességek és jogok	<u>kitűnő</u> 7
Számolás és mérés	<u>kitűnő</u> 7
Természeti, gazdasági és egészségismeretek	<u>kitűnő</u> 7
Rajz	<u>kitűnő</u> 7
Kézimunka	<u>kitűnő</u> 7
Ének	<u>kitűnő</u> 7
Testnevelés	<u>kitűnő</u> 7
Honvédelmi ismeretek	<u>kitűnő</u> 7
<u>Áll. tanulmányi eredmény</u>	<u>kitűnő</u> 7

Jegyzet: Felkészült a középiskolára

Elmunkált munkások és tisztviselők száma: 14

Igazoltan: 14

Igazolatlanul: 0

Kelt: 1948. évi május 15. hó 15. napján.

Igazgató (igazgató-tanító): Cserépy János tanító.

Javítóvizsgáráról szóló záradék helye: _____

Kelt: _____

19___ évi _____ hó _____ n. _____ tanító.

Vohányi Géza 7-es osztályzatai 1948-49-ben

BALLAGÁSOK

Ballag már a vén diák, – éneklük a végzősök az év végén. 1870. óta búcsúznak így az iskolát elhagyók. Búcsúzni kell, búcsúzni szép és bizony még azoknak is könnyet csal a szemébe, akik nem szerettek tanulni.

A tanév vége mindenkit lázba hoz. Nem véletlenül fogalmazott így *Ady Endre Üzenet egykori iskolámba* című versében:

*„Június volt, s ujjongtunk, nincs tovább,
Most gyertek szabad mellű örömek
S pusztuljatok bilincses iskolák.”*

Felszabadultság érzése járja át a gyermekeket, hiszen itt van előttük a vakáció és csak szeptemberben kell újra visszatérni. A nyolcadikosokra viszont már egy új élet, egy új lehetőség vár. Előtte azonban végigjárják az iskola minden osztályát, még az iskolaudvaron is végigsétálnak, hogy felidézzék az elmúlt éveket. Közben persze énekelnek, a fiúk kissé, vagy nagyon hamisan, a lányok meg csengő hangon, de néha pityeregve.

Ballagási kép bátyámról és rólam

A végzős osztályt a hetedikesek búcsúztatják. Úturalónak adnak egy kis tarisznyát, melybe általában pogácsát, az osztálynévsort s a mi időnkben egy lyukas kétfillérest is tettek. Ez a búcsúztatási szokás talán visszavezethető abba az időbe, amikor a mestereknél végzett fiatal vándorútra indult, hogy jobban megismerhesse szakmáját.

Ő is kapott vándortarisznyát egy kis hamuba sült pogácsával, s mellette ott volt a „*Vándorkönyv*”, amelynek felmutatásával igazolta magát, ugyanakkor ezért szállást biztosítottak a részére,

sőt még bizonyos kedvezményeket és időnként pénzbeli támogatást is járt.

A ballagó diákok még egy kis botot is kapnak a tarisznya mellé, amely a vándorok egyik társa az úton. Érdekes és szép szokás, amely egy jellegzetes magyar hagyománnyá nőtte ki magát.

Ballagó fiúosztály 1963-ban

A búcsúzás első lépése az osztályteremben történik. Itt az osztályfőnök mondja el intelmeit és az életre való felkészülésre való javaslatait. A diákok képviselője is felkészül egy kis beszédre, melynek elhangzása után egy virágcsokrot ad át. A ballagó diákok elindulnak, hogy iskolatársaiktól is búcsút vegyenek. A ballagási énekkel teszik meg utolsó lépéseiket iskolájukban.

Befejezőként a felsorakozott diákok előtt hangzanak el búcsúszavak, versek esetleg ének. Általában itt történik meg az utolsó kézfogás is a volt tanárokkal, akik bár minden évben búcsúzkodnak, mégis meghatódhatnak. Ekkor már nincs semmi nehezitelés a rossz jegyekért se.

Az ünnepélyesség tartalmában van a lényeg és nem az egyre nagyobb külsőségekkel megrendezett buli. Nem az számít, ki milyen értékű ajándékot kap szüleitől, rokonaitól, hanem hogy az eltelt évek alatt milyen tudásra tett szert, milyen kapcsolatokat épített ki. Barátságok szövődtek, amelyek közül néhány még évtizedekig fennmaradhat, de az élet sodrása miatt számtalan meg is szűnhet.

Ezeknek a felidézésére szoktak ötvenként találkozókat szervezni. Ezek akkor válnak igazán érdekessé, ha az első ilyen összejövetelre hús, vagy huszonöt év után kerül sor. Ilyenkor nem biztos, hogy felismerjük volt osztálytársainkat megöszült hajukkal, megnövesztett szakállukkal.

ÓVODA

Hogyan kell másokkal kommunikálni, játszani illetve megfelelően viselkedni, hogyan küzdjék le szorongásukat az idegen emberek között, ha szüleik nincsenek a közelben. Az őrzésen, gondozáson kívül mindezekre és még nagyon sokféle hasznos ismeretre is megtanították a gyerekeket a kisdédóvóban.

A gyermekek fő foglalatossága a játék, így tehát ennek figyelembevételével kell őket felkészíteni a későbbi tanulásra, a munkára, tulajdonképpen az életre. A szülők elfoglaltságuk és képzettségük miatt se mindig alkalmasak erre.

Ezen a felismerésen alapult Brunszvik Teréz kezdeményezése, amellyel 1828. május 27-én létrehozta az első kisdédóvót Budapesten. Érdekes, hogy ekkor, – a kezdetekben – már szakszerű oktatás folyt ezekben az intézményekben. Beszéd és értelemgyakorlatok, sőt a betűismeret is a foglalkozások részét képezte.

Szilágyitelepen az iskolai oktatás már az 1800-as évek végén úgy-ahogy, de megkezdődött. Ez azt jelenti, hogy gyerekes családok éltek itt. A kisgyermek felügyeletét már ekkor próbálták megoldani, hiszen a fővárosban már működtek kisdédóvók. Első feljegyzés az óvoda létrehozásának igényéről mégiscsak 1940-ből származik.

„Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten a Levente Otthon helységében 1940. évi november hó 21 napján a Tököl községhez tartozó Horthyliget közigazgatásának rendezése tárgyában.

Ezek után a jelenlévők közül Várhelyi László helybeli lakos emelkedett szólásra és ismertette Horthyliget lakosságának kívánságait, nevezetesen:

4.) óvoda létesítését,

A felsorolt 8 pontos igény-listán a negyedik helyen említik az óvoda létrehozását. Ez is azt mutatja, hogy fontossági sorrendben hová helyezték. Az anyaközség képviselőtestülete válasza ere:

4.) Óvoda létesítése.

Óvoda részére ezidőszereint telek rendelkezésre áll, azonban tekintettel arra, hogy kb. 50-50 gyermek óvodáztatásáról lenne szó, a kultuskormányzat valószínűleg nem juttatna államsegélyt az óvoda felépítéséhez. Óvodának megfelelő helyiség ezidőszereint nincs.

Mint láthatjuk, az óvoda létrehozásához anyagi fedezet nincs s az állam támogatása se lenne biztosítva a kis létszám miatt. Szomorú, hogy éppen ez akadályozza meg – napjainkban is – egy gyermekintézmény működését, működtetését. Holott éppen a gyermekeknek ez a korszaka az, amikor minden információt könnyedén fel tudnak dolgozni s hosszú időre tárolni is. Vagyis az ekkor szerzett tudásanyag biztosítja a későbbi előmenetelt.

Horthyliget lakói továbbra is folyamatosan szorgalmazták az óvoda létrehozását. Végül 1945-ben Horthyligeten is megalakult Magyar Nők Demokratikus Szövetségének helyi csoportja kezdeményezi, majd el is indítja a gyermekek és szüleik részére nagyon fontos óvodát és napköt.

De nézzük az erről szóló jegyzőkönyvet:

Jegyzőkönyvi kivonat

Felvétetett a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének, 1945. év június 21-én délután 5 órakor tartott gyűléséről.

3.) A Nőszövetség elhatározza, hogy a hivatalos helységében óvodát szándékozik létesíteni. Az óvodában mindennap más-más asszonytársnő vállalja a felügyeletet és a főzést. Az óvoda gyermekotthon is lenne, ahol a rászorult szegény sorsú gyermekek ételmezést is kapnak. A nőszövetség tagjaiból alakult bizottság fogja elbírálni a szülők anyagi helyzetét és a gyermek igényjogosultságát. A Nőszövetség vállalja az óvoda illetve a napközi otthon ideiglenes bebútorozását. A Nőszövetség köszönetet mond Woháner Géza áll. népisk. igazgatónak – aki a tantestülete nevében felajánlotta támogatását, segítségét az óvoda, illetve a napközi otthon megszervezése ügyében. Köszönetet mond Góró Jánosné asszonytársnőnek, aki kocsiját, lovát felajánlotta a Gyermekotthon céljaira. Végül köszöni mindazoknak az áldozatkészségét, akik pénzbeli támogatást nyújtottak és lehetővé tették a Napköziotthon azonnali megnyitását a sokak által felajánlott több mint kettőezer pengővel.

Kmf.

Domokos Andrásné titkár

(olvashatatlan) jegyző

Hitelesítők:

Füzi Jánosné és Mászáros Ferenczné.

Mivel szakirányú vezető nincs, így az asszonyok felváltva vállalják a gyermekekkel való foglalkozást, s mellé a főzést. Láthatjuk, hogy ez egy kényszermegoldás, hiszen nem is annyira az óvodai foglalkozásokról van itt szó, csak egy gyermekmegőrzőről. Talán volt egy két olyan alkalom, hogy verseket, mondókákat tanulhattak a kicsik, de mivel főzni is kellett, így azt hiszem erre nem fordítottak nagyon sok időt.

Ez csak egy szükségmegoldás, de mégis elindított egy folyamatot. Az engedélyezési eljárások és a pénzügyi fedezet időt vesz igénybe. Ugyanakkor a legnagyobb probléma a megszálló szovjet hadsereg jelenléte. Mint ismeretes, az olyan épületeket, lakásokat, házakat lefoglalják, amelyek nem sérültek meg túlságosan és használható állapotban vannak. Így költöznek be például az épen maradt iskolai tantermekbe, valamint Rácz József Fiumei közben álló házába, vagy éppen abba, amelyikben később mi is laktunk a József Attila utcában. A borzasztó az, hogy azokban a házakban, ahol katonák laktak, az egyik helyiséget istállónak használták, tehát még a lovaknak is fedett helyük volt, csak éppen a tulajdonos joga nem számított. Hol és milyen körülmények között élte napjait az, akinek épen maradt a háza az nem érdekelte a megszállókat.

A lakóhelyiségek birtoklása nem a tulajdonostól, hanem a szovjet parancsnokságtól függ. Ez ismeretes volt az anyaközség elöljáróságánál és a járási hivatalokban is.

Szeptember hónapban az óvoda létesítésének ügyében levél érkezik a járási tiszt főorvostól:

ad 567/1945 to szám

Ráckevei járás tisztiorvosától

Tárgy: Horthyligeti napköziotthon szervezése.

VOHANER GÉZA állami népiskola igazgatójának

HORTHYLIGET

A tárgyban a Tököl község elöljárósága azon álláspontjára való hivatkozással, hogy a rendbe hozott helyiségeket az oroszok azonnal elfoglalják félő a napköziotthon felállítása. Amennyiben igazgató úr az orosz katonai parancsnokságnál eljár és írásban biztosítást kap arra nézve, hogy az óvoda és napköziotthon részére rendbe hozott épületet nem foglalják el, ezen írásbeli nyilatkozatot juttassa el Tököl község elöljáróságához láttamozás és intézkedés végett. Az elöljáróság a nyilatkozatot láttamozás után juttassa el hozzám azon előterjesztéssel, hogy mivel a gátló körülmény megszűnt az elöljáróság mindent elkövet a napköziotthon felállítása érdekében és tegye meg egyszersmind az előterjesztését az óvónő szemé-

lyére vonatkozólag is. Tudtommal Piller István-nét már várják ott. Az ügy felette sürgősségére vonatkozólag kérem azonnali intézkedését mert a vármegyénél is aggályosnak tartják a napköziotthon felállítását és osztják az elöljáróság nézetét. Ezen álláspont megváltoztatására most már egy a fentiek megfelelő határozatra van szükség. A vármegyének azt fogom jelenteni, hogy egyelőre helyezkedjen várakozási álláspontra. Amennyiben a katonai parancsnokság írásbeli garancia a helyszínre vonatkozólag nem adna, úgy tárgyalannak kell tekinteni az akciót.

Ráckeve, 1945. év szeptember hó 23-án.

N. A nyilatkozat az óvónő lakására is kell, hogy vonatkozzon.

járási tiszt főorvos aláírása

A szándék megvan mindenki részéről, hogy az óvoda megkezdhesse működését Horthyligeten. Az óvónő lakhatási lehetőségéről is gondoskodnak. Erről az alábbiakat írják:

Homér-telepen Sárközi kereskedővel szemben sikerült egy üres házat találni, nagyon kevés hibával. Mellette az óvónő részére is biztosítottak egy szoba-konyhás lakást. Az óvoda áll: 1 szobából, konyhából, mellékhelyiségből s van kertje is. A tulajdonos csak időközben szokott kijönni.

Úgy néz ki, hogy a kezdeti nehézségeken túljutva végül realizálódik az óvoda megnyitása.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Horthyligeten 1945. november 7-én tartott tantestületi értekezletéről.

2. Igazgató jelenti, hogy a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége által, 1945. június 29-én kérvényezett kisdédóvó létesítésére végre sikerrel járt és a járási tiszt főorvos, mint a járás óvodáinak, napközi otthonainak felügyelője a Tökölre beosztott Piller István-né áll. óvónőt ideiglenesen ide helyezte át szolgálattételre. Működését október hó 8-án meg is kezdte. Horthyligetnek régi vágya teljesült és ha a kezdeti nehézségei elmúlnak, az óvoda, napközi otthon nagyon szép eredményekkel teljesítheti feladatát. Örömmel üdvözlí Piller István-né óvónőt és a nehéz munkájához az Isten áldását kéri.

Majd tovább lapozva ezt olvashatjuk:

Piller István-né áll. óvónő az óvoda vezetője jelenti:

Az óvoda október hó 8-án megnyílt. A felvett gyermekek száma 36. Ebből az óvodát 18 gyermek látogatja. A többiek ruha és cipőhiány miatt nem tudnak a foglalkozásokon megjelenni. E hónapban az óvodai helyes viselkedés és az őszi jelenségek vizsgálása volt a beszélgetés tárgya.

Vers és dal tanulásból 3 mondókát, 4 verset és 4 dalos játékot sajátítottak el a gyermekek. Testgyakorlás a heti két órán kívül minden nap a foglalkozás megkezdése előtt is van. Alaki munkát agyag és asztal hiány miatt nem lehet végeztetni. Az egészségi állapot jó. Előfordult egy excémás gyermek de ez is már meggyógyult. A fa az óvoda részére megérkezett, de amennyiben a község nem intézkedik a felaprításáról és vágásáról, az óvoda működése tüzelő-hiány miatt szünetelni fog.

Ígéretes volt a kezdeti lendület. Bár csak kevesen vették még igénybe, de mégiscsak elkezdődött a kisgyermekek őrzése, gondozása és egyben tanítása is. Mint olvashatjuk megtanultak mondókákat, verseket és csoportos játékokat. Mindez köszönhetően a helyi asszonyok összefogásának és erős akaratának.

Sajnos a folytatás bizony nem úgy alakult, ahogyan mindenki szerette volna. Nem tudni miért, de az óvónő viselkedése és a működéshez való hozzáállása megváltozott. E miatt zátonyra futott az egész jól megindult kezdeményezés.

Nagyon rövid ideig működött az óvoda, hiszen az 1946. január 8-án kelt tantestületi jegyzőkönyv rögzítette a tényeket:

...Az óvoda nem működik. Piller Istvánné áll. óvónő a hozzáfűzött reményeket nem váltotta be, mert az 1945. év október hó 8-án megnyíló óvoda rövidesen be is zárta kapuit. Az óvónő alig pár heti egésznapos foglalkozás után, önkényesen félnapos tanításra tért át, majd azt is abbahagyta.

Indokai, hogy nincs dada, és takarítónő, favágó nem helytállóak, mert ha jobban utána néz az ügynek, minden lett volna. Az iskola is nehézségekkel küzdött, de megszakítás nélkül folyik a tanítás...

A helyzet szomorú volt, de ha valami egyszer beindul, – még ha akadozva, s nehezen is – annak előbb utóbb jól kell majd működnie. Ez a kezdeti sikertelenség még inkább arra ösztönözte az érdekelt szülőket és helyi lakosokat, – leginkább az anyákat – hogy mielőbb újraindulhasson az óvoda. Hiszen már kaptak belőle egy kis ízelítőt.

1948. október 9. az a dátum, amely ismét jó hírekkel szolgált a gyermekeknek s szüleiknek. Újra elkezdődött az óvoda szervezése. A kezdeményező ebben az esetben Horling Ferencné volt, aki egyben a vezetője is lett az óvodának. Mivel még Tökölhöz tartozik a község, így a „Tököli I. sz. óvoda” néven szerepel. Ez azt is jelentheti, hogy nem Tökölön az anyaközségben, hanem itt, – akkor már újra Szilágyitelepen – nyílt meg az első óvoda. Tehát Szilágyitelep lakói kiharcolták maguknak, hogy a 3 éven felüli gyermekek gondozásban és oktatásban részesüljenek.

A statisztikai adatok szerint 1949-ben 74 gyermek vette igénybe az óvodát, ebből 43 a lány és 31 a fiú. A Kolozsvári utca 12 szám alatt kezd meg működését az állami óvoda, mely nagyon rossz állapotban van, felújításra szorul és csak egy 7,7 m² szobából áll. Hirling Ferencné munkáját Lelik Szilárdné, Szilágyi Erzsébet dada segíti.

Óvodások a Sárícs cukrászda előtt a József Attila utcán (1950.)

Az előző oldalon látható csoportképen Lelik Szilárdné, Szilágyi Erzszi dajka látható, kezében a 2 éves Kovács Márta, mellettük áll Horling Ferencné óvodavezető. A kép jobb szélén áll bátyám, Bíró Mihály.

Hogyan került az óvodások közé a 2 éves Kovács Márta? Úgy, hogy a vezető óvónő, Horling Ferencné (Icuka) arra ment munkába, a Kovácsék háza előtt. Ott magához vette a Mártát, s délután hazafelé pedig visszahozta.

1949. év végén 1950. január 4-i befejezéssel a lakosság összefogásával és az anyaközség támogatásával sikerül felújítani, újjáépíteni az óvodát. 1950-ben még nem voltak padok, székek az óvodában. A visszaemlékezések szerint egy hosszú deszka volt felrakva téglákra s a gyerekek azon ülhetek. Más forrás viszont arról tájékoztat, hogy a Csepel Autógyár támogatásával minden felszerelést beszereztek. Ekkor viszont már működik két fő személyzettel a konyha is, hiszen napköziként is üzemelnek. Reggel 8-tól délután fél 5-is lehettek itt a gyermekek.

A dolgozói névsor 1951-ben: Hirling Ferencné vezető óvónő, Tóth Rudolfné dajka, Ács Jánosné és Molnár Józsefné konyhai dolgozók.

A pedagógiai műveltségre nemcsak a tanítóknak és az óvónőknek van szüksége, hanem a szülőknek is. Hiszen az otthoni nevelés is bizonyos pedagógiai érzéket, ismereteket igényel, bár ez ösztönösen megtalálható minden anyában, de az iskolára való felkészítés azért sokkal összetettebb annál, amit otthon adhat egy szülő. Ennek érdekében négy előadást tartottak, melyet a szülők iskolájának neveztek el. Az igaz, hogy csak 12 személy vett ezen részt, de az ott kapott tájékoztatás egyértelműen hasznos volt számukra.

A Horthyligeti Duna Repülőgépgyár is támogatatta a háború után a község iskoláját, most utódja, a Csepel Autógyár is folytatta ezt a jó szokást. Az előzőekben említett támogatásukat, amelyek a felszerelést bővítették, később is megtették. Mindemellett negyedévenként biztosítottak anyagi forrást, hogy a kisebb nagyobb felújításokat, korszerűsítéseket el tudják végezni. Ugyanakkor másfajta segítséget is nyújtottak. 1952-ben 33 gyermeket üdültetett Balatonbogláron. Ez a két hetes nyaralás sokáig megmaradt a kicsik emlékezetében. Tehát példamutatóan nagyon jó volt a kapcsolat a gyár és a falu között.

A korszerűsítés egyik fázisa éppen a villamosítás volt. Bevezették a villanyt az óvoda épületébe 1952-ben. Így már a téli időszakban se kellett a gyerekeknek téli délutánokon sötétben, vagy petróleum lámpa világítása mellett várni a szülő-

ket. A villany bevezetése, és a folyamatos javítások ellenére maga az épület még mindig rossz állapotban volt. 1952-ben a következőket írják az óvodáról a jegyzőkönyvbe:

Az óvoda bérelt épületben van elhelyezve, mely 1942-ben épült és befejezetlen, szakszerűtlenül épített ház, amit korcsma céljára létesítettek. Vályogból készült, vakolatlan, az eső körülötte mély árkokat ásott ki. Az udvar kicsi, árnyék nincs. A tulajdonos kutyája, baromfija az udvaron van elhelyezve, a kút fedetlen, a WC padlója korhadt, mely leszakadt.

Bohócnak öltözve állok az óvoda kerítésénél

A fent említett hiányosságok miatt súlyos balesetek is bekövetkezhettek volna. Szerencsére különleges, említésre méltó esemény emiatt nem történt. Én is ebbe az óvodába jártam. Akkor már ezek a problémák nem voltak jelen. Legalábbis nem emlékszem rá. Arra viszont igen, hogy az utolsónak megemlített probléma, a WC padlójának korhadása, beszakadása nagyon veszélyes volt s ha nem javítják ki időben, igencsak kellemetlen következményekkel járt volna. Miért? Azért, mert úgy volt kialakítva, hogy a WC-be került „anyag” nemcsak az ülőke alatt, de az előtte lévő deszkapadló alatt is jelen volt. Tisztításkor innen merték ki, ha megtelt. Tehát, ha a korhadt deszka beszakad, s valamelyik gyerek beleesik az alatta lévő „masszába”, hát országos botrány lett volna belőle.

Tóth Tibor iskolaigazgató 1975-ben írt dolgozatában így ír az óvoda későbbi sorsáról:

„Az épület megvásárlásáig, átalakításáig annak rossz adottságai, az udvar rendezetlensége, a házigazdával való örökös vitatkozás nem a legkellemesebb környezetet, otthont adott a kis gyermekeknek. 1962-ben a község megvásárolta az épületet, megkezdődött annak célszerű átalakítása. Később modern konyha épült hozzá még egy foglalkozási teremmel s a szükséges mellékhelyiségekkel. Jelenleg (1975!) 5 tanteremben 5 csoport éli ott új, szép és modern körülmények között óvodás életét. Természetesen ez az óvodának nem célszerű adottságok korlátaival együtt értendő.

Az óvodáskorú gyermekek száma rohamosan emelkedett az utóbbi esztendőben. A szülők gondját enyhíteni igyekvő vezető óvónő: Héjja Imréné szükségmegoldások javaslatával és megvalósításával igyekezett férőhelyet biztosítani. Megvásároltak a József Attila utcában egy magánépületet (a Bodó-féle házat) 1971-ben s ott a lakószobákból s egyéb helyiségekből 4 foglalkozási termet, illetve helyiséget alakítottak ki. Ebben az épületben 4 csoport nyert elhelyezést. Összesen tehát 9 foglalkozási teremben 9 csoport dolgozik. Az óvónők száma 14 fő, a kisegítő dolgozók létszáma pedig 15 fő.

Mivel a jelenlegi megoldások szükségmegoldások, a lakásokból átalakított termek nem felelnek meg az előírt követelményeknek. Szükséges egy önálló korszerű óvoda építése, mely már a

növekvő igényeket is ki tudja elégíteni. Ennek a tervezése folyamatban van.”

Mint látjuk, még 1975-ben se volt egy olyan épület, amely óvoda céljára készült volna. Mindenesetre jó szolgálatot tett a Kolozsvári utca 12. szám alatt lévő épület a kezdetektől fogva s még napjainkban is. Nagyon sok gyermek ismerkedett itt meg versekkel, mesékkel és csoportos játékokkal. Több generáció adta át egymásnak a kis asztalokat és kis székeket egymásnak. Nem kevesen vannak azok, akiknek gyermekei is ide jártak. Így voltam ezzel én is, hiszen én is, majd később Gabriella lányom is ebbe az óvodába járt.

Köszönök, köszönünk mindent az itt dolgozóknak, hiszen ők voltak azok, akik az első lépésekben segítettek. Áldozatkész munkájukra mindig szükség lesz.

Óvodások év végi bemutatója a szülőknek

Az óvoda épülete 2011-ben. Előtte az óvoda két régi lakója Frisch István és Becz István

ÚTTÖRŐMOZGALOM

CSerkészmozgalommal, illetve annak dokumentumaival nem találkoztam kutatásaim során. Pedig nyilván létezett Horthyligeten is, hiszen nincs olyan iskola, amely ezt az ifjúságot összefogó szervezetet meg ne alakította volna. Közismert, hogy a fiúk 12 éves korukban jelentkezhetnek cserkésznek, s fogadalomtételük után többnyire 15-16 éves korukig maradtak a szervezet tevékeny tagjai. A 12 évnél fiatalabbak a kiscserkész, a kisfiúmunka keretében cserkészapródként, farkaskölyökként vagy kiscserkészként, a 16–18 életév közöttiek roverként, az idősebbek öreg-, véncserkészként tevékenykedtek a Magyar Cserkészszövetségben. Mit is tudhatunk erről a mozgalomról? Egy önkéntes, politikamentes ifjúságnevelő mozgalom, amely nyitott mindenki számára származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzetétől, valamint felekezettől függetlenül. A cserkész alapvető célja, hogy támogassa a fiatalokat testi, lelki, társadalmi és szellemi képességeik teljes kifejlesztésében mind egyénként, mind felelős állampolgárként és helyi, nemzeti és nemzetközi közösségeik tagjaiként. Nevelési módszerében szabadban végzett elfoglaltságokra, többek között a táborozásra, erdei és vízi életre, túrákra és sportra épít. Tulajdonképpen ez lesz az alapja az úttörő mozgalomnak is.

Az 1947. március 4-én megtartott gyűlésen készült jegyzőkönyvben az alábbi információ szerepel: *Az igazgató bejelentette, hogy iskolánkban is megalakítjuk az Úttörő Mozgalom címen a gyermek és ifjúnevelő szervezetet. A vezetésre kijelöli Zsigmond Erzsébet tanítónőt. A gyermekeket két csoportban kívánja foglalkoztatni.*

Tehát 1947 márciusában elkezdődik az úttörőmozgalom megszervezése Szilágyitelepen.. Alig fél év múlva, a következő tanévre készülődve, 1947. augusztus 30-án a következőket jegyzi fel:

Igazgató-elnök jelenti, hogy az Úttörő Mozgalom alakuló közgyűlését szeptember 28-ára tervezi. Ennek előkészítésére felkéri az Úttörő Mozgalom vezetőjét Balássy Judit áll. tanítónőt. A tantestületi tagokat pedig kéri, hogy mindenben támogassák az új egyesületet, a tagjait, és annak vezetőjét. Az alakuló közgyűlésre meghívja, erkölcsi valamint anyagi támogatást kér a Magyar

Kommunista Párttól és a Szociáldemokrata Párttól.

Balássy Judit tanítónő szervezi a helyi mozgalmat. Az első csoport, (vagy csapat?) 50 főből áll. Az ünnepélyes esküt 1947. szeptember 26-án pénteken teszik le. Összejöveleteket, foglalkozásokat hetenként egyszer, szerdánként tartanak egy osztályteremben délután 1-től 3-ig. A működése azonban nehézkes, hiszen saját termük, helyiségük nincs a foglalkozásokat a szabadban tartják, ami a rossz idő beálltával folyamatosan el is marad. Ez így szerepel az 1948. május 1-én tartott gyűlés jegyzőkönyvében:

Balássy Judit jelenti, hogy az úttörő összejöveleteket kénytelen abbahagyni helyiség hiányában. ha a két tantermet rendbe hozzák, kész örömmel folytatja a munkát.

Az úttörőkkel való foglalkozásokat átveszi 1949-ben Cserepkai János iskolaigazgató. A létszám emelkedése lehetővé teszi, hogy külön legyen fiú és külön lánycsapat. A lányok vezetője Cserepkai Jánosné lett. 1949. június 19-én, vasárnap úttörőnapot tartottak ekkor vették fel az újonnan belépőket s ekkor tettek ők is ünnepélyes fogadalmat.

A szolgálati lakás egyik szobáját használták az összejöveletekre. A mozgalom csábító volt sokak számára, hiszen ebben az évben már táborozni is voltak. Július 23 és augusztus 7 között Pomázon táborozhattak az úttörők. Ebben az évben már 108 úttörő alkotta a helyi csapatot. a változás jól látható, hiszen az év elején még csak 85-en voltak.

Komolyan folyt az úttörő munka, hiszen a csapatvezetők megbízólevelet kaptak a központtól. Feljegyzésre került az is, hogy 1950. karácsonyán ajándékot kapott minden kisúttörő. A 180 forint értékben adott játékokat örömmel vették át a gyermekek.

Az úttörőcsapatok nevet is kaptak. Így a neve 4374. számú Petőfi Sándor fiú és Dobó Katalin leány úttörőcsapat lett. A gyermekek munkáját és a táborozási lehetőségeit a helyi pártszervezet és a Földműves Szövetkezet is támogatta folyamatosan. Ez nagy segítség volt részükre, hiszen az élményekben gazdag táborozások, a felszerelések bővülése serkentőleg hatott mindenkire. A probléma csak ott volt mindig, hogy ha egy helyiséget kialakítottak maguknak, azt rövidesen elvették

tőlük más – általában oktatási – célra, s így akadályozva voltak tevékenységükben.

Közben 1950-ben újabb váltás következett az irányításban. A fiúkat Buzna Győző, a lányokat pedig Taba Irén vezette. Tervszerű foglalkozások voltak s ez összekovácsolta a gyerekeket. Csapatképző tanfolyamokat, őrsvezető képzőket szerveztek. Az úttörők a táborozáshoz pénz is gyűjtöttek maguknak, ezért elmentek dolgozni a mezőgazdaságba, az erdőgazdaságba és még a gyárba is. Kisebb munkákat rájuk lehetett bízni, így a munkaadók is hozzájárulta bizonyos mértékig az úttörőcsapat bevételének növeléséhez.

Az úttörőcsapat pecsétje

Az igazi áttörésről Szigethalmon az úttörő mozgalomban 1957-től beszélhetünk. Bár érezhetően erős ideológiai hátszéllel működött, mégis eredményeket tudtak, tudtunk felmutatni. Ekkor már én is részese voltam az eseményeknek, így személyes élményeim és tapasztalataim is kerekedtek. A neve és száma is megváltozott. 4506-os számú Knézich Károly úttörőcsapat lett. Vezetünk akkor még csapatnaplót is. Nagy Mária tanárnő, a csapatvezető tanárnő ismerte képességeimet, tudta, hogy nagyon jól rajzolok, főleg portrékat. Így megkért, hogy a csapatnapló elejére rajzoljam meg a névadónk arcképét. Ezt büszkén vállaltam, már csak azért is, mert tanítási órán végezhettem el ezt a „művészi” munkát. Évek múlva Szigetszentmiklóson lévő múzeumban talákoztam alkotásommal. Akkor már ott volt múzeumi tárgyként kiállítva a csapatnapló.

Nagyon jól szervezett rendezvényeket és csapatmegmozdulásokat az akkori vezetőség. Emlekszem a tököli úttörők ellen folyt egy alkalommal számháború az erdőben. Előtte természetesen fel lettünk készítve, ki lettünk oktatva, miként is kell ezt a csatát megvívni. Először is egy csatakiáltást kellett megalkotni. Érthető ez, hiszen nélküle nyilván nem lehet győztesen kikerülni ilyen nagy eseményből. Végül közösen, de inkább a vendégként, vagy irányítóként ott meg-

jelent, úttörőruhában tevékenykedő felső vezető segítségével megszületett a rigmus.

*Durr bele, durr bele bérc és halom,
Hajrá, hajrá Szigethalom!*

Volt is hatalmas üvöltés a csata kezdetén. Előtte azonban megkapta mindenki a négyjegyű számot tartalmazó kartont, amelyet a homlokára kellett illeszteni. Nagy igyekezettel vágtunk neki az ismeretlen erdőnek. Megtanultuk, miként kell megközelíteni az „ellenséget”, hogy az ne tudja leolvasni a számunkat. Ugyanis akinek bekiabálták a számát, az tulajdonképpen „meghalt” s így kiesett a játékból. Több alkalommal is voltunk támadók, de védőként is megálltuk a helyünket. Végül is ki győzött igazán? Mindenki, hiszen jól eltelt a nap, és vidáman mehettünk haza s otthon elmesélhettük élményeinket.

Konta Tibor, Csiszér István s elől én, a zászlóval

Nem tudom már, hogy milyen alaklomból, de nagy csapatgyűlés lett szervezve. Talán éppen az előbb említett játékot megelőzően. Minden őrsnek nevet kellett választani. A mi őrsünket a Fekete Párduc névre kereszteltük. Őrsvezetőnk Konta Tibi volt, az őrsi krónikás meg természetesen én. Jó kis csoport voltunk. Terveztük, hogy veszünk magunknak egy kürtöt, vagy egy dobot,

hogy amikor elindulunk valahová, mindenki értesüljön róla. Nem tudom, mennyire volt ésszerű ez az ötlet, de a gyermeki logika időnként kiszámíthatatlan. Végül az összegyűlt pénzünkből őrsi zászló lett vásárolva. Nemcsak nekünk, hanem másoknak is. Ez a mai napig bánt engem, hiszen a kis pénzünket mi, a Fekete Párduc őrstagjai adtuk össze és ezt másra és másokra lett fordítva, mint amire szántuk.

Balatonaligai táborban: Füzesi Jenő és én

Táborozni mi is elmentünk egyszer. A hely Balatonaliga volt. Talán természetes is volt, hogy ez az esemény se zajlott le egyszerűen. Ugyanis a dömsödi csapattal közösen mentünk. A csomagjainkat ezért csak be kellett vinni az iskolába, mert az lett megbeszélve, hogy Dömsödről a teherautó hozza az ottaniak csomagját is s menet közben felveszi majd a mienkét is. Meg persze a többi kelléket, pokrócokat, edényeket, felszereléseket. Kényelmes volt vonattal utaznunk, hiszen nem kellett a nehéz hátizsákjainkat cipelnünk.

A táborhelyre érkezve mindenki elfoglalta a helyét. Én és még két társam a fotón látható háromszemélyes sátorrt vettük birtokba. Ügyesek voltunk, hogy így döntöttünk, mert a többiek be lettek zsúfolva tíz, tizenöt személyes nagy sátorba. Mint látható, a mienk még egy kicsit romantikus is volt, hiszen a kinézetre akár vezéri sátorként is megfelelt volna.

Beköszöntött az este és megérkezett a teherautó Dömsödről. Mégpedig úgy, hogy nem ejtette útjába Szigethalmot. Ezáltal a mi cuccaink otthon maradtak. Volt szitkozódás és bocsánatkérés, meg elnézés, meg minden. Ez azonban nem változtatott azon, hogy nekünk éjszaka csak a sima szalma volt benn a sátorban. Se lepedőnk, se takarónk. A melegebb ruhadarabjaink is otthon maradtak. Rövidnadrágban, rövid ujjú ingben fagyoskodtunk. Időnként kikiáltottunk az éjszakába:

– Fázunk! Fázunk!

Ettől persze nem lett jobb nekünk s másokat is bosszantottunk ezzel, de tényleg nagyon fáztunk és nem tudtak semmit adni ennek kiküszöbölésére. A teherautó természetesen azonnal visszafordult, de hát az akkori útviszonyok, meg a távolság, meg a teherautó sebessége összeadva azt eredményezte, hogy másnap dél körül kaptuk meg csomagjainkat.

Ezután már minden vidám volt. Egyszer ugyan esett az eső, de legalább ez is élményként maradt meg bennünk. Ugyanis a sátorrt a kötelekkel jól kifeszítettük, hogy szépen mutasson. Az eső vizének hatására a kötelek megfeszültek és sorra pattantak el s omlottak össze a sátrak.

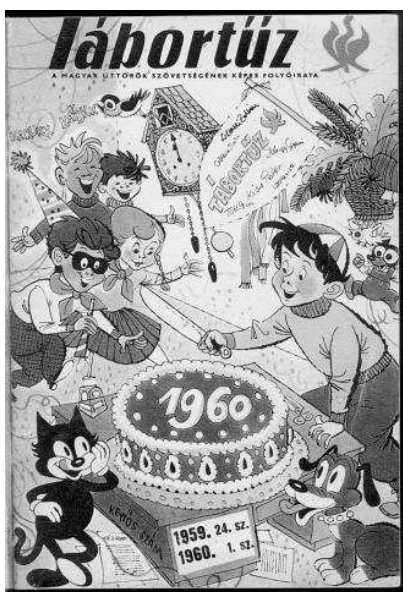
Minden reggel zászlófelvonás volt. Egyik alkalommal engem ért a megtiszteltetés, hogy felvonhattam a nemzetiszínű zászlónkat. Felsorakozott a tábor minden lakója, megszólalt a kürt s én szép lassan felhúztam a zászlót, majd az úttörők felé fordultam. Nem röhögtek hangosan, csak kuncogtak. Ugyanis nem rögzítettem a köteleket, s amint elengedtem, azonnal lecsúszott a zászló. Így aznap kétszer volt a táborban zászlófelvonás.

Volt az úttörőmozgalomnak két újságja is. Az egyik a Pajtás című volt, mely tulajdonképpen a mozgalmat próbálta népszerűsíteni, ugyanakkor részben segítette az oktatást, is. Célja volt, hogy a gyerekek megkedveljék az olvasást, ugyanakkor szabadidejük kulturált és tartalmas eltöltéséhez az segítséget kaphattak. Az újságban található pályázatok, versenyek, országos játékok az olvasóit cselekvésre ösztönözte. A szerkesztőségi posta is működött benne, amely sok ezer gyermekkel tartott kapcsolatot. Lehetővé tette, hogy gyermekek is írjanak a lapba, véleményt nyilvánítsanak, vagy éppen levelezőpartnert találjanak. Ezt én is megpróbáltam. Kerestem az orosz nyelv tanulásához levelezőpartnert a Szovjetunióból. Sikerült is egy fiúval és három lánnyal kapcsolatot tartani. Na! Az orosz tudásom egyáltalán nem lett jobb, de legalább megismertem az ott élő diákok közül néhányat.

Ünnepélyes csapatgyűlés Szigethalmon

A Pajtás mellett ott volt a Tábornút is. Ez utóbbi sokkal színesebb és érdekesebb újság volt. Személyesebb volt a kapcsolat az olvasó és a cikkek szerzői között. Ugyanakkor sok képregény és rejtvény tette szimpatikussá. A szerkesztők maguk köré gyűjtötték az olvasó fiatalokat s együtt táboroztak és szereztek élményeket, amelyeket ismertettek az olvasókkal is. Volt több olyan szereplő az újságban, mint például az Ezer Titkok Kapitánya. Ő sok technikai érdekességről számolt be olvasóinak. De több Kapitány is volt, akik valamilyen szakterületet ismertettek a gyerekekkel. Sajnos, a nevükre már nem emlékszem.

Egy régi Tábornút újság

A cserkészeknek 10 pontjuk volt, az úttörőknek pedig 12. Az előírások hasonlóak, csak éppen a megfogalmazásban lett változtatva. A cél mindeképpen ugyanaz volt, hogy a fiatal példamutató életet éljen, szeresse a természetet és segítse az idősebbeket.

Az úttörők jelvénye

Ünnepélyek alkalmával mindenki felvette az egyenruháját s ezáltal nem is volt semmilyen különbség a tanulók között, legalábbis az öltözködésben. Az egyenruhára időnként felkerült rangjelzés, zsinór, síp, jelvény, amely díszesebbé tette viselőjét. Az igaz, ha túlságosan sok minden volt az ingre feltűzve, akkor már majdnem karácsonyfának nézték.

Az úttörőmozgalom, akárcsak a cserkészlet, mindenféleképpen az iskoláskorúakat próbálta nevelni. Részből ösztönözte a jó tanulásra, de a háttérben azért ott volt mindig az aktuális politika befolyása, amely önmaga számára próbált kinevelni egy olyan közösséget, amely azután folytatni tudja mindazt, amit beléjük neveltek.

OSZTÁLYKÉPEK

Ha vissza akarunk emlékezni az iskolai évekre, sokat segít a fénykép, mely az osztályunkról készült. Sokszor ezek az emlékek azok, melyek még jobban felelevenítik gyerekkorunkat, újra és újra átélhetjük azokat a csínytevéseket, melyeket ekkor követtünk el, s bizony felszabadultabban nézzük a csoport közepén helyet foglaló tanítónkat, hiszen már nem kell attól félnünk, hogy feleltetésre szólít majd bennünket.

Felszabadultan mosolygunk önmagunk és osztálytársaink láttán: hát ilyenek voltunk? Természetesen az osztály létszáma is sokat mond el ebből az időből. A szemünknek is kellemesebb az olyan látvány, mikor egy osztályképen sok-sok gyereket látunk. Ez persze azt is magában hordozza, hogy az osztály névsorát csak a kép segítségével tudjuk elmondani. Az idő kikoptatja ezeket a neveket is és már nem minden név juthat az eszünkbe.

Gyermekeink, unokáink is rácsodálkoznak ruházatunkra, iskolai viseletünkre. Ez egyben mutatja azt is, milyen volt a divat abban az időben s bizony azt is, mennyire tellett egy-egy szegényebb családnak az iskoláskorú gyermekének öltöztetésére. Bár a szegényebbek nyilván szerettek volna más ruhában járni az iskolába, de örülhettek, ha az idősebb testvér levetett ruháját megörökölhették néha megfoltozva.

A szegényes öltözékek is mutatnak egy bizonyos divatot. Jól látni, hogy a gyermekek ruházata bár kopottas és esetleg foltozott, de mindenképpen tiszták. S ez a lényeg, hogy az emberek, a családok bármilyen körülmények között végezték munkájukat, a gyermekeik öltözködésének tisztaságára nagyon ügyeltek.

A cipő viseletet is nyomon lehet követni. A fényképeken nincsen olyan gyerek, aki mezítláb állt volna a fényképezőgép elé. Az iskolai jegyzőkönyvekből tudhatjuk, hogy téli időszakban, – főleg a háború után – azért nem járt néhány gyerek iskolába, mert nem volt lábbelije, s ha volt is, azt felváltva hordta a testvérével. Ez azonban csak néhány családnál fordult elő. Amíg szép időben szinte minden gyermek mezítláb ment az Alföld iskoláiba, addig itt Szilágyitelepen ez nem volt jellemző, hiszen a kisebb pénzüek se voltak annyira szegények, hogy cipőt ne tudtak volna venni iskolás gyermekeiknek.

A kislányok viselete is figyelemre méltó. Ruháskájukat más és más mintázatú anyagból varrták, szabása viszont felnőttes volt. Ami még megfigyelhető ezeken a képeken és az ebben a korban készült fotókon, hogy a fiúk legtöbbször zakóban voltak. A lányok ruházata változó, azok saját ízlésük és pénztárcájuk szerint öltözködtek.

A gyermekek arca is sokat mesél. A fényképezőgép jelenléte kissé merevvé, lámpalázassá teszi a diákokat, hiszen ilyen masinát évente csak egyszer láthatnak.

Ennek ellenére, ha külön megfigyeljük az arcokat, láthatjuk, melyik kislány volt bájosan vidám, melyik néz mérgesen vagy mogorván. A fiúk is különböznek, hiszen egyik vagányul néz a kamerába, míg a másik kíváncsian, vagy katonásan feszes vigyázzállásban.

A hajviselet is nyomon követhető. A fiúk és lányok hajviselete is egyéni. Nincs kopaszra vágott fiú és nem mindegyik lánynak van copfba fonva a haja.

Egészségügyi szempontból célszerű lett volna a rövid haj, vagy kopaszra vágott fej, de ez a lányoknál semmiképpen ne lett volna megvalósítható. egyébként is, a gyermekeknek is van saját ízlésviláguk, amely szerint öltözködnek, vagy frizurát készítenek maguknak. Ez már a lányoknál jobba látható. Bár némelyik kissé rendezetlen, de azért mégis egyedi.

Ne feledkezzünk meg a tanítókról, tanítónőről se. Az oktatói gárda egy része is figyelemmel kísérhető. Bár nem sikerült több osztályról képeket beszerezni, de ez a néhány is jól reprezentálja

Tanárainkat és diáktársainkat kísérhetjük figyelemmel az osztályképeken. Ha valamelyik osztályról nincs itt fotó, akkor vegye elő mindenki a sajátját a fiókjából s újra ott érezheti magát gyerekként, az iskolatársai között.

A képek alá nem írtam neveket. Sajnos a saját osztálytársaim nevére se emlékszem pontosan, legalábbis nem mindegyikre, főleg elsős koromból. De azt hiszem a lényeg nem is ez. Elég, ha látjuk magunkat, vagy éppen a többieket, a tanárainkat, s egyből eszünkbe jutnak diáksínyek mellett tanári jellemek. Nemcsak osztálykép ez, hanem egy korszak lenyomata is. Lenyomat egy csoport gyermekről, tanárról s néha a környezetről. Sokat mesélnek ezek személyekről, divatról. Visszaemlékezni jó, visszaemlékezni kell.

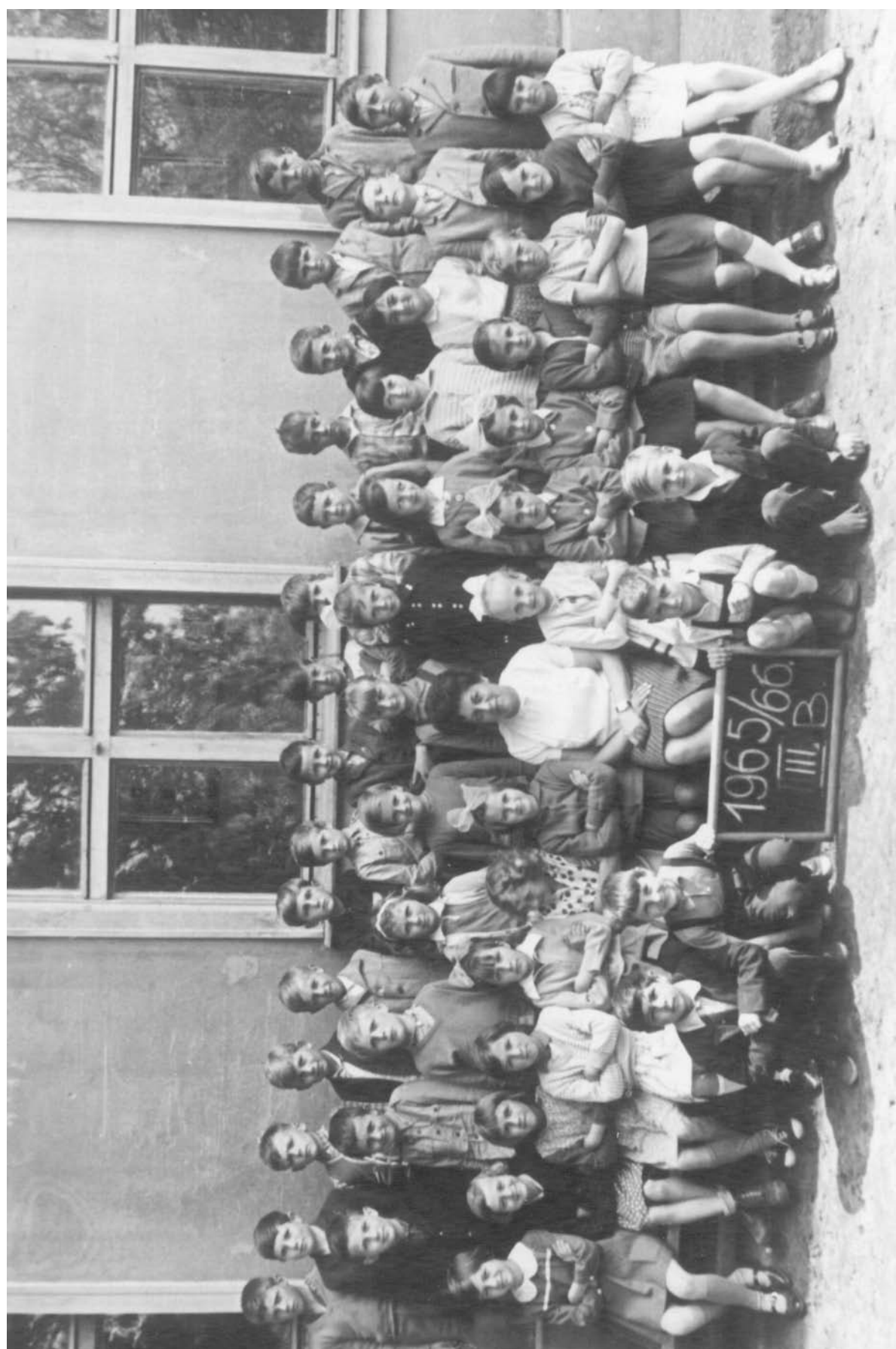

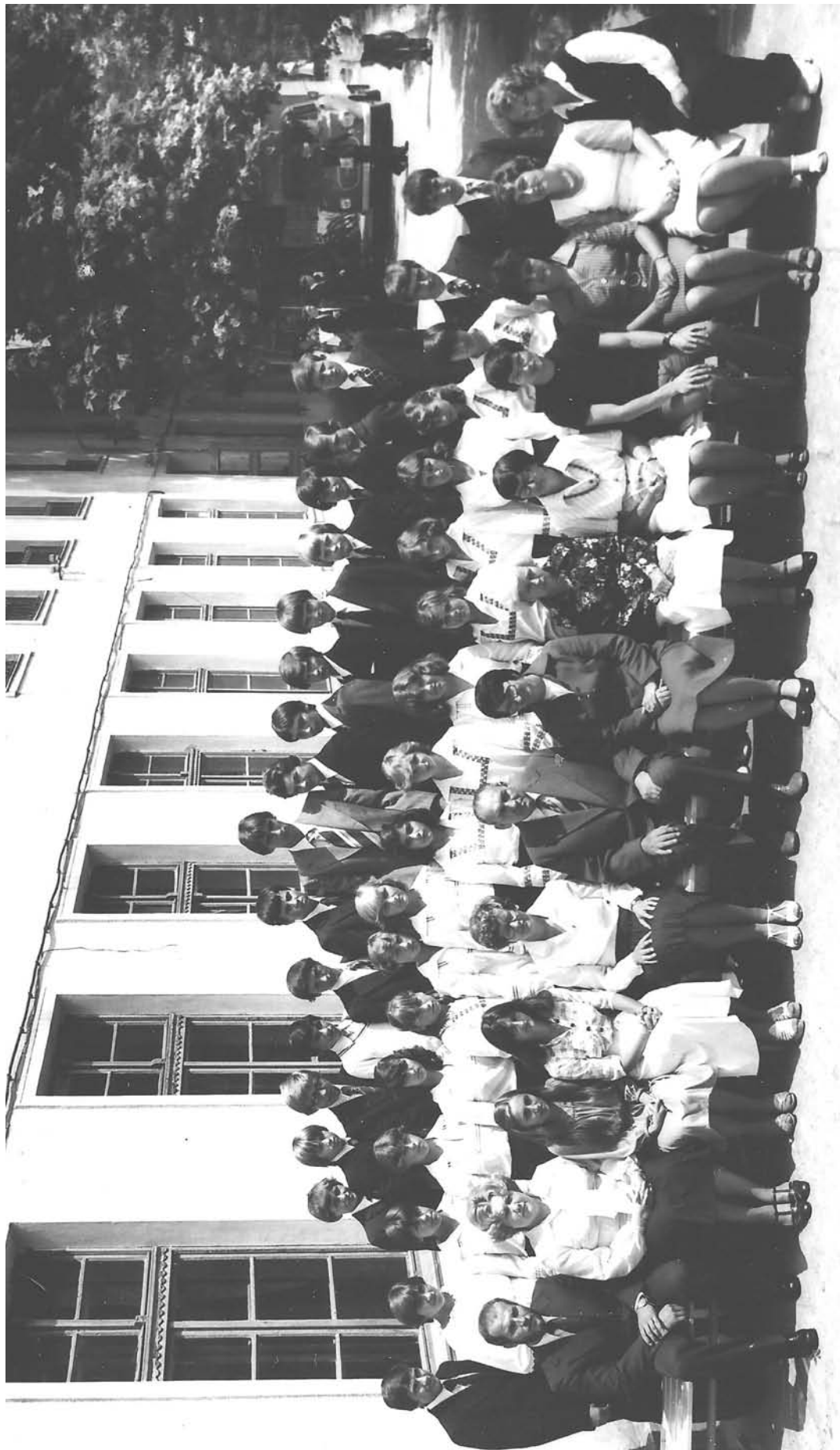

4

TEMLÖM

„Az ittlakó híveink a legnagyobb nehézségek árán a végletekig megtették kötelességüket és erejükön felül adakoztak azért, hogy végre a jó Isten házában összejöhessünk és imádkozhassunk.”

(Részlet egy 1932. szeptember 9-én írt levélből.)

REFORMÁTUS TEMPLOM

Vallásunk gyakorlása nagyon fontos, hiszen hit nélkül elődeink se tudtak volna annyi szenvedést átélni, elviselni. A hétköznapiak s főleg az ünnepek során támaszkodunk is ha bánat ér, de örömeinkben se távolodhatunk el tőle.

A XVI. század elején a katolicizmussal szemben új vallási irányzatok alakultak ki. Egyik ilyen volt az ágostai evangélikus hitvallás, Luther Márton (1509-1564) vezetésével, melynek nálunk is számos követője akadt.

Luther Márton felismerte, hogy a világban és az egyházban sok minden nincs rendben. Szerette volna a visszaéléseket megszüntetni, de ezzel az egyházban heves reakciót váltott ki. 1517. október 31. jelentős dátum volt, hiszen Luther Márton ekkor döntött arról, amely egy vallási irányzat alapjául szolgált, ugyanis hangos kalapácsütésekkel – melyeket egész Európában hallani lehetett – kiszégezte a 95 tételét a wittenbergi vártemplom ajtajára.

A késő középkorban egy másik vallási mozgalom is indult a prágai Husz János vezetésével, akit tanai terjesztéséért a konstanzi zsinat máglyahalálra ítélt. A látványos kivégzés nem érte el azt a célját, hogy megfélemlítse mindazokat, akik az egyház hagyományai ellen próbálnak fellépni. Az ítélezők azt hitték, hogy képesek gátat szabni az új tanítások elterjedésének.

A változás Magyarországon is tért hódított. Először Erdély, majd az Alföldi városok s a környező települések lakói vallották az új tanokat. Nem véletlenül nevezték Debrecen kálvinista Rómának. Ez által nagy vonzereje is volt a környéknek, hiszen ide menekülhettek a hitüket gyakorló és vállaló családok, közösségek.

Mária Terézia uralkodásának idején a reformátusok – vagy ahogy akkor mondták, a kálvinisták – nem építhettek maguknak templomot, vagy ha mégis, akkor csak bizonyos megkötöttségekkel. Későbbiekben az uralkodó és katolikus köre is megakadályozta a szabad vallásgyakorlást II. József türelmi rendelete ellenére. Istentiszteleteket csak az elhagyott katolikus templomokban, vagy magánházaknál tarthattak. Ez már teljesen a múlté volt, amikor elkezdődött Szilágyitelep parcellázása. Az ide beköltözött családok vallási megoszlása változó volt, hiszen ekkor már nem volt vallásüldözés, mindenki szabadon megvallhatta hitét.

A református templom

Az ide érkező családoknak a valláshoz való kötődésüket mi sem mutatja jobban, mint az állhatatosság és a végtelen buzgalom. Istentiszteletekre Szigetszentmiklósról kellett átjárniuk. Ez a közlekedés miatt nagyon nehézkes volt. Éppen ezért szerettek volna egy saját templomot építeni. A szervezés megkezdődött már az 1920-as évek végén. Először a telek megvásárlása volt a fontos. Ez után következett a harang öntetése. Tehát még nem volt templom, még nem volt épület, ahová imádkozni betérhettek volna. Talán csak annyi pénz jött össze, hogy csak erre tellett. A harangra felkerült szöveg szerint ez 1930-ban történt. Érdekes, hogy a támogatók, az adományozók nevei között ott szerepel a Tököli Hitel-szövetkezet is.

A szószerk

Az esketési szertartást Jakus Gábor lelkész végzi

A 127 kg-os harangon a következő szöveg olvasható: „E harangot öntette Tököl-Szilágyitelep református egyház Balogh Sándor szolgálata idején 1930. évben közadakozásban, továbbá özv. Luftzik Józsefné, Balogh Károly és családja, Szántó István és felesége, Sárközi József és felesége, Fekete Pál és felesége, Vuits György és felesége, Udvardi János és felesége, Király Pál és felesége, Balogh József és felesége, Tököl Hitelszövetkezet, Frey Gábor és családja, Faragó Sándor és felesége, Csekme Gyula és felesége, és az >Aranykönyvbé< jegyzett adományokból. Öntötte Szlezák László harangöntő, Magyarországon aranykoszorús mestere Budapesten. >Mind az Isten dicsőségére.<”

A templom építésére közben folyamatos volt a gyűjtés. Felemelő érzés volt a beszélgetéseim során megtudni azt, hogy nemcsak a reformátusok, hanem szinte mindenki hozzájárult, – ha csekély összeggel is – a megépítéséhez.

Végül 1932-ben lett felszentelve a neoromán stílusban épített templom. Belső tere 7x14 méteres. A bejárattal szemben, a padsor előtt áll a kehely formájú, téglából épített szószék. Nem túl magas, nem hivalkodó, egyszerűségével szolgálja a lelkészt és híveit. 70 személy tud helyet foglalni a padokban.

A kis létszámú református gyülekezettől ez nagyon szép teljesítmény volt, hiszen 1946-ban is csak 376 református élt Szilágyitelepen.

Emlékszem, gyermekkoromban egy fából készült haranglábon volt a harang. Itt szólalt meg és hívta az Istentiszteletre a hívőket, vagy búcsú-

tatta a túlvilágra távozókat. A templom mellett most már egy új külsővel áll az 1978-ban – Gere József terve szerint – készített harangláb, mely tulajdonképpen két imára összetett kezét ábrázol. Közötte függ az a 127 kg-os harang, melyet 1930-ban öntettek a református hívők.

A templom az új haranglábbal

Az egyház nem feledkezett el azokról, akik a templom építéséhez nagyobb összeggel járultak hozzá. A részükre biztosítottak a templom alatt kriptát. Erről a falon lévő emléktábla tájékoztat bennünket. Így mi is megtudhatjuk, kik is voltak Szilágyitelep bőkezű adakozói és az építés kezdeményezői: Balogh József (1874-1938) és Balogh Józsefné Peres Sára (1874-1958). „Míg éltem, jól éltem!” A templom kicsinek bizonyult így most már egy nagyobb épület szolgálja az itt élő híveket. Lelkészei: Nagy Gábor 1940-49. – Jakus Gábor 1949-71. – Faragó Tibor 1971-80. – Kiss Mihály 1980-84. – Meggyesi János 1984-90. – Vikár Béla 1990-2007. – Vikárné Horváth Márta 2007-től

A KATOLIKUS TEMPLOM ÉPÍTÉSE

Vallásos meggyőződésünket mindig vállalnunk kell, hiszen életünk során mindig segítségünkre lehet akár a szenvedésben, akár az örömben és bánatban, vagy csak a közösségi munkánk során. A vallási hovatartozásunkat mások előtt se kell titkolnunk, így ezzel példát mutathatunk a külvilág számára.

Hit, erkölcs, család. Ez a hármas vezérli mindenkor a magyar embereket. A hit megerősít bennünket az élet küzdelmeiben. Az erkölcs hiányában eltűnt volna már Szent István országa, míg a család mindenkor az összefogás, az együvé tartozás jelképe is. A hit, erkölcs, család összetartó ereje volt társadalmunknak, még akkor is, ha időszakosan eltávolodtunk vallásunk nézeteitől.

Szent István rendelete alapján minden tíz falu épített egy templomot. Ez lehetővé tette, hogy a vallásos emberek betarthatták vallásuk előírásait, imádkozhattak, szentmisén vehettek részt.

Horthy-liget (Szilágyi-telep)¹ formálódó közösségében is voltak különböző felekezetű családok. A legközelebbi templom Tökölön volt, ahová a megközelítés nehézsége s a fizikai távolsága miatt nem mindig tudtak eljutni a hívők. Szükségét érezték tehát annak, hogy egy saját templomuk is legyen azon a helyen, ahol élnek. 1931-ben kezdték el a református templom építését. Shvoy Lajos püspök erről így ír visszaemlékezésében:

„Szigethalom, Szigetszentmiklós testvér-filiája. Mindkettő Tökölnek volt a filiája. Nyugalmasított vasutasok, postások nyaralótelepe, később lakótelepe. Egy időben kezdték a mozgó-lódást, Szigethalom talán előbb is kezdte, mint amaz. Rendesebben dolgoztak, és egy gyönyörű helyen felépítették saját erejükből csinos kis templomukat. Füstös Antal volt az egyházközség egyik lelkes, alkotó plébánosa, aki sok szépet vitt be a templomba. Felépítője Szabó Ferenc tököli

¹ Szilágyitelep az építkezés szervezésével egyidőben kezdeményezte a község nevének megváltoztatását. 1930-ban beterjesztették azon igényüket, hogy Horthy Miklós kormányzó nevét viselhesse a telep ezen túl. A névváltozás hatálybalépése 1930. május 8. Ettől kezdve használták a Horthy-liget elnevezést. Nyilván az új településnév még nem volt annyira ismert, így több helyen egyszerre használták a régi és az új nevet. Így például a leveleken és a pecséteken is.

esperesplébános volt, Füstös már csak a belső kiképzését fejezte be.”

A templomépítéssel kapcsolatos adatok és néhány visszaemlékezés alapján valóban úgy tűnik, hogy minden nehézség nélkül felépült Horthy-ligeten (Szilágyi-telepen) a római katolikus templom. Mint minden beruházásnál, úgy ebben az esetben is nagyon sok váratlan akadályt kellett leküzdeni a kivitelezés során. Egy építkezésnél mindig a legfontosabból van a legkevesebb, mégpedig a pénzből. S ezt egy templom esetében hatványozottan érzékelhetjük. A helyi lakosok visszaemlékezései szerint felekezettől függetlenül, mindenki hozzájárult a költségekhez. Aki nem tudott pénzt adni, az munkájával, szakértelmével volt jelen. Természetesen ez is nagyon sokat számított.

A helyi lakosság adománya sajnos kevésnek bizonyult. Ez érthető is, hiszen nem éltek itt nagyon gazdag kerekedők, ipari mágánok, de még csak bankárok se. Tisztviselők, vasutasok, hadirokkantok adták oda összegyűjtött fillérjeiket, hogy vallásuk gyakorlására végre megfelelő épület álljon a lakhelyük központjában.

Nagy lelkesedéssel és a sikert előrevetítve kezdtek hozzá a nem is olyan kis feladatnak. Mivel éppen ebben az időszakban vette fel Szilágyitelep Horthy Miklós kormányzó nevét, így természetesen adódott, hogy éppen feleisége – jószáshelyi Purgly Magdolna – legyen a fő védnöke az 1932. augusztus 14-én megtartott ünnepélyes alapkövetelési ceremóniának.

A megalakult Templomépítő Bizottság nyilván azért jött létre, hogy a technikai kivitelezés irányítása és ellenőrzése mellett biztosítsa, vagyis előteremtse a munkálatokhoz nélkülözhetetlen pénzeszegeket. A helyi lakosság immár erején felül adakozott s ezért más anyagi forrást kellett keresni. Adódott az ötlet, hogy a templom makettjének elkészítéséhez ezüst téglaszegeket eladják a Pest megyében élő, tehetősebb híveknek. Ehhez viszont, – mint minden egyéb gyűjtéshez – az alispán engedélyét kellett kérni.

1932. év szeptemberében levélben fordultak a vármegye alispánjához. Ebben megfogalmazták elképzelésüket, remélték, hogy miután az engedélyt megkapják, majd sikerül a megfelelő mennyiségű pénzt előteremteni az építkezés elkezdéséhez s annak a befejezéshez is.

Horthy-ligeti /Szilágy-telepi/ rom.kath. Templomépítő Bizottság.

Pest-Pilis-Solt vármegye

méltóságos Alispánjának

B u d a p e s t .

Méltóságos Alispán Ur!

A Horthy-ligeti rom. kath. templom építő bizottsága azon mély tiszteletteljes kéréssel fordul Méltóságodhoz, hogy a templom felépítése javára a templom kisebbitett másában elhelyezendő és megörökítendő névre szóló ezüst téglaszegeket Pestmegye területén katolikus testvéreinknek felajánlhassa.

F. évi augusztus hó 14.-én volt templomunk alapkö-létételi ünnepélye a Kormányzóné Örömméltósága legmagasabb védnöksége alatt.

Az ittlakó hiveink a legnagyobb nehézségek árán a végletekig megtették kötelességüket és erejükön felül adakoztak azért, hogy végre a jó Isten házában összejöhessünk és imádkozhassunk. Anyagi erőink teljesen kimerültek és templomépítkezésünket csak az esetben kezdhethük meg, ha erre újabb anyagi támogatást kapunk.

A templomépítő bizottság önzetlenül fáradozó tagjai óhajtlak ezen ezüst téglaszegeket kihordani a ehhez kérjük Méltóságos Alispán Ur szives engedélyét a vármegye területére.

Fogadja Méltóságod ezen engedély megadásáért előre is hálás köszönetünket és maradunk

mély tisztelettel

Horthy-liget, 1932. szeptember 9.

Handwritten signature

püspöki tanácsos,
tököli plébános
egyházi elnök.

Handwritten signature

penzügyi titkár, ügyvéd
világi elnök.

Elhírtetés Bizottsági Előjárásának

Török.

A 6761/932 számú felhívásra tisztelettel lejelentjük, hogy az ezüst téglaszegkek terjesztési engedélyét a templom felépítésére, előreláthatólag jövő év május, június hónapig, az legalább hat hónapi időtartamra szajtyuk igénybe vesszük.

Horthy-ligeti, 1932. szept. 5. Le. 5.

Teljes tisztelettel:

A Templomépítő Bizottság megbízásából:

*Weiser László
ügyvezető alelnök*

Az ezüst téglaszegkek terjesztését kérő levél

Az alispán néhány nap múlva a járási főszolgabírónak ezt írja a kérvény kapcsán:

„Hívja fel folyamodókat, jelentsék be, hogy mennyi időre kérik az engedélyt. Ezt fenti határidőre jelentse s a kérvényt véleményezve terjeszse fel.

Budapest, 1932. szeptember 14.”

Egy kis időnek el kellett telnie, hogy járási főszolgabírótól eljusson ez az igény a Templomépítő Bizottsághoz. Ők azonnal válaszolnak is, hiszen szeretnék a gyűjtés a lehető legrövidebb időn belül elkezdni. A fenti levélben közli Weiser László ügyvezető alelnök, hogy a következő év májusáig szeretnék megkapni a gyűjtési engedélyt.

Az engedélyt megkapják, így megindulhat a gyűjtés. Ennek eredményét, vagyis az elszámolását a következő év májusában be is nyújtják az alispánnak.

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye Méltóságos Alispánjának!

Budapest.

Méltóságos Alispán Úr!

A Horthy-ligeti róm. kath. templom építő bizottsága mellékelten tisztelettel betérjeszti a Méltóságod által 41.044/1932. szám alatt megadott adománygyűjtési engedély alapján lefolytatott gyűjtés elszámolását.

Horthy-ligeti, 1933. május hó 19.

Mély tisztelettel:

aláírás és pecsét

A minisztériumba továbbküldött elszámolás azonban hiányos, így a pótlásra kötelezik a bizottságot.

A ráckevei járás főszolgabírájának

Az elszámolást a következő észrevételemmel adja vissza engedélyesnek.

1.) *Mutassa be engedélyes a Horváth Lajos névre kiállított és az előiratok illetve az ad 41044/1932. kig. számú előadói ívre vezetett feljegyzés szerint 1933. április 4-én Alispán úr hivatali pecsétjével ellátott gyűjtőkönyvet is, továbbá a gyűjteménykönyvvel gyűjtött adományokról is számoljon el.*

2.) *Az ad 41044/932 kig. sz. rendelet 6. pontja értelmében jelentse be engedélyes, hogy az elszámolás szerint mutatkozó 285 P-ös maradványt mely pénzügyintézetnél helyezte el és azt a pénzügyintézet vonatkozó levelével igazolja.*

3.) *Amennyiben a 285 P-t kitevő maradványt engedélyes az engedélyezett célra időközben felhasználta, az erre vonatkozó elszámolást is készítse el és terjessze fel.*

A felsorolt észrevételeket engedélyes oszlassa el és ennek, megtörténte után az elszámolást a gyűjtőívekkel valamint a felsorolt okmányokkal együtt megvizsgálás végett terjessze vissza.

Budapest, 1933. június 12.

Dr. Blaskovich tb. főjegyző

Az alispáni hivatal utasítására bekérik Horváth Lajostól a gyűjtés során használt iratokat, hogy tisztázhassák a gyűjtés eredményét. Azon-

ban meglepő az, amivel szembesülniük kell. Ugyanis a kért iratok nincsenek és nem is voltak a gyűjtő birtokában. A maradvány pénzt is felhasználták, nyilván jóhiszeműen és a cél érdekében. Ez derül ki az alábbi levélből:

4698/1933. sz.

Nagyságos Főszolgabíró Úr!

Ráckeve

A Tököl horthyligeti r. kath. templomépítő bizottság adomány gyűjtési engedélyének elszámolása tárgyában eredetben kiadott 3244/1933. kig. sz. rendeletre, valamint ezen rendelet kapcsán kiadott Alispán Úrnak 25727/1933. kig. sz. rendeletére jelentem, hogy a gyűjtés eredményének elszámolásánál mutatkozott és Alispán Úr fenti számú rendeletének 1. 2. és 3. pontjaiban felsorolt hiányok eloszlatására az engedélyes templomépítő bizottságot még f. évi június hó 27-én felhívtam.

Az engedélyes templomépítő bizottság a felhívásra a mai napon a mellékelt bejelentést tette, ezen bejelentés szerint a templomépítő bizottság 1933. évi április hó 4-én gyűjtő könyvecskét nem nyert. A templomépítő bizottság állítása szerint Horváth Lajosnak gyűjtési igazolvány könyvecskéje volt, azonban könyvvvel nem gyűjtött és így erről külön számadást sem tud felmutatni. A 285. P. maradványt felhasználta, erre vonatkozó elszámolását mellékelem.

Eredetben kiadott összes iratokat és gyűjtőíveket csatolva tisztelettel betérjesztem.

Tököl, 1933. évi szeptember hó 11. vezetőjegyző.

A szervezők, vagyis a bizottság munkája folyamatos. A beérkező adományok kezelése, a munkafolyamatok megszervezése és az építkezés ellenőrzése tartozik feladataik közé. Kik voltak ők? Egyházi elnök: Szabó Ferenc püspöki tanácsos, tököli plébános. Világi elnök: dr. Rogyák Ferenc. Ügyvezető alelnök: Weiser (Várhelyi) László. Pénztáros: Tóth Kálmán. Pénztári ellenőr: Kemény Árpád.

Az ő összehangolt, áldozatkész és lelkes szervezésük által épült a katolikus templom. Talán nem is olyan furcsa, hogy az eddig befolyt pénz még mindig kevésnek bizonyul, így további gyűjtést kezdeményez a bizottság. Most már szélesebb körben, vagyis egy országos adománygyűjtő akcióba kezdenek. Ez már szorosabb elszámolással és meghatározott előírások alapján történhet. Erről megkapják a pontos tájékoztatást a minisztériumból a főszolgabírón keresztül. Az ebben szereplő előírás minden adománygyűjtőre vonatkozik.

Tárgy: A Horthy-ligeti r. kath. templomépítő bizottság adománygyűjtési engedélye.

Szám: 159.852/1933.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Alispánjának Budapest.

Megengedem, hogy a "Horthy-ligeti r. kath. Templomépítő Bizottság" templomának felépítéséhez szükséges anyagi eszközök részbeni megszerzése céljából 1933. évi július hó 1. napjától számított egy évi időtartamon át személyesen továbbítandó 500 darab gyűjtőívvel Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Fejér, Komárom-Esztergom k.e.e., Tolna, Baranya, Somogy, Zala, Veszprém, Bács-Bodrog, Csongrád, Békés és Borsod-Gömör-Kishont k.e.e. vármegyék, valamint Kecskemét, Székesfehérvár, Pécs, Baja, Szeged és Miskolc thj. városok területén pénzbeli adományokat gyűjthessen.

A gyűjtőíveket sorszámmal kell ellátni.

Valamennyi gyűjtőívet a bizottság egyházi és világi elnökének sajátkezűleg alá kell írnia és a bizottság pecsétjével el kell látni. A gyűjtőíveken azt is fel kell tüntetni, hogy a gyűjtés jelen rendeletem alapján történik.

Az így elkészített gyűjtőlapokat Alispán úrnak, hivatali pecsétjével való ellátás végett be kell mutatni.

A gyűjtéssel csak olyan egyéneket szabad megbízni, akinek ehhez a foglalkoztatáshoz az elsőfokú rendőrhatalóság hozzájárult. Ezt a hozzájárulást az engedélyesnek a gyűjtők részére adott és a gyűjtésre feljogosító meghatalmazáson kell a rendőrhatalóságnak igazolnia.

A gyűjtők a helyi gyűjtés megkezdése előtt a 6189/1923. B.M. eln. számú rendelet 10. §-a értelmében kötelesek eljárni. Be kell tehát jelenteni a gyűjtés megkezdését az elsőfokú közigazgatási és rendőri hatóságoknál, Budapesten a m. kir. állami rendőrség főkapitányánál, továbbá vidéken a községi (kör) jegyzőnél is.

A gyűjtés befejezését és eredményét a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter úrnak és Alispán úrnak kell jelenteni.

A befolyt pénzadományokat az engedélyes által szabadon választott, de Alispán úrnak előzetesen bejelentendő pénzügyintézetnél a "Bizottság" egyéb vagyonától elkülönítve, folyószámlán kell kezelni.

Külön fel kell hívni az engedélyes figyelmét a 6189/1923. B. M. sz. körrendelet azon intézkedésére, mely szerint a gyűjtési engedélyt másra átruházni, bérbe adni, vagy a gyűjtést ügynökök útján gyakorolni nem szabad.

A gyűjtés teljesítéséért a gyűjtött összegből százalékos részesedést, napidíjat biztosítani és kifizetni nem szabad. Kezelési költségek címén csak a gyűjtőívek előállítási árát és a gyűjtést foganatosító személyek igazolt készkiadásait, de utóbbiakat csak a gyűjtésből várható összeggel arányban álló keretek között szabad elszámolni.

Nyilvános tanintézetekben az ifjúság körében, vagy az ifjúság bevonásával a gyűjtést folytatni tilos. Minderről Alispán urat az engedéllyessel leendő közlés végett azzal a felhívással értesítem, hogy a gyűjtést és a befolyó adományoknak rendeltetései céljukra történt felhasználását a 6189/1923. B. M. eln. számú rendelet értelmében ellenőrizze.

A gyűjtés eredményéről annakidején az okmányokkal támogatott elszámolást Alispán úr vizsgálja meg és ennek eredményeképpen a szükséges intézkedéseket saját hatáskörében tegye meg.

Budapest, 1933. évi július hó 6-án.

Jeszenszky miniszteri tanácsos

Mint látható, nagyon sok előírás vonatkozott azokra, akik ebben a szép ügyben vállalták az országjárást. Ez érthető is, hiszen nem kis összegek beszédéséről, és kezeléséről volt szó. Egy-egy körzetben jelentős pénz is összegyűlhet, így annak célba jutását is biztosítani kell. A gyűjtés végzőknek is feddhetetlen előélettel kellett rendelkezni, hiszen a pénz csábítása minden időben és mindenki számára veszélyes. Ezt itt is tapasztalhatták – de erről majd később.

Az ezüstszegekből összegyűlt adományok, valamint az országos gyűjtőútból befolyt összeg is kevés volt. A római katolikus templomépítő bizottság ezért a vármegyéhez fordul támogatásért.

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye közönségének Budapesten, 1933. évi szeptember hó 12 napján tartott kisgyűlésén.

38689 kig/1933. szám

Tárgyaltatott: vármegyénk alispánjának előterjesztése a Horthyligeti (Szilágyitelepi) r. kath. templomépítő bizottság templomépítési segély iránti kérelem tárgyában.

Véghatározat.

Vármegyénk alispánjának előterjesztését elfogadva, a m. kir. belügyminiszter úr jóváhagyásától feltételezeten a Tököl községhez tartozó Horthyliget (Szilágyitelep) r. kath. templomépítő bizottságának kérelmére templomépítési költségekhez való hozzájárulás címén 500 (Ötszáz) pengő vármegyei segélyt szavazunk meg és az ezen összegnek a vármegyei 1934. évi háztartási költségvetése „Átmeneti kiadások” rovata alatt leendő előirányzását rendeljük el.

Megokolás

A Tököl községhez tartozó Horthyliget (Szilágyitelep), valamint az ehhez tartozó Homér, Hollandia, Balló és Rokkant telepek 1000 lelket meghaladó r. kath. lakosságának nevében a Horthyligeti r. kath. templomépítő bizottság elnöksége azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy az említett telepek r. kath. hívői áldozatkészségéből épülő templom építésének befejezéséhez, berendezésének beszerzéséhez megfelelő vármegyei segélyben részesíttessék, mert e nélkül az említett templom – a hívek anyagi erejének teljes kimerülése folytán, valamint egyéb anyagi eszközök hiányában befejezhető nem volna.

Minthogy pedig a kérelmező hívők hitéletének megfelelő biztosítása, fenntartása felette kívánatosnak tartja a templomnak befejezését, annál is inkább, mert a szűk iskola-teremben az istentiszteleteknek megtartása a túlszűfolttság miatt már tarthatatlan – méltányosnak és indokoltnak tartjuk a vármegyei segélynek a megszavazását.

E véghatározatunkat a Vármegyei Hivatalos lapban közhírré tenni és a jogorvoslati határidő leteltével jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszter úrhoz felterjeszteni rendeljük.

E véghatározat ellen a m. kir. belügyminiszter úrhoz fellebbezéssel lehet élni. A fellebbezés a véghatározatunknak a V. H. Lapban való megjelenését követő 8 naptól számított 15 nap alatt vármegyénk alispánjánál nyújtandó be.

Erről a Horthyligeti (Szilágyitelepi) r. kath. templomépítő bizottság elnökségét (Tököl) előzetes tudomásvétel végett értesítjük.

Kmft.

A vármegye 500 pengővel járul hozzá a templom felépítéséhez. Minden pénzre és segítségre szükség van, hiszen egyre közelebb van a felszentelésre kitűzött időpont. Az utolsó pillanatokban is lázasan folyik a munka. A templom tornya már messziről hirdeti a falu lakóinak és az ország hívőinek összefogását. Külső és belső munkálatok párhuzamosan folynak. A mesterek mellett a lakosság végzi a segédmunkát. Mindenki próbál időt szakítani arra, hogy részese lehessen ennek a nagyszabású munkának. Most nem számít a felekezeti hovatartozás, egy a lényeg, hogy időben és jó minőségben elkészüljön Horthyliget római katolikus temploma.

A felszentelést Shvoy Lajos megyéspüspök végezte 1933. november 12-én, vasárnap. Az összegyűlt tömeg izgatottan és lelkendezve várta az egyházi előljárót, hiszen ilyen magas rangú vendég még nem járt ezen a településen. Bár a falak belülről sivarak és festetlenek, az ünnepé-

lyesség mindezt elfedi és eltakarja. A kóruson nem volt orgona, amely kísérte volna a felhangzó éneket. Ennek ellenére az áhítat, az újdonság minden kisebb hiányosságot elfeledtetett. A templom zsúfolásig megtelt hívőkkel és érdeklődőkkel az esős, hűvös idő ellenére is.

A római katolikus templom

Ami mégis furcsává tette az egész ünnepet, az a harang hiánya volt. Néma volt a templom tornya a püspök érkezésekor és az ünnepi mise alatt is. Erre már sajnos nem jutott pénz. Most ennek érdekében íródott levél.

**HORTHY-LIGETI RÓMAI KATHOLIKUS
TEMPLOMÉPÍTŐ BIZOTTSÁG**

Belügyminiszteri engedélyszám: 159852/1933.

Pestvármegye Tekintetes Alispáni Hivatalának

Budapest

Méltóságos Alispán Úr!

Templomunk alapkövét 1932. augusztus hó 14-én

**NAGYBÁNYAI VITÉZ HORTHY MIKLÓSNÉ
FŐMÉLTÓSÁGÚ ASSZONYUNK**

legmagasabb védnöksége alatt felszenteltük.

Közel két évi önfeláldozó munka és nemeslelkű áldozatkészség lehetővé tette, hogy november 12-én nagyméltóságú és főtisztelendő

SHVOY LAJOS MEGYÉSPÜSPÖK ÚR

felszentelhette Budapest szomszédságában Horthy-liget újonnan épült templomát.

Önön erőnkből emeltük ezt a templomot Isten dicsőségére és magunk örömére, mi Horthy-Liget szegénysorsú tisztviselői és munkásai, és miután tető alá hoztuk, anyagi eszközeink teljesen kimerültek.

Itt áll templomunk készen, felszentelve, híveinkre várva, de íme a festetlen falak, melyek nem méltóak Isten dicsőségére, ebben a rideg, sivár állapotukban

folyton emlékezetünkbe idézik, hogy milyen szegények vagyunk. A Kórusról hiányzik az orgona, amely a zene hullámain ég felé zengje Isten dicséretét és szárnyakat adjon imádságunknak. Templomunk tornyából hiányzik a harang, amelynek kondulása áhítatra buzdítja a híveket és eljövendő nemzedékeknek is hirdesse azt, hogy Horthy-Liget szegény sorsú lakóssága 1933. nehéz esztendejében minő önfeláldozással teljesítette nemeslelkű kötelességét.

Ne hagyjuk nemes és szép munkánkat befejezetlenül. Ha eddig teljesítettük kötelességünket és tető alá hoztuk Istennek ezt a legújabb hajlékát, ne hátráljunk meg az elől sem, hogy azt teljesen méltóvá tegyük fenséges hivatásához! Adakozzunk, hogy templomunk színes falai, a zengő orgonaszó és a messzehangzó harangzúgás minél előbb tökéletessé tegyék művünket és méltóképpen hirdetői lehessenek, egyrészt az Isteni dicsőségnek, másrészt a mi emberi munkánk és önfeláldozásunk dicsőségének.

Horthy-Liget, 1934. április 21-én

Igaz testvéri szeretettel:

Szabó Ferenc püspöki tanácsos, plébános,
egyházi elnök és Dr. Rogyák Ernő ny. pénzügyi
titkár, ügyvéd, világi elnök

A kérésnek szerencsére meg lett az eredménye. Az alispáni hivatal, a megye, vagy egyéb más gyűjtésből jött össze a harangra való pénz, arról nincs dokumentáció. Az viszont tény, hogy 1934-ben Szlezák László aranykoszorús harangöntő mester két harangot öntött a templom részére, a harmadikat – a lélekharangot – pedig ő maga ajándékozta az egyháznak, a hívőknek.

A templom felépítése nem kis szervezést és nem kevés munkát igényelt. Mivel ebben nagyon sokan részt vettek, nem lehetett mindenkit leellenőrizni megbízhatóság szempontjából. Ez okozott végül nagyon sok gondot a templomépítési bizottságnak, az alispáni hivatalnak és sajnos a rendőrségnek is. A problémák már az elején elkezdődtek, amikor a templom megépítésére elkezdődött az adományok gyűjtése. A pénz ereje, kisugárzása kísértésbe vihet, és helytelen cselekedetre ösztönözhet embereket. Sajnos Horthyliget templomának gyűjtésére elindított akcióban is részt vehettek olyan emberek, akik nem a szent célra gondoltak, hanem önmaguk ellátására. Ezért a számukra meghatározott előírásokat nem tartották be, a pénzt szinte a sajátjukként kezelték. Ennek meg is lett a következménye. Mivel az elszámolás során fény derült a hanyagságra, – vagy a szándékosságra? – így rövidesen rendőrségi ügy lett belőle.

25512/1934. kig.

Tárgy: A Horthy-ligeti r.k. templom adománygyűjtési engedélye

Méltóságos Alispán Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy engedélyes Vadnay Imre Budapest, IX. ker. Üllői u. 101. sz. alatti lakost bízta meg a gyűjtés irányításával, aki arra ellenszolgáltatás nélkül önként vállalkozott. Az engedélyes Vadnay között fennálló megállapodás szerint Vadnay csupán a kész kiadásait számíthatta fel, oly módon azonban, hogy ezek a begyűjtött összeg 10 %-nál többet nem tehetnek ki.

Szücs Erzsébetet a templomépítő bizottság Vadnay Imre ajánlatára látta el gyűjtőívekkel és bízta meg a gyűjtéssel. Szücs Erzsébetet a templomépítő bizottság feljogosította arra, hogy a begyűjtött összegből készkiadásaira élelmezés címén legfeljebb napi 1 P. és szállás díj címén legfeljebb 50 fillért leszámolás és utólagos jóváhagyás kötelezettsége mellett felhasználhasson.

Hogy Szücs Erzsébet a gyűjtést miként folytatta, arról a templomépítő bizottságnak tudomása nincsen, mert a gyűjtőívekkel eddig nem számolt le. A gyűjtőíveknek a letenyei járás főszolgabírája részéről történt bevonása alkalmával Szücs Erzsébet 250 P fizetett be a templomépítő bizottság csekkszámlijára. Engedélyesnek Szücs Erzsébet visszaéléseiről és szabálytalan eljárásáról eddig tudomása nem volt, azt sem tudja, hogy a begyűjtött pénzeket mire fordította, mert addig mindössze a fentebb említett 250 P fizette be, a gyűjtés eredményéről eddig el nem számolt és így engedélyes csak a teljes leszámolás és a gyűjtőívek áttekintése után tudná megállapítani azt, hogy Szücs Erzsébet a templomépítő bizottságot megkárosította-e.

Ha az eljárás során az nyerne megállapítást, hogy Szücs Erzsébet a gyűjtés folyamán visszaélést követett el és engedélyest megkárosította, az esetben engedélyes kéri ellene a bünvádi eljárás megindítását.

Engedélyes kihallgatásáról felvett jegyzőkönyvet csatolom.

Ráckeve, 1934. május 30.

tb. főszolgabíró

Szücs Erzsébet megkárosította-e a templomépítő bizottságot, vagy nem, az nem derült ki, feltételezhető, hogy csak nem figyelt kellőképpen az elszámolásokra. Ennek kivizsgálása a főszolgabíróra és a templomépítő bizottságra várt.

Ezzel párhuzamosan özv. Fiala Tihamérné sikkasztása nagy port vert fel Horthyligeten, a járásban, a megyében, de még az országban is.

Minden sikkasztás elítélendő, de az mindenképpen súlyossá teszi a cselekedetet, ha mindezt egy templom építésére szánt gyűjtés során követik el.

Mint a következő oldalon bemutatott levélből is láthatjuk, eléggé könnyedén bántak a gyűjtőívekkel, pedig annak kezeléséről és felhasználásáról mindenkit megfelelően tájékoztattak. Sajnos az emberi gyarlóság és a pénz utáni vágy nem ismer határokat.

1934. május 30. szerda

Templomra gyűjtött pénzt sikkasztott egy óvónő Egyhónapi fogház

(A Magyarország tudósítójától.) A kistérségi járásbírószágon Varró Géza alelnök érdekes pert tárgyalt ma. Özv. Fiala Tihamérné okleveles óvónőt a Horthy-ligeti katolikus templomépítő bizottsága okirathamisítás és sikkasztás miatt feljelentette, mert az óvónő a templom céljaira gyűjtött pénzzel nem számolt el és a gyűjtőívet meghamisította. A vád szerint az óvónő a gyűjtőívről kivakarta a beírt összegeket és helyettük kisebb összegeket írt be.

Minthogy az adományozók lakóhelyét nem sikerült megállapítani, az okirathamisítás vádját az ügyészség elejtette, és csupán sikkasztás vétsége miatt kérte Fialáné megbüntetését. A mai tárgyaláson az óvónő azzal védekezett, hogy gyűjtés közben tetemes utazási költségei merültek fel, erre fogyott el az összeggyűjtött pénz.

A bíróság Fiala Tihamérné sikkasztás vétsége miatt egyhónapi fogházra ítélte. Súlyosbító körülménynek vette, hogy egy házi pénzeket sikkasztott el az óvónő. Az ügyész megnyugodott az ítéletben, az elítelt fellebbezett.

MAGYARORSZÁG c. újságból

Mi sem természetesebb, hogy erre még a korabeli sajtó is felfigyelt és „érdekes per”-ként kommentálta a hírt. Közölte a Magyarország című lap az ítéletet is, amely egy hónapos fogház volt. Ez ellen a vádlott fellebbezett. Bár a további tárgyalásról nem jelent meg hír, feltételezhető, hogy az ítélet maradt az eredeti és a bűnös leülte a rá kiszabott büntetést. Ezzel azonban nem zárult le teljesen az ügy, hiszen mindent tisztázni kellett a bírósági eljárás ellenére is. Meg kellett vizsgálni mindazokat a hiányosságokat, amelyek a két elkövetőhöz kötődtek.

Tekintetes Mispáni Hivatal!

A múlt évi július hó 1.-től, folyó év június hó 30.-ig m. kir. belügyminisztérium 159852/1933 sz. alatt, a Horthyliget-i rómv. kath. templom építési céljaira engedélyezett gyűjtés eredményéről a leendőlistával törté-
tettel felterjesztjük azxal, hogy a kibocsátott 500 gyűjtőív
közül a 144, 196 és 457 m. gyűjtőívek munka közben
úresen elkallódottak, a 141 számú a budapesti vegyes dan-
okárparancsnokságnak adatott, ahol azt Makány szén-
okos úr vette át és ott ismeretlen módon elkallódott.

A 196 és 457 p. gyűjtőívekre vonatkozólag beavatoljuk a
megbízott gyűjtők anyagi és büntetőjogi felelősséget vállaló
nyilatkozatát. A még hiányzó 66, 87-89, 102-104, 161 sz.
gyűjtőívek a letenyei főszolgabírói hivatal által kücs
örsebet ellen indított körigazgatási, a 262-271 sz.
gyűjtőívek pedig a kispesti kir. járásbírói írásnál öv
Fiala Pihaméne ellen folytatva tett, s ezidő-ig mint
felelősség alatt álló bűnügyben vannak lefoglalva.

A gyűjtőíveken szereplő és a csatolt részletes ki-
mutásban összegezett gyűjtés eredménye az eredetben
csatolt számlák és elismervények szerint teljes egészében
az engedélyben megjelölt templom építési céljaira hasz-
náltatott fel, melyek alapján törtélellett. Kérjük a fel-
mentvény megadását.

Horthyligeten 1934. augusztus hó

Teljes törtélellett

S. Nagy

világi elnök
Fóth Gyula
penztáros.

egyház elnök
Weisz László
igazgató atyák

Özv. Fiala Tihamérnével a bíróság, Szűcs Erzsébettel pedig az alispáni hivatal a templomépítő bizottsággal együtt foglalkozott. Ha a következő leveleket és jelentéseket áttanulmányozzuk, azonnal szembetűnik, milyen felelőtlenül kezelték azokat a gyűjtőíveket, amelyeket tulajdonképpen értékpapírként kellett volna kezelni még kitöltetlen állapotában is.

Alispán Úr!

A számadást az alanti észrevételek végett engedélyesnek adja vissza.

1.) Az előiratokból kiemelt és a számadás mellékelte 66, 87, 88, 89, 102, 103, 104 és 105 számú gyűjtőívekkel Szűcs Erzsébet gyűjtő összesen 161 P 20 f adományt gyűjtött.

2.) Tegyen igazoló jelentést arra nézve, hogy számadásban nevezett által gyűjtött?... címén bevételként mi alapon számolt?... P-t.²

3.) A 288 számú gyűjtőív a felterjesztett gyűjtőívek között fel nem található.

Engedélyes a hiányzó gyűjtőívvel gyűjtött összeget a számadásba pótlólag vegye fel és a gyűjtőívet mutassa be.

4.) Az elszámolás 1-8 bevételi tételei alatt feltüntetett bevételek főösszegét az ott feltüntetett 5174 P 177-tel szemben 5186 P 37 f-ben állapítottuk meg.

Engedélyes a különbözetként mutatkozó 12 P 20 f-t az egyház pénztárába pótlólag fizesse be és ennek megtörténtét jelentse.

5.) Engedélyes jelentése szerint a 262-271 számú gyűjtőívek az elszámoláskor azért nem voltak csatolhatók, mert azok az özv. Fiala Tihamérné ellen folyamatba tett és jelenleg fellebbezés alatt álló bűnügyben vannak lefoglalva.

Erre vonatkozólag jelentse be engedélyes azt, hogy a folyamatba tett bűnügy befejezést nyert-e és mutassa be az e tárgyban hozott ítéletet.

Budapest, 1935. február 27.

A gyűjtőívek elszámolásáról folyamatosan küldenek jelentést az alispáni hivatalnak. Részletezik minden egyes eltűnt ívnek a sorsát.

Tekintetes Alispáni Hivatal!

Folyó évi március hó 1-én 47685/934. kig szám alatt kelt nb. leiratára, melyben a horthyligeti róm. kath. templom építés céljaira engedélyezett gyűjtés elszámolásának kiegészítését kéri, mint a templom ügyeit vezető számvizsgáló bizottság, az alábbiakat bátorkodjuk előadni:

² A kézzel írott levél nagy része hiányos, így értelmetlen lenne a következő részből csak az olvasható szöveget leírnom! (B.E.)

Ad 1.) A 66. 87. 89. 102. 103. 104. és 161. számú gyűjtőíveket (Szűcs Erzsébettől), az őt igazoltató csendőrök elvették tőle, ő nem tudva a gyűjtésének pontos összegét, 200 P-öt küldött be. Mindaddig, amíg nem tudta meg a fenti gyűjtőívek végösszegét, nem kérte a többlet visszatérítését, a mikor azt megtudta, ezt követelte és a gyűjtés vezetősége azt, – 38.80 P-öt – a mellékelte („A” alatt) elismervény szerint visszatérített és így azt most, a gyűjtés végösszegéből is le kell vonni.

Ad 2.) A 141. számú gyűjtőívet a budapesti vegyes dandár-parancsnokságon, Makay százados vette át üresen, elismervény ellenében, a mely számadásban mellékelve volt, azonban az ív elvesztéséről újabb nyilatkozatot nem ad, így tehát kérjük, ha szükséges, hivatalból megkeresni, hogy az elvesztésről kellő igazolást adjon.

A 196. sz. gyűjtőívet Csomós György elvesztette. A gyűjtés vezetősége a "B" alatt mellékelte beadvánnyal kereste meg ez ügyben a Rákosszentmihály község elöljáróságát, az elöljáróság erre a „B2” alatt, a jegyzőkönyv szerinti 1.60 P. befizetésnek igazolását is, melyet Csomós György utólag befizetett.

A 457. számú gyűjtőív átvevőjét Kovács Ignácot, ki állandóan vidéken tartózkodik, nem sikerült megtalálni, hogy tőle kellő igazolást lehessen nyerni és így most kérjük a tek. alispáni hivatalt, hogy amennyiben feltétlenül szükségesnek látja, hivatalból kérni Kovács Ignác körözését.

Ad 3.) A 288. számú gyűjtőívet a gyűjtés vezetősége szerint a számadáshoz üresen mellékeltek és most már teljesen lehetetlen megállapítani, hogy hol veszett el.

Ad 4.) Az elszámolásban kimutatott és csak összeadási tévedés folytán mutatkozó 12 P. 20 fillérnyi összeget a gyűjtés vezetősége megtérítette és a befizetésről szóló elismervényt „E” alatt mellékeljük.

Ad 5.) A 262-271 számú gyűjtőívekkel gyűjtő özv. Fiala Tihamérné ellen az eljárás fellebbezése folytán még folyamatban van és egyelőre a gyűjtés vezetősége egy újságcikknel, melyet "C" alatt bátorkodunk mellékelni, több igazolást nem tudott beszerezni, mert az eljárás hivatalosan lett folyamatba téve ellene. Az ügy a kispesti kir. büntető járásbírósnál van.

A már előadottak alapján tehát, a gyűjtés eredménye a következőképpen módosult:

(Mivel itt javítások vannak a levélben, melyet nem tudni ki végzett, ezért ezt a részt eredetiben mutatom be.)

A horthyligeti róm. kath. templom építési költségei a m. kir. Belügyminiszter Nr. által 15982/1933. F. t. ügyszám alatt megadottak, — 1933 július 1.-től 1934 június hó 30.-ig — gyűjtés eredményeinek és felhasználásainak elszámolása.

A gyűjtés eredménye		A gyűjtött összegek felhasználása:	
Az összevoglalo' lapok szerint		1. Cement (Zila szerint)	156.- ✓
1 sz. lapon 1-64 soroz.-ig	754.71 ✓	2. " és arztalos árak	230.- ✓
2 " " 65-136 " "	749.64 P	3. Megerős (Y elium)	177.- ✓
3 " " 137-208 " "	685.06 ✓	4. Szanyablakok (arztalos)	100.- ✓
4 " " 209-280 " "	661.46 ✓	5. Tűzok (arztalos)	426.58 ✓
5 " " 281-352 " "	628.58 ✓	6. Bádages (anyagos munkasok)	810.- ✓
6 " " 353-425 " "	897.87 ✓	7. Kőműves munkasok (11 elium)	798.22 ✓
7 " " 426-496 " "	747.37 ✓	8. Faanyag (Zila szerint)	2088.12 ✓
8 " " 497-570 " "	705.52 ✓	9. Besz munkasok	407.08 ✓
	821.90 ✓	10. Betonszerelés (Sanyalosok)	354.15 ✓
	822.80 ✓	és arztalos felelős	5547.15 ✓
	823.30 ✓		
	824.30 ✓		
	825.30 ✓		
	826.30 ✓		
	827.30 ✓		
	828.30 ✓		
	829.30 ✓		
	830.30 ✓		
	831.30 ✓		
	832.30 ✓		
	833.30 ✓		
	834.30 ✓		
	835.30 ✓		
	836.30 ✓		
	837.30 ✓		
	838.30 ✓		
	839.30 ✓		
	840.30 ✓		
	841.30 ✓		
	842.30 ✓		
	843.30 ✓		
	844.30 ✓		
	845.30 ✓		
	846.30 ✓		
	847.30 ✓		
	848.30 ✓		
	849.30 ✓		
	850.30 ✓		
	851.30 ✓		
	852.30 ✓		
	853.30 ✓		
	854.30 ✓		
	855.30 ✓		
	856.30 ✓		
	857.30 ✓		
	858.30 ✓		
	859.30 ✓		
	860.30 ✓		
	861.30 ✓		
	862.30 ✓		
	863.30 ✓		
	864.30 ✓		
	865.30 ✓		
	866.30 ✓		
	867.30 ✓		
	868.30 ✓		
	869.30 ✓		
	870.30 ✓		
	871.30 ✓		
	872.30 ✓		
	873.30 ✓		
	874.30 ✓		
	875.30 ✓		
	876.30 ✓		
	877.30 ✓		
	878.30 ✓		
	879.30 ✓		
	880.30 ✓		
	881.30 ✓		
	882.30 ✓		
	883.30 ✓		
	884.30 ✓		
	885.30 ✓		
	886.30 ✓		
	887.30 ✓		
	888.30 ✓		
	889.30 ✓		
	890.30 ✓		
	891.30 ✓		
	892.30 ✓		
	893.30 ✓		
	894.30 ✓		
	895.30 ✓		
	896.30 ✓		
	897.30 ✓		
	898.30 ✓		
	899.30 ✓		
	900.30 ✓		
	901.30 ✓		
	902.30 ✓		
	903.30 ✓		
	904.30 ✓		
	905.30 ✓		
	906.30 ✓		
	907.30 ✓		
	908.30 ✓		
	909.30 ✓		
	910.30 ✓		
	911.30 ✓		
	912.30 ✓		
	913.30 ✓		
	914.30 ✓		
	915.30 ✓		
	916.30 ✓		
	917.30 ✓		
	918.30 ✓		
	919.30 ✓		
	920.30 ✓		
	921.30 ✓		
	922.30 ✓		
	923.30 ✓		
	924.30 ✓		
	925.30 ✓		
	926.30 ✓		
	927.30 ✓		
	928.30 ✓		
	929.30 ✓		
	930.30 ✓		
	931.30 ✓		
	932.30 ✓		
	933.30 ✓		
	934.30 ✓		
	935.30 ✓		
	936.30 ✓		
	937.30 ✓		
	938.30 ✓		
	939.30 ✓		
	940.30 ✓		
	941.30 ✓		
	942.30 ✓		
	943.30 ✓		
	944.30 ✓		
	945.30 ✓		
	946.30 ✓		
	947.30 ✓		
	948.30 ✓		
	949.30 ✓		
	950.30 ✓		
	951.30 ✓		
	952.30 ✓		
	953.30 ✓		
	954.30 ✓		
	955.30 ✓		
	956.30 ✓		
	957.30 ✓		
	958.30 ✓		
	959.30 ✓		
	960.30 ✓		
	961.30 ✓		
	962.30 ✓		
	963.30 ✓		
	964.30 ✓		
	965.30 ✓		
	966.30 ✓		
	967.30 ✓		
	968.30 ✓		
	969.30 ✓		
	970.30 ✓		
	971.30 ✓		
	972.30 ✓		
	973.30 ✓		
	974.30 ✓		
	975.30 ✓		
	976.30 ✓		
	977.30 ✓		
	978.30 ✓		
	979.30 ✓		
	980.30 ✓		
	981.30 ✓		
	982.30 ✓		
	983.30 ✓		
	984.30 ✓		
	985.30 ✓		
	986.30 ✓		
	987.30 ✓		
	988.30 ✓		
	989.30 ✓		
	990.30 ✓		
	991.30 ✓		
	992.30 ✓		
	993.30 ✓		
	994.30 ✓		
	995.30 ✓		
	996.30 ✓		
	997.30 ✓		
	998.30 ✓		
	999.30 ✓		
	1000.30 ✓		

A javításokkal teletűzdelt elszámolási jelentés

A fenti adatok és igazolások felsorolása után, tisztelettel kérjük a tek. alispáni hivatalt, hogy azokat elfogani szíveskedje és a számadás jóváhagyásával, a horthyligeti róm. kath. templom építő bizottságának, mint a gyűjtés vezetőségének, ez ügyben a felmentvény megadását is kegyeskedje.

Horthyligeten, 1935. július hó

Teljes tisztelettel:

Kusó József, Marody László mint kiküldött számvizsgáló bizottság.

A levélben mellékletek is vannak, amelyek próbálják tisztázni a tévedéseket, hibákat.

„E” melléklet

Ellenelismervény

12 P 20 fillér azaz Tizenkettő pengő 20 fillér összeget alulírott a horthy ligeti templomépítési alaphoz az országos gyűjtős elszámolásának összeadási különbözete nyomán befizettem - elismerem.

Budapest, 1935. április hó 1-én

Dr. Rogyák világi elnök

„A” melléklet

Horthy ligeti Római Kath. Templomépítő bizottságnak

Horthy-Liget

Tisztelettel igazolom, hogy miután nem voltam bizonyos a tőlem elvett 8 drb gyűjtőíven gyűjtött összeg végösszegével, a végelszámolásig befizettem 200 azaz kettőszáz pengőt.

Miután a 8 drb íven összesen 161 P 20 fillér lett összegyűjtve, a különbözetet - 38 P 80 fillért - a Horthy-ligeti Róm. Kath. Templomépítő bizottságtól visszakaptam, mit készséggel igazolok és elismerek.

Horthy-Liget, 1935. május hó 16-án.

Szűcs Erzsébet.

Mindkét ügy feladta a leckét a vizsgálódó személyeknek. Minden fillérre szükség volt, de feleslegesen nem akartak vádaskodni, ugyanakkor tisztázni szerették volna a kialakult helyzetet.

Alispán Úr!

A Horthy-ligeti r. kath. templomépítő bizottság adománygyűjtési elszámolását leszignálva, a bemutatott gyűjtőívekkel összegyűjtött összeget 5349 P 17 f-ben állapítottam meg. Minthogy engedélyes ezen összeg felhasználását kellően igazolta, erre nézve a felmentvényt a szokásos óvások fenntartása mellett és az alábbiak figyelembe vételével megadom.

Engedélyes 47.685/1934. kig. sz. alatt az elveszett 141 és 457 számú gyűjtőívekre vonatkozólag hatóság előtt felvett jegyzőkönyvek bemutatására hivatott fel, azonban a jegyzőkönyveket nem mutatta be, mert állítása szerint a 141 számú gyűjtőív elvesztésére vonatkozólag v. Makay százados nyilatkozatot adni nem hajlandó, Kovács Ignác pedig, akinek a kezén a 457 számú gyűjtőív elveszett, ismeretlen helyen tartózkodik. Engedélyes az elszámolás felterjesztése során a szükséges igazolásoknak hivatalból való beszerzésére tett előterjesztést. Tekintettel arra, hogy a jegyzőkönyveket nem a felülvizsgálatra illetékes hatóság, hanem az engedélyes köteles beszerezni, ezért felhívom engedélyest, hogy a 141 számú gyűjtőív elvesztésének igazolását v. Makay százados parancsnoksága útján kísérelje meg, továbbá Kovács Ignác állandó lakóhelyét igyekezzék megállapítani és a lakóhelyére nézve illetékes közigazgatási hatóságtól a szükséges jegyzőkönyvet szerezze be.

A jegyzőkönyvek beszerzésére 60 napi határidőt engedélyezek és a jegyzőkönyvek bemutatásáig a 141 és 457 számú gyűjtőívekre nézve a felmentvény megadását függőben tartom.

Továbbá, hogy engedélyes a 262-271 sorszámu gyűjtőíveket sem csatolta az elszámoláshoz, mert azok özv. Fiala Tihamérné gyűjtő ellen folyamatba tett bűnügy irataihoz csatoltattak. Erre nézve felhívom az engedélyest, hogy a bűnügy befejezte után a gyűjtőíveket szerezze meg és azokat a gyűjtött összegekről elkészítendő elszámolással együtt megvizsgálás végett terjessze fel főszolgabíró úr útján hozzám. Ennek megtörténteig a 262-271 számú gyűjtőívekre nézve a felmentvény megadását is függőben tartom.

Budapest, 1935. október 8.

Kezd a bonyolult ügy világossá válni. A szabálytalanságok és figyelmetlenség most kerül a felszínre. A tévedéseket korrigálják, hogy végre meg lehessen tudni, hogy tulajdonképpen mennyi pénzt sikerült adakozásból összegyűjteni a templom felépítésére. A vizsgálódás ellenére ezek után se tudtak mindent felderíteni.

A ráckevei járás főszolgabírájától.

5529/1935. kig.

Hiv. rend. sz: 25.725/1935. kig.

Tárgy A Horthyligeti rom. katolikus templomépítő bizottság elszámolása.

Méltóságos Alispán Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy a Horthyligeti római katolikus templomépítő bizottságot Méltóságod rendeletében előírt elszámolási hiányok eloszlására több ízben felhívtam, a bizottság azonban a hiányokat mindeddig nem szüntette meg.

Ráckeve, 1936. évi január hó 6-án.

Többször is felszólítják a templomépítő bizottságot, hogy az elszámolásukat terjesszék be a hivatalhoz. A sok-sok vita és probléma során belső viszály alakul ki. A veszekedések és vádaskodások felőrlik a szép és szent céllal megalakult csoportot. A felelős keresése odáig fajul, hogy végül feloszlik a bizottság. Ez viszont nem megoldás arra, hogy a végleges elszámolás megtörténjen.

ad. 5472/1936. sz.

Nagyságos Főszolgabíró Úrnak,

Ráckeve

Az eredetben kiadott 5529/1935. kig. sz. rendeletre jelentem, hogy a helyesbített elszámolást a horthyligeti r. kath. templomépítő bizottságtól megkapni nem tudom. A horthyligeti templomépítő bizottság időközben fel lett oszlatva, a bizottság tagjai között a gyűlölködések és a veszekedések dúlnak, egymás ellen büntető feljelentéseket tettek és maga az egyházi főhatóság is vizsgálatot vezetett a számadók ellen. Amióta az egyesületet feloszlatták, a további elszámolás, illetve a

hiányok pótlásáról gondoskodni nem akartak, a kiadott számadásokat annakidején pótlás céljából átvették és ismételt sürgetésemre sem hozták be, hogy azokat felülbírálás céljából felterjeszthessem. A számadásokat Várhelyi (Weiser) László máv. segédtiszt horthyligeti lakos készítette, mint a templomépítő bizottság tagja ő hozzá küldöttem ki az iratokat pótlás céljából, aki volt bizottsági tag társaival ma a legnagyobb ellenséges viszonyban van, a számadás anyagát a vizsgálatok lefolytatása céljából átadta és most Alispán Úr által kiadott többszöri sürgetés dacára ezen számadás ügyben nem intézkedik.

Az összes iratok betérjesztése mellett kérek e tárgyban további utasítást.

Tököl, 1936. évi április hó 3.

vezetőjegyző.

Sürgetés érkezik az elszámolás miatt a templomépítő bizottsághoz. Csakhogy azok már beszélő viszonyban sincsenek egymással. Így viszont nagyon nehéz pénzügyi dolgokban intézkedni.

PPSK vármegye alispánja:

Tárgy: A Horthyliget-i kath. templom építő bizottság elszámolása.

A ráckevei járás főszolgabírájának.

Utasítsa a bizottságot, hogy elszámolását most már 30 napon belül terjessze fel főszolgabíró úr útján mert ellen esetben a büntető eljárást folyamatba teszem a bizottság ellen.

Bp. 936. IV. 20.

Az ügy szerteágazó, hiszen a gyűjtést végzők, valamint a templomépítő bizottság is szinte elérhetetlen. Míg az előzőeknek még a lakcímük is sokszor ismeretlen, vagy nem találják otthon őket, addig a bizottság tagjai egymásra mutogatnak.

PPSK vármegye Tekintetes Alispáni Hivatalának

Budapest

A Horthyligeti r. kath. templom építési céljaira engedélyezett gyűjtés elszámolása tárgyában kiadott ad II.25725/1935. kig. sz. rendeletre az elveszett 141 számú gyűjtőívre vonatkozólag tisztelettel becsatolom Makay István őrnagy nyilatkozatát. a 457 sz. gyűjtőívre nézve Kovács Ignác gyűjtő lakhelyét mindeztideig megállapítani nem sikerült, de továbbra is kutatjuk és feltalálás esetén arra vonatkozólag is eleget teszek a rendelkezésnek.

A 262-271 számú gyűjtőívek kiadása iránt a kir. kispesti járásbírósgot megkerestem, ahonnan azok még nem érkeztek meg, megküldésük után azokat is fel fogom terjeszteni.

Egyben tisztelettel bejelentem, hogy a Horthyligeti rom. kath. templom építő bizottság feladatának elvégzése után megszűnt, minek folytán az ügyek további intézése az egyházi hatóságra hárult s így a rendeletnek téves helyre küldése, a volt bizottság tagjaival és gyűjtőkkel a különböző lakóhelyek miatt fennálló érintkezési nehézségek késleltették az ügy elintézését.

Tököl, 1936. május hó 28-án

Teljes tisztelettel

Szabó Ferenc pápai kamarás-esperes plébános
(1 drb nyilatkozat csatolva!)

Alulírott igazolom, hogy a Horthy ligeti r. kath. templom építő bizottság 141. számú üres gyűjtőíve a 1. honv. vdd. parancsnokságnak körözés végett átadatott és a körözés alatt elkallódott. —

Budapest 1933. május 23-án

Makay István őrnagy

A mellékelt nyilatkozat szövege:

„Alulírott igazolom, hogy a Horthy ligeti r. k. templom építő bizottság 141. számú üres gyűjtőíve a 1. honv. vdd. parancsnokságnak körözés végett átadatott és a körözés alatt elkallódott.

Budapest, 1933. május 23-án

Makay István őrnagy”

Mit várjunk el civil egyénektől, ha egy vizsgálatot folytató szervnél „elkallódik” egy nagyon fontos s éppen a vizsgálat tárgyát képező irat? Mit várjunk bizonytalan egzisztenciájú emberektől, ha a rendet és törvényességet felügyelők ilyen felelőtlenül végzik munkájukat?

A feloszlott templomépítő bizottság egyházi elnöke, Tököl község plébánosa, Szabó Ferenc pápai kamarás veszi kézbe az ügyet és próbálja rendbe tenni a dolgokat.

PPSK Vármegye Tekintetes Alispáni Hivatalának Budapest

Hivatkozással a Horthyligeti templomépítés céljaira engedélyezett gyűjtés elszámolása tárgyában folyó év május hó 28-án kelt bejelentésemre, a kispesti kir. járásbírósg által megküldött 262-271 számú gyűjtőíveket tisztelettel be-terjesztem.

Egyben tisztelettel bejelentem, hogy a kispesti kir. járásbírósg által elítelt és a gyűjtés összegének megfizetésére kötelezett özv Fialánétól a gyűjtött összeget nevezett vagyontalansága miatt ezideig behajtani nem sikerült.

Tököl, 1936. évi június hó 30-án

Teljes tisztelettel:

Szabó Ferenc pápai kamarás-esperes plébános

A templomépítő bizottság tagjai közt létrejött ellenségeskedés és vádaskodás addig fajult, hogy egymást kezdték el feljelentgetni sikkasztás gyanújával. Ez néhány évig folyamatos volt, így nem unatkozott se a rendőrség, se az ügyészség. A barátságok viszont megszakadtak.

Várhelyi Lászlót vádolják elsőként a sikkasztással, melyre többek között az akkori iskolaigazgatót Cseh Tivadart hívják tanúnak, aki szintén pénzt gyűjtött a templom felépítésére.

A pestvidéki kir. ügyészségtől PPSK vármegye Alispánjának

Budapest.

Sikkasztás bűntettével gyanúsított Várhelyi László és társa elleni bűnügyben megkeresem

I.) Dunaharaszti község elöljáróságát, hogy

1.) Cseh Tivadar állami elemi iskolai igazgató Dunaharaszti lakost tanúként hallgassa ki arra, hogy Horthy ligeti r. kath. templom céljaira mennyi összeget gyűjtött és gyűjtött összeget kinek és mikor adta át?

azután az iratok a

II.) m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságához küldendők azzal a megkereséssel, hogy hallgassa ki

1. Bauman Istvánné budapesti (VI. Munkácsi u. 35.) lakost arra, hogy a fenti templom építési pénzéből kitől kapott 150 pengőt kölcsön, milyen kamatra és a kölcsönt mikor és kinek kezéhez fizette vissza,

azután az iratok a

III.) ráckevei járás főszolgabírájához küldendők azzal a megkereséssel, hogy hallgassa ki:

1. Tóth Kálmán gyanúsítottat arra, hogy

a Horthy ligeti népkör által a kölcsöne utolsó részleteként 1934. évben kifizetett 50 pengőt ki és mikor vette át s miért nem szerepel ez az összeg a számadások bevételi rovatában,

hogy a templom alapkövetelési ünnepsége alkalmával befolyt 456 pengő 64 fillért ki vette át és miért nem szerepel ez az összeg a számadások bevételi rovatában.

2. Várhelyi László gyanúsítottat arra, hogy Bakody főtisztelendő úrtól adomány vagy gyűjtési összeg címén mennyi pénzt vett át és miért nem szerepelnek ezek az összegek és az eddigiiek szerint beismert 22 pengő a számadások bevételi rovatában,

hogy miért állított be az anyag számadásba 1932. november hó 2-ával cementre 882 pengő 20 fillért, holott erre a célra csak 332 pengő 20 fillért fordított a többi 550 pengőt dr. Rogyák Ernő közvetlenül utalta át,

hogy miért állított be az Országos gyűjtés eredményeként 3327 pengő 50 fillért a számadásokba, holott Pestmegye alispánjának 47585/1934. kig. számú átirata szerint ez az összeg 5186 pengőt tesz ki, mi történt a különbözet-tel?

hogy a Pestvármegyei gyűjtésnek mi volt az eredménye, s miért nincsenek a számadásokba felvéve

a III.) alattiakra Tóth Kálmán gyanúsított is kihallgatandó.

Megkeresem végül Pest Pilis Solt Kiskun vármegye alispánját a 47685/1934. kig. számú iratoknak

és a "Horthy ligeti templomépítő bizottság" részére engedélyezett vármegyei gyűjtés,

és Országos gyűjtés elszámolási iratainak a megküldése iránt.

Budapest, 1936. évi július hó 25 napján.

Sárospataky kir. főügyész, a pestvidéki kir. ügyészség elnöke.

Az ügyészség leveléből kitűnik, milyen pénzügyi visszaélésekkel vádolják Várhelyi László ügyvezető alelnököt.

A gyűjtőívek beküldése folyamatos, de mivel sorszámmal lettek ellátva, így azonnal feltűnik ha hiányzik belőle.

Szám: 34711/1936. kig.

A ráckevei járás főszolgabírájának.

A pótlólag beérkezett 262-271 számú gyűjtőíveket átvizsgálva azok végösszegét 44 P 34 f-ben állapítottam meg. hívja fel engedélyest arra, hogy ezen összeget a gyűjtőtől 60 napon belül hajtsa be, azt az engedélyezett célra használja fel és ennek megtörténtét igazolja.

Ezen gyűjtéssel kapcsolatban a 457 számú gyűjtőív még nem érkezett be és ezért engedélyest annak beterjesztésére ismételtén hívja fel.

Budapest, 1936. évi szeptember 26.

Alispán helyett Ney vm. főjegyző

A hiányzó gyűjtőívek lassítják, sőt megakadályozzák a pontos elszámolást. A bűnügy bírósági tárgyalása még tart, így a bűnjenként lefoglalt ív se került még vissza az illetékesekhez.

Alispán úr!

A Horthy ligeti r. kath. templom építési célokra engedélyezett gyűjtési elszámolása kapcsán felmerült észrevételek közül a 457, továbbá a 262-271 gyűjtőívekkel elszámolás még nem történt meg. Minthogy a 457 sz. gyűjtőív Kardos Ignácnak lett átadva, aki ismeretlen helyen tartózkodik, felhívom a község elöljáróságát, hogy nevezett felkutatása iránt intézkedjék és tőle a szükséges jegyzőkönyveket szerezzék be.

Méltóságos A l i s p á n U r !

Tököl község előljáróságához intézett 8407/1938 kig. számú rendeletre - Tököl község 1014/1938 sz. felhívása folytán - tisztelettel a következőket jelentem:

Várhelyi /:azelőtt vagy Vajzer vagy Weiser:/ László és Tóth Kálmán Horthyligeti lakosok ellen a pestvidéki kir. törvényszéknél tett feljelentés ügyében a pestvidéki kir. Ügyészség - mint-hogy bejelentett tanuink a lényeges kérdésekre kihallgatva nem lettek, másrészt az elhangzott tanuvallomások a valóságot nem fedték - 27412/1936 k.ú. szám - IV. 10253/1935 szám alatt megszüntető határozatot hozott.-

Beadott vizsgálati indítványunkat pedig a pestvidéki kir. törvényszék Vizsgálóbírája Vm. I. 13283/1936 szám alatt n e m bűncselekmény hiánya miatt, hanem azért utasította el, mert á l l í t ó l a g magánvádemelésre jogosítottak nem vagyunk.-

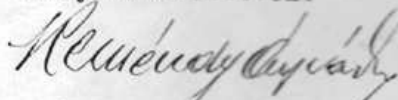
Tisztelettel jelentem, hogy az ügy ujrafelvétele folyamatban van s ez alkalommal összes e r e d e t i bizonyítékainkat, valamint a tanuknak újbóli, a feljelentésünkben is előterjesztett t é n y e k r e való kihallgatását fogjuk előterjeszteni.-

Véül tisztelettel jelentem, hogy ezen ügyben bármikor úgy Méltóságodnak, mint a magyar királyi Belügyminiszter Ur Önagyméltóságának b i z o n y í t é k a i m - mal rendelkezésre állak.-

Méltóságos Alispán Urnak

Horthyligeten, 1938. évi március hó 14-én.

mély tisztelettel:

magántisztviselő.

Horthyligeti r.kath. Templom-építő
Bizottság pénztári ellenőre.-

Az utolsó kísérlet Kemény Árpád részéről

A 262-271 sz. gyűjtőívvel való elszámolás pedig csak akkor nyer befejezést, ha özv. Fiala Tihamérné gyűjtő ellen a folyamatba tett bűnügy befejezést nyer.

Bpest, 1936. okt. 6.

Özvegy Fiala Tihamérné büntetőügye még folyamatban van, így a részére átadott gyűjtőíveket még mindig nem tudják a megfelelő helyre továbbítani.

4976/1936. sz.

Nagyságos Főszolgabíró Úrnak

Ráckeve

A horthyligeti r. kath. templomépítő bizottság elszámolása tárgyában kiadott 3784/1936. kig. sz. és 5190/1936. kig. sz. rendeletekre jelentem, hogy a templomépítő bizottság Alispán Úr által 34711/1936. kig. sz. és 29022/1936. kig. sz. rendeletben foglaltaknak mindezideig eleget nem tett. Az engedélyeseket a rendeletben foglaltak pótlására írásban felhívtam, azonban az engedélyesek azt adják elő, hogy a 262-271 sz. gyűjtőívekkel begyűjtött 44 P. 34 f. a gyűjtőtől annak vagyontalansága miatt behajtani nem lehet. A 457 sorsz. gyűjtőív nem Kardos, hanem Kovács Ignácznak lett átadva, nevezett azonban a gyűjtőívvel leszámoltatni nem tudják, mert megszőkött és bár a főkapitányság útján is köröztették, tartózkodási helyét megállapítani nem tudták.

Tököl, 1936. évi december hó 7.

vezetőjegyző.

Teljes káosz van már a templomépítő bizottság gyűjtőíveinek hiánya és hiányosságai miatt. a hivatalok mindent megtesznek, hogy valamilyen formában történjék meg végre az elszámolás, hiszen magánemberek pénzéről van szó, akik egy szent cél érdekében kisebb-nagyobb összegeket ajánlottak fel. Nagyon kellemetlen ez az egyháznak, de a községnek is. Éppen ezért mindent megtesznek az ügy tisztázása érdekében.

Alispán Úr!

Tököl község előjáróságának jelentését a községi egyházi hatósággal közölni javasoljuk, hogy 44 P 34 f-t saját hatáskörében hajtsa be.

Miszerint a z iratokból megállapítható a "Horthy ligeti r. kath. templom építő bizottság" az elszámolásra nézve a felmentvényt az ad II. 25725/935. kig. sz. alatt megkapta és a feladatának elvégzése után megszünt, s így a be nem hajtható, valamint elsikkasztott összegeknek behajtása alispáni hatáskörbe nem tartozik.

Bpest. 1936. XII./11.

Végül mégiscsak sikerül valamilyen elszámolásfélét produkálni, amely mutatja azt a pénzősz-

szeget, amelyet az országos gyűjtés során az ívekre felvezettek.

A Horthy Ligeti római katolikus templom építő bizottság gyűjtőíveinek elszámolása a BM. 159.852/1933. engedély szerint:

1. 749.61

2. 685.06

3. 661.46

4. 628.55

5. 897.87

6. 705.52

7. 821.90

8. 31.3

Folyamatosan kéri a vármegye alispánja Tököl község vezetőjegyzőjétől, hogy a templomépítő bizottság elszámolását küldje el részére. Válaszlevelében legtöbbször az alábbi mondat szerepel: „...a horthyligeti templomépítő bizottsággal szemben kiadott minden sürgetésem, sőt szóbeli felhívásom is meddő maradt úgy, hogy a község ezirányban további intézkedést tenni nem tud...” Ezek a levelek folyamatosan íródnak 1935-től s még 1941-ben is hasonló a tartalma.

Közben folyamatos a templomépítő bizottság tagjainak vádaskodása. A bíróság döntése ellen Kemény Árpád folyamatosan fellebbezéssel él. Ennek csak a halála vetett véget.

Szám: 7248/1942

Tárgy: Kemény Árpád panasza horthyligeti adománygyűjtéssel kapcsolatban.

Méltóságos Alispán Úr!

Jelentem, hogy a szóban forgó ügyben a Pest-vidéki Kir. Törvényszék vizsgálóbírája 13.283/1936 számú végzésével a vádat ejtette, illetve visszavonta. A vizsgálatot lefolytató csendőrségi nyomozat sem talált olyan körülményt vagy bizonyítékot, amelynek alapján bűncselekményt tudott volna megállapítani, s a feljelentést bosszú művének véleményezte.

A panasztevő Kemény Árpád időközben elhalt, így őt se lehet az ügyre nézve kihallgatni, miért is javaslom a még húzódó közigazgatási eljárás beszüntetését.

Ráckeve, 1943. október 27-én

Sajnálatos, hogy egy ilyen szép ügynek perekkel kellett véget érnie. A cél megvalósult, de az emberi gyengeség, a pénz és a vagyon utáni vágy, a felelőtlen iratkezelés és még nagyon sok személyi hiba okozta ezeket a negatív eseményeket. A cél megvalósult, így hát örülünk, hogy az összefogás a templom épületének szépségében mutatkozik meg.

GLORIA IN EXCELSIS DEO!

KATOLIKUS TEMPLOM

Horthyliget katolikus közössége felépítette templomát, hogy vallását itt gyakorolhasa. Bár az építés maga sok problémával és gonddal járt, végül a felszentelés is megtörtént. 1933. november 12-én Shvoy Lajos megyéspüspök végezte a szertartást az összegyűlt hívősereg előtt. A zsúfolásig megtelt templomban együtt ünnepeltek hívők és nem hívők, katolikusok és reformátusok, hiszen a közös adakozás eredményeként épülhetett fel Isten háza.

Jézus Szíve templom a felszentelése után

Shvoy Lajos székesfehérvári püspök így ír visszaemlékezésében:

„Szigethalom, Szigetszentmiklós testvér-filiája. Mindkettő Tökölnek volt a filiája. Nyugalmasított vasutasok, postások nyaralótelepe, később lakótelepe. Egy időben kezdték a mozgolódást, Szigethalom talán előbb is kezdte, mint amaz. Rendesebben dolgoztak, és egy gyönyörű helyen felépítették saját erejükből csinos kis templomukat. Füstös Antal volt az egyházközség egyik lelkes, alkotó plébánosa, aki sok szépet vitt be a templomba. Felépítője Szabó Ferenc tököli esperesplébános volt, Füstös már csak a belső kiképzését fejezte be. A plébánia ügye sokáig

húzódott, amíg azután Sugár Mihály dr. megvett egy házat, ahol kényelmesen elfér a plébánia. A valamikor Horthy-liget, majd Szilágyi-telep nevű község most mint Szigethalom szerepel.”

A templom Jézus Szentséges Szíve tiszteletére lett felszentelve. Jézus Szívének szenvedéseit és legendáját csak akkor érthetjük meg igazán, ha megismerjük annak a személynek az életét, aki ennek tiszteletét sugározta a hívők felé.

Oltár a felszentelés után

Alacoque Margit-Mária 1647. július 22-én született a franciaországi Lauthecourtban. Családja paraszti származású, de apja felküzdötte magát a királyi jegyzőségig. Margit még csak nyolc éves volt, mikor édesapja meghalt, s rendezetlen anyagi körülményeik miatt nem maradhatott keresztanyjánál Madame de Fautrières-nél a Corchval-i kastélyban. A Charolles-i klarisszák kollégiumába adták, itt kezdhette meg tanulmányait és itt is lett elsőáldozó. Tíz éves korában súlyos betegség vette le lábáról. A gyermekbénulás abban az időben nagyon sok gyermeket támadott meg, s ennek nyomait életük végéig magukkal hordták. Éppen ezért volt csodálatos Margit váratlan és gyors gyógyulása.

A négy évig tartó betegség lelkiekben megváltoztatta, és egyre jobban hajlott a vallás felé. A nagy jámborságra és az elmélyült imára való hajlam mindjobban elhatalmasodott rajta. Embertelenül kemény vezeklést folytatott.

Az oltár 2011-ben

Imái közben kinyilatkoztatást kapott Krisztus szenvedéseiről. Ebben az időben kapta az első kinyilatkoztatásokat Jézus Szentséges Szívéről. E látomások sorozatában megismerhette Jézus Szívének szenvedéseit. Ezeket maga is próbálta átvállalni, s a folyamatos és kíméletlen próbatételek során egyre jobban átélte ezeket. A sorozatos kinyilatkoztatások és látomások egyre világosabb és meggyőzőbb tartalmat nyertek. Célja az volt, hogy mindenkivel megismertesse Jézus Szent Szívének titkait. Igyekezete nem volt hiábavaló.

Szentségimádáshoz feldíszített oltár

Jézus Szívének tisztelete templomunkban elsődleges. Ez megmutatkozik már az oltárnál is, hiszen az oltárképen Jézus látható, amint bal kezével a szívére mutat. Ez az oltárkép le lett cserélve s ma egy egészalakos szobor van a helyén.

A templom hajójában, a falakon Krisztus szenvedéseinek stációi, – állomásai – láthatók félköríves keretben elhelyezett domborműveken. Húsvét előtti nagypénteken járják végig a hívők imádsággal ezeket a stációkat. Imádságukkal és a

Stációk

domborműveken látható jelenetek felidézésével végigkísérik Jézus Krisztus szenvedéseit.

A szószék díszítése is figyelemre méltó. Oldalán Jézus egy báránnyal, s két oldalán a négy evangélista látható. A domborművek fából lettek kifaragva. Készítőjük Weisz István, szigethalmi szobrászművész. Ezzel tulajdonképpen meg lett határozva a szószék funkciója, hiszen innen lett felolvasva ünnepnapokon az evangélium és innen szólt a hívőkhöz a plébános is a híveihez.

A szószék

A templom bútortárához tartozik a kereszteleési szentség felvételekor használt keresztkút. Az újszülötteket – de néha már nagyobb gyerekeket is – ezen a helyen keresztelik meg. Itt válik tulajdonképpen kereszténnyé a gyermek, a keresztvíz által, a szülők és keresztszülők jelenlétében. Kivitele egyszerű, tulajdonképpen egy nagy kehelyhez hasonlít, ezzel is jelzi, hogy valamilyen különleges szertartás része.

A keresztkút mellett áll Keresztelő Szent János szobra. Jelentősége abban van, hogy ő keresztelte meg Jézust is. Ezáltal az őt ábrázoló szobor a keresztkútnál végzett szertartás részévé válik, hiszen jelképesen ő maga is jelen van a kereszteleési szentség felvételekor. Ezek is Weisz István szobrászművész alkotásai.

Keresztkút és Keresztelő Szent János szobra

Az oltár előtt mutatják be a szentmisét. Tulajdonképpen a hívőkkel együtt, egy irányban történt az imádkozás még az én gyermekkoromban. Akkor még latinul kellett imádkoznunk és latinul történt az áldozatbemutatás is, vagyis a mise minden része. A legújabb rendelet szerint a misézés a templomban lévő hívőkkel szemben történik és magyarul hangzik el minden ima. Így a jelenlévők is figyelemmel kísérhetik a liturgia minden mozzanatát, s így ők maguk is részesei lehetnek a szentmisének.

Üvegablakok az oltár mellett

Az oltár két oldalán az ólomberakásos üvegablakok is adományból lettek elhelyezve. Mint tudjuk, a templom minden téglája, berendezése a helyiek, a környékeliek és az országos adománygyűjtésnek következtében szinte az egész ország területén élők kis pénzeiből lett előteremtve. Voltak kisebb és nagyobb mértékű adakozások. Kelltek is minden aprópénz, hiszen a templom felépítésekor nem volt még harang, sőt még padok se, ahol helyet foglalhattak volna a szentmisén résztvevő hívők.

Az adakozás egyik jele éppen az oltár melletti üvegablakon lett megörökítve. Reischer Gusztáv emlékére Irén leánya adományából készült el a bal oldali ablak, melyre az alábbi szöveg került:

NEHA! REISCHER GUSZTÁV EMLÉKÉRE
ADOM. LEÁNYA IRÉN 1933

A jobb oldali ablakon pedig ez a fohász olvasható:

PADUAI SZENT ANTAL
KÖNYÖRÖG: EREJTÜNK!

Egy templom szerves része mindenkor a harang. Harangszó hívja a szentmisére, az istentiszteletekre az embereket, harangszó búcsúztatja a halottakat, de a harangszóval üdvözlük a messziről érkezett előljárókat. A harang szava mindenkor ünnepélyesebbé és misztikussá teszi a történeteket. A harang szavára mindenki odafigyel, függetlenül attól, melyik hitet vallja. A harang nélkülözhetetlen a vallás gyakorlásához, a hit megvallásához. A harang immár mindennapi életünk részévé vált.

A templom felépítésekor és felszentelésekor még nem volt harangja az egyházközségnek. Ezért levélben fordul a Templomépítő Bizottság Pestvármegye alispánjához, melyben többek között ezt írják:

„Itt áll templomunk készen, felszentelve, híveinkre várva, de íme a festetlen falak, melyek nem méltóak Isten dicsőségére, ebben a rideg, sivár állapotukban folyton emlékezetünkbe idézik, hogy milyen szegények vagyunk. A Kórusról hiányzik az orgona, amely a zene hullámain ég felé zengje Isten dicséretét és szárnyakat adjon imádságunknak. Templomunk tornyából hiányzik a harang, amelynek kondulása áhitatra buzdítja a híveket és eljövendő nemzedékeknek is hirdesse azt, hogy Horthy-Liget szegény sorsú lakossága 1933. nehéz esztendejében minő önfeláldozással teljesítette nemeslelkű kötelességét.”

Nagyon furcsa lett volna, ha a templomunk harang nélkül marad. Végül erre is a hívők adakozásából jött össze a pénz. Így sikerült három harangot öntetni, melyeknek megáldását 1934 júniusában dr. Potyondi Imre kanonok, szemináriumi rektor végezte. Mint minden harangra, ezekre is felkerültek a tájékoztató adatok. A nagyharangon a következő olvasható:

Jézus szentséges szíve Isten dicsőségére
Jézus szentséges szíve tiszteletére öntették:
a Horthyligeti hívek, az Úrnak 1934-ik évében
Öntötte Szlezák László Budapest

A templom belseje

A kisharangra ez a szöveg került:

Isten dicsőségére,

*Szent Imre herceg tiszteletére öntették a
Horthyligeti hívek az Úrnak 1934-ik évében.
Öntötte Szlezák László harangöntő Budapest.*

A harmadik harang, a lélekharang. Amikor ez egyedül szólal meg, akkor azt tudatja velünk, hogy egy hívő lélek eltávozott közülünk. Ezen a következő szöveget olvashatjuk:

Szent Anna könyörögj érteünk!

*Isten dicsőségére szent Anna tiszteletére
és boldogult nejének emlékére*

*a Horthyligeti római katolikus templomnak
ajándékozta Szlezák László harangöntő
Magyarország aranykoszorús harangöntő mestere
Budapest az Úrnak 1934-ik évében*

Jóleső érzés olvasni a lélekharangra került szöveget. Ugyanis ezt maga a harangöntő mester ajándékozta Horthyliget hívőinek. Nagylelkű és értékes ajándék. Köszönet érte ennyi év távlatából is.

Nem szabad elfeledkeznünk azokról a kis szobrokról se, amelyek a templomban láthatók. Mindegyiknek van üzenete számunkra. Mivel templomunk a Jézus Szíve tiszteletére lett felszentelve, ezért talán érthető és természetes, hogy édesanyjának is emlék lett állítva. Boldogságos Szűz Mária Szeplőtelen Szíve a teljes ártatlanság, és a megtestesült ige, a megváltott ember iránti anyai szeretetet jelképezi. Tiszteletének alapja a szeplőtelen fogantatás és az istenanyaság.

Előkelő helyet foglalnak el az Árpád-házi szentek a magyarok hitvilágában. Szent Erzsébet, Szent László és Szent István is helyet kapott templomainkban.

Szűz Mária és Szent Erzsébet

Árpád-házi Szent Erzsébetnek nagyon nagy kultusza van hazánkban, mert ő a szegények támogatója, gondviselője. Vagyonát a nyomorúságban élőknek osztotta szét s ezt nem vették jó néven rokonai. A mindenkor rózsákkal ábrázolt Szent Erzsébet élete példaként szolgálhatna azoknak, akik vagyonuk felhalmozását csak saját céljaikra használják s nem juttatnak belőle az elesetteknek.

A szigethalmi Jézus Szíve templom hirdeti a hívők és nem hívők összefogását, hiszen felépítése, majd felújítása is közadakozásból történt.

Áldjon meg érte mindenkit a Jóisten!

HITÉLET

Hit, erkölcs, család. A magyar embereket ez a három szó vezérli és segíti élete során. Miért is? Hit nélkül nehezen lehetett volna túlélni azt a sok szörnyűséget, amely nemzetünket érte ezer év alatt. Erkölcs nélkül elzüllött volna István király országa. A család olyan összetartó erő, amely mindig alapja és erőssége volt a társadalomnak, nemzetünknek.

Szent István királyunk törvénybe iktatta, hogy minden tíz falu templomot építsen, ahol gyakorolhatják vallásukat a magyar emberek. Tudta, csak így maradhatunk meg Európa közepén, a Kárpát-medencében több évszázadon keresztül. Ez viszont csak a kereszténység vállalásával volt lehetséges. A hit erejére, a vallás tisztaságára alapozta nemzete jövőjét.

Szilágyitelepre költözött családok több felekezethez is tartoztak. Többségben voltak a katolikusok, majd követték őket a reformátusok, majd az evangélikusok, az unitáriusok s egészen kis számban baptisták és zsidó felekezethez tartozók éltek itt. A református templom 1931-32-ben, míg a katolikus templom 1932-33-ban épült.

Immár volt templomuk a hívőknek, ahol gyakorolhatták vallásukat, ki-ki hite szerint. A felekezetek hívei között soha nem volt nézeteltérés, inkább segítették egymást. Ez történ a templomok építéskor is.

A hit gyakorlásával gyermekkorában találkozik először mindenki. Általában a tankötelezettség első éveiben minden gyermek eléri azt az értelmi színvonalat, hogy el lehessen magyarázni

mindazt, ami a valláshoz tartozik. A katolikusoknál az elsőáldozással kezdődik a vallás gyakorlása. Elsőáldozó csak olyan gyermek lehet, aki meg van keresztyelve. Feltétel még, hogy az oktatáson mindig jelen legyen, és vasárnaponként járjon szentmisére. Az elsőáldozás előtti hitoktatáson megismerkednek a kicsik a vallás alapjaival, megismerik Jézus tanításait, a Bibliát, az egyházi szertartásokat s az imádságokat.

Az elsőáldozás mindig nagy ünnep volt a gyermekek részére és természetesen a családnak is. A lányok fehér ruhába öltöznek – kismenyaszszonyként is nevezik őket.

Elsőáldozóként Szeremlei Ilonkával

Füstös Antal plébános elsőáldozókkal

Az a szentmise, amelyiken elsőáldozók lesznek csak róluk szól, hiszen ebből az alkalomból veszik magukhoz először az Oltáriszentséget. Ez előtt természetesen meg kell gyónniuk.

Dr. Sugár Mihály plébános elsőáldozókkal

Gyerekként templomba járásnak meg volt a maga hangulati szépsége, természetesen a hittanórákon tanított imák alkalmazása mellett. Egy gyerekre a csillogás, a szépség csábítóan hat. Húsvétkor, pünkösdkor, úrnapi körmenetkor szebb ruhákat vehettünk fel. Ilyenkor nemcsak a civil ruhánk volt ünnepélyesebb, hanem a ministránsruhánk is. Akár kispapnak is érezhattük magunkat. Az ünnepélyességet fokozta a kórusról áradó énekszó. Karácsonykor az egész templom díszítése különleges, misztikus, álomszerű kisu-gárzása ejtette rabul gyermeki szíveinket.

Bár a karácsonyi díszítés minden szépsége szertefoszlott, amikor a kivitelezésben már nekem is részt kellett vennem. Apám, mint a katolikus templom gondnoka, nagyon sok templom körüli teendőt vállalt magára, melyeket egyedül elvégezni képtelen volt. Segítségnek mindig engem használt. A karácsonyi díszítés nem volt annyira egyszerű, hiszen a rengeteg fenyőfát kellett állványába befáraggni, a megfelelő helyre beilleszteni, s mindezt a rettenetesen hideg templomban, fázós kézzel, gémberegett ujjakkal. Kellemesebb volt az a rész, amikor a betlehemi jászol kis figuráit kellett elhelyezni és a környezetét feldíszíteni. Mikor nagyobb lettem s a rajzolósi tudásom is elég jó volt, én voltam a tervezője

és a kivitelezője az új betlehemi barlangnak (előtte egy nádfedeles kis kunyhó volt, amint a fotón is látható) s rajzoltam meg szépen csillogó, arany betűkkel: „GLORIA IN EXCELSIS DEO”.

A betlehemi jászol

A nyári időszak is egy szép egyházi ünnepvel kezdődik. Régebben Úrnapiján a falu utcáin mehetett végig a körmenet, de a szocialista rendszer beszorította a templom udvarra. Így az udvar négy sarkában lettek felállítva a lombsátrak, azok belső díszítését egy-egy család vállalta, de a váz felállítása és a lombos faágak felhelyezése, s a körment végeztével a szétbontása ránk várt.

Apám itt is bevezetett egy „újítást”, mégpedig azt, hogy előre-gyártott vázakat készített a sátraknak. A keretet biztosító rudaknak az összeillesztése nagyon gyorsan ment, s ezekre kellett felkötözni a lombokat.

Úrnapi sátor

Úrnapi körmenet virágszirmot hintő kislányokkal

Mi csak nagyolva borítottuk be a sátor, a finomítás és a virággal való feldíszítés már a nőkre várt. Ez mindig egy ki nem mondott vetélkedés is volt: vajon kié a legszebb sátor?

Úrnapi körmenet indulása

Az úrnapi körmenet során fehér ruhás kislányok mentek elől és virágszirmokat¹ szórtak a földre. mögöttük vitték a baldachint, mely alatt a pap vitte az Oltáriszentséget.

¹ Ezeket a szirmokat is mi gyűjtöttük az ünnep előtti héten a falu virágoskertjeiből, illetve a falu határából.

Úrnapi körmenet (gyertyavivó: Misi bátyám)

Kislányok a körment elején

Minden sátonnál megállt a menet, a pap bement a sátorba, az ott lévő asztalra elhelyezte az Oltáriszentséget, elmondtak néhány imát, majd továbbhaladtak a következő sátorhoz. Közben a baldachint kísérő hívek énekeltek és imádkoztak.

Nagy ünnep volt az, amikor egy magasabb rangú pap érkezett a községbe. Bérmlást a püspök végezheti. Így ez az esemény nemcsak a hívők, hanem a község minden lakója különleges eseményként vett rajta részt.

Shvoy Lajos megyéspüspök érkezése

A római katolikusok szertartásában a keresztség után évekig tartó hitoktatást követően kapják a bérmlást és az Eucharisziát, mely keresztyén beavatásuk csúcspontja. A bérmlás keresztyén szertartás, melynek során kézrátétel vagy felkenés útján közvetítik a Szentlélek ajándékait a bérmlalkozó számára. A felkenést mindenkor a püspök végzi, méghozzá szent olajjal. A bérmlalkozó mögött ott áll a bérmaszüelő, amely részese ezáltal ennek a különleges eseménynek. Ilyenkor

kapunk még egy keresztszüelőt, aki helyettesítheti azt, aki a keresztség alá tartott bennünket.

Kovács Márta bérmláskor

A püspök fogadására kis ünnepséget is rendeztek. Ekkor verssel köszöntötték az egyházi méltóságot. Ilyen alkalomkor más ügyben is intézkedett az idelátogató püspök. Például elismerő okleveleket adott át olyanoknak, akik tevékenységükkel a helyi egyházat szolgálták.

dr. Sugár Mihály plébános

Vallási életünkhöz hozzátartozik még néhány adminisztráció is. Keresztelésünk, házasságkötésünk s végül elhalálozásunk is belekerül az egyházi anyakönyvekbe. Szilágysitepen 1949-től van egyházi anyakönyvezés, előtte Tököl plébániáján történt az anyakönyvezés. Nálunk az első keresztség szeptember 11-én volt, házasságkötés október 30-án, míg november 8-án egy csecsemő elhalálozása lett bejegyezve.

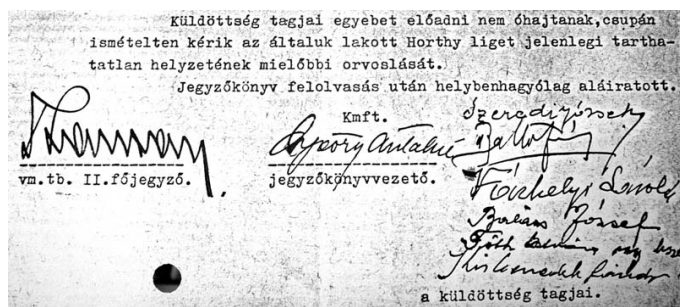
Canonica Visitato-ba lett feljegyezve, hogy
Kisberk Imre kanonok 1970. június 7-én plébánia
rangra emelte a szigethalmi egyházat.

5

KÖZIGAZGATÁS

*„. A telepnek önálló kisközséggé alakulása
közigazgatási szempontból igen kívánatos volna,
de mivel az új község háztartási egyensúlyát
ez idő szerint még elégtelen jövedelmeiből fedezni nem tudná,
az önálló községgé alakulás arra az időpontra halasztandó,
amikor a házak adómentességi idejének lejárása után
a telep adóalapja jelentékenyen megnövekedik.”*

*(Részlet az 1939. évi október hó 12-én
a belügyminisztériumból küldött levélből.)*

1848-AS EMLÉKMŰ

SZabadságharcunk dicső napjaira mindig is büszkék voltunk. Volt egy időszak, amikor ezt a szép érzést a rendőrök felsőbb politikai utasításra gumibottal, elzárásokkal, megfélemlítéssel próbálták kivenni belőlünk. Ettől azonban még nagyobb lett a társadalmi ellenállás.

A magyarok már az 1848-as szabadságharcot követő években elkezdte azt a folyamatot, amely napjainkig tart. A nemzeti öntudat erősítése nagyon fontos volt az elnyomás évtizedeiben. Az egyszerű emberek, de a középosztály is kívülről akarta megmutatni a 48-as eszmékhez való azonosulást, például úgy, hogy ruházatukba belevarrták a nemzeti színű szalagot, vagy a kalapjukon viselték a férfiak. A történelmi hagyományokat is érzelmi alapra építették, legendákat, eseményeket idéztek fel, hogy az idő el ne moshassa ezt a történelmi tettet.

Az 1848-as polgári forradalom emléknapját 1927-től már hivatalosan is nemzeti ünnepként tartották számon. Érthető is, hiszen a tragikusan végződött I. Világháború után kellett egy olyan nemzetet összetartó erő, amely tompítja Trianon fájdalmát. Talán éppen ebből fakadóan, de mindenképpen pozitívan kell értékelni azt, hogy a II. Világháború utáni demokratikus kormányzat is minden erejével támogatja 1848 emlékét s egyben történelmi előképének is tekinti. Ez talán abban is megmutatkozik, hogy ennek az időszaknak a hivatalos pecsétjein a Kossuth-címer látható.

A polgári forradalom és szabadságharc méltó megemlékezéséről cikkezett a korabeli sajtó. A centenáriumi ünnepségsorozatra való felkészülésről már 1946 végétől értesülhettek az újságok olvasói. Erről folyamatosan jelentek meg hírek, hogy a lakosság körében is népszerű legyen.

Az Újjáépítési Minisztérium, – melynek feladatkörébe tartozott az ország gazdasági újjáépítésének megszervezése, a munkanélküliség leküzdésének irányítása és a közmunkaügy – 1946 májusában hozta nyilvánosságra az első ünnepségtervezeteket. Ebben az áll, hogy a hivatalos rendezőtestülete az Országos Nemzeti Bizottság lesz. Az Országos Nemzeti Bizottságot a legkülönbébb társadalmi és állami intézmények, valamint a pártok ifjúsági tagozatából és iskolák

diákszervezetiből alakult meg 1947. január 30-án.

A 100 éves évforduló napjára nagy lelkesedéssel és igaz hazafisággal készülődhettek Szilágyitelepen. 1947 őszén megkezdődtek az előkészületek. Az országos mozgolódás hatására itt is megalakult a 48-as Bizottság. Tagjai részt vállaltak az előkészítő munkálatokban, valamint az évfordulóra tervezett ünnepségsorozat kivitelezését. A megszervezés nem volt könnyű feladat, hiszen se anyagi, se egyéb támogatást nem várhattak a felsőbb szervektől a nagy, országos propaganda ellenére. Így magukra voltak utalva.

A Bizottság elhatározta egy emlékmű felállítását a község központjában, a templom mellett. Ezen a telken állt a háború előtt a Leventeotthon, amely bizonyos mértékig a kultúra szolgálatában állt és a hazafias nevelésben vállalt jelentős szerepet.

Megtalálták azt a személyt, aki az elképzelések alapján méltó emlékhelyet készít 1848-as szabadságharc századik évfordulójára. Az emlékművet egy bizonyos Hufnágér Károly vállalta el társadalmi munkában. Sajnos személyéről nem sikerült semmit felderítenem. Az irodalmi műsor megrendezését Borsos Lilla tanítónő vállalta el.

Az irodalmi összeállítás nagy része Petőfi Sándor verseiből állt. A legjobb szavak nagy izgalommal, szorongással és a helyzetnek megfelelő komolysággal készültek a nagy eseményre. A forradalom egyes jeleneit a színjátszó kör tagjai gyakorolták, beleélve magukat a rájuk osztott személy jellemébe és tulajdonságaiba. Az iskola énekkara is sok-sok próbával várta a nagy napot. S ez a nap el is érkezett.

Az ünnepségsorozat az iskolában délelőtt kezdődött. Szülők és gyermekek ünneplő ruhában érkeztek s foglalták el helyeiket. A község vezetői és a meghívott vendégek az első sorban foglaltak helyet.

Az ünnepségről így írtak:

„A délelőtt megtartott iskolai ünnepély nagyon felemelő volt és a hallgatóság körében általános nagy tetszést aratott. A tanulók buzgón és a nagy évforduló magasztos eszméitől áthatva játszották szerepüket. Lelkes, fiatal hangjuk csendőn hirdette a szabadságharc 100 éves évfordulójának dicsőségét és örömét.”

Az 1848-as emlékmű

A fő eseményre délután került sor. A magyar zászlóval feldíszített Szabadság emlékmű leleplezése. Az ünnepség a Himnusz hangaival vette kezdetét és a Szózat eléneklésével zárult. Közben az irodalmi idézetek, versek és a rövid beszédek után hullott le a lepel Hufnágér Károly alkotásáról. A község 48-as Bizottsága leplezi le a szépen feldíszített emlékművet.

A középen magasodó oszlop tetején volt a két évszám egymás alatt:

1848

1948

A két oldalszárny magasságában a felirat:

EMLEKEZZÜNK!

NEM FELEJTÜNK

A bal oldali szárnyon a dombormű Petőfi Sándort ábrázolta, amint a Nemzeti Múzeum lépcsőjén szavalja a Nemzeti Dalt. A jobb oldali-ra pedig a szabadságharc egy jelenete került, amint harcba indulnak a katonák, karddal és zászlóval a kezükben.

A délutáni esemény egy esti előadással folytatódott, melyről így írtak a jegyzőkönyvben:

„A testület részt vett délután a Szabadság emlékműnél tartott ünnepélyen s este a centenáriumi alkalmából rendezett ünnepi műsoros előadáson, melyen az iskola dalárdája is közreműködött”

A képen is látható emlékmű méltó módon mutatta meg az ünneplőknek 1848 dicsőségét. Jelenléte és nemzeti büszkeséget árasztó kisugárzása zavarta az elmúlt rendszer pártvezéreit. A Kádár-korszak helyi pártemberei lebontották azzal az indokkal, hogy egy műszaki boltot kell építeni a helyére, – nem mintha máshol nem lett volna elegendő üres terület egész Szigethalmon. Nyilván irritálta őket, hogy az irodájukból éppen azt az emlékművet kell nap, mint nap látniuk, mely egy nép szabadságharcát ábrázolta.

*mert ahol zsarnokság van,
minden hiába,
a dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,*

*mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.*

Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című versének befejező sorai hűen mutatják meg azt a korszakot, amelyben egy nép szabadságát jelképező emlékművet elpusztítanak, elpusztíthatnak. A nép azonban nem felejt. Nem felejt el azokat, akik ha kellett fegyvert fogtak, hogy elűzzék zsarnokaikat.

Váratlan események történtek 1956-ban. Úgy látszik a csillagok állása szerint a magyarságnak valamiért szenvednie kellett ebben az évben. Mivel a történeteket nem mindig mi határozzuk meg, hát tudomásul kell venni az események folyását. De azt, hogy a konfliktusokból hogyan kerülünk ki, csak mi magunk határozhatjuk meg.

A tavaszi olvadás olyan mértékű volt, hogy a Duna vízszintje rohamosan emelkedett. A Csepel sziget védve volt a Nagy-Duna felől erős gátakkal, a Kis-Duna vízszintje mélyebben volt, de a Kvassay-zsilip északon, míg a Tasi-zsilip délen szabályozta annak magasságát. 1956. március 10-én a jeges ár azonban valamilyen módon kárt tett a déli védelmi zsilipnél, azt átszakította, immár a víz önállósította magát s most az már nem északról dél felé, hanem visszafelé folyt.

Menteni, ami még menthető!

A falu népét riadóztatták, hogy minden épkéz-láb ember siessen a Kis-Dunához, mert jön az ár, s a települést meg kell védeni. Természetesen mindenki féltette a házát, vagyonát, s igyekezett a partra, a védekezés megkezdésére.

Mint szinte mindenki, apám is megjelent egy lapáttal a védekezést irányítóknál, hogy segítsen a veszély elhárításában. A feladatokat kiosztották, s mindenki gözerővel nekilátott a gyors-gát építésének.

Csak apám nem. Feltűnt neki, hogy egy domb tövében kell a gátat építeni – fölöslegesen, hiszen a természet által létrehozott kiemelkedés úgyis megfogná a vizet. A környék, – mint Szigethalomra általában jellemző – hatalmas homokdombokból állt. Tehát semmi szükség nem volt a piciny kis gát építésére, főleg nem a dombok tövében, hiszen azok a természet által létrehozott

gátak voltak. Mikor ezt szóvá tette, az irányító „okos ember” – aki egyébként pártfunkcionárius volt – ráförmedt, hogy ne akadékoskodjon, végezze el azt, amit a részére meghatároznak.

Természetesen ez a stílus és főleg a fölösleges munka néhányuknak nem tetszett, így egy idő múlva, minden feltűnés nélkül otthagyták a kis csapatot, akik tudatlanságból, vagy az irányító befolyásolása miatt tovább lapátolták a homokot a Duna és a domb között.

Sajnos abban az időben kevesen mertek el-
lentmondani olyanoknak, akik a pártban valami-
lyen funkciót töltöttek be, netán vezető beosztá-
suk is volt. Ezek az emberek azt hitték, hogy a
kinevezésükkel tudást is kaptak a feladataik el-
végzéséhez. De mint tudjuk, a tudást nem lehet
adományozni, azt csak tanulással lehet megsze-
rezni.

Ahol a víz az úr, ott az ember tehetetlen

Végül a víz Szigetszentmiklósnál lépett ki a medréből. Néhány vályogház összedőlt, sokból ki kellett menekíteni az embereket. Szigethalom továbbra is védve volt – na nem a megépített piciny gáttól, hanem a magasabb fekvése miatt.

Ha jósnőhöz fordultunk volna, bizonyára meglepődünk előrejelzésén, hogy néhány rossz dolog áll még előttünk ebben az évben.

A természet néha olyan meglepetésekkel is szolgál, amire valóban nem számíthat senki se. A felszíni árvízi veszély előtt ugyanis az alattomos támadás a föld belsejéből indult mély morgással, és hatalmas remegéssel.

1956. január 12-én reggel 6 óra 46 perc 12 másodperckor hatalmas rengés rázta fel álmukból Dunaharasztn és a környező településeken élő lakosságot. Megrengett a föld Taksonyban (itt két halálos áldozatot követelt), Szigetszentmikló-

son és Szigethalmon is. A rengés erőssége a Richter-skála alapján 5,6-os erősségű volt, az epicentrum¹ Dunaharaszti alatt 10-15 km mélységben lehetett.

A Csepel Autógyárban ebben az időpontban éppen műszakváltás volt. A rengéstől megmozdultak az épületek. Az emberek pánikba estek. A gyárban nyugat felől kitörték az ablakok az épületekben. A rengés nemcsak az épületeket, de a föld alatti részeket is megrongálta. Száznál több ásott kutat kellett kitisztítani, mert volt amelyik kútból eltűnt a víz. Több helyre a Csepel Autógyárban gyártott tejes autókkal hordták az ivóvizet a lakosságnak, amíg a kutakat helyre nem állították. A környéken több mint 200 kéményt kellett újraépíteni.

Emlékszem az első rengésre. Hajnalban érkezett, éppen a templomban voltunk ministránsként. A pap – Füstös Antal – végezte a liturgia szerinti feladatát, mi, a ministránsok ott álltunk az oltár előtt. A halk morgás egyre erősödött, majd megremegett a föld. Mi inkább a meglepetéstől, mint a rezgéstől, térdre rogytunk, pedig akkor nem kellett volna letérdelnünk. Még néhány morgás és rezgés volt, majd hatalmas robajjal egy vakolatdarab lepottyant a mennyezetről. Csak néhány hívő volt a templomba, így nem esett senki fejére, mivel az a hely éppen üres volt. A nagy zajra mi is hátat fordítottunk, de mivel nem történt semmi baleset, tovább folytattuk a misét. Érdekes, senkinek nem jutott eszébe, hogy kiszaladjunk, hogy a szabad ég alatt keressünk menedéket az esetleges újabb rengés miatt. Nem estünk pánikba, mint a gyári munkások. Rendesen befejeztük a szentmisét, majd utána megtárgyaltuk a dolgokat, feltakarítottuk a leomlott vakolatot. Hamar túltettük magunkat az eseményen.

A föld belseje azonban továbbra se nyugodott. Még napokig hallottunk morgásokat éjszakánként. Mivel mi is vályogházban laktunk, nem éreztük magunkat teljes biztonságban. Egy ilyen éjszakai hang után már ott voltunk az ablaknál, hogy bármely pillanatban kiugorhassunk rajta. Szerencsére komolyabb dolog ezek után már nem történt. A föld megnyugodott, s néhány nap után az emberek is. Dunaharasztiiban elkezdődött a helyreállítás, itt Szigethalmon nem tudom, hogy kellett-e jelentősebb javításokat végezni házakon. Legalábbis látszólag és csak ebben a vonatkozásban. Az igazi földrengés ezek után következett.

¹ epicentrum, a földrengés kiindulási helyének a földfelszínre vetített pontja

A FORRADALOM

Gyerekként elég sokat láttam belőle, de csak keveset értettem akkor igazán meg.

Az első, ami megmaradt gyerekként az emlékezetemben, hogy a bátyámék levitték az orosz tankönyveiket az iskolaudvarra és elégették őket.

A tankönyvekből – mi kisdíákok is – kivágtuk a csillagos Rákosi-címert. A benne lévő Rákosi képeket is nagy lelkesedéssel tépkedtük ki s szórtuk szanaszét az iskolaudvaron és az utcán.

A templom melletti 1848-as emlékművön² megjelent egy lukas magyar zászló³. A szélről megtépázva nagyon sokáig ott lobogott. Már csak foszlányok voltak belőle, de senki nem merete venni a bátorságot, hogy azt eltüntesse onnan. Már javában tartott a megtorlás, – a megtépázott zászló rongyosan ugyan, de ott volt a helyén büszkén és fennkölt üzenettel: *A szabadságért és a hazáért!*

A dombormű egy nép harcát mutatta, mely nem tudta s mai napig se tudja elviselni idegen elnyomók zsarnokságát. Ezt az emlékművet kellett megsemmisíteni, ez volt útjában néhány pártfunkcionáriusnak. Tették mindezt azért, hogy még jobban megalázzanak egy szabadságra vágyó nemzetet. S éppen ezek az emberek ma köpönyeget fordítva szónokolnak a demokráciáról, az egyenlőségről, a szabadságról.

A templomban soha annyian nem voltak, mint abban az időben. Az első sorokban természetesen a párttitkár ült egész családjával. Hadd lássa a falu népe mennyire vallásosak. (Az ellenkező irányú változást úgy vettem észre, hogy lassan fogyatkoztak az emberek, amíg megint csak egy öregasszony volt a reggeli miséken, – meg én a pappal.) Hát ennyit az ilyen típusú emberek jelleméről.

A mi házuk táján is nagy volt a sürgés-forgás. Jöttek, mentek a szomszédok, az ismerősök. A faluban megszűnt az áramszolgáltatás, így az emberek nem hallgathatták a rádiót, nem tudták meg időben az eseményekről szóló híreket.. Mivel nálunk egyébként se volt villany – a világításra petróleumlámpa szolgált – a rádiónk akkumulátorról illetve egy kifeszített antennáról működött. A lakihegyi adó közelsége miatt ez az egy szál drót könnyen élvezhetővé tette a rádió adását. Hát az emberek nagyon kíváncsiak voltak a

² Ezt az emlékművet a Szabadságharc 100. évfordulója tiszteletére készítették és avatták fel 1948-ban.

³ A lukas zászló 1956 jelképe lett. Azért volt lukas, mert a közepén lévő Rákosi-címert kivágták.

legfrissebb hírekre. Itt hallhatták a rádióból felhangzó Nagy Imre kétségbeesett szózatát is:

„A kormány a helyén van!...”

A hírek után természetesen azonnal értékelték a helyzetet. Már azt is megtervezték a szomszédok, hogy egy esetleges harci helyzet kialakulásakor hova meneküljünk. A Frisch-ék melletti üres telken volt egy elég biztonságos pince. Ezt határozták meg óvóhelyként. Persze a józanabbak elvetették az egész feltételezést. Mivel a repülőtér tele volt orosz katonákkal, tankokkal és bombázókkal. A helyzetet tisztábban látók jelezték, éppen ezért nem kell attól félni, hogy esetleg éppen itt alakulnak ki harcok. Habár éjjelente röpködtek a lövegek, de ez csak a rémület fokozására volt jó. Épeszű ember nem támadta volna meg ezt a jól felfegyverzett orosz bázist.

Később kiderült, mi is volt ez a lövöldözés:

Akkor volt terítéken a világban az úgynevezett Szezei-kérdés. A Szezei-csatorna birtoklásáról volt a vita. (A demokráciáért mindig aggódó USA inkább a Szezei kérdésre koncentrált, s nem számított nekik a magyar véráldozat.) Ide, a repülőtérre azzal a megtévesztő információval hozták az utánpótlást a Szovjetunióból, hogy a Szezei-csatornát kell megvédeni az amerikaiak támadásától. Leszálláskor a katonák is látták a Duna csillogó vonalát, de arra azt mondták parancsnoikaik, hogy az a Szezei-csatorna s Pestre pedig, hogy az Szeze.

A régebben itt szolgálók állították, hogy Pest mellett vannak Magyarországon, míg az újonnan érkezettek csak Szezei emlegették. Ez a vita fajult addig, hogy végül lövöldözésbe csapott a dolog. Ebből a kis epizódból is látható, hogy a szovjet csapatok itt állomásozó egységei nem akarták megtámadni Budapestet. Ők szerették a magyarokat. Az újonnan jött katonák sötétbőrű, ferdeszemű kirgizek, távol-keletiek voltak, akiket a Szovjetunió túlsó végéből vezényeltek ide – tele gyűlölettel.

Szörnyű pofájukkal én is találkoztam. Az udvaron voltam éppen s egy autó hangját hallottam közeledni. Mivel abban az időben nagyon ritkán láttunk még autót, motort, hát gyerekként persze érdekelt a márkája, így kirohantam az utcára, hogy lássam. A látványtól majdnem összeesináltam magam. Egy páncélozott autó jött, a tetején egy fekete-pofájú, ferde szemű, koszos-mocskos, kegyetlen kinézetű ruszki állt, előreszegezett géppisztollyal. Bár nagyon megijedtem, nem szaladtam vissza az udvarra, hanem megvártam, amíg eltűnik a repülőtér irányában.

Néha végigcsörtetett egy-egy tank az utcán, de a falu lakosságát különösképpen nem fenyegették (féltek azok anélkül is).

Forradalom, 1956 (Gömbös Gyula plakettje)

A rendszer megváltoztatása nagyon sok emberben felmerült. Voltak, akik fegyverrel, mások csak szervezkedéssel próbálkoztak új utat keresni. Apám az utóbbiak közé tartozott.

A helyi plébános, Füstös Antal vezetésével néhányan összejöttek, hogy megbeszéljék, megtervezzék, hogy az esetleges rendszerváltás után miképpen lehetne új úton, új felfogásban létrehozni egy vallásügyi minisztériumot. Milyen felállásban, kinek a vezetésével, s milyen elvekkel. Mennyire legyen független az állami szervektől s milyen vonatkozásban várjon tőle segítséget, támogatást. Felmerült Mindszenty bíboros személye is ebben, hiszen benne látták a vallásgyakorlás biztosításának tisztaságát és biztonságát. A vallást próbálták előtérbe helyezni a politikai téren. Érthető is, hiszen a beszélgetések résztvevői mind katolikusok voltak. Füstös Antal a II. Világháború előtt KALOT vezető is volt, s itt Szigethalmon minket, ministránsokat is összefogott. Vezető egyéniség volt minden szempontból. Papként és emberként is szerették őt, nemcsak a hívek, hanem a falu lakossága általában. Szervezőkészségéért, jó kiállásáért és elkötelezettségéért tekintették őt a csoport vezetőjének, bár itt semmilyen titulus nem létezett.

Elképzeléseiket a jövőről egyelőre csak elvi síkon tárgyalták, beszélgettek róla, s próbálták modellezni, miként is működhetnek majd a későbbiekben. Természetesen kisebb viták, nézetkülönbségek voltak ugyan, de arra törekedtek, hogy kész tervvel állhassanak elő, ha erre sor

kerülne. A Keresztény Front nevű szervezet létrehozásán is dolgoztak, melynek eszmeisége benne van a nevében. Ennek ellenére a rendszer megdöntésére való szervezkedéssel vádolták őket.

Elsődlegesen a Vallásügyi Minisztérium létrehozását tartották fontosnak. Többen Mindszenty bíborost, hercegprímást szánták erre a feladatra. Éppen ezért szerették volna felvenni vele a kapcsolatot. Küldöttség ment hozzá, de az események sodrásában a tárgyalások nem jöhettek létre.

Az összejövetelek titkosak voltak. Mégis valaki elárulhatta, „beköphette” őket, mert egy éjszaka bekopogtattak néhány szigethalmi lakásba a fekete bőrkabátos nyomozók, s vitték kihallgatásra a meggyanúsítottakat, köztük apámat is.

A kihallgatások folyamatosak voltak s több tárgyalási szakasz után történt csak ítélet. Gyerekként ebből csak nagyon keveset éreztem, de tudtam az ügyről. Apám vigyázott arra, hogy ne érjen bennünket nagy trauma, ha esetleg hosszabb időre rácsok mögé kerül. A hétköznapiak s a vasárnapok már nem úgy teltek, mint eddig. Elvitték a mindenki által tisztelt és szeretett Füstös Antal plébánost.

A helyettesítést végző Béla atya családunk vendégszeretettel élvezte. vasárnaponként nálunk ebédelt. Ilyenkor a felnőttek nagyon ügyeltek arra, hogy a politika s főleg a folyamatban lévő tárgyalás ne kerüljön szóba. Néha azonban fél-szavak elhangzottak akkor, amikor azt hitték, hogy nem hallom beszélgetésüket. A postás is tudta, milyen leveleket kézbesít, de – nyilván szimpátiából – soha nem jelezte ezt mások felé. Abban az időben senki nem szeretett erről még csak hallani se, beszélni pedig életveszélyes volt. Úgy tettek, amiről nem beszélünk, az nincs is.

Lelkünkben azonban mély nyomot hagyott minden hír, minden esemény. Ha nem is beszélünk róla, a hallgatásnak még nagyobb ereje volt. Ettől félt a rendszer, de ellene nem tehetett semmit. A tetteket korlátozhatták, de a gondolatokat nem.

A sok-sok kihallgatás és a többszöri tárgyalás majdnem egy évig tartott. A hivatalos papírok közül egy megmaradt a családi levéltárunkban. Egy végzés, amely már jelzi, mi is volt a koholt vád, s ez már előre vetítette az ítéletet is. A szervezkedés, az állam elleni cselekedet főbenjáró bűn s ezt próbálták vádként megfogalmazni sok-sok szabadságharcosra, de csak egyszerű, a változásokra éhes emberre is. Nem törődtek azzal, hogy esetleg családokat tesznek tönkre.

„A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának népbírószági tanácsa.

T.Mbf.IV. 2/1959/1.szám

Előadó: dr. Vágó Tibor

Végzés

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága szervezkedés büntette miatt Soltész Jenő és tsai ellen indított bűnügyben a fellebbezési tárgyalást 1959. évi március hó 4, 5, és 6 napjának d.e. 9 órájára (Budapest, I. Fő u. 70) III. em. 230. számú tárgyalótermébe kitűzi.

Erről értesíti:

a Legfőbb Ügyészséget (hiv.szám: 1958. Bfl. 60.154. és 1958. Bfl. 60.186.

Megállapítja a Legfelsőbb Bíróság, hogy Soltész Jenő, Szigeti Imre, dr. Kovács Tibor, Kemenes Erzsébet, Hontvári Miklós, Füstös Antal, Mika Ilona, Alszászy Károly, Botlik Béla, Rábely László, Biró Mihály, Haraszi Károly, Lévai Pál, dr. Jelinek Győző, dr. Pintér Béláné, dr. Orkonyi Lajos, dr. Mészáros Béla vádlottak terhére fellebbezési óvást jelentettek be.

A tárgyalásra megidézi:

1./ A szabadlábon lévő:

Kemenes Erzsébet, Szepeshelyi István, Hontvári Miklós, Messik Lajos, Kelemen István, Nobilis Gábor, Debora Béla, Szabó Bendeguz, Alszászy Károly, özv. Szabó Józsefné, dr. Miklósi László, Botlik Béla, Rábely László, Biró Mihály, Haraszi Károly, Lévai Pál, dr. Jelinek Győző, dr. Pintér Béláné, dr. Orkonyi Lajos és Mészáros Béla, Fazekas József vádlottakat.

2./ A fogvalévő:

Soltész Jenő, Szigeti Imre, dr. Kovács Tibor, Füstös Antal, Mika Ilona vádlottakat a tárgyalásra elő kell állítani, jelenlétük nélkül a tárgyalás nem tartható meg.

A védelem kötelező. A Legfelsőbb Bíróság mb. védő elmaradása esetén hivatalból védőt fog kijelölni s ha az nem volna lehetséges a fellebbezési tárgyalást a mulasztó költségére elnapolja. (Bp. 159§ /2/ bek.)

II. r. Szigeti Imre és XXI. r. Haraszi Károly részére dr. Füst Lajos ügyvédet (Bp. II. Mártírok útja 34.)

XVIII. r. Botlik Béla, XIX. r. Rábely László, XX. r. Biró Mihály vádlottak részére dr. Gergely Katalin ügyvédet (lakik: Budapest, V. Petőfi Sándor u. 5.) védőül kirendeli azzal, hogy indokolatlan elmaradása a BP. 168. §-ának /2/ bekezdésében foglaltak alkalmazását vonja maga után.

Budapest, 1959. évi február hó 11. napján
Dr. Vágó Tibor s.k. tanácsvezető”

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának népbírósdgi tanácsa.

T.Nbf.IV. 2/1959/1.szám.

Előadó: dr. Vágó Tibor.

V é g z é s .

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága az erőszakos büntetés miatt **S o l t é s z J e n ő** és **tsai** ellen indított bűnügyben a fellebbezést tárgyalást 1959. évi február hó 4., 5. és 6. napjának d.é. 9 óráig /Budapest, I. Pó u. 70. / II. em. 236. számú tárgyalótérben kitűzi.

Erről értesíti:

a Legfőbb Ügyésséget /hiv.szám: 1958.Bf1.60.154. és 1958.Bf1.60.186.-

Megállapítja a Legfelsőbb Bíróság, hogy **Soltész Jenő**, **Szigeti Imre**, **dr. Kovács Tibor**, **Kemény Erzsébet**, **Hontvári Miklós**, **Füstös Antal**, **Mika Ilona**, **Alszászy Károly**, **Botlik Béla**, **Rábely László**, **Biró Mihály**, **Haraszti Károly**, **Lévai Pál**, **dr. Jelinek Győző**, **dr. Pintér Béláné**, **dr. Orkonyi Lajos**, **dr. Mészáros Béla** vádlottak terhére fellebbezést öszt jelentettek be.

A tárgyalásra megidézi:

1./ A szabadlábban lévő:

Kemény Erzsébet, **Szemeshegyi István**, **Hontvári Miklós**, **Mészik Lajos**, **Kellemen István**, **Nobilis Gábor**, **Gabori Béla**, **Szabó Benedek**, **Alszászy Károly**, **özv. Szabó Jánosné**, **dr. Miklósi László**, **Botlik Béla**, **Rábely László**, **Biró Mihály**, **Haraszti Károly**, **Lévai Pál**, **dr. Jelinek Győző**, **dr. Pintér Béláné**, **dr. Orkonyi Lajos** és **Mészáros Béla**, **Fazekas József** vádlottakat.

2./ A fogva tartó

Soltész Jenő, **Szigeti Imre**, **dr. Kovács Tibor**, **Füstös Antal**, **Mika Ilona** vádlottakat a tárgyalásra elő kell állítani jelenlétük nélkül a tárgyalás nem tartható meg.

A vádlottak kötelező: A Legfelsőbb Bíróság mb. védő elmaradása esetén kizárólag a védő jog kirendelési a ha az nem volna lehetséges, a fellebbezést tárgyalást a mulasztó védő költségére elnapolja. /Hiv. 158.9 /2/ bek./

II.r. **Szigeti Imre** és **XI.r. Haraszti Károly** vádlott részére **dr. Füstös Antal** ügyvédet /Ep. II. Mártírok-utca 24./

XVIII.r. Botlik Béla, **XIX.r. Rábely László**, **XX.r. Biró Mihály** vádlottak részére **dr. Gergely Katalin** ügyvédet /lakik: Budapest, V. Petőfi Sándor-u. 5./ beadv. kirendelt azal, hogy indokoltan elmaradása a **Ep. 158.9** -ának /2/ bekezdésében foglaltak alkalmazásai vonja maga után.

Budapest, 1959. évi február hó 11. napján.
Dr. Vágó Tibor s. k. társasvezető.

A kiadvány hitelesül:

László
társasvezető.

Apám - **Biró Mihály** - részére kiküldött végzés

Mint később kiderült – szerencsájuk volt. Ugyanis a megtorló eseményekhez képest elég későn értesültek a nyomozók az ő csoportjukról. Addig nagyon sok halálos ítélet született, a szabad világ nem kis ellenreakciója, bírálata ellenére. Érdekes az a statisztika, miszerint az 1848-as szabadságharc leverése után Haynau, a bresciai hiéna kevesebb embert végeztetett ki, mint Kádár az 1956-os forradalom leverése után.

A ledöntött Sztálin szobor feje

Haynau hivatalos ítélet alapján 120 embert küldött a másvilágra, míg 1956-ban csak a Kosuth téren kb. 1000 halott volt. Az összes áldozat számát 2600 körülre becsülik, de az anyakönyvekben sokszor természetes halálnak írták be a kivégzetteket is, így ez a szám se tükrözi a valóságot. Mindemellett még nem is vehetjük figyelembe azokat, akik esetleg a megfélemlítések során önkezükkel vetettek véget életüknek. Tény és való: nagyon sok volt az áldozat. Ezt már az ENSZ se hagyhatta szó nélkül. Így szép lassan leálltak a kivégzések s átváltak életfogytiglagra. A világ, ha későn is, de felfigyelt a magyarok sorsára.

Ennek köszönhető talán, hogy aránylag enyhe büntetéseket kaptak apámék, azzal a megjegyzéssel, amit az ítélehozatalkor mondott nekik mellesken a tanácsvezető bíró:

– Nem csinálunk mártírt magukból!

Így csak a vezető egyéniségek kötél helyett le-töltendő börtönbüntetést kaptak, míg a többiek „csak” felfüggesztett szabadságvesztéssel a tarsolyukban térhettek haza családjukhoz. Természetesen ez is elég volt arra, hogy valakinek a hivatali, vagy munkahelyi előmenetele megakadjon, esetleg a család más tagjainak karrierjét kettévágja. Erre számíthatott mindenki, aki valamilyen

módon részese volt az eseményeknek. még akkor is, ha csak passzívan volt jelen bárhol. Erre jó példa a szigethalmi Kiss család is. Lányuk egyetemistaként feljött Pestre többi diáktársával együtt. Ott volt, amikor Sztálin szobrát ledöntötték. Erről fotó is készült, amely megjelent egy újságban. Ő az a lány a kép baloldalán. Az események rosszra fordulása után úgy látta jónak, hogy inkább külföldre távozik. Elkísérte bátyja a határig. S ha már eddig eljutottak, hát továbbra se hagyta egyedül testvérét s vele együtt disszidált. Sokan hagyták el hazájukat, hogy életüket megmenthessék.

Visszatérve apámék ügyére, az ítélet kihatással volt mindenkire. Építőmunkásként nem vágyott különösebb karrierre, így őt ez a veszély nem fenyegette. Otthon se sokat mesélt a történekről. Talán azért, mert még gyerekek voltunk, de ebben benne volt a család megóvása is. Hiszen egy gyermek által elejtett szó is elegendő lett volna arra, hogy mint a nép ellenségét újra bíróság elé állítsák és több évre rács mögé küldjék.

Nekem kissé kellemetlen volt az egész história, hiszen gimnazistaként a történelemórán azt kellett volna megtanulnom, hogy az 1956-os változásokat követelő megmozdulás ellenforradalom volt. A rendszer tulajdonképpen arra próbált minket nevelni, hogy apáink szabadság utáni vágyát, bátyáink forradalmi megmozdulásait ellenforradalomként minősítsük. Szerencsére történelemtanárunk, Görgényi László, mindezt úgy adta elő, hogy mi is kiérezhessük ennek igazságtalan voltát.

1956-ban nem történt más, mint egy hatalmas, vörös lobogós Góliát árnyékában fel mert állni a piros-fehér-zöld, kivágott címeres zászlajával egy kis Dávid.

A munkás-paraszt kormány megpróbálta a lehetetlent, hogy a gyerekek apáik ellen forduljanak elveikkel, tagadják meg szüleik, testvéreik, rokonaik valódi szabadság utáni vágyát. Próbálta elhíttetni velünk, hogy tiszta forradalmi eszméik egy visszatérő, ellenséges, reakciós csoport nézetei, mely alapján a régi, elnyomó rendszert szeretné visszaállítani.

Mindez persze galád hazugság volt. S ami a legborzasztóbb: akik ezt hangsúlyozták, sokan közülük az „1989-es rendszerváltás”(?), után a leggazdagabbakká váltak. Egyes hithű szocialistából vállalkozó lett, némely KISZ-vezérből tőkés, gyáros. Elfelejtették, hogy évtizedekkel ezelőtt milyen eszméért harcoltak, elfelejtették, hogy honnan jöttek. Csak a pénz és a hatalom számít.

POSTA

Futárok, lovas hírnökök hozták és vitték a királyok üzeneteit magán és államügyekben egyaránt. A főurakat és az egyházi személyeket is külön magánfutások szolgálták ki. Az egyszerű ember a vándorokra, vagy az országjáró kereskedőkre bízta üzeneteit. A hírvívés fejlődése a lovas levélhordó futárokkal, majd a személyszállítást is végző postakocsikkal folytatódott. Ezeken már a levél mellett csomagot és akár pénzt is lehetett továbbítani – persze megfelelő díjazás ellenében.

Tulajdonképpen a postai szállítás, – hasonlóan az egyéb közlekedési eszközökhöz – rohamos fejlődésen ment keresztül. A két szolgáltatás egymást segítette. Ugyanis a postakocsi, majd később a vasút is kiszolgálta az állami és a lakossági hírvívés igényét. A levelezés egyre gyakoribb lett, így a postajáratok igénybevétele is növekedett.

Vasút építése mindenkor magához vonzotta a postai szolgáltatást is. Ésszerű volt ez, hiszen ha már úgyis megy egy szerelvény egyik helyről a másikra, akkor miért ne vihetne magával leveleket, csomagokat is. A kisebb települések – tanya, telepek, majorok – se maradhattak ki ebből az ellátásból. Itt általában tanítók, papok végezték a postai szolgáltatást, mivel inkább ők voltak valamilyen módon kapcsolatban a „külvilággal”. Amint növekedett az igény, postaügynökségeket

hoztak létre. Ez egy kiegészítő tevékenység volt a lakosság felé azok részéről, akik vállalták ezt a munkát. Már csak azért is, mert nem volt egy egész napot kitöltő elfoglaltság. Ha volt küldemény, akkor továbbították, ha érkezett valami, azt kézbesítették. Kisebb településeken ez alig foglalta le a postaügynökség alkalmazottját.

Szilágyitelep fejlődése magával hozta a postai szolgáltatás igényét. Itt nem tanító vagy pap vállalta magára ezt, hanem egy jobb módú család. Az előző állításomat azzal támasztom alá, hogy ők a saját házukban végezték ezt a munkát. A korabeli képeslapokon is szerepel ez, a nem éppen kicsi épület, melynek aláírása: *Postaügynökség*, majd később: *Magyar királyi posta*.

A Postaügynökséget a Weiser házaspár működteti a saját házukban. Weiser László és felesége megosztózik a feladatokon. A feleség mindig otthon tartózkodik, hogy a beérkező ügyfeleket kiszolgálja, segítse, a férj pedig kézbesíti, illetve beszállítja a leveleket a helyi állomásra érkező HÉV postakocsijából. A feladatok növekedésével még egy munkaerőt kell alkalmazni. A postamesternő, a kézbesítő és a küldőnc képezi a helyi postaügynökséget. A Postaügynökség alkalmazottainak fizetés is jár. Ezt viszont valahonnan biztosítani kell. Mivel akkor még nem volt központi postahivatal, így ezt a szolgáltatás fenntartása a helyi lakosságra hárult.

Horhyligeti Postaügynökség, majd Magyar Királyi Posta épülete

Az 1926-ban létesített postaügynökség dolgozóinak fizetését s a működési költséget üres és beépített telkenként kellett megfizetni, függetlenül attól, hogy a szolgáltatást a tulajdonos igénybe vette-e, vagy sem. Az üres telek tulajdonosainak 50 fillért kellett fizetni, míg a házzal rendelkezőknek 1 pengő 5 fillért. Az akkori viszonyokat kellene ismernünk ahhoz, hogy megítéljük ennek magas, vagy alacsony voltát.

A lakosság túlzott mértékűnek tartja a rájuk kiszabott hozzájárulási költséget, és túlságosan magasnak az alkalmazottak javadalmazását, ezért az őket képviselő Horthyligeti Népkört kéri meg, hogy panaszukat továbbítsák az anyaközség felé. Sajnos maga a levél nincs meg, csak a befogadó előadói ív. Ezen a dátum: 1932. február 27. A levél tárgya pedig: *Horthyligeti népkör panasza Sándor János tőköl lakos községi kézbesítővé való választása tárgyában.*

A képviselőtestület megpróbál lépni az ügyben. az ügy eljut a megyei alispánhoz is, aki végül a járási főszolgabíróhoz címzi levelét.

10904/1932.

Balogh József és társai Tököl-Horthyligeti lakosok panasza Sándor János Tököl-Horthyligeti községi kézbesítő alkalmaztatása tárgyában.

A ráckevei járás főszolgabírájának.

Tököl község elöljáróságának jelentése a tényállást nem meríti ki, ezért felhívom Főszolgabíró Urat, hogy a folyó évi február hó 25-én 10904/932 szám alatt kelt rendelettemmel megkívtat vizsgálatot most már a legszélesebb mederben az alábbiak szerint fogantossítsa:

1.) Hallgassa ki Balogh Józsefet és Weiser Lászlót, továbbá Weiser Lászlóné postamester-nőt, valamint mindazokat, akik a tényállás tisztázása céljából Főszolgabíró Úr előtt tanúvallomást tenni kívánnak.

2.) Mi alapon kötelezettek az érdekeltség tagjai arra, hogy az üres telkek után 50 fillér, a beépített telkek után pedig 1 P 05 fillér hozzájárulást fizetnek a postaküldönc javadalmazásához.

3.) Mi alapon kötelezte magát az érdekeltség a postaügynökség dologi kiadásainak fedezésére. Az érdekeltségnek erre vonatkozó nyilatkozata csatolandó.

4.) Csatolja az iratokhoz az 1931. évi december hó 31. napján megtartott csőszválasztás alkalmával felvett jegyzőkönyvet, a m. kir. postaigazgatóság és a helybeli postaügynökség többrendbeli panasziratát.

5.) Vizsgálja meg úgy a községi kézbesítő, mint pedig a postaküldönc munkakörét abból a

szempontból, vajjon szükséges volt-e a munkakörnek kettéosztása, továbbá, hogy a községi kézbesítőnek munkaköre olyan mérvű-e, amely a magasabb javadalmazást indokoltá teszi.

A község elöljáróságának jelentése arra enged következtetni, hogy Sándor János ellen bírói eljárás is van folyamatban. A vizsgálat folyamán ez a körülmény is kiderítendő.

Minthogy a vizsgálat Sándor János ellen irányul, a tárgyalásra Sándor Jánost is meg kell idézni és szükség esetén a panaszosokkal szembesíteni.

Tököl község elöljáróságának a Főszolgabíró Úrhoz intézett 1543/932 sz. jelentés 4.) bekezdésében foglalt álláspontja téves, mert a helybeli Népkör, illetőleg a Népkörnek tagjai mint Horthyligetnek lakosai ebben az ügyben érdekeltek és amennyiben a helyi viszonyokkal megelégedve nincsenek, vélt sérelmeiknek orvoslása céljából panasz emelési jogukat gyakorolhatják.

Bp. 1932. IV. 10.

Tököl község képviselőtestülete napirendre tűzi Horthyliget postaszolgálati problémáját. A bonyolultság abban rejlik, hogy meg kell határozni, mely szolgáltatást kell a községnek, melyiket a lakosoknak, vagy esetleg a postaügynökségnek. A javadalmazás meghatározása minden szempontból kényes feladat.

PPSK vármegye törvényhatóságának Budapestén, 1932. évi június hó 7 napján tartott kisgyűlésén.

Tárgyaltatott Tököl község határozata a Horthyligeti postai és községi küldönc szolgálat tárgyában.

Határozat

Tököl község képviselőtestületének az 1932 évi február hó 10-én 2/1932 kgy. szám alatt hozott ama határozatát, amely szerint kimondotta azt, hogy a községhez tartozó Horthyligeten a postaküldönci szolgálatot a községi kézbesítői szolgálattól elválasztja és a két küldöncnek javadalmazását is megállapította.

Balogh József és Weiner László Tököl-Horthyligeti lakosok fellebbezése folytán, de vagyonfelügyeleti szempontból hivatalból és felülbírálat alá vettük, annak eredményéhez képest azt feloldjuk és a képviselőtestületet újabb határozatnak hozatalára utasítjuk.

Megokolás

Tököl-Horthyligeten eddig a postai és községi kézbesítést, valamint a mezőőri szolgálatot egy személy látta el. A képviselőtestületi határozat arra irányul, hogy ez a szolgálat két személy között megosztassék. Ámde a képviselőtestület a

szolgáltatnak megosztásánál nem járt el helyesen, mert a községnek nem állott jogában a megállapított telkenkénti hozzájárulás alapján egy személyben mezőőrt is felfogadni. A kézbesítés kizárja a mezőőri teendők köteleességszerű ellátását, de egyébként is a mezőőrök javadalmazása a földművelés alá vett területek tulajdonosainak földadója alapján rovandó ki.

Minthogy az 1894. évi XII. t.c. 74. §-a alapján a határ őrizetéről a község tartozik gondoskodni, ezért a mezőőri teendők a kézbesítéstől különválasztandók. De a postai és községi kézbesítői teendők is különválasztandók egymástól. Ugyanis a Tököl-Horthyligeti lakosság a postaügynökség felállítása idején önként magára vállalta azt a kötelezettséget, hogy a postai kézbesítő részére telkenként bizonyos összegű hozzájárulást biztosít. Ez a kötelezettség tehát az érdekeltség és a postaügynökség magánügye, amely kötelezettség képezi alapját a postaküldönc alkalmazásának. A képviselőtestület a postaküldönc részére biztosított telkenkénti hozzájárulásnak egyik részét nem állapíthatja meg a községi kézbesítő részére. A községi előjárásnak ezek alapján a községi kézbesítő javadalmazásáról külön kell gondoskodnia.

A háromrendbeli szolgálat tehát egymástól különválasztandó az annak megfelelő javadalmazással együtt.

Miről a ráckevei járás főszolgabíráját a folyó évi 2211. sz. jelentésre való hivatkozással, továbbá Tököl község képviselőtestületét és általa fellebbező Balogh József és Weiser László Tököl-horthyligeti lakosokat tudomásulvétel végett értesítjük.

Kmft.

Az élet rohan, az információk áradnak s a technika egyre jobban fejlődik. Éppen ezért a telefon alkalmazása sürgető volt mindenhol. Mi is a telefon? A telefon egy olyan készülék, amely lehetővé teszi, hogy emberek egymással olyankor is tudjanak beszélgetést folytatni, amikor hallótávolságon kívül tartózkodnak. Ennek természetesen van egy feltétele, mégpedig az, hogy mindkét fél rendelkezzen készülékkel, amely a telefonhálózathoz hozzá van csatlakoztatva. Ha van telefonom, akkor gyorsabban juthatok olyan hírekhez is, amely lakóhelyemtől távol van. Éppen ez tette naggyá ezt a találmányt.

Mindezt azért említem meg, mivel napjainkban már annyira természetes, hogy nem is gondolunk arra, milyen óriási lépés volt ez a technika és az emberiség fejlődésében. A fejlődés ezen szakaszából Horthyliget is kikérte a részét.

A postaügynökség kérelemmel fordul Tököl község képviselőtestületéhez, hogy egy helyi távbeszélő állomás létrehozását támogassa. Ebben az időben nem is annyira a magáncélú beszélgetések voltak a fontosak, hanem az egyéb ügyintéзések. Mivel levelek továbbítása jelentős időt vett igénybe, ezért a fontosabb ügyek elintézését a telefon használata meg tudta gyorsítani.

Tököl község képviselőtestülete 1933. évi május hó 23-án d.u. 2 órakor közgyűlést tartott... (névsor)

Községi jegyző olvassa a horthyligeti postaügynökség azon megkeresését, mely szerint az ügynökség felkéri az előjáróságot, hogy nyilatkozzon arról, miszerint hajlandó volna-e, mint előfizető egy távbeszélő állomást létesíteni, azon esetben, hogy ha a távbeszélő vonal Horthyligetre kiépítenék. Közli egyúttal, hogy az állomás létesítése 48.- P-be kerül, mely részletekben is fizethető, az előfizetési díj havonta 6.- P.

Községi jegyző javasolja, hogy miután az 1933. évben a község távbeszélő állomás felállításával kapcsolatos költségeket biztosítani nem tudja, mondja ki a képviselőtestülete határozatilag azt, hogy Horthyligeten a község hivatalos helyiségében a község számlájára egy telefon állomást létesít az 1934. évi költségvetés terhére és a havi előfizetési díjat is biztosítja.

Határozat:

Tököl község képviselőtestülete egyhangúlag határozatilag kimondotta, hogy Horthyligeten az 1934. évi háztartási költségvetés terhére az állami iskolánál egy telefon állomást létesít és az évi előfizetési díjat 72. P-t a község terhére elvállalja. A telefon állomás felszereléséért fizetendő 48. P. költségnek, valamint 72. P. távbeszélő díjnak az 1934. évi háztartási költségvetésbe való beállítását elrendeli, valamint elrendeli azt is, hogy a Horthyligeti községi távbeszélő állomás évi 72. P. előfizetési díjának a községi háztartási költségvetésben évről-évre leendő felvételét.

Horthyligeten egy telefon állomás felállítása szükségessé vált, mert túlnyomó részben közép-osztályhoz tartozó lakosa és már 1200 lélekszámot meghaladó Horthyligetet valami módon a községgel össze kellett kötni. Horthyliget 3 km távolságra fekszik a községtől, orvosa, szülésznője nincs és bármilyen baleset vagy egyéb szükség esetén nem tud érintkezésbe jutni Tököl községgel, és ha már a község rohamosan fejlődő Horthyligetnek egyéb elsőrendű szükségleteit kielégíteni nem tudja, azt mindenestre megérdemli ez a nagyobb kiterjedésű és lélekszámú lakott terület, hogy legalább egy távbeszélő ál-

lomása legyen, ahonnan a lakosság fontosabb ügyes bajos dolgait a községi elöljárósággal elintézheti.

Ezen határozat meghirdetendő, 15 napi közszemlére tétel után jóváhagyás végett felterjesztendő.

Kmf.

Nincsen irat arról, hogy a kihelyezett hivatali helyiségbe mikor, és egyáltalán lett-e telefon kiépítve. Azt viszont leírták, hogy a postán 1939-ben kezdett el működni.

A levelezés egyre népszerűbbé vált, ezáltal a levélküldemények mennyisége is növekedett. A postai szolgáltatás is még jobban kifinomult, ennek következtében gördülékenyebb lett.

A postai küldeményeket mindig pecséttel látták el. Ez mutatta a feladás helyét és idejét is. Így lehetett mindenkor nyomon követni a kézbesítés gyorsaságát is.

Horthyliget, 1946

A postai pecsétek is sok mindent elárulnak. A küldemény feladásának helyszíne és az idő mellett másról is mesélnek. Találtam egy levelezőlapot, amelyen egy hosszúkás pecsétlenyomat szerepel. A felső ívben a település nevének lenyomata: HORTHYILIGET, középen a dátum, alatta a pedig: PU. LEVÉLSZEKRÉNYBŐL felirat. Vagyis a jelzés szerint a levelezőlap a helyi pályaudvar levélszekrényéből lett kivéve. Egy kis túlzás ez, hiszen Horthyligeten nem volt pályaudvar, csak egy állomás. Nyilván itt volt elhelyezve egy levélszekrény, amelybe bárki bedobhatta küldeményét, ha ráragasztotta az előre megvásárolt bélyeget.

PU. LEVÉLSZEKRÉNYBŐL

Kihelyezett gyűjtő postaládákat ott volt érdemes elhelyezni, ahol nagy volt a forgalom, vagy legalábbis sokan jártak arra. Ilyen volt a pályaudvar, a vasútállomás, nagyobb városokban a főtér is.

Postai pecsétlenyomatok

A háború után a közigazgatás megváltozásával a postai szolgáltatás egy másik épületbe költözött, mivel a régit megvásárolta a község tanácsházának. Az új posta a József Attila utca egyik tornyos épülete lett. Hangulatos kis épület volt, kicsi előtérrel. Itt csak egy ablakon lehetett beadni a levelet, feladni a pénzesutalvánnyal a pénzt, esetleg feladni a csomagot. Ez a kis tornyos „csoda” még ma is áll, bár kissé szegyenkezve bújjik el a kíváncsi szemek elől. Az igazság az, hogy gyerekkoromban sokkal nagyobbak tűnt.

A tornyos-posta épülete

Gyerekként én már ebbe a postába jártam levelet, vagy csomagot feladni. A kézbesítő postásunk Bánfai bácsi majdnem ezzel az épülettel szemben lakott. Ő is talán hadirokkant volt, mivel emlékezetem szerint sántított az egyik lábára. Mi gyerekek nagyon szerettük őt. Ha megláttuk, rohantunk hozzá és megkérdeztük tőle:

– Postás bácsi! Postás bácsi! Van levelünk?

Ő soha nem mondta azt, hogy nincs. Nagy komolyan a táskája mélyébe kotorászott, majd mosolyogva letépett a közeli fáról egy levelet, és átadta. Tehát volt levelünk, még akkor is, ha éppen nem ilyent vártunk.

A ráckevei HÉV vonalán a kezdetektől volt postaforgalom. A szerelvény utolsó kocsija volt erre kialakítva. A vagon közepén volt a széles tolóajtó. Itt adták ki a csomagokat és zsákokban a leveleket. A továbbküldendő postai küldeményeket is itt adták be. A kocsi belsejében szortírozó asztal volt polcokkal. Ugyanis a feladott küldeményeket egyből szétszortírozták, hogy melyik merre menjen tovább a pesti elosztóból.

Késő délután indult az állomáshoz, Bánfai bácsi, a postás egy kézi-kocsit maga után húzva. A járdán haladt a megálló felé, mert az út makadám rendszerű volt s azon bizony nagyon rázkódott volna az üres kocsi, ha pedig visszafelé megrakodva ott jött volna, a csomagok sorra lepotyognak. Mi, gyerekek, alig vártuk, hogy meghalljuk postás bácsi érkezését. Néhányan hozzá csapódtunk és elkísértük az állomásig. A beérkező szerelvény utolsó vagonjának ajtaja kinyílt, s a küldeményeket átpakolta a kocsijára. Mi ott soha nem segíthettünk neki. Ez egy fontos és felelősségteljes pillanat volt, hiszen értékeket, a lakosság leveleit és csomagjait vette át. Amit ez meg-

történt s a szerelvény kihúzott az állomásról, Bánfai bácsi nekirugaszkodott, s bicegve elkezdte húzni a csomagokkal telt kocsiját vissza, a posta felé. Ekkor már mi, gyerekek is odamehettünk és segíthettünk neki. A nagyobb fiúk elől melléálltak és húzták, mi kisebbek pedig hátulról toltuk a megrakott kocsit. Volt, hogy őt teljesen kiváltottuk és csak sétált mellettünk. Mi nagyon élveztük, hiszen fontosnak éreztük magunkat, s neki is jó volt, hiszen a rokkantságával nehezen bírta volna egyedül húzni a megrakott kocsit.

Az igények és a forgalom folyamatosan növekedett, takarékszolgálattal és egyéb plusz szolgáltatással bővült a posta Szigethalmon. Ezért nagyobb épületre volt szükség. Így hát újra költöznie kellett. A József Attila utcán találtak erre megfelelő – a Ferró féle – házat, amely közelebb volt az állomáshoz, a mi házunkkal pedig majdnem szemben. Így most már nem kellett messzire mennem, ha a postán volt dolgom. Legalábbis egy darabig, mert rövidesen mi költöztünk el innen, tehát újra sokat kellett gyalogolnom, ha levél, vagy csomag ügyben kellett intézkednem.

Posta az 1960-as években

PECSÉTEK

Pecséttel látják el a hivatalos iratokat. Ez a lenyomat igazolja, hogy a papíron lévő szöveg valamilyen szempontból érték, hiszen igazol, vagy bizonyít valamit. De vajon honnan származik a pecsét és miért olyan fontos számunkra?

Már a római korban is nagy jelentősége volt a pecséteknek, melyek tulajdonképpen igazolásra szolgáltak. A pecsét lenyomata hivatalos szemlélyé tette annak felmutatóját. Igazolásként szolgált, mely jogszerűvé tette a cselekedeteket, melyet a pecsét védelmében megtettek, végrehajtottak.

A pecsét tulajdonképpen helyettesítette azt a személyt, akit ábrázolt illetve képviselt. Leginkább rendeletek, utasítások, törvények, levelek lezárásaként használták. Maga a pecsét lenyomata általában viaszba történt. Ez megfelelően rögzítette a rajta lévő szöveget, ábrát, nevet. Ezt a viaszba történő pecsétlenyomatot még az 1900-as évek elején is használták.

Történelmünkben van néhány érdekes pecsét, mely akár formáját, akár minőségét tekintve vált nevezetessé. Például II. András arany pecséttel ellátott törvénye, mely ezért Aranybulla-ként ismeretes a magyarság számára. Érdekes a Corvin család pecsétje, mely a híres címerből lett kialakítva: a szájában gyűrűt tartó holló.

A pecsét jelentősége, alkalmazása nagyon sok változáson ment keresztül. A kezdetekben csak a király használta, használhatta. Későbbiekben a kancelláriák is önálló pecséttel rendelkeztek, majd a nagyobb főurak is ezzel hitelesítették irataikat.

A pecsét maga a törvény! Mivel a hatalom által kibocsátott oklevelek, rendeletek, felhívások, adományozások, igazolások, birtoklevelek mind pecséttel voltak ellátva, a fenti állításnak van alapja. Az írástudatlan emberek a pecséttel ellátott iratokban a felsőbb hatalom megnyilvánulását látták. Mivel ezek az iratok, felhívások részükre csak adót, terheket, kötelezettségeket jelentettek, így nem szívesen találkoztak velük. Azonban a mindenkori uralkodó-osztály kegyetlen volt, s a pecsétek hatalmával élve, néha visszaélve sokszorosan megnyomorgatták a jobbagságot, a közrendű embereket. Ezért nem is kell azon csodálkoznunk, hogy például az 1514-es Dózsa-féle parasztháborúban a kastélyokat,

udvarházakat elfoglaló csapatok legelőször nem az élelem után kutakodtak, hanem a ládafiákban elhelyezett iratokat keresték meg, majd tüzet rakva belőlük szabadultak meg az általuk elnyomást, keservet, szenvedést hozó okiratoktól.

Az persze írástudatlanságuknak köszönhető, hogy ezen papírok nagy része teljesen ártatlan volt az nyomorúságuk tekintetében, hiszen a legtöbb iraton a családra, a birtokra vonatkozó feljegyzések voltak, s mindemellett természetesen a családi levelezés is. A hivatalos iratok, a pecsétek iránti gyűlöletnek köszönhetjük, hogy ebből, valamint az ez előtti korból származó okmányokból nagyon kevés található meg levéltárainkban.

A civilizáció egyik leglátványosabban fejlődő része az adminisztráció s az ehhez kötődő hivatalok. Ez az „iparág” fejlesztette ki végül azt a töménytelen mennyiségű pecsétet, amely nemcsak magát az iratot hitelesíti, hanem egyben azt is igazolja: mekkora szükség van erre az úgynevezett hivatalnoki rétegre.

A közigazgatás által kibocsátott papírok ezekkel a pecsétekkel váltak hivatalos okmánnyá, melyet a polgárok sokáig megőriztek. Ezek általában olyan személyre szóló adatokat tartalmaztak s egyben igazoltak, melyek hosszabb távon bizonyítékként is felhasználhatók voltak hivatalos ügyek intézésekor (például: születési-, házasságkötési-, halálozási anyakönyvek).

Tököl-Szilágyitelep Egyesület pecsétje 1899.

Akkor válik közigazgatásilag önállóvá egy település, ha már az ügyintézéskor felhasznált papírokon lévő pecsétlenyomaton önállóan szerepel a neve. Ezeken lehet végigkísérni, hogy milyen névátalakuláson ment át a falu, míg a mait, a végleges nevet megkapta. A kezdetekben Tököl-Szilágyitelep névvel találkozhatunk, s nagyon sokáig ezt használták.

A legrégebbi pecsétlenyomatot az 1899-ben megalakult Tököl-Szilágyitelep Egyesülettől sikerült megszerezni. A kutatásom során a pecséttel ellátott iratok nagyon sokat segítettek a gyűjtött anyag hitelesítésében.

A századforduló után, a népesség növekedésével egyre több egyesület jön létre. Ezek mindegyike rendelkezik pecséttel. Valamelyiket sikerült megtalálnom, de volt olyan is amelyiket nem.

A pecsétlenyomatok is sok mindenről árulkodnak. Ha megnézzük a kivitelezését, a grafikáját, máris megismerhetjük egy adott csoport ízlésvilágát, stílusát.

Mint láthatjuk, legtöbb esetben a pecséten szerepel az alakulás időpontja is. Ez megint csak sokat segít abban, hogy egy bizonyos időszakhoz tudjuk kötni a megtalált dokumentumokat. Esetünkben még a helység névváltozásait is figyelemmel tudjuk kísérni, akár dátum szerint is.

Horthyligeti MOVE Társadalmi és Sport Egyesület 1938.

Sajnos nem mindegyik megtalált lenyomata volt elég olvasható. Némelyiket alig tudtam azonosítani. Végül egy kis technikai segítséggel sikerült némileg feljavítani s olvashatóbbá tenni.

Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár Sport Egyesülete, 1946.

Információkkal is szolgálnak időnként a pecsétlenyomatok. A fenti képen is megtudhatjuk a felépült hadiüzem teljes nevét: Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár. Persze ennek ismerete egy újabb kérdést vet fel. Vajon miért is nevezték Horthyligetinek, amikor Szigetszentmiklóshoz tartozó területre lett építve? Vagy akkor még nem volt oda telekkönyvezve? Vagy a közeli települést vették névadónak? Kérdések, amelyekre majd valaki megkeresi a válaszokat. Nekem sajnos nem sikerült.

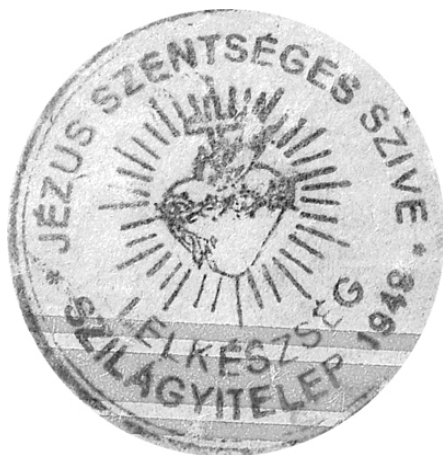
Az egyházak adminisztrációja is megkövetelte, hogy az általuk kiadott okmányok hitelesítésére saját pecsétet használjanak. Az egyházi adók befizetésének igazolására szóló elismervényre, a születési-, esketési-, halálozási bizonyítványokra, s minden egyházi levélre, az egyház által működtetett iskolai bizonyítványokra rákerül a saját pecsét. Mivel ilyen Szilágyitelepen nem volt, így ezeket nem is kellett keresnem. Viszont alakult egy csoport, akik a templom felépítéséért küzdöttek. Az 1932-ben megalakult Templomépítési

Bizottságról van szó. Az ő pecsétjükön szerepel az új településnév, Horthyliget, de mellette zárójelben azért jelzik a régit is (Szilágyitelep). Ez praktikus megoldás volt, hiszen nagyon sokan a régi név alapján tudták beazonosítani a helységet.

Az egyházra vonatkozó információk alapján nem sok keresgetni valóm volt, hiszen, mint Tököl filiájának, minden adminisztráció az anyaközség plébániáján bonyolódott. Ez által az iratokra, levelekre az ő pecsétjük került.

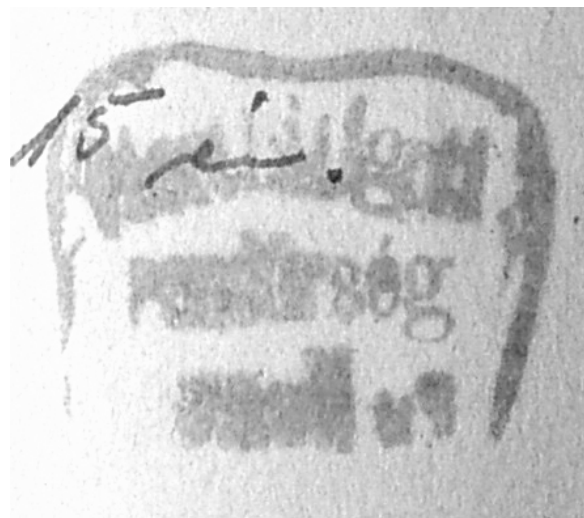
A Horthyligeten felépült templomnak még helyi plébánosa sem volt. 1949-től kerül ide Füstös Antal plébánosnak. Előtte mint lelkészség működik a helyi katolikus egyház. 1948-tól van anyakönyvezés. Az első pecsétjük is ekkor készült el.

Az egyház a lelkünket ápolja s megvéd bennünket az élet bűnösebb oldalától. De a bűnösök elfogása és törvény elé állítása már nem az egyház dolga.

A lakosság biztonságára a rendőrség vigyáz és vigyázott régebben is. A gyanús elemeket időben eltávolította a becsületes emberektől. De még ezek között is előfordulhatnak kissé szabadabb viselkedésmódot mutatók, akik nem mindig tartják be a közösség által elvárt normákat. Hangos-

kodással, vagy öntörvényű magatartásformával bosszantották lakótársaikat. Bűnözők is megjelenhettek egy lakóterületen. Ezek leleplezése is a rendőrség feladata volt.

Horthyligeti Rendőrség

A Horthyligeti Rendőrség pecsétlenyomatán alul van egy elmosódott sor – bár a többi se túlzottan tiszta – amely szerintem: **Kossuth u 9.** A pecsétlenyomat egy 1945-ös iratról lett kifotózva.

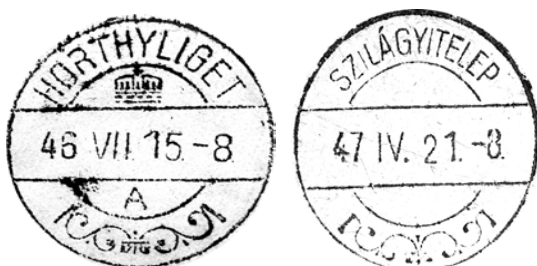
A háború utáni időszak útjára indította a nőmozgalmat. A háborúban oly sokszor helytállt nők most szövetségbe tömörültek és részt kívántak venni az ország helyreállításában. A mozgalom a kulturális életre is kiterjesztette hatáskörét. 1945-ben megalakul a Magyar Demokratikus Szövetsége Horthy-ligeti csoportja. Első lépésként az óvoda létrehozásában vesznek részt.

Magyar Nők Demokratikus Szövetsége Horthy-ligeti csoportja

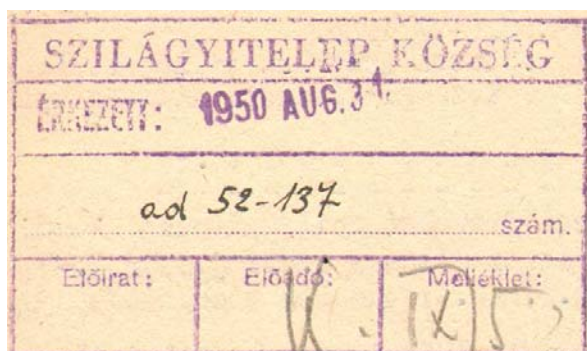
A posta egy településnek a szerves része. Amióta megkezdte működését, folyamatosan igénybe is vesszük szolgáltatásait. Sokszor bosszankodunk, máskor örülünk a kikézbcsített küldeményeknek. Bár ilyenkor a feladót illetné érzelmi kitörésünk, de ezt megkapja a szolgáltató.

A küldeményekre – legyen az levél, csomag, vagy pénzesutalvány – mindig kerül posta pecsét. Ez abban különbözik az eddig bemutatottaktól, hogy mindig szerepel rajta az a dátum amikor rákerült a küldeményre. Ezzel lehet bizonyítani, mikor került a postaforgalomba a továbbítandó levél, vagy csomag.

Postai pecsét

Az időpontok rögzítése más helyeken is nagyon fontos. Például a közigazgatási rendszerben a beérkezett iratokat is ellátják dátummal. Fontossága nem vitatott. Az önálló községgé vált Szilágyitelep egyik első iktatási pecsétje az alábbi bemutatott lenyomat. Ezzel igazolták Mucsi Erzsébet kinevezési okmányának érkezését, amelyet Ráckevéről küldtek.

Iktatási pecsét

A legérdekesebbek s számomra mindig a legizgalmasabbak az iskolák pecsétjei. Ez a mi esetünkben még különleges is. Azért, mert nemcsak a kor politikai változásait mutatja be a rajta lévő címerrel, nemcsak az iskola jellegét – népiskola, állami iskola – hanem a község neveinek az alakulását is.

A kezdetekben a bizonyítványokon csak olyan pecsét szerepelt, amelyiken a Tököl név volt látható. Ez számunkra nem érdekes, hiszen a kezdetekben Tököl-Szilágyitelep nevet viselte a település. Tehát az ilyen felirattal ellátott pecsétlenyomatokat kerestem és találtam is.

A Magyar Királyi Elemi Iskolák pecsétjein a helység megnevezése mellett a magyar állami címer is látható volt. Ez a későbbiekben se változott. éppen ezért lehet figyelemmel kísérni az országban történt változásokat az iskolai pecsét-

teken keresztül. A változások elég sűrűn következtek be. Szerencsére sikerült néhányat összegyűjteni ezekből.

1920-as évek

1930-as évek (Horthyligeti és Herminatelepi)

1930-as évek

1946

Mint lehet látni, változó elnevezések és különböző címerek jelzik a helyi és országos változásokat. A címerek szempontjából van egy időszak, amikor bizony sűrűn kellett cserélni a pecsétet s persze csináltatni is kellett mindig egy újabbat.

A változások nyomon követhetők az iskolai bizonyítványokban. A tanév befejezésekor – de félévkor is – kiosztották a tanulóknak az egész

éves munkájukat minősítő bizonyítványokat. A tanulók számára az abba beírt osztályzatok az érdekesek, számunkra viszont a lap alján elhelyezett pecsét. A bemutatott mintákat a környezetükkel együtt illesztettem be, így jobban látni – és hitelesen – azt az évszámot, amikor megtörtént a bepecsételés.

1949.

**Állami Általános Iskola Tököl-Szilágyitelep
(Kossuth címerrel)**

1955.

**Állami Általános Iskola, Szigethalom
(Rákosi címerrel)**

1957.

**Állami Általános Iskola, Szigethalom
(Címer nélkül)**

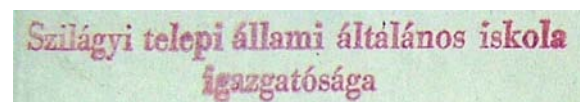

1958.

**Állami Általános Iskola, Szigethalom
(Kádár címerrel)**

Bár gyengén látni, de az 1949-es pecséten Kossuth-címer látható, a feliraton Tököl-Szilágyitelep olvasható. Az 1955-ösön ott a Rákosi-féle sarló-kalapácsos címer. 1957-évből a pecsét közepe üres. 1958-tól pedig már a Kádár-

féle címer szerepel az iskola pecsétjén. 1956-os események után néhol újra megjelent a Kossuth címer a pecséteken, de rövidesen azt is le kellett cserélni.

Két hosszúpecsét az iskolából

A hivatalos levelezéskor a fejlécre nem kör alakú, hanem hosszú pecsét került. Ezt nyomtatták a borítékokra kívülre is. Itt is megfigyelhetjük a település nevének a változásait.

MABEOSZ Községi Kör Szigethalom

Meg kell mutatnom még a Szigethalmon működő bélyeggyűjtők pecsétjeit is. Két féle lenyomatot találtam. Mind a kettő nehezen olvasható, de jobb nem volt. Az első felirata: *Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Bélyeggyűjtő Kör Szigethalom*. A másikon, amelyiken a bélyeggyűjtő kör száma is szerepel a 449-es, annak szövege: *MABEOSZ Községi Bgy. Kör Szigethalom*.

Szilágyitelepen, Horthyiligeten, Szigethalmon több kereskedő és iparos is dolgozott. Ők is használtak nyilván bélyegzőket. Ennek ellenére sajnos nem talákoztam eggyel se. Pedig ez is érték a helytörténet feldolgozása során.

Azt hiszem, a bemutatott pecsétek lenyomatai mindenki számára hordoz üzenetet. Üzenetet egy olyan múltból, amelyre minden itt élő büszke lehet. A jelenkor is bővelkedik bélyegzőkben, pecsétlenyomatokban, így hát az elkövetkezendő évtizedek kutatói számára is lesznek meglepetések. Ugyanis amit naponta használunk, az közböbs számunkra. Akkor válik különlegessé, ha már nem találkozunk vele, vagy csak ritkán bukkán fel. Ez teszi változatossá a múlt után érdeklődő megszállottakat, s ezért érdemes mindent megőrizni, hiszen a jelen mindig a jövő múltja.

IGAZOLVÁNYOK, IGAZOLÁSOK, OKLEVELEK

Minden ember rendelkezik valamilyen igazolvánnyal, vagy igazolással. Már születésünk pillanatában kapunk egy iratot, amely ország-világ előtt bizonyítja, hogy immár egy állampolgárral szaporodott nemzetünk. Ettől kezdve életünk során egyre több igazolványt kapunk, egyre több igazolásra van szükségünk. Ezek a papírok nagy része azt bizonyítja – immár hivatalosan – hogy felmutatója és tulajdonosa én vagyok. Önmagamat kell igazolni mások előtt. Személyem ez által válik fontossá és minden hivatalos szerv előtt.

TÖKÖL KÖZSÉG Szám: **1187**

Személyazonossági igazolvány

Név: **Stefán Gábor**

Szül. hely és év: **Sz. Mihály 1869**

Anyja neve: **Stefán Anna**

Foglalkozása: **lőr páromány**

Lakás: **H. liget**

(P. h.) **[Signature]**

aláírás.

MUNICH JENŐ. RACKÉVE

Személyazonossági igazolvány

Az első hivatalos irat az anyakönyvi kivonat. Ezután következik a keresztlevel, amelyet az egyházak állítanak ki a megkeresztelt csecsemő részére. Nem kell olyan sok időnek eltelnie ahhoz, hogy egy újabb igazolványt, igazolást kapjunk, amely a mi nevünkre van kiállítva. Ez pedig nem más, mint az iskolai bizonyítvány.

Egy ember életében számos olyan esemény történik, melynek során bizonyítványokat, okleveleket, igazolványokat állítanak ki részére, dokumentálva annak hitelességét, valóságát. Már

gyermekkorunkban megkapjuk az első ilyen igazolást születésünk alkalmával, majd a keresztlevelekor s ez a sor folytatódik az iskolai bizonyítvány formájában. Szinte életünk végéig folyamatosan ellátnak ilyennel és hasonlókkal a hivatalok, intézmények.

Sok olyan igazolványt, igazolást ismerünk, mely a kibocsátás idején nagyon fontos volt, ma azonban már csak mosolygunk rajta. A legtöbb irat életünk fontos részévé válik. Például az előbb említett első okmány, amely a születésünket igazolja, hiszen életünk során többször is igazolnunk kell ezzel magunkat.

A tanuló anyakönyvi adatai.

Neve: **Lévay Erzsébet**

Születési helye: **Kispest** község város

Születési idője: **1928** év **7** hó **13** nap.

Vallása: **rk** anyanyelve: **hu**

Mily nyelven beszél még? **-**

Beoltatott: **1929** évben, újraoltatott: **-** évben

Hány évig járt óvodába? **-**

Születésének (vagy születésének) neve: **J. István**

foglalkozása: **kezes**

lakása: **Flóthyliget**

Megjegyzés: **-**

Kelt: **Flóthy** 1934. évi **dec** hó **29**

igazgató.
(iskolaszéki elnök.)
P. H.

tanító.

Iskolai bizonyítvány

A fontossági sorrendben az iskolai bizonyítvány következik, mely évek, évtizedek múlva csak mint kötelező dokumentum szerepel, hiszen a benne lévő adatok elvesztik fontosságukat. Egy idő múlva már nem érdekes, milyen eredménnyel végeztük el iskoláinkat a fontos az, hogy papír legyen róla.

IV. Nők állandó lakásának bejelentését igazoló szelvény.

Az állandó lakás, amelybe beköltözik: Szilágyi telep város Rákoskeresztúr járás 35 hrsz. 1 sz. em.

A bejelentett személy	családi és utóneve: (esetleges előbbi neve)	<u>őrné Fagola Sándorné és kis Líviusina</u>		családi állapota:	<u>érv</u>	
	törvényes atyjának család és utóneve:	<u>Kisapál</u>	anyjának leánykori család és utóneve:	<u>Bognár Erzsébet</u>		
	születési helye:	<u>Győr</u>	éve:	<u>1862</u>	állampolgársága:	<u>m</u>
	állása, foglalkozása:	<u>érvéltartó</u>	milyen minőségben lakik a helyen:	<u>salódtartó</u>		
	nevet viselő, vele együtt bejelentés 18 éven aluli gyermekeinek neve és születési éve:	1.	2.	3.	4.	<u>PENDŐR</u>

Szilágyi telep 1949. év Február hó 27 napján.
őrné Fagola Sándorné Fagola Károly
 a bejelentőlap kitöltésére kötelezett személy aláírása. a szállásadó aláírása.

A Budapesti Államtartományi Hivatalnokok és Bejelentőbiztosok Szövetségének aláírása.

Bejelentőlap

Államigazgatási szempontból fontos, hogy tudják a hivatalok és a hatóságok lakhelyünk címét. Éppen ezért bejelentőlapot kell kitöltenünk a lakcímünk megváltoztatásakor. Ezen éppen úgy mint régen, minden személyes adatunkat fel kell tüntetni, az azonosítás végett. Régebben külön bejelentőlapja volt a nőknek és külön a férfiaknak. El se tudom képzelni, hogy miért. Nagyon sok kérdés merülhet fel bennünk egy-egy régi irat, igazolás, igazolvány láttán.

Az utazási igazolványok már a kezdetektől fogva rendszeresítve lettek. Szilágyi telep lakóinak nagy része távolabbra, leginkább Budapestre járt dolgozni. Ezért volt fontos nekik az utazási igazolvány. Sokan voltak a BESZKÁRT dolgozói. Nekik a munkáltatójuk biztosított kedvezményes utazásra jogosító igazolványt.

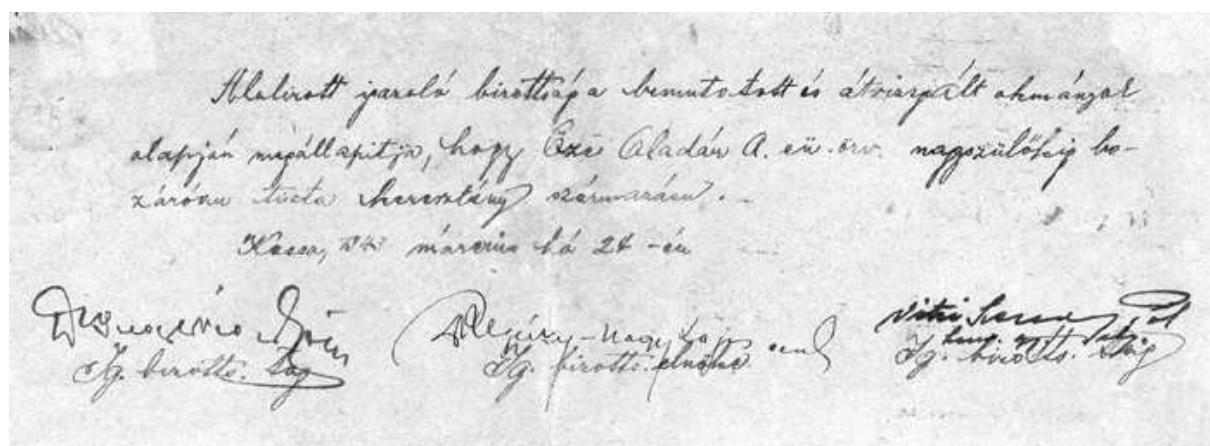
Egy BESZKÁRT dolgozó igazolványa

Kedvezményes utazási igazolvány

Az utazási kedvezmények csak keveseknek járt. Elsősorban az ott dolgozóknak, de kaphatott ilyent például belügyminisztériumi dolgozó is. Az igazolványok legtöbbször fényképpel voltak ellátva, hogy ezáltal se lehessen visszaélni vele. Volt olyan igazolvány is, amelynek a kedvezménye 100 %-os volt. Olcsóbban válthattak maguknak jegyet a diákok, természetesen csakis fényképes igazolvánnyal. A dolgozók is olcsóbban utazhattak, ha kiváltották a nekik járó utazási igazolványt.

Az igazolványok mellett az igazolások is jelentős szereppel bírtak. Némelyik valóban fontos volt, de a történelem viharaiban olyan iratot is követeltek, amely a származást bizonyította.

Igazolás keresztény származásról

A II. Világháború eseményei nagyon sok torz jelenséget hozott a felszínre. Egyik ezek közül a zsidó kérdés volt. Nem önszántukból, hanem idegen diktátor követelésre jött létre egy olyan határozat, amely az embereket a származásuk miatt szelektált. Ennek a törvénynek a következményeként, bizonyítani kellett – főleg bizalmi állásoknál, de a katonaságnál is – a keresztény leszármazást. Ezt az elején is említett anyakönyvi bizonyítványokkal volt lehetséges, hiszen ott fel lett tüntetve a született gyermek és a szüleinek a vallása is.

Érdekes igazolást követeltek az 1950-es években is. Az ország újjáépítésére Békekölcsön néven gyűjtöttek pénzt a munkásoktól. A békekölcsön jegyzett összegét aztán évek múlva visszafizették, persze akkor már az pénz értéke is megváltozott. A Békekölcsön jegyzését elvárta mindenkitől az állam, hiszen ez nagy segítséget nyújtott a „békéért való küzdelemben”. Nem örvendett nagy népszerűségnek, hiszen az embereknek akkor is kevés jövedelmük volt, s mint az előbb is említettem, a visszafizetéskor már jóval kevesebbet ért a forint. Így ez tulajdonképpen egy bújtatott adó volt.

Mint mindig, ez alkalommal is a nép zsebéből emelték ki azt a kevés kis pénzt, ami benne volt. A munkások részéről viszont valóban szép és nemes gesztus volt, hogy pénzzel járultak hozzá az ország felépítéséhez, s így azt érezhette, hogy ő is tulajdonosa lesz ezeknek a nagyszerű beruházásoknak. Mennyire tévedtek! Hiszen a privatizáció során nekik semmit se juttattak vissza ebből, hiába járult hozzá. A bennfentesek, az élősködők, akik jó időben jó helyen voltak, azoké lett minden, s nem azok részesültek belőle akik valóban sokat áldoztak ezért a szép eszméért, a jövőért. Mint az évszázadok során, most is a nép lett átverve.

BÉKEKÖLCSÖN
DEKORÁCIÓ N.V.
 aljegyzési hely bélyegzője
Igazolás
 arról, hogy
 (név) Weisz István
 (pontos cím) Tököl
Szilágyi telep
500.- Ft névértékű Békekölcsönt
 jegyzett
 Kelet, Budapest. 1950. IX. 28.
 jegyzésgyűjtő aláírása

Békekölcsön jegyzéséről szóló igazolás

Nem is érthetjük napjainkban, hogy miért kellett régen igazolás arról, hogy például rádiónk lehessen, hiszen most bárki vásárolhat, ha akar, akár többet is. Ugyanez a helyzet a PB gázzal kapcsolatban is. Külön engedély alapján lehetett beszerezni a palackot, sőt még vizsgát is kellett tenni a kezeléséről. A kerékpár-igazolvány is kötelező irat volt. Azt a célt szolgálta, mint napjainkban az autó forgalmi engedélye. Rajta volt a tulajdonos minden adata valamint a kerékpár típusa és száma. Ezt a tulajdonosnak mindig magával kellett hordania, hiszen ezzel bizonyította, hogy a kerékpár az o tulajdonát képezi. A változások a rendőrségen lettek bejelentve. Ez által lett biztosítva, hogy ne lehessen ellopni.

Iskolai érettséget igazoló orvosi bizonyítvány

Az iskolára való érettséget is vizsgálják s vizsgálták is. A fenti okmány is ezt bizonyítja.

Alulírott községi orvos a mai napon megvizsgáltam Magyar Erzsébet (Magyar József és Molnár Mária gyermekét) aki Tökölön 1923. szeptember 2-án született s őt úgy testileg mint szellemileg jól fejlettnak, egészségesnek találtam, amiért is nevezett gyermek beiskolázható.

Tököl, 1929. szeptember 15.

Dr. Berzenkovits Dezső
községi orvos

A kultúra és maga a kulturális élet külsőségei nagyon fontossá vált a szocializmus építése során. Aktivisták szerveztek színházlátogatásokat, megalakítottak helyi művészeti csoportokat munkahelyeken, de a községekben, városokban is. Az állami ünnepek műsorának megtartása ezekre a művészeti csoportokra várt. Az amatőr kulturális csoportok tagjai a munkások közül kerültek ki. Eredményességét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy nagyon sok színész, előadóművész kezdte ilyen körülmények között a pályafutását. Nem maradhatott ki ebből a Csepel Autógyár se. A Vasipari Dolgozók Szakszervezetének irányításával indult meg itt a kulturális élet megszervezése. Az aktivisták még igazolványt is kaptak, hogy az időnként megtartott próbákra járhatson.

Gulyás Benedekné kultúr -igazolványa

„Jó kulturmunkával a szocializmusért”

Az igazolvány tulajdonosa a CSEPEL AUTÓ gyár kulturmunkása, és a próbanapokon minden más kötelezettség alól mentesítve van, de kötelese minden próbán megjelenni.

A szocialista kultúra terén kifejtett társadalmi munka, pártmunka.

Azt hiszem az igazolványba beírt szöveghez külön magyarázat már nem is kell. Azt viszont jólesően vehetjük tudomásul, hogy a kultúráért áldozatot hozott a gyár is, hiszen a próbák alkalmával néhány dolgozó kiesett a termelésből.

A beszolgáltatás nehezítette a mezőgazdaság és ezáltal az abból élő parasztság életét. Ennek ellenére ezt meg kellett tenni, ugyanis, ha nem találták elegendőnek a beadott terményt, akkor kimentek a gazdaságba, vagy a házhoz és mindent elvittek. Erre mondták azt, hogy még a padlást is lesöpörték ilyenkor.

Ezért különleges az a Díszoklevél, amelyet éppen egy szigethalmi gazdálkodó kapott 1951-ben. Az akkor divatos szlogen természetesen nem maradhatott el, mert a béke megvédése mindenkinek munkaköri kötelessége volt. Bármit dolgozott, az a béke érdekében történt. Az 5 éves terv végrehajtása is komoly politikai propaganda volt. A sikeréhez mindenkinek hozzá kellett járulni akár a munkaidőben, akár azon túl is.

A Magyar Népköztársaság Kormánya

DÍSZOKLEVÉLLEL

TÜNTETTE KI

Kötász Péterné szigethalomi

dolgozó parasztot, aki Alkotmányunk törvénybeiktatása és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepének tiszteletére 1951. évi kenyérgabona és takarmány beadási kötelezettségét

200 %-on felül teljesítette

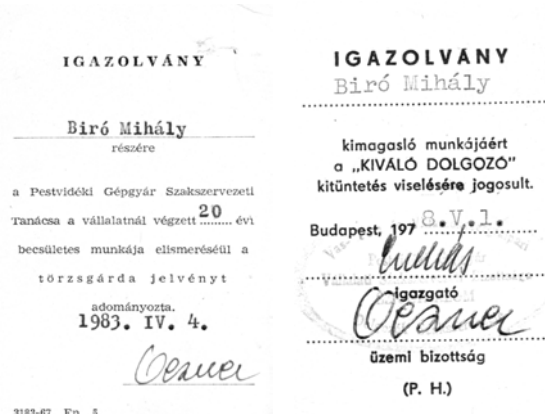
amivel hozzájárult 5 éves tervünk sikeres végrehajtásához és ezzel a béke megvédéséhez.

Budapest, 1951. augusztus 20.

Dobi István

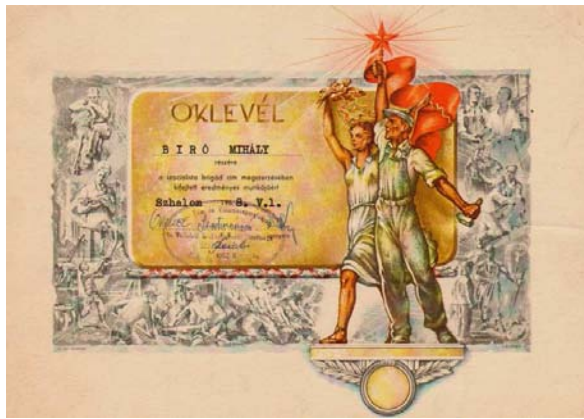
a minisztertanács elnöke

A munka elismerése több szempontból is fontos volt. Ha a jól dolgozó ezért akár oklevelet, akár pénzjutalmat kapott, az ösztönözte a további jó teljesítményre s egyben példaként szolgált a munkatársai előtt is. A „Kiváló dolgozó” oklevélhez és pénzjutalomhoz egy igazolványt is adtak, amely bizonyította, hogy az állami ünnepeken a ruhára kitűzött jelvény jogosan használják.

Törzsgárda és Kiváló dolgozóigazolvány

Akik a munkahelyükön több évtizedet is eltöltöttek, törzsgárda igazolványt és valahol még jelvényt is adtak a pénzjutalom mellé. A tapasztalat az volt, hogy elismerték ugyan a hűséget, de sajnos ez nem mindig mutatkozott meg a fizetésükben.

Szocialista Brigád Oklevél

A szocializmus építésében nagy részt vállaltak magukra a brigádokba tömörült munkások. Vállalásaik nemcsak a munkára vonatkoztak. Tettek felajánlást kulturális vonatkozásban, de karitatív tevékenységük is mindenki számára ismert. Ez tulajdonképpen egy kiváló módja volt annak, hogy az együtt dolgozókból egy jó közösség kövacsolódjon. A közös programok, a vállalati tervek munkaidőn túli megvalósítása, a családok közötti kapcsolatok szorosabbá tétele valóban jó hatással volt mindenkire. Ezt azonban lehetett úgy kamatoztatni, hogy az évenkénti eredményhirdetés alkalmával a brigádok közötti verseny helyezettjei oklevelet, jelvényt, igazolványt s persze pénzt is kaphattak.

2

Személyi adatok: *)

A munkakönyv tulajdonosának neve: *Deffert Gyula*

születési éve: *1933* hó: *aug* nap: *2*

születési helye: *Törököl Flóthy út*

anyja neve: *Deffert Erzsébet*
1330512 2005

Deffert Gyula
sajátkezű aláírása.

A munkakönyv második oldala

Ami nemrégén még kötelező volt, az ma már lassan ismeretlen lesz. Ilyen például a munkakönyv. Ebbe belekerült a személyes adatokon kívül minden olyan információ, ami a munkavégzésre, munkahelyre vonatkozott.

Az egyesületek, a sportkörök, a szakszervezetek, a mozgalmi szervek mellett az egyes gyűjtőcsoportok is bocsátottak ki tagságuk részére igazolványt.

Ez több célt is szolgált. Egyszer nyilvántartási számot kaptak, így mindig egyértelmű volt a létszám. Egyes igazolványok a kiállítások, a bemutatók, a börzék árukészletéből való vásárláskor bizonyos százaléku kedvezményre jogosították tulajdonosát.

A Magyar Néphadsereg érdekében meghatározott időn át végzett kiemelkedő tevékenysége elismeréséül, a Magyar Népköztársaság kormánya felhatalmazása alapján a

HONVÉDELMI ÉRDEMÉREM

kitüntetéset adományozom

20 év után

BIRÓ MIHÁLYNAK

Budapest, 1982 év szeptember hó 29 nap.

Orbán Gyula
honvédelmi miniszter

Honvédelmi Érdeméremről szóló igazolvány

Kedvezmény jár azoknak is, akik beléptek Szigethalmon a Taksonyi Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetbe. Akik részjegyet váltottak, azok vásárlásaik után év végén bizonyos százalékot visszakaptak.

ÁLTALÁNOS FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESÍTŐ SZÖVETKEZET

RÉSZJEGY

Deffert Gyula
Taksonyi és Václav

ÁLTALÁNOS FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESÍTŐ SZÖVETKEZET TAGJÁNAK

100 Ft AZAZ *1000* Ft

NEVEZÉSI SZÁMA: *1000* HO: *12* NAP: *12*

Taksonyi Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet

Igazolványok, igazolások, bizonyítványok, oklevelek, – olyan papírok, amelyekre csak akkor van szükségünk, ha valamit bizonyítani szeretnénk. Ebből is látszik, hogy sokszor egy darab papír is fontos lehet életünkben.

ÉRDEKES ESETEK

SZilágyitepre betelepült lakosság életét sokszor megzavarták rendkívüli események, furcsa és érdekes esetek. A hitelesség kedvéért ezekről se szabad elfeledkeznünk, ezeket is rögzíteni kell az utókor számára. Különlegességünk nem abban van, hogy ilyen napjainkban már nem fordulhat elő, hanem abban, hogy megismerhetjük az emberi hozzáállást kényesebb – sokszor a higiéniát, máskor a közösséget közelebbről érintő – kérdésekben.

Az természetes, hogy dolgozni és élni szeretne mindenki saját otthonában, saját kicsi környezetében. Ehhez sok mindent meg kell teremteni. A még igencsak új, kibontakozni készülő Szilágyitepen élők meg szeretnék volna hódítani ezt a homokbuckás, sivár környezetet. Otthonossá és élhetővé kellett változnia a szorgos emberek munkája által. Hivatkozás történik sok iratban, hogy gyümölcsfákat, szőlőket telepítenek a kertjeikbe az itt élők. Nem kell hozzá különösebb kertészeti ismeret, hogy magunk előtt is tisztázzuk: homokos talajban nem terem meg szinte semmi. Éppen ezért volt évszázadokon keresztül elhanyagolva ez a terület.

Növények termesztésébe csakis úgy lehet hozzáfogni, ha a talaj szerkezetét egy kissé feljavítjuk s élhetővé tesszük. Ennek egyik módszere a trágyázás. Mivel igencsak kevés állattartó volt ezen a vidéken, így nem lehetett helyi gazdáktól trágyát szerezni. Ezért más, egy távolabbi helyről kellett vásárolni. A környező települések talajszerkezete hasonló, bár nem ennyire homokos. Ezért nekik is szükség volt a talaj termőképességének folyamatos biztosítására. A kertészettel, vagy éppen gyümölcstermesztéssel foglalkozók megélhetésük miatt is úgy döntöttek, ha kell hát messzebből, de hozatnak a homok feljavítására trágyát. Ennek szállítási költsége hatalmas lett volna, ha szekerekkel próbálkoznak. Erre nem is gondoltak, hiszen itt volt a lehetőségekhez képest a legolcsóbb szállítási eszköz: a helyi vasút. Mivel nemcsak személyszállítás, hanem teherszállítás is történt a megépített vonalon, így egyértelmű volt ennek az igénybevétele. Az építőanyagok is így kerültek a községbe s a kertészetek jóvoltából most már a trágya is.

A probléma ezzel kezdődött. A trágyaszállítmányok a folyamatos megrendelések következtében meglehetősen sűrűn érkeztek az állomásra. A

mellékvágányra rátolták a megrakodott vagon s onnan szállították el a gazdák. Elvitték a földjeikre, kertjeikbe, hogy az általuk termesztett zöldségek minősége kiváló legyen.

Addig nem is volt baj, amíg a vagonok kiürítése folyamatos volt. Valami miatt azonban néhány alkalommal a vagonok a tartalmukkal együtt ott rostokoltak napokig a mellékvágányon. Ez se higiéniai, se emberi szempontból nem volt elfogadható. Gondoljunk csak bele, hogy a trágya bűze fogadta a vonattal ide érkezőket, de az innen elutazókat is akik a szerelvényre vártak. Az illatfelhő borzasztó lehetett, hiszen a trágya folyamatosan érik s egyre kellemetlenebb szaggal örvendezteti meg a közelébe kerülő embereket.

Az állomáson veszteglő és förtelmes bűzt árasztó vagonok ügyében panasszal fordultak a ráckevei járás főszolgabírájához a környéken lakók. Panaszuk jogosságához nem fért kétség s ezért a címzett intézkedett is ebben az ügyben, melyről az alábbi – Tököl község elöljáróihoz címzett – levél tanúskodik:

136.127/1914.

Tárgy: Szilágyitelep vasúti állomásáról trágya elszállítása.

A ráckevei járás főszolgabírájának 2766/914. sz. a. kelt jelentésével közvetlenül hozzám felterjesztett jegyzőkönyvet visszaküldve a következőkről értesítem.

A budapesti helyiérdekű vasutak részvénytársaságnak 1914. évi július hó 1-én 607/I 1914. sz. a. a kereskedelemügyi kir. ministerhez intézett jelentése szerint a Szilágyi-telepi kirakodó vágányra érkező trágyaküldemények az 1912. évi június 14-én kelt 33013 sz. K. M. rendeletében foglalt határozmányok szerint mindig a kirakodási idő tartama alatt fuvaroztatnak el.

Tekintettel arra, miszerint a panaszos feljelentésben konkrét adatok nem foglaltatnak, a b.h.é.v. részéről is csak általános érvényű intézkedések voltak tehetők.

Június hó 25-én 4162/III a szám alatt újból megkeresték a trágyaszállítmány Címzettjét, hogy a szállítmányok elfuvarozása iránt 33013/1912 számú rendelettel kapcsolatban adott 3450/III a és 4395/III a számú kiadmányaikban foglaltak szerint járjon el, mert ellenkező esetben, a trágya szállítását kénytelenek volnának beszüntetni, illetve a 12 óra alatt el nem

fuvarozott trágyaszállítmányok ügyében a ráckevei főszolgabírói hivatalnál feljelentést tenni.

Illetékes vonali közegeinket, valamint Tököl állomás előljáróságát ismételt szigorú ellenőrzésre utasították és elrendelték, hogy tapasztalt szabálytalanságok esetén azonnal tegyenek jelentést, hogy fentiek értelmében eljárhassanak.

A kereskedelemügyi minister úr hozzám intézett átirata szerint a már megtett intézkedéseken kívül más intézkedések megtételének szükségét fennforogni nem látta.

Budapest, 1914. szeptember hó 1-én.

Az ügy úgy látszik nagy port kavarhatott az anyaközségben és a minisztériumban is, hiszen az ügyben sürgős intézkedés történt. Érthető ez, hiszen a népegészségügyi problémát így kell megoldani. Gyorsan és hatékonyan. Ez történt 1914-ben, Szilágyitelep megalakulásának első évtizedeiben.

Lakbér szerződés

Alól írtó bérbe veszi Gheorghe Gyula úr a Rákai telepen József Attila út 22 szám alatti házában lévő próba bérleti szerződés helyiséget. Telepégi lakbérre havonta 30 - azaz harminc forint, amely fizetendő minden hó 5-ig, és a feltét.

Ha a lakbér nem egyenlőre fizeti, úgy 1 hónap elteltével a ház tulajdonos részéről felmondásnak van helye.

A kényszer díj, valamint az éjjeliőr díja a bérlő köteles fizetnie.

Az udvar és belső helyiségek tisztántartása a bérlő feladata.

Ha a lakbér viszonyok megváltoznak, vagy a bérleti díj megváltozik, az új viszonyok szerinti lakbér azonnal meg kell fizetnie.

A lakbérszerződés piszkozata

Most ugorjunk egy nagyot. Nézzünk csak bele népi demokráciánk intézkedési stílusába. Az eset éppen a mi családukkal történt. A József Attila utcában laktunk albérletben. 1947-ben költöztünk ide. A ház két részre volt osztva, így két család bérelhette. Nem volt semmi probléma mindaddig, amíg a régi tulajdonos el nem adta – így lakottan – a házat. Az új tulajdonos Tökölön lakott, de sűrűn járt át hozzánk. Nem éppen barátkozni, hanem zaklatni.

Először a kertet kerítette el, hogy ne tudjuk használni. Néhányszor levettük róla a lakatot, mivel a bérleti szerződésünkbe bel lett foglalva a kerthasználat is. Ezt az új tulajdonos nem vette figyelembe. Pedig, mint a mellékelt Lakbérszerződés is mutatja, jogosan használtuk. Vagyis használtuk volna, ha nem keríti el Pál Pál. Sajnos volt egy gusztustalanabb akciója is.

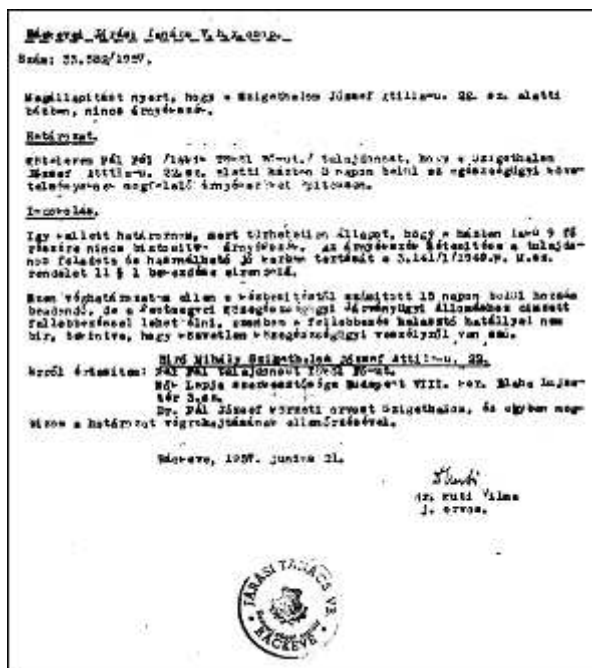
1957-ben az egyik nap arra ébredtünk, hogy a kerti WC, amelyet használtunk – hiszen abban az időben falun csak ilyen volt – romokban hever. Vályogból volt építve, de nem volt rozoga. Nagyon csodálkoztunk, ugyan miként dőlhetett össze és főleg ennyire. Mármost úgy nézett ki, mintha egy hatalmas földrengés végezte volna el ezt a feladatot. Az érdekes az, hogy 1956-ban már átéltünk ugyan egy földrengést, de akkor még csak meg se repedezett a WC fala. Most pedig teljesen a földdel volt egyenlő. Sejtettük, hogy ez nem véletlenül történt, de nem tettek a felnőttek semmit se ebben az ügyben. Nem jelentették se a rendőrségnek, se máshol. Sajnos beletörték.

A Pál Pál nevezetű háztulajdonos nem volt hajlandó egy másikat építeni, hiába szóltunk neki. Nyilván ő rombolta le, s akkor ugyan miért építene helyette másikat? Arra irányult az egész akció, hogy az életünket megkésérítse és elüldözzön a házból, mert csak akkor tudna ő ide beköltözni.

Nem volt WC-nk, de addig is valahol el kellett végezni a dolgunkat, így a széntároló kamrában egy vödör szolgálta ezt a célt. Persze irtó kényelmetlen volt a használata – de mást nem tehettünk. Hiába fordultunk a Tanácshoz, a körzeti orvoshoz – senki nem intézkedett. Éppen a népi demokrácia kellős közepén voltunk, amikor a „népfelség” volt az egyetlen kedvezményezett hazánkban. Legalábbis ezt hirdették a rendszer kitalálói.

Az állapot borzasztó volt – mi meg tehetetlenek a községi Tanács ellen is. Apám gondolt egyet, és beírt a Nők Lapja című újságba és közölte velük a szomorú helyzetet. Ebből, ha jól tudom még cikk is kerekedett. A Nők Lapja hatására a Ráckevei Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága hozott ebben döntést, melyben kimondta: 8 napon belül a tulajdonosnak meg kell építenie az új „árnyékszék”.

A határozat ellen fellebbezni lehetett volna, de „a fellebbezés halasztó hatállyal nem bír, tekintve, hogy közvetlen közegészségügyi veszélyről van szó.” Természetesen Pál Pál nem építette meg most se fel a tönkrement „árnyékszék”-et.

A Járási Tanács 33.582/1957. határozata

A fenti levél szövege:

„Megállapítást nyert, hogy a Szigethalom József Attila u. 22. sz.¹ alatti házban nincs árnyékszék.

Határozat:

Kötelezem Pál Pál (lakik Tököl Fő u.) tulajdonost, hogy a Szigethalom József Attila u. 22. sz. alatti házban 8 napon belül az egészségügyi követelményeknek megfelelő árnyékszéket építsen.

Indoklás:

Így kellett határoznom, mert tűrhetetlen állapot, hogy a házban lakó 9 fő részére nincs biztosítva árnyékszék. Az árnyékszék létesítése a tulajdonos feladata és használható, jó karban tartását a 3.141/1/1949. N. M. sz. rendelet 11§ 1 bekezdése elrendeli.

Ezen véghatározatom ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül hozzám beadandó, de a Pestmegyei Közegészségügyi Járványügyi Állomáshoz címzett fellebbezéssel lehet élni., Szemben a fellebbezés halasztó hatállyal nem bír, tekintve, hogy közvetlen közegészségügyi veszélyről van szó.

Erről értesítem:

Bíró Mihály, Szigethalom, József Attila u. 22.

Pál Pál tulajdonost Tököl, Fő u.

Nők Lapja szerkesztősége Budapest, VIII. Blaha Lujza tér 3. sz.

¹ Ma 32. sz.

Dr. Pál József körzeti orvost, Szigethalom és egyben megbízom a határozat végrehajtásának ellenőrzésével.

Ráckeve, 1957. június 21.

dr. Kuti Vilma j. orvos

Cinikusnak tűnik amit most leírok: Természetesen nem történt semmi! A tulajdonos nem épített WC-t, a körzeti orvos nem ellenőrizte. A helyi tanács pedig tétlenül nézte a semmit.

WC-re viszont szükségünk volt. A szomszédokkal közösen vásároltunk téglát, kijelöltük, majd kiástuk az újnak a helyét. Mivel a szomszéd kőműves volt, hát el kezdte építeni. Kőműves Kelemen balladája kelt életre: amit mi felépítettünk, azt a tulajdonos néhány nap múlva ledöntötte. Végül, mielőtt még tettelegességre került volna sor, abbahagyta a köztöködést.

Az életünket alapjaiban megváltoztatta ez a gusztustalan közjáték. Azt hiszem ezek után döntöttek úgy szüleim, hogy vásárolnak egy telket, s arra építünk egy saját házat.

Nagyon jó döntés volt! Elköltözésünk után – 1961 – mesélték az ottmaradtak, nagyon kegyetlen világ jött rájuk, s ez őket is az építkezésre kényszerítette.

Miután mi eljöttünk onnan, Pál Pál beköltözött a helyünkre és elkezdte a hadjáratot a ház ottmaradt lakói ellen. Mivel az albérlők éppen az utcai fronton laktak, egy kerítést húzott úgy, hogy se az udvaron lévő kutat, se a WC-t ne tudják használni. Hiába mentek ezek után bármelyik fórumra, sehol se értek el eredményt – a háborúskodás pedig tovább folytatódott. Sőt még egy bírósági tárgyalás is volt. Erre azért került sor, mert a lakók közül az egyik nőt (Riát) megtámadta a tulajdonos. Mivel a tettelegességet senki nem tűrheti, alaposan ment az adok-kapok „játék”. Az érdekes a bírói ítéletben az volt, hogy a védekező nőt marasztalta el, s nem a támadó tulajdonost.

Ez is igazolta, hogy a népi demokrácia se a nép javát szolgálta, főleg, ha a hivatalnokait a jó pénzük lefizették.

Ugyanakkor tanulságos is ez a két történet így egymás mellé rakva, hiszen amíg a nagy mennyiségű trágya elszállításáról – a panasz megtétele s a határozat megszületése után – időben gondoskodtak, addig a jó szocialista rendszerben nem lett végrehajtva az utasítás, bár az közegészségügyi problémákat okozhatott volna. Az emberi tehetetlenség sokszor megtapasztalható életünk során, holott mindez elkerülhető lenne, ha tisztességgel és a mások iránti tisztelettel élnénk mindennapjainkat. Így mindannyiunk közérzete alapjaiban változna meg.

KÖZIGAZGATÁS

Lakossági problémák, de egyéb közösséget érintő esetek megoldására mindig kellett valamilyen megoldást találni. A hivatalos ügyek intézése eleinte az anyaközségre hárult teljes egészében. A fejlődő falu azonban egyre nagyobb terhet rótt Tököl község képviselőtestületére, de leginkább a pénzügyeire. Minden lehetőséget meg kellett adni az új telep lakosainak, hogy életkörülményeik, környezetük ne szenvedjen csorbát. A szociális, a területi, a fejlesztési elvárások éppen ezért kiemelt helyen szerepeltek. A Szilágyitelepre érkező lakosság nem akart hátrányba kerülni semmilyen szempontból, így folyamatosan nyújtotta be igényét az anyaközségnek.

Tököl község előljárósága tisztaban volt azzal, hogy a közigazgatás egyes fázisait idővel át kell helyezni Szilágyitelepre, mert az ügyintézés ezzel gyorsul és nagymértékű teherrel szabadul meg ezáltal. Az önállóságra törekvés során is ezt próbálták érzékeltetni.

Az előzőekben bemutatott jegyzőkönyvek alapján lehet érezni azt a nyomást, amelyet a helyiek Tököl községre gyakoroltak. Ugyanakkor érezhetjük azt is, miképp próbálnak úrrá lenni az egyre bonyolultabb és egyre kényelmetlenebb helyzeteken. Nyilván a parcellázások során még nem számoltak azzal, hogy a gyors betelepülések után ez nem egy üdülőterület lesz, hanem önállóságra vágyó község.

A közigazgatás legnehezebb feladata, amikor politikát is érintő kérdésekben kell dönteni, határozatot hozni, amikor a pártokat, esetleg a rendszert támogató erőket kell elmarasztalni, vagy ügyekben döntést hozni. A kényes kérdések megoldása soha nem egyszerű. Sokszor a törvényes eljárást is aknamunkának tekintik, vagy éppen behódolást. Ez nem mindig történik így.

Példa erre éppen Szilágyitelep munkástanácsának panasza 1919-ben. A politikai helyzet nagyon bonyolult, a szociális problémák meg egyre tornyosodnak. Az élelmiszerhiány miatt az emberek türelme és problémamegoldó képessége véges. Sőt bizonyos értelemben még fokozzák is a fellépő feszültségeket egyes körök. Ezt feloldani csak a közigazgatási vonalon lehet, bármennyire is óvakodnak tőle. A segélyek elosztása soha nem lehet igazságos és főleg nem elegendő. Aki úgy érzi, hogy hátrányba került, azonnal jelzi

s követeli vélt, vagy valós jussát. Az igazságot nem lehet mindig úgy találni, hogy ne érezzen belőle senki hátrányt, vagy mellőzést.

Az élelmiszer elosztásban történt visszaességek jelentik Szilágyitelepről, melyre meg is érkezik a válasz:

Szilágyitelep (Tököl közs.) lakott terület munkástanácsának panasza Tököl község előlj. ellen élelmezés rendezetlensége miatt.

A ráczkevei járás nemzetőrségének

Azzal írtam ki, hogy utasítsa Tököl község néptanácsát, hogy a közigazgatásilag hozzátartozó Szilágyi telep lakott terület lakosságát az anyaközség ellátatlan lakosságát mindenmemű élelmiszerral egyenlő arányban lásson el. Egyben figyelmeztetem panaszolt néptanácsot, hogy jövőben hasonló eljárástól tartózkodjék.

Bpest, 919 IV/10.

Elküldve egy másolat a Szilágyitelep munkástanács elnökségének is.

A hivatalos ügyintézés Tököl község területén történik. Az itteni község házára kell befáradnia annak, akinek elintéznivalója akad. Ezzel nincs is gond a tököli lakosoknál, viszont Szilágyiteleptől kb. 4 kilométert kell megtenni a legkisebb ügy elintézésére is. Ha pedig nincs ügyintéző, vagy valami kiegészítés hiányzik, akkor újra meg kell tenni az oda-vissza utat.

A tököli tanácsháza épülete 1910-körül

A közlekedési eszközök közül a HÉV volt az egyetlen lehetőség a két település közötti távolság leküzdésére. Itt is figyelembe kellett venni, hogy ki hol lakott. Mert akik a Duna parthoz közel voltak, azoknak még el kellett jutni előbb a vasútállomáshoz is. Mások gyalog, vagy esetleg szekérrel mentek. Ezért egyre sürgetőbbé vált a helyben való ügyintézés.

1927-ben ezt kérte is a Szilágyitelepi Egyesület Tököl község képviselőtestületétől.

„70/kgy. 1927. sz. 4681/1927 sz.

Olvasztatott a szilágyitelepi egyesület kérelme, mely szerint Szilágyitelepen hetenkint egy napon hivatalos óra tartassék, s hivatalos hely céljára iroda helység béreltessék.

Kéri továbbá az egyesület, hogy a képviselőtestületben három és az előjáróságban egy taggal képviseltessék, kinek az volna a rendeltetése, hogy Szilágyitelepen, mint előjáró működhesen.”

A képviselőtestület elismeri a kérés jogosságát, ezért határozatot hoz, mely szerint:

„Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozatilag kimondotta, hogy nem zárkózik el az elől, hogy Szilágyitelepen a községi főjegyző, vagy helyettese hetenként két fél napon hivatalos órát tartson...”

Ezt még kiegészítik azzal, hogy „Szilágyitelep részére egy kültekli esküdt állást szintén szervez a képviselő-testület, s arra kifogástalan szilágyitelepi lakost fog alkalmazni, illetve bevásztani...”

Ez már azt mutatja, hogy a közigazgatási eljárások, a fontosabb ügyek itt, helyben lesznek elintézve. Ez után már a felmerült problémák hamarabb juthattak a képviselőtestület és az előjárók tudomására, így a reakció is rövid időn belül megtörténhetett. A levelezéseket és a feljebb való hivatalokkal a kapcsolatok fenntartása továbbra is az anyaközség hatáskörébe tartozott, hiszen Szilágyitelepen csak egy ügyintéző állt a lakosság szolgálatára.

PPSK vármegye alispánjától a járás főszolgabírájának:

Tárgy:

Nemzeti Szocialista Párt Horthy-ligeti párthelyisége

a ráckevei járás főszolgabírájának.

Az 1937. évi december hó 28-án 6580/1937. kig. szám alatt hozott véghatározatát, amelyben a Nemzeti Szocialista Pártnak azon bejelentését, hogy Tököl-Horthyligeten a Balogh Károlyné-féle vendéglőben párthelyiséget tart fenn, – nem vettem tudomásul – a Nemzeti Szocialista Párt nevében Keszler József főtitkár fellebbezése folytán felülvizsgálat alá vettem és annak eredményéhez képest meghoztam a következő

határozatot

Az I. fokú véghatározatot feloldom és a ráckevei járás főszolgabíráját új határozat hozatalára utasítom.

Megokolás

Az I. fokú véghatározat indokolása szerint a bejelentett párthelyiség tűzrendészeti szempontból kifogás alá esik.

Minthogy a tárgyiratokból az tűnik ki, hogy a járási főszolgabíró fenti megállapítását helyszíni szemle és a járási tűzrendészeti felügyelő meghallgatása nélkül csupán Tököl község vezető-jegyzőjének jelentésére alapítja, a szóban forgó ügy véghatározat hozatalára kellően előkészítve nem lévén, a rendelkező rész értelmében kellett határoznom.

Erről az iratok kiadásával tudomás és megfelelő további eljárás végett értesítem.

Budapest, 1938. évi február hó 10.

vitéz dr. Endre s.k. alispán

A közrend védelme mindenkor sarkalatos kérdés, hiszen az lakosság nyugalma mindennél fontosabb. A rendet és törvényt be nem tartókkal szemben mindig határozottan és gyorsan kell intézkedni. Ha lehetőség van rá, ezeket meg is kell, vagy kellene előzni. Ezért volt fontos az éjjeliőrök alkalmazása. Ez a szokás már a középkortól folyamatosan élt, hiszen régen is óvták és vigyázták a településeken az alvók álmát. Tűztől és rablóktól egyaránt. Ezért mindenkor tisztességes fizetség járt.

1942. szeptember 14-én hozott határozat szerint a községhez tartozó Horthyliget lakotthely tekintetében 2 főből álló éjjeli őrséget szervez s az éjjeli őrök fizetését egyenként évi 840 P-ben állapítja meg.

Ebből a szempontból nagyon érdekes a következő jegyzőkönyv. Figyeljük a dátumot! 1942-öt írunk. A probléma forrása, a Horthyligeti Repülőgépgyár – más vidékről ideérkező – dolgozóinak egy része itt telepedik le.

Közigazgatási jegyzőkönyv

Tököl község képviselőtestülete 1942. évi szeptember hó 14-én délelőtt 9 órakor rendes képviselőtestületi közgyűlést tartott, amely alkalmával jelen voltak Radnics Antal községi bíró, Bonhardt György törvénybíró... (majd felsorolva a képviselőtestület tagsága).

Tárgy: Horthyligetre éjjeli őri állás szervezése

Községi vezetőjegyző előadja, hogy a község képviselőtestülete az 1941. évi szeptember hó 12-én tartott képviselőtestületi közgyűlésen 54/1942. kgy. sz. a. hozott határozatával kimondotta, hogy horthyliget területére 1943. évi január 1-től kezdve fizetett éjjeli őrséget szervez két éjjeli őr fogad fel, azoknak illetményeiről 1943. évi január hó 1-től kezdve gondoskodik.

Most, hogy Horthyilget közvetlen szomszédságában a Dunai Repülőgépgyár felépült, Horthyligeten fokozottabb mértékben van szükség az éjjeli őrségre. Horthyligeten a Dunai Repülőgépgyár munkásai tömegesen laknak és az ország minden részéből ide gyűlt munkások között mind gyakrabban fordul elő a rendzavarás, vagyonrongálás és hasonló cselekmények.

Mindezek alapján előadó javasolja, hogy a község képviselő testülete mondja ki határozatilag azt, hogy Horthyilget területére az éjjeli őrséget megszervezi s e célból két éjjeli ór állást rendszeresít. Javasolja, hogy az éjjeli örök illetményeit havi 70 P-ből összesen a két éjjeli ór részére tehát az évi illetményüket 1680 P-be állapítsa meg, amely összeg az éjjeli örök részére havi utólagos részletekben fizetendő. Az éjjeli öröket a községi vezetőjegyző és bíró fogadja fel bérlevél mellett és illetményükről a község 1943. évi január hó 1-től kezdve a háztartási költségvetés keretében gondoskodik.

Határozat

Tököl község képviselőtestülete egyhangú határozattal kimondja, hogy a községhez tartozó Horthyilget, lakott hely, területének az éjjeli őrséget megszervezi és ennek céljából az 1943. évi január hó 1-ével betöltendő 2 éjjeli őri állást rendszeresít.

Határozatilag kimondja, hogy az éjjeli örök évi illetményeit egyenként 840 P-ben állapítja meg, amely összeg havi 70 P-ös utólagos részletekben fizetendő. A község vállalja és viseli ezen kívül az éjjeli örök betegségi és baleseti biztosítási járulékát, valamint az öregségi és rokkantsági járulékokat is teljes egészében. Az éjjeli öröket a községi bíró és a községi vezetőjegyző fogadja fel bérlevél¹ mellett és az éjjeli örök szolgálatukat a község érvényben lévő szervezési szabályrendeletének 35. §-a értelmében tartoznak ellátni.

Utasítjuk a község elöljáróságát, hogy a horthyligeti éjjeli örök illetményeiről az 1943. évi és folytatólagosan a következő évek háztartási költségvetésének keretében rendes kiadási tételként gondoskodjon.

Ezen határozat meghirdetendő, 15 napon át közszemlére kiteendő és utána jóváhagyás céljára felterjesztendő.

Jegyzőkönyv felolvasás után jóváhagyva hitelesítettett.

kmft.

A hirdetmény közszemlére ki lett téve, hogy az esetleges reklamációkat a lakosság is megtehesse. Ez a közszemlére való kitétel azonban véleményem szerint semmit nem ér – bár ez napjainkban is egy hivatalos eljárás. Ugyanis ahhoz, hogy bármilyen határozathoz, vagy kifüggesztett értesítéshez véleményt nyilvánítsak, akkor szinte minden nap a község házára kellene járni, nehogy valamelyikről lemaradjak, hiszen nem tudni, mikor lesz kifüggesztve közszemlére bármi.

Tököl község elöljáróságától

Községi bizonyítvány

Tököl község elöljárósága bizonyítja, hogy a horthyligeti éjjeliőri állás szervezése tárgyában az 1942. évi szeptember hó 14-én tartott képviselőtestületi közgyűlésen 59/1942. kg. sz. alatt hozott képviselőtestületi határozat Tököl község házában 1942. évi szeptember hó 14-től 1942. évi szeptember hó 30-ig terjedő 15 napon át közszemlére ki volt téve és a hozott határozat ellen ezen idő alatt észrevételt senki be nem adott.

Tököl, 1942. évi október hó 20-án.

Az éjjeliörök fizetése egy időre rendeződött. Az illetményüket rendszeresen meg is kapták. A pénz vásárlóértékének változásával azonban korrigálni kellett ezt is. Ezért Tököl község képviselőtestülete 1943. augusztus 31-én hozott határozat szerint a horthyligeti éjjeliörök fizetését 1943. évi január hó 1-étől kezdődő hatállyal az eddigi havi 70.-P. helyett havi 90.- P-ben állapítja meg.

Az éjjeliőri státusz még egy ideig fenn maradt, ugyanis az 1947-ben kötött lakbérszerződésünkbe bele kellett foglalni, hogy „A kéményseprési valamint az éjjeliőri díjat a bérlő köteles fizetni.” Napjainkban ezt a feladatot részben a rendőrség, részben pedig a polgárőrség végzi. Csak érdekességgként jegyzem meg, hogy egy romániai kis magyar faluban, Monospetriben még ma is működik az éjjeliőrség. Itt nem fizetésért végzik ezt, hanem kötelességből. A polgármester jelöli ki a férfiakat, készíti elő a beosztásukat, hogy ki melyik éjszaka lesz szolgálatban.

Egy település irányítása nem kis feladat. A naponta felmerülő gondok és problémák megoldása se mindig egyszerű. A távolság viszont egy olyan nem kívánt dolog, amelyet minden módon ki kell küszöbölni. Az ügyintézés során pedig egyenesen tragédia. Ezt kellett felismerni a felsőbb szinteken is, hogy végül Szilágyitelep önálló községgé létezhesen s maga intézze ügyeit.

¹ 1907. évi XLV. törvénycikk.. 5. § A szolgálati szerződést írásban is, szóval is meg lehet kötni... ha a szerződést szóval kötötték meg, a bérlevél kiadása minden esetben kötelező..

Sorszám	Az ügydarab tárgya	Iktató szám	Felsőbb hatósági jóváhagyás száma	Jegyzet
1.	Szilágytelep község elöljárósága	52-1/450.	5203-X-16/26/1950. II/5.o.	
2.	idő. parlamenti pertes irattal	305/1950. p. m. p.	-	Szilágytelep község elöljárósága 1950. VI. 12. évi
3.	"Járfelrakat" az építési engedélyről	52-9/1950	-	
4.	Térképek készítése.	52-21/1950.	-	
5.	Mucsi Erzsébet kinevezése	52-137/1950	5236-78/1950	
6.	Népselektációs adatok	52-255/1950.	-	

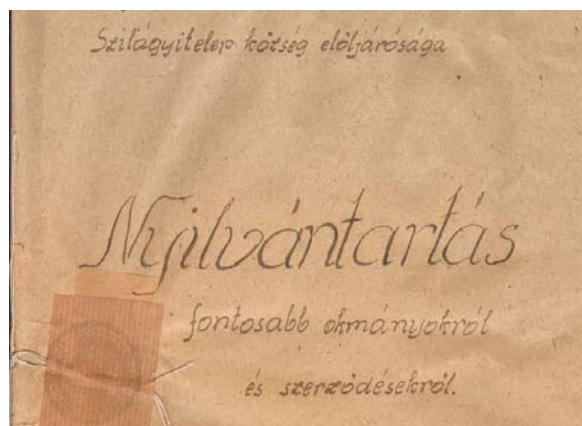
Szilágytelep első nyilvántartási füzet a fontosabb okmányokról és szerződésekről

A közigazgatási feladatok a teljes önállósodás után kerültek át Szilágytelepre. Az apparátus egy része már évek óta alkalmazásban volt és itt helyben intézte a rábízott ügyeket, hiszen kihe-lyezett irodát működtetett Tököl község önkor-mányzata. A lakosság élt is ezzel a lehetőséggel, hiszen nem kellett félnapokat eltölteni utazással, ügyintézással.

Első lépésként egy önálló épület bérlésére volt szükség, ahová a hivatal beköltözhet és az ügyfeleket fogadhatja. Nincs arról információ, hogy az ideiglenesen kihelyezett irodahelyiség hol volt. elképzelhető az, hogy éppen abban az épületben, amelyet végül Tanácsháza-ként szol-gált az 1950-es években. Az Aradi utcában álló épület jellegében és stílusában illeszkedett a Szilágyitelepen felépített többi villához, nyaraló-hoz, lakóházhoz.

Tanácsháza az 1950-es években

A Nyilvántartási füzet borítója

A beérkező leveleket és iratokat a Nyilvántar-tás füzetben iktatták. Az első 6 iktatott ügydarab-ról van csak feljegyzés. Értékes lett volna az 1. számot viselő irat, amely Szilágytelep községgé alakulásáról szól. A 3. számút, az építési engedé-lyekre vonatkozót Pest megye alispánja küldi. Az 5. számú Mucsi Erzsébet kinevezése:

Ráckevei Járási Tanács V.B. Titkársága

Szám: 5236-78/1950

Tárgy: Mucsi Erzsébet szilágyitelepi lakos községi altiszti állásra való kinevezése

Véghatározat

Mucsi Erzsébet szilágyitelepi lakos az előljá-rósnál megüresedésben lévő altiszti állásra f. évi január 1. hatállyal 161/1950/IV-14 M.T.sz. rendelet 5.§.2. bek. értelmében biztosított jog alapján kinevezem.

Nevezett 1950. január 1-től Szilágyitelep községe előjáróságánál dolgozik mint községi altsízt és ezideig kinevezve nem volt.

Erről értesítem:

1.) Mucsi Erzsébet szilágyitelepi lakost

2.) Községi Előjáróság Szilágyitelep

Ráckeve, 1950. augusztus 29.

V.B. Titkár

Szabó József

Tehát az önállóvá vált községben a teljes hivatali ügyintézés kezdetét veszi. Most már minden döntés itt születik, minden panaszt itt orvosolnak. Helyi képviselőtestület dönt a közösség ügyeiről a megválasztott vezetők irányításával.

A képviselőtestület immár tanácstagokból áll, akiket a helyi pártszervezet ajánl a választásokra. A jelöltekéről először információkat gyűjtenek, hogy múltjuk, munkájuk és családi életük példaként álljon a falu közössége előtt.

Jelentéseket készítettek a háború utáni időszakban is Szilágyitelep egyes személyeiről. Azokról, akik meghatározó személyiségek voltak az előző időszaknak. Ez a lista is a kezembe került, de a rajta szereplőket nem sorolom fel. Nemcsak személyiségi okokból, hanem az igazságtalanság miatt is. Ugyanis azok a személyek nagyon sokat tettek Szilágyitelep, Horthyliget fejlődéséért. Bármilyen politikai nézetük volt, ők csak a közösséget nézték, a közösségért tettek mindent.

Néhány feltörekvő s az új hatalmat szolgálni kívánó ember nem a valóságnak megfelelően nyilatkozott. A listán szereplők nagy részét reakciónak, a rendszer ellenségének tüntette fel a Szigethalmi MDP Szervezet vezetősége. Mik ezek a jelzők? A következőket írták a nevek után: *nyilas, volt Horthy-tiszt, kizsákmányoló, lakásában nőket tart, lopásból és borfeketézésből él, pápai kitüntetés, nála él a pap, bércsaló, több háza van, Ludovikás őrnagy, stb.*

A paletta elég széles és megmosolyogtató. Biztos vagyok benne, hogy nagy része csak kitálatott jelző, hiszen a községben nem is volt nyilas párt. A volt kereskedők és a kocsmárosok is a listára kerültek, bár csak a tevékenységüket írták oda. Tehát ez is bűn volt az új rendszerben. A listát végül összevettem egy későbbi névsorral, ahol már nagy részük a község vérkeringésében újra ott van s most már mint a rendszer hű tagja. Vagyis mégse volt igaz az elmarasztaló jelentés róluk? Több mint valószínű, hiszen csak szerettek volna bűnbakokat találni, vagy éppen olyanokat, akikről el lehet venni azt a kis vagyonukat is, amelyért éveken keresztül megdolgoztak.

A tanácsi választásokra le lett adva az MDP Községi szervezetétől az ajánló lista. Ebben leírják a jelöltről tudni való adatokat és jellemzésüket. Nézzünk meg közülük néhányat:

II. Szavazókörzet:

Kiss József: született 1920-ben Tiszadorogon. Kisiparos családból származik, eredeti foglalkozása: asztalos mester, jelenleg a Cs. A. gyárban dolgozik, mint asztalos. iskolai végzettsége: VI. elemi. Párton kívüli, Vasas Szakszervezeti tag.

Azért javasoljuk, mert munkahelyén jól végzi munkáját. Minden összefüggésben és felvonuláson részt vesz aktívan községünkben. Családi környezete példás. A község lakói körében népszerűségnek örvend. Képesnek tartjuk a beszámoló megtartására. Régi tanácstag, ezért újra javasoljuk.

VII. szavazó körzet:

Frisch Miksáné (sz.: Böhm Margit) 1919-ben Budapesten született. Munkás családból származik, eredeti foglalkozása: htb. Jelenlegi foglalkozása: Cs. A. gyárban Műhelydiszpécser, átlagos havi teljesítménye 106 %. Iskolai végzettsége IV. közép. Régi tanácstag.

Azért javasoljuk újra tanácsagnak, mert a tanácsban levő munkáját jól végezte, a Csepel Autógyárban műhelyátlagban 106 %-ot ér el. Párttag, pártcsoporthizalmi a munkahelyén. Családi környezete: példás, párthű, munkatársaihoz jól viszonylik, községünkben népszerű.

VIII. szavazókörzet:

Farkas Ernő: Született 1929-ben Fenyőfőn. Munkás családból származik. eredeti foglalkozása: esztorgályos, jelenlegi foglalkozása: technikus. Iskolai végzettsége: gépipari technikum. Párttag.

Azért javasoljuk tanácsagnak, mert míg a Cs.A.-gyárban dolgozott, mint technikus, jól végezte feladatát 110-115 %-ra. Jelenleg a Pestvidéki Gépgyárban dolgozik, mint esztorgályos, teljesítménye 100 %-on felül van. Községünkben DISz. titkár, nagy tekintélye van az ifjúság és az egész község körében, példás magaviseletű, kulturmunkában élen jár. A MOKÉP vállalatnál községünk mozigépésze. Pártvezetőségünk tagja, agit-prop. vonalon dolgozik. Párthűsége és szervező képessége kifogástalan, fiatal, fejlődőképes. Javasoljuk új tanácsagnak.

IX. szavazó körzet:

Tóth Tibor: született: 1920-ban Mezőkeresztesen. Értelmiségi családból származik. Eredeti foglalkozása: tanító, jelenlegi foglalkozása: Iskola igazgató. Iskolai végzettsége: Tanítóképző (okleveles). Párton kívüli. Pedagógusok Szakszervezetének 1947. óta tagja.

Tóth Tibor fényképes tanácstagi igazolványa

Azért javasoljuk, mert községünkben jó pedagógiai munkát végez, kultúr munkát jól viszi, a gyermekek nevelésében, gyermekek szüleinél és általában a községünkben nagy tekintélye van. Párthű, családi élete példás, szereti községünk népe. Ezért javasoljuk Tanácsunkban új tagnak.

XI. szavazókerzet:

Kotász Józsefné: (sz.: Medjánszki Teréz)

1921-ben született Csengődön. Parszt családból származik. Eredeti foglalkozása: földműves, jelenlegi foglalkozása: 7 kh aluli dolgozó paraszt-gazdálkodó. Iskolai végzettsége: V. elemi. Pártonkívüli. Földműves Szövetkezeti tag 1950 óta.

Azért javasoljuk, mert beadási kötelezettségének, adófizetésben példamutatóan élen jár. családi élete példás, községünkben népszerű. Javasoljuk új tanácstagnak.

A megválasztott tanácstagok igazolványt és megbízólevelet kaptak, amely a következő választásig volt érvényben. Mint látjuk az előbbiekben felsoroltak a lakosságnak szinte minden rétegét is képviselték. Volt köztük gyári munkás, földműves, párttag és párton kívüli. Ez így a helyes, mert ezáltal valóban mindenki képviselve lett a község irányításában. A feladatok nem voltak egyszerűek, hiszen a lakossági igényekre oda kellett figyelni. A párt utasításait be kellett tartani. A tanácstagnak képviselni kellett körzetét, az ott élők hozzá fordultak gondjaikkal, ugyanakkor a fentről jövő jogszabályokat és utasításokat is figyelembe kellett venni.

A község népesedése, a megnőtt apparátus és az ezzel párhuzamosan emelkedő ügyintézés által egyre szűkebb lett az épület, melyben a tanács alkalmazottai dolgoztak. Egy nagyobb épületre lett igény. Ezért 1957-ben megvásárolták a Várhelyi család házát, amelyben régebben Postaügynökség működött. Méretében és a központban való elhelyezkedése miatt ideálisnak mutatkozott.

Napjainkban ez a városháza épülete.

Megbízólevél 1963-ból

6

IPAR, KERESKEDELEM

*A csatolt iratokat tisztelettel felterjesztem és jelentem,
hogy Dunszt Antal iratai között elfekvő
284/1942. számú községi bizonyítványban foglaltak alapján
a mozgófényképezem engedélyezésének kiadását javaslom.*

*(Részlet a ráckevei járás főszolgabírájának
7006/1942. kig. számú jelentéséből)*

IPAR ÉS KERESKEDELEM

Kereskedők és kisiparosok álltak a lakosság szolgálatában Szilágyitelepen éppen úgy mint az ország bármely településén. A körülmények mindenkor meghatározzák a mezőgazdaság mellett az ipar fejlődését. A kezdetekben csak az építkezéshez, a lakásfenntartáshoz szükséges szakmák művelői telepedtek le. A kőművesek, az asztalosok, az üvegesek nélkül nem kezdődhetett volna el a betelepedés, hiszen házra, fedélre szükség volt.

A megélhetéshez élelem és a ruházat is szükséges. Ez a kereskedők feladata mindig. A szolgáltatást nyújtó első ismert épület, az állomás melletti vendéglő, amely Fingerhuth család nevéhez fűződik. A Szilágyitelepre érkezők itt felfrissíthették magukat egy kis étellel, itallal. Akik a HÉV-re vártak, azok is itt tölthették el a várakozási időt. Célszerű és jó megoldás volt ez mindenki részére.

Egy régi Horthyligetről készült képeslapból kivágott részleten a felszolgáló hölgy a jelenlétével hívja fogyasztásra az erre utazókat.

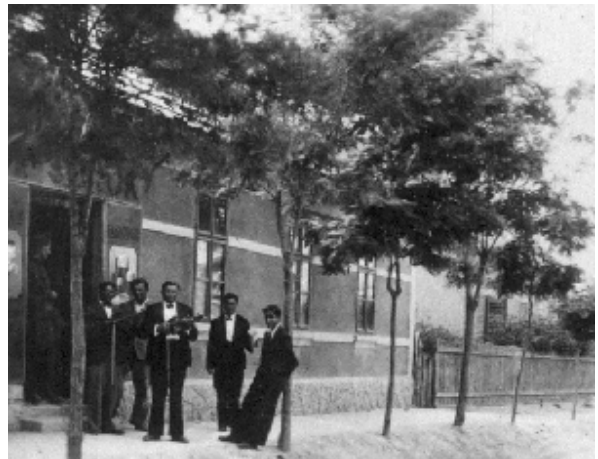
Vasúti vendéglő

A kép bal oldalán mintha egy megállót jelző oszlopnál állna két személy. Lehetséges, hogy ez egy buszmegálló volt? Lehetséges.

Ha már vendéglőről esett szó, akkor nézzük meg, hogy még hol lehetett enni-inni a faluban. Talán nagyon sokak számára ismert a Kassai utcában álló Balogh vendéglő. Nagyon kedvelt hely volt a lakosság körében. Talán éppen azért, mert itt időnként kultúrműsorokat is rendeztek, de helyet adott esküvőknek és báloknak is. A szüreti mulatságokat is mindig itt tartották.

A Balogh-féle vendéglő otthont adott a településen megalakult egyesületek gyűléseinek is. Ebből egy alkalommal, 1938-ban probléma is adódott, amely ügy eljutott az alispánhoz is. A

jelentés szerint a Nemzeti Szocialista Párt tartott itt fenn saját párthelyiséget. Ez nyilván félreértés lehetett, mivel majdnem minden csoport itt gyűlt össze.

Zenészek a Balogh-vendéglő előtt

Egy képeslapon találkozhatunk ezzel a népszerű vendéglővel is. Az idő múlásával a kulturális szerepe megmaradt, hiszen ezt alakították át mindenki örömére 1953-ban mozivá.

Horthyligeten már 1943-ban szerettek volna létesíteni egy „mozgófényképüzemet”, melyről jelentést ír a járási főszolgabíró. Több személy is beadta ez irányú igényét, végül Dunszt Antal működését javasolják. A működésről végül nem sikerült iratokat szerezni, csak az előzményekről, melynek dokumentuma 1943. február 4-én iktatva

A ráckevei járás főszolgabírájának 7006/1942. kig. számú jelentése:

Tököl községhez tartozó Horthy ligeten létesítendő mozgófényképüzem engedélyezése.

Nagyméltóságú M. kir. Belügyminiszter Úr!

A csatolt iratokat tisztelettel felterjesztem és jelentem, hogy Dunszt Antal iratai között elfekvő 284/1942. számú községi bizonyítványban foglaltak alapján a mozgófényképüzem engedélyezésének kiadását javaslom.

A kérelmezők közül az engedély megadására tekintettel hadirokkantságára elsősorban Dunszt Antalt tartom alkalmasnak...

Sajnos a többi szöveg hiányzik, a így többi részletet nem ismerhetjük meg ebben az ügyben. Egy másik levélből viszont kiderül, hogy ki is lehetett a rivális ebben az ügyben.

1835/1943

Tárgy: Tököl községhez tartozó Horthy Ligeten létesítendő mozgófényképüzem engedélyezése.

PPSK vármegye Alispánjának, Budapest Alispán úr jelentéséhez csupán Szalmássy Miklósné folyamodványát és mellékleteit csatolta.

Felhívom ezért Alispán Urat, hogy valamenynyí folyamodó kérvényét – mellékleteikkel és az eredeti iktatványokkal együtt – hozzám pótlólag terjessze fel.

Budapest, 1943. február hó 13-án

A miniszter rendeletéből:

dr. Kóczián s.k. miniszteri o. tanácsos

A két levél dátumban nagyon közel van egymáshoz, így a konkurenciaharc még jobban érezhető. Két igénylő volt az ügyben, de a működés megkezdéséről és folytatásáról semmit nem tudunk.

A Balogh-féle vendéglőre visszatérve, meg kell említeni, hogy a Fingerhuth kocsmához hasonlóan itt is folyt egy időben tanítás osztályterem hiánya miatt. Vagyis működött vendéglőként, moziként, iskolaként. Utoljára pedig péküzemként szolgálta a lakosságot. A ma már elhanyagolt épület visszasírja a régi szép időket.

Szintén egy postai képeslapon találkozhatunk Lebeda Géza vendéglőjével. Ez, mint a fotón is jól látszik, kerthelyiséggel is rendelkezik. Ha már a szabadtéri fogyasztásról esik szó, meg kell említeni, hogy az előző két vendéglátóhelyen is volt kerthelyiség, sőt ott még kuglipályán is játszhattak az itt szórakozni vágyók.

Képeslaprészlet

A vendéglők jó szolgálatot tettek az itt élőknek, illetve az ide érkező kirándulóknak. Az életnek ez csak a szebbik, a könnyebbik részét jellemezte. A mindennapok azonban más igénnyel is előállnak. Mégpedig az élelem beszerzése. Ezt pedig a kiskereskedésekben lehetett megoldani. A kenyeret a pékek biztosították a lakosság részére. Egyik pékmester a József Attila és a Mátyás utca sarkán sütötte kenyeret, a kiflit, a zsömlét. Innen hordtuk az iskolába a tízórai szünetre

egy nagy kosárban a kiflit. Akkor 40 fillérért árultuk. Mivel aránylag olcsó s természetesen nagyon friss és jó ízű volt, hamar elkapkodták az éhes gyerekek.

Édességre is vágytak a családok. Ha a vasárnapi ebédhez háziasszony nem sült süteményt, akkor el lehetett menni a Sárics cukrászdába, a József Attila utca elejére. Nyáron persze a fagyíért álltunk itt sorba, ha volt rá pénzünk. A krémek, a torták, a sütemények tömény édességillata még az utcáról is becsábította az arra sétálókat. Mivel közel volt a HÉV megállója, így a vonattal érkezők is bejöttek, hogy a nem éppen fogyókúrára alkalmas csemegét elfogyaszthassák.

Élelmiszerhez és minden más a háztartásban szükséges kelléket a Földműves Szövetkezet boltjában lehetett megvásárolni. Itt az élelmiszertől kezdve a ruházaton keresztül a drótkerítésig mindent lehetett kapni

A bolt bejárata

Kellett az ilyen jellegű bolt, hiszen egyre több lakója van Szilágyitelepnek s a kiskereskedők nem mindig tudnak akkora választékkal előállni, mint egy nagyobb csoportosulás, jelen esetben a Földműves Szövetkezet.

A háború után ez is átalakul, bár az árukészlete hasonló az elődjéhez.

A vasholt (Csaba bácsi boltja)

Egyszerűen csak Csaba bácsi boltjának hívtuk, pedig ő nem a tulajdonos, hanem az üzletvezető volt. Mint a fenti képen is látjuk, az ajtó elé ki van rakva néhány árucikk. Ekkor a mellette levő leválasztott rész már élelmiszerüzletként külön egységként üzemelt. Eleinte kedves eladókkal működött, később átalakították önkiszolgálóvá. Ez élményszámba ment, hiszen most már mi választhattuk ki, hogy mi kerüljön a kosarunkba. Egy hátránnyal azért rendelkezett, mert régen a cukorkát zacskóba mérték ki s amennyi pénzünk volt, annyit kértünk. Az önkiszolgálóban viszont csomagolt árukat kínálta, ha tehát nem rendelkeztünk annyi pénzzel, amennyibe a cukorka került, akkor azt nem tehattük a bevásárló kosarunkba.

A házak építéséhez kőművesek kellettek. A háború befejezése után a felújítási munkákat is ők végezték el. A Horthyliget megsérül iskolájára s az oktatásra igénybevett házak tatarozására is kiadják az utasítást 1946 augusztusában.

Vohányi Géza úrnak, iskola igazgató

Horthyliget

Írásbeli megkeresésére meghatalmazom a Címet, hogy az úgynevezett ideiglenes Horthyligeti iskola helyiséget (Temesvári utcai) hozassa rendbe.

Horváth kőműves végezze el a jelzett munkákat (Vakolat-javítás, meszelés kétszer). Meszet mi

adunk, ezért küldjön be kocsit. – A munkák elvégzéséért 50 forintot kifizetünk...

Tehát az irat szerint itt van egy Horváth nevű kőművesünk, de ebben az időben Honvédő Ferenc is ebben a szakmában dolgozott.

1947 februárjában további felújítási munkákat rendelnek meg Tököl község előljárói. Erről egy Megállapodás is készült.

Megállapodás.

Tököl község előjárósága megbízza Keresztély Károly és Schneider János tököli asztalosokat, hogy Tököl-Szilágyi-telepi állami elemi népiskola épületében az 1. számú tanterem és az irodahelyiségbe ablakrámákat és bútorokat készítsenek az alábbi részletezés szerint...

Ezek után felsorolják az adatait a 10-10 ablakrámának, az 1 drb iskolaszekrénynek és az 1 drb táblatartónak. 600 forint előleget is biztosítanak a felhasználandó faanyag megvásárlására.

Különösen nagy iparos gárdával nem rendelkezett a település. A kisiparosok, a kiskereskedők az egyedi igényeket mindig ki tudták elégíteni.

Ipari jellegű munkákat a község határában felépített két gyár, a Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár – később Csepel Autógyár, – valamint a repülőtér mellett felépített Pestvidéki Gépgyár biztosított. Ez a két nagyüzem számtalan szakmában biztosított megfelelő állást, biztos keresetet. Kisipar helyett a nagyipar volt a munkaadó.

A HORTHYLIGETI DUNAI REPÜLŐGÉPGYÁR

Repülőgépgyár, majd később autógyár volt Szilágyitelep, Horthyliget, Szigethalom egyik fő munkaadója. Bár ha a statisztikákat megnézzük az itt élt lakosságnak bizony csak nagyon kis hányada dolgozott a gyárban. A teljes nagyüzem idején több mint 7700 dolgozója volt a Repülőgépgyárnak. A munkások Csepelről, Dunaharasztról, Taksonyból, Szigetszentmiklósról érkeztek munkahelyükre HÉV-vel, illetve a kiépített Taksony és Gyártelep közötti vonalon.

Több tanulmányt is olvastam a kutatásom során a Dunai Repülőgépgyárról. Némelyik azt állítja, hogy a későbbi Csepel Autógyár helyén épült, mások pedig a repülőtér melletti gyárat említik, amely később a Pestvidéki Gépgyár néven működött. Bár az utóbbi területén folyt javítás és karbantartás az 1960-as 1970-es években, ez az épület csak hangárként szolgált a kezdetekben. Az igazi Dunai Repülőgépgyár a Csepel Autógyár elődje volt helyileg és gyártástechnológia alapján is. Egyértelmű ez, hiszen a gépgyártáshoz a többi alkatrész és egyéb egységek elkészítéséhez kicsi lett volna a repülőtér melletti épület.

Megtévesztő volt a névhasználat is, hiszen hivatalosan – és pecséteken is – Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár néven ismert.

A Sport Egyesület pecsétje

1941. július 19-én alakult meg a Dunai Repülőgépgyár részvénytársaság. Létrejöttét a magyar-német tárgyalásoknak köszönheti.

A háborús előkészületek egyik jelentős beruházása volt ez, hiszen az 1938-as győri kormányprogram, az iparfejlesztésre 1 milliárd pengőt biztosított. Ebből a pénzügyi keretből jutott a Horthyligeten felépítendő Dunai Repülőgépgyár-

ra is. A csepeli Weiss Manfréd konszern tagjaként végezte munkáját. Az előbb említett magyar-német tárgyalásokon határozat született, mely szerint Magyarországnak kell majd legyártania az augsburgi Messerschmitt AG cég Bf-210 típusú zuhanóbombázó és romboló, valamint a Bf-109 típusú vadászrepülőgépeit.

1944. június 21-én megtörténik a cégbejegyzés Dunai Repülőgépgyár Rt. (Dunai RGY) néven németül: Donau Flugzeugbau AG. A céget jegyzi: dr Lázár Andor, vitéz nagybaconi Nagy Vilmos, Korbuly Károly, dr Grynaeus Dezső és br Weiss Alfons. 1944. július 19-én a Dunai Repülőgépgyár meg is tartja alakuló közgyűlését. Az idő sürget, így augusztusban megkezdődhet a gyár műhelyeinek, üzemcsarnokainak, irodáinak felépítése. Ezzel párhuzamosan egy repülőtér is ki kell alakítani, ahol az elkészült gépeket ki lehet majd próbálni. Erre a legmegfelelőbb a HÉV vonalától a Nagy-Dunáig terjedő sík terület Tököl és Horthyliget között. Mivel könnyű gépekről van szó, így megfelelt ez a füves terület felszállópályának. Az innen startoló és itt landoló gépek tárolására s az esetleges javításukra épül fel az a hangár, melynek épülete még ma is áll.

Egy légitámadás után

A Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár munkaslétszáma 1944-ben meghaladta a 7700 főt. A létszám tükrében meg lehet határozni az üzem termelékenységét is. 1944. április 3-án és 15-én történt bombázások következtében súlyos károkat szenvedett a gyár. November 22-én a szovjet hadsereg kezébe kerül. Ez után már nem gyártanak itt repülőgépeket. Helyén, 1949 novemberére felépül a Csepel Autógyár.

A REPÜLŐTÉR

Honvédelmünk számára az 1900-as évek elején olyan területeket kerestek, ahol megfelelő kiképzést kaphattak katonáink több szempontból is. Először dombos vidék, a gyalogság részére gyakorlatozás végett, másodszor pedig sík terület, ahol repülőteret lehet létrehozni. Ez még túl modernnek és fantasztikusnak tűnt abban az időszakban, de katonai szempontból nagy jelentőséggel bírt. Elsődleges szempontként Budapest közelségét vették figyelembe a hadügyi tárcánál. Bár az ország minden részére terveztek repülőteret, de a főváros védelme és egyéb gyorsreagálású hadművelet szempontjából mindenféleképpen egy 30-40 km-es sugarú körön belüli megvalósítás volt az ideális.

A területek kisajátítása és megvásárlása mindenkori a korrupció gyanúját kelti fel az eljárókkal szemben. Így volt ez 1913-ban is, amikor az Országgyűlés plénuma elé került ez a téma. A vád az volt, hogy magas áron vásárolnak meg egyes területeket s ezzel jogtalan haszonra tesznek szert a tulajdonosok. Az eljárás törvényessége mellett kiállt az akkori honvédelmi miniszter. Indoklásában felvázolta, milyen elvárásoknak kell megfelelni nemcsak a területnek, hanem a környezetnek is. A környékbeli településeknek el kell látnia az itt állomásozó egységeket, közlekedés szempontjából se elhanyagolható a könnyű és gyors megközelítés a fővárosból. A föld művelése szempontjából is ideális az a terület, amelynek gazdasági haszna nagyon alacsony. Ez azt hiszem fokozottan érvényes volt Szilágyitelep, vagyis Tököl homokos vidékére.

B. Hazai Samu honvédelmi miniszter 452. országos gyűlésen, 1913. június 2-án hétfőn többek között a következőket jegyezte meg:

„...*Fel lett ajánlva Czinkota község határában 1800 katasztrális hold sik terület, katasztrális holdanként 16.000 K-val, (Derűltség.) összesen tehát 28,8 millió koronáért; (Elénk derűltség.) Tököl község határában a Csepel-szigeten 300 katasztrális hold, négyszögölenként 2 K-val, holdanként 3200 koronával; ...*”

Tárgyalások folytak még Kecskemét várossal is. Mint tudjuk, ezeken a területeken végül meg is valósultak a repülőtér kialakításával kapcsolatos elképzelések. Tököl-Szilágyitelep vonatkozásában a későbbiekben még az is előnyére vált hadügyi szempontból, hogy az erdős, buckás területre – évtizedekkel később – megépítették a Dunai Repülőgépgyárat.

A repülőtér a kezdetekben csak füves területtel rendelkezett, viszont egyenletes talajfelszínével kiváló volt a könnyebb gépek startolására és leszállására. Éppen ezért a kezdetekben csak az ilyen gépek használták ezt a leszállópályát.

A közelben megépült Csepeli Repülőgépgyár már fontosabbá és kiemeltté tette a repülőteret. Az itt gyártott gépek kipróbálására használták leginkább. A II. Világháború azonban megpecsételte funkciója miatt, a Dunai Repülőgépgyár és Szilágyitelep (Horthyliget) sorsát. A bombázások nyomot hagytak mindenütt, a faluban, a gyárban, a repülőtéren, az emberek és a családok lelkében. Az alábbi képen jól látható a hangár épülete, egy kilőtt repülőgép és egy kisebb bombatölcsér.

A repülőtér a bombázás után

A szovjet hadsereg alakulatai 1944. november 22-én elfoglalják a repülőtérteret. A háború befejezése után döntöttek a tényleges hasznosításáról. Stratégiai szempontból nagyon előnyös volt ez a terület, s ezt ők nagyon jól tudták. Ideiglenes tartózkodásuk valótlanságát először ekkor támasztották leginkább alá, hiszen egy nagyon stabil kifutópálya építésbe kezdtek. Az igaz, hogy nem a Szovjetunió pénzéből és munkaerejéből, hanem a magyar állam kasszájából.

UTVASUTÉPÍTŐ NV egyik betonozó brigádja

A betonozási munkákat az UTVASUTÉPÍTŐ NV végezte. A munkásokat a környékből toborozták, többek között Tökölről, Szilágyitelepről. Itt sikerült elhelyezkednie apámnak is, aki gépkezelőként dolgozott a repülőtér megépítésénél.

Az újjáépítési időszak természetesen nemcsak magáról a munkáról szólt. A Rákosi-rendszer agitátorai és pártfunkcionáriusai is ott voltak. Az építkezés dolgozóit szerették volna meggyőzni a párt irányvonalának helyességéről, Rákosi Mátyáshoz való hűség fontosságáról. A gond az volt, hogy a környék lakossága valamilyen szempontból nem volt erre feltétlenül fogékony. Ugyanis erős volt a vallásukhoz való kötődésük.

Főleg a tököli munkásoknál volt ez jellemző. A vallásos élet viszont a párt irányvonalával nem volt összeegyeztethető. Apám mesélte, hogy őt is megpróbálták beléptetni a pártba. Az illető nem tudta mire vállalkozik. Hiábavaló volt a győzködés, a fenyegetőzés, apámnak nem tetszett az ideológia. Ő nagyon vallásos ember volt, így az erőlködés az agitátor részéről hiábavaló volt. Erről így ír apám a visszaemlékezésében:

„A tanfolyamon volt egy előadó, aki a marxista-kommunista tanokat próbálta belénk pumpálni. Nem sikerült. Az ember származását a „majom” elméletet magyarázta. Nem tudott meggyőzni minket. Sok vitát váltott ki az előadása.”

A munkálatokat folyamatosan ellenőrizték, hiszen a „klerikális reakció” bármikor szabotálhatta a munkát, nem beszélve „Tito láncos kutyáiról”. A beton minőségére is folyamatosan figyeltek, hiszen egy kifutópálya hibája nagy kárt okozhatott volna emberéletben, de technikában is – még akkor is, ha nem magyarok használták a későbbiekben. A munkálatokat végző emberek azonban lelkiismeretesek voltak.

Az MDP Pest Megyei Pártbizottság Ipari Osztály, 1950. március 27-én jelentést írt a megye területén folyó építkezések párthoz való kötődéseiről. Az eredmény nem volt biztató a részükre. A Csepel Autógyár újjáépítésében részt vevő 700 dolgozó közül csak 54 volt párttag, 14 pedig csak jelölt. A repülőtéri építkezés statisztikája még lehangolóbb volt. Ott ugyanis senki nem állt kötélnek. Ezt a kudarcot úgy palástolták, hogy a jelentésbe a következő szöveg került: „*párttagok számát eddig megállapítani nem tudtuk*”. Azt, hogy senkit nem sikerült beszervezni, eltitkolták.

A párt nem hagyta annyiban. Kiadta az utasítást, hogy a Vasbeton NV Szilágyitelepi munkálatainál 2 műhelypártszervezet megalakítását kell elvégezni IV. 18-ig. A szervezés megindult, kevés eredménnyel. A folyamatos agitáció és a lelkes propaganda se érte el célját.

J e l e n t é s

a megye területén folyó építkezésekről.

A megye területén jelenleg 6 helyen folyik komolyabb építkezés.

1./ Szilágyitelep. „Csepel”-autógyár rombadőlt üzemeinek építése. 700 fő dolgozik, ebből 54 párttag, 14 tagjelölt. Pártszervezet működik. Építő: Vasbeton NV.

2./ Szilágyitelep. H.M. építkezés, repülőtér. Kb. 700 munkás dolgozik, párttagok számát eddig megállapítani nem tudtuk, a párttitkár a központból lett kiküldve. Építő: UTVASUTÉPÍTŐ NV.

Az 1950. március 27-i jelentés egy részlete

Az eredmények mellett azonban még mindig nagy a lemaradás a pártépítő munka terén a felvilágosító és tudatosító munka terén. A taggyűléseket, - a Rákosi elvtárs beszéde, a K.V. határozata alapján - nem segítette elő hathatósan a párttag-ság és a pártönkivültek felvilágosítása mozgósítása az agitáció és a propaganda munka hiányossága révén. Nem elég harcos, mozgósító konkrét és állandó a népnevelő munka. Nem kielégítő a népnevelő csoportok/összetétele, munkájának színvonala. Az oktatás elvi-politikai színvonala továbbra is alacsony. Nem érvényesül megfelelően az ideológia munkában az irányítás. Nem kielégítő a harc a kulikális a kulák rakció, a jobboldali szociáldemokrata maradványok, a Titó banda befolyása ellen, a nacionalizmus ellen. A kultur munkánkban is nagy a lemaradás.

Lehangoló jelentés a repülőtéri építkezésen elért eredményről

Apám, Biró Mihály a repülőtéri építkezésen

A repülőtéri kifutópálya elkészült, de a kiszolgáló személyzetnek még nem volt bázisa. Így elkezdődött egy lakótelep építése is, mely a repülőtisztek lakhelyéül szolgált, illetve egy katonai rész, egy laktanya, ahol a szolgálatot teljesítő katonák voltak elszállásolva. Nem kisléptékű volt ez az építkezés, hiszen az akkori viszonyokhoz képest nagyon sok lakás épült a szovjet megszállók részére. Ez is azt bizonyította, hogy ők sajnos nem ideiglenesen szerettek volna itt letelepedni, hanem véglegesen. Hát ez nem sikerült! Amikor minden elkészült, akkor kezdődhetett meg az igazi működés. A repülőgépek betelepítése, a gyakorlatozás, a hangzavar. Ennek negatív hatásait csak az tudja igazán, aki ekkor itt élt. Az állandó fel- és leszállás, a sugárhajtású gépek

sívitása, a hangrobbanások sűrűn zavarták az iskolában az oktatást is. Amikor egyszerre több gép végzett gyakorlatot a falu felett, az látvány-nak szép volt, de a fülünknek irritáló, hiszen a kötelék felhúzott a magasba, majd a hajtóműveket kikapcsolva zuhantak a falu fölé. Amikor már nagyon közel voltak a földhöz, újra beindították a hajtóműveiket, s hirtelen felfelé emelkedtek, örületes hangzavart okozva. Volt eset, hogy valaki reklamálni ment a Tanácsházára a repülőtér működése miatt. A válasz rövid volt: El lehet innen költözni!

A sóderszállító jármű és „utasai”

A repülőgépek leszállását egy lámpasor segítette. Ezek a lámpák, vagy inkább reflektorok oszlopokra voltak helyezve s fényükkel a leszállásra készülődő repülőgép irányába világítottak. Fényükkel – párásabb időben, – egy irányba mutató vörös fénycsóvákat rajzoltak a kertek fölé. A reflektorsor vastag kábelen kapta az áramot, amely a földre volt lefektetve. Bárkinek a kertjén ment keresztül ez a kábel, hozzányúltni nem szabadott. Nem az áramütés miatt, hiszen vastagon szigetelés ettől megvédett mindenkit,

hanem azért, mert katonai célt szolgált. A mi kertünk végében is állt egy ilyen reflektor, de nem sokat törődünk vele.

A leszállási zónát a lakóépületek felett jelölték ki, így érthető, hogy ezek a fények itt vezették a leszállópálya felé a repülőgépeket. A földre fektetett kábeleket időnként ellenőrizték az orosz katonák. Elindultak a repülőtérről, s mentek végig a vonalon. Nem volt előttük akadály. Ha kerítés állta útjukat, azt egyszerűen drótvágóval elvágták, s mentek tovább. Éppen ezért nem volt érdemes ezen a részen kerítésekkel elválasztani a telkeket, portákat.

A házunk új tulajdonosa úgy gondolta, hogy ő ezen a kis részen helyreállítja a kerítést. Amikor legközelebb eljött, meglepődött, hogy szét van szedve, el van vágva. Első felháborodásában nekünk támadt, mert azt hitte mi követtük el ezt. Aztán felvilágosítottuk, hogy panaszra mehet Moszkvába, hátha ott meghallgatják, és majd orvosolják a bánatát. Dúlt-fúlt, de végül csak bele kellett törödnie a megváltoztathatatlan ténybe, hogy ez bizonyos tekintetben szovjet felségterület.

Mi kisgyerekként jól összebarátkoztunk az orosz katonákkal. Mikor a kert végében játszottunk és jöttek az oszlopsor mentén ellenőrizni, gépfegyverrel a vállukon, mi összeszedtük nem létező orosz tudásunkat és messziről kiabáltuk feléjük:

– Drasztutyi! Drasztutyi!

Ők mosolyogtak, intettek felénk, majd ők is köszöntek:

– Szerbusz! Szerbusz!

Ha jó kedvük volt, leültek a fűre és nézték, mit játszunk. Mi ilyenkor természetesen abba hagytunk mindent és odamentünk hozzájuk „beszélgetni”. Ami annyiból állt, hogy kérdeztünk a nevüket, vagy kértünk tőlük ajándékot. Persze nem volt náluk semmi, így csak oroszul magyarázgattak nekünk. Néha azért kaptunk egy kis csokit – bizonyára készültek a találkozásunkra – máskor meg adtak jelvényeket. Volt is belőle jócskán a gyűjteményünkben: kis vörös zászlón Lenin feje. Mivel jó szívvel adták, mi elfogadtuk. Egyszer fekete orosz kenyérrel kínáltak meg bennünket. Mit is mondjak? Nem volt valami gusztusos, mivel mi a fehér kenyérhez szoktunk. Azért megkóstoltuk a kissé ragacsos „komiszkenyeret”. Nem ízlett! Savanykás volt.

Amikor már bátrabbak voltunk, a fegyverüket kértük el. Na, akkor aztán egyből komolyra váltottak. Ez szent volt nekik! Még csak hozzá se

érhettünk. A dobтарas géppisztolyt mutogatták ugyan, de nem akasztották le soha a vállukról.

Nem mindig olyan katonák jöttek, akik barátok voltak volna velünk. Néha zord kinézetű, mongol, vagy kaukázusi származásúak voltak szolgálatban. Ezeknek hiába köszöngettünk, hiába integettünk, mogorván mentek végig a kijelölt útvonalukon.

Gyerekként azt hittük, hogy időnként ők repülnek el felettünk a vadászgépeikkel. Kézzel-lábbal elmagyarázták, hogy ők csak itt a földön vannak szolgálatban, akik repülnek azoknak magasabb a rangjuk.

Sugárhajtású vadászgép

A leszálló gépek annyira alacsonyan közlekedtek, hogy láttuk a pilótákat benne. Egyszer az egyik ház kéményét is ledöntötte egy repülőgép erős légörvénye az alacsony repülés miatt.

Mi játékokra is felhasználtuk a le- és felszálló vadászgépeket. Egy papírlapra felírtuk, hogy milyen számmal rendelkező gép emelkedik a levegőbe, vagy tér vissza a bázisra. Természetesen az időpontot is felírtuk. Így utólag átgondolva, ha ezt akkor valamelyik párttag a faluból megtudta volna, bizonyára alapos kihallgatás részesei lettünk volna. Ugyanis rendelkezünk a pontos napi programmal, percre pontosan és gépekre lebontva. Vajon mi várt volna ránk, ha ezt az ellenség tudomására jut? És ha a magyar elhárítás értesül erről?

A sugárhajtású gépek gyakorlatozásukkal nagyon sokáig zavarták Szigethalom nyugalmát. Néha viszont váratlan időpontokban szálltak fel, majd kötelékben elkezdtek a „bemutatójukat”. Látványnak szép volt, de olyan hangerővel húztak el sokszor a falu felett, hogy sokszor a fülünket kellett befognunk, hogy ne érjen bennünket halláskárosodás. Tanulásunkat is többször meg kellett szakítani, hiszen a gépek hangjai az osztályterembe is behatoltak.

A repülőtér sajnos eddig még nem vált hasznára Szigethalomnak, inkább csak bosszúságára, hiszen a háború során a harci események, később a szovjet bázis idetelepedése miatt szenvedett.

MUNKA ÉS HOBBY

Nagyon nehéz volt a megélhetés az ötvenes években. Sajnos, ezt mi gyerekként is mindig tapasztaltuk. A napi problémákat saját bőrünkön és leginkább a hasunkon éreztük nap mint nap. Ruhánk szegényes volt, ami nyáron talán elviselhető, de a téli hidegben a silány öltözék bizony nagyon kellemetlen. S ha mindez párosul azzal, hogy nagyon fázós voltam, talán érthető, hogy a telekre nem szívesen emlékszem vissza.

A szigethalmi házban, ahol albérletben éltünk, nem volt villany. Estéinket a petróleumlámpa fénye mellett töltöttük. Olyan eszközöket nem tudtunk használni, ami elektromossággal működött. Amikor apám otthon akart létrehozni egy kis műhelyt, éppen ez volt a legnagyobb gond. Eredeti szakmája faesztergályos volt, hát valamilyen módon ezt szeretne volna kamatoztatni és egy kis plusz keresethez jutni. Áram nem volt, tehát olyan esztergapadot kellett összeállítani, ami emberi erővel működött. A fémvázat összeilleszteni is csak csavarokkal lehetett, tehát úgy kellett mindent megtervezni, hogy azt majd hegesztés nélkül lehessen összeállítani. A vascsövekből, fémsínből megalkotott esztergapad a konyha egyik sarkában kapott helyet.

Az esztergapad

A lábajtású szerkezetet működtetni nagyon, de nagyon fárasztó volt. Mi gyerekek időnként besegítettünk, odaálltunk, s mi is hajtottuk a pe-

dált, miközben repültek a forgácsok, s a konyha megtelt a faforgács különleges illatával. A fa szerkezetét, s munkálhatóságát így mi gyerekek is könnyen megtanultuk.

Sok minden készült ezen a szerkezeten: gombok kabátra, kardigánra, szerszámnyelek, sakkkészlet és még nagyon sok minden, amit fából ki lehetett hozni, amit fából meg lehetett alkotni.

Legszebb azonban az a kis gomb-szerűség volt, amit 1956 őszén lett kivitelezve. Két méretben lett elkészítve, a kisebb kb. 4 cm, a nagyobb pedig 6 cm átmérőjű volt. Egyik oldalán a Kossuth-címer, a másikon pedig a trikolort körbeírt szöveg volt olvasható:

NEMZETI FORRADALOM 1956.

A korong két oldala

Mi gyerekek is tevékenyen részt vettünk az előállításában, de leginkább a terjesztésében. A kisebbet 2 Ft-ért, míg a nagyobbat 5 Ft-ért árultuk. A felső részén lévő furaton egy cérna volt áthúzva, s ezt a kabát gomblyukán áthurkoltuk. Így tulajdonképpen egy színes fa-érem csüngött sokak ruházatán azokon a szép napokon.

Apám szériában elkészítette a sok-sok korongot, majd egy égető berendezéssel elkészítette a két oldal rajzát. A későbbi munkafázisok ránk vártak. A rajzi részeket ki kellett festenünk, száradás után lelakkoztuk, s ha a lakk is megszáradt, a lyukba befűztük a cérnát. Nemzeti érzelmünket így fűtöttük magas fokra, de az elkövetkezendő években bizony megfizettük az árát.

A lakosság részére az akkoriban divatos fagombok lettek készítve. Érdekes és szép formák és minták alakultak ki. Ugyanis minden fának más színe van, ugyanakkor az erezte is különbözik. Ez a kettősség határozta meg a elkészült fagombok egyediségét, szemben azokkal, amelyek szériában, műanyagból készültek és készülnek még ma is.

Később a választék is kibővült, hiszen függönykarnistól kezdve a csipkevetőn keresztül a csigatésztagyártó, illetve fűszertartók, asztali díszek, gyertyatartók is elhagyták a kis műhelyt. Még nyugdíjas éveiben is sokan felkeresték és megrendeltek nála egyedi igény szerinti ajándéktárgyakat, melyeket apám a lehetőségeihez képes meg is valósított a részükre.

Gyertyatartók is készültek

Azt hiszem minden ember életében és munkájában az a legszebb, ha azt csinálja, amihez kedve van, amit nagyon szeret. Valaki kertészkedik, mások barkácsolnak. A lényeg az, hogy értelmesen és hasznosan töltsük el szabadidőnket.

Én magam nagyon szerettem fényképezni s minden vágyam az volt, hogy egyszer elindulhassak erdőn-mezőn keresztül és megörökítssem a természet ezer csodáját. Erre csak a közelmúltban adódott lehetőség.

Szigethalom lakóiról, időnként rendezvényeiről apám készített felvételeket. Egy részét fotóalbumba gyűjtötte össze, de volt, amelyiket csak egy dobozban helyezett el. Megőrizte, nem dobta ki. Én magam is tovább tároltam, azzal az elképzeléssel, hogy hátha valamikor fel tudom használni.

Fényképek tucatjából válogattam, válogathattam ennek a könyvnek az elkészítésekor. A régebbieket apám készítette, az újabbakat pedig én. Természetesen vannak olyanok, amelyek más kívülálló hivatásos, vagy amatőr fotós képe.

Ha az őseink, (régebbi családtagjaink) is tudták volna rögzíteni akár képen, akár rajzban önmagukat, környezetüket, cselekedeteiket, munkájukat, vagy akár szabadidejüket, máris több ismeretünk lenne felőlük.

Néhány okirat és szóbeli emlék megmaradt ugyan, de ez eléggé hiányos és nem tudja megmutatni részleteiben a régmúlt világát. A fényképek, melyeket már mi készítettünk, alkalmasak

arra, hogy unokáink, dédunokáink és azok dédunokái is többet tudjanak meg rólunk.

Mikor a felvételeket készítettük, tudatosan nem is gondoltunk arra, hogy ez tulajdonképpen egy kor dokumentációjává válik majd. És milyen jó, hogy ezek elkészültek!

Apám fényképezőgépe

Amikor apám megkapta nagyapámtól a fényképezőgépet, azonnal a családot kezdte el fotózni. Ezek a képek most már láthatóbbá teszik őseinket, rokonságunkat. Nyilván nem erre gondolt, amikor kezébe vette a masinát. De végül is nagyon sok érdekes pillanatot örökített meg ez a kicsiny objektív. 6x6 cm-es negatívokat exponált, s ezekről lett elkészítve majd a papírkép.

Mivel nem tellett mindenkinek egy ilyen masinára, de szeretne volna magát, gyermekeit, családját megörökíteni, hát adott volt a lehetőség arra, hogy ezeket az igényeket kielégítse az, akinek viszont van fényképezőgépe. Ezt apám is megértette s ki is használta a lehetőséget. Katonaként is magával vitte a gépet, s már ott is készített egyéni és csoportképeket, melyeket természetesen pénzért adott el a tulajdonosoknak, némi felárral, hogy haszon is származzon belőle.

Ezt a tevékenységét folytatta Csapodon, majd Szigetszentmártonban s természetesen Szigethalmon is. Úgy ismerték őt, mint a „fényképész Biró bácsi”, csak a felvételeket készítette ő, míg kidolgozásra Pestre vitte egy fotólaborba.

Nekem is nagyon tetszett a fényképezés, habár ritkán kaphattam meg apám gépét. Végül sikerült megvásárolnom első fényképezőgépeimet, amely már az új rendszer szerinti volt. (Nem

6x6 cm-es, hanem 24x36 mm-es filmmel dolgozott.) Mivel volt már előzetes tapasztalatom a fotózás mechanizmusáról, – a fényviszony és a blende kapcsolatáról, – hát sikerült jó felvételeket készítenem.

Első fényképezőgépem (Szmena 8)

Azonban nem csak a beállítást és az exponálást akartam csinálni, hanem a labormunkát is. Ehhez azonban kellett egy nagyítógép, egy filmhívó-tank, vegyszerek s egy sötét helyiség, ahol az előhívást végre lehetett hajtani. Végül ez a gond is megoldódott.

Mivel Szigethalmon a fényképezés a Biró névhez kötődött, hát mindig minket kerestek meg olyan alkalmakkor, amikor az éppen aktuális eseményt szerették volna fényképen megörökíteni. Ilyen volt a keresztelő, az első-áldozás, az esküvő, a ballagás. Apám nem akarta tovább folytatni a fotózást, így hozzám küldte az érdeklődőket, végül pedig mikor hírem nagyobb lett, egyenesen engem kerestek az „ügyfelek”. A nagy családi eseményekről készített felvételeim annyira megtetszettek néhány embernek, hogy másfajta fotózásra is elhívtak. Mégpedig gyermekük, vagy unokájuk születésnapj bulijaira is, de volt néhány eset, amikor kamasz lányokról kellett (majdnem művészi) képeket készítenem, természetesen szülői felügyelet mellett.

Gyakorlásképpen otthon is készítettem felvételeket, de az álmom, hogy a természetben látható érdekességeket is fotózhassam egyszer. Ez a kis gép azonban erre nem volt alkalmas. Vágytam egy jobb minőségű fényképezőgépre.

Sokat kellett dolgoznom a főállásomban és a „mellékes” fotózásban is, hogy több pénzem legyen. Végül sok-sok év elteltével hozzájutottam egy (szintén szovjet gyártmányú) Zenit-E típusú, tükrorreflexes fényképezőgéphez. Ez már

jóval komolyabb volt az előzőnél. Itt már jobban lehetett a képet „megkomponálni”, hiszen a fotózandó tárgyat, alakot, tájat már az objektíven keresztül láttam.

ZENIT-E fényképezőgép vakutartóval és távkioldóval

Nagyon boldog voltam, hiszen ezzel a csodamasinával már „alkotni” lehetett. Nem rendelkezett a csúcsmínőségű gépek jellemzőivel, de azért szép képeket lehetett vele készíteni.

A fényképezés, mint hobbi, bizony költséges szórakozás volt, főleg abban az időben, hiszen akkor éppen lakásra kellett gyűjtenem és nem szórhattam a pénzt a kedvtelésemmre.

Napjaink digitális gépei már szinte minden családban megtalálhatók. Így adott a lehetőség arra, hogy rögzítsünk minden fontosabb, érdekesebb eseményt. Ezzel viszont már egy olyan hatalmas adatbázis jön létre, amelynek kezelése és feldolgozása egy idő múlva lehetetlen lenne. Így nincs más választásunk, mint hogy célszerűen csoportosítsuk a képeket témájuk szerint.

Munka, hobby, szórakozás. Az a hármas meghatározás akkor válik csodálatossá, ha egyszerre művelhetjük, egyszerre végezhetjük. nincs annál borzasztóbb, ha kényszerből kel olyan dolgot elvégezni, amihez se kedvünk, se energiánk nincs. Ezért voltam szerencsés én magam ebben, mert olyan alkotási folyamat részese lehettem, amelyet nagyon kedveltem, s mint látható, végül mások hasznára is vált.

A fotózást a mai napig nem hagytam abba, hiszen végre nagyon kis költséggel élhetek kedvtelésemmek, járhatom a természetet s megörökíthetem a környezetem minden rezdülését s a családban s a világban történt eseményeket.

7

KULTÚRA

„OLVASS TÖBBET, BARÁTOD, SEGÍTŐTÁRSAD A KÖNYV”

*„A KULTÚRA MEGBECSÚLÉSE NÁLUNK NEM ÜRES SZÓ,
HANEM ÉLŐ VALÓSÁG”*

(Ünnepi Könyvhét, 1952. szeptember 6-14.)

KULTÚRA ÉS KÖNYV

Mint az előző fejezetekből kiderült, már szinte a kezdetektől fogva igény volt arra, hogy a kultúra ott legyen a mindennapokban, s az iskolásoktól kezdve, a felnőttekig mindenki részt vállaljon belőle. Az élet sokszínűbbé vált ezáltal is ezen a kis településen. A főváros közelsége is sokban befolyásolta ezt, de nem hagyható figyelmen kívül az ideköltözött lakosság iskolázottsága, foglalkozása. A kordokumentumok is beszámolnak arról, hogy elsősorban a Budapesten élő közhivatalnokok voltak azok, akiket a kedvező telekárak idecsalogattak. Nagy részük nyilván a csend és a nyugalom miatt választotta Szilágyitelep poros utcáit, de a színházak és a filmszínházak hiányát valamivel pótolni szerették volna.

1922-ben már működik a Tököl-Szilágyitelepi Kulturális Egyesület. Később újabb és újabb társulások alakulnak, melyek a közösség szórakoztatását, művelődését szolgálják. Ilyen a Levente Egyesület, a Szilágyitelepi Népkör is. Vállalt feladatukat, céljukat megvalósították, de egy szűk kör alkotta ezeket a csoportokat. Az iskola vállalta magára mindenkor, hogy megteremtse a kultúra iránti igényt a felnövekvő nemzedékben.

A faluban történt kulturális megmozdulások résztvevői is az előbbi bizonyítják, hiszen az iskolapadból kikerülve nem hagyják abba tevékenységüket. Továbbra is ott vannak minden rendezvényen, szavalnak, táncolnak, jeleneteket adnak elő.

Az 1950-es évek politikája a művelődés több formáját próbálja hazánkban népszerűsíteni. Az igaz, hogy leginkább a párt eszméjét és elkötelezettségét részesíti előnybe, sőt majdnem ez van túlsúlyban, de ez nem zárja ki azt, hogy párhuzamosan egyéb vonal is teret kapjon. A sztálini út propagálása, a Rákosi-féle személyi kultusz jelen van, de mégis megjelennek olyan írások, színdarabok, amelyek a nagyközönség igényét kielégítik, s ezzel együtt formálja is. Ne feledkezzünk el arról, hogy egy szörnyű háborús időszak után vagyunk. A párt befolyása is nagyon erős. Ekkor nem volt lehetőség arra, hogy a kitűzött propaganda ízű kultúra mellőzve legyen. Tulajdonképpen ebbe kellett beépíteni mindazt, ami mégis eltérő volt attól. Okosan és módszeresen. Itt kerülnek elő a klasszikusok és a mutatkoztak be a népi alkotók.

Egyik nagyszerű kezdeményezés 1952-ben az Ünnepi Könyvhét megrendezése volt Szigethalmon. Az időpont: 1952. szeptember 6-14. Természetesen jelszó is párosult ezzel:

„OLVASS TÖBBET, BARÁTOD, SEGÍTŐTÁRSAD A KÖNYV”

A másik:

„A KULTÚRA MEGBECSÜLÉSE NÁLUNK NEM ÜRES SZÓ, HANEM ÉLŐ VALÓSÁG”

Mindkettő hatásos szöveg, bár az utóbbi igazságszaga propaganda jellegű. Ezen túllépve azonban nagyon jó és célszerű kezdeményezés volt, hiszen napjainkban is helyet biztosítunk ennek a rendezvénynek.

**Könyvárúsítás 1952-ben a Könyvhéten.
Jobb oldalt édesanyám, Biró Mihályné**

A fenti képen látható a helyi Ünnepi Könyvhét asztala. Nincs rajta nagyon sok könyv, viszont ott volt Szálin képe „kedvesinálónak”. Mennyi könyv fogyott azon a héten, arról nincs információ, de a lényeg az, hogy elindult valami olyan folyamat, ami meghatározó lett életünkben s egyértelműen az én életemben. Ugyanis a könyv a mai napig jelen van mindennapjaimban. Eleinte olvasóként volt a társam, majd kivitelenként, vagyis nyomdászoként, jelenleg immár alkotóként is.

Az Ünnepi Könyvhét sokakat megmozgatott. Édesanyám is vett ezen a nagyszabású rendezvényen, mégpedig alkalmi eladóként. Nálunk, ott-hon nagyon sok könyv volt, s talán éppen ezért szerettem meg én is őket. Egy idő után viszont nem volt alkalmunk tovább bővíteni a házi

könyvtárunkat. Ekkor se keseredtem el. Iskolánkban volt lehetőség kölcsönzésre, s ezen túl onnan szereztem be magamnak az olvasnivalót.

Szigethalmon nem volt olyan könyvtár, amely a lakosságot is megfelelően ellátta volna. Éppen ezért nagyon jó elképzelés volt a Csepel Autógyár részéről, amikor az új kultúrházban helyet adott egy több ezer kötetes könyvtárnak, hiszen addig a gyáron belül működött. Területi működését 1961-ben egy szakmailag jól felkészült vezetővel, Máté Györggyel kezdte meg. Ide nemcsak a gyár dolgozói, hanem a környékeliek, főleg Szigethalmiak iratkoztak be. Természetesen az elsők között voltam én is.

Kellemes volt az épület belseje s azon belül is egy különleges világot sugárzott a könyvtár hangulata. A park felé teljes magasságban üvegfal volt, így nemcsak a fényt engedte be, hanem a természetet s annak a látványát is.

A Csepel Autógyár könyvtára

A képen jól látható a jobb oldali üvegfal. Szerettem ide járni, hiszen télen kellemes meleg fogadott, nyáron pedig nem éreztük a kinti idő forróságát. A kényelmes fotelokban elhelyezkedve itt is lehetett olvasni és újságokat, folyóiratokat nézegetni. Én jobban szerettem az otthoni környezetben elmerülni a könyv világába, hiszen ilyenkor nem létezett számomra a külvilág.

Sokan azt hiszik, egy könyvtár csakis a könyvek kölcsönzésével foglalkozik. Ez nagy tévedés, hiszen nagyon sok egyéb típusú rendezvénynek is otthont adhat. S ez így volt a kezdetektől. Az író-olvasó találkozók alkalmával találkozhattunk élő legendákkal, akiknek írásait már régóta ismertük. Ha pedig olyan jött közénk, aki újdonságnak számított, akkor már csak azért is kezünkbe vettük a kiadványait, hogy közelebb kerüljünk hozzá. Nemcsak a könyvekkel kapcsolatos összejöveteleket szerveztek ide a könyvtárba. A 60-as évek beat-korszakában számos együttes zenéjét

szerettük volna hallgatni a rádióban, de nem mindig sugározták ezeket. Így nagy érdeklődéssel vártuk Cintula, vagyis Keresztes Tibor bemutatkozását. Ő volt a magyar disco műfaj hazai megalapítója. Lemezlovasnak mondta magát s itt a könyvtárba nem előadást tartott, hanem együtt beszélgettünk a műfajról, a zenekarokról, a zenészek életéről, a lemezek hanganyagának születéséről. Nem tudom, honnan szerezte be a hanglemezeit, de olyan repertoárral jött ide a könyvtárba, hogy kitöltötte az egész délutánunkat, s észre se vettük, hogy beesteledett. Az akkor tiltott nyugati popzene egyik hazai terjesztőjeként nagyon sok fiatalnak adott útmutatást az új zenei irányzat megismeréséhez és műveléséhez.

A Csepel Autógyár könyvtárának volt egy szigethalmi kapcsolata, mely értéket képviselt. Molnár Márta, – aki az osztálytársam volt az általános iskolában és a gimnáziumban is – ide jelentkezett könyvtárosnak s a megszűnéséig itt is dolgozott. Mint jeleztem érték volt a személye, hiszen neki köszönhetjük, hogy a megsemmisüléstől mentette meg azt a sok könyvet s hozta át Szigethalom könyvszerető lakosságának már vezetőként. Ez küzdelem volt a részéről és a mai napig is küzd, hogy egyre népszerűbbek legyenek a könyvek, a kultúra alappillérei.

Márta a könyveket rendezi

Nemes feladat volt, melyet Márta önszántából, hivatástudatból értünk tett. A rendszerváltás után következett be a nagy változás. erről Márta lánya Miszori Hajnalka így ír szakdolgozatában:

Már 1995-ben jelentkeztek a baljós jelek. A segélykiáltást az önkormányzatok közül elsősorban Szigethalom, illetve Tököl, később nagy nehezen Szigetszentmiklós hallotta meg. Szigetszentmiklós olyan túlságosan nem igyekezett, „nagyothonlásban” szenvedett. Kis idő múlva a gyárat eladták, mely után teljes létbizonytalanságba, kilátástalan helyzetbe került a könyvtár és a művelődési központ. Úgy nézett ki, hogy fedél

nélkül marad a könyvtár. Így egyetlen cél maradt: a gazdag, nagy múltú könyvtár megmentése. Közös önkormányzati összefogásra lett volna sürgősen szükség. Közös megvétellel, közös fenntartással. Viszont a késlekedésnek ára lett. A felszámoló nem várta a lassan megszülető önkormányzati cselekvésre. A könyvtár feje felől eladták a tetőt illetve az egész épületet, a parkkal együtt, körülbelül 8 millió forintért. Egy vállalkozó vette meg játéktérmet és egyéb „magasztos” célokra.

A fenti sorokban azt hiszem, minden benne van. Egy korszak, amelyben csak a pénz és a törtetés számít, de a kultúra és az ember csak másodlagos. Ez jellemző világunkra talán még napjainkban is. Tehát Mártának még ma is küzdenie kell. Ő pedig harcol és épít. Épít férjével együtt egy könyvtárat Szigethalomnak, a szigethalmiaknak. De míg eddig eljutott, történt még néhány említésre méltó dolog.

Itt még élelmiszer és vasbolt

Itt pedig már könyvtár

Szigethalom különleges település, ahol az emberek mindig sokat tettek a kultúráért. Írtam egy cikket Szigethalom iskoláiról néhány hónapja, melynek azt a címet adtam: *Ahol a kocsmák voltak a tudás és a kultúra bölcsői*. Ha valaki figyelmesen olvassa ezt a könyvet, igazat ad nekem. Ugyanis több kocsmá, illetve vendéglő

adott otthont az iskolai oktatásnak. Az állomásnál lévő kocsmában kezdtem én is az első osztályt. A Balogh féle vendéglőben is folyt oktatás. A jelenlegi könyvtáráépület is először szövetkezeti boltként üzemelt, majd itt is volt tanítás, később vasbolt illetve vendéglő lett. Ezt kellett úgy átalakítani, hogy a könyvek végleges otthonává váljon.

Kuncze Gáborral a könyvtár megnyitásán

Szigethalom önkormányzatának s a falu vállalkozóinak, magánszemélyeinek összefogásával át lett alakítva az épület s így már a kultúra szolgálatába állhatott. Itt megint idézem Hajnalkát: *El lehet mondani, hogy 1997. március 20-ig, a megnyitóig a könyvtárosoknak és segítőiknek szinte nem volt magánéletük, szombatjuk és vasárnapjuk. Így tudtak csak elkészülni az említett időpontig. A lelkesedés és a bizakodás azonban legyőzte a fáradtságot. Látták maguk előtt a nemes célt.*

Megható és szép ünnepség keretében lett Szigethalom első önálló könyvtára átadva. Megjelent a könyvtárávaton Kuncze Gábor országgyűlési képviselő, belügyminiszter is. A versek és irodalmi idézetek, valamint a beszédek a megjelent személyek felé a könyvek szeretetét, az irodalom művelését és az összefogás eredményességét jelezték. Ugyanakkor a büszkeséget is, hogy egy kocsmá könyvtárrá változhatott.

Igen! Nemes cél érdekében mindig érdemes harcolni. Miszoriné Molnár Mártát a hivatástudata mellett az a szeretet is vezérli, amelyet a könyvek és az emberek iránt érez. Azt hiszem mindenki egyetért azzal, megszállottság kell ahhoz, hogy egy kocsmából könyvtárat hozzunk létre, majd ezt is tovább fejlesszük s legyen egy hatalmas, két szintes kultúrpalota a könyveknek.

A Hegedüs Géza Városi Könyvtár bejárata

Hit és bizalom kell, amely kihat másokra és mellé, vagy mögé állnak ebben a küldetésben. Ismét idézném Hajnalkát, amikor kiragadom tanulmányából az alábbi megállapítást:

A könyvtáros munkája nem a ruhatároséhoz, inkább a pedagóguséhoz hasonlít, tehát nemcsak kiadja és beveszi a könyveket, hanem nevel is egyben.

Jól látja ő ezt, hiszen édesanyjával s édesapjával együtt robotolnak, dolgoznak éjt nappallá téve, hogy példát mutassanak az olvasóknak, a kultúrát szeretőknek és a könyveket tisztelőknak. Ez a példamutatás nevelő hatású, hiszen nincs olyan ember, aki ne látna ennek a mindenkire kisugárzó eredményét. Hajnalka a könyvtáros feladatát, foglalkozását meghatározza, de nem teszi hozzá, hogy édesanyja még ennél is többet tesz a hivatásért, mert épít. Nem fellegvárat, hanem a könyveinek otthont, az olvasóinak nyugodt teret, egy csendes világot, ahol a betűk mesélnek, a képek útbaigazítanak s a dolgozók pedig értünk vannak.

Az általános iskola pár száz példányos kölcsönözhető könyveit olvastuk kisdiákként. A választék nem volt túlságosan nagy, de aki olvasni szeret, az minden könyvet, minden irodalmi művet megbecsül.

Így voltam én magam is ezzel, hiszen általános iskolásként innen vittem haza a kötelező és a nem kötelező olvasmányokat is, mert az otthoni

könyveket már többször elolvastam. Középiskolásként már a Csepel Autógyár Művelődési Házának könyvtárának polcain keresem az érdekesebbnél érdekesebb novellás- és versesköteteket. A könyvtár mindig megnyugtatót s ösztönzőt valami megfoghatatlan dologra.

Az új könyvtár belseje félkészben

A díszes rácsok még „becsomagolva”

Felnőttként és nyomdai vállalkozóként már én magam is a könyvek világában éltem és dolgoztam. Próbáltam támogatni, segíteni az írókat, költőket, művészeket, hazai és határon túli iskolákat, könyvtárakat. Így természetes volt, hogy Szigethalom se maradt ki ebből. Családi vállalkozásom, a BIRÓ family Kft a Szigethalmi Millenniumi Emlékbizottsággal és a könyvtárral 2000. június 1-től megrendeztük a „Tisztelgés Szent István emlékének” című képzőművészeti kiállítást. Az országos pályázatra 148 rajz érkezett be. Ezek nagy részét megjutalmaztuk.

A könyvtárat nyomdai szolgáltatásaimmal segítetttem s emellett a nálam megjelent könyvekből is hoztam ide, hogy ezzel is gyarapodjon az állomány, vagy jutalmazásra adják át fiataloknak.

A könyv életünk része s ezt el nem feledtetheti velünk a számítógép és az Internet világa se. Az olvasás és a könyv szeretete az egyetemes kultúránk alapja. Az írásom elején volt egy idézet és ez most nagyon jó befejezésnek is:

„A KULTÚRA MEGBECSÜLÉSE NÁLUNK NEM ÜRES SZÓ, HANEM ÉLŐ VALÓSÁG”

TÁNCOSOK SZIGETHALMON

Táncra perdül minden ember jókedvében. A tánc nemcsak szórakozási lehetőség, hanem egy közösségkovácsoló „eszköz” is. Ezt a saját tapasztalatomból tudom, hiszen én magam is több évig „koptattam” a színpadot táncos csizmáimmal. Aki erre szánja el magát, időközben észreveszi, hogy nagyon sok élménnyel gazdagodik a tánc művelése, tanulása közben. Régi népszokásokat, érdekes tájegységeket ismerhet meg, ugyanakkor emberi kapcsolatok épülhetnek ki. A kapcsolatok nemcsak a csoportban erősödhetnek meg, hanem a fellépések alkalmával, idegen helyeken szerezhetünk barátokat, társakat.

A néptánc gyakorlása, tanulása egy különleges közösség tagjává emeli a fiatalokat. A próbák alkalmával új lépéskombinációkkal, motívumokkal lehet megismerkedni, de ezzel folyamatosan közelebb lehet kerülni egyes vidékek, más esetben idegen népek kultúrájához, zenei világához s ezáltal magukhoz az emberekhez, népcsoportokhoz. A táncsal párhuzamosan megismerkedhetünk a népdalokkal is, hiszen ez szerves része a táncnyelvnek.

Táncos lányok előadás után

Aki ennek részese, az tudja, hogy egy idő után ez egy életforma. A fegyelem, a zene és a tánc iránti elkötelezettség, a közösség és a társaság szeretete szinte kivétel nélkül jellemző minden táncosra. Csak az tudja milyen felemelő érzés egy jó koreográfiájú táncbemutató után meghajolni és hallani a tapsot, aki valóban ennek része-

se volt. Ilyenkor nem számít a fáradtság, nem érzi az ember a lépéskombinációk tanulásának során érzett fizikai gyötrelmeket, mely sokszor bizony hónapokon keresztül tart. De megéri! Ezt azért állítom ilyen határozottan, mivel én magam is átéltem ezeket, hiszen táncos voltam több éven keresztül. S itt kezdtem Szigethalmon, még általános iskolás koromban. De erről majd később.

Szigethalom kulturális életéből nem hiányozhattak a táncos lábak. Fellépéseikkel, jelenlétükkel, hangulatkeltésükkel jelentős színfoltjai voltak a kötelezően megtartott állami ünnepségeknek, de a hagyományok őrzésében és teremtésében is az élen jártak. Idényjellegű bálokon is szerepeltek, de nem maradhattak ki soha a szüreti mulatságokból se, hiszen ennek ők voltak a szervezői és főszereplői is.

Kern Miki a táncpartnerével

Bár Szigethalom – mint fiatal település – nem rendelkezett tánc-, népviseleti- vagy egyéb hagyománnyal, ez nem akadályozta meg a fiatalságot abban, hogy egy tánc-csoportot hozzanak létre. A különböző tájegységek táncait, azok koreográfiáit megszerezték, megtanulták s bemutatták a helyieknek. Egy-egy jól sikerült fellépés nem csak a közönségnek, de maguknak a táncosoknak is hatalmas élményt jelentett. Sikerük mindenkor óriási volt. Erről a szomszédunkban lakó Kern Miki számolt be a fellépések után, aki az akkori csoport egyik „erőssége” volt.

A szigethalmi táncosok az 1950-es években

A siker eléréséhez azonban nagyon sokat kellett gyakorolni. A fiatalok a szabadidejüket áldozták fel. Erre a közönség azonban soha nem gondolt, de fellépések alkalmával a táncosok se. A sikerek viszont újabb táncok megtanulására és bemutatására ösztönözték őket.

A tánc megismerése legtöbbször az iskolában kezdődik. Itt tanítják meg a gyerekeket az iskola által rendezett ünnepekre az egyszerűbb táncokra. Napjainkban már ilyen irányú nevelőképzés is van a főiskolákon. A mi időnkben erre hivatásos tánctanárokat kértek fel. Ilyen volt Balogné Kati néni, aki megtanította nekünk a „sapkatáncot”, – mely a botos tánc kisiskolás változata volt – a másik osztálynak pedig a huszártáncot.

Volt tánciskola is a diákok részére, ami viszont pénzbe került. Itt a tánc mellett illemtanóra is volt, mely nagyon fontos része a kulturált ember viselkedésének a kialakításában. Sajnos napjainkban ezektől már fényévnyi távolságra vagyunk. Nem tudják a fiatalok, – de nagyon sok felnőtt se, – az udvariasság alapkövetelményeit. Nem tudnak viselkedni, nem tudnak olyan alapvető elvárásokat, amelyet a társasági életben alkalmazni kellene. Pedig egy kis képzéssel, egy kis odafigyeléssel mindent meg lehetne oldani. Úgy gondolom, a Kati néni által elmondott s megtanított viselkedésnorma sokat segített nekünk az életben, s gondolom a környezetünk is pozitívan érezte mindezt.

Huszárok és a lányok

Molnár Magdi, Frisch Ili, Biró Erzsébet

A mozgáskultúrának s természetesen a táncnak is az alapja a balett. Bármilyen hihetetlen, a néptánc próbákon – mikor profikkal táncoltam – egy órányi balettet is végig kellett „szenvadni”. De ez a része volt a felkészüléseknek. A szigethalmi iskolában is volt egy ideig balett oktatás, ami tulajdonképpen több gyereknek, fiatalnak adott egy kis pluszt a táncstudásához is.

A néptánc – a koreográfián kívül – bemutatta egyes tájegységek népviseletét. Magyarország ebben szerencsére nagyon gazdag. A ruházatnak az ünnepélyesség mellett nagyon sokszor mondánivalója is van. Erről nagyon sokat lehetne írni. Az 1950-es években is volt üzenete minden népviseletnek, minden ruhának. Magyarságunkat, hazánkhoz való ragaszkodásunkat és hűségünket sokszor a ruhák díszítésével tudtuk kimutatni. Így volt ez az 1848-as szabadságharc után, de az elmúlt időszakban a trianoni határokon kívül is. Ugyanis a ruházatba, a népviseletbe nemzeti színű hímzések, nemzeti színű szalagok kerültek. Sajnos abban az időben nem tudtunk még színes fotót készíteni, de az alábbi képen is kivehető a lányokon lévő ruha üzenete. Mind a két ruhán ott a nemzeti trikolorunk kokárda, illetve szalag formájában.

Kecskeméti Franciska és Biró Erzsé

Fontosak voltak az iskolai rendezvények, hiszen ekkor ismerkedhettünk meg hazánk történelmével – még akkor is, ha megpróbálták elferdíteni azt – és a színpad világával, a fellépések lázával. A nyilvánosság előtt való bemutatkozás alkalmával a szülők gyönyörködhetek gyermekeik produkciójában és tapsaikkal sikerélményben

részesítették őket. A felkészítők legtöbbször a Szülői Munkaközösség tagjai. Egy-egy rendezvényre mindegyik osztály készült, de külön, külön. Egyszerű táncok voltak ezek, de a számunkra nagy megmérettetésnek számított. A ruhákat se mindig kellett kölcsönzőkből kihozni. A szülők otthon varrták meg a fellépésre a lányok ruháját. A mi osztályunk se maradhatott ki a fellépések izgalmából.

Rák Szilvi, Békési Márta (†) és Molnár Márta

Táncos lányok.

Előtérben Iványi Erzsé és Kovács Márta

A táncosokat Kovács Márta anyukája vette kezelésbe. Ő tanította be a lépéseket, és szerezte be a fellépésre a ruhákat. Márta néni, mint a Szülői Munkaközösség aktív tagja, megszervezte a műsorokat, felkészítette a lányokat a fellépésekre, együtt izgult velük.

Szigethalom kulturális életét 35 éven át befolyásolta a Csepel Autógyár Művelődési Házának a megépítése. Minden tekintetben nagy változást hozott ez a falu életében. A könyvtár, a színház és mozi terem, a bálterem, az étterem és a terasz-söröző ide csábított mindenkit. Ez szó szerint értendő, hiszen ezen túl minden nagyobb rendezvény itt zajlott. Ide kerültek a táncosok is.

Próba a Művelődési Házban

A Csepel Autógyár Művelődési Házában működő tánc-csoport már egy másik generációt küldött a helyi színpadra s más színpadokra. A szigethalmi csoport tagjai immár kiöregedtek s helyükbe újak léptek. A koreográfiákat az előbb már említett Kati néni tanította be. A heti két alkalommal tartott próbák elegendőek voltak ahhoz, hogy a fellépések sikerének érdekében megfelelően összeszokjanak a párok. A körülmények is jobbak voltak, hiszen voltak öltözők és a fárasztó, sokszor izzasztó munka után volt lehetőség a fürdésre is.

Szólótáncomat a Rajkó zenekar kíséri

Itt már nemcsak a szigethalmiak táncoltak, de ők voltak többségben. A lehetőségek is nagyobbak voltak, mint annak előtte. A csoport nagyon sokszor ment vidéki fellépésekre, versenyekre, bemutatókra, kulturális találkozókra. Mindemellett természetesen a nagy állami ünnepek alkalmával a saját színpadon léptek fel. Általában két előadás volt ilyenkor. Az első az iskolának – hiszen ide befért minden osztály – a második a felnőtteknek, a gyári munkásoknak. Ha meghív-

tak állami vezetőket, akkor egy harmadik előadásra is fel kellett készülni.

Mint az előzőekben említettem, táncos pályafutásomat – a szigethalmi általános iskolában – a sapkatáncsal kezdtem. Egyszerű lépéseket és még egyszerűbb koreográfiát tanított be nekünk Kati néni. A siker természetesen nem maradhatott el, hiszen az iskola diákjai és a szülők alkották a közönséget. A táncsal azonban csak jóval később kerültem igazán kapcsolatba. Gimnazista voltam, amikor vettem a bátorságot és elmentem egy próbára a Csepel Autógyár Művelődési Házába. Jókor érkeztem, mert közelgett egy fellépés és éppen egy fiú hiányzott a csoportból.

Cigánytánc bemutatóm a szabadban

A sors úgy hozta, hogy a katonaság ideje alatt bekerültem a KISZ Központi Művészegyüttes táncosai közé. Nem voltam KISZ-tag, de ez nem számított, csak a tánctudás. Az viszont jó alapokra épült. Így rövid időn belül szólista is lehettem néhány táncban.

A tánc szeretete és művelése jelentős szerepet játszott Szigethalom kulturális életében. Az iskolai műsorokból soha nem hiányozhatott, de a felnőtt csoportok fellépését is izgalommal várta a település lakossága.

SZÍNJÁTSZÓK

Színház az egész világ! Jól látta ezt Shakespeare, amikor ezt a megállapítást leírta. Örök érvényű sorai természetesen azóta is öngazolása mindannak, ami a kultúrát kedvelők tesznek amatőrként, vagy éppen szórakozásképp. A színpad szeretete már iskoláskorban megalapozódik a nevelők segítségével, irányításával. Az iskolai ünnepek teret és lehetőséget adnak a tehetségek kibontakozására és kibontakoztatására.

A játék öröme mindenkit elvarázsol, ezért nem is kell csodálkozni azon, hogy a kezdeti félénkségből idővel magabiztos szereplők bontakoznak majd ki. A szerepek megismerése és a színpadra vitt alakítás közötti idő sok küzdelem zajlik s a nehézségek megszűnése után már könnyed és vidám próbák s fellépések váltják egymást.

Fellépés előtt

Az iskola tantestületének jegyzőkönyveiben olvashattuk, hogy miként készülnek föl a diákok egy-egy előadásra s miként varázsolják el a közönséget. A szülők és a vendégek egyaránt büszkék a színpadi produkcióban részt vevő kicsinyekre, hiszen komolyságukkal, szerepjátásukkal egy mesevilágot mutatnak meg közönségüknek. Az emberek pedig felnőttként is gyerekek maradnak és várják, igénylik a csodát, a mesét, az illúziót.

1945 előtt a színjátszó csoport „üdvöskéje” volt Gerbics Magdolna, aki a bombázások idején vesztette életét. Szeretettel beszéltek róla időseb-

bek. Ez azt jelenti, hogy a község is kinevelt magának egy olyan színjátszó gárdát, akik folyamatos előadásaikkal rajongókat szereztek, akiknek a fellépéseit izgatottan várta a helyi közönség. A későbbi színjátszók folytatták elődeik sikereit. Szabó Irén, Bükkfejes György, Hetesi János, Kecskeméti Gyula, Stefán Ferenc, Vohányi András és az „üdvöske” két testvére, Gerbics István és József voltak a színdarabok szereplői.

A „cigányprímás” és a társai

A népi színjátékok sora lett bemutatva nap-tárhoz köthető ünnepek alkalmával, de megjelentek a színpadon, szüreti mulatságokon, farsangon vagy éppen a nyár eleji időszakban is. Télen, karácsony táján a betlehemezés is szokás volt még Szigethalmon is. Ezt persze gyerekek adták elő. Már ez is egy alapfokú felkészülés a színpadi szereplésre.

A színdarabok témája persze nagyon változatos volt. Egyrészt próbáltak ebbe is valami magyarságot, nemzetieset belevinni. Ez érthető is, hiszen a népköltészet alapjaira épült a népi színjáték. Betyárok, cigányok szerepelnek benne, meg egyszerű, bohókás parasztemberek, akik megtréfálják az uraságot. Vagy éppen a török időket elevenítik fel, ahol viszont a turbánosoknak törnek borsot az orruk alá. Szép és vidám jeleneteket vittek a színpadra. Bő gatyát vettek fel, pitykés mellényt öltöttek, lobogós ujjú inget húztak, sarkantyús csizmájuk volt, kezükben karikás ostort vagy fokost tartottak.

A Néma levente szereplői

Az 1950-es évek egyik nagyszabású jelmezes előadása a Néma levente volt. Füstös Antal plébános szervezte és tanította be a darabot. Meg-elevenedett a történelmi múlt, amikor a szereplők bemutatkoztak. A kikölcsönzött ruhákban teljesen más embereket láthattak a nézők, mint a hétköznapiakon. Ez volt az igazi nagy „varázslat”.

Édesanyám az udvarhölgy

A Néma levente talán minden idők legnagyobb színpadi sikere. A nemes történelmi hagyomány, a kaland, a szerelem és derűsen könnyed költészet remek ötvözete. A darab szereplőinek volt egy kis kalandja is, mely emlékezetes mind a mai napig. Az egész szereplőgárda elment Érdre. (Később itt volt plébános Füstös Antal). Igen ám, de ott nem lett volna lehetőség az átöltözésre, így mindenki a saját ruhájában indult az útra. A járműveken, a kompon, mindenki őket bámulta, hiszen a középkorból előtoppant csoport nem kis feltűnést keltett. Egy kicsit ugyan kellemetlen volt a részükre, de csak az, hogy a nagy melegben bizony megizzadtak a selyemruhák alatt.

A két apród: Misi bátyám és Szeremlei Pityu

Középen a bátyám, Biró Misi

A kisgyerekek már az óvodában elkezdik a mondókák tanulását, majd elmondását a jelesebb napokon. Az anyák napi köszöntők, a karácsonyi énekek, a húsvéti locsolkodó versek elhangzása-kor bizony könnyek gyűlnek a szülők szemeiben. S ez így jó, hiszen az érzelmi kapcsolatok megerősítése fontos mindenki számára.

Az iskolai színjátszás, a jelenetek betanulása nagyon fontos a tanulmányok miatt. Közelebb kerülhetnek a gyerekek az alkotóhoz, ugyanakkor a szövegek, a versek megtanulásával a memorizálást gyakorolhatják. Nagyon nagy segítségre van a helyes beszédmód kialakításában, a megtanult szöveg érthető elmondásában. Visszatérve a helyes és érthető beszéd művelésére, nekem volt ezzel problémám. Anyák napjára kellett megtanulnom egy nagyon szép verset. Szabadkoztam erősen és kitartóan, hogy ez nem fog menni. No, nem azért, mert nem tudtam megtanulni, hanem a gyors beszédem miatt. Nem volt kiút. Rám gondoltak, így muszáj volt kiállnom a színpadra és szavalnom kellett. Szegény szülők! Talán a mai napig nem tudják, mit is „hadartam” el ott akkor. Talán-talán sejtették, hogy az csakis az anyák napjával kapcsolatos lehetett, mert a többiek ilyen témájút adtak elő. Mindenestre megtapsoltak, s ez jólesett.

Az iskolai évek alatt azonban még ezután is többször kellett a színpadon szerepelnem. Kisebb szerepeket játszottam az iskolai rendezvényeken. Egy április. 4-re való megemlékezés alkalmával valami ellenállóféle lehettem Borzas néven. Az évenkénti iskolai kultúrműsorban mindig egy osztály – általában a végzős – adta a főtémát. Ez legtöbbször egy kisebb színdarab volt.

Színházi direktorként parókában

A mi osztályunk a Ludas Matyi című színdarabot tanulta be. A főszereplő Bodor Margit volt. Ebben is szerencsére csak egy kis epizódszerepet kaptam. Mégpedig én voltam a darabban a vándorszínház társulatának az igazgatója. Nem volt sok szövegem, így ha nem is értette a „nagyérdemű közönség” a mondandómat, legalább a jelmezem meg a parókám látványa megmaradt az emlékezetükben egy darabig.

Számomra egy régebbi színdarab jelentett élményt. Akkor még alsó tagozatos voltam, amikor az egyik osztály a Három szegény szabólegény című darabot adta elő. Ami felejthetetlen volt számomra, az nem volt más, mint hogy ez daljáték volt. Vagyis közben néha-néha énekeltek is a szereplők. Mindig ugyanazt, de nekem tetszett.

Három szabó legények, mek-mek-mek,

Elindultak szegények, mek-mek-mek...

Az iskolai színdarabok, vagy ünnepségek alkalmával fellépők közül nagyon sok tehetség bemutatkozott. Nem tudom mi lett velük, ki hová került, s volt-e, aki kamatoztatni tudta ezt a képességét. Nem vagyok se színikritikus, se színházi szakértő, de az iskolai színpadon nagyon sok olyan diáktársam szerepelt, akik minden túlzás nélkül a világot jelentő deszkákra termettek. Ez nyilván adottság kérdése is.

Lovasok egy szüreti mulatságon

A fellépések szinte kötelezőek voltak, ami nem volt baj, csak éppen nem mindig volt célszerű. Ugyanis az emberi természet jellegénél fogva, nem mindenki szereti a nagy nyilvánosságot. Így amikor a függöny felgördült, bizony beléjük fagyott minden szó. Ebből kilábalni viszont éppen a nagy drukktól nehézkes. Nem beszélve a sikertelenség miatti szégyenről. Utána sokszor piszkálódott az ilyen gyerekekkel. A dramaturgia és a rendezés is szakma, itt viszont csak műkedvelésből végezték.

A mesés keletet idéző amatőrök egy előadás után Szigethalmon

Ezt a feladatot a tanítók, legtöbbször az osztályfőnökök, ezért nem mindig úgy sikerült, mint egy nagy színházban. Emlékszem egy jelenetre, amikor a lányok a színpadon egymással szemben álltak, kezükben egy labdával és mondták felváltva a szöveget. Nem csináltak semmit, még csak a labdát se dobták da a másiknak, pedig ez benne volt a szerepükben. Én magam is feszengtem a szégyen miatt, pedig csak néző voltam.

Amikor a Csepel Autógyár Művelődési Háza elkezdte működését, létrejött egy színjátszó csoport is. Ők működésükkel jelentősen segítették a művelődési központ műsorainak változatosságát, ugyanakkor az állami ünnepségeken ők mondták a verseket, s mutattak be kisebb jeleneteket.

A színjátszás – így az amatőr is – tulajdonképpen egy kulturális híd művészet és emberek között. Többszörösen is, mivel az ismerőseink, az iskolatársaink állnak a rivaldafényben és mondják el mindazt, ami fontos az emberiségnek. Elmesélik a szerelmet, a viaskodást, a haza iránti kötődést, az egymáshoz való – pozitív és negatív – viszonyunkat egyaránt. Irányt mutat a tisztesség és a jóság felé. Elítéli a gonzságot és az intrikát. Felnyitja szemünket, hogy ne tudjanak a zsványok megtéveszteni. Mindezt vidáman és komolyan, meggyőzően és kérlelve, sokszor álarc mögé bújva.

*„Színház az egész világ,
és színész benne minden férfi és nő...”*

MESÉLŐ KÉPESLAPOK

Képeslapok, képes üzenetek mindig mesélnek valamiről. Tulajdonképpen mi is a képeslap? Nem más, mint a postaforgalom felhasználásával a címzettnek küldött levelezőlap, amelyen valamilyen rajz, kép, vagy fotó látható. Kezdetben az üres hátoldallal rendelkező levelezőlapokra a művészi hajlamúak saját maguk rajzoltak valamit. Ezt fedezte fel a posta, s ezek után lassan többféle képeslap jelent meg postai forgalomban. Névnapi, születésnap, húsvéti, karácsonyi lapok lettek elküldve ismerősöknek, rokonoknak. Megjelentek szerelmes és vicces lapok is és sajnos a háborús időszakban olyanok is, amelyek a fronton lévő katonákat mutatták és ezzel tulajdonképpen a győzelemre való buzdítás egyik propaganda eszközévé vált. Később a képes levelezőlap nagy népszerűsége és gyors elterjedése olcsósága és újszerűsége mellett szoros kapcsolatban áll az utazással, turisztikával és az üdüléssel. Ez így van napjainkban is, bár most már kissé visszaesett népszerűsége és használata.

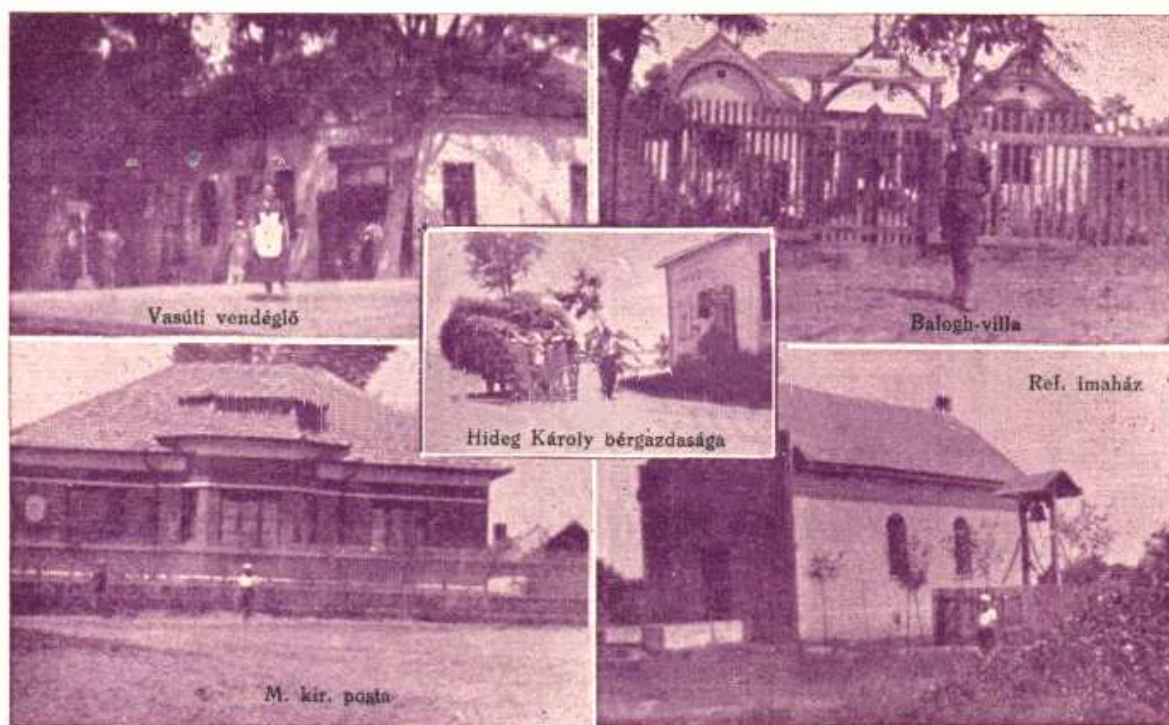
Mindig érdekes számomra, amikor egy településről, egy tájról készült képeslap kerül a kezembe. Tudom, hogy készítője mindig arra törekszik, hogy szépen komponált és bizonyos mértékben

előnyös beállítású kép, vagy képek kerüljenek a postai lap egyik oldalára. Ez így volt régen s így van ez napjainkban is.

Képeslapok és régi fotók megőrizték az utókor számára Szilágystelep, Horthyliget, Szigethalom hangulatát. A házak, az emberek elmesélik egy-egy korszak stílusát. A környezetet is maguk alakították, így mindenképpen átélhetjük a kezünkbe került képek alapján, miért szerettek itt élni az emberek, miért vágytak ide egyre többen a zajos városokból, vagy más településekről a csendbe, a nyugalomba. Nemcsak az épület stílusa és funkciója érdekes számunkra, hanem néhány helyen az a szeretet, amellyel gondozták a kertet, az utcát, vagy csak a ház előtti területet.

A képeslapokra jellegzetes épületek kerültek, hiszen csak így lehetett mások számára is csábítóvá tenni a települést. Legtöbbször természetesen középületeket mutatnak be, de néha magánházak is helyet kaptak az üdvözlőlapokon. A középületek azért fontosak ebben az esetben, mert azok reprezentálják a bemutatott község gazdagságát is. Bár ez így egy kicsit furcsa megközelítés, de megállja a helyét. Nézzünk meg falvakról, városokról képeslapokat s meglátjuk, mennyire igaz ez.

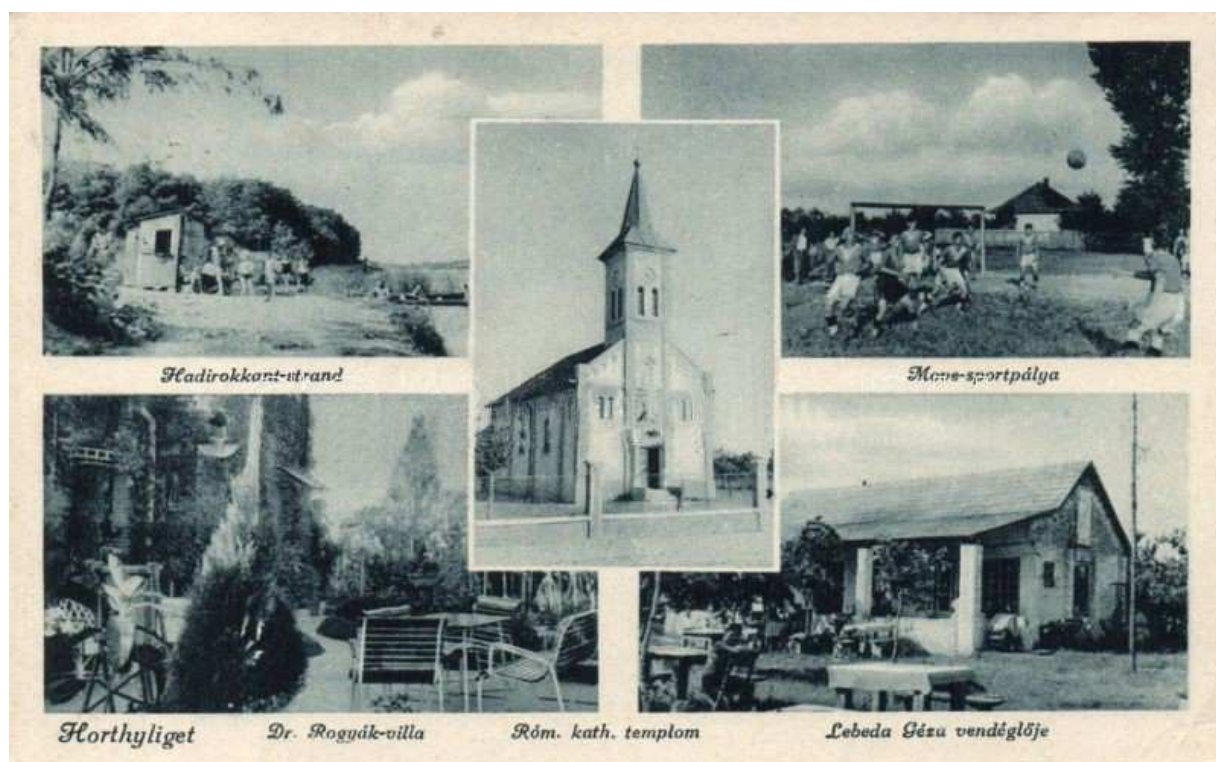

Horthyliiget

A díszes templomok, jellegzetes község- vagy városházák, iskolák, vendéglők vagy művelődési otthonok szerepelnek képeslapjainkon. Nem volt ez másképp nálunk se. Szinte mindegyik képeslapunkon ott van a katolikus templom, hiszen ezt látja meg egyből az ide érkező is, ez tűnik fel legelőször, aki a vonatról leszáll, vagy Pest felől érkezik a főutcára. Ez a megállapítás természetese-

sen a régi időkre vonatkozik, amikor még a vasúti síneken át lehetett át lehetett menni, hiszen arról érkeztek a Pestről jövők.

Jellegzetes épületnek számított Horthyliigeten a Postapalota, más lapokon M. kir. posta aláírással szereplő épület, amely később községháza, ma pedig már városházként funkcionál. A képeslap bemutatja a régi közeletet is.

A közélet és a hivatalok párhuzama mellett a szórakozás kultúrája is jelen lehet a postai képeslapokon. Ide teszem én a vendéglőről bemutatott képek mellett a sportéletről készült pillanatfelvételt is. Míg az előző az idelátogatók számára azt mutatja, hogy lehetőség van kulturált körülmények között elfogyasztani egy ebédet, vagy egy társasággal eltölteni egy délutánt jó hangulatban, addig az utóbbi az egészséges életmódra ösztönző fotó csábítja a címzettet a helység meglátogatására.

A településeket bemutató képeslapok funkciója kettős. Írhatunk üzenetet rajta ismerősnek, rokonnak, ugyanakkor pedig bemutat falvakat, városokat, vagy éppen ünnepeket. Bizonyos mértékig reklám funkciója is van, de ez csak inkább turisztikai szempontból érdekes, hiszen eljutva más vidékre, idecsábíthat másokat is akár üdülni, akár lakni.

Középületek a képeslapon

A képeslapok akkor válnak igazán értékessé, ha több évtizeddel ezelőtt készültek. Gyűjtők és kutatók számára elmesélnek egy korszakot, amely több tanulsággal is szolgálhat.

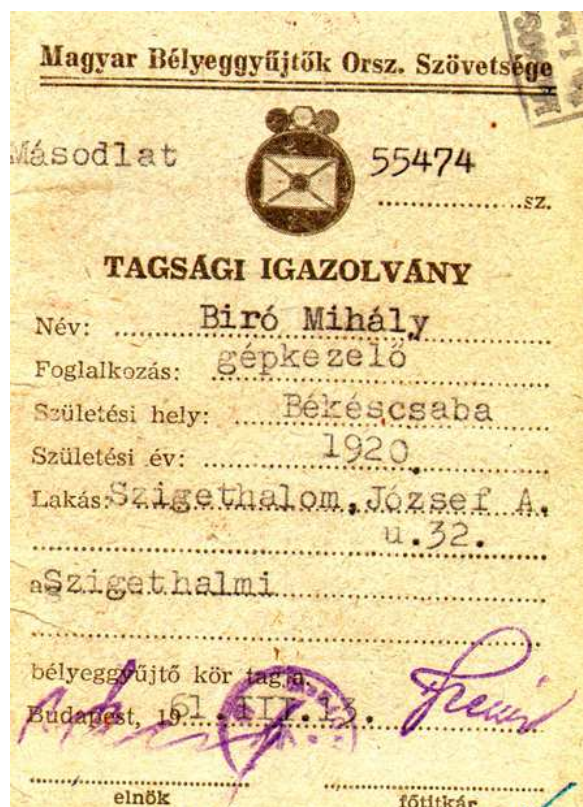

Templom, iskola, tanácsháza a képeslapon

GYŰJTŐK, GYŰJTEMÉNYEK

Gyűjtőszenvédélye nem sok embernek van, akik viszont erre áldozzák idejüket, energiájukat s néha a pénzüket, azok már megszállottaknak is mondhatók. Mi lehet az, ami ennyire elbűvöli a gyűjtőket. Először is – szerintem – a szépség. Ugyanis bármilyen gyűjteményről van szó, az képileg, művészetileg egy bizonyos mértékben értéket képvisel. Nemcsak anyagilag értem ezt, hiszen segíti az emberek kultúráját, ismereteket közvetít észrevétlenül azoknak, akik ezzel kapcsolatba kerülnek.

Szigethalmon több gyűjtő is volt s gondolom van ma is. Legismertebb a Bélyeggyűjtők Egyesülete volt, hiszen ők az országos hálózatba kapcsolódtak be. A bélyegek gyűjtése a legszebb hobbik egyike. Egyszerre nevel, tanít, szórakoztat és értéket teremt. A Filatélia kiépítette hazai hálózatát s ezen keresztül bonyolódott a csere is. Minden bélyegnek meg volt a katalógusban meghatározott ára. Ha valakinek nem volt cserelhetősége, akkor pénzért is vásárolhatott, illetve a saját gyűjteményéből ajánlhatott fel másoknak.

Apám tagsági igazolványa

A szigethalmi bélyeggyűjtők vezetője éppen velünk szemben lakott. Molnár Jenő bácsi volt az, aki Pestről elhozta a csereanyagot s mutatta be az itteni gyűjtőknek. Apám már fiatalkorában elkezdte a bélyegek gyűjtését. Volt is neki nagyon sok értékes régi példánya. A bátyám is csatlakozott akkor, amikor már nagyobbacska volt. Az ő gyűjteménye a mai napig megvan.

A bélyegek gyűjtése nemcsak szép időtöltés, de egyben tanulás is. A gyűjteményben szereplő információk tájékoztatnak az irodalomról, a politikáról, a technikáról, a szép tájakról s még nagyon sok mindenről. Nevezetesebb eseményekről úgynevezett blokkok is megjelentek. Ezeket nem postai forgalomba szánták, hanem csakis a gyűjtőknek. Érdekes és szép világ volt ez. Sajnos tudomásom szerint lassan már egyre kevesebben élnek ennek a hobbynak.

Egy gyűjtő számára a gyűjtés élményén, a gyűjteményével való foglalkozáson, rendszerezésen túl fontos volt a bemutatás lehetősége. Ez így volt mindenkivel. Azokkal is akik gyufacímkével, szalvétával, képeslappal vagy esetleg csokoládé papírral foglalkozott.

Ez utóbbi talán azért is volt érdekes egy gyerek számára, mert ha nem tudott hozzájutni az édességhez, legalább a csomagolásában gyönyörködhetett. Legnagyobb érték ezek közül a külföldi csokoládé borítója és „ezüst” papír, melyen a csoki neve volt rányomtatva.

Régi csokoládépapír

Gyerekként inkább a belső tartalma érdekelt bennünket, de élvezettel gyűjtöttük a borító papírait is. Csak keveseknek sikerült különleges, külföldi csokoládépapírhoz jutni. Ha mégis ilyent láttunk, egyből azon gondolkodtunk, vajon milyen lehetett a benne lévő csokinak az íze?

Napjainkra már inkább csak a gyűjtők számára jelent a gyufacímke illetve a gyufacímke-gyűjtemény értéket, pedig érdemes megvizsgálnunk, mint reklámeszköz milyen szerepet töltött be a maga korában. Termékeket, népviseleteket, vízimadarakat ábrázoló gyufák színesebbé és változatosabbá tették a használatát, ugyanakkor bizonyos fokig egy alapfokú műveltséget közvetített. Ezek a címkék olyan ismereteket adtak át nekünk gyerekeknek – és persze a felnőtteknek is – amelyek más módon nem is juthattak volna el hozzánk.

Vízimadarak a gyufacímkén

Reklámhordozónak is megfelelt, de inkább az általános műveltség alapjait reprezentáló képeivel missziót töltött be. Megismerhettük a matyó népviseletet, a kalocsai ruhákat, közelebb került hozzánk a vizek madárvilága. Városokat ismerhettünk meg általa.

Csepel Autógyár járművei gyufacímkén

Tűzvédelmi intéseket tartalmazó címkék is voltak. A mozifilmek plakátjait rányomtatták a gyufákra. Gagarin űrutazása se hiányozhatott a jelentősebb gyűjteményekből. Politikai sugalmazások is helyet kaptak a gyufásdobozok külső felületén. Ami számunkra érdekes, a Csepel Autógyár szerepel néhány címkén az általa gyártott járművekkel.

A szalvéták gyűjtésével leginkább a lányok foglalkoztak. Gyönyörű készletek kerültek néhány gyűjtő tulajdonába. Arany szegéllyel, vagy fodrosítva, kör alakú, vagy csak anyagában nyomott. Mind-mind külön képzőművészeti és egyben ipari alkotás is volt. Az éttermekben, vendéglátóhelyeken egyedi választék várta a betérőket. Az igazság az, hogy legtöbbször nem mertük elhasználni ezeket a különleges szalvétákat, hanem vittük haza és adtuk oda a gyűjtőknek.

Napjainkban újra találkozunk szép kivitelű, színes szalvétákkal. Sajnos a minősége, a rá felvitt képanyag csak néha lehetne vetélytársa a régieknek. A húsvéti, karácsonyi, vagy egyéb alkalmi szalvéták ma dömpingszerűen lepik el az üzleteket, de hatásában és kivitelezésében messze elmarad a régi gyűjtőknél találhatótól. Azok valahogy lágyabbak, visszafogottabbak, elegánsabbak – egy szóval szebbek voltak.

Régi pénzek gyűjtése is érdekes volt. A pengők időszakából rengeteg volt nekünk is. Nyaranta ezzel játszottunk. Ezt használtunk a játékboltban játékpénznek.

Az értékből játék lett

Szerintem a bélyegek után a legtöbb tájékoztatást és információt a képeslapok adták gyűjtőiknek. Érthető ez, hiszen a városképek, a virágos üdvözlő képeslapok, az ünnepi köszöntők mind elkápráztatták azokat, akik ezzel találkoztak. Szigethalmon nagyon sok gyerek foglalkozott ezzel, hiszen levelezés útján nagyon sokféle képes levelezőlaphoz juthatott. Én is sokáig kaptam a szebbnél szebb és érdekesebbnél érdekesebb képeslapokat. Számomra azért is volt különleges, mert levelezőpartnereim Ausztriából, és a Szovjetunióból, kerültek ki. Ez tulajdonképpen két különböző kultúra bemutatkozása volt. Össze tudtam hasonlítani a belföldi lapokkal. A képeslapgyűjtést már apám elkezdte fiatal korában. Ő eszperantóul levelezett. Ez célszerű volt, hiszen ez egy olyan nyelv, amely nem kötődik egyik országhoz se. Sajnos nem eléggé volt támogatva az oktatása és a megismerése, ezáltal nem kapott akkora teret, mint az élő nyelvek közül az angol, a francia, vagy a német.

Az osztályunkból többen is leveleztek oroszul, – velem együtt. Az ottani képeslapok kissé agitációs jellegűek voltak. Szokatlan volt, hogy november 7-re is volt üdvözlőlapjuk. Gagarin űrutazása után viszont már minden róla szólt.

Szigethalom fiatalsága az 1960-as években éppolyan aktív gyűjtő és gyűjtemény-hálózattal rendelkezett, mint az ország bármely más települése. Sajnos egyre inkább elvesznek, eltűnnek ezek a szép értékek.

KÖZLEKEDÉS, ÉPÍTKEZÉS

„3722. szám/ kig. 1936.

Tárgy:

Rácz József Tököli Horthyligeti lakos építési engedély elnyerése tárgyában

Véghatározat

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye részéről

Tököl községre vonatkozólag alkotott építési szabályrendelet

55 §-a alapján a kért engedélyt megadom és megengedem,

hogy a helyszínrajzon megjelölt helyen a bemutatott

és záradékolt tervrajzok pontos betartásával az építést megkezdhesse...”

KÖZLEKEDÉS

Szilágyi Lajos ráckevei főszolgabíró által kezdeményezett telekkimérések és parcellázások gazdasági megfontolásból történtek. Vállalkozásának alapjául olyan elképzelések szerepeltek, amelyek fellendítik a környék gazdasági életét. A Dunával körülhatárolt hatalmas területen élők el voltak zárva az ország vérkeringésétől. Kereskedni csakis egymás között, illetve a Dunán átkelve tudtak. Vadászati lehetőségei nem voltak számottevőek, így ezen a területen se számíthattak nagyobb ismertségre. Csepel-sziget településeinek összeköttetését a fővárossal – s ezzel párhuzamosan az országgal – csakis egy megfelelő közút megépítésével, vagy egy vasútvonal létrehozásával lehetett megoldani.

Gőzmozdony, a Vasúttörténeti Parkban

A közút megépítése bármilyen meglepő, nem volt célszerű, hiszen a szállítóeszközöket ebben az időben nagy részben lovas szekerek alkották, melyeknek hatékonysága egyértelműen csekélynek mutatkozott. A autók ekkor jelentek meg a közutakon. A nagyvárosokban már közlekedtek személyszállítás céljából a lóvontatású vasutak, de teherszállításra alkalmatlannak bizonyult. A gőzmozdony megjelenése forradalmasította a közlekedést s ezen belül az áruszállítást.

A vasút építése érdeke volt minden társadalmi rétegnek, minden településnek. Természetesen ehhez sok idő és még több pénz kellett. Az állam által finanszírozott vonalak mellett egyre másra épültek meg a magánszemélyek, illetve részvénytársaságok által létrehozott vasúttársaságok. Mindez természetesen a megfelelő haszon reményében indult el.

1876. március 13-án gróf Károlyi György és gróf Batthyány Ferenc jelentésükben megfogalmazták, hogy nagy szükség van az ilyen típusú fejlődésre, „*mely által az ország egy virágzó része gőzmozdonyú vasúttal láttatik el anélkül, hogy az államra ez által új teher háromolnék.*”

Ebben minden benne van, amely a vasutak létrehozása mellé állította a törvényhozókat. Ez a hozzáállás segítette Csepel-sziget településeit abban, hogy végre megvalósuljon egy olyan közlekedési útvonal, amely személy- és áruszállításra egyaránt alkalmas. A kereskedelemügyi miniszter 1888. november 10-én kiadta az előmunkálati engedélyt a vasút megépítésére, amely Haraszi és Ráckeve közötti szakaszra lett megtervezve. Ez az engedélykiadás volt az a jelentős lépés, amely megindíthatta a Tököl melletti bukkás-homokos terület parcellázását. A megfelelő reklám és propaganda már ekkor elkezdődött. Így a vasút elkészülése után már megfelelő volt az érdeklődés a célzott társadalmi réteg felől.

„...Ifjabb Szilágyi Lajos főszolgabíró és ifjabb Földvály Mihály országgyűlési képviselő folyamodványára tehát 1888. évi november hó 10-én készséggel megadtam az előmunkálati engedélyt egy a >Budapesti helyi érdekű vasutak< Haraszi állomásától a csepelszigeti Duna-ág fölött a szigetre s illetve Sziget-Szt.-Miklós, Tököl, Sziget-Csép, Sziget-Szt.-Márton és Sziget-Újfalú községek érintésével Ráckeveig vezető helyi érdekű vasútvonalra.

A vasút tervezete elkészülvén, annak alapján a vonal 1890. évi április 21-én közigazgatásilag bejárattott, s a bejárás eredményéhez, valamint az 1890. évi szeptember hó 6-án megtartott engedélyezési tárgyaláson létrejött megállapodásokhoz képest a haraszi-ráckevei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút építésére és üzemeltetésére Szilágyi Lajosnak, mint engedélyesnek a 6.800/III. szám./1891 alatt másolatban tisztelettel csatolt engedélyokmányt a mai napon kiadtam...

Budapesten, 1891. évi február hó 5-én.

Baross Gábor s. k.

kereskedelemügyi m. kir. miniszter.”

A Helyi Érdekű Vasút engedélyezésén még nem szerepelt megállóként Szilágyitelep neve, hiszen még ekkor szerveződött az ide települő lakosság. Az ő szempontjukból is nagyon fontos

volt ez a lehetőség, hiszen nem mindegy, hogy miképpen lehet majd ideköltözésük után majd a fővárosba utazni.

Budapest megközelítése nemcsak a frissen beköltözőknek vált érdekévé, hanem az elkövetkezendő időben itt élők számára, mégpedig azért, mert a munkahelyek elérése csak így vált lehetővé.

Most azonban térjünk vissza a kezdetekhez!

Megadták az előkészületekhez az engedélyt, mely szabályokat és előírásokat tartalmazott. Műszaki paramétereket határoztak meg, amely vonatkozott például a talpfák minőségére, építéskor az elhelyezés távolságára, a sínek teherbírására, vastagságára, a töltések minőségére, a rézsűk szögének meghatározására..

Az állomások kiépítése is szigorú előírások szerint történhetett. Így határozták meg:

„A helyi érdekű vasúton, melynek vonatai >a budapesti h. é. vasutak< haraszti végállomásából fognak kiindulni, a következő állomások létesítendőek:

Sziget-Szt.-Miklóson	180
Tököl mellett	220
Sziget-Csépen	100
Sziget-Szt.-Márton és Újfaluk között	180
Ráczkevény, mint a vasút végpontján	250

méter hosszú állomás.
Ezen állomások lehetőleg vízszintesben és úgy helyezendők el, hogy szükség esetén megnagyobbíthatók legyenek.”

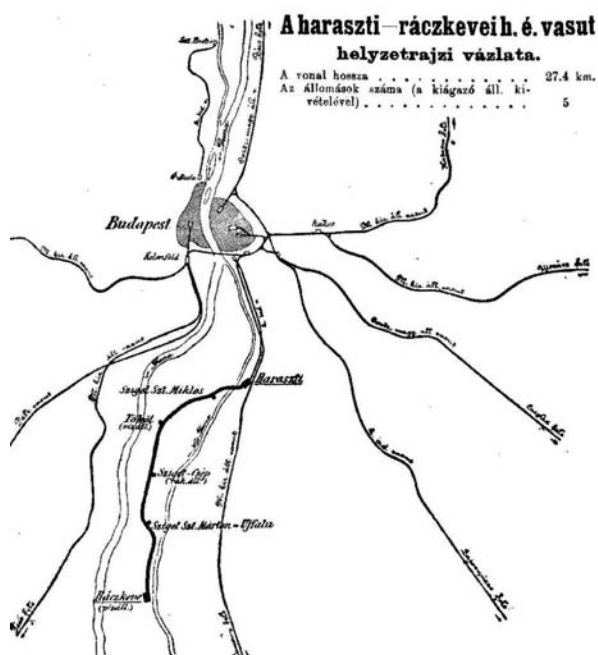
Mint láthatjuk, számoltak azzal, hogy egy állomást a későbbiek során bővíteni kell. Ez arra utal, hogy bíztak a vasút működésének gazdaságosságában s előre látták, hogy ennek hatására az idők folyamán a lakosság növekedése is számottevő lesz. Ez így is történt. Ugyanakkor már a tervezés során számítani lehetett Szilágyitelep kiépülésében s az itteni lakosság aktivitására.

Az építési határidőt is megszabják:

„A pálya építését engedélyes az engedélyokmány keltétől számított egy és fél év alatt befejezni és a pályát a közforgalomnak átadni tartozik.”

Gondoljunk bele, hogy egy 27,4 km hosszú vasútvonal megépítésére másfél év áll rendelkezésre. Ez a mai technika felszereltségnél is szűk határidőnek mondható. A határidő azonban törvényben volt meghatározva, így annak betartása kötelező. Ezt meg is oldották, hiszen szervezési és szakmai tudás erre a biztosíték. Ugyanakkor a közmunkásokat is igénybe lehetett venni. A vasút megépítése nagyon sok embernek biztosított

munkát. A későbbiek során a működtetésre és karbantartásra is biztosítani kellett a munkaerőt. Így a vasút megépítése nemcsak a személy- és áruszállítást, a gazdasági élet növekedését, de a munkahelyek megteremtését is magával hozta. S ez a munkahelyteremtés a későbbiekben egyre növekedett, ugyanis a vasúttal párhuzamosan – s annak oszlopait, műszaki berendezéseit használva – kiépülhettek a távírdák, távbeszélők, majd elektromos vezetékek is. A vasút működési engedélyezésében meghatározták a postai szolgálat biztosításának a lehetőségét. Ez valamilyen mértékben utal az kezdeti időkben megindult postakocsik működésére, hiszen a postaszolgáltatás mellett utasokat is eljuttatott egyik helyről a másikra.

Az előkészületi engedély melléklete

Szigethalom „öslakosságának” szakmai hovatartozását olvasva az is igazolódik, hogy a megépült vasút hány embernek, hány családnak nyújtott biztos megélhetést. Ezek a foglalkozások: mozdonyfűtő, kazánfűtő, ellenőr, kocsivezető, kalauz, pályamunkás, stb...

A lakosság növekedésével igény lett egy helyi megálló, vasútállomás létrehozására. Ezzel egyidejűleg egy mellékvágány, tehervágány is épült. Ennek megvolt a szerepe. mégpedig nagyon fontos szerepe. Ugyanis a téli időszakban a lakásokat fűteni kellett, s a fűtőanyagot – fát, szenet – az ország távolabbi vidékéről kellett ideszállítani. A vasúton ideérkező vagonokat erre a mellékvágányra állították a kirakodás idejére. Így ez nem zavarta a menetrend szerint közlekedő szerelvényeket.

A háborús években megépül a repülőgépgyár. Eleinte az építkezésben résztvevőknek, később pedig a gyári munkásoknak el kell jutni valamilyen járművel a munkahelyükre. Az ideutazást a vasút biztosította mindkét irányból. A legtöbben azonban a közvetlen környezetből érkeztek.

Egy 1942-es kimutatás a ráckevei HÉV vonaláról: *Budapest Soroksári-út, Vágóhíd - Pestszenterzsébet - Soroksár - Dunaharaszti - Szigetszentmiklós - Horthy-liget - Tököl - Szigetcsép - Szigetszentmárton - Ráckeve. (45 km, menetidő 97 perc.)*

Napjainkban 70 perc alatt tehetjük meg ezt az utat modernebb, kényelmesebb és gyorsabb szerelvényekkel. Bár kicsinek tűnik a különbség a 97 és a 72 perc között, vegyük figyelembe azt, hogy lényegesen többször áll meg a szerelvény a két végállomás között.

B H É V																							
Kifelé				DOLGOZÓK HETI JEJEGYE		Befelé																	
1	2	3	4	Hétfő		4	3	2	1														
1	2	3	4	Kedd		4	3	2	1														
1	2	3	4	Szerda		4	3	2	1														
1	2	3	4	Csütörtök		4	3	2	1														
1	2	3	4	Péntek		4	3	2	1														
1	2	3	4	Szombat		4	3	2	1														
1	2	3	4	Vasárnap		4	3	2	1														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14										
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28										
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42										
43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53													
Dolgozók igazolv. száma: 91539																							
<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> <div style="border: 2px solid black; border-radius: 50%; padding: 10px; text-align: center;"> VÁGÓ 53 MAR 23 <small>Kiadó pénztár nyitási és kelet- bevezetője</small> </div> <div style="text-align: right;"> 24-25 km 7,90 Ft 2 66785 </div> </div>																							

Dolgozók hetijegye 1963-ból

Az 1950-es években megindult az ipar fejlődése minden vonalon: vasiparban, építőiparban, könnyűiparban. A mezőgazdaság nem tudta ellátni munkával a lakosságot, így kénytelenek voltak „ingázással” eljárni a nagyobb üzemekbe, gyárakba. Itt helyben a Csepel Autógyár, a Pestvidéki Gépgyár volt a célpont, míg a távolabbiak Csepelen, Soroksáron várták a munkásokat.

Az „ingázás” egy külön életforma volt s talán még ma is az. Ennek hangulatát, jó és rossz oldalát megpróbálom elmesélni, bemutatni, hiszen csak az tudja igazán milyen volt ez, aki naponta átélte ezt. Én többedmagammal részese voltam ennek. Már szüleink is bejártak Pestre dolgozni, amikor felnőtté váltunk, mi szintén erre a sorsra jutottunk.

Hangulatos volt! Hangulatos volt? Igen! Egyértelműen ezt tudom mondani, hiszen a hideg, fagyos téli hajnalokon elindulni az állomás felé, ott fagyoskodva, topogva várni a menetidőhöz képest késő vonatot, majd arra felfurakodva a hidegben és tömegben várni a leszállásra, majd átszállni egy másik járműre. Ez egy különleges, és hangulatos közlekedés, még akkor is, ha az adott időben nem nagyon értékeltük. A visszaemlékezés azonban már teljesen más színben tünteti fel ezeket az éveket.

Az előbb említettem a tömeget a vasúti kocsikban. Ez azt jelentette, hogy mire Ráckevéről ideért a szerelvény, addigra annyira zsúfolt volt, hogy mi már alig fértünk fel rá. Szerencsére Szigetszentmiklós-Gyártelepen már jócskán fogyatkozott a tömeg. Ekkor már több levegőhöz juthatunk, de ülőhelyhez ritkán. Az ülőhely nagy „kincs” volt az utazás során. Apámmal történt meg az alábbi:

Soroksárra járt akkor dolgozni, az öntödébe. A hajnali szerelvény mindig tömve volt. Az időt hasznosan szerette eltölteni, így mindig vitt magával olvasnivalót. Ha nem volt ülőhely, hát állva olvasott. Munkahelyén csinált magának egy kis táskát – fából. Nem is táska volt ez, inkább kis bőrönd. Egy kicsivel nagyobb és terjedelmesebb, mint az un. diplomatatáskák. Azokon a kocsikon, amelyeken utazott, az ajtó melletti ülést csak egy személyre tervezték – nyilván a kinyíló ajtó miatt. Viszont egy kis hely azért maradt mellette. Apám ide tette le a kis táskáját oldalára állítva, így majdnem olyan magas volt mint az ülés. Ő erre a táskára ült rá, majd elővette az újságját és olvasgatott. Dunaharaszti állomásán több kofa is felszállt, hátukon megtömött batyuikkal. Mentek Pestre, a Nagyvásártelepre az áruikkal.

A szerelvény közeledett Soroksár állomásához. Apám fogta az újságját, összehajtotta és a belső zsebébe tette. Ezt az egyik kofa észrevette. Ebből következett arra, hogy apám biztosan le akar szállni. Gyorsan odatolakodott, hogy a helyére leülhessen. Nehéz volt a hátán a teher, nem csoda, hogy igyekezett volna leülni. Apám ezt látta, de nem nagyon figyelt rá. Lehajolt, megfogta a táská fogantyúját s felállt, kezében a táskával. A helye üres maradt. A kofa meg zutty! Leült! De mivel nem volt ott ülés és már a táská se, így a sokszoknyás asszony a földre huppant. Nagyon meglepődött! Volt is nagy nevetés. Ezek után biztos mindig megnézte hová kell ülnie.

Az 1960-as évek elején én is ingázó lettem. A Ráckevei Ady Endre Gimnázium tanulójaként naponta tettem meg Szigethalomról az utat. Ez is egy érdekes világ volt. Többen voltunk, akik erről a vonalról jártunk Ráckevére. Tököl, Szigetsép, Szigetszentmárton, Szigetújfalu diákjai csatlakoztak folyamatosan hozzánk.

36514		
Érvényes		
Szigetszentm. Gyártel.		
között		
hóra		
Tanulóbérletjegy		
71839 sz. igazolványhoz		
1—3 km	3.20	
4—6 km	6.30	3.20
7—10 km	8.70	6.30
11—15 km	11.90	8.70
16—20 km	15.—	11.90

Tanulóbérletjegy 1963-ból

Az utazás idejét mindig hasznosan töltöttük el, hiszen lehetőségünk volt a leckéket lemásolni társaink füzetéből, vagy megbeszélni azokat a tananyagokat, amelyeket otthon nem tanultunk meg. Persze a viccelődés és a vidámság itt se volt kizárva. Csak akkor viselkedtünk illedelmesen, ha éppen abban a kocsiban utazott valamelyik tanárunk. Éppen ezért nagy figyelmet szenteltünk a felszállásnál ennek a rizikó-faktornak. Igyekeztünk mindig tanármentes helyre felszállni.

Velünk is történtek kisebb nagyobb kalandok. Volt egy eset, amikor elfelejtettem megvásárolni a bérletemet. Persze éppen akkor jött egy ellenőr. Elhitte, hogy ez csak egy kisebb feledékenység, mégis azt mondta, hogy ha a vonat megáll, bevisz az állomásfőnökhöz. Én ezt nem nagyon szerettem volna. Amikor megálltunk Szigethalmon, nem mentünk be a forgalmistához az állomásépületbe. Megállt előttem és jóindulatúan mondta:

– Legközelebb meg ne lássalak bérlet nélkül. Még ma vedd meg, nehogy holnap az ellenőr karjaiba fuss, mert ő nem enged majd el, mint én.

Többé nem felejtettem el bérletet vásárolni.

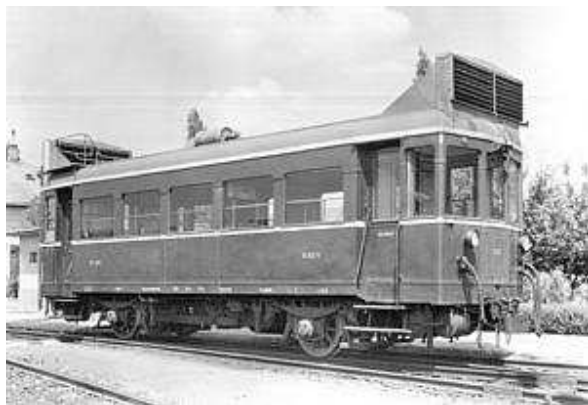
Diesel mozdony a ráckevei vonalon (1964)

Visszatérve a kezdetekhez, a személyszállítás és a postai küldemények továbbítása mellett a teherszállítás is jelentőssé vált, hiszen a gőzmozdonyok „üzemanyagát” a víz mellett a szén jelentette, s ezt is el kellett juttatni legalább a végállomásokra. A lakosság tüzelővel való ellátása mellett az üzemekhez is érkeztek nyersanyagok, ugyanakkor innen küldtek késztermékeket. A háború után a Szigetszentmiklós-Gyártelepen a Dunai Repülőgépgyár helyén felépült a Csepel Autógyár. Ehhez ipari vágányra volt szükség. A sínpárok egy része befutott a gyár területére.

A teherszállítás egyik legveszélyesebb vonala a Tököli repülőtérre irányuló szakasz volt. Mint katonai objektum, s mint szovjet repülőtér, ezért titkosnak számított mindenkor az ideszállított üzemanyag mennyisége.

A háborús előkészületek megpecsételték településünk későbbi sorsát. Az 1938-ban meghirdetett kormányprogram nem kevesebb, mint 1 milliárd pengőt biztosított iparfejlesztésre. Itt került képbe egy repülőgépgyár megépítése is. A magyar-német tárgyalások eredményeként választották ki Horthyligetet a beruházás megvalósítása színhelyéül. A Weiss Manfréd konszern tagjaként 1941. július 19-én megalakult a Dunai Repülőgépgyár Részvénytársaság.

A hadiüzem s a repülőtér ellátásának biztosítására megépül a Taksony és a gyár közötti vasútvonal hét és fél kilométer hosszan. A Kis-Duna felett átívelő híd 1943-ban épült, a szigethalmi repülőgépgyár kiszolgálására. A meder fölött 30 méter támaszközü, Kohn-rendszerű hadihidat helyeztek el, két oldalára két-két, egyenként 10 m nyílású gerinclemezes szerkezet került. A hídon a vasúti vágányon egysávos közúti pályát is kialakítottak. Az 1944-ben átadott vonalon nemcsak a teherszállítást bonyolították le, hanem a dolgozókat is eljuttatták a munkahelyükre s onnét haza. Bár az átadás után nem sokkal a bombázások egy részét tönkretették, éppen úgy, mint a hadiüzemet. Jelentősége azonban megmaradt, hiszen 1950-ben a hidat újjáépítették. Ezek után újra ezen lett megoldva a gyár teherszállításának egy része. Fontossága viszont a repülőtér szempontjából vált kiemeltté, hiszen a repülőgépek üzemanyaga, a kerozin, ezen a vonalon érkezett.

Diesel motorvonat a taksonyi vonalon

A taksonyi szárnyvonal a lakosság részére is nagyon fontos volt. Az 1940-es években a Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár dolgozóit szállította az itt közlekedő gőzmozdonnyal vontatott szerelvény. A háború után már a ritkán járó vonatot civilek is használhatták. 1958. július 1-től a taksonyi szárnyvonal a BHÉV tulajdonába került. Az új tulajdonos Taksony és Szigethalom felső között korlátozás nélküli személyforgalmat szervezett. Több igényt is figyelembe véve, de

leginkább üzemgazdasági szempontok alapján 1960-tól vegyesvonatok is közlekedtek a vonalon.

Mindenféleképpen nagy segítség volt ez a Dunapart közelében lakóknak, mert ezen juthattak be Gyártelepre, vagy éppen Szigethalom központja közelébe. Megkönnyítette a gyerekek iskolába jutását is, ugyanis ennek hiányában a nagy távolságot csak gyalog tudták volna megtenni, mert még keveseknek volt kerékpárja.

A képen látható diesel-motorvonat az 1960-as években így szólóban közlekedett, de a nyári hétvégeken kapott személyszállító kocsikat is, mivel nagyon sokan mentek ki a Duna partjára horgászni, pihenni, a sóderbányára fürödni. Ekkor már épülgettek üdülők is a vízpart közelében.

Budapestre, s ezen belül Csepelre is meg kellett oldani a személyszállítást, főleg az Autógyár munkásainak kérésére. Ezen a vonalon vasút nem, csak közút épült. Így egyértelműen csakis a buszközlekedést kellett szorgalmazni. A Csepel Autógyár főbejáratánál alakították ki a 38-as busz végállomását.

Ilyen buszokkal közlekedtünk 1959-ben

Az Ikarusz által gyártott buszok műszakváltások idején tömötten közlekedtek. A járatokat sűríteni kellett. A csuklós buszok bevezetésekor is nagy volt a tömeg reggelente és délutánonként. Én 1967-től mentem dolgozni ezen a vonalon. Hajnalban, az első járatral utaztam, hogy négy átszállás után eljuthassak munkahelyemre. Mindig zsúfolt volt a busz.

A monoton egyhangúságot úgy oldottam fel, hogy mindig vittem magammal könyvet, amit olvastam a csepeli gyorsvasút végállomásáig. Így az idő is gyorsabban telt el, ugyanakkor bizonyos mértékig szórakozva töltöttem el az utazási időmet. Később kislányomat, Gabriellát is magammal kellett hordanom, hiszen munkahelyem bölcsődéjébe járt. Ilyenkor ő szórakoztatott engem és utitársaimat a tanult versek és énekek bemutatásával.

VIZIKÖZLEKEDÉS

Horthy liget lakossága folyamatosan szeret-
te volna elérni, hogy a homokos, poros,
dimbes-dombos utcái közlekedésre alkal-
masak legyenek. Budapestet több útvonalon is
meg lehetett közelíteni. Adott egy köves út, ma-
kadám rendszerrel megépítve, amely a katolikus
templomtól kiinduló 3 kilométeres szakaszával
csatlakozott a Tököl-Budapest útvonalhoz. A
másik – s egyben a legtöbbet használt – a HÉV
vonala, amelyet az anyaközséghez is kapcsolta a
helyiek. A harmadik összekötő kapcsolat a
fővárossal a Duna volt. A Kis-Dunán hajóval
jöttek ide Budapestről a kirándulók, de természe-
tesen később, amikor a Horthyligeti Repülőgép-
gyár már termelő üzemmé vált, a munkába járók
egy része is ezt használta.

A víziközlekedés megszervezése, létrehozása
nem kis időbe tellett. Az egyik legfontosabb a
hajózási társaság részéről a helyi kikötő, hajóál-
lomás kialakítása. Az ehhez kapcsolódó út kiépí-
tése viszont már a település hatáskörébe tartozik.
A két csoport összehangolt munkájára van szük-
ség ahhoz, hogy végül az utasok megelégedésére
egy új közlekedési útvonalat lehessen használni.
Ennek reményében kezdődtek el az ez irányú
kérvények beadása, majd ezek elbírálása.

Alispántól. 37.712/1933 Beadvány

*Csernátó Budapest-Ráckeve-Dömsöd hajó-
zási vállalata kérelme Horthyligetnél révátkelés
engedélyezése iránt.*

*Csernátó Budapest-Ráckeve-Dömsöd hajó-
zási vállalata*

Budapest, IV. Ferenc József rakpart 6-7.

*Felhívom, hogy lenti beadványát az 1890: I.
tc. 73. §-ának megfelelően, vagyis műszaki le-
írással, helyzetrajzzal, a szerkezet és kezelés
leírásával, valamint a netán szükséges hozzáve-
zető út, partbiztosítás, vagy mederrendezés ter-
vezetével szerelje fel s így kiegészítve nyújtsa be.*

Bp. 1933. VIII/19.

A Csernátó féle hajózási társaság üzemel-
tette a Budapestről Dömsödre közlekedő hajójá-
ratot. A közbeeső településeken hajóállomásokat
létesítettek. Ez történt Horthyligetnél is. A hajó-
közlekedés szempontjából megfelelő megálló
készült, melyet a helyiek igénybe is vettek. De
nemcsak az itt élők, hanem a Pestről érkező turis-
ták, érdeklődők, kirándulók is. A hajójárat fo-
lyamatosan szállította utasait. Az egyre népsze-

rűbbé váló Horthyliget szeretettel várta az ide
érkezőket. A gond csak ott volt, hogy a hajóállo-
más és a település között nem lett kiépítve egyet-
len, normális közlekedésre alkalmas út se. A
kirándulók, de a lakosság is a homokos, süppe-
dékes homokon kénytelen megközelíteni úti cél-
ját mindkét irányban.

**Budapest-Ráckeve-Dömsöd
személyhajójáratok menetrendje.**
Érvényes 1934 évi június hó 25-től a további intézkedésig.

Km.	Hétköznapi	* Vasárnap	Állomások	Vasárnap	Hétköznapi	Km.
0	10:00 15:00	7:30 8:00	Budapest	6:40 21:20 22:40	8:30 22:50	506
38	10:10 15:10	7:40 8:10	Kivassay-zsili	6:50 21:30 22:50	8:40 23:00	468
40	10:20 15:20	7:50 8:20	Nagyvásártelep	6:55 21:35 22:55	8:45 23:05	466
75	10:25 15:25	7:55 8:25	Pestszenterzsébet	7:00 21:40 23:00	8:50 23:10	431
118	10:30 15:30	8:00 8:30	Soroksár, Teltelek	7:05 21:45 23:05	8:55 23:15	386
162	10:35 15:35	8:05 8:35	Dunaharaszti H.Ü.E. telf.	7:10 21:50 23:10	9:00 23:20	344
198	10:40 15:40	8:10 8:40	Szigetszentmiklós	7:15 21:55 23:15	9:05 23:25	308
234	10:45 15:45	8:15 8:45	Horthy-liget	7:20 22:00 23:20	9:10 23:30	272
297	10:50 15:50	8:20 8:50	Majosháza	7:25 22:05 23:25	9:15 23:35	209
342	10:55 15:55	8:25 8:55	Szigetszentmárton telf.	7:30 22:10 23:30	9:20 23:40	164
378	11:00 16:00	8:30 9:00	Kiskunlacháza	7:35 22:15 23:35	9:25 23:45	127
388	11:05 16:05	8:35 9:05	Angyalsziget, telf.	7:40 22:20 23:40	9:30 23:50	118
413	11:10 16:10	8:40 9:10	Ráckeve felső	7:45 22:25 23:45	9:35 23:55	93
420	11:15 16:15	8:45 9:15	Ráckeve alsó telf.	7:50 22:30 23:50	9:40 24:00	86
488	11:20 16:20	8:50 9:20	Királyrépüszta telf.	7:55 22:35 23:55	9:45 24:05	22
506	11:25 16:25	8:55 9:25	Dömsöd	8:00 22:40 24:00	9:50 24:10	0

* Vasárnapként 8:00 órakor induló hajó Budapest és Horthy-liget közti forgalmat bonyolítja le és csak viszonylatra vesz fel utasokat a forgalom zavartalan biztosítása érdekében.
* Kedvezőtlen időjárás esetén csak a 8:00 órási hajó indul Dömsödre.
* Augusztus hó 20-án a vasárnapi menetrend érvényes azzal a változással, hogy Dömsödről 18:00 h. helyett 15:30 h. és Horthy-ligetből 19:00 h. helyett 17:00 órakor indul.
* Csak a kikötő megnyitásakor lép érvénybe.
A hajón buffet áll a t. utazókörtség rendelkezésére!
CERNÁTÓ Budapest-Ráckeve-Dömsöd hajózási vállalata.
Központi iroda és állandó Budapest, Fővám-tér 8. előtti álszokpart. Tel. 2420

Hajózási menetrend 1934-ből

*Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Alispánjának
12174/1937. sz.*

A Horthyligeti hajóállomáshoz vezető út ki-
építéséről.

Nagyméltóságú Főispán Úr!

Értesítem Nagyméltóságodat, hogy a
szóbanforgó út nem tartozik a vármegye kezelé-
sében levő úthálózatba, s így ennek kiépítéséről
egyrészt ezért, másrészt pedig azon okoknál fog-
va nem tudunk gondoskodni, mert 1938-1940.
évek folyamán az említett útnál nagyobb jelentő-
séggel bíró kiépítetlen törvényhatósági közutak
építéséről, továbbá főközlekedési úthálózatba
sorozott törvényhatósági közutak községek
áthúzódo szakaszainak pormentes burkolattal

való ellátásáról kell a vármegye közönségének gondoskodni, illetve erre a célra kell fedezetet előteremteni.

Budapesten, 1937. évi február hó 28-án.

Az áhított pormentes törvényhatósági út nem készült el, viszont a hajóközlekedés ennek ellenére se állt le. Az utazók bosszankodtak, morogtak, mást nem is tehettek. Mi sem bizonyítja a hajózás népszerűségét, hogy a nagy igénybevétel miatt egy nagyobb, kényelmesebb és végleges hajóállomás megépítését tervezi a Csernátony-féle hajózási vállalat.

PPSK vármegye méltóságos Alispánjának, Budapest.

Az alulírott kirendeltség a soroksári Dunaágon Horthyliget számára végleges jellegű hajóállomást szándékozik kiépíteni.

A hajóállomás építésére készített terv ismertetése és helyének megválasztása körül az érdekeltek részéről esetleg felmerülő óhajok meghallgatása céljából f. hó 17-én értekezlet fog tartatni.

Tisztelettel kérem, hogy az értekezleten magát képviseltetni méltóztassék.

Találkozás d.e. 10.15 órakor Szigetszentmiklós HÉV. állomásán. Szigetszentmiklósról a kirendeltség motoros csónakja fogja a megjelente- ket a helyszínére szállítani.

Budapest. 1937. évi március hó 1-én

Folyamatosan szervezik egy végleges, nagy hajóállomás építését, mely kivitelében és műszaki felszereltségében megfelelné a kor követelményeinek. Az ideiglenes kikötő csak a hajókra való be- és kiszállásra volt alkalmas. Fedett váróterem nem volt. Így esős időben, vagy tűző napsütésben is a szabad ég alatt kellett várakozni az utazóközönségnek.

Azok az emberek, akik a Duna partjának közelében laktak, csak ez az egy közlekedési eszköz használata volt célszerű, ezért szorgalmazták a

hajóállomás és a hozzá vezető út megépítését. A gondok növekedtek, amikor felépült a Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár, mert az itt dolgozók egy része szintén igénybe vette a vízi közlekedést. Erről tanúskodik az a Révkapitányságnak írt levél, melyet 19 dolgozó írt alá.

Tekintetes Révkapitányság!

Alulírottak, azon alázatos kéréssel fordulunk a T. Révkapitánysághoz, hogy az ideiglenesen leállított Kucsera Sándor féle révet visszaállítani szíveskedjék.

Kérelmünk indoklásául felhozzuk, hogy Csepelről és Királyerdőből a Horthyliget-i repülőgépgyárba járunk s ez az ideiglenesen leállított rév úgy időben, mint pénzben megfelelt munkahelyiünk megközelítésére.

A leállítás miatt órákat késve tudunk csak munkahelyiünkön lenni.

Kérésünket ismételve maradunk a T. Révkapitányság alázatos tisztelői.

Szebb jövőt!

Horthyliget, 1942. május 8.

19 aláírás. Minden név után egy 5 jegyű szám lett írva. Jelenleg nem tudom, ez mit jelenthetett. (Pl.: Horváth Lajos 79189)

Horthyliget, 1942. május 8. Szebb jövőt!

Aláírók:

Horváth Lajos 79189	Horváth János 78899
Borkai Emil 79190	Füzesi István 78899
Regecs Péter 78936	
Gabai János 79190	
Olcsó István 78801	
Kovács Lajos 78866	
János Péter 78800	
Dr. Sós Lajos 79185	
Sós Lajos 78467	
Rácz Lajos 78178	
Csoma Lajos 78369	
Kalász Lajos 78300	
Hajós András 78621	
Küléri Antal 78622	
Winkler János 78799	
Dr. Pál 78082	

A fentiek valóságát igazolom
a kérelmet pártolom!

intézkedés
hűsz. p.k. h.

A fentiek valóságát igazolom és a kérelmet pártolom!

Kucsera Sándor révész engedély nélkül szállítja utasait. Ezért eltiltják foglalkozásától. Furcsa az a hozzáállás a révész részéről, hogy nem kér működési engedélyt. Lehet, hogy erre meg volt az oka. Sajnos az utasok szempontjából ez semmiképpen nem jó indok. Az alispán éppen ezért jogosan várja el, hogy a törvényi előírásokat mindenki tartsa be.

Alispántól: 32620/1942. sz. Beadvány.

Kucsera Sándor soroksári lakos révéngedély ügye.

Csepel község Elöljáróságának!

A csepeli révkapitánysághoz többek aláírásával egy olyan irányú beadvány érkezett, hogy járuljak hozzá ahhoz, miszerint Kucsera Sándor a leállított utas szállítást tovább folytathassa a munkások érdekében.

Felhívom a község Elöljáróságát, hozza tudomására úgy Kucsera Sándornak, mint pedig az aláíróknak, hogy az m. kir. Kereskedelem és Közlekedésiügyi miniszter úr szigorú rendelkezése folytán azonnali hatállyal el kellett rendelnem az engedély nélküli utas szállítás beszüntetését, mivel megállapítást nyert, hogy Kucsera Sándor és társai anélkül, hogy engedély birtokában lettek volna, utas szállítással foglalkoztak.

Kucsera Sándor tehát addig, míg tőlem engedélyt utas szállításra nem kap, a révészkedést nem űzheti.

Budapest, 1942. május 28.

Az utasok szállítására való engedély megkérése csakis Kucsera Sándorra várt. Mindez megtörtént-e, arról nincs semmi dokumentum. Tanulságos ez a ki közjáték, hiszen az utasok szállítása akár közúton, akár vízen mindenkor engedélyhez volt és van kötve.

A hajóközlekedés több szempontból is figyelemre méltó. Akár munkába járásra, akár kirándulásra vesszük igénybe, nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a különlegességét, hogy az utazás során milyen élményben lehet részünk. A víz közelsége, a parton élő növényvilág látványa megnyugtatja még azokat is, akik éppen a kikötő építésének problémáit próbálják megoldani.

A kirándulójók és a révek is egyfajta reklámot csináltak Horthyligetnek. Több szempontból is jó volt ez. Ugyanis megismerhették a fővárosban élők ezt a kirándulóhelyként ismert területet, amely a vízpart közelsége miatt üdülők létesítésére is alkalmas lehet.

Az idő igazolta azokat a terveket és álmokat, amelyek a kezdetektől élt sok ember szívében, lelkében. Valami nagyról álmodtak s úgy néz ki, egy része immár teljesült is

Érdekes elolvasni korabeli feljegyzéseket, újságcikkeket, útikönyveket, amelyek megemlítik Horthyligetet. Egyik ilyen kiadvány 1934-ben jelent meg. Tulajdonképpen Csepel sziget történelmét ismerteti, majd egy hajóút során szerzett élmény hatásait rögzíti. A Kis-Duna romantikája mellett megismerhetjük az itteni települések múltját s jelenét. Érdekes az a néhány sor, amelyet a szerző Horthyligetről jegyez le.

íj. Surjányi István könyvének címlapja

Surjányi István 1934-ben megjelent művéből:

„Utunk Horthyliget előtt visz el, újonnan parcellázott és igen kedvelt kirándulóhely. A hajó kikötője egy szigeten van, mely valaha egyik legnagyobb strandfürdője és nyaralóhelye lesz az országnak.”

Milyen szépen fogalmaz, s milyen távlatokat vetít elénk. Ha ezt az illetékesek akkor elolvassák, lehet, hogy valóban megépül egy üdülőterülethez méltó szép kikötő, amelyet egy színvonalasan kiépített út köt össze a település központjával. Szép is lett volna, ha már az 1930-as években elkészül a kikötő épülete és ezzel párhuzamosan a köves út is Horthyligeten.

Minden esély meg lett volna minderre, ha nem szól közbe a világtörténelem, ha nem úgy alakulnak a dolgok, ahogy végül megéltük. Sok mindent megálmodtak elődeink, csak éppen nem volt erről tudomásunk mindaddig, amíg a levéltár polcáról elő nem került néhány irat.

A levelezések mutatják mindazt a törekvést, amely nemcsak a hétköznapi emberek közlekedésében segít, hanem egy turisztikailag elismert és megismert községre várt volna. A kisvárossá fejlődött Szigethalomnak élnie kell minden olyan lehetőséggel, amely elviszi hírét a Duna partjának élhetőségéről és hangulatáról. Erre csakis akkor lesz képes, ha az elődök álmait megismeri, feldolgozza s átkódolja a mai technológiákra s a mai igényekre.

Nem szabad visszariadni semmi olyantól, amely első olvasatra talán meglehetősen, vagy hihetetlen, vagy éppen érdekszoportok fala ellenéz. Nem lehet olyan akadály, amelyet közösen ne lehetne legyőzni, megszüntetni.

ÉPÍTKEZÉSEK

SZilágyitelepen az első parcellázásoktól kezdve több építkezési hullám is elindult. A telekvásárlók egy része azonnal belekezdett az építkezésbe, mások kivártak egy későbbi időpontra, de voltak olyanok is, akik csupán befektetési szándékkal voltak jelen. Egy ház, egy otthon felépítése sok gonddal és még több pénzzel jár, éppen ezért mindenki próbált gazdaságos megoldást keresni.

A telkek – elhelyezkedésüktől függően – változó áron lettek megvásárolva. Érthető, hogy a kevés pénzüek az olcsóbb helyeket keresték, míg a tehetősebbek a központban próbáltak ingatlanhoz jutni. Már a parcellázási térképen is jelölve vannak ezek a zónák. Ez is mutatja, mennyire átgondolt és megtervezett akcióról volt szó az 1800-as évek végén.

A betelepedési időszak első szakasza 1910 körül ért véget. Ekkor már iskolaépítés is folyamatban van, tehát a lakosság összetétele és létszáma meghatározó. A családok a jobb megélhetés és az ideális környezet miatt telepedtek itt le. Szilágyitelep ligetes, csendes nyaralóterületnek lett elkönyvelve és így is kezdték megismerni az érdeklődők.

A betelepedés és építkezés második hulláma az 1920-as, 1930-as évekre tehető. Trianon következtében nagyon sokan érkeznek az anyaországba akár családi kötődés miatt, akár az új rendszer magyarellenessége következtében. Szilágyitelepre is érkeznek az elcsatolt országrészekből. Ők teszik ki egy részét az új telepeseeknek.

Semmiképpen nem szabad elfeledkeznünk a Rokkant-telepről se. Az I. Világháború következményeképpen megrokkant katonák kapnak ezen a területen kisebb telkeket, hogy arra házat építve élhessék tovább életüket a családjukkal együtt. A harcokban kitűnt katonákat vitézi érdemrenddel tüntetik ki. Ezekkel is szép számmal találkozhatunk ebben az időben.

Az előzőekben felsoroltak mellett továbbra is népszerű a városból „menekülő” középosztály számára. Jönnek banktisztviselők, iparosok és többen az 1922. december 27-én megalakult Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság, – népszerű nevén a Beszkárt – dolgozói közül. A felépített házak stílusa önmagáért beszél. A villák, a nyári lakok tulajdonosai csak

időszakonként élnek itt, míg az egyszerű házakban élők alkotják Szilágyitelep törzslakosságát. Az ő elképzeléseikkel és az összefogásukkal alakul ki végül a megfelelő utcakép s jön létre az a réteg, amely végül meghatározó lesz a későbbi évtizedekben. Ebben vállal jelentős szerepet a Tököl-Szilágyitelep Egyesület. Az Egyesület egyértelműen az építésre és a község kertvárosi jellegű, kulturált kialakítására összpontosít. Így fogalmazzák meg a 8. §-ban az egyik fő szabályt: „*A telek bekerítését befásítását, avagy a ház építtetését az egyes telektulajdonosok saját hatáskörükben eszközlik...*”

Mielőtt azonban az építésre, vagy a bekerítésre sor kerülne, az ingatlan tulajdonjogát meg is kell szerezni. Az előbbiekben szó volt a tulajdonosokról, mégpedig azokról, amelyek a háború következményeképp jutottak valamilyen módon telekhez. A Tököl községhez tartozó Közlegelő néven ismert terület a későbbiekben is megőrizte nevét. A felparcellázás után is ezen a néven ismerik Szilágyitelep egyik részét. Itt lettek kialakítva úgynevezett „Haditelekek”. Nevében benne is van, hogy kik jogosultak annak megszerzésére. A 7657 helyrajzi számú telek Birtoklapján találkozhattunk a Haditelekek megnevezéssel.

3455. szám.

A) Birtoklap.

Tököl.

Sorszám	Helyrajzi szám	Kataszteri térméret 1600 □-öles holdakban	Adó kataszteri tisztai jóvedelem	Jegyzet
		hold □-öl	P	f

1. 7637. *Liget a Horzseleő díltőben.*

7657 helyrajzi számú telek Birtoklapja

A Haditelek kapott egy különleges jelzést is. Mint a képen látjuk, egy kereszt van odarajzolva. A formája, kivitelezése hasonló a háború során kiadott kitüntetések keresztjéhez. Ez azt jelzi, hogy a területet csakis erre érdemes személy kaphatja meg. A „Haditelek alapítási és ajándékozási oklevél” alapján vezetik át a tulajdonjogot. Mint a nevében is benne van, ajándékként kapja meg az új tulajdonos. Az azonban kiderül a későbbiekben, hogy az ajándék fogalma mögött inkább a kedvezmény értendő. Vagyis nem ingyen juthattak hozzá, hiszen évekig kellett a tör-

lesztő részleteket fizetni. Ezek kedvezőek voltak ugyan, de mégis kiadásként szerepelt a család háztartásában. Erről készült tanulmány a „Szegényügy” című újságban.

1. évfolyam. Budapest, 1917. április-június hó. 3-5. szám.

Szegényügy

SAKKÉRDÉSEKKEL FOGLALKOZÓ HAVI SZEMLE.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Budapest, IX., Boráros-tér 6. II., 6.	FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. HILSCHER REZSŐ	ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre 14 kor.
---	--	------------------------------------

A haditelkek létesítésével kapcsolatos magánjogi eljárás szabályozása.

A cikk így kezdődik: „A hadirokkantak, özvegyek és árvák jövőjének biztosítására irányuló mozgalom, a haditelkek létesítéséről szövegezt. 1820/1917. M. E. rendelettel új fejezethez érkezett.” Majd később az alábbiakat írja a szerző: „A harcosok s azok özvegyeinek és árváinak haditelkek alapítása útján való ingatlanhoz juttatása iránti mozgalom a külföldön mindenütt nagy lendülettel indult meg és az államoknak az az önérdekeik felismerése által táplált jóindulata, mellyel e kérdéshez hozzányúltak s mellyel a társadalom érdeklődését ráirányították az e téren való tennivalókra, a várható eredményt tekintve, talán túl is lőtt a célon.”

A külföldi példát követjük de a következményekkel számolnunk kell. Az aggodás jogos, hiszen ha pénzért kerül át a tulajdonjog, azt idővel ki kell fizetni, ha nincs meg a vásárláskor a megfelelő vételár. Erről így vélekedik a szerző:

„Nem tudjuk, hogy a haditelekalapítók a telek rendelkezésre bocsátásakor milyen elvet fognak követni, azonban félve-félünk attól a gondolattól, hogy a hadirokkant, özvegy, vagy árva a tulajdonjog megszerzésével egyidejűleg adósságba merülni kénytelen legyen.”

Valami hasonló lehetett az előzőekben jelzett 7657 helyrajzi számú ingatlannal is. A telek 1927. december 21-én lett Horváth József tulajdona. Idővel egy kis házat épített is rá. Ebben segítségére volt a „Falusi Kislakásépítési Szövetkezet” egy hosszú távú hitel folyósításával. Az építkezésre 1500 Pengő hiteltőke lett biztosítva. A törlesztés 67 P 65 f fél éves törlesztési részlettel 30 fél éven keresztül.

A törlesztő részlet bármilyen kedvező is volt, egy idő után nem lett fizetve. Nyilván a gazdasági helyzet, vagy egyéb családi ok miatt. Ezért a tulajdonos így, pénzügyileg megterhelve kénytelen volt eladni.

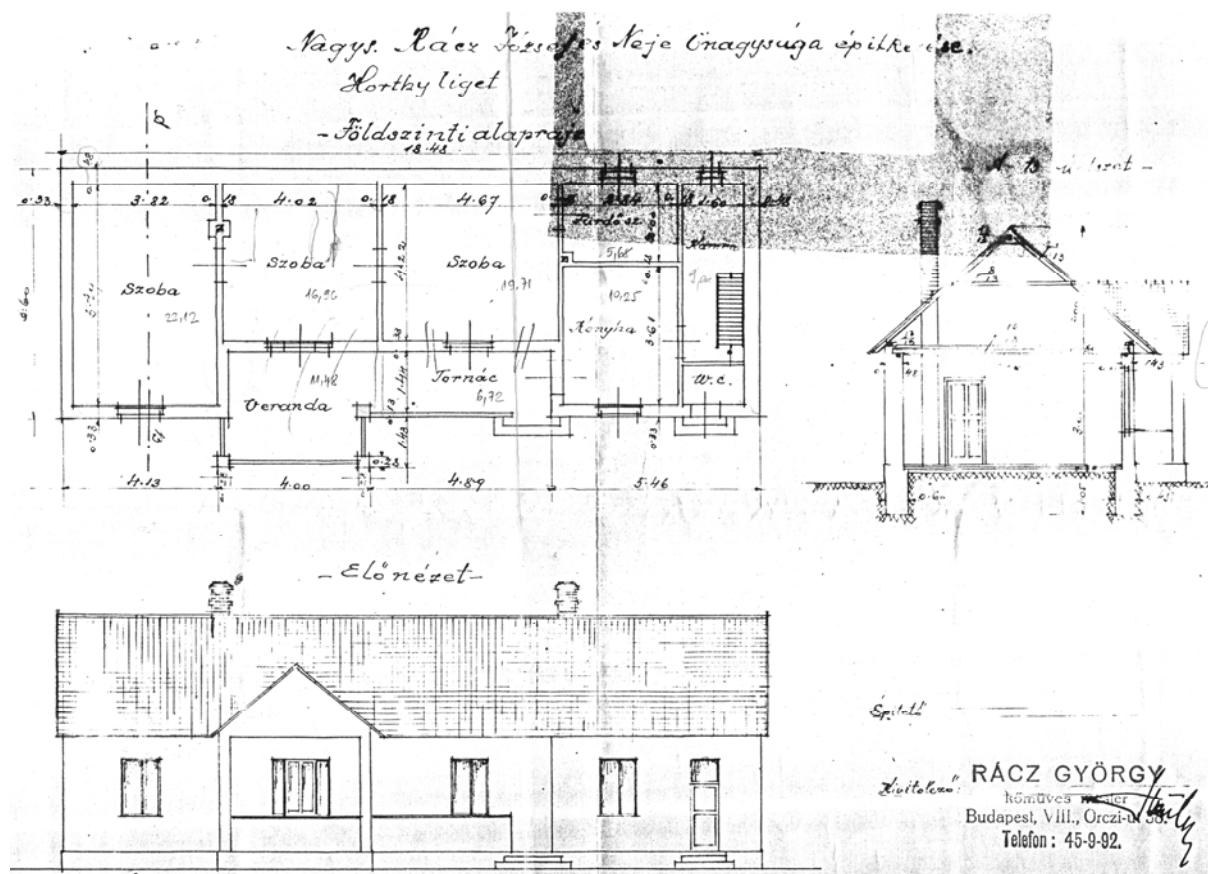
Értesítés a törlesztés elmaradásáról

Mivel nagy összegű hátraléka volt, így a vételár is ennek megfelelően lett kialakítva. A vevő, Rácz József ismerte a körülményeket, így az 1500 Pengős tartozás ismeretében 100, azaz száz Pengőért jutott ehhez az ingatlanhoz az 1935. február 9-én. Ez talán így reális, hiszen átvállalta a törlesztést. A probléma viszont abból adódott, hogy az adóhivatal felé ő csak a vételár alapján akarta befizetni az illetéket, a tartozás után nem. Az adóhivatal által kivetett illeték befizetését megfellebbezi Rácz József. A válaszlevélben a határozat elutasítja ezt s kötelezi a 105 aranypengő illeték befizetésére. Az indokokban szerepel, hogy a vételárban bennfoglaltatik az eladónak 1500 Pengős tartozása. Mivel a vevő ennek tudatában vásárolta meg, így köteles ezután befizetni a megfelelő nagyságú illetéket.

Kis közjáték ez a település életében, de azt nagyon jól láthatjuk, hogy az eset akár napjainkban is megtörténhetett volna.

Kísérjük figyelemmel ezt az ingatlant. A megvásárolt területen nem tudni eredetileg milyen felépítmény volt, hiszen erre vették fel az 1500 Pengő hitelt. Mindenestre az új tulajdonos egy nagy családi házat épít rá. Szerencsénkre a költségvetésről és a kivitelezés során felmerült költségekről jegyzetek készültek. Ennek alapján végig lehet kísérni a ház megépítését a kezdetektől a beköltözésig.

Rácz József pontosan adminisztrálta önmagának az építkezés során felmerült minden költséget. Ebben szerepel a kavicstól kezdve a zsaluanyagon keresztül a kúpcserépig minden tétel. Feljegyzése szerint kellett 1200 drb cserép, 5000 vályogtégla 1500 falitégla, 40 kg gömbvas, 100 m² stukatúr nád, 4 m³ faragott fa, 4,6 m³ zsalu-deszka, stb. Az ajtók, ablakok, kerítés, bádigos anyag árai mellett a munkabéreket is rögzítette. Szerződés készült 1935. április 7-én Milkovics János kútúrúróval a tíz betongyűrűnyi kút megásáról s annak 28-án való átadásáról

Nagyságos Rác József és Neje Önagysága építkezése, Horthyliget

A tervrajzok elkészültével engedélyt kellett kérni az építkezéshez a járási főszolgabírótól. A véghatározat 1936. július 29-én megszületett.

„3722. szám/ kig. 1936.

Tárgy: Rác József Tököli Horthyligeti lakos építési engedély elnyerése tárgyában

Véghatározat

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye részéről Tököl községre vonatkozólag alkotott építési szabályrendelet 55 §-a alapján a kért engedélyt megadom és megengedem, hogy a helyszínrajzon megjelölt helyen a bemutatott és záradékolttal tervrajzok pontos betartásával az építést megkezdhesse...”

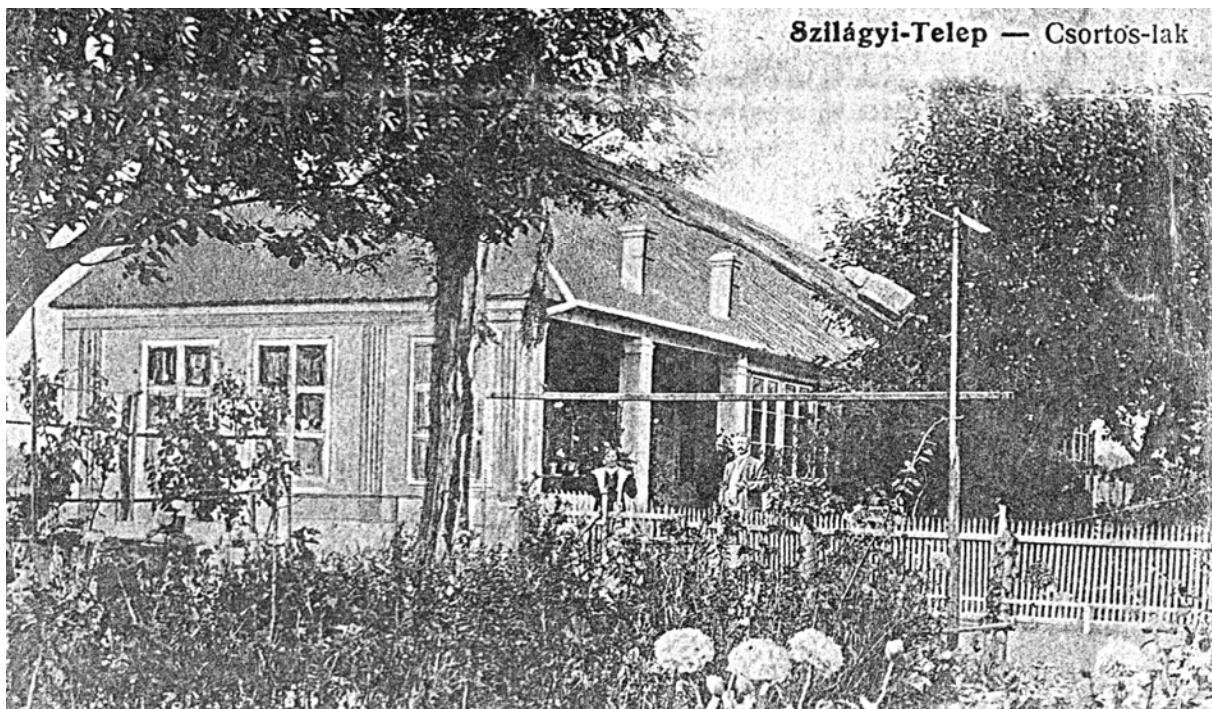
Minden adat megvan a ház építéséről. Így pontosan megismerhetjük az akkori anyag árakat és a elvégzett munka után kifizetett béreket. Azt hiszem kevés ember őrizné meg ilyen hosszú távon a házépitésakor rögzített költségvetést és a kiadásokat.

Jól megszervezett építési folyamat lehetett, hiszen a következő évben már megkapja az ideiglenes házadómentességet. Horthyliget Fiumei utcában felépült a ház, amely rendelkezik 3 lakószobával, 1 konyhával, 1 élszobával, 1 padlással, 1 fürdőszobával, s 1936. szeptember 6-án 15 évre megkapja a házadómentességet.

Figyelemre méltó a helyiségek száma és funkciója. A három szoba mellé épül már fürdőszoba is. Ez már nagyon nagy előrelépés a lakáskultúra, de leginkább a higiénia szempontjából.

A tervrajzon, az előnézeti képen is jól látszik, hogy egy nagyon egyszerű lakóház épült fel a Fiumei utcában. Jellegében és típusában hasonló épületek jellemzik az egész települést az 1930-as években. Nagyobb családok használják ezeket s ezért célszerű a több szoba kialakítása. Bár a fürdőszoba ekkor még nem előírás a tervezés során, de mindenképpen figyelemre méltó, hogy ebben az esetben már a tervrajzon szerepel és nem átalakítás vagy toldás után lesz megoldva. Az épület kialakítása nemcsak arra utal, hogy ebben csak lakhatás, vagy alvás miatt élnek majd a tulajdonosai. A veranda, a tornác kialakítása a pihenés mellett közösségi életre is utal. Hiszen nyári időszakban itt lehet jókat beszélgetni a világ dolgairól barátokkal, ismerősökkel.

Az egyedi stílusra is törekedtek úgy az építetők, mint a tervezők. Tulajdonképpen a kor divatja mellett a célszerűség és a későbbi funkciók is figyelembe lettek véve egy ház elkészülésekor. Ez azért is szimpatikus, mert a házak és kertek változatosságával a környezet egy plusz kisugárzást kap, mely évtizedekig jellemző lesz rá.

A Csortos villa épülete.

A házak felépítése után az „be kellett lakni”, vagyis élhetővé kellett tenni. Ehhez a környezet kialakítása, a bútortzat, a berendezés kiválogatása, az utcafronton a kerítés elkészítése s nem utolsósorban a kert megálmodására, kivitelezésére és karbantartására volt szükség. A fenti képen, a Csortos-lakról készült fotón jól látni a szép virágos környezetet. Ez minden tekintetben jó kisugárzással volt a környező házak lakóira s követendő példának tartották.

Feketéék háza a József Attila utcában

Rendezett és gondozott volt minden ház, minden udvar, minden kert. Az én emlékeimben is ott él a falu házainak virágos kertje. Nem volt olyan ház, amelynek előkertjében ne lett volna virág. Nem kell drága különlegességekre gondolni. Néhány helyen rózsák díszlett, máshol orgona, tulipán, kosárka, mályva, porcsin, sarkantyú, de felsorolni is nehéz lenne mindet. A virágmagokat ősszel mindenki begyűjtötte, majd tavasszal újra

elvetette, de adott a szomszédoknak, ismerősöknek is belőle.

Itt lakott Tolnay Klári

Talán éppen ez a kertes, virágos, kisvárosias környezet csábított ide a fővárosból művészeket. Csortos Gyula színművész a testvéréhez, Gézához járt Horthyligetre. Tolnay Klári a nyarak mellett a hétvégeket gyakran itt töltötte nagynénjénél, hiszen a színházi fellépések és a filmforgatások után jól esett egy kis feltöltődés ebben a csendes kis faluban. A kertben a virágokat gondozta, locsolgatta, hogy a színek varázsa még ünnepélyesebbé tegye azokat a napokat, amelyeket itt eltöltött szeretteivel.

TÉGLÁK

Házak építéséhez az alapanyagot mindenkor a környezet biztosította. Csepel-sziget geológiai szerkezete sok mindenben hozzájárult a lakások felépítéséhez. Szilágyitelep ebben az élen jár. A felszíni homokhegyek, az alatta lévő agyagréteg, majd még mélyebben megtalálható kavics, sóder kiváló alapanyaga az építőiparnak.

A fejlődés során az ipar, a mezőgazdaság, a kereskedelem mindenképpen egy erős és időtálló építőanyagot igényelt. Szilágyitelep őslakói akik a bronzkorban éltek, még megelégedtek a domboldalba vájt barlanggal, vagy a vesszőkből, lombokból épített fedéllel. A legelőnek használt területen a pásztorok is hasonló menedéket készítettek az időjárás viszontagságai ellen.

A középkorban már az agyagból készült házak voltak többségben. Tökölön és környékén. A vályoggal való építkezés is rövidesen tért hódított. A napon szárított téglá, vagyis a vályog nagyon jó hőszigetelő tulajdonságokkal bír, csak éppen a nedves területeken hamar felszívja a vizet a talajból s az épület rövidesen tönkremegy. Amíg a szigetelést nem ismerték, ez volt a sorsa a vályogból épült házaknak.

A gondolkodó ember azonban rájött arra, hogy ha ezt az anyagot kiegészíti, akkor sokkal, de sokkal keményebb, sőt időállóbb falakkal láthatja el otthonát, a házát. A sumérok, de leginkább a rómaiak által használt égetett téglák egyre nagyobb tért nyertek nemcsak a városokban, hanem a falvakban és a tanyákon egyaránt.

A téglá égetését eleinte olasz mesterek végezték, akik az országot járva gyakorolták mesterségüket. A vidéki kúriákhoz, kastélyokhoz, udvarházakhoz használt téglának az alapanyagát a helyszínen termelték ki, s ott helyben dolgozták fel, égették ki. A munkafázis a következő volt: a kitermelt agyagot vízzel és bizonyos adalékanyagokkal (homok, szénpor) gyúrással összedolgozták. Mikor a megfelelő állagot elérték, a masszát kihomokozott formába gyömöszölték, majd ezt egy sima, általában homokkal felszórt területre borították. A szárítás után következhetett az égetés. A megfelelő szisztéma szerint, a boksákba rakott nyers téglákat 5-8 napig égették. Ennyi idő kellett ahhoz, hogy elérje a megfelelő keménységet és minőséget. A boksa kibontásakor szembe-sülhetnek a munkájuk minőségével. Ha nem tar-

tották be az előírásokat, a késztermék eltörött, felhasználni nem lehetett. Éppen ezért minden mester féltékenyen őrizte a mestersége titkát: a keverési arányt és az égetés folyamatát.

Kezdetekben a téglák égetési joga csak a kiváltságosok privilégiuma volt. Általában a területek birtokosai élhettek ezzel a lehetőséggel. Az égetendő téglákat jelekkel, betűkkel, számokkal, címerekkel látták el. Ez a készítőre, vagyis a tulajdonosra vonatkozó jelek voltak. A szignókat a téglá formázójába vésték bele. Amikor a képlékeny agyagmasszát belegyömöszölték, az átvette a véset mintázatát.

Napjainkban „bélyeges téglá” néven ismerik ezeket a ránk maradt építési anyagokat. Én magam is gyűjtöm őket, így nagyon sokféle mintázattal, címerrel találkoztam. Egyik gyűjtőtársam, Kádár József így vélekedik a téglákon található jelekről:

„.... A jelek maguk technikai eredetű elemek, és valamilyen szándékos, közérthető jelentéssel bírnak. Ennek lehet gondolati háttere, de a jel a tárgy 'tulajdonos', vagy 'reklám' jelentésű jele, és – a befalazása miatt – nem elsődlegesen a 'gondolat' terjesztésének eszköze...”

Szilágyitelep házainak egy része vályogból készült. Akik nagyobb jövedelemmel rendelkeztek, vagyis jobb módúak voltak, azoknak a házait téglából építették meg. Tégláégetésre való nyomokat, információkat nem találtam. Ez abból is adódik, hogy az 1900-as évek elején már nem létesülnek – főleg Pest környékén – kisebb tégláégető manufaktúrák, hiszen nem kelhettek volna versenyre a nagyüzemekkel. Ezeknek a gyáraknak a termékeit használták fel itt Szilágyitelepen is. A gyártó üzem jelzései ott szerepeltek a téglákon. Ennek alapján meg tudtam állapítani, hol készültek, honnan szállították ide azokat.

A legérdekesebb és az én gyűjteményem egyik jelentős darabja a magyar címerrel ellátott téglá, amely a HD jelet viseli. A mélyített különálló sarkított téglalap keretben domború DH betűk, betűk között mélyített keretben domború magyar címer látható. Ezt a jelölési módot elődjétől vette át Drasche Henrik. Az 1838-as nagy árvíz után Pest városa Kőbányán a Jászberényi út 43-47 szám alatt 52 kis-hold területet bocsátanak rendelkezésére, hogy itt kezdje el gyártani az újjáépítésre a téglákat.

Drasche Henrik téglája

1930-ban készült egy könyv, melyben a téglagyártó üzemek vannak felsorolva. Itt az alábbiakat olvashatjuk többek között a „Drasche-Kőbányai” Téglá-, Porcellán és Agyagipari Rt.-ről:

„...Gubacsi téglagyár: Pesterzsébet, ...”

Vagyis egészen közel volt Szilágyitelephez, Horthyligethez a téglaiüzem. Így elképzelhető, hogy a HÉV vonalán érkezett meg az építőanyag, amelyet aztán a helyi fuvarosok szállítottak a helyszínre. Ennek alapján érthető, hogy ilyen jelzésű téglá több is található Szigethalmon napjainkban is.

B jelzésű téglá

LT jelzésű téglá

Az LT jellel ellátott téglá gyártási helye még közelebb volt. Ugyanis ez több mint valószínű a Lakihegyi Téglagyár szignója. Az S jelű padlás-téglá Souheithl téglagyár – Pestlőrinc – terméke.

Az előbb említett könyvben rábukkantam egy Szigetszentmiklóson működő téglagyárra is. Itt azonban homoktéglaikat gyártottak, – sajtolással – amelyek sokkal gyengébb minőségűek voltak égetett társaiknál.

Horthyligeten álló iskoláról a háború után, 1946-ban kértek állapotjelentést. Ebben a következőket írták:

„A 8842/1946. tfsz. alatt kelt utasítására tisztelettel jelentem a következőket:

ad. 1. Az iskolaépület áll három tanteremből, két előszobából és egy tantestületi szobából. Az 1. és 2. sz. tanterem égetett vörös téglából a 3. sz. tanterem vályogból készült

ad. 3. A természetbeni lakás áll 3 szoba, konyha, éléskamra és pincéből. Égetett vörös téglából épült. Jelenleg a háborús cselekmények miatt használhatatlan állapotban van, mert a padlózata, ablakai és ajtói hiányoznak.

Vagyis jórészt égetett vörös téglát is használtak az építéskor, s vályogot gondolom csak kényszerből. De más épületek fala is téglából készült. Az állomásnál álló „Fingerhurth kocsmá” is tégláépület. Ez az iskolai osztályképünkön is jól látszódik.

Kalapácsok és XXI jelzés a téglán

S jelzésű padlás-téglá

A múltunk egy szeletét bemutató téglákból néhány darab megtalálható a Helytörténeti Gyűjtemény kiállításán. Régi épületek bontásakor találkozhatunk még hasonló példányokkal. Vigyázzunk rájuk, ne törjük össze, ne használjuk árkok feltöltésére, hiszen üzenetet hordoznak. Üzenetet hoznak a múltból.

HÁZAT ÉPÍTÜNK

Albérletben lakni nem jó, hiszen az ember tulajdonképpen másnak a házában él idegenként és sokszor megalázóan kiszolgáltatva. Természetesen, ha nincs másra lehetőség, akkor ezt kell igénybe venni. Minden ember álma egy saját lakás, egy saját ház. Ehhez viszont nagyon sok pénz kell. Fiatalon erre nagyon kevés az esély. Amikor már egy bizonyos összeget meg tud takarítani az ember, akkor gondolkodhat el azon, vállalja-e a megpróbáltatást.

Kevés pénz birtokában nehéz belefogni egy önálló családi ház felépítésébe. Ha nincs más lehetőség, akkor valamilyen módon kölcsönt kell szerezni erre. Ez régen se volt egyszerű feladat, a mai világban pedig még bonyolultabb.

Mint az előzőekben már láthattuk, itt Szilágyitelepen is sokan éltek a banki kölcsönök igénybevételével. Nemcsak magánszemélyek, de még a község előjárósága szintén ehhez folyamodik, ha építésbe akar kezdeni. Jó példa erre az iskolaépítés esete. Minden időszaknak megvannak azok a pénzintézetei, amelyekhez kölcsönért lehet folyamodni. Ha sikerül pénzhez jutni, akkor már csak a több évig tartó törlesztéssel van dolgunk. Ezt viszont vállalni kell, különben nem juthatunk semmire.

Ez járhatott szüleim fejében, amikor elhatározták, hogy belevágnak egy családi ház felépítésébe. Mivel a helyzetünk tarthatatlan volt már az albérletünkben, hiszen a „háziúr” mindent megtett annak érdekében, hogy onnan nagyon hamar távozzunk. A kerti WC lerombolás, meg egyéb más zaklatás.

Hetedikes voltam, amikor ez a döntés megszületett a szüleim részéről. 1960-at írtunk. Ez az évtized egy betelepédési hullámmal örvendeztetett meg Szigethalmot. Valamilyen módon az állam erre rásegített, hiszen kedvező feltételeket biztosított azoknak, akik új ház felépítésébe vágtak bele. Hozzásegítették a vállalkozó kedvéket, hogy aki a tőpustervekből választ magának, annak a tervezési költségei lecsökkennek. Érthető ez hiszen a kiválasztott tervet – esetleg kisebb módosításokkal – csak a helyi viszonyokhoz kellett igazítani, s máris indulhatott a nagy munka.

Nálunk ez úgy kezdődött, hogy kinéztünk egy aránylag olcsó telket. Ez sikerült, hiszen a Kossuth Lajos utca és az Aradi utca sarkán lévő műveletlen terület láttán mindenki hanyatt homlok

menekült el. Miért? Nem másért, mint a látványért. Ez a telek egy gödrös-dombos-tarackos terület volt. Senki nem mert arra vállalkozni, hogy itt teremtsen otthont magának. Szigethalom egész területe dombokból és homokos részekből állt, de ez vitte a pálmát ebben.

Az építkezés megkezdéséhez először magát a területet kellett „normális” állapotba hozni. Úgy terveztük, hogy a dombokat behordjuk a mélyebb részekbe. Az első feladat az lett volna, hogy a füves, tarackos telket valakivel felszántassuk. Első nekifutásra egy parasztembert kértünk meg arra, szántsa fel. Neki is látott. Lovát befogta az eke elé – és gyííí. De a ló csak feszült, csak kapart, de néhány lépésnél többet nem tudott megtenni. Olyan összefüggő, erősen tarackkal benőtt talaj volt, hogy az eke el nem vágta, a ló ki nem szakította helyéből. Egy negyedórás erőlködés után a férfi kijelentette, hogy nem teszi tönkre a lovát egy ilyen leprás terület miatt, s ott hagyott minket.

Az egyik domb lassan eltűnik

Második nekifutásra valahonnan szereztünk egy traktort, hogy gépi erővel törjük fel a „szűzföldet”. A gép is beállt a megfelelő irányba, leengedte az ekéket, a kerekek pörögtek – s nagy nehezen beindult. Egy sor földet ki is fordított a helyéről (egy darabban volt a kb. 40 méter tarackos föld!), majd visszafordulva üresben jött, de csak azért, hogy közölje: nem teszi tönkre a gépét egy ilyen megművelhetetlen föld miatt.

Neki is leprás volt ez a terület. A dombok maguktól nem vonultak a mélyedésbe. Nem volt más választás, nekem és a bátyámnak kellett az egész területet a taracktól mentesíteni, a dombos részeket a gödrökbe behordani, s így egy szép, egyenes területet kialakítani, ahol majd felépülhet a ház, és el lehet ültetni a gyümölcsfákat és a konyhakerti veteményeket. Mindezt persze kézi erővel.

Rettenetes kínszenvedés volt ezt az egybefüggő tarackos, homokos területet széppé varázsolni. De nem is sejtettem, hogy ez még csak a kezdet. Következő lépésként egy hatalmas gödörből agyagot kellett kitermelni a ház felépítéséhez. Ugyanis a ház ún. „fecskefal” eljárással készült. Ez volt akkor a legtöbb helyen alkalmazott eljárás. Meg persze a legolcsóbb. Ami ezt lehetővé tette, hogy az alapanyag itt található helyben, a homok, vagyis a tarack alatt. Ez pedig a sárga agyag. Ezt használták a vályogok készítésére is.

A sárga agyag kitermelése bátyámmal

Nézzük meg, hogyan is történt a „fecskefal” készítése. Először természetesen ki kellett termelni az agyagot. Eltávolítottuk az egy méter vastagságú homokot, majd a körülbelül ugyanilyen mennyiségű feketeföldet. Ekkor jutottunk el a majdnem citromsárga agyagréteghez. Az építőmesterek kiszámolták, hány köbméter kell a falak elkészítéséhez. Ezt mi ketten a bátyámmal ástuk ki. Mint a képen is látszik, nem voltunk valami nagy izompacsirták, de a feladatot el kellett végeznünk.

A ház alapja köré kellett kihordani az agyagot, erre szalmát szórtak, majd vízzel locsolták s lábbal sűrű péppé taposták. Ezt a szalmával vegyes vályogszerű anyagot vasvillával pakolták fel a kátránypapírral leszigetelt beton alapra, kb. 1 m magasságban. Az anyagot olyan sűrűvé gyúrták,

hogy ilyen magasra rakva se folyt szét. A nyers fal széle pontosan úgy nézett ki, mint a fecskék fészke. Ebben az állapotban nagyon csúnya volt, de néhány hét múlva, mikor már jól kiszáradt, a falat rakó „szakemberek” visszajöttek, s a méteres fal tetejére állva, egy hosszúnyelű, nagyon éles ásóval lenyesték az egyenetlen külsőt. Így váltak most már egyenessé a fal kívül-belül. A formássá faragott falrészre került a második, majd a harmadik sor, s ezzel elérte a ház fala a szabályos magasságot.

Ki lehet számolni, hogy egy 10x10-es házhoz, – melynek magassága 2,6 m – mennyi agyagot kellett kitermelni. A számolásnál nem szabad elfeledkezni arról, hogy a fal elkészítéséhez alkalmas agyag a felszín alatt két méterrel kezdődött. Nahát, innen kellett kidobálni! Gyerek voltam, de ez nem volt gyerekjáték! Dolgoznom kellett, hiszen a saját házunkat építhettük fel.

A „fecskefal”

A képen jól látható, hogy a „fecskefal” három rétege miként különül el egymástól. Ezután jött rá a vasbeton „korona”, amelyre már ráépülhetett a vasvázból készült tetőszerkezet. Ez is újdonság volt a 60-as években. Előre gyártott vasváz felállítás egyszerű volt. A négy leghosszabb szerkezet a ház sarkaiból indult ki és a közepén felállított vascső megfelelően kialakított részeibe kellett beakasztani a végüket. Oldalról viszont már különböző hosszúságú elemeket kellett szintén beakasztani a főgerendába. Ezután jöhetett erre rá a fenyőfaléc s erre pedig a tetőfedő pala.

A közfalak nem a „fecskefal” módszerrel lettek elkészítve, mivel a vékonyabbak voltak, mint a főfalak. Ehhez viszont nekünk kellett vályogot csinálnunk. A maradék agyagból végül mi tapostuk ki a megfelelő sűrűségű, szalmával kevert

masszát, majd azt a formába gyömösöltük. Ez se volt habkönnyű munka. Rengeteg vályogra volt szükség s nekem ez még annál is többnek tűnt.

Egy ház építése rengeteg szakipari munkával jár, amelyet nem lehet bárkire rábízni, hiszen ha nem megfelelően van bármi elkészítve, akkor a későbbiekben nagy baj történhet. Ez érvényes mindenre a ház elkészítése során. Éppen ezért igyekeztünk minden munkafázishoz megfelelő szakembert biztosítani.

Pihenő az elkészült vályogok mellett

Ez szerencsére nem volt olyan nehéz, hiszen apám a 23. számú Építőipari Vállalatnál dolgozott gépkezelőként. Ott ő maga is megismert szakmai fogásokat, beton- és malterkeverési arányokat, hiszen ezt csinálta nap, mint nap.

A ház koszorúja és a földem is vasbetonból készült. A vas szerelését is mi végeztük, de a megfelelő szakmai előírások betartásával. A betonvas szerelése is külön szakma, melynek vannak fogásai és trükkjei. Ezeket én magam is megtanultam s utána már én készítettem a szereléseket a ház építése során. Még a kerítéshez szánt oszlopokat is vasbetonból készítettük, melynek szerelése az én feladatom lett.

A ház építése során rengeteg dolgot megtanulhattam akaratlanul is: zsaluzást, vasbetonszerelést, víz-szerelést, vakolást, mázolás, villanszerelést stb. Kénytelenek voltunk mindent magunk csinálni, hiszen pénzünk nem volt, hogy másokkal dolgoztassunk. Leginkább ismerősök, szomszédok, barátok voltak azok, akik időnként egy-egy nagyobb munkafázisnál a segítségünkre voltak. A bátyám ekkor még csak villanszerelő tanuló volt, de a szakipari munkát ő végezte egy iparos felügyeletével, hiszen az elektromos áram nagyon sok gondot okozott volna, nem beszélve a

balesetveszélyről, ha nem szakszerűen végezzük el a szereléseket. Így egy kicsit talán ez volt a vizsgamunkája is. Természetesen a családon belül.

Vasbeton-kerítésoszlop vasvázát szerelem

Az élet sok meglepetést tartalmaz mindenki számára. Vannak kellemesek és vannak szomorúak. Talán kevés gyerek van, aki ne kapott volna pofont a szüleitől. Hát én se voltam kivétel. A legemlékezetesebb, s talán a legutolsó nagy pofon is erre az időszakra esik. A dolog akkor történt, amikor már a lakhatási engedélyre vártunk és arra, hogy villany kigyulladjon új házukban. Egyik délután a bátyámmal kimentünk a házhoz, s örömmel vettük észre, hogy már van áram a vezetékekben. Örültünk ennek nagyon, hiszen eddig mindig petróleum lámpa mellett éltünk, csak ezt ismertük, mert ez adta a fényt esténként nekünk. A bátyámnak egy félresikerült ötlete támadt, mégpedig az hogy titkoljuk el a tényt szüleinek elől s valamilyen közömbös indokkal csaljuk ki őket az új házhoz. Hazaküldött engem a régi lakáshoz (nyilván nem ő ment!) azzal, hogy apánkat próbáljam idecsalni egy kitalált problémával. S itt volt az „idiótaság” a részéről. Az legyen a csalogató szövegem, hogy az egyik fal, a vízcsap helyének vésésekor kidőlt(!). Azt mondta a bátyám, ha ezt állítom, biztosan kijön.

Én szófogadóan hazamentem. Apámnak mondom a kitalált történetet. Ő irtózatosságra gerjedt, s egy hatalmas pofonnal hangsúlyozta ki nemtetszését. Én a pofontól alaposan megszedülve hallom, azt mondja, hogy most már nem is jön velem vissza, mert ezen már úgysem segíthet. Rettenetesen rosszul esett nekem a reagálása, s ezek után még bosszantott is, hogy fölöslegesen kaptam azt a hatalmas pofont, hiszen ha itthon

marad, akkor nem volt értelme az egésznek. A pofontól égő arccal, félig sírva könyörögtem, jöjjön vissza velem.

Nehezen ráállt, s dühöngve, végig engem szidva ballagtunk ki az új házhoz. Ott az épületbe belépve a bátyám fölkapcsolta a villany, mivel már szürkült, láthatóan érezni lehetett a fénybeli különbséget. Apám mérhetetlen dühében még ezt se vette észre, csak a kidőlt falat emlegette és kereste – de természetesen nem találta. A keze helye még ott égett az arcomon, de csak megint engem szidott, hogy miért csaptam be. Én meg nem mondtam, – mert úgyis mindegy volt már – hogy a nagyobbik fia ötlete volt az egész.

Hát ez az időszak nagyon kegyetlen volt a számomra, már csak fizikai felépítem miatt is. A fotókon jól látni, nem valami sportos alkat voltam. Ezért jól esett, ha nem egyedül kellett a házépítés során dolgoznom. Nekem a legtöbbet Frisch István barátom segített, így majdnem ő is annyit dolgozott a mi házunkon, mint én. Ha unatkozott, eljött velem, – hiszen nekem ki volt adva a napi feladat, – s ha már velem jött, hát besegített: ásásba, betonkeverésbe, vasbeton vázának szerelésbe, betonlocsolásba, mindenbe.

Végül nagyon sokat jelentett számomra ez az időszak. Megtanultam néhány építőipari szakmának a fogásait s magát a fizikai munkát is. Ez nagyon jól jött a későbbiekben, amikor barátaimnak, kollégáimnak volt szükségük ilyen jellegű segítségre. Eljött az idő, amikor éppen a bátyám kezdett bele házának építésébe. Ekkor én is ott voltam az alaptól kezdve a falazásig.

A mi házunk építése a 60-as évek hullámba esett bele. Ekkor nagyon sokan jöttek az ország szinte minden részéből Szigethalomra. Részben a Csepel Autógyár, a Pestvidéki Gépgyár és Budapest ipari vállalatainak közelsége miatt, s részben a TSZ-be való kényszerítés elől.

A lehetőségek nyilván jobbak voltak itt, mint az ország déli, vagy főleg a keleti régióiban. Ebben az időben lehetőség volt hosszú távú OTP kölcsönöket felvenni házépítésre. A háztervezés is olcsóbb volt a típustervek miatt. Ezért volt abban az időben mindenhol sátortetős ház Szigethalmon. Nem tudom, napjainkig hány őrizte meg ezt a formáját.

Jöttek a családok, s jöttek a barátok, az ismerősök, a rokonok. Mindenki építkezett. Ekkor jöttek az Enyediék, ők a szomszédjaink voltak. Majd a Fákiek. Ha jól tudom két testvér érkezett letelepedési szándékkal. Az egyik, amelyik ács volt, az Aradi utcában, tőlünk néhány házzal odébb kezdett bele az építkezésbe. A másik Fáki

család is otthonra talált. Olyannyira, hogy még polgármestert is adott Szigethalomnak Fáki László személyben.

Ekkor jött a Császár család is két lánnyal. Emlékszem a családfő felkeresett bennünket és tanácsot kért az építkezéssel kapcsolatban. Amit tudtunk, természetesen elmeséltünk neki. Nagyon vidám ember volt. Mikor befejeztük a beszélgetést azzal búcsúzott, hogy:

– Mi Császárok összefogunk a Bírókkal!

Igen! Ez volt a jellemző erre szép időszakra. Az összefogás betelepülő idegennel, baráttal, rokonnal.

A gyermekek felnőttek s immár nekik is kellett valami különálló hajlék, hogy ne legyenek a szülők nyakán. Így körülbelül 10-15 év múlva egy újabb építkezési hullám indult el, mely szerintem a mai napig tart. Ekkor is az összefogás, az egymás segítése mellett történt minden.

Bátyám is belekezdett házának építésébe. Az alap kiásásához a helyi kőműves mester kijelölte a területet, bemérte a szükséges pontokat, így megkezdődhetett a nagy munka. Elkezdtük a föld kitermelését. Mivel az épület alá pincét terveztünk, úgy csináltuk, hogy csak a házalap helyén ásunk s majd a betonozás után termeljük ki azt a részt, ami a pince lesz. Ezzel a módszerrel megspóroltuk a mélyebb szint zsaluzását.

Egy meleg szombati napon került sor a betonozásra. Egy betonkeverő-gépet hozott a kőműves mester, így nem kézzel kellett bekeverni a betont. A bátyám sógorai erős fizikumú fiúk voltak, így ők vállalták a gép „etetését” sóderrel. Mi többiek a bekevert betont hordtuk a kiásott alapba. Egy idő múlva sorra kidőlték az erős fiúk a gép mellől – nem bírták energiával. Akkor én vettem át a helyüket. Ez közvetlenül a leszerelés után történt, így még benne voltam a lapátolás „technikájában”. (A seregben csákány, ásó, lapát volt a „fegyverem”.) Nagyon csodálkozott a rokonságban mindenki, hogy vézna gyerek létemre sokkal tovább bírtam lapátolni egyfolytában, mint a külsőre erősebb felépítésű fiúk.

Az alapozás egy nap alatt megtörtént, de valamit furcsállt a bátyám, s csak most kezdett utánamérni az alapnak a tervrajz szerint. Láttam rajta, valami nem stimmel! Végül közösen rádöbrentünk, hogy a „kiváló” kőműves-mester alaposan elszámolta magát, s az egyik irányban kb. 2 méterrel rövidebbre mérte ki az alapot, mint ahogy az a tervrajzon szerepelt.

Villámgyorsan ki kellett ásni most már a megfelelő méretre s a toldást gyorsan bebetonozni. Így is rengeteg energia és beton (sóder és ce-

ment) ment veszendőbe, hiszen a tévesen beöntött betont később ki kellett vésni, hogy a pince megfelelő méretű legyen.

Egy „hasznunk” azonban volt ebből a bakiból, mégpedig az, hogy a későbbiek során csak ellenőrizni jött az építkezésre, de soha semmibe nem szólt bele, esetleg próbált tanácsokat adni, az ésszerűbb megoldásokra. Mivel szakmunkásokat nem tudta a bátyám megfizetni, így kénytelen volt családon belül megoldani a szakmunkák kivitelezését. A rokonságában volt kőműves, a sógorai is sok ház építésében részt vettek, ő maga pedig villanyszerelő volt, a kollégája pedig vízvezeték szerelő.

A házat ekkor már nem vályogból, hanem a kor igényeinek megfelelően B30-as téglából készült. A falazás megkezdése a szokásos „szertartással” kezdődött: fél deci pálinka mindenkinek! Sokan voltunk, hiszen csak így lehetett jól haladni a munkával. Az egyik rokonra vártunk, aki a hírek szerint kőműves volt. Mivel nem jött időben, javasoltam a bátyámnak, hogy nyugodtan kezdjük el nélküle. Beindult a malterkeverés, s mivel a falazáshoz való anyagot már előzőleg odakészítettük, hát indulhatott a nagy munka. A fal alsó részét sósúti kőből kezdtük el rakni. Nem voltak szabályos alakúra kifaragva, így nagy odafigyelést igényelt az elhelyezése. Mivel nem volt kőműves, hát átvettem a falazás irányítását, mivel ezt más nem vállalta.

*Az ablak körbefalazását én végzem
(háttérben bátyám sógora: Franku Misi)*

Először a négy sarkot alakítottuk ki. Vigyázni kellett, hogy az első sorok egyenletesen és szépen legyenek lerakva. Közben folyamatosan érkeztek még segítő rokonok. Az egyik éppen melém került. Egy jó nagy követ helyezettünk el ketten a negyedik sarkon. Beillesztéskor megjegyezte, hogy talán jobb lenne másként odatenni azt a követ. Én beleegyeztem, mivel valóban úgy job-

ban felfeküdt az alapra. Néhány követ még elhelyeztünk, amikor megkérdezte:

– Te vagy itt a vezető kőműves?

– Á! Dehogy! – válaszoltam – csak kénytelen vagyok én irányítani a munkálatokat, mivel az igazi kőműves, aki megígérte a segítséget, nem óhajtott eljönni. Biztos büdös neki a munka!

Mindezt dühösen mondtam, mivel valóban jó lett volna egy igazi szakember a ház legfontosabb munkafázisában.

– Én vagyok az a kőműves. – szólt egészen halkan az illető.

– Na, akkor gyorsan vedd át az irányítást, mert igencsak lassan haladunk!

A későbbiek során is nagyon sokszor ott voltam a ház építésekor, hiszen a segítség mindig és mindenkinek jól esik. Én szívesen segítettem, hiszen itt nagyon sok fogást elsajátíthattam a ház építésének folyamatából. Reménykedtem, hogy egyszer majd a saját házam építésénél kamatoztathatom azt a plusztudást, amelyet itt megszereztem. Hát erre nem került sor.

Ajtó- és ablakbeállítást csináltam. Vakoltam, betonoztam, a tető ácsmunkáiban segítettem. Mivel a családi házunk építésekor is nagyon sok mindent nekünk kellett elvégezni, így ez most se volt annyira idegen számunkra, számomra.

Érdekes volt az, hogy a bátyám nagyon sok barátjánál és a sógorainál is besegített az építkezésbe, a saját házánál nem merte vállalni se a falazást, se a vakolást, egyedül csak a betonozást. Így a munkák oroszlán részét a sógorai és én végeztük el, míg ő a segédmunkás feladatkörét vállalta. Még a villanyszerelési munkáknál is odahívta a kollégáját. Úgy látszik ezzel akarta biztosítani, nehogy valami hiba olyan történjen, amit ő tulajdonosként nem vesz észre, de egy idegen annál inkább.

A házak építése úgy volt gazdaságos, ha a család, a jó barátok, ismerősök összefogtak. Ez így volt a kezdetekben s így történik napjainkban is. A házak építési anyaga változó volt ugyan, de minőségében és egyszerűségében mindenkor jól szolgálta a tulajdonost. Akár vályogból, akár téglából, vagy egyéb anyagból lett a fal felhúzza, csak az számított, hogy megfelelő otthona legyen a benne lakóknak.

Egy település csak akkor válik valóban lakhatóvá és élhetővé, ha az ott élő emberek a környezetüket óvják, féltik, csinosítják. Nem kell szabályzatokban leírni, miként gondozzuk környezetünket, hiszen mindenki arra törekszik hogy a saját házának udvara, kertje és a környezete szép és tiszta legyen.

9

EMBEREK

*„Nagyon sokat elmond róla az, hogy a vasárnapi ebéd ceremónia volt.
Ezzel is próbálta érzékeltetni a család összetartozását,
az étel elfogyasztásának jelentőségét,
hiszen az ebéd előtti imában is bele van foglalva:
„...áldd meg amit adtál nékünk!”*

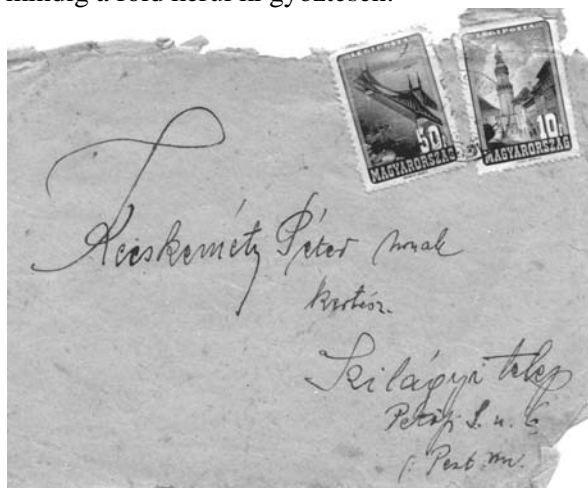

A KERTÉSZKEDŐ KECSKEMÉTI CSALÁD

CSak az tudja megbecsülni és tisztelni a termőföldet, aki nap mint nap testközelben van vele. Csak az tudja értékelni is a termőföldet, aki tudja, hogy megélhetése, a saját és a gyermekei jövője is ettől függ.

A föld: segítséget ad, táplál és éltet. De szigorúan követelőző is. Kéri ő is a tápanyagot szerves trágya formájában, és az éltető erőt, a vizet. Ha mindezt időben és megfelelő mennyiségben biztosítani tudjuk, a föld nem lesz hálátlan, hiszen ellátja a családot élelemmel egy egész emberöltőn keresztül.

Mindemellett az idők hosszú során az emberből is kiszívja az erőt. A nehéz munka a fiataloknak szinte könnyű kikapcsolódás, nagyszerű szórakozás. Az évek multával egyre jobban érezhető azonban, hogy ebből a nagy küzdelemből bizony mindig a föld kerül ki győztesen.

Levél a kertésznek

A Kecskeméti család Szigethalmon (akkor még Szilágyi telepen) lakott a Petőfi Sándor utcában. A ház melletti területen kertészkedtek. Ez volt a fő megélhetésük. Mint az előzőekben már többször is leírtam, nagyon sokan kertészkedtek Szilágyitelepen. Zöldségtermesztés, és gyümölcsfaültetés. Ez volt a kezdetekben. Később sokan belefáradtak, vagy más elfoglaltságra készítette az élet. Néhányan azonban még tovább vitték elkezdett álmukat.

Péter bácsi Herminatelepen, a bulgároktól tanulta meg a kertészkedés minden csínját-bínját. Nagyon jól. Ez abból is látszódott, hogy termékei mindig szépek és egészségesek voltak. A piacon sokan csak az ő termékeiből vásároltak. Sőt még

a házhoz, illetve a kertészetéhez is eljöttek friss, gyönyörű áruért. Mert szép és igényes zöldség-árut kínált vevőinek.

Emlékszem, hogy náluk mindig lehetett friss zöldséget kapni. Friss volt minden, hiszen ott a vevő előtt húzták ki a földből a retket, a hagymát, a zöldséget, vagy vágták le a fejes salátát, a karalábét, vagy a káposztát. Ha szüleim elküldtek hozzájuk, megcsodáltam a számomra csodálatosan működő és érdekesen működtetett kis kertészetet.

Az ágyások kialakítása volt az első dolog, ami nagyon tetszett. A vetemény egy mélyített ágyásban volt, hogy a locsoláskor kapott víz maximálisan hatékony lehessen. Az ágyások rendszerét csatornák kötötték össze, melyek természetesen magasabban voltak kialakítva. A csatornák szélén, a helykihasználás és a víz folyamatos táperezét kihasználva mindig valami primőr zöldségféle volt palántázva, ültetve. Olyan termények, melyeknek a vízigénye nagy volt, pl. a karalábé, retek, azok több vizet kaptak. A rendszer úgy működött, hogy a kútból felhúzott víz a földből kiképzett, megfelelő lejtéssel kialakított vájatban csordogált a kerten keresztül. Az ágyások vízzel való elárasztása egyszerű volt. Ahova irányítani kellett a vizet, ott egyszerűen csak egy kapával megnyitották a csatorna oldalát az ágyás irányába s a kiváltott földet a folyó víz elé tették. Így a víz nem folyt tovább, hanem bekanyarodott az ágyásba. Mikor elegendő mennyiségű víz került bele, akkor a megnyitott részt újra lezárták, a lezártat pedig megnyitották, s a víz hömpölygött tovább a következő állomásra.

A víz is érdekes módon lett a felszínre hozva. Akkor még nem volt elektromos szivattyú (hiszen itt még áram se volt!) hagyományos módon lehetett csak a vizet a felszínre hozni. Ez kerekas kúttal és vödörrel volt megoldható, ami nagyon fárasztó volt. Ezért egy ötletes megoldást alkalmaztak a kertészetben. Egy végtelenített láncra apró kis vödrök, (vagy inkább mélyített kanalak) voltak elhelyezve. Ezek a vödröcskék a nyílásukkal lefelé merültek a kút vizébe, ott a megmerített vízzel igyekezett felfelé, ahol megszabadult folyékony terhétől. A rendszer egy lóerős működésű volt. Mármint egy ló működtette. A ló egy fedett helyen körbe-körbejárt, s megfelelő áttételekkel hozta működésbe a rendszert.

A Kecskeméti család és kertészete a Petőfi utcában

Természetesen az öntözés már egy olyan esemény volt, melyet sok más fázis megelőzött. A terület felszántása, az ágyások előkészítése, kialakítása, a vetőmagok elültetése, a palánták eldugványozása. Ezek rettenetesen fárasztó, sok energiát igénylő feladatként hárultak egy kertészre. Természetesen a zöldségek fejlődése közben az egyáltalán nem kívánatos gaz is rettenetesen gyorsan megjelent. Sokszor jóval előbb is mint a természetni kívánt zöldség.

A Kecskeméti házaspár a kertjükben

Gond volt még maga a termőföld is. Ez a vidék nem igazán zöldség termelésére alkalmas terület. Ugyanis igazi, Csepel-szigeti, a Duna hordalékából képződött homok található mindenütt. Nagyon sok munkával és energiával sikerült a talajt úgy feljavítani trágyával, hogy végül nagyon meghálálta a gondoskodást és törődést,

mert igazán szép zöldséget lehetett termelni, s ez által a későbbiek során egy nagy család eltartására is alkalmassá válhatott. A fenti kép is jól mutatja, hogy mennyi éhes száj várta az ételt az terített asztalnál.

A ház a bombázások után

Sajnos a háború őket se kímélte. Mivel kicsiny birtokuk közel volt a repülőtérhez, hát kaptak rendesen az „égi ajándékból”. Az épület ugyan nem pusztult el, de egy közelben földet ért bomba bedöntötte a falának egy részét, a tetőcserepeket pedig elszórta az négy égtáj minden irányába. Ez jól látszódik a fenti képen.

Péter bácsiék azonban az életre gondoltak. A sajátjukra, a gyerekeikére és a lakosságára is. Rendbe tették otthonukat és nekiláttak a kerti munkáknak. Segítségre volt ebben gyermekei, unokái, hiszen gyermekáldásban nem volt hiány a Kecskeméti családban.

Sokat jártunk mi is ide zöldségért, virágért. Mindig jó szívvel fogadtak s ha idejük engedte, el is beszélgettünk velük.

A fiatal Péter hintáztatja Marika lányát, édesanyját és a bátyját

Kecskeméti néni a hétköznapiakon elment árúsítani a Csepel Autógyár főbejáratához. Paprikát, retket, paradicsomot, újhagymát vagy éppen salátát vitt ki kosarába. Ott a műszakváltáskor a dolgozók szívesen vásároltak tőle, hiszen ismerték és szerették. Ő kedves volt mindenkire, s a kéréseket – ha volt ilyen – teljesítette. Néha előrendeltek másnapra valamilyen primőr árut, azért, hogy biztosan jusson belőle. Akkor nem kellett nyugtát, vagy számlát adni, mégis megtörtént az adóbevallás és be is fizették azt rendesen.

Franciska néni a tehenét feji

Szigethalmiakkal beszélgetve egy legenda terjedt el a Kecskeméti házaspárról. Mégpedig az, hogy Péter bácsi nem engedte a feleségét dolgozni, piacolni. Sőt még azt is mesélték, hogy neki

mindig fehér kenyeret vett, míg a gyerekeinek barnát.

Nagyon szép és érdekes híryanag, azonban mindennek utána kell járni. Mivel az egyik fia apám sógora volt, így szegről-végről majdnem rokonaink is voltak. Én mindebből nem tapasztaltam semmit. Ezért megkérdeztem egyik unokáját, Franciskát, aki sokáig ott lakott náluk, hogy a faluban elterjedt mendemondából mennyi az igazság.

Tény az, hogy nagyon szerette Péter bácsi a feleségét. Óvta és féltette a nehéz munkától. A zöldség árusítása azonban nem jelentett terhet. Az igaz, hogy a kertben nem dolgozott, hiszen a nagy létszámú családot el kellett látni étellel, így neki főznie kellett. Amikor viszont vevő jött, akkor ő kötözgette csomóba a hagymát, a retket. Tehát kisebb munkát végzett. A család ellátása érdekében sokszor ő maga sült kenyeret, tehát mindenkinek abból szelt. A képen is látható, a tehén fejése is rá várt. Tehát a faluban elterjedt legenda bár csak részben igaz, de mutatja, hogy mennyire szerették őket.

Kis gazdaságuk egyik segítője a ló volt. Ez húzta nekik a vizet a kútból – mint az előbb már említettem – s ez húzta a szekeret, ha a helyi, vagy a környező települések piacára kellett vinni a terméket. A másik fontos segítőjük a tehén volt. Ez friss tejjel szolgált minden nap. Így megvolt az egyik alapanyag a reggelihez. Ami még nagyon fontos tényező ezzel a két állattal kapcsolatban, az természetesen az általuk termelt trágya, hiszen a homokos talaj feljavítására nagy szükség volt folyamatosan.

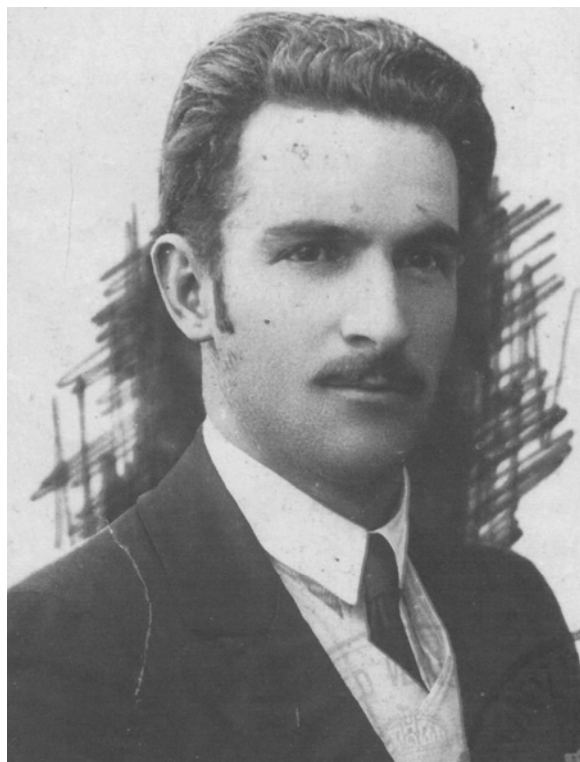

Mindennapi segítő társukkal, a lóval

A Kecskeméti házaspár gyermekeikkel közösen megmutatta, hogy szorgalommal, kitartással, és megfelelő szakértelemmel miként lehetett termővé tenni Szilágyitelep homokos talaját.

WOHÁNER (VOHÁNYI) GÉZA (1898. JANUÁR 7. – 1948. MÁJUS 3.)

Woháner Géza iskolaigazgató-tanító munkássága példaként állhat minden pedagógus előtt. Fiatal tanítóként érkezett feleségével Horhyligetre. Már a kezdetekben bekapcsolódott az itteni egyesületek életébe. Ezáltal, s persze tanítói hivatásának is köszönhetően, egyre közelebb került a lakossághoz. Népszerűsége vitathatatlan volt, hiszen bármilyen rendezvényt, vagy összejövetelt szerveztek, őt mindig meghívták. Néhány éven belül a község egyik főszereplője lett.

Woháner Géza tanító és aláírása

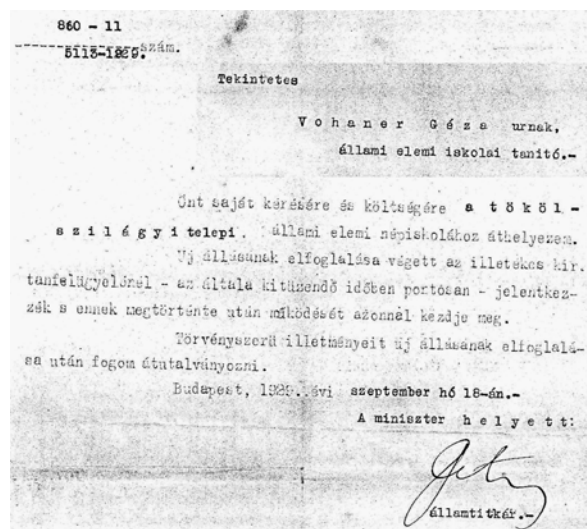
1898. január 7-én született a szőlő és bortermeléséről ismert Abaújszántón. Négyen voltak testvérek. Géza volt közöttük a legkisebb. Az 1920-as években két nővére kivándorolt Ameri-

kába egy szebb jövő reményében. Fájdalmas volt ez a család számára, de tudomásul vették.

Géza a tanítói pályát választotta. Elhivatottságát munkája során mindenki érezhette, hiszen személyes kisugárzása, lendületes tenni akarása másokra is hatással volt.

Kisterenyén ismerkedett meg Cselényi Szilárdá tanítónővel, aki kollégája, majd később a felesége lett.

1928-ban házasodott össze Dunaharasztin Woháner Géza és Cselényi Szilárda. Rövid idő múlva, – házaspárként – együtt kérték át magukat az akkor már fejlődésnek induló közeli kistelepülésre, Tököl-Szilágyitelepre.

1929-ben kelt kinevezés

A fenti kinevezés szövege:

860-11, 5113-1929. szám

Tekintetes Vohaner Géza úrnak, állami elemi iskolai tanító.

Önt saját kérésére és költségére a tökölszilágyitelepi állami elemi népiskolához áthelyezem.

Új állásának elfoglalása végett az illetékes kir. tanfelügyelőjénél – az általa kitűzendő időpontban – jelentkezzen s ennek megtörténte után működését azonnal kezdje meg.

Törvényszerű illetményét új állásának elfoglalása után fogom átutaltatni.

Budapest, 1929. évi szeptember hó 18-án.

Miniszter helyett: államtitkár.

Az áthelyezés időszerű volt – legalábbis Szilágyitelep szempontjából – mert éppen nem

volt megfelelő pedagógusuk. Eleinte Woháner Géza a feleségével végezte ezt a nemes feladatot. Kis idő múlva lett segítségükre Borsos Lilla tanítónő, akivel több évtizedig együtt nevelték, oktatták Horthyliget gyermekeit.

Woháner Géza a tanítói hivatása mellett részt vállalt a közéletben is. Tanácsára, műveltségére nagy szükség van a megalakuló, vagy a már éppen működő egyesületekben. Az emberekhez való kötődése ezzel is erősödik s ez nagyon jó, hiszen így a gyermekek előtt és példaképpé válhat. Nevét ott láthatjuk többek között a MOVE Horthyligeti Társadalmi és Sport Egyesület évi rendes s egyben alapszabály módosító közgyűlésén felvett jegyzőkönyvében 1941. március 16-án. Mint tanító, ott van minden kulturális és sport rendezvényen. Némelyiket ő maga irányítja.

A Woháner házaspár első fiúkkal, Bandival

Woháner Géza tanító, a helyi oktatás szervezése és irányítása mellett a felső tagozatosokat veszi szárnyai alá, míg felesége és Borsos Lilla az alsós nebulókkal foglalkozik. Közben a település felveszi a Horthyliget nevet.

Horthyliget lakossága egyre gyarapodik s ezzel párhuzamosan nő az oktatást igénylő gyermekek száma is. Ez nagyobb terheket és több feladatot hárít a tanítókra.

Nemcsak a mindennapi tanítás során van kapcsolatban a gyermekekkel. A helyi cserkészcsapatnak is ő a vezetője. Úgy gondolom, Woháner Géza igazgató-tanító hivatástudata mellett még más plusz kisugárzással is rendelkezett. Ugyanis a cserkészlet egy önkéntes, politikamentes ifjúságnevelő mozgalom, amely nyitott mindenki számára származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzetétől, valamint felekezettől függetlenül. Bár a későbbi politikai rendszer szerette volna negatívan feltüntetni ezt a fiatalokat tömörítő közösséget, az alapeszmén változtatni nem tudott. Ugyanis a cserkészletnek alapvető célja mindenkor az volt, hogy támogassa a fiatalokat testi, lelki, társadalmi és szellemi képességeik teljes kifejlesztésében. Ez volt az a mozgatórugó, amely Woháner Géza számára egy olyan feladatot biztosított, amelyben céltudatosan tudta a fiatalokat nemcsak összefogni, hanem kis csoportjukat közösséggé is formálni.

Woháner Géza igazgató-tanító feleségével és gyermekeivel a tanári lakás lépcsőjén (1940)

Az egyesületekben való részvétele egyben egy kapocs is, hiszen így összeköti a kötelező oktatást a szabadidő hasznos és értelmes eltöltésével, ugyanakkor a felnövekvő nemzedék későbbi időszakát is figyelemmel kísérheti. A nemzeti és egyéb ünnepek alkalmával a műsor jelentős részét az iskolai tanulókból álló kis kulturális csoport biztosítja. Ehhez társul ilyenkor a felnőttekből álló színjátszók, vagy táncosok bemutatkozása is.

Woháner Géza bemutatása ennyi idő távlatából nem könnyű feladat. A fellelt iratok, jegyzőkönyvek alapján kellett feltérképeznem egyéniségét. Ebben segítségemre volt legkisebb fia, aki

szintén a Géza nevet viseli. Sokat jelentett mind az, amit tőle megtudtam. Ezek a magánéletben történt események szorosan illeszkednek a hivatali munkája alapján kirajzolódó egyén megismeréséhez.

Mint ahogyan Géza fia megemlíti, édesapja kiegyensúlyozott személy volt. Bizonyára ennek köszönhető, hogy nagyon sokan szerették a faluban. Mindenkihez volt néhány jó szava, segítette és támogatta például a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének Horthyligeti csoportja által 1945-ben megvalósított óvodának s egyben napközi otthonnak a működését is.

Nagyon sokat elmond róla az, hogy a vásárnapi ebéd ceremónia volt. Ezzel is próbálta érzékelteni a család összetartozását, az étel elfogyasztásának jelentőségét, hiszen az ebéd előtti imában is bele van foglalva: „...*áldd meg amit adtál nekünk!*” A vásárnapi ebéd a mi családkunkban is nagy jelentőséggel bírt. Ennek alapján tudom elképzelni, másoknál is hasonló lehetett. Ilyenkor a legszebb tányérok kerültek az asztalra. Jobb esetben sütemény volt az utolsó fogás. Ebéd után egy kis pihenő, majd a délutáni órákban beszélgetés a barátokkal, akik esetleg a családjukkal érkeztek. A legjobb barátja Szeredy Béla volt. Sajnos őt a háború elragadta, mert az első bombatámadáskor meghalt a kislányával együtt. Sajnos a viláégés nagyon sok barátot, ismerőst ragadott el és súlyos következményei a Woháner családot se kímélte.

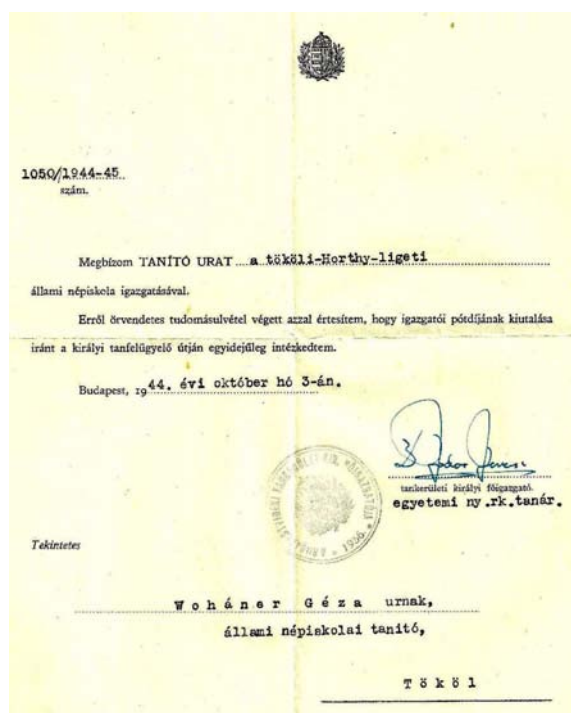
A családfőt behívták katonának s a fronton súlyos vesegyulladásra kapott. Munkács környékén voltak, amikor ez a felfázása megtörtént. A katonák hiányos öltözéke, a hetekig, hónapokig tartó hidegben elkerülhetetlen volt a felfázás. A tünetek nem éppen kellemesek, hiszen a vese fájdalma mellett magas láz is lehet, ugyanakkor a legkellemetlenebb a gyengeség, amely az ilyen betegségben szenvedőket éri.

A falut ért első és második légitámadást (április 3. és 13.), az iskola melletti lakásukban vészelik át. Rettenetes volt átélni, hiszen a Repülőgépgyárnak szánt bombák egy része a településre esik, súlyos károkat okozva a lakóházakban, az iskolába, az emberéletben. Ezért a biztonság kedvéért hosszabb időre átmennek Tökölre. Még a zongorájukat is magukkal vitték.

Van néhány olyan dolog, amiről a hírek eddig nem szóltak, nem szólhattak. Ugyanis az oroszok bejövetel után kitelepítésre került sor. Kellott a hely a katonáknak s nem nézték azt, hogy kinek mi a fontos – mert nekik a területre és a fedélre volt szükségük.

A Woháner családnak Dunavarsányba kellett menniük. Kis cókómkjukat egy szánkóra tették s erre ültették a legyengült családfőt is és így indultak el a hidegben, a hóban. A szánkót a feleség és a nagyobbik fiú, Bandi húzta. A kisebbik fiú, Géza pedig a szánkó után gyalogolt. A család összetartott, hiszen a frontot megjárt, s ott megbetegedett férjet, édesapát a család óvta, féltette, gondozta. A betegség kezelését a leszerelés után elkezdték. A 13 hónapos kórházi kezelés javított ugyan állapotán, de végleges javulás nem állott be. Ezen túl ezzel a betegséggel, vele járó tünetekkel, az időnkénti lázzal, a néha előjövő fájdalommal kellett élnie s betegségét minden áron leküzdenie. Akaratereje, tenni akarása, hivatástudata segített ebben.

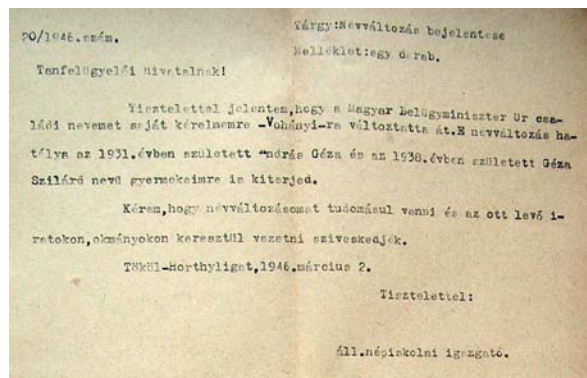
1944-ben Woháner Géza tanítót megbízzák a Horthyligeti népiskola igazgatásával.

Igazgatói kinevezés

A háború befejezése utáni politikai és egyéb okok miatt nem voltak kíváncsiak azok az emberek, akiknek valamilyen módon német (sváb) kötődésük volt akár rokoni szinten, akár csak a nevük miatt. Többen is megváltoztatták – magyarosították – őseiktől származó családi nevüket. Mindezt a jövőjük, s a családjuk biztonsága érdekében. Horthyligeten is többen éltek ezzel a lehetőséggel. A „magyarosított” családnév általában „i” betűre végződött. Woháner Géza nem tudni, hogy kinek az ösztönzésére, de a német hangzású családnévét megváltoztatta a magyaros hangzású Vohányi névre. A változtatás tulajdon-

képpen csak az utolsó két betűre vonatkozott. Így még megjegyezni és alkalmazni is könnyű volt. A magyarosításhoz természetesen a belügyminiszter engedélye is kellett. Ezt az engedélyt – nyilván beosztása miatt is – hamarosan megkapta. Ezzel még nem ért véget a változással járó hivatalos eljárás. Ugyanis minden ügyintézésnél, vagy a munkával járó adminisztrációnál a név megváltoztatását be kellett jelenteni. Az új név alkalmazása miatt több hivatalt is értesíteni kellett. Előszörban a munkaadóját, majd a közvetlen környezetében lévő olyan helyekre is el kellett küldeni az értesítést, amelyekkel napi kapcsolatban volt. Például az anyaközség előjáróságához, a helyi egyesületekhez, de jelezte a Tanfelügyelői Hivatalnak is a bérkifizetés miatt pedig a Magyar Központi Illetményhivatalnak is.

A névváltozást bejelentő irat

A névváltozás bejelentésének szövege:

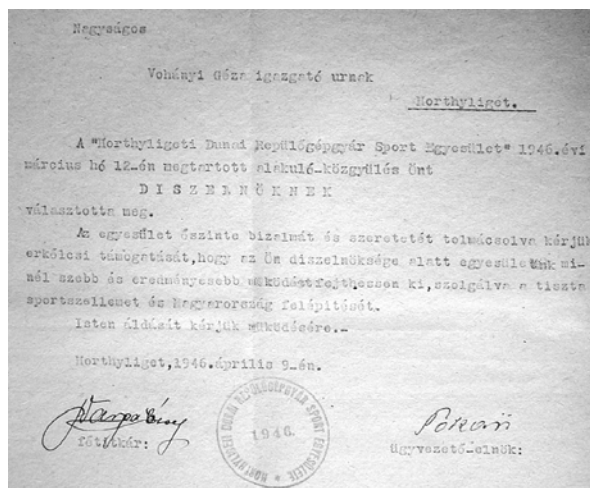
Tisztelettel jelentem, hogy a Magyar Belügyminiszter Úr családi nevemet saját kérelemre - Vohányira- változtatta át. A névváltozás hatálya az 1931. évben született András Géza és az 1938-ban született Géza Szilárd nevű gyermekeimre is kiterjed.

Kérem, hogy névváltozásomat tudomásul venni és az ott levő iratokon, okmányokon keresztül vezetni szíveskedjék.

Tököl-Horthyliget, 1946. március 2.

A név megváltoztatása után néhány hónappal már a Vohányi név szerepel egy kiállított okiraton, amely 1946 áprilisában lett keltezve. A betegsége miatt már nem tudott részt venni teljes erőbedobással a sportrendezvényeken, a közös megmozdulásokon, eddigi munkáját és támogatását, amellyel a fiatalság egészséges életmódját szorgalmazta, nem felejtették el tanítványai, ismerősei. A Horthyligeti Repülőgépgyár vezetőségéhez többször fordult segítségért, hogy a háború utáni hiányosságok megszüntetésével folytatódhasson a tanítás. Itt sikerült neki jó kapcsolatot kiépíteni, s ezáltal minden támogatást meg-

kapott. Egyénisége, megnyerő viselkedése a gyár vezetőségével és munkásaival segítette őt abban, hogy elképzeléseit, céljait megvalósíthassa, természetesen a közösség segítő támogatásával. Ennek a lelkes és odaadó munkájának köszönhetően vált ismertté a gyár vezetősége és fiatalsága körében. Ezért nem is kell azon csodálkozni, hogy amikor megalakul a Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár Sport Egyesülete 1946-ban, őt választották meg díszelnöknek.

Horthyligeti Dunai Repülőgépgyár Sport Egyesületének levele

Nagyságos Vohányi Géza igazgató úrnak

Horthyliget

A „Horthyligeti Duna Repülőgépgyár Sport Egyesület” 1946. évi március hó 12-én megtartott alakuló közgyűlés Önt

DÍSZELNÖKNEK

választotta meg.

Az egyesület őszinte bizalmát és szeretetét tolmácsolva kérjük, hogy az Ön díszelnöksége alatt egyesületünk minél szebb és eredményesebb működést fejthessen ki, szolgálva a tiszta sport-szellemet és Magyarország felépítését.

Isten áldását kérjük működésére.

Horthyliget, 1946. április 9-én.

A tantestületi értekezletek jegyzőkönyveit olvasva megismerhetjük Vohányi Géza igazgató-tanító szervezőképességét, pedagógusi ambícióit, és szeretetét a gyermeke iránt. Aggódi a cselengőkért, félti a rossztól a tanítványait. Megteremt számukra a lehetőségekhez képest a megfelelő tanulási formákat, folyamatosan kapcsolatot tart a szülőkkel. Nem hanyagolja el a lakosság többi tagjával se a kapcsolatát, hiszen rendezvényeken, vagy akár az utcán találkozva sokszor kéri segítségét, várják a támogatását.

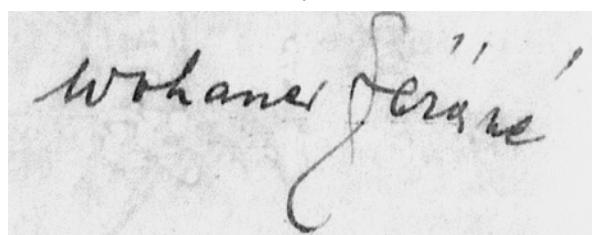
Korai távozása megrendítette ismerőseit és tisztelőit. Emléke azonban a mai napig él.

WOHÁNER (VOHÁNYI) GÉZÁNÉ CSELÉNYI SZILÁRDA (1902. DECEMBER 9. – 1982. OKTÓBER 13.)

Cselényi Szilárda Szepesváralján született 1902. december 9-én. Nem állt messze tőle a tanítói hivatás, hiszen édesapja is tanár volt. Ez a családi örökség érezhető is pályafutása során, hiszen a gyermekek iránti szeretete mellett ismert volt az igazságossága.

Wohánerné Cselényi Szilárda (1935.)

...és aláírása

Tanítványaival nem kivételezett, s mindenkor megadta nekik a javítás, az előrejutás lehetőségét. Mindenkor a gyermek teljesítményét vette figyelembe s nem a külső tényezőket. Engem is tanított, sőt a szomszédunk volt, így valóban jól megismertem.

Az alábbi kis történettel tudom igazolni, hogy mindig a teljesítményt ismerte el és nem volt nála kivétel. Második, harmadik és negyedik osztályban ő tanított engem. Nem voltam rossz tanuló s nem azért mert a szomszédban laktam, hanem

mert jól tanított és én is igyekeztem minden erőmmel. Legalábbis még abban a néhány évben. Bizonyítványomban több volt az ötös, mint a négyes. Harmadikban sikerült minden tantárgyból ötöst szereznem. Egyedül az írásom volt kifogásolható. Ezért megfelelő osztályzatot kaptam rá: hármast. Anyukám fel volt háborodva, apám meg én viszont azon az állásponton voltunk, ha egyszer csúnyán írok, akkor hiába szomszéd a tanítóm, attól az még nem lesz szebb. Hát a mai napig ez nem is változott. Ez az én megítéléseimet is szabályozta a későbbiekben, hiszen bármikor kellett döntenem főnként a dolgozók munkájáról, mindenkor a teljesítményt értékeltem és nem a barátságot, vagy az egyéb kötődést. Még a saját fiamhoz is így viszonyultam, amit ő meg is köszönt.

*Borsos Lilla, Cserepkai Jánosné,
Vohányi Gézáne, Horváth Ferencné tanítónők
egyik tanítványukkal (1952.)*

Egy pedagógusnő élete nagyon összetett és nehéz. Meg kell felelni a munkahelyén a kollégái, a tanítványai és azok szülei előtt. Jó feleségnek és jó anyának kell lenni. Fel kell készülni a másnapi tanításra, de ebédre is szüksége van a családnak. Ugyanakkor a gyerekeinél is lehet betegség, gond, probléma. Ezt mindenképpen meg kell oldania, úgy, hogy a többiek érdekei ne sérüljenek.

A Woháner házaspár már a háborús időkben példát mutatott tisztességből, emberségből. Nem

menekültek el a többi tanítóval együtt, hanem vállalták a helyben maradás rizikóját. Jó tanácsokkal látták el a tanítványaikat és szüleiket a háború veszélyeinek elkerülésére. Felhívták figyelmüket, miként és hogyan óvják magukat egy esetleges bombázáskor.

Tudott bánni a megszálló szovjet katonákkal is. Ugyanis szemet vetettek zongorájukra. Azt viszont nem szerette volna, ha elveszik, elviszik tőlük. Inkább mindig zongorázott nekik. A zene jó hatással volt a zord, frontot megjárt katonának, vagyis inkább a tiszteknek. Nagyon szerették a zenét. Talán éppen az otthoniak jutottak ilyenkor az eszükbe, nem tudni. Óvatosságból mindig magával vitte legkisebb fiát, Gézát. Ő őrizte és védte meg édesanyját. Egy gyermek nagy hatással lehet a zord és rideg emberekre is.

Akinek még a szeméből is a jóság sugárzik

A feleség és édesanya gondjai megduplázódtak, hiszen ott volt beteg férje, s gondoskodnia kellett két kiskorú gyermekéről. A napi gondok mellett jelentkeztek az oktatással kapcsolatos helyi problémák. Mindezek feltornyosultak a háború befejezése után, hiszen hiába szüntek meg a harcok, az élelem beszerzése rá várt, a gyermekei gondozása és férje ápolása szintén. Mindemellett még a tanítást se szabadott elhanyagolnia. Özvegyként pedig tovább jöttek elő a gondok, hiszen családfő nélkül nehezebb az élet.

Ekkor már a József Attila utcában laktak.

Bizonyára nehéz feladat az is, ha saját gyermekeit kell tanítani egy pedagógusnak. Hiszen otthon is és az osztályban is oda kell figyelni rá s valóban nem szabad kivételeznie. Ugyanakkor törekednie kell arra, hogy nagyon jó tanulók legyenek, hiszen az nagy szégyen lenne, ha egy tanítónő gyermeke csak átbukdácsolná az iskoláéveket. Vohányi Gézáénak két fia is volt, akik itt jártak iskolába s néhány évig a tanítónőjük is volt, nemcsak az édesanyjuk. Tanulmányi ered-

ményük természetesen nagyon jó volt, hiszen mindkét szülő pedagógussága kísérte mindennapjaikat.

Az idősebb fiú, Bandi technológus lett, a kisebbik fiú Géza pedig pénzügyi vezető a Csepel Autógyárban. A tanító házaspárnak a gyermekei nem választották szüleik hivatását, s talán ők maguk se erőltették. Ez így helyes, hiszen minden embernek külön egyénisége van s nem szabad ezt korlátokkal, előírásokkal, elvárásokkal más útra terelni. Nincs értelme.

Géza fiával és unokájával. (1968.)

Ha elolvassuk a tantestületi értekezletek jegyzőkönyveit, végigkísérhetjük a Vohányi házaspár néhány évét. A feladatok elvégzése, az oktatás megszervezése, a kollégákkal való összhang kialakítása, valamint a szülőkkel való kapcsolat megteremtése természetes a számukra. Ezáltal természetes volt, hogy nagy baráti körrel rendelkeztek.

Beszélgettem néhány idősebb emberrel, akiket még ők tanítottak. Kivétel nélkül mindegyikük büszke volt arra, hogy a diákjaik lehettek. Ennyi idő elmúltával is nagy szeretettel gondolnak rájuk, hiszen munkájukkal és életükkel kiváltották az egész falu szeretetét.

A Vohányi házaspár ars poeticáját talán legjobban az alábbi jegyzőkönyvben rögzített néhány mondat határozza meg.

„Felvétellett Tököl-Szilágyitelepen az áll. ált. és népiskola tantestületének 1947. évi augusztus hó 30-án tartott alakuló értekezletéről...

Legyünk tehát azon, hogy a jelen tanév minden tekintetben zökkenőmentes legyen, szeptember hóban végzendő környezettanulmány utunkkal a teljes beiskolázást hajtsuk végre, hogy iskolát kerülő, mulasztó, avagy más okból távol maradó gyermek ne legyen. A végzett környezet tanulmányainkkal hozzuk az iskolához közelebb a szülőket is, akik nekünk hasznos segítő társaink lesznek, és még eredményesebben tudunk eleget tenni nevelői hivatásunknak...”

FÜSTÖS ANTAL PLÉBÁNOS

(1919. március 2. – 1985. július 16.)

Különleges ember, egyedülálló személyiség volt Füstös Antal, Szilágyitelep plébánosa. A fiatalokat, középkorúakat, de az idősebbeket is maga mellé állító pap népszerűsége egyedülálló volt. Bár a templom építését nem ő kezdte el, de a befejezése s végül a működése az ő nevéhez kötődik.

Füstös Antal plébános

A fiatalság – de szerintem mindenki – rajongott érte. Mi ministránsok szívvel és lélekkel segítettük a templom körüli munkáját. Reggelenként, a mise előtt, focimeccsel kezdtek a fiúk a templomudvaron. A mozgással, sporttal indult így a nap. Én persze akkor még kicsi voltam, így csak nézője lehettem ezeknek a mérkőzéseknek.

Az egyházi élet felépítése tulajdonképpen itt kezdődött. Maga köré építette az oltár előtt szolgálókat, így a szentmise hétköznapi, de főleg vasárnap- és ünnepnapokon kiemelkedően szép és impozáns volt. A legnagyobb ünnepeken asszisztenciával mutatta be a misét. Vagyis az idősebb ministránsok segédkeztek az oltárnál. Nem a tövében a lépcsőnél, ahol mi kisebbek, fiatalabbak álltunk, térdeltünk, hanem fent az oltár előtt. Éppen úgy, mintha a segítői is papok lennének.

Valóban felemelő érzés volt egy ilyen szentmisén részt venni „szereplőként”, de egyszerű hívőként is a padsorokban.

Ministránsokkal és egyházi képviselőkkel

Az ünnepi misék magasztosságát nagyban emelte az egyházi kórus. A karzaton egy lábpedálos harmónium volt, ez szolgáltatta a kísérezénét. A kántor mellett és mögötte álltak az egyházi kórus tagjai. A kórus szereplésével az ünnepi miséknek emelkedett hangulatot adott, ezzel is kimutatva, hogy a hívők nemcsak Isten ígéből merítettek erőt, hanem vallásos érzelmeiket, imáikat belefoglalták énekeik szövegébe s dallamába. Füstös Antal önkéntes száműzetésében, Münchenben halála előtt egy évvel megszervezte a Patrona Hungariae Énekkart. Az énekkarosok nagy része fiatal volt. Így érthető, hogy a rendezvények szervezése és kivitelezése egy erőteljes bázisra volt alapozva. Az egyházközség minden tagja büszke volt arra, ha saját maga, vagy a családból valaki részt vállalhatott Füstös Antal kulturális vagy szabadidő programjában. Ebből több is volt.

Életének és munkásságának egyik jelentős programja az ifjúság, s minden ember egészséges életmódra való nevelése, a sport és a természet szeretete és annak átruházása másokra is. Mint az előzőekben is leírtam, a mindennapi reggeli szentmise előtt a ministránsokkal együtt focizott. Ez tulajdonképpen egy kiadós reggeli tornának is megfelelt. Az énekkarosokkal és természetesen a jelentkező hívőkkel együtt nagyon sokszor jártak kirándulni a Buda környéki hegyekbe. A csoportról több képet is készített apám.

Füstös Antal plébános (középen) híveivel egy kiránduláson (jobbra lent apám)

A kirándulások alkalmával nemcsak a tájat, hanem a természet minden érdekességét felfedezhették. Az ilyen közös megmozdulások valamilyen módon segítették fizikailag és lelkileg azokat, akik később zarándoklatokra, búcsújárásokra vállalkoztak. Ezeket is Füstös atya szervezte meg a híveivel.

Füstös Antal (jobb oldalt) egy kiránduláson

A búcsújárás a vallásosságnak egy sajátos megnyilvánulása, egyúttal a hit nyilvános megvallása is. A szent helyek felkeresése mint vallástörténeti jelenség, nagyon ősi. Szent helyek felkeresése vezeklés céljából keresztény szokás, amellyel a magyarság ezer évvel ezelőtt ismerkedett meg. A szent helyekre vezető zarándokutak a keresztény Európának egyfajta ütőerei voltak a középkorban, maguk a szent helyek pedig a népek találkozó helyei. Itt találkozhattak más hely-

ről érkező hívőkkel is. Néhány barátság ebből is szövődhetett, ugyanakkor a vallási kapcsolatok szempontjából is előnyös volt.

A búcsújárás, vagy zarándoklat végállomásánál összegyűlt hívők sokasága minden jelenlévőt megerősített hitében. Ez leginkább az 50-es évektől válik egyre fontosabbá.

Füstös Antal plébános élete megváltozott az 1956-os események kapcsán. A forradalom kitörése után szinte azonnal elkezdtek szervezni az új vallásügyi minisztériumot. Mindszenty bíboros körével vették fel a kapcsolatot. Ebben az előkészítő munkában vett részt Füstös Antal mellett több szigethalmi hívő, köztük apám, Biró Mihály is. Erről bővebben az 1956-ról szóló fejezetben írok.

Shvoy Lajos székesfehérvári püspök így ír visszaemlékezésében Füstös Antal letartóztatásáról:

„ (1957) Március 14-én, a szabadságharc ünnepe előtti napon nagy arányú letartóztatások voltak nemcsak nálunk, hanem országszerte. Nálunk Szendi József, Csontos Márton, Vajk Gyula, Németh László, Kelényi Ottó, Tóth István, Gyarmati István, Horváth Kálmán, Miklós Antal estek áldozatul. Egy-két-három hétig tartott őrizetbe vételük. Embertelenül összezsúfolva egy szobában sínylődtek. Később P. Horváth Ferenc, Dobosi Ferenc és Füstös Antal következett. P. Horváth 9 hónapig volt a tököli internálótáborban, Dobosi 4 hónapot töltött vizsgálati fogságban...”

A végén csak Füstös Antal maradt még letartóztatásban. Majd egy elég rövid tárgyalási procedura után 15 évre ítélték el. Először halálos ítélet volt rá „betervezve”, de a tanácsvezető bíró azt mondta mindenki meglepetésére:

– Nem csinálunk önökből mártírokat!¹

Így menekült meg szerencsére a kötélről, s lehetett később még nagyon sok fiatalnak s hívőnek segítségére és a vallásnak támasza.

Hat évi börtön után 1963-ban szabadult amnesztiával. Ebben az időszakban Nyugat-Európa nyomására Kádárék kénytelenek voltak egyes politikai foglyokat elengedni. Füstös Antal szabadulása után gyári munkásként dolgozott, mivel nem engedték, hogy papi hivatását folytassa. 1965-től Érden az ófalusi templom plébánosaként tevékenykedett. Újra visszatért régi énje, s maga köré gyűjtötte a fiatalokat, akik itt is rajongtak érte. Megszervezi az énekkart, de a sportról se feledkezik el, mert létrehoz egy súlyemelő csoportot. Az egyházi és a helytörténeti emlékek feltárásában és gyűjtésében is számíthatott a fiatalok segítségére.

A börtönévek után

1977. szeptember 15-én Nickelsdorfból írt egy levelet Domonkos Bélának az alábbi szöveggel: *“Nem jövök haza. Nyugaton maradok. Én innen is szeretni fogom Ófalut és mindent megteszek majd érte.”*

Münchenbe kerül, ahol a Szabad Európa Rádióban Bereményi Antal néven készít vallási műsorokat. Közben egy magyar énekkar megszervezésén dolgozik. 1984-ben meg is alakulnak Patrona Hungariae néven.

Nem sokkal ezután, 1985. július 16-án a Németországi Berg am Starnberg-ben elhunyt. Végrendelete szerint Magyarországon lett eltemetve.

¹ Ezt apám mesélte, akit szintén ugyanebben a perben ítélték el.

Azt hiszem egy Interneten talált levél tudja leghitelesebben bemutatni Füstös Antal személyiségét, emberségét, papi mivoltát. A 2004-ben íródott szöveg rá vonatkozó részét közreadom. Mivel írója Ausztráliában él s ott az ékezetes betűk nem szerepelnek a billentyűzeten, így ezt az érthetőség kedvéért én kijavítottam.

„...itt Ausztráliában, Sydney-ben történt. Több Ufo jelenségnek voltam szemtanúja, amit többször sikerült is videóra rögzítenem ami a paranormál jelenséget illeti, sajnos velem is történt egy igen érdekes dolog! Amikor családommal elhagytuk a hazánkat, Németországban éltünk 17 hónapig! Münchenben! Itt a Magyar Katolikus egyháznál a tisztelendő atya „Füstös Antal” volt segítségünkre, na és az összes akkori magyar menekültek segítségére. Sőt a Gyerekeket a saját kocsijával, a Magyar iskolába vitte, tanította! Sajnos még most sem tudjuk elfeledni az önzetlen jószágát! Távozásunk előtt, megkérdeztem, Füstös atya, Ugye néha Ausztráliából telefonon felhívhatom? Mire ő azt felelte: Aki elhagyja az országot, adja át a következő rászorulóknak a helyet, csak gondolatban, legyünk vele!

Sajnos már eltávozott az élők sorából! Halála előtt egyszer felhívtam innen telefonon, megköszönte, hogy gondoltam rá, sajnos elmondta nekem, nagyon beteg! Igen elszomorodtunk! Majd egy hétre rá meg is halt, váratlanul!

Mindenszentekkor, az összes halottak megemlékezésére, egy törhetetlen üvegtálba 20 gyertyát gyújtottunk. Leültem TV-t nézni, közben elaludtam a televízió programon, majd arra ébredtem, valami füst szagot éreztem! Valamilyen plasztik szag, vagy elektromos vezeték égett szagát éreztem. Kimentem a verandára, aminek az oldal fala faburkolattal volt készítve, A műanyag asztal, amin a gyertyák égtek, teljesen elolvadt, és a tűz már a tetőgerendába is belekapott. Szerencsémre, mielőtt valami komoly baj keletkezett volna, felébredtem! Sikerült eloltani ezt a tüzet! Figyelmeztetés, volt számomra? Vagy itt is talán Füstös Atya Szellemé figyelmeztetett volna? Máskülönb az emberi test meghal, de a szelleme, a lélek átszáll, egy másik testbe és folytatódik előlről. Máskülönb, ami a szellemidézését illeti, én sem találok szükségesnek, a szellemi lelkeket bolygatni, háborítani, nyugodjanak örök békeességben
Üdvözlettel Laci.

Füstös Antal plébános munkásságával, és erős hitével haláláig példát tudott mutatni az ifjúságnak. Példakép volt s az is marad most már minden olyan hívőnek, aki valamilyen kapcsolatba került vele élete során.

WEISZ ISTVÁN (1904. – 1969.)

Reklámra és művészi grafikára mindenkor szükség volt. akár politikai propaganda, akár üzleti, kereskedelmi szempontból. Az 1950-es években a művészeket is felhasználták az agitációs munkákra. Azon belül is a külső megjelenés kivitelezését bízták rájuk. Grafikusok, festőművészek, szobrászművészek munkáira tartott igényt a pártvezetés, de a kisebb vagy nagyobb vállalati vezetés is. Ugyanis a termékek megtervezéséhez nem volt elegendő a szakmunka, ahhoz kellett néha látványterv, esetleg makett. Ezt a feladatot bízták a megfelelő képzettségű művészre.

Politikai rendezvények, vállalati ünnepek alkalmával meg kellett alkotni azt a díszítést, azt a dekorációt, amely az eseményhez megfelelően illeszkedett. Áruházak kirakatainak látványtervét is rájuk bízták. Ilyen feladatot látott el többek között a Budapesti Városi Tanács Dekoráció és Kiállítás Tervező Vállalata. Ennek a csapatnak volt munkatársa Weisz István is.

Weisz István és Rostoczy Mária első gyermekeként 1904. szeptember 15-én született Budapesten. Itt, a fővárosban végezte iskoláit is.

Ügyesen rajzolt és faragott. Talán éppen ezért választotta a műbútorasztalos szakmát, hiszen ebben számtalan lehetőség adódott, hogy megmutassa kez ügyességét és alkotói fantáziáját. A műbútorasztalos elkészíti vagy helyreállítja a műbútornak minősülő berendezések tárgyait, amelyek legtöbbször nagy értéket képviselnek, hiszen különleges fából, művészi színvonalban készülnek. A restaurálás mellett természetesen önállóan is készít egyedi bútorokat. Ilyenkor mutathatja meg művész elképzeléseit s a különböző stílusokhoz való érzékét. Munkája során sík díszítványokat alkot, intarziát készít késsel, lombfürésszel, géppel. Nem elhanyagolható az, hogy nagyon sok bútorra faragványokat is kell készíteni. Ez mindig a megfelelő tárgytól és a megrendelőtől függ. Lehet a faragvány szőlőlevél, oroszlánfej, női test, vagy bármi, ami széppé és elegánssá teszi az bútort.

Templomok, plébániák belső berendezéseit, ennek keretében szakrális tárgyakat kellett készíteni fából. Oltárok és szentélyek berendezéseit, szentélyt és kórus mellvédeket, képállványokat,

szobortálpakat, szószéket és padokat, faragtak a megrendelések szerint.

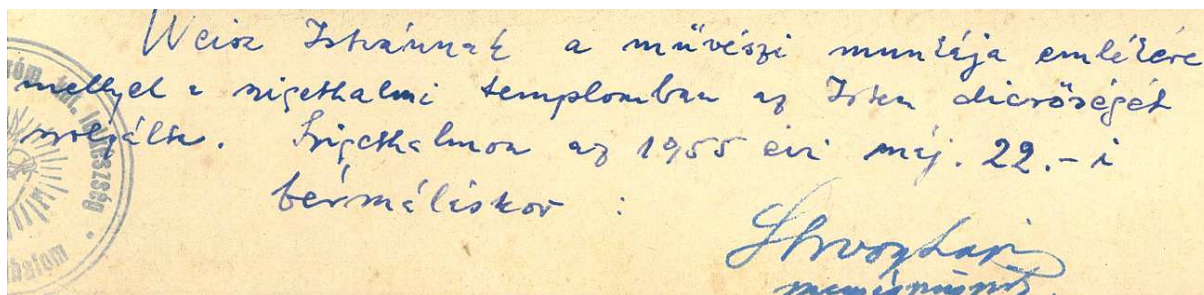
Weisz István is ezt a szép szakmát választotta, s munkájával a kezdetektől meg voltak elégedve. Az 1950-es években már nem kellett egyházi berendezésekkel foglalkoznia, de mindazt, amit eddig tanult, alkalmazta munkahelyén. Ennek az időszaknak egyik jellemző propagandája a sokat termelő munkás volt, aki az előírt, vagy elvárt mennyiségnél jóval többet termelt. Sztahanov nevű szovjet bányász tartották példaképnek, akiről mozgalmat is neveztek el. a sztahanovista mozgalom célja a szocialista munkaverseny létrehozása, azaz az egyes munkások önálló kezdeményezésekre törekvése, a munka ésszerűbb megszervezése, a teljesítmények fokozása, a gépek teljesebb kihasználása, és a fejlettebb munkamódszerek átadása volt.

Sztahanovista oklevél

Weisz István szakmai tudását és kiváló munkáját ismerték el, amikor a „SZTAHANOVISTA CÍMMEL” tüntették ki 1955-ben. Ekkor már itt élt Szigethalmon.

1949. május 5-én érkezett Szilágyitelepre feleségével, Kovács Annával, aki női szabómesterként dolgozott. Vallását itt is gyakorolta. A templom belsejének egyszerűsége számára kihívást jelentett. Amikor Füstös Antal plébánossal közelebbi kapcsolatba került, felvetődött a gondolat, hogy egy kissé látványosabbá és szebbé kellene tenni a templom belsejét. A megbízást elvállalta, hiszen eddig is faragott már portrékat (Haydn, Händel, Beethoven, Mozart, stb). A zeneszerzők azért is állhattak közel hozzá, mert komolyzene kedvelőként játszott hegedűn és zongorán is.

Shvoy Lajos megyéspüspök köszönő sorai egy Jézus Szíve emléklapon

Weisz István elkészíti a templom szószékének a díszítését. Ha jól megnézzük, ez nem is dísz, hanem egy művészi alkotás, hiszen Jézus, a jó pásztor egy báránnal a nyakában s mellette a négy evangélista lett kifaragva fából. Ez került a szószékre s az ajtó fölé pedig a lélekgalamb.

A szószék külső íve

A templom leírásában már bemutattam Weisz István többi alkotását is, a keresztkutat és később Keresztelő Szent János szobrát. Az 1955-ben tartott bérmálás során személyesen is találkozott Shvoy Lajos püspökkel, aki egy Jézus Szívét ábrázoló oklevelet adott át neki, melynek aljára köszönő szavakat írt: „Weisz Istvánnak a művészi munkája emlékére, mellyel a szigethalmi templomban az Isten dicsőségét szolgált. Szigethalmon az 1955 évi máj. 22-i bérmáláskor.

Shvoy Lajos megyéspüspök”

Az élet sokszor ironikus. Ennek egyik okozója maga az ember. Ugyanis ha odafigyelünk a dátumokra, akkor azt látjuk, hogy 1955 májusában köszönetet kap a püspöktől, s ugyanezen év szeptemberében sztahanovista címmel a vállalata tünteti ki. Ez jól mutatja azt, hogy a kiváló munkást minden rendszer elismeri, s ha az ember vállalja hitét, vallását, az csak őt teszi naggyá és értékkéssé mindenki előtt.

Munkahelyén és élete során a szerénység volt rá a jellemző. Úgy dolgozott, hogy közben alkotott. Művészi álmait sikerült megvalósítani.

Készül Keresztelő Szent János szobra

Munkája és otthoni alkotásai se vonták el figyelmét családjáról és szomszédjairól. Két gyermeket nevelt fel Pannit és Istvánt, akik méltón lehetnek büszkéik szüleikre. Míg az édesapa „munkája” a templomban volt látható, addig az édesanyának, – aki szabómester volt – alkotásai a falu lakosságát „díszítette”.

Az Aradi utcában éltek, ahol a kis kertben gyümölcsfákat és szőlőt nevelgetett. Továbbra se hagyta abba a templomi szolgálatát, hiszen dolgozott a szembemiséző oltáron is. Ezzel félig készült el, mert 1969 augusztusában elhunyt.

Birkózóként a sor jobb szélén

TÓTH TIBOR ISKOLAIGAZGATÓ

Tanítani és építeni egyaránt kell egy pedagógusnak. Az oktatással tulajdonképpen felépíti egy tanuló, egy ember jövőjét, hiszen a tudással teremődik meg a végtelen lehetőség az élet számos területén. Tanítani és építeni egyaránt kötelessége egy igazgatónak, hiszen az ő iránymutatása a mérvadó az iskola összes tanulója és tanítója számára. Egy iskola igazgatójának nemcsak a szellemi építés a feladata, hanem a tényleges, az oktatásra alkalmas épület megteremtése is. Az iskoláról szóló fejezetekben szembesülhettünk mindazokkal a problémákkal és küzdelmekkel, amelyek az iskola vezetésére vártak a kezdetektől fogva.

Önkéntelenül is Váci Mihály Építs tetőt című verse jut eszembe, amikor Tóth Tibor igazgató munkásságáról gyűjtöttem az anyagot.

Az alapot mélyre lerakták.

Te emeltél rá falakat.

Reád dőlne ha nem folytatnád.

Elemet, amit abba hagysz.

A ház azé, ki betetőzi.

Másra hagynád? – Majd kizavar.

Mire építs: – Tiéd az ősi

Telek, és mit raktál rá – a fal.

Tóth Tibor igazgató munkássága a folyamatos iskola-építkezéssel jellemezhető. Megteremtette számunkra a kulturált oktatáshoz szükséges tantermeket. Így több évtized távlatából talán nem is tűnik olyan nagy feladatnak mindaz, amit ő elvégzett. Ha viszont tanulmányozzuk azt az időszakot, melyben tevékenykedett s mindehhez viszonyítjuk Szigethalom fejlődését és nehéz anyagi hátterét, akkor már teljesen más kép rajzolódik ki előttünk.

Tóth Tibor 1920-ban született Mezőkeresztesen. Hivatástudatát a családi gyökerekből örökölte, hiszen édesapja szintén tanító, s mellette újságíró is volt. Tóth Kálmán sokszor járt Egerben Gárdonyi Gézánál, de többször megfordult Budapesten is s az ország más településein hivatalos ügyeinek intézése során. Az utazó tanító-újságíró a helyieknek is nagyon sokszor a segítségére volt. Mezőkeresztes elismert személyisége közszereplőként nagy népszerűsége tett szert. Talán ez is hozzájárul, hogy Tóth Tibor is az édesapja nyomdokába lépett. Sajókazán indult a pályafutá-

sa. Kántortanítóként tudott orgonán játszani, de a hegedű is szépen szólt a kezében. Feladata a tanításon kívül többek között még az is volt, hogy esküvőkön, temetéseken énekeljen.

Sajókaza otthonává vált, a helyiek megszerették. Egy idő múlva kinevezték népművelődési előadónak. Ettől kezdve hozzá tartozott a helyi bálók engedélyezése. Pedagógusi mivolta azonban elsődleges volt. Szervezett énekkart, rendezett színdarabokat, sőt még ezek kulisszáinak a megfestésére is vállalkozott. Igazi kulturális mindenessé vált.

Tóth Tibor 1962-ben

A katonaságot ő se kerülhette el. Budapesten tisztiiskolába került, ahol kamatoztatta énektudását. Alakított három társával egy kis énekegyüttest. A Filmgyárba is alkalmazták őket, időnként katonafilmben énekeltek. Katona éve alatt ismerkedett meg későbbi feleségével, akivel 1944-ben házasságot kötöttek. A háborús évek vége egy kicsit kalandos volt számukra. Felesége így vall erről 1954-ben írt önéletrajzában:

„...Férjem csapattestétől lemaradva, nyugatra való elhurcolása elől Budapestre jött, ahol együtt értük vele Budapest felszabadulását. A felszabadulás után az első vonattal Budapestet elhagyva Miskolcra utaztunk férjem szüleihez, ahol váratlanul megbetegedtünk mind a ketten és kiütéses megbetegedésben (typhus) voltunk 1945. április közepéig. Április 12-én férjem tanítói állomáshelyére: Sajókazára mentünk lakni, mint állandó letelepedési és lakóhelyünkre. Itt még betegen megkezdjük mindketten a tanítást....”

A házaspár azonban nem sokáig marad Sajókazán. az egészségtelen lakásban a gyermekeik

állandóan betegek, így kérik áthelyezésüket Pest megyébe. Kérésüket kétszer visszautasítják, végül sikerül a fejlődő Szigethalomra költözniük. Erről így ír a feleség:

„...később megértették nehéz családi helyzetünket és jó munkánk jutalmául átengedtek Pest megyének. Így kerültünk Szigethalomra...”

Tóth Tibort egyből igazgatónak nevezték ki, így azonnal szembesült a helyi problémával, az iskolai tantermek hiányával. Munkásságának legkiemelkedőbb szakasza máris elkezdődött.

Az új iskola épülete az utca felől

2011. januárban a Szigethalmi Híradóban, Kontra Marika Szvita által írt riportban így emlékszik vissza az iskolaépítés megkezdéséről:

„...Az iskolaépítés úgy indul meg, hogy az apósom, aki építész volt, készített egy egyszerű emeletráépítési tervet még három tanteremnek. A Megyei Tanács elfogadta, de a tervet kibővítették egy folyosóval, így megkezdődhetett az építkezés. Nagyon nagy nehézségek voltak akkor, de megszereztük a gyárak segítségét és a szülők és a tanítók is mind beálltak az építkezésbe hétvégeken...”

Tanártársaival, kollégáival

A riportban végül összegzi, hogy nyugdíjazásáig 30 tanterem épült Szigethalomra. Azt hiszem ez egy ilyen méretű településnél is rekordnak számít.

Kántortanítói indíttatása pályafutása során folyamatosan megmutatkozott. A zene szeretetét próbálta belénk nevelni. Például engem hegedülni is tanított, s hogy végül nem váltam virtuózzá, az már nem az ő hibája.

Tóth Mihályné ig.h., Tóth Tibor igazgató és Kazinczi Ferenc tanár egy baráti összejövetelen

Akkoriban nem volt divat a „csapatépítő tréning”, de Tóth Tibor ezt már akkor megvalósította. 30 éven keresztül volt iskolaigazgató, így tudta, hogy a kollégáit csakis úgy tudja megtartani, ha a mindennapi munkájuk megerősítéseként barátság alakul ki a tanári karban..

Ha összegezni szeretnénk az igazgató úr munkásságát, azt hiszem csakis egyféleképpen lehetne tenni. Ő volt az, aki a tanítás mestersége mellé megszerezte az iskolaépítő mesterséget is, hiszen ezt mutatja a 30 év 30 tanterme is.

BECZ ERZSÉBET

Jóleső érzés, amikor olyan emberekkel találkozunk, akik részesei és tanúi voltak egy olyan kornak, amely személyünktől nagyon távol esik. Hitelesen tudják közölni velünk azokat az eseményeket, amelyekről eddig csak érintőlegesen szereztünk tudomást. Ők tulajdonképpen egy korszak hiteles tanúi.

Könyvem előző fejezeteiben számtalan olyan eseményről írok, amelyek érdekesek ugyan, de valóságtartalmuk bizonyításra vár. Mindig úgy végzem a kutatásaimat, hogy egyes információkat mások elbeszéléseivel hitelesítek. Ez azért jó, mert egy ember emlékezete kopik s ugyanakkor másképpen is előjöhethetnek a múlt képei. Nem szándékosan, de véletlenül is téves adatok kerülnek rögzítésre. Ennek ellenszere, ha egy ugyanazon eseményről, hírről, adatról másokat is megkérdezzünk. Az ilyen egyeztetés nem a bizalmatlanság jele, hanem a pontosítás egyik jól bevált eszköze.

Kontháné Becz Erzsébet

Szerencsém volt, hogy találkozhattam a 90 éves Kontha Sándornéval, lánykori nevén: Becz Erzsébettel. Ő 1921-ben született, mégpedig itt, Szilágyitelepen a Temesvári utca 16 számú házban. Két fiútestvére is volt. András felnőttként a vasútnál helyezkedett el, míg Imre hentesként dolgozott.

Becz Erzsébet, Bözsi annak a Cseh Tivadar-nak a tanítványa volt, akiről *A szilágyitelepi iskolaügy* című fejezetben bővebben is írtam. Éppen ezért szerettem volna tájékozódni – immár első kézből – milyen ember is volt ez az iskolaigazgató-tanító. Nem említettem azt, hogy milyen információim vannak róla, nehogy befolyásoljam az emlékeit. Ő egyből azt mesélte el, amit vártam: Cseh Tivadar nagyon brutálisan bánt a

gyermekkel. Abban az időben megengedett volt a testi fenyegetés, de amit ez a tanító művelt, az mindent felülmúlt. Mint Bözsi néni elmesélte, ez a Cseh Tivadar nevű tanító a gyermekeket egyedi módon büntette – sokszor jogtalanul – hogy a fejüket a tábla mögé szorította és úgy fenekelte el őket. Kegyetlenségére mi sem jellemzőbb, mint-hogy még két kislányát is hasonló módon náspángolta el s legtöbbször részegen.

Bözsi néni az iskolai életéről olyanokat is mesélt, amelyekről valamelyik irodalmi alkotásban már találkozhatunk, de így sokkal másképp érint bennünket, ha tudjuk, hogy a mi kis falunkban történtek meg. Nem hiszem, hogy újdonság lenne az, hogy a gyermekek az iskolába mezítláb jártak, lábbelit csak a hűvösebb idő beálltával vettek fel. Öltözetük szegényes volt. Azok a társaik, akiknek szüleik jobb módon éltek, természetesen szebb ruhában, cipőben vagy szandálban mentek iskolába. A különbséget Bözsi néni nagyon frapánsan jellemezte: – Nekik volt uzsonnájuk.

Igen, ez nagyon jól érzékelteti azt a kis vagyoni távolságot, amely közöttük volt. Ugyanis nagyon gazdag birtokos, vagy kereskedő nemigen volt Szilágyitelepen, inkább csak olyan, akinek jobban ment a többiekénél. Kik voltak ezek? Faragó Józsefék, a Ballóék, akikről településrész is lett elnevezve, az Ambrózy, a Weiser (Várhelyi), a Kecskeméti család és még néhányan. Ezek hátterét nagyon jól meg lehet állapítani, ha figyelmesen olvastuk az egyesületekbe belépett személyek névsorát. Itt legtöbbször a foglalkozás is le lett jegyezve. Ez mindenképpen irányt adó a vagyoni helyzetükre vonatkozólag, hiszen egy tisztviselő fizetése nagyobb anyagi biztonságot jelentett egy gyári munkásával szemben.

Még egy érdekes történetet mesélt Bözsi néni. Testvére, Becz János fiatal fiúként a nagy gazdagsággal rendelkező Balló tanyán volt a teheneknél gondozó. Kedvelte a lovakat, de nagyon értett hozzájuk. Így, amikor a gazdának dolga volt valamerre, akkor a Jani volt a „parádés kocsisa”. Ilyenkor nem kellett a levettefoglalkozásokra elmennie, mivel a Ballónak befolyása volt, s így igazolták a távollétét.

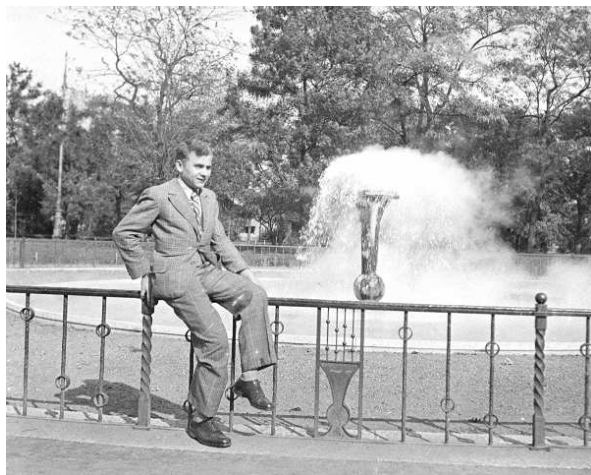
A múlt emlékei lassan a feledésbe merülnek. Nem vagyunk kíváncsiak az idősök történeteire, pedig néha jó lenne azokat megismerni s ezzel is közelebb kerülni hozzájuk.

APÁM: BIRÓ MIHÁLY

(1920. Békéscsaba – 2007. Szigetszentmiklós)

Apám a téli estéken sokat mesélt gyerekkoráról, a katonaéveiről, a fogságáról. Mi gyerekek csak tátott szájjal hallgattuk élete történetét. Amikor a családomról kezdtem gyűjteni az adatokat, megkértem, hogy életét írja le, hogy majd az unokáink is megismerjék azt. Úgy gondoltam, sokkal eredetibb és hitelesebb, ha valaki saját életét leírja, minthogy elmesélés alapján valaki más. Több a hibalehetőség és a pontatlanság.

Ebbe a könyvbe azért teszem be a róla szóló történeteket, mert Szigethalom közéletében részt vett, az emberek ismerték és szerették. Az ő élete hasonlít bármelyik férfiéhoz, családapához, aki itt élt. A körülmények és a lehetőségek mindenki számára azonos volt. Éppen csak a személyre jellemző egyéniség formálhat esetleg bárkit másképpen. Ő is Pestre járt dolgozni, mint nagyon sokan, ő is nehézségek közepette nevelt bennünket, s ő is hasonló szegénységben kezdett el házat építeni, mint községünkben nagyon sokan. Így az ő életén keresztül tulajdonképpen egy szigethalmi átlagembert ismerhet meg az olvasó. A könyv előző fejezeteiben is már néhányszor meg lett említve, így kialakulhatott egy bizonyos kép róla. Az itt elmesélt történetek, csak kiegészítik az eddig róla leírtakat.

A szökőkút előtt

Így most, amikor róla szeretnék írni, többször is előveszem a jegyzeteit és abból idézek – már csak a hitelesség kedvéért is. Az emlékei rögzítésekor ő maga is visszautazott a múltba.

Megkóstoltuk az árvák sorsát, akit mostoha nevel. Engem jobban szeretett, mint a húgomat. Így kedvezményben volt részem. Míg a húgomat naponta kétszer verte meg, addig én ötven százalék kedvezményben részesültem, mert engem naponta egyszer vert el. Na, nem a kezével. Nadrágszíjjal vagy fakanállal. Miért kaptunk ki, azt már pontosan nem tudom, de ok volt rá, így sportolt.

Ezeket a mondatokat a kisgyermekkoráról írta. Csak kilenc éves volt, amikor elvesztette az édesanyját. Ez meghatározta későbbi sorsát és talán az életstílusát is.

Kettesben édesanyámmal

A katonaság alatt ismerkedett meg későbbi feleségével, édesanyámmal, Bella Margittal. Az esküvő után kis idővel amerikai fogságba esett. Ez nagy szerencse volt, hiszen nem került a gulágra, nem vitték Szibériába. Sőt, ez alatt még jó pár kilót felszedett magára.

Hazatérése után kereste a lehetőséget, hogy munkához jusson, hogy családot alapíthasson s azt el is tartsa. Dolgozott Jobaházán faesztergályosként, de ez nagyon csekély fizetéssel járt. A Dunántúlról egyenesen Szigetszentmártonba költözött. Úgy gondolta, ha közelebb van Pesthez, hamarabb jut majd megfelelő munkához.

Szüret ideje volt. Az egyik gazda puttyonyost keresett. Elmentem. Na, számomra ez szokatlan volt, ilyet sem csináltam még, de belejöttem. Igaz, fárasztó volt, mert a nap befejeztével préselni kellett, ami eltartott éjfélig, vagy még tovább.

A feleségem kukoricafosztásból szatyrokat készített, és azt adtam el. Sovány jövedelem. Idővel lakást szereztünk. Pesten kerestem munkát. Többszöri próbálkozás után sikerült a szakmában munkát találni. Még mikor az édesapámnál voltam, kaptam egy „Voigländer” 6x6-os fényképezőgépet. Mártonban sok családnak volt Németországban rokona, mivel oda telepítették ki őket. Ezeknek akartak küldeni képet. Megtudták, hogy van gépem, én csináltam a felvételeket. Én lettem a falu „fényképésze”. Csak a felvételt csináltam, a képek kidolgozását fényképészre bízta. Így egy kis mellék jövedelemre is szert tettem.

Édesanyám kukorica csuhéból font szatyrot

Amikor elkezdődött a tököli repülőtér építése, akkor jött át Szilágyitelepre. Innen már nem nagy távolságot kellett megtennie a munkahelyéhez, hiszen közel volt a lakáshoz. Azonban ez se tartott a végtelenségig, erről így ír:

Amikor ezen az építkezésen befejeződött a munka, Pestre irányítottak bennünket. Többen nem vállalták, én igen. Ez a vállalat a 23-as építővállalat volt. Pestre kellett bejárni. Az 50-es évek végén Soroksáron vasöntőde építésére kapott megbízást a vállalat. Erre az építkezésre helyeztek. Ez jó volt, mert kevesebbet kellett utazni.

Ez a munkahely számomra emlékezetes események színtere volt. Engem bíztak meg a gépek

karbantartásával és javíttatásával. A gépkezelők munkabeosztásával (gépfelelős), a gépnaplók vezetésével és kiértékelésével, amit dekádonként kellett a központba beküldeni.

Ezen a munkahelyen lettem „Kiváló Dolgozó” 1953-ban. Oklevelet kaptam.

Ennek érdekes története van. Az átadási ünnepség előtt két nappal szól az építésvezető, hogy föl vagyok terjesztve és nem vagyok szakszervezeti tag. Úgy van, mondom. (Lehet valaki kiváló dolgozó tagság nélkül is.) Azt mondja, ebből botrány lesz, lépjek be. Beléptem. Másnap jön a főgépész, ő is mondja, hogy föl vagyok terjesztve, másnap lesz az átadás és nem vagyok szakszervezeti tag. Mondom neki, dehogyis nem. Megnyugodott.

– Mikortól? – kérdi.

Mondom:

– Tegnap óta.

Meglepődött, de megnyugodott.

Egyébként bensőséges viszonyban voltunk, dacára annak, hogy tudta, hogy vallásos vagyok.

Volt még egy esetem a tagsággal kapcsolatban. Azt mondja a bizalmi, hogy a központba kell bemennem: szakszervezeti választmányi gyűlés lesz. Mondom, nem megyek. Ő felháborodott az ellentmondásomon. Kérdi, hogyhogy nem megyek? Mondom, tudtommal ide csak szakszervezeti tagok mehetnek. Na és? Mondom, én nem vagyok tag. Meglepődik. Majdnem havonta írták össze, ki tag, ki nem. Ilyen tájékozott volt a bizalmi.

A 23. Építőipari Vállalat vándorújszólójával

A hétköznapi munkája után vasárnaponként templomba járt. Vallásosnak nevelték, így mi is ilyen környezetben, ilyen légkörben nőttünk fel.

A helyi egyház életében tevékenyen részt vett. Már Füstös Antal idejében aktív szerepet vállalt a templom körüli teendőkben és az egyházban.

A képviselőtestületbe engem is beválasztottak. Majd egy idő múlva templom gondnoknak kért fel Füstös Antal, mivel az előző gondok nyugdíjba ment. A teendő a templomi persely-pénz kezelése, számlák kifizetése és kisebb templom körüli tevékenység.

A vallás mellett egy idő után a közélet, vagyis a politikai életbe is belefolyt. Persze az egyház keretein belül. Ez kihatással volt az egész család életére. Felnőtt koromban az enyémmre is, mivel a rendszer nem felejtette el apám „munkásságát”.

Az 56-os események szele engem is érintett. A Keresztény Front Szervezetbe benne voltam. A rendőrség tudomást szerzett a szervezetről és több tagot kihallgattak és bíróság elé állítottak. Én is közéjük kerültem. Voltaképpen csak összejöttiünk időnként és a rendszer hibáit figyelembe véve arról beszélgettünk, hogyan kellene keresztény szellemben intézni az ország dolgát.

A Fővárosi Bíróság többünket elítélt. Államhatalom megdöntésére való törekvés vádjával. Én huszonharmad rendű vádlott voltam. Fellebbezés folytán a Legfelsőbb Bírósághoz került az ügyünk. Ott, kötelező feljelentés vádjával négy hónap felfüggesztett büntetést szabtak ki. Kirendelt ügyvédem volt. Jobban beszélt, mint a fogadott, fizetett ügyvédek.

Elítélése után soha többé nem folyt bele semmilyen csoportba. Mivel soha nem volt párttag, így később se lett. Ezt a jó szokását én magam is átvettem. Soha semmilyen pártba nem léptem be és nem is fogok.

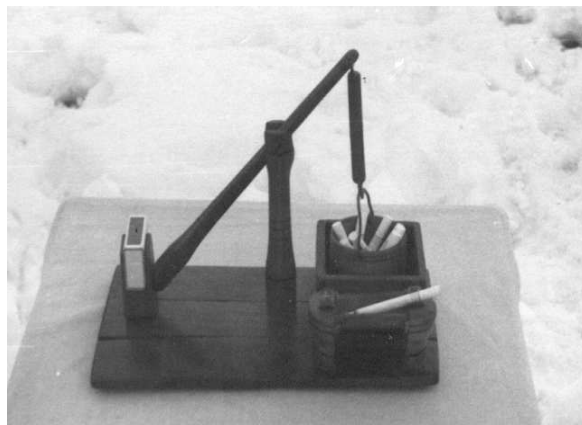
Itt Szigethalmon tovább folytatta fényképész tevékenységét. Természetesen csak a felvétel elkészítését vállalta, a laborálást Pesten végezték. A Községi Tanács is számíthatott rá, hiszen a nem politikai jellegű összejövetelekre szívesen elment.

Az 1960-as években a Polgári védelem fontos szerepet vállalt, hiszen az ellenségtől a civileket próbálta megvédeni. Ha pedig váratlanul jön egy invázió, kellenek olyan személyek, akik a nagy bajban határozottságukkal irányítani tudják a kétségbeesetteket. (Napjainkba ezt katasztrófavédelemnek hívják.) A polgári védelem helyi parancsnokságot hozott létre. Az egyik vezető tisztséget reá bízták. Ő ezt elvállalta s nyugdíjazásáig csinálta is. Mármint az időnkénti megbeszélésekre elment. Ha volt gyakorlatozás, akkor ő ott is megjelent. Komolyan vette azt, ami tulajdonképpen nem is volt olyan komoly dolog.

Mint látható tevékeny volt a polgári életben, de az egyházat is lelkiismeretesen szolgálta. A fényképezést Szigethalmon mindaddig folytatta, amíg én ezt a feladatot át nem vállaltam.

Eredetileg faesztergályos szakmát tanult s ezt is végezte sokáig. Azonban a kor követelményei miatt egyre kevesebb igény volt fából készült cikkekre. Ezért került át évtizedekre az építőiparba.

A divat viszont ismétli időnként önmagát. Újra divatba jöttek a fából készült lakásdíszítő elemek, a karnis, a fagyöngyök, a fából készült ajándéktárgyak. Apám nagy lelkesedéssel tért vissza nyugdíjazása után fiatalkori szakmájához. Gépesített kis műhelyében reggeltől estig szállt a faforgács, alkotta a megrendelt apróságokat, különlegességeket.

Gémeskút gyufatartóval és cigarettával

Apám csak egy volt a sok szigethalmi család-fő közül, aki – ha nem is feltűnően, de – részt vállalt a község közéletében. Mivel Pesten dolgozott, így részese volt az ingázók különleges világának. Kapcsolatokat teremtett a vonaton is, de leginkább a Szigethalmon élőkkel. Ami példaértékű lehet, soha nem volt haragban senkivel. Mindenkiel szót tudott érteni még akkor is, ha a nézeteik ellenkező előjelűek voltak.

Tisztelte szomszédjait, s ők ezt értékelték is. A község vezetőivel néha volt vitája – melyekből néhányat be is mutattam az előzőekben – de ennek ellenére soha nem került velük konfliktusba. Talán éppen ezért számítottak rá több esetben is.

Az egyháznál betöltött gondnoki feladatot nagyon sokáig ellátta. Lelkiismeretes munkája és hozzáállása mindenki előtt példaként szolgálhat. 56-os múltja miatt óvatos volt a politikával, de minket mégis annak szellemiségében nevelt. Talán éppen ezért sikerült neki egy olyan életutat kiépíteni, melynek során sokaknak tudott segíteni nemcsak fizikailag, de lelkileg is.

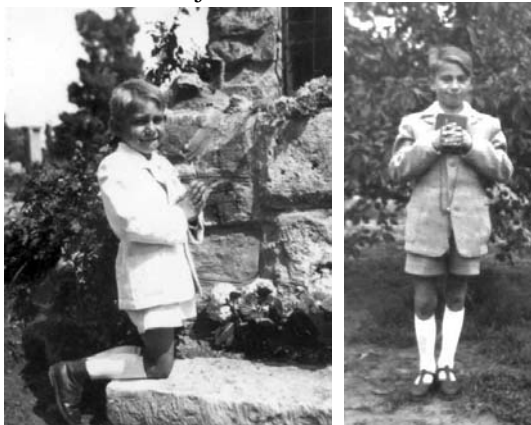
BÁTYÁM: BIRÓ MIHÁLY (1944. – 1996.)

Misi volt a legidősebb gyerek a családban. Így mindig ő volt az, aki irányított bennünket. Persze csak egy ideig, hiszen amint nagyobb lett, már nem vállalta ezt, s mi se nagyon voltunk vele szemben szófogadóak. Azt hiszem ez minden családban így történik.

Voltak érdekes elképzelései már gyerekkorában is és ezeket próbálta megvalósítani – változó sikerrel. A kisebb ötletekből jöttek elő a nagyobbak, s így mindig annak a valaminek a megvalósításán gondolkodott.

Nem nagyon vett részt közösségi megmozdulásokban, inkább magának való volt. Egy érdekességet azonban elmesélt iskolai élményeiből, melynek ugyan részese nem volt, csak szemlélője. Az 1956-os események az ő osztályukat is megérintették. Persze csak úgy diákok módjára próbálták utánózni a felnőtteket. Az ő osztályuk kezdeményezésére kezdtük el kívágni a tankönyveinkből a csillagos Rákosi-féle címet. Az orosz tankönyvek elégetése is tőlük indult ki.

A kamaszkorra jellemző, hogy nagyon sok dolgot felnőttként csinálunk, de nem komolyan – csak úgy heccből. Ez történt az ő osztályukban is. Osztálytársuk volt a párttitkár fia is. Egyik októberi nap levitték az iskola hátsó udvarára s cukkolták, hogy fel fogják akasztani. Persze nem gondolták komolyan, csak éppen rá akartak ijeszteni. Szerencsére a gyerek szülei is így fogták fel és a későbbiekben nem történt ezért senki felé felelősségre vonás. Se az iskola vezetése, se a hangadók szülei felé. Azt hiszem ekkor váltak igazán felnőtté ezek a kamaszok. A felelősségérzetük ettől kezdve jobban működött.

Elsőáldozóként és bérnialáskor

Ipari iskolába jelentkezett villanyszerelő tanoncnak. Az iskola, a tanműhely és a gyár, ahol képezték, közel volt. Abban az időben az iskolák a drága egyenruha helyett csak az egyensapkát tették kötelezővé. Ezt a diákok nem vették rossz néven, mint ahogy a mai világban, sőt büszkén viselték, ezzel is kimutatva, melyik iskola kötelékébe tartoznak. (Ez így volt nálunk a Ráckevei Ady Endre Gimnáziumban is!) A tanulási előmenetele itt se volt kiváló, de elvégezte a három éves iskolát és sikeresen le is vizsgázott. Ettől kezdve villanyszerelőként dolgozott.

Villanyszerelő tanoncként, egyensapkában

Mint kezdő, lelkes villanyszerelőnek, volt egy ötlete, melyet végül nagyon ügyesen meg is oldott. A házban, ahol abban az időben laktunk, nem volt villany. Ő mégis arról álmodott, hogy karácsonyra a fenyőfán színes égők villogjanak. Ez ma már szinte természetes, de az ötvenes évek végén ilyen még sehol nem volt. Ebből is látszik, fantáziája volt, csak nem mindig tudta érvényesíteni álmait. Ezt az álmát azonban megvalósította.

Tehát adott volt egy ötlet, de nem volt hozzá megfelelő háttér. Természetesen azért volt ő szakember, hogy a problémát megoldja. Kis pénzéből vásárolt 4,5 voltos izzókat foglalattal együtt, valamint több 4,5 voltos elemet. Ezzel

megvalósult az áramellátás és a világítás is. Szerzett olyan festéket, melyen a fény átvilágíthatott s ezzel színezte az égőket¹. Már csak a villogást kellett megoldania! Ez már nehezebb volt, de ez is meg lett valósítva, még pedig a következő módon: Készített egy kb. 20 cm átmérőjű tárcsát, melyet vékony rézlemezzel borított. A rézlemezt körkörösén annyi sávra osztotta, ahány égője volt, majd lépcsőzetesen úgy alakította ki, hogy a sávok fokozatosan meg legyenek szakítva, de egy bizonyos ponton egybefüggő legyen. A legszélső sáv rézlemezei folyamatosan meg lett szakítva, úgy, mint a morzében, hogy a rézlemez és az utána következő hiány mértéke egyforma legyen. Ez volt a csúcson lévő égőnek a vezérlője. Ezáltal a fenyőfa csúcsán lévő izzó folyamatosan villogott, amíg a többi fényforrás a vezérlés által lépcsőzetesen léptek működésbe. A rézlemezhez vékony rézlapok tapadtak, ezek juttatták el az áramot az égőkhöz. A tárcsa meghajtásához egy 4,5 voltos kis motort használt, amely egy gumi ékszíj segítségével forgatta meg azt.

Működés közben szép látványt nyújtott. A csúcson lévő izzó folyamatosan villogott, miközben a fenyőfán lévő égők letről fölfelé folyamatosan gyulladtak ki. Amikor az utolsó is világított, egyszerre elaludt az összes, majd újból kezdődött előlről a varázslat. A környékről sokan a csodájára jártak. Ez az ötletes és akkor még újdonságnak számító érdekesség mindenkiből jogos elismerést váltott ki.

Napjainkban is láthatunk villogó égőket a karácsonyfákon, de azok nem ilyen módon gyulladnak ki. A rendszertelenül villogó fények nem tudják nyújtani azt az élményt, amelyet mi élhetünk át gyermekkorunkban.

Bátyám korai haláláig a Pestvidéki Gépgyárban dolgozott villanyszerelőként. Egy 1975-ben történ baleset miatt átkerült a portaszolgálatra. Itt is meg voltak vele elégedve. A gyár újságjában egy riport keretében is bemutatták.

Munkáját elismerték, hiszen a törzsgárda mellett a Kiváló Dolgozó elismerést is megkapta. Szigethalom közéletében is szerényen részt vállalt. Ott volt, amikor épült a pedagógus-szálló. erről egy köszönő oklevelet is kapott. Bélyeggyűjteménye mind a mai napig megvan. Ez a csendes és nyugodtságot kívánó hobbiját apánktól örökölte. A szép és különleges bélyegek segítségével megismerhette azokat a vidékeket és tájakat, amelyekre életében nem tudott eljutni.

¹ Ebben az időben még nem lehetett színes izzókat vásárolni, hiszen még nem is gyártottak ilyent.

Három Biró Mihály

Szigethalom dolgozó lakóinak egy része a Csepel Autógyárban, mások a Pestvidéki Gépgyárban s egy kis részük ingázva, Pesten, vagy a Pest környéki üzemekben dolgozott. Apám ingázó volt nyugdíjazásáig, a bátyám viszont a PG dolgozója volt haláláig. Én magam szintén Pestre jártam dolgozni, hiszen nyomda csak ott volt.

A két Biró Mihály (apám és bátyám) olyan személyiség volt, akik nem látványosan, de részt kértek és vállaltak Szigethalom építéséből és életéből. Életük és tevékenységük hasonló több száz itt élt emberéhez, hiszen gondjuk, lehetőségük azonos volt. Bárkinek az életét kutattam volna, hasonló történetek és jellemek kerültek volna ebbe a könyvbe.

Szigethalom lakossága a mindennapok küzdelmét közösen élte át, melynek részesei voltak a mi családunk tagjai is. A munka monotonosságát az ünnepek és a szabadidő hasznos eltöltése teszi elviselhetővé. A közösségi életben úgy is részt vállalhatunk, hogy ott vagyunk a háttérben, összefogunk barátainkkal, szomszédjainkkal, hogy ne csak múltunk, de jövőnk is legyen.

SZIGETHALMI GYERMEKÉVEK

Szigethalmon lakott a négytagú Biró család, amikor ötödikként én is megszülettem. Természetesen ez se volt olyan egyszerű, mint ahogy később az én életem se. Igazolni látszódik az a tétel, hogy az ember már a születése pillanatában meghatározza jövőjét is. Ezt állítják az asztrológusok, s talán igazuk is van, s így alakult ez nálam is. Hiszen már a születésem pillanatában is gond volt velem. A méhen belüli elhelyezkedésem, vagy más egyéb komplikáció miatt nem természetes úton, hanem ún. „fogós” műtétrel jöttem erre a világra. Akkoriban ez még nagyon veszélyes beavatkozásnak számított.

A második probléma akkor volt velem, amikor már elbocsátottak a kórházból bennünket. Abban az időben az újszülött felneveléséhez az állam azzal járult hozzá, hogy tejet biztosított az anya részére. Ezt viszont jegyre adták ki. A jegyet akkor kaphatta meg a szülő, ha bemutatta a születési anyakönyvi kivonatot. Ezt viszont a kórházi igazolás után adták ki az anyakönyvi hivatalban. Tehát ment a levél a kórházba: igazolják a megszületésemet. Jött is a válasz postafordultával, hogy abban az időben és azon a helyen nem született senki. Ez a válasz bizonyára nagyon megdöbbenetett szüleimet, hiszen én ott voltam teljes egészében: sírtam, ha enni kértem, s lehet, hogy máskor is. Tisztába kellett tenni, gondoskodni kellett rólam, mint egy csecsemőről általában. De a kórház szerint én meg se születtem.

Új levél, új kérvény a papír kiadása miatt! Most már megtalálhatták az adataimat, s a válaszlevélben igazolták, hogy azon a napon egészséges „érett” fiúgyermekként megláttam a napvilágot. Szerencse, hogy meglelték ezt a bejegyzést, mert ha ez nem történik meg, mind a mai napig úgy élnék, mintha nem is léteznék – legalábbis papíron! Már a születésem utáni időszakban gondom volt a hivattal. Ezt a szokásomat később se hagytam abba. Talán ez volt az oka, hogy soha nem szerettem a hivatali dolgokat, főleg, ha nem láttam annak logikus értelmét.

Mesélték, hogy csecsemő-koromban jobban szerettem a teát, mint a tejet. Torkommal se volt semmi probléma, hiszen nap, mint nap edzésben tartottam: sírtam, üvöltöttem, ahogyan az illik. Ennek következtében nagyon sok időt töltöttem a babakocsiban, a kertünk végében. Sírásom oda-

csalogatta a szomszédokat, s ők vettek kézbe s ringattak, kényeztettek. Így legalább csend honolt egy darabig a környéken. Hozzászoktam a szomszédok pátyolgatásához, hiszen később, – mikor már járni tudtam – nagyon sokszor be-be tévedtem konyhájukba, hol csak egy kis játék miatt, hol egy kis ételért.

Bár szegények voltunk, de ennivaló mindig akadt. A szomszédok talán még szegényebbek voltak, de tőlük mindig kaptam egy-két falatot. Megkérdezték, hogy kaptam-e már enni. Én mindig nemmel válaszoltam, még akkor is, ha éppen közvetlenül az ebéd után mentem be hozzájuk.

Egy alkalommal éppen bableves volt az ebéd náluk, melyet kissé csípőse készítettek el. Én jó szokásomhoz híven betotyogtam egy-két falatért. Nem akartak adni belőle, tudván, hogy a csípőse miatt az nem ilyen kisgyereknek való, de én követelőztem. Hát ők egy kicsit nevelő célzattal, – mármint ne hisztizzek mindenért, – adtak egy kanállal belőle. Én nagyon fancsali képet vághattam, mert megkérdezték:

– Na milyen volt?

– Tavanyú! – volt az én válaszem, és még kértem belőle. Ők persze nevettek rajtam, de azért újra adtak. Még évek múlva is ezt mesélgeték nekem.

* * *

A hosszúkás vályogház a telek bal oldalán helyezkedett el. Az első fele két helységből állt, egy konyhából és egy szobából, melynek ablaka az utcára nézett. Ez volt a szomszédjainké. A mi részünk szintén egy konyhából és egy szobából állt, de a konyha mellett volt egy padlásfeljáró, melyet éléskamrának tudtunk használni. Az épülethez valamikor még egy helyiség tartozhatott, mert a mi bejáratunknál lehetett látni a házalapnak a többi részét, az ezen álló falak nyilván a háborúban semmisültek meg. A kertünk végében volt egy bombatölcsér. Az ide becsapódó robbanóanyag dönthette le a ház kert felé eső helyiségét.

A házat két család lakta, s ezáltal nyilván egymásra is voltunk utalva. Segítettük egymást, hol egy marék liszttel, hol néhány forinttal. Közünk nem volt semmi probléma vagy veszekedés. Kisebb torzszalkodások, összezőrdülések nyilván előfordultak, de nem olyanok, amiért egy életre

megharagudhattunk volna egymásra. Így békességben és nyugalomban teltek el az itt eltöltött évek s így maradtak meg emlékeimben is.

Nyáron kiült a két család meggyfa alá és ott beszélgettek, kártyáztak, vagy éppen sakkoztak a férfiak s beszélgettek a nők. Mi gyerekek a hűvösben homokoztunk, játszottunk. Télen közösen lapátolták el a felnőttek a havat, s együtt mentünk el szánkózni. Emlékszem olyan télre, hogy az ellapátolt hótól alig láttunk át az utca másik oldalára. Most visszagondolva erre az időszakra, lehet, hogy ez nem is volt olyan nagy hóakadály, csak mi gyerekek érzékeljük ilyennek, s tűnt minden látvány nagyobb mértékűnek, mint a valóságban. Emlékeimben előtűnik a Kassai utcában lévő Frey-domb, a szánkózó-domb, vagy a ház, melyben laktunk, az iskola épülete, ahová okosodni jártunk, azok bizony most sokkal, de sokkal kisebbnek tűnnek a régihez képest, pedig a méretük nem változott meg.

A mi házi-strandunk

A kertet közösen használtuk. Aki akart veteményezett, habár a silány futóhomokban nem sok minden termett meg. Amire a főzéshez szükség volt, abból azért valami mindig mutatkozott a konyhakertben: hagyma, zöldség, sárgarépa, sóska, karalábé, káposzta, bab és még ki tudja mi? Ezt mi apró gyerekek, ahogyan tudtuk, gyomláltgattuk, öntözgettük.. A locsolás se volt túlságosan egyszerű. Mivel kerekes-kút állt az udvaron, a felnőttek teli húzták a kút mellett lévő betonká-

dat vízzel, s ebből hordtuk ki a vizet a veteményre. Ez nagy melegben úgy történt, hogy késő este, vagy a reggeli órákban lett vízzel megtöltve a betongyűrű. Napközben ebben lubickoltunk, fürödtünk – ez volt a mi saját házi strandunk. Estére azért illő módon elhasználódott, bepiszkolódott a víz, így már alkalmatlan volt a mosakodásra, vagy fürdésre, ezért ezt kilocsoltuk a veteményre. Mikor kiürült, alaposan kisikáltuk, s jöhetett bele a friss víz, ami másnap délre kellően átlangyosodott, s így újra birtokba vehettük strandolás céljára..

Családunk a Kis-Duna partján

A csónakban a szomszéd lánnyal, Riával

Közösen jártunk ki a közeli erdőbe tavasszal ibolyát, nyár elején gyöngyvirágot szedni, vagy nyári időszakban a Kis-Dunára csónakázni, fürödni. Mivel az úszás tudománya ismeretlen volt

családunkban, így elsősorban az otthoni lubickolás tűnt a legbiztonságosabbnak.

Gyermekkoromból az első olyan emlék, mely bennem nyomot hagyott az nem más, mint az óvodába járás keserve a nyári időszakban. Szerettem a gyerekek közösségét, s közbük szívesen is jártam, de a nyári időszak égetően fájdalmas emlékeket hagyott bennem. Szó szerint égetőket. Mivel szegények voltunk, hát mezítláb jártunk az óvodába, hideg időben azért felvettük a cipőnket, vagy szandálunkat. Az óvodába vezető út egy része hosszú szakaszon homokos volt. Ezt a homokot, a nyári nap úgy felforrósította, hogy azon cipő, vagy szandál nélkül átmenni problémát okozott nekünk, kisgyerekeknek. Ilyenkor ott álltunk a homokos út elején egy hűsnek számító fűcsomón s vártuk, hogy valaki jöjjön arra, aki átvissz bennünket rajta. Ez a várakozás legtöbbször sírással párosult. Sokáig ácsorogtunk ott a felmentésre várva, mivel ez a szakasz nem volt túlságosan forgalmas, tehát felnőtt se járt arra abban a napszakban.

S itt mutatkozik meg a szomszédok segítőkészsége, hogy a velünk egy házban lakó család nagyfia, Miki eljött elénk és a karjába véve bennünket, átvitt ezen a rémes szakaszon.

Családiáisan éltünk a szomszédokkal. Az öreg nénit csak nagymamának hívtuk, bár nem a mi rokonságunkba tartozott. Ott élt még a Mimi néni a két lányával: Riával és a velünk hasonló korú Zsuzsával. A Ria, vagyis Mária nagylány lévén sokat vigyázott ránk. Erős lánynak ismertem, bármikor segítségre szorultunk, őrá mindig számíthattunk. Felkapta a szenesvödröt, s játszi könnyedséggel bevitte a lakásba. A szobák meszelésekor is számíthattunk rá, hiszen a nehéz bútorok tologatása, illetve az ágyak kihordása nem számított könnyű feladatnak se nekünk, se édesanyánknak. Ilyenkor jött a Ria, s máris mozgult a szekrény, s pillanatokon belül az udvaron voltak a kisebb bútorok is.

Ami még emlékemben megmaradt óvodás koromból, az a farsangi, álarcos bál. Pénz híján nem tellett a jelmez kölcsönzésére, de még csak az elkészítésére se. Így a legolcsóbb megoldást választottuk: egy régi ruhámra színes rongydarabok lettek varrva. Kartonból összetekertünk egy csúcsos fejfedőt, amire szintén színes textíliák kerültek. Így lett komplett a farsangi „jelmezem”. De én ennek is nagyon örültem, s úgy feszítettem benne, mintha valóban egy valódi varázsló(?) vagy bohóc(?) lettem volna. Ez csak fantázia kérdése volt.

Húsvét a kertben

Az ünnepeket, mint minden gyerek, nagyon vártuk. Egyrészt az ajándékok, másrészt viszont a szép ünnepi ruha miatt. Nekünk mind a kettő nagy örömet okozott még akkor is, ha a játékok, amelyeket kaptunk, bizony nem voltak csúcsmínőségűek, és amíg más gyerekek több mindent is kaptak, mi bizony csak egy félét. Ezt akkoriban természetesnek vettük és csak szívünk mélyén, álmaink rejtett zugában vágyhattunk többre.

A játék az, ami kitölti a gyerekek életét. Mindenki erre emlékszik legjobban, és a legszívesebben, nem a tanulásra, vagy egyéb kötelező nyűgre. (Habár ezek is ott vannak kitörölhetetlenül, fel-felillantva életünk filmkockáin).

Mivel játszottunk? Fából faragott karddal, házilag barkácsolt nyilakkal, a homok és a víz is segédanyagként szolgált unalmas óráink továbbgörgetéséhez. A legérdekesebb az, hogy a nyári szünetekben például iskolást játszottunk. Tanár és diák szerepeket vállaltunk magunkra ebből kifolyólag lett házi-feladat, sőt felelés és osztályzat, s persze intő és dicséret. Az egészben az volt a szép és felemelő, hogy ez valóban csak játékként éltük át, így nem kellett izgulni a bukás miatt. S ha mégis megtörtént, nem lett következménye, hiszen minden lelkiismeret furdalás nélkül kezdhettünk bele akár a bújócskába, akár a katonásdiába, vagy egyéb más időtöltésbe.

Tulajdonképpen rákényszerültünk arra, hogy a környezetünkben található bármilyen eszközt, anyagot játékként használjunk. Ócska, kidobott lábast, a kertben található bokrok ágait, vagy akár csak a lakóhelyünkön található alakítható, formázható anyagot, a homokot is bevonjuk hasznos időtöltésünkbe.

A kert végében kincsesbányaként szolgált egy bombatölcsér – a háború rossz emléke. Ide került minden fölösleges szemét, kilyukadt, tönkrement,

elkopott konyhai eszköz, melyet a felnőttek már nem tudtak semmire se használni. Hát ez volt nekünk a nagy kincs! Turkáltunk, keresgeltünk – s találtunk is. Töltényhüvelyeket, régi pénzeket, drótot, rozsdás fémdobozokat s ki emlékszik arra, hogy még mi mindent. De bármit is kapartunk ki, azt már azonnal fel is használtuk a legközelebbi játéknál.

Lombsátor, papírsákó

Itt a kert végében a szomszédból áthajló, s a gyökérzetével átnövő akácfa és bokrok szolgáltatták a lombsátor alapanyagát. A vastagabb ágakból alakítottuk ki a tartó részeket, míg a vékonyabb, lombosabb résszel borítottuk be a végén az egészet. A belső tér megnagyobbítása érdekében az egész építkezés előtt egy mélyedést, egy gödrt ástunk, s e fölé épült a sátor. Ezáltal sokkal, de sokkal kényelmesebben elfértünk többen is a benne. Így többszörösen is kihasználtuk a teret, s természetesen – nyár lévén – hús menedék adott a kis csapatnak. A lomb árnyékot adott, a mélyedés is jóval hűvösebb volt a forró felszínnél. Napokig, hetekig használtuk. Egészen addig, amíg egy kiadós nyári eső nem töltötte meg vízzel a gödrt, vagy a forró nap nem égette szárazra az akáclombot, mert ilyenkor már élvezhetetlen vált: nyakunkba pergett a megszáradt akáclevél. Ezután tehát új játék után kellett nézni. S a fantáziánk mindig be is indult.

A homokból akadt egy kevés, nemhiába hívták a falut Szigethalomnak. Az egész település futóhomokra épült. A halmok, a dombok, – vagy ahogy itt nevezték, a buckák – mind-mind finomszemcsés homokból voltak, amilyen csak a sivatagokban található. A száraz homok az ember fogai közt csikorgott egy-egy szélvihar után, a nyári záporokat, őszi, tavaszi eső vizét pillanatok alatt eltüntette, elnyelte.

„Enyém a vár!”

Ez a sívár, homokos területet lakták be itt Szigethalmon az emberek, s fordították saját hasznukra, főleg építkezés idején, hiszen a malterhoz adott volt az egyik fő alapanyag.

Ezt használtuk mi gyerekek játékaink során. Építettünk várat, autót, folyómedret a segítségével, mindig hangulatunkhoz alakítva ezt a természet által ajándékozott alakítható, formálható anyagot. Építésmérnök szerettem volna lenni gyermeki gondolkozással és ennek hatására építettem homokvárat felvonóhíddal, toronnyal, várfallal – s egy kis házat (sárból), melyhez egy kerti WC is tartozott. Én komolyan gondoltam annak idején az egészet, – hiszen játszani csak komolyan lehet – s hogy végül nem így alakult, arról persze szintén csakis én tehetek.

Télen természetesen szánkóztunk

A tél örömei se fedték mindig a valóságot. Várt ránk a hó és a hideg, ruháink és cipőink rossz minőségűek s én rettenetesen fázós voltam. De hógolyózni kellett, csúszkálni muszáj, a szánkózást pedig vétek ilyenkor kihagyni. Nem kellett messzi menni, hiszen a kert végében, a bombatölcsér széléről lecsúszva élvezhettük a frissen leesett havat. Ha társaságra vágytunk, akkor indultunk csak el messzebbre. Szánkózó domb több is akadt, így váltakozva hol egyikre, hol pedig a másikra mentünk. A Kassai utcában a Frey domb volt a gyülekezés helye s innen esetleg elmentünk máshová is. Attól tettük függővé, hogy mennyire telítődött szánkózókkal a kiválasztandó színhely. Előfordult olyan is, hogy azért hagytuk ott a dombot, mivel többségben voltak a verekedős, agresszív fiúk. Soha nem szerettem a konfliktusokat, már csak azért se, mivel vékonyka és gyenge fizikumú gyerekként természetesen féltem ezektől a srácoktól.

A mi szánkónk csúszott mindig a legjobban a környéken. Nem volt valami különleges szerkezet: egyszerű, vascsőből hajlított talppal, s rajta, ülésnek két szál gyalult deszka, kötel helyett pedig a villanymotoroknál használt ékszíjat használtunk. A legjobb szánkó címet ezen adottságok miatt érdemelte ki, hiszen ha jött egy lovas-kocsi, természetesen aki csak tehetett, utána kötötte szánkóját. Addig minden rendben volt, amíg olyan szakaszra nem értünk, ahol a ház lakói az utcát felszórták a tűzhelyekből kivett salakkal. Ekkor azonban sorban pattantak el a kötelek, s maradtak állva a szánkók. A mienk kivételével. Az ékszíj, mely a köteleket helyettesítette, olyan erős volt, hogy bármilyen száraz úton mi vidáman ülhettünk rajta, mert nem szakadt el, ennyivel is kevesebbet kellett gyalogolnunk. A száraz szakaszon a vascső jól megcsiszolódott, így amikor a dombról csúsztunk lefelé, mindig mi jutottunk a legmesszebbre. Ez nagy dicsőségnek számított. Mindig vidáman, jókedvűen, csapatosan indultunk a havas dombok meghódítására, sokszor egészen sötétedésig ott töltöttük az időnket. Ám a délután mindig úgy záródott, hogy bölgve mentem haza, mivel kezem-lábam lefagyott, nem is beszélve szép ívű füleimről.

* * *

Természetesen tanulnunk is kellett, hiszen nemcsak szünidőből állt a világ. Nem voltam rossz tanuló, főleg az alsó tagozatban. Az első év végén már folyamatosan és gyorsan tudtam olvasni, ami az osztálytársaim körében nem volt jellemző. Néhány alkalommal el is hívtak a szü-

lők, hogy személyesen is megtapasztalni gyorsolvasásomat, – majd megkértek, hogy tanítsam a gyerekeiket erre. Ez azonban nem járt sikerrel, hiszen az olvasást csak gyakorlással lehet jól elsajátítani, én viszont ilyenkor is csak olvastam és olvastam, ami viszont hasznomra vált. Ezáltal csak az én stílusom és olvasási gyorsaságom javult, s nem azé, akit tanítanom kellett volna erre.

Irány az iskola

Olvasási vágyam a későbbiek során csak egyre növekedett. Bármilyen könyv került a kezembe, azt néhány nap alatt ki is olvastam. Az írásom külalakja azonban annál szörnyűbb – mind a mai napig. A rajzolás tudománya még az, ami nagyon jól ment. Unalmamban nagyon sok portrét rajzoltam a kezembe került könyvekből. Ha papír került a kezembe, arra mindig valami kép varázsolódott – és nem betű. Nem rendelkeztem különösképpen nagy tehetséggel ezen a területen se, csak időöltésnek és gyakorlatnak alkalmaztam. Bár titkolt vágyam, hogy vagy építészmérnökként, vagy képzőművészként folytatom a tanulmányaimat, de mindkettőről lebeszéltek szüleim, de a tanárain is, a magas túljelentkezés miatt. Lehet, csak tehetségtelenségemet látták úgy, ahogy lerajzolt képeimen, de az is elképzelhető, hogy valóban kicsi lett volna az esélyem. Az akkori rendszerben, nem mindig az számított, hogy ki mit tudott produkálni, alkotni, – hanem leginkább a szülők politikai felfogása. S ez nálunk természetesen nem volt összhangban az akkori társadalom stílusával.

Talán harmadikos lehettem, amikor érdeklődésem a versek felé fordult. Mindenáron költő szerettem volna lenni, s el is kezdtem a versírást.

Ezek persze nagyon gyerekes, talán még versnek se mondható alkotások voltak, – de írtam rendületlenül.

A versek, különleges hangulatuk és ritmusuk miatt elvarázsoltak, elkábítottak. Természetesen én is ilyen szép verseket szerettem volna papírra vetni, de hamarosan rájöttem, ez is egy mesterség. Még pedig Hegedűs Géza könyve alapján, – amely csak jóval később került a kezembe. – ez nem más, mint a „Költői mesterség” című kiadvány. Véleményem mind a mai napig az, hogy csak az mondhatja magát költőnek, aki ezt a könyvet nemcsak kiolvasta, de meg is tanulta az utolsó betűig, és természetesen alkalmazni is tudja a benne foglaltakat.

Nagyon szegények voltunk. Ez nemcsak a ruházatunkon látszódott, de sajnos étkezésünkön, s ez által külsőnkön is. Soványak voltunk. A zsíros kenyér, a rántott-leves, a paprikás-krumpli, a hús nélküli ételek nem raktak ránk felesleges kilókat.

Hideg, téli estéken, a konyhában a „sparhelt” mellett üldögéltünk, – a világítást a petróleum lámpa imbolygó fénye biztosította – s hallgattuk szüleink fiatalkori történeteit, vagy csak népdalokat vagy más nótákat énekeltünk. (Akkoriban még nem volt TV, sőt még rádiónk se!) Ez volt az esti szórakozásunk, kikapcsolódásunk. Néha kenyeret is pirítottunk a tűzhely vaslapján, majd bekentük vékonyan zsírral és fokhagymával. Máskor a sütőbe krumplit tettünk, s csak úgy héjában sütöttük meg, majd megsóva elfogyasztottuk. Hogy valamennyire változatosabb legyen az „étlap”, teát ittunk hozzá. Még hozzá valódi, saját szedésű hárs-teát. Ezt általában mi gyűjtöttük össze virágzáskor az utcán található négy vagy öt hatalmas hársfáról. Egészséges és mindezek mellett illatos, és nagyon finom.

A tüzelést persze a lehető legolcsóbban oldottuk meg. Az erdőzet megengedte a falu lakóinak, hogy az erdő aljnövényzetét megritkítsák, s ezt haza is vihessék tűzrevalónak. Mindenki jól járt: Az erdő gondozott lett, s mi meleghez jutottunk a téli időszakban.

Egyedül csak én sínyletem már megint meg ezt a lehetőséget. Ugyanis a rőzse, ami a mi udvarunkba került, tüskés galagonya ágak voltak, akác gallyakkal vegyítve. Ezeket kellett nekünk feldarabolni szabad időnkben. Mivel én a fejszét nem bírtam még csak megemelni se, hát nekem kellett az ágot fogni, amíg a bátyám vagdosta őket. Szörnyű volt! Még a mai napig is emlékszem azokra a kínokra, amit akkor ki kellett állnom. A tüskés ágak össze-vissza szurkálták a

tenyeremet s mindemellett, mint az áram (bár akkor még nem ismertem) jól megrázta a vékonyka karomat, mikor a fejsze lecsapott rá, hogy percekig csak zsebongott. Ugyanis, ha az ág nem feküdt rá pontosan a fatuskóra, akkor a levágás pillanatában nagyon, de nagyon „megrázott”. A végén már se a karomat, se a tenyeremet nem éreztem. Sokszor sírtam is. Ilyenkor azt mondták, hogy ne kényeskedjek, hanem segítsek, és dolgozzak.

A rőzse vágása – készülődés hidegebb napokra

Az ötvenes évek végén sajnos még azt a sokszor elátkozott poros-szenet se lehetett mindig kapni. Ezért a falu népe azt leste a téli időszakban, mikor érkezik végre szénrel telt vagon az állomásra. Volt úgy, hogy éjjel zörögtek az ablakon, hogy megérkezett a szén. S akkor természetesen irány a vasútállomás melletti TŰZÉP-telep irodája, ahol már kisebb tömeg verődött össze a vásárlás reményében. Mivel az iroda csak reggel 8-kor nyitott, hát az emberek türelemmel vártak a hidegben toporogva. Sok felnőttnek munkába kellett mennie, így nekünk, gyerekeknek kellett átvennünk tőlük a sorbaállás felelősségteljes feladatát. A mennyiséget nem kellett megjegyeznünk, hiszen mindenki egyformán csak annyit kapott, amennyit megszabtak. Ez általában egy, jobb esetben két mázsa volt. Befizetés után már nem volt más dolgunk, mint otthon várni a fuvarost, majd vödörben behordtuk a helyére.

A gyermekévek emlékei nem tűnnek el nyomtalanul. Az itt szerzett tapasztalatok formálják és alakítják életünket. Nem szégyen a szegény múlt, hiszen azt feledhetetlen élmények gazdagították.

A TANDEM

Kerékpárom nem volt, hiszen a pénzünkből csak egyet tudtunk venni, azt is anyuka használta, azzal járt munkába. Hétvégeken néha én is felülhettem rá, s mehettem vele néhány kört. Mindig vágytam arra, hogy saját bringám legyen.

Frisch István barátommal elhatároztuk, hogy összeeszkábálunk egy kétszemélyes – tandem – kerékpárt. A fémhulladéktelepen fillérekért vehettünk hozzávalókat. Először is a váz volt a legfontosabb. Két azonos méretűt kellett keresni. Mikor ez már megvolt, jöhetett a többi alkatrész beszerzése, megszerzése: pedálok, hajtókar, fogaskerek, kormány, lánc stb.

Sok fantázia kellett hozzá, hogy minden műszaki felkészültség nélkül belevágjunk a megépítésébe. István géplakatos tanuló volt, – ez sokat használt bizonyos dolgoknál, – ezáltal a kétszemélyes csapat máris rendelkezett egy „szakemberrel” is.

Barátommal, Frisch Istvánnal

Nem kell különösen részleteznem, hogy milyen nagy fába vágtuk a fejszénket, ugyanis bármilyen alkatrészt kellett vásárolni, hát nagy gondban voltunk, mert azt tudni kell pénzünk(?), – az volt a legkevesebb.

Sok-sok probléma és kudarc után végül mégiscsak sikerült megépíteni a járgányt, s egyből neki is vágunk Szigethalom főutcájának. Tettünk

néhány kört s máris előjöttek a gyermekbetegségek, melyeket azonnal orvosolni kellett. Érthető, hogy nem sikerült egyből egy kiváló terméket gyártanunk, hiszen soha nem láttunk még ilyen kerékpárt még messziről se. Nyilván ha lett volna alkalmunk közlelő is megtekinteni egy elkészült példányt, akkor könnyebben vesszük az akadályokat. Így nem volt más hátra, mint a saját fantáziánk és az ügyességünk.

Külön merevítővel kellett a vázat megerősíteni, a láncfeszítőt kialakítása is egyedi volt. A hátsó utas kormányának rögzítése, az ellenkező oldalra került hajtókarok és pedálok stabilizálása nem kis gondot okozott. A kerékpár fogaskerekeit is át kellett cserélni, hogy az áttétele megfeleljen a kétszemélyes meghajtáshoz. Az eredeti fogaskerékkel nem tudtunk megfelelően haladni. Pedig két személy esetén nagyobb az erő kifejtés és így a sebesség növelése a célszerű. Amint kisebb átmérőjű fogaskerék lett hátul elhelyezve, máris kényelmesebben, s nyugodt tempóban tudtunk tekerni s ugyanakkor a többi biciklisnél jóval gyorsabban haladtunk. Végül sok apró beállítás és javítgatás után már működőképesé vált s ezek után hosszabb útra is merészkedtünk.

Saját készítésű, több száz kilométert megtett járművünk

Talán el se hihető, de a tandemmel újra meg kellett tanulni kerékpározni. Vagyis rosszul fogalmazok, nem újra, hanem erre a típusra kellett átállnunk. Sok apró dologra kellett ügyelnünk, hiszen a közúton mindig számítani kell a balesetveszélyre. Ezért alaposan ismerni kell a járművünket minden szempontból, de leginkább a biztonság oldaláról. Kanyarodást, a meghosszabbított váz miatt csak nagyobb sugarú körben tudtunk végrehajtani. A legrizikósabb és a legna-

gyobb odafigyelést igénylő feladat maga a kerékpár hajtása volt. Gondoljunk bele, elindulunk a bringával, hajtunk néhány kört majd abba hagyjuk a tekerést, ha lelassulunk, újra nyomjuk a pedált. Ez a tandem esetében sajnos nem működik. Ugyanis a pedálpárt egyszerre hajtjuk. Abban a pillanatban, amint pl. az elől ülő személy leáll, a hátsó erről nem tud s tovább nyomja a pedált. Az első már nem tekeri a pedált, mert leállt, így az a veszély alakul ki, hogy a másik személy akár le is eshet a nagy lendülettől. Ezt kell figyelembe venni az újraindulásnál is. A kerékpár gurul s az egyik személy elkezd nyomni a pedált. A másik erről nem tud s abban a pillanatban eltűnik a lába alól a saját pedálja. Éppen ezért meg kellett állapodni bizonyos „vezényszavakról”. Tehát tekerés közben, ha pihentetni akartuk a lábunkat, akkor az „állj” szó hangzott el, majd ha újra tekerni akartunk, akkor az „indulj”-t kellett mondani. Összeszokás kérdése az egész s egy pár szerencsétlen manőver után már minden simán megy.

Első komolyabb kerékpártúránk Szigethalom-Budapest-Visegrád-Budapest-Szigethalom útvonalon történt. Nagy sikerünk volt végig az úton. Az emberek mindenhol megbámultak bennünket, hiszen ilyen jármű nem szaladgált mindennap Magyarország útjain. Még a rendőrök is száj tátva néztek utánunk, amikor „elszánguldottunk” mellettük. Sőt egy alkalommal, amikor észrevette a forgalomirányító rendőr a közeledésünket, nekünk adott elsőbbséget az autókkal szemben, miközben mosolyogva integetett utánunk.

Szánguldról beszélek, hiszen a kettős meghajtás miatt, illetve a leghátsó fogaskerék átalakítása lehetővé tette tandemünket az átlagosnál nagyobb sebességre. Egy alkalommal bemértük a maximális sebességünket. Egy ismerős motorke-rek-párral jött mellettünk, ő mérte milyen gyorsan haladunk. Még mi is meglepődtünk, hiszen megközelítettük a 40 km/h sebességet.

Utána még nagyon sok kilométer lett beletéve a kerekekbe, hiszen lementünk a Duna mellett déli irányba s komppal keltünk át Pentelénél, ahol a halászcserében ettünk néhány falatot, s egy rövid pihenő után hazaindultunk. De a tandemünk megkerülte a Balatont is, ami nem volt kis teljesítmény.

Nagy sikere volt Szigethalmon és környékén a saját készítésű tandemünknek. Olyannyira, hogy mások is elkérték néhány körre. Mivel a próba során megtetszett, így rövidesen egyre több kétszemélyes kerékpár közlekedett az utakon. Ez már egy kisebb versenyt generált, hiszen fiatal-

ként mindenki ki akar tűnni valamivel. A mi bringánkon – amint az a fotókon jól látszódik – hatalmas visszapillantó tükör volt. Ez segített abban, hogy a mögöttünk levőket észrevegyük, s nehogy véletlenül egy autó elé kanyarodjunk. Később egy dudát szereltünk rá csengő helyett.

Mások is próbáltak kitűnni egyediségükkel. Az egyik pár például autó kormányát szerelte fel. Megmondom őszintén, ez fenomenális ötletnek bizonyult, csak éppen nehezen lehetett vele közlekedni. Felbukkant egyszer egy páros, akik a tandemjüket citromsárgára festették. Ezzel akartak kitűnni a többiek közül.

A kétszemélyes kerékpár családi változata

Nagy szolgálatot tett ez a tandem kettőnknek, hiszen könnyebben és gyorsabban eljutottunk célállomásunkra. Az idő múlásával azonban minden megváltozott. A katonaság, majd a család-alapítás teljesen más irányba vitt mindkettőnket. A tandemnek a feladata ezzel teljesen megváltozott. Most már nem barátok mentek rajta, hanem egy család. Ugyanis felszereltem rá egy gyerek-ülést és így a kislányom is részese lehetett a kisebb kerékpártúráknak.

Szép és érdekes világ volt ez számomra, hiszen egy jó barátal megépített bringa sokáig szolgált több embert is. Jó ötlet volt, amikor belevágtunk, s remélem, ez másokat ösztönöz majd hasonló jármű elkészítésére.

Összefogás eredménye volt ez a tandem, hiszen amellet, hogy ketten építettük, azért nagyon sokan segítettek mások is a munka során. Kisebb-nagyobb alkatrészeket adtak, vagy éppen a hegesztést végezték el, de a fogaskerék elkészítése szintén baráti alapon történt.

Ilyen, és ehhez hasonló ötletekre mindenkor szükség van. Keressük hát a lehetőséget, hogy barátainkkal együtt alkothassunk.

IRODALOMJEGYZÉK

Bata Ilona: A főváros vonzáskörzetében – Szigethalom (1992.) tanulmány

Biró Endre: Bucsá (2006.)

Egyed Jolán: Szigethalom község úttörőcsapatának történetéből és mozgalmi életéből (tanulmány)

Miszori Hajnalka: A könyvtárról írt szakdolgozata (2005.)

Pest Megyei Levéltár Tököl-Szilágytelepről szóló iratanyaga

Schuck Viktória Füstös Antalról írt tanulmánya

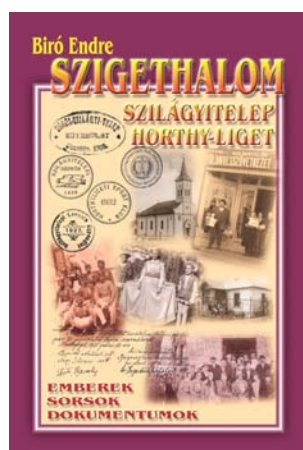
Szentesi Csaba: A csepeli repülés története (2003.) tanulmány

Tóth Tibor: Szigethalom község kialakulása és kulturális életének története (1975.) tanulmány

10

AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

*Az utolsó szó jogán azt kérem mindenkitől,
hogy keresse és kutassa tovább
saját családjának és Szigethalomnak is a múltját.
Ha ezt megteszik, közelebb kerülnek egy olyan közösséghez,
amely meghatározó szerepet játszhat az életükben.*

AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

Szigethalom helytörténetének feldolgozása nem kis feladat elé állított. Eddig már hat könyvem jelent meg, de személyes érzelmi kötődésem csak ebben az esetben került a felszínre. Érthető ez, hiszen a gyermekkor szépségét nemcsak az idő messzesége, de az átélt élmények is fokozzák.

Törekedtem arra, hogy a lehetőségekhez képes minden fellelhető adat és információ megjelenésre kerüljön ebben a könyvben. Mint minden helytörténeti munkánál, ebben az esetben se lehetett a tökéletességet megvalósítani. Miért? Csakis azért, mert vannak olyan dokumentumok, amelyekhez nem juthattam hozzá, vannak olyan személyek akikkel nem jutottam el, akikről nem írtam, pedig részesei voltak az itteni közéletnek.

Szerettem volna mindent leírni, de ez lehetetlen, mivel minden ember, minden család egy kis történelem, amely alakította és formálta a környezetét. Egy település, egy ország s így a világ történelmét is az emberek formálják, alakítják. A történelemkönyvekbe se kerül bele minden egyes esemény és adat, hiszen arra nincs megfelelő nagyságú adatbázis. Meg kell elégednünk azzal, amelyek tudomásunkra jutottak.

Ez történt a mi esetünkben is. Amiről tudomást szereztem, az rögzítésre került, a többi vagy a feledés homályába vész, vagy újabb kutatók feltárják és közlik azt. Erre mindenkinek megvan a lehetősége. Kutassuk múltunkat, hogy a jövőnket megérdemelhessük. A jelenünk a jövő múltja, így a mostani történeéseket is meg kellene őrizni, fel kellene dolgozni.

*„... Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a múltat be kell vallani.
A Dunának, mely múlt, jelen s jövőendő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk, és nem is kevés.”*

József Attila: A Dunánál című versének részlete azt hiszem nagyon is ide illik. A múlt bevallása, vállalása mindenképpen feladatunk, bármilyen is volt. A szépet és jót büszkén megmutatjuk, az esetleges hibákat pedig tudomásul vesszük. Ez így helyes. A versidézet szinte minden sora vonatkozhat Szigethalomra, hiszen vize itt folyik a város határában, üzenetét átvehetjük s

tovább is adhatjuk utódainknak. A könyv lapjából kiderül, hogy a mi őseink is folyamatosan harcot vívtak azért, hogy létrejöjjön ez a szép kis kertváros.

A kutatás elkezdése mindig izgalommal tölt el, hiszen új emberekkel és régi történetekkel találkozhatom. Ez a hetedik könyvem s így fel lehetne tenni a kérdést, hogy miért nem előbb kezdtem hozzá. A válasz nagyon egyszerű, azt hittem mások majd megteszik ezt. De nem így történt. Végül Miszoriné Molnár Márta, aki osztálytársam volt s ma a könyvtár vezetője, bízott arra, hogy kezdjek bele. Megtettem. Most itt van s végre a lakosság is megismerheti közelebről is Szigethalom érdekes múltját.

Több tanulmány, dolgozat készült ebben a témában. Jelentősebbek és egyszerűbbek is. Sajnos némelyiknek az a hibája, hogy egyszerűen csak lemásolta szó szerint egy előző munka anyagát. Ez talán nem is lenne túlzottan nagy baj, de ha abban valamilyen módon hiba került, hát az is tovább élt ez által. Ezért törekedtem arra, hogy csakis hiteles és eredeti dokumentumokat vegyek alapul s ezeket itt – mint látható – be is mutattam. Így a személyes indíttatású hibákat próbáltam kiküszöbölni. Remélem sikerült.

Nagyon sok olyan téma vár még feldolgozásra, amelyről nekem is tudomásom van. Ezek viszont a közelmúlt eseményei és személyei, így egy következő kiadványba kerülhetnek majd bele. Az én célom a régmúlt feltárása és megőrzése volt. Ami nem került valamilyen módon bele a könyvbe, azt majd egy másik kutató feldolgozza és közzé teszi.

Az utolsó szó jogán azt kérem mindenkitől, hogy keresse és kutassa tovább saját családjának és Szigethalomnak is a múltját. Ha ezt megteszik, közelebb kerülnek egy olyan közösséghez, amely meghatározó szerepet játszhat az életükben.

Ha esetleg hibát találnak a kiadványban, azt ne vegyék tragédiának, hiszen csak azzal fordul elő ez, aki dolgozik, aki tesz valamit. A könyvnek az a célja, hogy mindenki megismerje azt a települést, amelyen él, amely otthont ad neki és családjának. Ha ismerjük ezt a múltat, jobban megérthetjük azokat a gondokat és problémákat, amelyek napjainkban is gyakran előbukkannak. A közösségért tenni mindig felemelő érzés. Kapni nagyon jó, de adni még jobb érzés.

KÖSZÖNET A SEGÍTŐKNEK

Félek, hogy véletlenül kihagyok olyan személyt a köszönetemből, aki a munkám során a segítségemre volt. Egy ilyen kutatás nagyon szerteágazó, így sok emberrel kell kapcsolatot teremteni, akik információikkal, családi irataikkal, fényképeikkel, vagy csak emlékeik elmesélésével teszik hitelessé a könyvemet. Számomra ők nagyon fontosak, amiért köszönet jár.

A könyv elindítása Miszori Sándorné Molnár Márta „lelkén szárad”. Ő volt az, aki biztatott, aki ösztönzött a kutatás megkezdésére. Ha ő nem teszi ezt meg, akkor ez a könyv se kerülhetett volna az olvasók kezébe. Köszönöm neki, hogy bízott bennem, hogy számított a munkámra.

Nagyon nagy segítségemre volt Juhász Ágnes (Lakkos Ágnes) levéltáros, aki az általa felkutatott és megtalált dokumentumokat a rendelkezésemre bocsátotta, így sikerült a feldolgozás időszakát lerövidíteni s ugyanakkor a hitelességet megőrizni és megerősíteni.

Tóth Tibor igazgató úr tanulmánya az iskoláról és a községről, valamint személyes beszélgetésünk jó útmutatással szolgált az oktatásról és az iskolaépítésről szóló anyag feldolgozásához.

A helyi lakosok közül is segítségemre voltak: Markó Alajosné (Fekete Ilona), Juhász Jánosné, Sárközi József, Defent Gyula, Bata Éva, Kovács Sándor és felesége Fekete Márta, Kiss Tibor, Knapp Ottóné, Becz Erzsébet, Weisz Panni és István, bátyám felesége Biró Mihályné (Franku Júlia).

Az elszármazottak is hasznos információkkal szolgáltak: Vohányi Géza, Frisch István, Szeremlei István.

A Hegedüs Géza Városi Könyvtár dolgozóinak köszönet a folyamatos információkért és a kapcsolatok létrehozásáért.

Sokat segített munkám során értékes információival, régi fotókkal, iratokkal Kleineizel Mátyásné, a Helytörténeti Gyűjtemény vezetője.

Segítségemre volt Jáki Réka a Ráckevei Árpád Múzeum vezetője, aki Szilágyi Lajosról készült képeket adta át a kiadvány részére.

Köszönet illeti Fáki László polgármestert, aki támogatta és folyamatosan segítette munkámat.

Végül, de nem utolsó sorban köszönetet mondok feleségemnek Budai-Biró Katalinnak, aki végtelen türelemmel volt a kutatásom és a könyv megírásának időszakában.

*Köszönet azoknak,
akik folyamatosan segítették munkámat,
akik bíztak bennem és mindig biztattak,
akik mellettem álltak,
akik türelemmel voltak velem az anyaggyűjtés során.*

MAGAMRÓL

Sokan ismernek Szigethalmon, hiszen itt éltem, de az újonnan betelepültek egyáltalán nem. Ezért tartom fontosnak, hogy számukra írjak magamról is néhány sort.

1948. március 21-én születtem Budapesten.

Fiatal koromat Szigethalmon töltöttem. Itt jártam ki az általános iskolát is. Gimnáziumba viszont már Ráckevére kellett utaznom. A mindennapi ingázás több osztálytársammal történt, így ez is külön élmény volt számunkra. Az Ady Endre Gimnázium légköre, és oktatási stílusa meghatározta életem további menetét is. Az irodalom iránti fogékonyságomat itt tovább növelhettem. Kisebbségi írásaimmal, verseimmel ekkor kezdtem bemutatkozni.

A lírai szárnypróbálgatásaim idővel elmaradtak. A könyv szeretete viszont mind a mai napig megmaradt bennem. Talán éppen ezért kerültem a nyomdaiparba. Szakmámat szerettem és folyamatosan képeztem magam, hogy az új technológiák megismerése több lehetőséget biztosítson elmeneteltem terén.

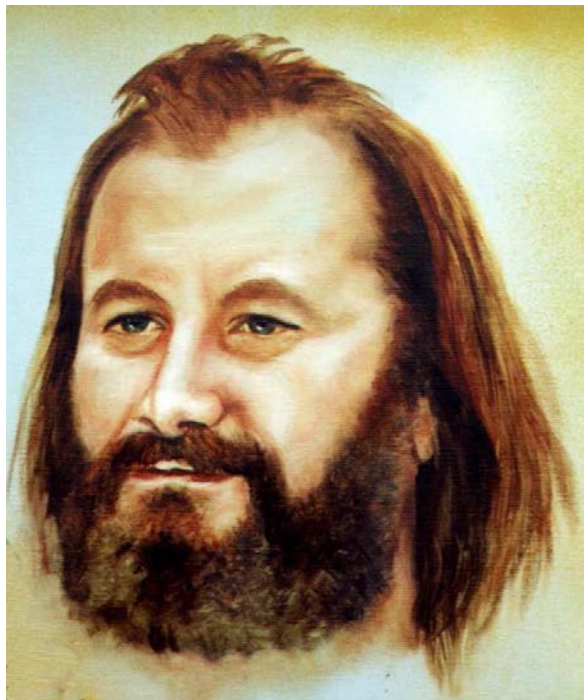
A kihívásokat mindig is szerettem és vállaltam is. Ezért kértem fel arra szakmabeli ismerőseim, hogy segítsék új technológia bevezetésében a Pátria Nyomdában. Itt a magas-nyomtatásról kellett áttérni az ofset-nyomtatásra. Munkám, munkánk eredményességét mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy ma már csak ezt a technológiát használják ebben az üzemben.

A lehetőségekre mindig rátaláltam. Éppen ezért volt különleges a feladatom modernizálás, géppark megújítás az Offset- és Játékkártya Nyomdában, hiszen itt voltam tanuló, itt kezdtem el a szakmunkás éveimet.

Még gimnazista koromban kezdtem el táncolni. Néptáncosként hat évig szerepeltem különböző eladásokon, vidéki fellépéseken. Szerettem ezt a fajta mozgáskultúrát, hiszen még szólistaként is szerepelhettem a főváros néhány színpadán.

Házasságkötésem után a családomra kellett gondolnom. Kislányom, Gabriella születése arra ösztönzött, hogy a táncot abbahagyva csakis a családnak éljek. Végül több év alatt sikerült annyi pénzt összegyűjteni, hogy végül lakáshoz jussunk.

27 év után Szigethalomról Újpestre költöztünk. Itt született meg fiam, Krisztián.

A rólam készült portré

Simon M. Veronika festőművész munkája

A rendszerváltás után azonnal magánvállalkozásba kezdtem családtagjaimmal. Mivel a felnövő gyerekeim is ezt a szakmát választották, így közösen sikerült megvalósítani kis vállalkozásunkon belül a könyvkiadást és a könyvnyomtatást.

A nyomdaipar segítségével kerültem közel a művészvilághoz is. Előadóművészek, írók, költők, festőművészek, grafikusok, szobrászművészek lettek a barátaim és ők is befogadtak maguk közé. Furcsa és szép világ ez. Különös emberek még különlegesebb megnyilvánulásokkal. A legszebb viszont az egymás segítése és a másik megajándékozása.

Lehetőségeimhez képest sokat segítették művészbarátainak. Ezt ők meg is hálálták. Talán még nagyobb mértékben, mint ahogy azt elvártnak volna.

Többen készítettek rólam portrét sőt még egy szobrot is mondván, hogy karakteres arcom van.

Munkánk során támogattunk egyesületeket, iskolákat, könyvtárakat – ebből természetesen Szigethalom se maradhatott ki. Hoztam könyveket az iskolának és természetesen az újonnan felavatott könyvtárnak is.

A könyvtár avatásán

Kuncze Gábor belügyminiszter, Szigethy Ilona költő, én és Miszori Sándorné könyvtárvezető

Mindezt azért tettük, hogy a kultúrát a mi sajátos módszerünkkel terjesszük. A segítséget megköszönték több módon is. Az alábbi elismeréseket kaptam az évek során mely a családomnak is szól:

- 1995-ben Krúdy Gyula emlékérem (bronz),
- 2000-ben Szent István emlékérem,
- 2002-ben Krúdy Gyula emlékérem (ezüst),
- 2003-ban a Magyar Kultúra Lovagja,
- 2004-ben Uránusz Kiadó Nívódíja,
- 2004-ben a Nap Embere (Budapest TV).

A Magyar Kultúra Lovagja címre Szigethalom önkormányzata javasolt a település részére nyújtott támogatásaim miatt. Ez az esemény felemelő érzés volt számomra, hiszen a tulajdonképpen szülőfalum elismerése volt ez számomra.

Művészbártaim sokszor megajándékoztak műveikkel, alkotásaikkal. Így a kortárs művek gyűjtőjévé váltam.

Családkutatásom vezetett oda, hogy elkészítsem első könyvemet, mégpedig új lakóhelyemről, Bucsáról. Ez a helytörténeti tanulmány ösztönzött a további kutatásokra és monográfiák megírására.

Második otthonom Újpest lett, így amikor 2007-ben a várossá nyilvánításának századik évfordulója elérkezett, úgy éreztem, hogy egy könyvvel én magam is hozzájárulok ehhez az évfordulóhoz. Végül két kötetel tisztelegtem Újpestnek. Az egyik helytörténeti kiadvány, a másik pedig egy fotóalbum volt.

A határon túli magyar települések múltjának a feldolgozása is fontos számomra. Így került sor Monospetri történelmének felkutatására, feldolgozására. A magyar határtól nem is olyan nagyon messze található magyar kisközség lakói örömmel fogadták a könyv megjelenését. Múltjuk feltárásával és bemutatásával megerősítettem magyarságtudatukat.

Lovaggá ütésem pillanata

Nagyon érdekel azoknak a sorsa, akik küzdelmükkel, munkájukkal sokat tesznek másokért. Ilyen volt Karcagon Stephanus Varró, vagyis Varró István, aki kétszer is járt küldöttségben Mária Teréziánál az 1740-es években. Egyik alkalommal a kun nép szabadságának, önrendelkezésének megváltásáért (redemptio), másodszor pedig a karcagi református templom építésének ügyében. Mindkét útját siker koronázta. Erről az eseményről és a küldöttség vezetőjéről írtam a *Karcagi pillanatok – A Varró család* című könyvet szerzőtársammal, Varró Anikóval.

Adatgyűjtéseim során sok barátra tettem szert, akik bemutatták nekem a települések régi iparosait, földműveseit. Ez így történt Szigethalom esetében is. Bár én magam is itt éltem közel harminc évig, de a régebbi időkről csakis a nálam idősebbek tudtak nagyon sok érdekességet elmesélni, melyeket beleépítettem a szövegbe.

Munkám során nagyon sokat segített második feleségem Budai-Biró Katalin, aki a kutatás és a feldolgozás során szinte szerzőtársammá vált. Legkisebb fiam, a most két éves Endre is arra ösztönzött jelenlétével, hogy számára is megmutassam azt a települést, ahol a gyermekkoromat töltöttem. Szeretném, ha úgy ismerné meg Szigethalmot, ahogyan én annakidején átéltem. Ugyanakkor közelebb kerülne hozzá az a múlt is, amely alapot és lehetőséget teremtett egy közösség felemelkedéséhez. Kisgyerekként mindezt még nem érti, de csak nevelés kérdése, hogy egy hazáját és szülőföldjét szerető és tisztelő ember váljék belőle. Ez függ természetesen tőlem és a környezetemtől is.

Érdekes és szerethető emberek éltek Szilágyitelepen, Horthyligeten, Szigethalmon. Az ő tenni akarásuk legyen példa előttünk, hogy a jövő kialakításában elért eredményeinkre a távoli messzeségből is büszkék lehessenek utódaink, leszármazottaink.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ.....	5
---------------	---

1. A KEZDETEK

SÉTA A RÉGI SZIGETHALMON	8
KÖZSÉG SZÜLETIK.....	13
MESÉLŐ TÉRKÉPEK.....	16
AZ ÖNÁLLÓSODÁS KEZDETEI	25
ÚTÉPÍTÉS 1	45
ÚTÉPÍTÉS 2	55

2. EGYESÜLETEK

EGYESÜLETEK.....	66
SZILÁGYITELEPI KULTURÁLIS EGYESÜLET	67
SZILÁGYITELEPI LEVENTE EGYESÜLET	74
POLGÁRI LÖVÉSZ EGYESÜLET 1932.....	77
HADIÁRVÁK SZÖVETSÉGE (HONSZ).....	79
HORTHYLIGETI SPORT CLUB 1932.....	82
MOVE HORTHYLIGETI TÁSDALAMI ÉS SPORT EGYESÜLET....	84
IPAROSOK ORSZÁGOS KÖZPONTI SZÖVETSÉGE	88

3. OKTATÁS

AZ OKTATÁS KEZDETEI SZILÁGYITELEPEN.....	90
A SZILÁGYITELEPI ISKOLAÜGY	100
TANÍTÁS A HÁBORÚ UTÁN	105
ÚJ ISKOLA ÉPÜL	128
ISKOLAI BIZONYÍTVÁNYOK	131
BALLAGÁSOK	133
ÓVODA.....	134
ÚTTÖRŐMOZGALOM.....	139
OSZTÁLYKÉPEK	143

4. TEMPLOM

REFORMÁTUS TEMPLOM.....	158
A KATOLIKUS TEMPLOM ÉPÍTÉSE.....	160
KATOLIKUS TEMPLOM.....	175
HITÉLET	179

5. KÖZIGAZGATÁS

1848-AS EMLÉKMŰ.....	184
1956	186
POSTA.....	192
PECSÉTEK	197
IGAZOLVÁNYOK, IGAZOLÁSOK, OKLEVELEK	202
ÉRDEKES ESETEK	208
KÖZIGAZGATÁS	216

6. IPAR, KERESKEDELEM

IPAR ÉS KERESKEDELEM.....	218
A HORTHYLIGETI DUNAI REPÜLŐGÉPGYÁR.....	221
A REPÜLŐTÉR	222
MUNKA ÉS HOBBY.....	226

7. KULTÚRA

KULTÚRA ÉS KÖNYV	230
TÁNCOSOK SZIGETHALMON	234
SZÍNJÁTSZÓK	238
MESÉLŐ KÉPESLAPOK.....	242
GYŰJTŐK, GYŰJTEMÉNYEK.....	245

8. KÖZLEKEDÉS, ÉPÍTKEZÉS

KÖZLEKEDÉS	248
VÍZIKÖZLEKEDÉS.....	253
ÉPÍTKEZÉSEK	256
TÉGLÁK	260
HÁZAT ÉPÍTÜNK.....	262

9. EMBEREK

A KERTÉSZKEDŐ KECSKEMÉTI CSALÁD.....	268
WOHÁNER (VOHÁNYI) GÉZA	271
WOHÁNER (VOHÁNYI) GÉZÁNÉ CSELÉNYI SZILÁRDA	275
FÜSTÖS ANTAL PLÉBÁNOS	277
WEISZ ISTVÁN.....	280
TÓTH TIBOR ISKOLAIGAZGATÓ.....	282
BECZ ERZSÉBET	284
APÁM: BIRÓ MIHÁLY	285
BÁTYÁM: BIRÓ MIHÁLY.....	288
SZIGETHALMI GYERMEKÉVEK	290
A TANDEM	296
IRODALOMJEGYZÉK	298

10. AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

AZ UTLSÓ SZÓ JOGÁN.....	300
KÖSZÖNET A SEGÍTŐKNEK	301
MAGAMRÓL.....	302
TARTALOM.....	304
MEGJELENT KÖNYVEIM	306

EDDIG MEGJELENT KÖNYVEIM

BUCSA (2006.)

ÚJPEST, EGY SZÁZ ÉVES VÁROS EMLÉKEI (2007.)

ÚJPEST, EGY SZÁZ ÉVES VÁROS KÉPEI – fotóalbum (2007.)

BUCSAI KRÓNIKA (2009.)

MONOSPETRI (2009.)

KARCAGI PILLANATKÉPEK – A VARRÓ CSALÁD (2010.)
(Szerzőtársam: Varró Anikó)

SZIGETHALOM (SZILÁGYITELEP, HORTHYLIGET (2011.)

„Őseid emlékeit éjjel-nappal idézd fel, kutasd néped bölcsőjét, őrizd meg a történt tényeket és évkönyvek okmányait, mert nem szép dolog az, ha saját hazádban mint idegen jársz.”

Cassiodorus (Kr. u. 468-562.)

A múlt felidézése és megőrzése mindannyiunk közös feladata. Ha ezt nem tesszük meg, elveszítjük gyökereinket s támasz nélkül elsodorhat a világ zűrzavara. Elődeink sokat tettek értünk, így nekik is tartozunk azzal, hogy az utókor számára is átadjuk üzenetüket: ha nem vagyunk tisztában azzal, hogy mi történt családjainkkal, elődeinkkel, ha nem ismerjük közvetlen környezetünk formálóit és a településünk történetét, akkor arra se vagyunk

méltók, hogy ezen a földön éljünk, melyet éppen ők tettek naggyá és élhetővé. Büszkének kell lennünk azokra az alapokra, melyeket ők raktak le részünkre.

Szilágyitelep, Csepelfüred, Horthy-liget, Dózsaliget, Szigethalom. Nevek, amelyek mutatják, hogy milyen változások mehettek végbe településünkön. Nevek, amelyek az útkeresés állomásai és egyben egy közösség önállósodásának kísérletei is. Ennyi idő távlatából jobban meg lehet ítélni, miként válik a homokbuckás, kietlen terület egy folyamatosan fejlődő községgé, majd végül várossá.

Ennek a soknevű településnek a lakói elszántságukkal kiharcolták önállóságukat, s eközben munkakedvük, kulturális igényük töretlen volt. A helytörténeti kutatás során előkerült iratok azt bizonyítják, hogy a kisebb-nagyobb változások csak erősebbé és élhetőbbé tették a községet. Az összefogás és a közös küzdelmek egységessé és naggyá tette úgy az előjárókat, mint a segítőiket.

A kutatás megkezdésekor nem számítottam arra, hogy ilyen értékes és érdekes anyaggal szembesülök majd. Az elmúlt alig több mint száz év meglepetésekkel és különlegességekkel szolgált, s ez tette élvezetessé munkámat. Örültem, amikor olyan adatokra bukkantam, amelyekre még csak gondolni se mertem volna. A felfedező izgalmaival merültem el az anyaggyűjtésbe és a sikerek átélésével egyre jobban értékeltem az elért eredményeket.

A közélet egyes szereplői emberileg nagyon közel kerültek hozzám, hiszen azonosultam velük, átéreztem mindazt, amit ők is a helyi küzdelmek során. Voltak sikerek, de találkoztunk kudarcokkal is. Mindez egységesen a múlt emlékei.

S végül Kölcsey Ferenc gondolata: *„Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg; s akármilyen más kezdődjék ezentúl, az a régi többé nem léssen. Az időtől fogva eltűnt a nemzet.”*

Ajánlom ezt a könyvet mindenkinek, aki itt él, aki itt élt, vagy aki itt szeretne lakni. A feltárt emlékek alapján mindenki szeretni fogja Szigethalmot.

Bíró Endre
a Magyar Kultúra Lovagja

